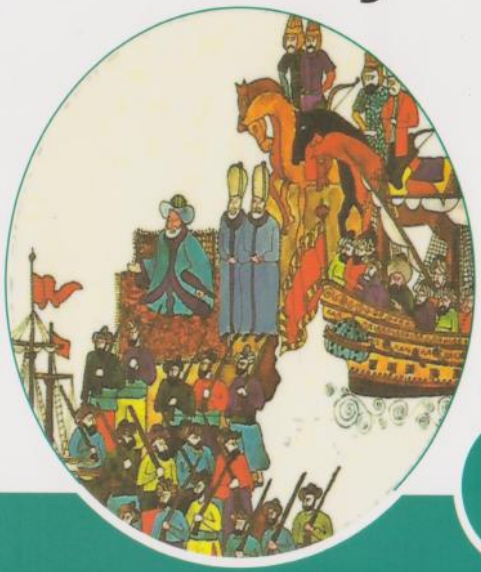
Erol TOY

Kuzgunlar ve Leşler

II

ULAK

2

Erol TOY

Kuzgunlar ve Leşler

Ulak Yayıncılık: **40**

Kuzgunlar ve Leşler - Cilt: 2 / **EROL TOY**

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No; 16997

Genel Yayın Yönetmeni: ***İbrahim Horuz***

Kapak Tasarım: ***İnci Eksen***
Redaksiyon: ***Bekir Düzcan***
Kapak İllüstrasyon: ***Mehmet Sönmez***

Baskı - Cilt: ***Ofis Matbaa*** Yayın Kağıt San. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi
No: 19 Blok Z-1 Topkapı İstanbul
Sertifika No: 14973

Baskı Ocak 2017

Bu kitabın tüm yayın hakları Doğu Kitabevi'ne aittir.

Tanıtım ve referans için yapılacak alıntılar dışında çoğaltılamaz, Kültür Bakanlığı Telif Hakları Sözleşmesi gereği yayınevinin iznini gerektirir.

ISBN 978-605-9588-29-4
Ulak Yayıncılık Doğu Kitabevi'nin yayın markasıdır.

ULAK YAYINCILIK
Cağaloğlu Yokuşu, Narlıbahçe Sokak, No; 6/1
Cağaloğlu-İstanbul
İletişim; 0 212 527 29 26
www.dogukitabevi.com

Kuzgunlar ve Leşler

Erol TOY

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR

Baron de Lagard'ın forsunu çeken kalyon, süzüle süzüle limana girdi. Aydın iskelenin başında dikilerek, gelecek sandalı beklemeye koyuldu. Yanında yoldaşlarıyla levent dikliğini göstere göstere, gözlerini kırpıştırdı. Her kırpıştırmasında, kalyondan indirilen filika bir kez yalpaladı. İp merdivenden sarkan Fransız denizcileri, ardardına dizelendiler. Filika yürüdü... İskeleye yanaştığında Bicon Baronu Armand de Gontand karaya atladı. Elini Aydın'a uzatarak;

- Baron de Lagard adına Turgut Reis'e saygılarımı sunmaya gönderildim, diyerek kendisini tanıttı.

Aydın, Don Pedro'dan öğrendiği Latincesiyle;

- Reis Babamız sizi beklemekteler. Buyurunuz, birlikte gidelim, diye yanıtladı Gontand'ı yürürlerken;

- Geciktiniz. Sizi dün beklemekteydik.

- Kaçınılmazdı gecikmemiz. Sardunya üstünde İspanyol donanmasının toplandığını gördük. Fors kesip, tüccar gemisiymişcesine uzaklaştık limandan. Sonra yeniden yelken bastık.

Aydın başını sallamakla yetindi. Daha ötesini söyle-

mek de, dinlemek de görevi değildi. Yanıbaşında yürüyen Baron'la askerlerini doğruca Turgut Reis'in yanına çıkardı. Turgut, gelenin yüzünü görür görmez;

- Başın sağolsun soylu oğul, diye yerinden kıpırdandı.

Armand, Reis'in kıpıdanmasından coşmuşcasına seyirtip önünde diz çöktü;

- Tanıyacağınızı ummamaktaydım efendimiz, diye yerden selamladıktan sonra. Siz sağolun, dedi bildiği pek az Türkçe'yle.

- Amiral Lagard karındaşımız bize sevineceğimiz birini yollamakla gönlümüzü hoşnut kılmıştır. Buluştuğumuzda, bu inceliğinden ötürü nice kıvandığımızı bildireceğiz...

- Babam ölmeden, sizinle buluşma günlerine yetişemeyeceğine üzülüp durdu efendim. Unutulmaz dostluklarınız kulağımda ve yüreğimde taptaze...

- Yazık ki, hastalığını geç öğrendik. Bilseydik, Don Pedro Ustamızı alır, bilece yetişirdik. Ülkeniz ve dahi efendiniz çok büyük bir denizcisini yitirdi.

- Babam ve Amiral Lagard beni size saldılar efendim. İstiyorlar ki, eğitiminizden geçip yaraşır bir denizci olayım.

- Kişi denizi derya içre öğrenir oğul, dedi sevecenlikle Turgut. Bizim vereceğimiz bir şey olduğunu sanmamaktyız. Öyle yiğit bir erden kendine yaraşır oğul olacağı açık. Dostluğumuzu sürdürmek bize de onur vereceğinden, dilediğince yanımızda kalmana seviniriz.

Genç Baron'un böylesine içten karşılanmasına şaşıran reisler, gözlerini kocaman kocaman açarak, olaya bakıyorlardı. Baron, elini koynuna attı. Çıkardığı çiçek oyalı bir mendili yumruğunun içinde Turgut'a uzattı;

- Kontes de Monoge, bunu size vermekliğimi istediler.

Turgut, avucunun içinde yitiveren mendili aldı, kokladı. Gözlerinde mutluluk anlarının buğulu pırıltısı yanıp söndü bir an. Başını kaldırdı;

- Sağ esen olduklarına sevindik. Sonra birden elini kavradığı Baron'u yanına oturtarak, omuzlarından öptü. Sırtını sığazlaya sığazlaya;

- Barones Bican bu acıya nasıl dayanmakta?

- Dayanamamakta efedimiz, dedi Armand. Babam öldükten sonra kendinde değilmişcesine dairesinden çıkmamakta ve kimseyle görüşmeye razı olmamakta. Umarım ki, sefer öncesi ya da sonrası bize uğramak onurunu bağışlarsınız. Sanırım o zaman annem bu dalgınlığından sıyrılacak, babamın ölümüyle herşeyin bitmediğini, onun dostlarının kendisine güç ve teselli vermeye koştuklarını görecektir.

- Elbette uğrarız... Biz de bunu varsaymaktaydık oğul!.. Öylesi bir sevdanın tutkunları sonrasına dayanamaz. Toprağınızdaki günlerimizden ve dahi forsalık zamanlarımızda babanızın anlattıklarından bilmekteyiz ki, böyleleriyle dostluk bile mutluluktur. Tasalanma. İlk fırsatta varmayı kurardık. D'Aramont ve dahi Hakanımızdan haber beklediğimizden, yerimizden kıpırdanamadık.

- Bilmekteyim efendim. Bildiğimizden, Amiral daha gözlerini üstüme dikmeden yanınıza koşmaya hazır beklemekteydim.

- Sağolasın... Yıllar nice çabuk geçmekte... Ve dahi biz nice bir kocamaktayız.

- Deniz kurdunun kocalması efendim, diye sokuldu Armand. Dinçliğini, tutkunluğunu ve gücünü artırmak oluyor gördüğüm. Bilgi ve sezgisinin enginliğinden alınan güç, Akdeniz'i adıyla titretmeye yetiyor. Doğrusu babamın da

dediği gibi, kendimizi size yakın saymak bile bizim için bulunmaz bağış,

- Yakın olana bağış sözkonusu değildir. Baban, umutsuz günlerimizin üzünç yoldaşıdır. Mutlu günlerimizin de sevinç ortağı. Kapının açılmasıyla gözlerini Armand'ın üstünden aldı. İri gövdesiyle kapı aralığını kaplayan. Salih Reis'e baktı bir an.

- Gel hele reis oğlum, dedi. Bak konuğumuz kim?

Salih Reis ilkin düşünürcesine durakladı. Sonra birden kollarını açarak yürüdü;

- Bire aman, bu bizim Armand yeğen mi? Nice bir boy atmış, nice bir gelişmiş. Nerdeyse tanıyamayacaktık...

- Her zamanki gibi alay ettiğinizi anlamaz mıyım efendim, dedi Armand. Kimbilir kaç mil uzaktan beni çıkarmış, sevginizi göstermekte gecikmek için özellikle ağırdan almışsınızdır. Sizin şakalarınızı unuttum mu sanmaktasınız.

- Bak bak Reis Baba! Bizi nasıl da azarlamakta? Kucakladı Armand'ı. Omuzlarından öptü. Armand'ın yanıltmasını beklemeden, yanıbaşına çöreklendi. Başın sağolsun!

- Sağ ol, Reis Baba, dedi Armand Türkçe olarak. Bileceyim!..

- Hele hele, diye zıpladı Salih Reis. Öğrettiklerimizi unutmamışa benzer. Salsak bizim leventlerin arasına çakşır giydirip, hiç yabancılık çekmeyeceği belli.

- Sizinle olunanda yabancılık çekilmesi mümkün mü? Sonra gözlerini kırpıştırarak bakındı.

- Üç bilgeyi görememekteyim. Yoksa!.. Yoksa!..

- Tasalanmak gereksiz, dedi Turgut Reis. Yoldalar... Nerdeyse gemilerimiz ve dahi leventlerimizle bilece bize katılırlar da yola çıkarız.

- Oh! Bir an, yitirdiğimizi sanmıştım.

- Hiç öyle bir istekleri yoktur, dedi gülerek Salih Reis. O yüzden de karada eğlenmeyi sevmemekteler.

- Öyle demeyin efendim, diye atıldı Baron. Babam da sevmemekteydi. Ancak, Kral kıyıların da korunması gerektiğinde diretince, olmazlanamadı. Ne var ki özlemini sürekli taşıdı... Bazı akşamlar, güneş Akdeniz üstünde kıpkızıl batmaktayken kıyıya iner... Bacaklarımızı kumlara uzatıp otururduk. Derin derin iç çeker, donuk gözlerle uzun uzun güneşin batışına bakardı... Sonra da denizde bir yerleri işaretler, Turgut ve Salih Reisler şimdi oralardadır. Tez yetiş, yerime görev yükümlen de, yelken basıp onlara katılayım, derdi... Sanırım yüreğimi en çok sızlatan bu olurdu benim. Şimdi de bu olmakta...

- Hiç incinmedik birbirimizden, dedi Turgut. Aynı küreğin forsalarıydık. Kamçı sırtımızda aynı anda şaklardı. Uykumuz, durağımız, lokmamız yudumumuz aynıydı. Zaman zaman, aynı hızı tutturamayan forsalar, birbirleriyle çatışır. Onca zaman, bizim aramızda hiç çekişme olmadı. Hiç tartışmadık. Sonra da, bilmektesin, kurtuluştan sonra zaman zaman buluştuk. Ortak kavgalara girdik. Konuk olduk birbirimize. Dostluğumuz hep başladığınca sürdü.

- Çünkü, biribirinize vermek için yarıştınız efendim. Babamın dediği gibi! Onlar hiç almadılar benden, hep verdiler. Vermesini bildiklerinden dostlukların en koyusuyla tutkunuz birbirimize...

- Asıl veren, gönül yüceliğini üstünden atmak istemiş yeğenim, dedi Salih Reis. Bican Baronu, çok bir değerli insandı. Düşmanlığından Tanrı korusun. Dostluğuna diyecek yoktu hiç bir zaman. Ve bilirdik ki, dostluğun kuralı verme-

yi bilmektir. Almak düşmanlığa özgüdür. Bilece olmayı çıkardan arıtabildiğinde büyür yoldaşlık. Arıtamamaktaysan, kılıç çekip yürümek neden?

- Söz babandan açılanda, bitmez oğlum, dedi Turgut. Amiral haberini beklemekte ise, ilet ki, yarına gemilerimiz ve dahi leventlerimiz burada olacaklar. Dilemekteyse hemen yola çıkarız.

- Az daha unutuyordum efendim, dedi Armand... Amiral bizi Marsilya'da bekleyecekler. Kral, Paris diyetinin kararı ile asker gönderecekti. Onların yola çıkması kesinleşmeden açılmayı doğru bulmadıklarını belirttiler. Siz de varsanız, demire yatmanızı dileyeceklerdi.

- Ahali ile kral arasında uyuşmazlık mı çıktı ki, asker kararı diyetten çıkarılmakta?

- Çok iyi bildiğiniz gibi yeni Papa'nın yön değiştirmesi, kardinallerin nazlanmasına neden olduğundan karar diyetten çıkarılarak sağlamlaştırıldı. O yüzden biraz gecikme olursa bağışlamanızı dilemekteler.

- İş sağlam olsun da, dedi Turgut. Biz de bu yön değiştirmenin etkisi artmadan vurmayı kurardık. Papa Clenment ile Paul haçlı seferlerinin geçersizliğini görmüşler idi Jules denemek istemekteyse, buyursun.

- Amaç sefer midir tam bilmemekteyim, diye yanıtladı Armand. Görünen o ki, bizim gelişmemizi engellemek isterler. Böylece tek güç halinde tutup, müslümanlıkla eşit dinsizlik saydıkları protestanlığı yok etmek amacındalar. Bilmekteler ki, bunu sağladıklarında bağnazlığın ve dahi gelişmenin önünü alacaklar. Ve dahi kör insanlardan oluşan toplumlara, kanatlık ve gözlük ederek eski Roma İmparatorluğu'nun etkinliğini güçlendirecekler.

- İnsanlara her zaman düş gerekli olmuştur, dedi Turgut. Ancak gerçekle yaşamışlardır. Yeni bir düş sunmak istemekteyse Papa engel yok. Ne var ki, geçmişin yinelenmesini ummaktaysa, o bitti... Kocalarımız der ki, geçmişi unutmadan, geleceği hazırlayalım. Yoksa yinelenmez de aslına bakarsan. Azbiraz saptırılır, azbiraz yozdurulur. Ama yine gerçek kendini kabul ettirmekte gecikmez. Kim öle kim kala diyebilirsin... İyi öle, deriz bir... Ve dahi öldüğüne değe... İnsanlığı geri götürmek amacıyla ölene alkış... İlerletmek için ölene alkış. Dememiz odur ki, düş gelecek adına sunulmalı. Kişi yanılabilir. Gelecek öyle değil de başka olabilir. Ne var ki amaç geleceğe dönük olanda yine de bağışlanır. Siz şimdi Barbarossa'nın devletini yeniden oluşturmak istemektesiniz. Küçükten büyüğe olduğundan amaç yerinde. Aynını istemekteyseniz, olanaksızlığını bilesiniz.

- O dönem başkaydı Efendim... Şimdi yepyeni bir oluşum sözkonusu. Roma'dan devralınan başka... Yıkıntıdan yola çıkmak ayrı. Kralımız da, biz de bunları bilmekteyiz.

- Bilmekteyseniz, tedbirini de ona göre almaktasınızdır. Biz ötesine karışmayı istememekteyiz... Hakkımız ve dahi haddimiz değildir. Dostluklarımız, ortak davranışlarımız bize yetmekte. Lagard yoldaşımızla ortak eylemimiz sevindirmektedir.

- Az daha unutuyordum... Kendi tutkum, görevimi aksatacaktı... Amiral saygılarıyla birlikte bazı değersiz armağanlar gönderdi. Size kavuşmak sevinci, herşeyi unutturdu. Bağışlarsınız umarım...

- Bize en büyük armağan, Baron oğlumuzun yetişkinliğini görmektir. Bunu akletmiş olması, inceliğinin kanıtlanmasına yeter. Altında kalmayacağımızı bilmektedir umarız.

- Sizinle olmak ödüllerin hiç biriyle değişilmez ki efendim.

- Ulus yöneticileri için, kişisel ödüller geçersizdir oğlum, dedi Turgut. Şimdi birbirimizle dostuz. Baba oğul gibiyiz... Baban neden bıraktı korsanlığı? Ülkenizin çıkarları zaman zaman bizimle çatışmayı gerektirdiğinden. Kralın diretmesi gerekçe idi... Bir deniz kurdu, Sultan buyruğuyla bile denizden geçemez. Geçmekteyse, korsanlık yoldaşlığının gereklerinden ötürüdür. Bizimle vuruşmayı istememekteydi. Biz de istemedik hiç bir zaman. İstemedik ya, üstlendiği görevle denize açılsaydı, vuruşma kaçınılmaz olacaktı. Ve dahi birbirimizi suçlayacaktık. Yoldaşlığımız, dostluğumuz sona erecekti. Ne değerli nice büyük bir karındaşımız olduğunu, kıyı korumlığına soyunduğunda anladık. Denizi bize bırakmasının ne olduğunu bildiğimizden. Anlaşılmakta ki Baron oğlum, diye buğulu buğulu baktı.

Hakanımızın yeni düzenlemesi sonucu yeni devletler ve devletten devlete ilişkiler sözkonusu olanda, insandan insana ilişkilerin kökü kazınmakta!.. Dün canciğer yoldaş, yazgı birliğinde haldaş olan kişiler, birbirleriyle vuruşmaya dönmekte. Hem de bütün yasa ve dahi törelerini unutarak. Korsan korsanla vuruşur. Kendisi ve dahi levendinin çıkarları öyle gerekmektedir. Ama vuruşma bittiğinde, ölülerine ortak ağıt yakıp çıkarına ortak kadeh kaldırabilir. Oysa devlet ilişkilerinde, kadeh kaldıran başkaları olmakta, ağıt yakan başkaları... O yüzden, anlamaktayız ki, bizim dönemimiz geçmekte. Devletlerin oluşumuyla birlikte, dostlar kendi çıkarlarının ötesine başka çıkarların etkisiyle düşmanlaşmakta... Buna dayanamamaktayız. Ve dahi dayanamadığımızdan ya bırakmaktayız deryayı yüreğimiz da sız-

layı sızlayı... Ya da yüreğimiz yana yana törelerimizin yozlaşmasına göz yummaktayız.

- Babam hiçbir zaman yakınmadı efendim. Hiçbir zaman böyle seçimle karşı karşıya kaldığını söylemedi, dedi Boran. Bana kalırsa boşuna üzülüyorsunuz.

- Söyleyebilir miydi? Onun oğlusun! Söyleyebilir misin? Ve eğer gerçekten dost isek söylemek bize düşmez mi? Levendin, korkusu karada ölmektir. Bu korkuyu yenecek tek baskı, dostluğun tutkunluğu olabilir. Hiç ağzını açmadığından da bellidir ki, yüreğini düğümlemeyi becermiştir karındaşımız. Ve dahi gün batımında deniz allığını seyreylerken aklından geçenleri düşünmek bizim yüreğimizi kanatmaya yetmektedir. Yazık!.. Bir derya levendine bu acıyı verecek gücün büyüklüğüne yazık!.. Keşke onca bağlı olmasaydık birbirimize!.. Keşke tutuşsaydık ve dahi tutkumuzu yozlaştırsaydık azbiraz...

- Özleminizin nedenini şimdi kavramaktayım efendim, dedi yüzünü sertleştirip gözlerinin buğulanmasını engellemek amacıyla hızlı hızlı kırpıştırarak Baron. Ben de, neden bir kez uğramazlar, dernekteydim? Bunca zaman, onca dostluk birbirinden nasıl yoksun kalabilir? Siz hep birbirinizle birliktiniz... O deniz kıyısından ufaklara bakarken... Siz onun orda olduğunu bilerek... Ben dayanamazdım ...

- Dayanmanın zorluğunu anladığına sevindik yeğen, diye araya girdi Salih Reis. Reis Babamızın buyurduğu gibi, Nice önünden her geçişimizde, kendimizi güç tuttuk. Ama, tuttuk... Baban da tutmuş ya, ne bahasına... Zamanı geldiğinde senin de tutman gerektiğini bu davranış göstersin... Babamızın buyurduğu gibi, bizim dönemimiz bitti... Kişiden kişiye süren dosluk ve dahi düşmanlığın yerini başka

ilişkiler aldı... Güzelliği gitti işin... Ortak eylemin parsasını başkalarının topladığını bilmek, dostluğu da düşmanlığı da çıkarlara indirgedi... Gelenekler, yasalar bu yeni düzenlemenin içinde erimekte. Bizim ilişkilerimiz de... Ve herşey içtenliğini yitirmekte ...

- Yeni güzellikler, yeni içtenlikler yaratılmak için, dedi Turgut. Bilmektesin ki Reis karındaşım, bugün dünden değişiktir. Ve dahi her günün bir öncekine göre güzelliği başkadır. Bizim için kural olan, bizden sonrakiler için gülünç hale gelebilir. Ve dahi onların tutkuları, daha sonrakiler için alay konusu olabilir. Yeryüzünde ve dahi derya üstünde kimse her zaman geçerli olacak kuralları koyamamıştır... Koyamıyacaktır da inancımıza göre. Bu yüzden biz, kendi kurallarımız içinde kirlenmeden gidebilmekte isek ne mutlu... Ne mutlu babana ki, bunu başarabildi... Ve dahi ne kutlu bize ki, öyle yoldaşa sahip idik...

- Hep şaşmışımdır büyüklerim, dedi içtenlikle Baron, bizim için ürkünç olanın içinden sevinç çiçekleri çıkartıvermenizi hep yadırgamışımdır. Belki de hiç bir zaman, içtenliğinizin görkemini kavrayamadığımdan. Kendi cüce değerlendirmelerimle yetindiğimden böyle oldu...

- Ya da senin değerlendirmelerin, bizimkinden başka olduğundan, diye sürdürdü Baron'un sözlerini Salih. Bu da doğaldır. Reis Babamız buyurdu ki, bugün dünden değişiktir. Yeni kuşağın, eskisinden gün sayısınca değişik olması gerekmez mi o zaman? Gerekir ve dahi değişikliğini biz de gözümüzle görmekteyiz. Genç leventlerimiz bizim nice bir zamanda öğrendiklerimizi, onca çaba harcamadan belleyivermekteler. Zamanla birlikte insan da gelişmekte. Sürekli boğuşma içinde olanda, kişi ilerlemeyi gözleriyle görmekte.

Neden dersen boğuşma, kişilik ve dahi çıkar ayrışmasının doruğunda yürürlüğe giriyor. Girende, hem kendini, hem karşındakini bir iyice denetliyor, tanıyorsun. O zaman da durgunlukta sezemediğin değişikliği görüveriyorsun. Göre göre, değişikliğin doğallığına inanıyorsun. Ve şaşırmaktan kurtuluyorsun. Sanırım bizi boğuşmaya tutuklayan neden budur!.. Ve dahi biz bu nedenin tutkusunda, dönemimizi tamamlamaya koşuluyoruz ...

- Korsanlığın tarihine son verir gibi konuşmaktasınız, Armand.

- İşte doğrulandı Reis karındaşımızın buyurdukları,diye atıldı Turgut. Bizim bir türlü söyleyemediğimizi ağızını açanda belirtiverdi Baron oğlumuz. Evet, görmekteyiz ki, korsanlık sona ermekte yavrum... Neden dersen, korsanlık da öteki çeteciliklerden ayrık değil. Dağınık düzenlerin işi... Oysa görmekteyiz!.. Yeryüzü yeniden derneşip, düzenlenmekte. Vardığımızda, istediğimiz kıyıyı vurabilmekte iken, şimdi belirli koşullarla, belirli yerlere varabilmekteyiz. Neden? Gayri bir kalyonun, birkaç çektirinin işi bitti de ondan. Çoğalma başladı mı, düzensizliğin düzeni yerine, düzenin kuralları egemen olur. Orda da, birbirine bağlı ayrıntıların, birbirinden ayrı başları bulunur. Bulunanda, vur-kaç etkisini yitirir. Öyle olmamakta mı? Şimdi biz, İspanya kıyılarını vuracağız. Ama, amacımız kaçmak değil. Yer koparmak... Korsanlık mı bu, deniz seferi mi? Ve dahi biz neciyiz? Korsan mı, devletin görevlisi mi? İşte sana somut sonuç... Bilgelerimizin söylediği buydu. Yeryüzü yeni bir düzenin demir elleri arasına girmeye duranda, kişisel yiğitliklerin yeri yoktur buyururlar. Gayri yiğitlik de akıl da örgütlerin, düzenli güçlerin elindedir... Doğru da buyururlar. Biz eskiden her-

şeyi kendimiz adına kararlaştırır ve dahi uygulardık. Şimdi biz uyguluyoruz ama kararlaştıran da, yitirip kazanan da başkaları... Biz canımızla ortaya koyduğumuzun karşılığını nice alırsak alalım, sonuçların ve dahi önceliklerin sorumlusu değiliz. Yaraşır mı korsanlığa bu? Kural mıdır? Yaraşmaz ve dahi değildir... Öyleyse bunca zaman fors açmış bizler de, bundan öte korsan değiliz. Olmayanda da bu işin tadı kalmadı. Şimdi bütünüyle hak vermekteyiz bilge erenlerimize. Çekilip gitmek istediklerinde haksız bulmuştuk. Olmadıklarını görmek değişikliği doğal sayan bizleri de şaşırtmaktaysa!..

- Sizi gerektiğinden çok üzdüm efendim, dedi doğrulurken Baron. Varıp armağanları zamanında sunayım ki, Amiral'e utançlı kalmayayım.

Turgut'tan ses gelmediğini görünce doğrulmasını sürdürdü. Reisleri selamlayarak geri geri çıktı. Aydın'la birlikte kendisini karşılayan leventleri ardına takarak, gemiye yöneldi.

Bir süre suskun ardından baktılar. Gözleri gençliklerinin bütün serüvenini yeniden yaşamakta imişcesine parıldadı. Suratlarındaki katılığının yerine giderek sevecen bir gülümsemenin yumuşaklığı aldı. Gülerek birbirlerine baktılar;

- Bizden gayrısı değişmekte sanıyorduk he mi Salih Reis?Kendimizin de değiştiğini görende, yüreğimiz kabarıverdi.

- Abdallarımız burda olmalıydı ki, Yesevi özdeyişini yinelesinler... Alkış değişirken, değiştirmeyi de becerene, deyip işin içinden çıksınlar…

- Eh, o kadarcık da payımız olsun bu gelişmede, diye

güldü Reis. Değişmenin temelinde bizim de bir tutam tuzumuz bulunmakta...

***

D'Aramont, temellerini attırdığı sarayın çevresini kaplayan ağaçların arasında durdu. Elerini oğuşturarak gözlerini temellerden boğaz girişine kaldırdı. Marmara'nın durgun maviliğiyle kıvandı... "Gemiler şimdi Akdeniz'de yürümektedirler." diye düşündü. "Yıllık üçyüzbin dukalık haraç, Sultan'ın kanmaya hazır olduğunu gösterir. Kocaman bir ada ile, onun birkaç katı toprak parçasını bize bağışlaması, Şarlken'i orda oyalamaya dönük olsa gerek. Kendi paçasının derdine düşen, Sultan'la uğuraşmanın olanaksızlığını anlayacaktır. O, Ferdinand'a yardım ederek, Transilvanya'nın bir parçasını aldı... Oysa orda, kendi topraklarını yitirecek. Ve anlaşılan o ki oranın yarasını onarmadan, Transilvanya'nın tümünü yitirmekle karşılaşacak... Fransız askerleriyle, Turgut'un gönüllüleri Cermen İmparatoru'nu bir iyice yoracaklar... Sonra da kaplanın kendisi üstüne atlayacak. İyi ki, sunduğum rüşvetlerin karşılığında şimdilik dostluklarını satın alabildim. Kralım bundan çok hoşnut kalacak. Hem de bana verdiği yetkiden çok azına kapattığımı duysa, bu sarayın sorulmadan başlanmasını bağışlar. Söz arasında sürekli bir yapı kurulmasını istemişti. Ama, hemen başlanmasına izin verir miydi bilmiyorum... Yolladığım mektup, sanırım izni koparmaya yeterli olacaktır. Çünkü çabalarımla ona yüzbin dukadan fazla kazandırdım. Bana verdiği yetki, yalnız anlaşmanın karşılığında her yıl beşyüzbin duka haracı kapsamaktaydı. Eğer istenilen yer-

ler ele geçirilirse, bütün ödemelerimizi bir yılda karşılarız. Ha sahi, Turgut'un alacakları da var. Olsun! Korsan vergiye değil, çapula alışkındır. Ne alır götürürse, yerine bir yıl sonra yenisinin geleceğini düşünmez. Önemli olan, benim burdaki çetin tartışmaları başarıyla bitirmem... Roksalan'a verilen otuz bin duka ile vezir ve ağalara dağıtılan yüzyirmi bini de bana eklesek bile, yine de aldığım yetkinin çok altında bitirdik işi... Gelenek olduğu üzere artırdığımı bana bağışlarsa kralım, Paris'te Seinne kıyısında bir saray da kendime yaptırırım. İstanbul'a elçi olmanın akyazgısını anlar parasız kişizadeler... Böyle bir kar hiç bir ülkeden sağlanamaz. Karşılığında John Maria Malvezzi'nin durumuna düşmek de olsa, değer! Ferdinand Transilvanya'da oyun çevirdiğinden bu yana Yedikule'de tutuklu Avusturya elçisi. Bunca dostluk içinde, benim bile gidip görmeme izin vermiyorlar. Salt mektuplarımı ilettikleri kesin. Onları da kimbilir. kaç gözden geçiriyorlar. Geçirsinler!.. Kötü duruma düşmüş bir meslekdaşa bu kadar yararım dokunsun. Düşman bile olsak, Türk'ün otağında olduğumuz sürece aynı yazgıyı paylaşmamız işten değil. Yarın, herhangi bir nedenden Kralıma kızarsa Süleyman, beni de onun yanındaki taş hücreye kapatabilir. Ama bir kez de görevimi başarıyla bitirip canım Paris'e kavuştum mu, elde ettiğim paralarla bankerliğe başlamam işten değil. Üstelik buralarda edindiğim dostlarla ilişkilerimi sürdürürsem, Batı'dan Doğu'ya uzanan işler çevirmem de mümkün. Sahi!.. Galatalılarla iişkileri sıkılaştırmalıyım. Özellikle İstanbul'un yabancısı olan Nassi ile sağlam bir bağ kurmaya koşuluyum. Yüzellibin dukalık borcumuzun ödenmesi için yolladığı mektubu neden sayıp kişisel dostluğu ilerletmenin yollarını bulursam,

ileride düşündüğüm işlerde ortaklık kurabiliriz... Hemen bugün uğrayayım... "Temellere yeniden bir göz attı. Yapılandan hoşnut başını sallayarak atına atladı. Düşündüğünü hemen yapmaya alışkın insanların ivecenliğiyle yokuş aşağı, liman yönünde inmeye başladı.

Galata alanına geldiğinde, Saint-Pierre mermer oymalarına kaydı gözleri. Tavla girişinin önünde atından indi. Seyis seyirtip atının dizginlerine yapıştı. Bir tek bu bölgede gözetim dışı dolaşabilen yabancılara alışkın olmanın rahatlığıyla atı tavlaya çekerken, D'aramont merdivenlere yöneldi.

İkinci katın geniş, serin ve ak mermer aydınlığında durakladı. Kapıların üstündeki numaraları izleyerek, Yasef Nassi'nin dairesini buldu. Kalın tahtadan oymalı kapıyı açtı. Geniş odanın köşesinde maun masaya abanmış olan sivri sakallı, kahverengi latalı, ince sarıklı adam başını kaldırdı. D'aramant'u görür görmez yerinden fırladı. Önünde İspanyol şövleyelerine özenen bir reveransla eğilerek;

- Soylu efendimizin bizi onurlandırması ummadığımız bir bağıştır, dedi.

- Mektubunuzu aldığımdan beri gelmek istiyordum, diye söylendi Elçi. Ne var ki, isteğinizi sevinçli bir haberle yerine iletmeden, boşuna rahatsız edeceğimi düşündüm.

- Yanılıyorsunuz efendimiz. Sizin ilginiz bile bizim için bulunmaz coşku kaynağı olur.

Gerektiğinden fazla ayakta tuttuğu inancıyla, hemen iç kapıyı açtı Nassi... Avrupa biçimi döşenmiş oturma odasına buyur etti II. Henri'nin elçisini. Karşılıklı oturduklarında kölesi elleri kucağında dikildi karşısına.

- Faris, dedi Nassi. Efendimizin onuruna şampanya aç-

mak gerek. Karlıktakini getir.

Köle başını sallayarak kapıda yitti. D'aramont rahat koltuğa hafif uzanırcasına oturdu. Tam karşısına geçen Nassi, küçük gözlerinde sevinç kıvılcımlarıyla baktı Elçi'ye;

- Anlaşmayla birlikte ödeme koşullarının nasıl olacağını sordum Hükümdarıma, dedi. Umarım, sizin koşullarınıza uygun bir yöntem buyrulur.

- Bendeniz de güçlük göstermek yanlısı değilim efendimiz. Ancak biliyorsunuz, araya ölüm ve tahta çıkma girdiğinden, zaten gecikti. Bizim işlerimiz de zamanında yürüdüğü zaman geçerlidir. Aksamalar, getireceğini önceden götürdüğünden, olmamakta.

- Sizi anlıyorum Mösyö, dedi onurlandırarak Elçi. Özel düşüncemi isterseniz, Türklerle yaptığımız verimli anlaşmanın Hükümdarımı sevindireceğinden kuşkum yok. Bu nedenle kısa zamanda ödemeyi düşüneceklerini sanıyorum. Ancak aksilikler sözkonusu olduğunda kişisel çabalarımın da ödenme yönünde kullanılacağını bilesiniz.

- Bu zamanda sizin gibi dostlar bulmanın güçlüğünü biliyorum efendimiz, dedi Nassi. Bildiğimden, bir buyruğunuz olduğunda elimden geleni yapacağımdan kuşkunuz olmasın. Deneyimleriniz size Hükümdarların davanışlarının uyrukların düşünceleriyle çelişebileceğini göstermiştir. Ancak biz kişisel dostluklarımızı devlet işleriyle karıştırmadığımız zaman sonuçlar ne olursa olsun, sağlam ilişkiler içinde oluruz.

- Böylesine hoşgörü sahibi olacağınızı ummamaktaydım, dedi Elçi. Doğrusu içim rahatladı. Sanki alacaklı benmişim gibi davranıyorsunuz.

- Siz alacaklısınız efendimiz. Hükümdarınız borçlu ola-

bilir. Buraya bir elçi olarak pazarlığa gelmediğinizi baştan belirttiniz. Biz dostluklarla alışverişi ayırmasını çok küçükten öğreniriz. Pazarlığa gelmeniz için zamanın erken olduğunu bilecek ölçüde ticaret yaptım. Kişiliğinizle onur vermek yerine bir mektupla durumu bildirmek soğukluğunda da bulunabilirdiniz. Oysa, dostça geldiniz. Dostluğunuzu kazanmak ödevim.

- İnsan ilişkilerini çok iyi biliyorsunuz Mösyö, dedi D'aramont. Sıkıştığımda güvenebileceğim bir dostun varlığını sunuyorsunuz bana. Sağolun. Yalnız sıkıştığım zamanlar değil, her zaman dostluğunuzdan yararlanacağımı bilesiniz.

- Bunu bilmek de bana yeter efendimiz. Bu nedenle sizi sevindirecek haberler sunmayı öde saymaktayım.

D'aramont'un gözlerine baktı uzun uzun. İkircimlenmesini, ivecelenmesini bekledi. Tam o sıra şampanya şişesi ve kristal Venedik bardaklarıyla içeri giren kölesi, sevinçli bekleyişini alabildiğine uzattı. İçkinin altın köpükleri kar buğusuyla kristal bardakların içinde hışırdarken köle gitti. D'aramont çok beklemişlerin sabırsızlığıyla;

- İyi haberleriniz onuruna, diye kışkırtı Nassi'yi.

- Duyduğuma göre, Rüstem Paşa, Nemçe pardon ben de Türklerin diliyle konuşmaya alıştım, Avusturya elçisinin bağışlanmasını sağlamış.

- Sevindirici dediğiniz haber bu mu, dedi D'Aramanot yüzünü buruşturarak.

- Alay edeceğinizi düşünmemiştim.

- Sözümün sonunu dinlemediniz ki efendimiz... Çabalarınız sonuç vermeye başladı.

- Anladığım kadarıyla Hakan Doğu'ya yönelecek. Çün-

kü Malvezzi'nin salınması haberiyle birlikte Avusturya Kralı Ferdinand'ın yeni elçilerinin geleceği de duyuldu. Agria Piskoposu Dalmaçyalı Antony Wrantzius ile Franas Zay adındaki Saick kaptanı gelmekteymişler. Şimdi Saray, Ferdinand'a yollanacak yeni buyrukların hazırlığında.

- İyi ya, böyle olduğunda bizim işimiz güçleşecek demektir. Onlarla uzlaşmaya giderlerse, Şarlken bizim üstümüzde daha güçlü baskı yapmaz mı?

- Aynı zamanda Ferdinand'ın sizin saldırılarınıza kayıtsızlığını sağlayacağından, Şarlken'i daha güç durumda bırakmaz mı? Türklerle bir anlaşma umudu, çekimserlik için yeterli gerekçedir sanırım efendim. Ayrıca, dedi ve duraklayarak D'Aramont'un birden gülümseyen gözlerle bakmasına aldırmadan, yutkunup sürdürdü sözlerini. Sultan'ın Batı yerine Doğu'yla uğraşmayı yeğlediğini göstermez mi? Böyle bir olanak, Avrupa devletlerinin birbirine düşmesine neden olacağından, Şarlken karşınızda büsbütün tekbaşına kalacak... Sultan da, arkasında böyle bir ortam bırakmanın rahatlığıyla, Tahmasb'ı ezecek... Böylelikle kendine başkaldıracak hiç bir güç bırakmamış olacaktır.

- Evet! Söyledikleriniz, söylediklerinizgibi gerçekleşirse, doğrusu benim için de yepyeni haberler sayılır. Sizin Avrupa ve dünya politikasını bu kadar iyi bileceğinizi sanmamıştım, bağışlayın. İlk şaşkınlığım ondan doğdu...

- Ben para işi yapıyorum efendimiz,dedi büyük bir alçak gönüllülükle Yasef! Ve para yeryüzündeki ilişkilerin ölçeği olalıdan beri, üstündeki çizgilerden anlayanları hiç yanıltmamıştır. O yüzden, daha kimin kiminle hangi ilişki içine girdiği açıklanmadan, bizim altınların üstündeki fal, olacakları haber verir. İstek ya da isteksizlikle pazarlık gü-

cü hemen oluşumların göstergesi haline gelir. Direnç ve dirençsizlik bu göstergeyi kesinleştirir. Örneğin siz Hükümdarınızın bana olan borcunu ödemekte kolaylık göstereceğini umuyorsunuz. Bense pek çok zorlukla karşılaşacağımdan güvenliyim. Çünkü Hükümdar'ını şimdi Türklerin desteğini sağlamış olmaktan güçlü ve gücünü Avrupa'nın en büyük hükümdarı üstünde sınamakan güvenli olacaktır. Bir Yahudi sarrafın istekleri bu güçlülük üstünde tatsız bir gölge gibi gelecektir kendilerine. Ve en azından öfkeleneceklerdir. Bekleyiniz ve gördüklerinizle, dediklerim doğrulanırsa, bana ondan sonra güvenirsiniz. Ve dostluğumuzun ondan sonra daha pekişmesine izin verirsiniz.

- Dosluğumuz pekişti Mösyö, dedi D'Aramont. Bağışlayın söylediklerinizi beni çok şaşırttığı için tepkim gecikti. Sizinle dostluk insana onur kazandırır. Onurdan öte bilginizden yararlanmak ödenmez borca girmekle eşittir. Yeter ki, izniniz olsun.

Nassi ellerini çırptı. Büyük bir sessizlikle açılan kapıdan büyük bir saygıyla giren kölesine bardaklarını gösterdi. Göz açıp kapayıncaya şampanya yeniden köpüklendi kristal kaplarında. Dostluğa içerek, bir solukta bitirdiler içindekileri.

***

Giovanni, geminin güvertesinden Venedik'in girişini arıyordu. Karadan önce, Saint Marke Kilisesi'nin çan kulesini gördü. Biraz daha yürüdüklerinde, Peransa Kalesi'nin ak taşları gülümsedi. Kale kendi gemisini tanıyınca, yeşil bayrakla geç işaretini verdi. Kent yavaş yavaş ortaya çıkma-

ya başladı. Deniz üstüne kurulmuş görkemli yapıların mermer oymaları Akdeniz güneşinin keskin ışığı altında gülen bir ağız örneği ışıladı. Kaptan yelkenleri viraladıktan sonra forsabaşı davulunu tokmaklamaya başladı. Santa Liberte boğazının iki yanındaki burçlar ağır ağır yaklaşıp yükseldi. Denizin iki yanına çakılmış kazıkların arasından doğruca ilerlemeye başladılar. Kazıkların arasında yatmış küçük kalitaları aşa aşa iç limana girdiler. San Marke alanına çıkan kanalın kalın zinciri dost şakırtılarla gemiyi karşılamaya gelen gondolların çıkışını haber verdi. Giovanni palamarlar bağlanırken gemiden atladı. İkinci kaptan Luçinio'ya;

- Mallarımı yarın indirsem olur mu? Diye sordu yerden.

- Nasılsa akşam oldu Sinyor Amantini, diye yanıtladı Kaptan. Yük aldığımız limanda, akşamın hayrından, sabahın şerri yeğdir derler.

- Sağol kaptan... Sabah erkenden gelirim, diyerek yolcu gondollarından birine atladı.

Korucular, nasılsa giren çıkanın çok olacağını bildiklerinden zinciri açık bırakmışlardı. Gondol, büyük kanala girdi. Giovanni'nin söylemesine bırakmadan, doğru Amantini atelyesine yöneldi.

Alberto'nun yeğenini beklemediği, kapıdan girişiyle ortaya çıktı. Büyük bir sevinçle boynuna atılan Giovanni'yi bağırına bastı.

- Annene dert anlatmak zor olmasaydı, Birkaç kez daha gidip gelmediğine üzülürdüm, dedi gülerek.

- Nerelerdesin? Hergün önünden geçirmez oldu beni. Giovannim nerde? Diye soruyor. İşde, yanıtı yetersiz. İlk kez çıkan biri, bunca uzun iş tutar mıymış? Haklı kadın. Haklı Amantinilere söz anlatılmayacağını bilmemekte. Ben

hemen buracıkta söze tutmaktayım seni. Gel bakalım. Bir oturalım, diyerek önlüğünü çıkardı. Yetişen kölelerden birine uzatarak, atelyenin köşesindeki özel bölmelerine yöneldi. Kapıdan girerken yandaki tahta dolaptan aldığı şarap şişesiyle, iki kristal Amantini markalı bardağı parmaklarının arasında şıngırdatarak yürüdü. Masanın başına oturdu. Giovanni ardısıra kapattığı kapıya sırtını vererek ilkin ayakta durdu. Amcasının işaretiyle karşısındaki koltuğa geçti;

- Stavro, notumu size ulaştırdığını söyledi ben İskenderun'a dönünce. Biliyorsunuz, Süleyman Amantana'nın önerisini. Hem Mançester ve Anvers'i görmeyi hem de çıkmışken yeni bir işin izinden gitmeyi yeğledim. Umarım Asya içinde sizi yalnız bıraktığımdan kızmadınız.

- Hiç kızmadım. Çünkü buğday işini kotaramadım. Korsanların bütün çevre limanlardan levent devşirdiklerini duyunca, tehlikeli bir iş yapmaktan vazgeçip salt alışılmış malları derledim. İyi oldu senin uzak yolculuğu. Kârlı olduysa!..

- Şişler karşılığı aldığımız kadar kârlı oldu efendim, dedi önüne bakarak Giovanni. Mallar gemide. Salt baharat aldım.

- Oh bu iyi işte!.. Bize yeni olanaklar kazandırdığının açık kanıtı. Annem nasılsa benim dönüşüme kadar umutlanamaz. Önce anlat bakalım neler ettiğini. Sonra gider yorgunluk çıkarırsın. Çünkü erken gidersen eve, hemen şölen düzenlemeye kalkar ki, bu yorgunluğun üstüne sevda olsa çekilmez.

- Anlatayım efendim. İlkin sizinle konuşmadığımdan ikircimliydim. Sonra düşündüm ki, beni özellikle oraya gönderdiğinize göre, karar vermemden de alınmazdınız. Oğlu doğrudan para işi yapmak istiyormuş Amantana'nın... Es-

ki işinden koparmak amacıyla herşeyi yapar gördüm. Sanıyorum bizim para işini de öğrenmemizi istediğinden, Kuzeye yolladı. Mançester'i daha gelişmiş buldum ben. Bize ve Türklere göre çok ilkel. Ancak, Anvers'e göre çok ilerde. Anvers'te bir kuyumcu atelyeleri Türklerinkilerle yarışabilir. Ondan ötesi, karanlık, nemli dehliz örneği yapılar. Ne bizim ateyelerin sağlamlığı, ne Türklerinkinin aydınlık ve temizliğini bulmak mümkün. Ne var ki, içinde çalışanların durumu tam anlamıyla korkunç. Bizim kölelere etmediğimizi onlar özgür işçilerine ediyorlar Atelyelerin ilkelliği yanında ücretleri çok düşük. Anvers'te ve Mançester'de cam atelyeleri de açılmış. Daha düz camı bile eğri büğrü dökmekteler. Bizimle yarışmaları olanaksız. Bizimkiler hala geçerliğini koruyor. Ne var ki, bizim tüccarlarımızın ayağını kesmişler. Sinyor Sebastiyan'ın dedikleri doğru. Kentlere yabancı sokmamak konusunda son derece kararlılar. Biz Halep'ten indirdiğimiz malları götürürken, fiyatlar yükselmiş. Biz gittiğimizden düştü. Tek kazancımız, vakiyye ile kilo arasındaki ayrımdan oldu desem yalan değil. Çünkü baharat ticareti bildiğiniz üzere Serüvenci Gemiciler Şirketi'nin elinde. Hemen indiriverdiler fiatları. Biz malımızı o fiyatlara sattıktan sonra da, yeniden yükselttiler. Allahtan dediğim ayrımı bilmiyorlar. Ama yakında öğreneceklerine kuşkum yok. Her neyse, henüz Venedik gibi tekel kurmayı yasal yollardan denememekteler. Belki de henüz Türk pazarlarına girmediklerinden. Yakındır bunu başarırlarsa, bizim oralarda ticaret yapmamızı yasal yoldan yasaklarlar. Anladığım bu oldu. Bu yüzden, benim Amantini olduğumu öğrenen iki tüccarla anlaşma yaptık. Ren üzerinden mal gönderebileceğiz. Çok lüks sayıldığı için, bizim çalışmaları-

mıza engel olmayacak. Salt Anvers ve Mançester için mal vereceğiz. Daha çok kristal istiyorlar. Düşündüm ki, deyip yutkunarak amcasına baktı. Onun suskun, kışkırtıcı gözlerle sevinçten fıkırdayan bir yüz takındığını görünce sürdürdü. Bize fazla yük yüklemez. Üstelik onların ordaki tekelini kırarız. Malı Ren üzerinden göndereceğimiz ve karşılığında altın alacağımız için, zararlı olmaz. Tek sakıncası bizden aldığını Asya pazarlarına sokması. O yüzden, liman teslimi anlaşmadım. Biraz daha fiyat koyarak, alıcının dükkanında teslim kaydını koydum. Ordan bu yana yeniden taşımak hem batırır, hem tiresiyle siparişi karşılayamaz. Ayrıca, markaları değişik vurur da, Asya'da görürsek keseriz üretimi. Çünkü anlaşmaya hüküm koydum. Bunların dışında her birini son kerte hırslı gördüm efendim. Mutlaka kazanmak ateşiyle tutuşuyorlar. Tek istekleri bizim aracılığımızla Asya pazarlarına girmek. Venedik Bankasıyla ortak altın ticaretine istekli çıktılar. Kabul edileceğini sanmamakla birlikte önerilerini size aktaracağıma söz verdim.

- Bir dakika, dedi Alberto. Buna göre bizim onlarla iş yapmamızın verimli olacağını mı söylüyorsun? İyice ölçüp biçtin mi?

- Evet efendim. Onların amacı Türk pazarları. Elde edebilirlerse, özelikle bizim üretimimiz bakımından yeni yeni pazarlar haline gelecekler. Çünkü zenginleştiklerinde onlar da şampanyalarını kristal bardaklardan içmek isterler.

- Ya o zenginlikle bunları kendileri yapmaya başlarlarsa?

- İstediklerinde bulmazlarsa başlarlar efendim. Bulurlarsa!.. Onların bize yaptığını biz onlara yapabiliriz. Fiyat düşürerek, pazarlarımızı yeniden ele geçiririz diye düşün-

düm. Yanıldımsa, anlaşmada açıklık bıraktım. Sizin onayınızla yürürlüğe girecek...

- Benim ve onlar meclisinin onayıyla. Yeni bir olanak açmışsın. Kulanmayalım olmaz. Ancak koşulları yeni baştan gözden geçirmekte yarar var. Anladığım, ailemize yaraşır bir büyük tüccar olduğun. Eğer koşullar da ilerisi için bir sakınca taşımamaktaysa, kavuşma sevincine, beceri saygısı da eklenecek ki, içim rahatlayacak.

- Buyurun efendim, dedi kuşağından çıkardığı iki parşömen topunu amcasına uzatarak. Anlaşmalar burda. Siz bakın. İzniniz olursa ben de eve gideyim. Çünkü yarın gemiden mal indireceğim. Sonra da kabul buyurursanız anlaşma için çalışmaklığımız gerek.

- Malı ben indiririm Giovanni, dedi Alberto. Sen yarın da dinlen. Bu başarıyı başka türlü kutlayamayız. Nasılsa annen şölen verecek. Bir şölen de ben vereceğim. Amantini ailesinin doğuştan tüccar olduğu bir kez daha anlaşılsın Venedik sosyetesinde!.. Bunca uzun zamanın ayrılığını başka türlü ödeyemeyiz!..

Giovanni bardağındaki şarabı da tükettikten sonra kalktı. Hemen anlaşmaların üzerine eğilerek incilemeye koyulan amcasını öyle bırakarak, kıyı kıyı evine yöneldi.

***

Gaybi, Kasım ve Muslu, koyunlarında İrfan Hoca'nın icazeti Kandıra üstünden Bursa'ya ulaşmak üzere gemiye bindiler. Kandıra ötesine karışmıyordu taka reisi... Oraya değin geçmişlerinin ruhlarına indirilecek hatimlerin saygısına bedava götüreceğini söyledi. Ordan ötesine de bulur-

sunuz dini bütün bir kervancı, dedi. Tasalanmayın. Nasılsa Bursa'nın odunları, Kandıra meşeliklerinden gider. İzmit Körfezi'ni tutturdunuz mu, ötesi kolay. Mudanya iskelesi, İstanbul limanı gibidir. Yatıp kalkan geminin hesabını tutmaya kalksanız, aklınızı şaşırırsınız. Öte yana giden kervanların ucu görünmez... Bir devenin kuyruğuna yapışsanız, konak menzil Bursa'dasınız.

Birbirlerine Reis'in dediklerini yenileyerek, sırayla isteğini yerine getirdiler. Onlar hatimi bitirdiklerinde, Kandıra iskelesi göründü. Reis özellikle son gün okumaya başlayan Gaybi'nin sesinden hoşnut, körfeze değin yiyeceklerini de torbalayıp koltuklarının altına sıkıştırdı. Sonra da Gaybi'nin sırtını sığazlayarak; "Sende bu ses varken molla, sırtın yere gelmez," dedi... "Sıkıştığın yerde gerek korkudan, gerek hoşnutluktan okumaya dursan, karşındakinin eli ayağı kesilir. Göreyim seni, hocalarını utandırma. Bir büyük molla, bir değerli bilge ol ki, bizim de hizmetimiz geçmişti diye sevinelim."

Yoldaşlarının değerinin her yerde anlaşılmasından hoşnut, koltukları kabararak, meşeliklere yöneldiler. Balta seslerini izleyerek bir alana vardıklarında yığılmış odunların çevresinde durdular. Baltacılar yaban konuklarına baktılar bir süre. Sonra ellerini tükrükleyerek, ölü meşeleri indirmeyi sürdürdüler. Gaybi'nin yaklaşıp sorması üzerine, Bursa oduncularının çok aşağılarda olduğunu söylediler.

Meşe serinliğinde yoruluncaya yürüdüler. Orman içinde, küçük bir açıklık buldular sonunda. Yanıbaşlarında fokurdayan bir pınarın gözündeki yakamozlanmadan yüzlerini yıkadılar. Açlıklarını sezinleyerek Reis'in bağışladığı azıktan doyundular. Avuçlarında güçlükle tuttukları kar

kokulu suyu dişlerini sızlata sızlata içtiler. Özümleme başlangıcının dayanılmaz uyku isteğine direnerek, yeniden yola koyuldular.

Gün, ikindi zamanını belirlerken, yeniden balta sesleriyle irkildiler. Bu kez aradıklarına kavuşmanın ablak gülüşleriyle, seslere yöneldiler. Vardıklarında, yanılmadıkları ortaya çıktı. Baltacıların doğradıkları odunlar, kağnılara hevenkleniyordu. Varıp isteklerini bildirdiklerinde, kağnıcılardan biri, iki saat yürümeyi göze alırlarsa Mudanya takalarına yetişeceklerini söyledi. Onca yürüdükten sonra iki saatın sözü olmazdı. Hemen yola düştüler. Daha yarım saat yürümeden ardardına kağnıları geçmeye başladılar. Tepelerine değin harmanlanan odunlarla, tümünün limana gittiği açıktı.

Kendilerince yolu bulmanın kıvancıyla hızlarını arttırdılar. Al yanaklarında kararmaya duran ayva tüyleri ıslak ıslak parıldamaktayken, masmavi İzmit Körfezi gözlerinin önünde uzandı. Çarpıntılı devinimi, Karadeniz'in adam boyu dalgalarını unutturuverdi onlara. Biran önce deniz kıyısına ulaşmak için, yarışa kalktılar. İskeleye vardıklarında bir taka palamar çözmek üzereydi. Reis daha ağızlarını açarken atlayın işaretini verdi. Odunların üstüne yan geldiklerinde, Mudanya'ya yeni bir bedava yolculuğun keyfini sürüyorlardı.

Körfezden dikine yelken basarak Armutlu burnunu aştıklarında Mudanya'nın ak badanalı, al kiremitli yapıları dertop göründü. Gümrük binasının taş rıhtımına yanaştıklarında, yanlarına yaklaşan korucu dik dik yüzlerine baktı. Hemen koyunlarından çıkardıkları suhte kimliklerini gösterince, elini yüreğine bastırarak selamladı onları. Hoşlaya-

rak, Bursa yolunu gösterdi. Üç yoldaş, çarşıdan hazırlattıkları azıklarını koltuklarının arasına sıkıştırarak, güneşin altında yürüdüler.

Yol boyunun yeşillikleri Türkmen sarnıçlarının dingin serin suları, çoban çeşmelerinin akasya gölgeliklerinde oyalana oyalana ilerlediler. Uludağ'ın karlı yaylalarını gözlerine kestirdiklerinde öğle olmamıştı daha... Onlar ilerlediler, dağ büyüdü... Gün deniz üstünde yansıdığından, yeşillikler arasından göğe fırlatılmış oklar örneği minarelere yapıştı gözleri. Uludağ'dan kopan bulut parçaları gelip minarelerin üstünde durdu. Bursa'nın üstü kurşun tavanlarla örtüldü sanki. Parmakları kendiliğinden uzandı. Birbirlerine belki bir daha göremeyecekleri bu görkemli görünümü bellettiler. Evlerin çokluğu, sokakların uzaktan ince bir dere gibi dolambaçlı çizgisi, camilerin kurşun kubbeleri, ovadan dağa aşan yeşilliğin içinde al dudaklar örneği ışılayan tavanların kiremidi hızlarını iyice arttırdı.

Ulucami'yi amaçlayarak yürüdüler. Kentin her bir yanından görünen minareleri kendilerine anlatıldığı gibi olduğundan şaşırmadan ilerleyebiliyorlardı. Kebapçılar çarşısından geçerken, yorgunluk ve açlığın sızı burunlarının direğinde duydular. Kasım ikisinin de kollarını çekiştirerek sokağın ortasında ayak diredi;

- Hele bakın, burda karnımı bir iyice doyurmadan Hünkâr sofrasına gidiyor olsam, adım atmam, diye kesinledi.

Birinin öncülük etmesini bekliyorlarmışcasına kebapçıya girdiler. Bursa kebapçılarının akşama da yemek çıkardıkları açıktı. Adam hiç yadırgamadan uzun, kalaylı bakır sahanlara doğradığı çeşitli etle, et suyuna belediği has un pidesini yoğurtlayıp önlerine koydu. Yoğurdun üstünde

Bursa'nın yeşilliğini gülümseten maydanozların tazeliği yaprak yaprak midelerini guruldattı. Sahanların yanına konulan tahta kaşıkları unutarak, parmaklarının uçlarıyla yemeğe sundular.

İkindi sonrası karınlarını bir iyice doyurmuş olmanın rahatlığıyla kebapçıdan Hüdevendigâr imaretinin yolunu öğrenerek çıktılar. Ulucami'nin hemen yanında, elleriyle koymuşcasına bulacaklarını söylemekle yanılmamış usta. Yanyana dizilmiş hücre kubbelerinin kurşununda Uludağ'ın karı yansıyan savaklı, taş ve tuğla motifli kocaman yapıyı görür görmez bildiler. Kapının kuzuluğundan girdiler. Avlunun somaki mermeri, cilalı yeniliğiyle gözlerini kamaştırdı. Sinop imaretinin kilise bozmalığıyla, Osmanlı yapısının güleç yeniliği daha ilk ağızda gönüllerini çelmeye yetti. Yuvarlak kemerlerde bile, oba keskinliğinin geometrik yerleşimi değişikliği açıklıyordu.

Bildik bildik çevrelerine bakınarak, imaret mütevellisinin odasını araştırdılar. Kapının yanında açık bir kapı görünce, aradıklarını bulduklarından güvenle içeri girdiler. Yanılmamışlardı. Mütevelli naibi kara sakallı, yeşil latalı, kallavi sarıklı bir molla idi. Karşısında ellerini göbeklerinde bağlayarak dikilenlere şöyle bir baktı;

- Biz Sinop Süleyman Pervane Medresesi'nden geliriz. İrfan Hoca Efendimiz, yirmilik medreseyi Tanrı'nın yardımı, hocamızın çabası ile tamamlayıp, otuzluğa gitmeye hak kazandığımızı belirtir icazet vermiş bulunmaktalar, dedi bir nefeste Gaybi. Daha önceden, Gökdere Medresesi'nde Hasan Çelebi Hoca Efendimizin kürsüsüne diz çöken Sunguroğlu Davut adlı yoldaşımız, burda kaldığını bildirmiş idi. Eğer izniniz olursa...

Molla, yeni konuklarını şöyle bir süzdü. Başını sallayarak dinlediği sözlerden sonra gülümseyerek;

- Haberimiz var... Davut Molla, bu günlerde geleceğinizi eğitmişlerdi. İmaretimizi seçmenize sevindik. Davut Molla'nın hücresinde üç kişilik daha yer vadır. Burdan çıkınca, sağdaki yedinci hücre... Hoşgeldiniz. Tanrı bellek açıklığı bağışlasın!..

- Sağolun efendimiz, dedi Gaybi.

- İcazetlerinizi Hasan Çelebi Hoca'ya sunacaksınız. Kimliklerinizi bize bırakırsanız kaydınızı geçmekte yararlı olur. Akşam yemeği namazdan sonra çıkarılır. Davut Molla kefilliğinizi üstlendiğinden, ayrıca kefil istemeyeceğiz. Daha önceden imarette bulunduğunuza göre, kuralları bilmektesiniz. Kimsenin yakınmasına neden olacak davranışlarda bulunmayacağınıza güveniyoruz Bilgin odur ki, kendi bilgisiyle işlenir. Ötesine sırnaştığında hem gözünde, hem kamu gözünde hem de Tanrı katında yüzü yerden kalkamaz. Varınız, eşyalarınızı yerleştiriniz.

Gaybi, yeniden Davut'a kavuşacağından sevinçli, kapıları sayarak mermer eyvanda seritmeye başladı. Ardısıra yetiştiklerinde, hücrelerinin genişliğiyle durakladığını gördüler. Yol verdi onlara. Kendilerince kestirdikleri köşelere yorganlarını bırakmaktalarken, sırtında şaklayan bir şamarla irkildi Gaybi;

- Adem bunca habersiz mi gele Gaybi Molla, çağıltısıyla Davut'un sesi ılık ılık yüreğinde aktı. Döndü. Sarıldılar. Ben de sizi beklemekeydim yoldaşlar. Beklemekteydim ya hangi yoldan geleceğinizi kestiremediğimden, Gemlik girişine varmışım. Sonra Mudanya üstünden odun takalarıyla geleceğinizi akledip döndüğümde, kimseleri bulamadım.

Büyük kent insana zamanı şaşırtmakta. Hoşgeldiniz.

Gaybi'nin anlatmalarından tanıdıkları Davut'un böylesine içe sinmiş bir alışkanlık sarılıvermesi, sümüklerinin sesli sesli çekilmek üzere sarkmasına neden oldu. Göz pınarlarında beliren bir buğuyu gözkapaklarına emzirdiler. Birbirlerine sarılıp omuzlarından öptüler.

Onların işlenmesine komadan bağdaş kurup oturdu Davut... Gaybi'yi kucaklarcasına yanına çekerek;

- Sana bir haberim var, dedi. Hüsmen Baba, Engürü üstünden İstanbul'a gitmekteyken buraya uğradı. Aramış, buldu beni. Seni anlattım. Sesini, biçimini ve dostluğumuzu. Çok hoşnut oldu. Eğer Amasya üstünden geçer isek, bizi beklemekte. Bir uzun tatilde bilece varalım he mi?

- Neden olmasın? Ben de bana anlattığınca yoldaşlarıma aktardım yeri geldiğinde. Onlar da bizim ölçümüzde tanıyorlar Baba'yı...

- Anadolu Piri değişti ya, eteğine varmış. Ordan aldığı eli, İstanbul Piri, Mehmet Efendi'ye iletecekmiş. Hüsmen Baba'yı Amasya dışına çıkmaz bilirdim. Anlattıklarını anlatsam, nice bir gezginci olduğunu o zaman daha iyi kavrarsın. Sonra birden anımsamışçasına dikildi. Hüsmen Baba'nın sözü geçti mi, aklımdakini unutmaktayım öyle ya!.. Ben niye seyirttim buraya, varıp kaydını yaptırmak amacıyla!..

- Yaptırdık, dedi sevecenlikle Kasım. Senin adını verende kethüda mı, naip mi yoksa mütevellinin kendisi mi bilmemekteyim, kefile gereksinim yok, dedi. Burda usuyla ün yapmış bir yoldaşın hücresinde bulunmak sevincimizdir. Sağolasın çağrıladığın için.

- Ali Aleyhisselam buyurmuş ki, benim üç dostum, üç

düşmanım vardır... Dostum, dostumun dostu ve dahi düşmanımın düşmanı... Düşmanım, düşmanımın dostu ve dahi dostumun düşmanı. Bilirsiniz. Siz benim can bir yoldaşım Gaybi Molla'nın yoldaşlarısınız madem, benim de yoldaşlarımsınız. Sözü olmaz bir kefilliğin. İrfan Hoca Efendimizin kürsüsünden gelende niceyse kir bulunmaz. O yüzden bir dahi sözünü etmeyelim. Dilemekteyseniz, Çelebi Hoca Efendimiz, akşamı medresede kılmaya alışkındır. Varalım eteğine, ordaki kaydınızı da geçirelim ki, içimiz rahat, söyleşiye dalabilelim.

İmaretten çıkıp, Kaygan mahallesine yöneldiler. Aynı zamanda Kaygan Medresesi de denilen sevimli bir mescitle, büyük bir dersanenin meydana getirdiği yapıya ulaştılar. Davut'un dediği doğrulandı. Hasan Çelebi, postunun üstüne oturmuş, rahlesine açtığı bir kitaba dalmıştı girdiklerinde. Gözlerini ağır ağır kaldırdı. Okuduğundan aklını devşirememekte gibi tanımaz gözlerle baktı bir süre. Sonra yüzündeki donukluk ağır ağır açıldı. Kara sakallarının ortasında ışıldak örneği bir gülüş balkıdı.

- Hay'rola Davut Molla? Bir dileğin mi var?

- Efendimiz, geçenlerde size sunmuştum. Sinop'tan üç yoldaşımızın gelmesi olasıdır diye.

- Ha! Bu mollalar, yeni öğrencilerimiz mi? Hoşnut olduk. Durun, kaydınızı geçelim. Gaybi Molla hanginiz olmakta?

Gaybi arkadaşlarının arasından çıkarak diz çöktü.

- Buyurunuz efendimiz.

- Akşama pek zaman yok mollam. Kısadan bir Yasin okuyun ki, gönlümüz şenlensin.

- Hayhay!..

Hoca, hemen ardındaki kalın defteri aldı. Her birinin önüne uzatarak adlarını, doğum yerlerini, geldikleri medreseyi, öğretmenlerini, okudukları dersleri yazdırdı. Teker teker yazılarını inceledi. Gaybi, okumaya başladığında defteri yine ardına koyarak, İrfan Hoca'nın icazetlerini torbasına yerleştirdi.

***

Haydar Paşa otağdan içeri adımını attığında, sevgiyle karşıladı Bican Bey. Yanıbaşında yer gösterdi. Dışarıda sekbanları obalara dağıtılıp doyurulurken sofralara koşturuldu. Beylerbeyisine kendisi lokma sunmak isteyen Doyran, siniyle otağa girdiğinde, Gökçe kız ardınca seyirtti. Badi badi gelişi, daha sütanaların tutmasına kalmadan babasının dizini dibine varışı, kimseyi ikir cimlendirmedi. Kara saçlarının altında masmavi durulukla parıldayan gözleri, konuğun düzgünlenmiş sakallarına takıldı bir süre. Sonra kendiliğinden gidip, yanağını Bey lerbeyisinin sakallarına sürdü.

Haydar Paşa gönüllü derlemenin yorgunluğundan sağılıverdi. Küçük kızın sevecenliği yüreğinde bir özlemle coşkunun aynı anda kabarmasına neden oldu. Kucakladı Gökçe'yi. Kucağından zıplattı kendi çocuklarını zıplattığı gibi. Uzun uzun yüzüne baktı... Ferman çıkarmaya hazırlanırken oluşan bu oyundan kutlu, yüzünü okşadı Gökçe'nin;

- Bilmem tanımakta mısın ebe nineni, dedi ortaya. Tanımamaktaysan bilesin ki, çok benzemektesin. Türkmen'in en kocalmışları bile onun kocalığını gördü güzel kız... Ne var ki, yaşlılığında bile gençliğini gördüklerine yemin ederler. Öylesine dinç, öylesine bilge ve dahi öylesine vericiydi ki...

Sana geçmiş özelliklerinin tümü... Vericisin yavrum... Günlerdir çocuklarına hasret bir babanın kucağına öyle sokuluverdin ki, tüm özlemim yitti. Bunu bilivermen, gönlümü avutuvermen, ninenden gelen bir özellik. Hiç kuşkum yok. Dilerim yazgın da onunkinin ak yanlarıyla donansın. Gördüğü acıları görmeyesin.

- Acılara karşın da direncini yitirmedi Beybabam, dedi Bican, Beydili ulusu ve Türkmen Beylerbeyisine. Yitirmediğinden de tüm acıların gizindeki sevinci çıkarıp, hepimize dağıtmayı bildi her zaman.

- Bilmekteyim. Ama acının ağusunu da kendine sakladığından böyle değil miydi? Bunca acılıya yetişebilmesini başka türlü yorumlamak olasız beyoğlum. Bunca dertlinin yakısı olmak bile kişiyi göçürmeye yeterdi. Hangimiz ayağına düşmedik yüreğimiz yandığında? Hangimiz verdiği akılla kendimizi ve dahi boyumuzu çıkmazdan çıkarmadık? Kim unutabilir ettiklerini? İnan, gün zor geçitlere girdigimizde, acısı daha bir çöreklenmekte içimize. Biz kararsız kalmaktayız. O apaydın kararlarıyla yönümüz gösteriverirdi!.. Şimdi öyle değil. Yolumuzu kendimiz açacağız yönümüzü bulmaya da bizden ötesi sıvanmayacak.

- Senin kızın nerde? Diye söze girdi laf sağnağının dinmesinden yaralanan Gökçe...

- Toroslarda yavrum, dedi Haydar Paşa! Torosları bilmekte misin?

- He! Bilirim!.. Babam götürdüydü!.. Alkızın sırtında, öteden gösterdi.

- Sana söz Gökçe kız... İstemekteysen birgün birlikte gideriz. Bizim yaylalarımızı gezer, kızlarım oğlanlarımla oynarsın. İstemekte misin?

- He! isterim... Ne zaman gideriz?

- Azbiraz izin ver. Anandan da izin alalım. Babanı ben kandırırım. Tamam mı?

- Tamam... Beklerim. Anamı da alırız hem!

- Alırız. Neden almayalım. Alır da, azbiraz dinlenmesini sağlarız bakarsın.

- Şimdi daha iyi... Babam da gelseydi...

- İstemekteyse gelir. Birlikte gideriz. Hepimiz birden.

- Yaşasın Toroslara çıkacağız... Bağırtılarıyla geldiği gibi otağın dışına taştı Gökçe.

Haydar Paşa uzun uzun ardından baktı. Sofrayı hazırlayıp bekleyen Doyran'a;

- Eline sağlık kızım, dedi. Gökçe Ninemizin neden beyimizi evlendirmeye bunca koşul sürdüğünü, neden beklediğini çözememiş idik.. Şuncacık bebenin davranışlarından görmekteyiz ki, gizini bilmekteymiş. Bildiğinin isbatı da, yerinin doldurulduğunu anlar anlamaz, aramızdan gülyüzünü çekip götürmesi oldu.

- Yeri doldurulmaz beypaşam, dedi Doyran. Ninemizin yerini doldurmaya sıvanmak, kurbağanın öküze özenmesine benzer. Ya bilisizliğinden çatlar kişi, ya hazımsızlığından. Tanrı'ya ve dahi ninemize şükürler olsun, biz ikisine de us düşürmemeye yeminliyiz. Bilimiz yetersiz. Bilmekte ve dahi edinmenin yollarını araştırmaktayız. Hazımsızlık ise, aç kalmayı yeğlediğimizden yanımıza varamaz. Duraksadı birden. Bağışlayın. Bunca yorgunluğunuza bakmadan söze tutmaktayım. Buyurunuz. Bir sıcak lokmalanın, bir serin yudumlanın. Sonrasına konuşmaklığı bağışınızca zamanımız olur umarım...

Paşa ikiletmeden sofranın başına sürünüp, yaygıyı diz-

lerinin üstüne çekti.

***

- Söylenenleri sen de duymuşsundur Paşa oğlum, dedi kapının ardındaki Hurrem Sultan'ın sesi. Duyulmasını istemezlenerek kısıldıkça, Rüstem Paşa'nın başı, haseki dairesinin kapısına sokuluyordu. Bunların gözünü kan bürümüş. Biz, aslanımı rahat ettirdikçe, onlar bize düşman olmaktalar. Bu din-i devleti bir nice ayakta tuttuğumuzdan habersiz, aslanımın hastalığından bilisiz, düşmanlıkları bize dönmüştür. Sanmaktalar ki, önüne engel koyan biziz. Tekkede zaviyede, bârgâh ve dahi dergâhta durmaksızın koğumuzu sokarlar. Ahileri, dervişleri, kadıları, beyleriyle, dişleri kan içinde ayağımızın sürçmesini beklerler. Hatta son haberler doğru ise, bunu bile beklememekteler. Sen devletlisi Paşa oğlum... Bugüne bugün aslanımın vekili, birinci vezirisin... Elbette iyisini bilmekte ve dahi bütün bunların Amasya'dakinin başının altından çıktığını görmektesindir. Çaşıtlarımızın dediklerine göre, gayri niyetini de gizlemeye gerek görmez olmuş... Dedesi örneği bıyık salıp, oncalayın küpe takmakta imiş... Bütün bunlar göstermekte ki, kıyam etmekliğin eşiğine varmıştır. Bir kez o eşiği aştı mı, bir üşüşürler ki başımıza Paşa oğlum!.. Bir öç alırlar ki bizden, gayri düşünmek bile tüylerimizi ürpertmeye yeterli... Senin kayınbiraderlerin, şahbazlarım, Selimim, Bayezitim, Cihangirim kan içinde boğulduktan öte, seninle benim, etlerimizi didiklerler... Mehmedimi bir nice ağuladılar bilmektesin. Aslanımın meyli kimden yana ise, ona saldırmaktalar sırtlan örneği... Ne var ki, gayri bununla yetinmemekteler. Pis ağızlarını as-

lanımın eteğine de sürmekteler... Kocalmış Padişah sözcükleri asker arasında yayılırmış duyduğumuz. Bu nice bir iştir? Ocak kösüldü, kul efendisinden yüz çevirdi m iş nereye varır? Tek dayanağımızı elimizden çekip alırlar Paşa oğlum!.. Bir de bunu başarırlarsa, gayrısına güç yetişmez. Sesi sözcüklerine göre inip çıkıyor, kendince Rüstem'in tüylerini diken diken ettiğini sandığı yerlerde tizleşiyordu. Rüstem hiç ağzını açmadan kaynanasının dediklerini içiyordu. Sözün nereye varacağını önceden bilmenin dinginliğiyle, söylenen her sözcükte kendine yeni bir destek bulmanın güvenine eriyordu. Güveni arttıkça da, kaşları çatılıyor sakalı daha bir kararıyordu. Taht oğulu babaya asi kılar bilirsin. Korkarım, aslanıma bir iş olur. Aslanımın tırnağına halel geleceğine, dünya yansın tutuşsun Paşa oğlum... Benim efendim, dünyamızın direğidir. O yıkılanda, köhne yapının durması olası mı? Varsın göçsün efendisinin yanıbaşına... Aklımızı başımıza devşirmeliyiz. Tezden tedbir bulup kendimizi korumalıyız. Taht bir kez düşmanlarımızın eline geçti mi, düşlediğimiz, binbirkez hesaplayıp kurduğumuz düzenimiz yıkılır. Hem de bizi altında bırakarak... Gayret senden Paşa oğlum!.. Bizim de, senin de geleceğin, senin dirayetli ellerinde. Aslanıma kara kaftan biçenler, o kaftana kendileri dolanmalılar... Bizim kurup getirdiğimiz düzeni, bizden sürüp giden sürdürür... Kırım Girayı'nın torunu değil!.. Gayrı her bişey senin bilinen satvetine kaldı... Serdarlık eline geçmiş iken kotarmazsan bu işin ardını, hepimizin vebali senin boynuna... Ben, Hurrem Haseki, anan, her buyruğuna amadeyim. Üstüme düşen bir iş var ise buyur. Olmadı kızımla ilet. Ne ki gerekmekte ise yapıp, aslanımı tedbirine yatırayım. Yeter ki, ardından döndürülen dolaptan yeterlice

haberdar kılınsın efendim. Yeter ki, zamanında uyarılıp tedbiri bildirilsin... O sağ oldukça, üstesinden gelmeyeceği şey yoktur. Allah zeval vermesin... Senin kudretin oldukça, hepimiz kokudan ırağız, Allah yardımcın olsun... Yavrularım, senin gölgende olmasalar, gözüme uyku girmez. O yüzden dilerim ki, tedbirini pekçe alasın... Bu işi birdefada koparasın... Var Paşa oğlum!.. Ardında kanayan bir ana yüreği bıraktığını bilerek, Serdarlığını Allah'ın inayeti ve muzafferiyeti ile tamam eyle. Ne var ki, kendine de mukayyet ol... Düşmanlarımızın ve dahi en çok da senin düşmanlarının acımasızlıklarını bilesin. Sana bişey olanda, hem bizi, hem aslanımı ve dahi devletimizi göçürmeyi düşleyen sırtlanlara koz vereceğini bil. Bildiğinden kuşkum yok... Aslanıma birinci vezir olan kişi, oraya nice bir zorlukla geldiğini unutsun olasız. Nice bir zor durduğunu anlatmak da lüzumsuz... Aslanım yanşak ağızlara bakmaz... Bakmaz ya, apaçık töreyi de çiğnemez hiç bir zaman. Bilesin ki, sarındığımız yüküm, şimdiye üstesinden geldiklerimizden güç ve dahi dolambaçlıdır. Ya silkinip atacağız üstümüzden bu kez, ya da altında kalacağız ki, düşmanlarımızı sevindirelim ... Sayende son gülenin biz olacağına kuşkumuz bulunmamakta... Senin gibi bir dayanağımız, aslanım gibi bir korunağımızın olması gücümüzün kanıtı... Gayri ötesini sen düşünür ve dahi neylersen güzel eylersin benim Paşa oğlum!..

Rüstem birden kesiliveren sesi bilincinin derinliklerinde duymayı sürdürüyormuşcasına dinlemeye devam etti. Kapının ardında beliren ipek hışırtısı yitiklere karıştıktan sonra, doğruldu. Valide Sultan, içinin irinini beyinine akıtmışcasına kınalı kara sakallarını sığazladı uzun uzun. Gözlerini kırpıştırdı. Yapacaklarını o kısa konuşma sürecinde

belirlemişcesine dimdik divanın yolunu tuttu...

***

Kadırgalar, yelkenlerini süzerek Cerbe koyuna üşüştüler. Turgut Reis'in forsu altında bütünleşiyorcasına yanyana sokuldular. Can filikalarına sıkışan leventler, ışıltılı giyisileriyle, obalarının sancakları altında toplaşmak için karaya çıktılar. Denize yaban olanlar, yürümelerini unutmanın allak bullaklığında yalpaya durdular. Eskiler ve eğitimdeki levent yamakları, Türkmen yiğitlerinin yalpasına alaya oturdular... Reisler, kısa sürede leventlerin konukluğunu düzene koyup yiğitbaşılarıyla, oba kocalarını kendi otağlarına dinlendirmeye davrandılar.

Alkalevli leventleri Salih Reis'in payına düşende, üç eren Kamber Koca'yı da ardlarına alarak, kaleye tırmandılar. Turgut Reis, Cerbe Kalesi'nin akburçlarından bir anda olağanüstü canlılığa kavuşan kıyıyı, koyu, kadırga ve kalyonları denetliyordu. Kendinden ve katılanlardan hoşnutluğu ak sakallarının üstündeki ışıltılı gülüşünde yansıyor ... Dirseklerine değin sıvadığı mintanının soluk mavisi deniz ve gökle, cepkeninin sim parıltısı hemen başucunda dalgalanan sancağının ıpıltısıya yarışıyor...

Kocaların yokuş yukarı ağıp geldiklerini görende, burçtan aşağı inerek, otağına girdi. Köşedeki postun üstüne bağdaş kurdu. Daha o oturduğunda, ötekiler de gelip karşısında dikildiler. Göz işaretiyle, her biri bir yanına sepelendi. Rastlantıymış gibi Çolak Buğa tam karşısına oturdu. Sözcü seçildiğini belirtircesine;

- Hoş safa geldiniz... Sevinç getirdiniz, diyen Turgut'u

yanıtladı.

- Hoş gördük Reis babam... Hoş geçirdik ve dahi olup biteni katına sunmak dileğiyle yandık. İzniniz olur ise!.. Derken sustu. Turgut, Kamber Koca'yı birden anımsamanın kıvancıyla doğruldu. Devinmesine izin vermeden kavrayıp kendine çekti. Karşılıklı üçer kez omuzlarından öptüler. Bildiniz, diye sürdürdü. Buğa! Kamber Kocamız, bilece gelmekle bizi de kutlu kıldı babam...

- Bildik. Ve dahi sevincimiz güvenceye döndü. Sanmaktaydık ki, Beyçe Ninemizin çağırısına yetişememekten utançlıyız. Beyimiz, eski yoldaşımızı yanımıza salmakla savaşçının bağışıklığını muştulamıştır. Ayaklarına sağlık Kamber Koca!.. Güç ve dahi sevinç verdin.

- Güç ve dahi sevinç alan olduğumuzdan... Sizin kavga içre olduğunuz zamandı. Biz şölene ve dahi törene dururduk. Ama Reis Babamız küffar üstüne kılıç üşürmekteyken noksanlığını duymak yaraşmaz. Beyçe Ninemiz, Numan Baba pirimize yinelete yinelete serüvenlerinizi ezberledi. Gönül sevinciyle iyi dileklerini yolladı. Almış olmalısınız. Bize de eğitti ki, Türkmen kavgaya duranda, kağan buyruğu kılıç şakırtısına kurban kılınır. Bir gün Turgutça oğlumuzu olgörürseniz, deyin ki, yaptıklarından da yapacaklarından da kıvandık ve kıvancımızı sürdüregideceğiz...

- Mekânı cennet olsun ninemizin. Başka bir yer olacağını da sanmamaktayız. Nur aslına dönerse n'ola!

Susku, saygınlıkla yoğunlaştı. Buğa, yoğunluğun söz sırasını kendine aktardığını ayırmışçasına başını dikti;

- İskele'ye tam zamanında varmışız Reis Babam. Olgörüp şeyhimizin eteğinde diz çöken de, Alkaevli Beyimizin orda bulunduğunu öğrendik. Katına varı varmaz da, Gökçe

Beyçe ile Saylan Abdal pîrimizin pınarından kandık. Gördük ki, sürüp giden, yarıp gelenden artıktır. Erenlerin erdemine bir kez daha bandık. Neyi kimle aktarmak gerektiğinden ders aldık. Ve dahi biz ağzımızı açmadan, aklımızdan geçenin önümüze serildiğini görüp kıvandık. O kıvançla, beyimizi, Hakan katına saldık. Onca bilili Hakan, kafasının ardındakini gözlemekten yoksun kalıp, içindekini ayan etti demek yeterli. Öyle olanda da, levendi deryaya salmakta karalı kaldı. Sinan Paşa, tersane kalfalığını sürdürmekte bir güzelce. Olvarıp baktığımızda, donatılan kalyonların ışıltısından gözlerimiz kamaştı. Ve dahi bunlarla yelken basacağımızı öğrenende, yüreğimiz coştu. Vardık ki Bozok leventleri, iskele iskele sancak açmış bizi beklemekteler. Çolak yoldaşımız Didim üstüne yelken bastı. Kozdağı'yla Bozdağı'nın zeybeği, kalyonlara akmış... Kör karındaşımız ise Alaiye üstünden Beydili Üçoklarını derneyip bilece kavuştu... Ordu-yu Humayun katarı örneği Akdeniz'i kapladık geldik. Ve dahi buyruğuna girdik ki, herkesin istenci uygulama alanı bulsun. Hakanımız bizi derya üzre Frank'ın yardımına salar. Birinci veziri, haraç geciktiği halde, Ferdinand'ın yardımcı elçisi Nelduviç'i hoşça tutar. Trabzon Beylerbeyisi Kazan ve Astrahan üstünde serdarlık alıp muhkem kaleler kurar. Moskova Knez'i serdarımızın ayağına yüz sürer... Hint Denizi'nden yardım dilekleri birbiri ardınca gelir... Ve dahi Beyimizin dediğince, Hakan sefer hazırlığına girişir ise, durumu anlamak zor olmasa gerek... Türkmen de bunu bildiğinden, levendini deryaya salıp, cönk vuranda elini oğuşturmak ister... Anlayacağın Reis Babam, her bir yana birden seyirtmeyi kurar Osmanoğlu. Ve dahi seyirtende, kimi kıracak, kimi doğrultacak belli. Bu yüzden,

levende ağır iş yükleyip, bir iyice pişmesini diler Üçok ve dahi Bozok beyleri. Dileklerinin boşa gitmeyeceğinden de güvenlidirler. Turgutça Babamız, neyin nereye ne zaman gerekli olduğunu bir iyice bildiğinden, gerekeni yapacaktır. İspanyol fukarası, acemi leventlerimize amaçlık edecekler ise ne gam!.. Yeter ki, gerektiğince yer kapılsın!..

Buğa, Turgut'un gözlerinin içine bakarak anlattıklarını birden bitirdi. Reis'in her sözcüğün anlamını belleğinin derinliklerine bir iyice yerleştirdiğinden güvenli yalandı. İstanbul'dan gerektiğince haber getirdiğine güvenerek, kaykıldı ardına doğru.

- Dilinize sağlık ustam, dedi Turgut. Anlamaktayız. Anladığımızı da göstereceğiz bir iyice. Olvarıp dilenen yerleri alacağız. Hakanımız da, beylerimiz de tasalanmasın. Verilen görev gönlümüze yatar. Öcümüzü de bilece alacağımızdah gam çekmeyiz.

- Burtçtan bakarken görmüş olsanız gerek, diye usuldan başladı Kör Veli. Kırkdört parça gemi bağışladı Hakanımız... Türkmen ise, varının tümünü deryaya döktü. Yalnız Kamber Kocamızın danışmanlığında, beşbin yiğiti bir başına Bican Beyimiz verdi... Bolu ve dahi Çorum'un Bozokluları üçbinden artık. Süleyman Paşa'nın Beydilileri ise dörtbin... Avşar iki, Bayındır ile Bayat biner ve ötekiler de elverdiğince davranıp yirmidörtbin er katıldı forsunuzun altına... Her biri azığını bilece getirdi. Ahiyan, cebesi yarağını tekmilledi beklemekte kısa zamanda. Tümü görüşünüze hazır beklemekte.

- Siz görende, dedi Turgut. Bizim görüşümüz değişecek m'ola? Hele soluklanalım azbiraz. Hem size muştumuz vardır. Başını kaldırdı. Kapı açıldığında Armand içeri girdi.

Hele bakın. Burda sizi kim beklemekte.

Üç koca da ilkin Bican Baronu'na, sonra birbirlerine baktılar. Hemen ardından kollarını açıp dikildiler. Armand, tanıdıklarından güvenli, yanlarına koştu.

- Reis Baba, kavuşacağımızı söylediğinden beri sizi beklemekteyiz. Hoşgeldiniz!..

- Hele Armand oğlumuz, diye atıldı Çolak. Az dahi bilemeyecektik. Ne tez büyüyüp deryaya yelken bastın?

- Sizin yetiştirmeleriniz efendilerim, dedi Armand. Öğrendiğini bir an önce uygulamaya koşulmakta. Kralımız buyruk verince, davranıp koşmamak alasız.

- Öyle ya, Şarlken'i şamarlama yazılı ise, durmak anlamsız, dedi Buğa. Hele Korsika'yı alıverelim de, sonrasında işimiz aydın yürüsün.

- Sonrasını bilmemekteydik, dedi Turgut. Demediniz.

- Asıl önemlisini unuttuk öyle ya, diye çırpındı Çolak. Sefer bittiğinde Trablus Beylerbeyisi Turgutça Paşamızın buyruğunda olmanın kıvancıyla coşacağız... Sonra birden başını Kamber'e çevirdi. Bu kocanın asıl tanıklığı bunaydı Reis Babam. Bilmeyiz neden ağzını kilitledi...

- Eh haksız da sayılmaz, diye gülümsedi Turgut. Alınmamış yerin beylerbeyliğinden n'ola?

- Alınmamış yer olmaz Reis Babam, dedi Kamber. Bütün gözlerin üstünde toplandığını sezerek. Alıncaya levendin buyruğunda olacağını buyurdu beylerimiz.

- Sonrasına da güvence verilmekte öyle mi? Diye atıldı Armand. Amiralimize ve Kralımıza ileteceğim...

- Güvence ve dahi sakınca, diye gözlerini kırpıştırdı Buğa. Uz durmaz ise!..

Turgut, çevresini alanlara şöyle bir baktıktan sonra, yü-

zündeki gülücükleri gözlerine yaydı. Başını iki yana çevirip, durumdan hoşnutluğunu belirte belirte;

- Bize güveneni de, ödüllendireni de aklışlamak borç. Borcumuzu nice ödeyeceğimizi göstermek de görev. Hele bir soluklanıp, lokmalanalım, diyerek ellerini çırptı.

***

Savran Ahi, ocağı iş kımıltısına girer girmez, kapıdan çıktı. Çarşıyı adımlayarak, sepiciler ortasına ilerledi. İnce derenin iki yanına karşılıklı sıralanmış sepici ocaklarını aşa aşa, Server Ahi'nin yanına vardı. Kireç kuyularında, kestane talaşıyla, köpek pisliğine yatırılmış derilerin ciğer delen kokularını nefeslene nefeslene;

- Kolay gelsin!.. Bereketi bol olsun, diye selamladı.

- Ayağının bereketine sağlık Ahim, diye karşıladı Server. Boynundan dizlerine inen deri önlüğünün arasından kalın kütükler benzeri uzanan kollarını açа açа yol gösterdi.

Gön deposuna ulaştıklarında, ciğerlerindeki kokunun bittiğini sezdi Savran. Oturması için sunulan postun kıyısına çöreklendi.

- Haberi duymuşsunuzdur, diye sözü açtı.

- Ordu-yu Humayun'un Üsküdar Ovası'nda toplandığını, buyuruyorsanız, duyduk. Ve dahi önceden duyduklarımıza ekleyende, seferin Anadolu üstüne olduğunu anladık bir iyice. Ordu Maraş'a varana tam yönünü kestirmek olasız görmeyene. Ne var ki, İran üstüne varılacağı açık!..

- Açık olanda, Alkaevli Beyinin buyurdukları doğrulanmakta. Bakalım, butünüyle oraya varacak mı iş?

- Demektelerdi ki, Amasya'ya varıp, Şehzade Sultan

Mustafa ile söyleşmek gerek... Gördüğümüz, kara bulutlar o yanı gölgelemekte... Ne var ki, devlet töre ve dahi yasa üstünde durur. Sultan Süleyman bunca mı ikircimlenmekte ki kendi dölünden, ona pusu kurulmakta...

- Belirsiz Ahim!.. Taht hayındır, buyururdu Beyçe Ninemiz... Ola ki bunu bunu en iyi tahtta oturan bilmekte... Biz, doğru yolda olanı desteklemekle görevliyiz...

- Biz de bu yüzden bu otağınıza yüz sürmekliği dilemekteydik. Zahmetiniz bizi gönendirdi, diye ellerini oğuşturdu Server Ahi!..

- Gereksinim, tez davrandırmakta... Ahi Babamız otağından atılıp, bunun yanlışlık olduğu belirlenende, tümümüz rahatladık öyle ya, dedi Savran. Umduk ki, yanlışlık düzeltilecek ve dahi eskiden olduğunca, işlerimiz ön haberler doğrusunda yürüyecek.. Oysa bilmeliydik bir kez egemenliğin bir bölümü yitirilende, tümü elden çıkar... Dövünmek töre olsa, ah eski günler yakıncasına sarılacağız... Eskiden, Fatih Han'a değin, divan bizden oluşurdu... Ahi Babamızdan, sancakbeylerimizin ulusundan, kadı ve dahi hoca efendilerimizin kendi aralarında seçtikleri bilgeden, bir de zaim ve sipahlarımızın temsilcisinden. Kaç yıl var ki, bunların tümü sürüldü divandan... Yerlerine, kıdem ya da şaklabanlık sırasına göre kul gelmeye durdu. Gayri, kendi varsayımlarımıza dayanmakta oluşumlar... Oysa eskiden, oldurmaya da öldürmeye de biz karar verdiğimizden, hazırlıklı olurduk.

Sefer eylenecek olsa, altı ay öncesinden bilir, akına soyunulacak olsa yönünü gösterirdik. Devlet bu düzenin üstünde yüceldi. Ve dahi kendi direklerini yıkarak havada kaldı.. Kaldığından beri, Ordu-yu Humayun'un derneştiği

yere göre düşe dalmaktayız. Kestirme, işte olanda kötüdür. Belli mi, değil mi bilemedin mi, ikircimli kalmaktasın. Oysa kararı biz verende, hazırlığı ona göre yapmakta idik. Ve dahi kesin olmaktaydı her bişey...

- Biz kaç yıldır siparişin azlığından yakınmaktayız. Bütün sermayemizi tuzlayıp koyaklara depoladığımız derilere yatırdık Ahim... Bir gereksinim söz konusu ise, depomuzdaki gön elverir. Biz de, koyaklardakini işlemekten kıvanırız.

- Dileğim buydu Ahim!.. Boş bulunmanın, niceyse fazlasını işlemek anlamsız düşüncesinin durgunluğuna yakalandık. Fıtyanımız yetenekli... Gerecimiz olmayanda çalışkanlık neye yarar... Eğer bize yeterince deri ve dahi gön verebilirseniz, sefere koşum yetiştirmek kolaylanır...

- Buyurduğunca Ahim... Ne zaman, nice dilemekteysen sür götür... Biz de depolarımızı boşaltır boşaltmaz Beyimizin Kervancıbaşısı Karayazıcı Mehmet Ağamıza dilek söyleriz. Bir iki sefer eyleyip, çürümeye duran ham derilerimizi indiriverir.

- Sağal Ahim!.. İşlerin birden açılması bizi şaşırttı. Ama, görmekteyiz ki siz hazırlıklı imişsiniz...

- Hazırlık değil ki Ahim, zorunluluk... Satamayanda işleyip neylersin?.. Söz verende almaya koşulusun. Bir büyük sefer, elimizdekini eritir de, biraz nefeslenir, dayanıklığımızı artırırız... Umarız ki, seferle kalına...

- Bir kez ordu yürüyende, sancak açılmasın olmaz... Yakındır bizim buralarda da sekbanlar davranıp, dirilik sahipleri tuğlarını dikerler.

- Tezden hazırlığa koşuluyuz Ahim... Buyurduğun gibi haberli zamanlarımızda böyle olmamaktaydı. Yine de, gelene ne işlersek kârımız olur.

- Biz de bunu düşünmekteydik. Rahatladık. Arastaya dönende araba yollasam, gerekeni yüklemek olası mı?

- Elbette... Dilediğiniz buyruğunuzda. Dilemekteyseniz biz yükler yollarız. Arabacılarımız, sinek kovalamaktan usandılar.

- Nice dilerseniz... Hoşçakalın. Varıp, öteki ahileri de haberli kılayım ki, arabacılarınız yeni siparişlerle dönsünler, diyerek kuşağından çıkardığı keseyi uzattı. Mal çıkarken, siftah edilmesin yaraşmaz.

- Gereksizdi. Sancaklar açılanda niceyse hesap görmek daha kolaylaşır.

- Gerekli Ahim!.. İş görenin avcu kaşınır... Diretmesiyle, keseyi avucuna tutuşturdu. Zorlanmadan alıp, postekisinin altına koyuşuna baktı bir an... Sonra yerinden doğruldu. Dikildiğinde -Bunca alakoyduğumuz yeter. Size iyi çalışmalar, emeğinize bereket, diyerek gedikten çıktı.

Server Ahi, konuğu gittikten hemen sonra, ter içinde devinmekte olan serveran ve fıtyanına baktı öğünçle. Ellerini oğuşturarak, "durgunluk devingenliğe dönüşmekte umarız. Ve dahi umarız ki Ordu-yu Humayun'un Üsküdara otağ kurması aldatmaca değildir. Dilimiz nice bir karşı çıksa da, postekimizin altına altın yığılanda, büyük sefer ne yana olsa koşuluyuz. Daha çok da bu yana olmasına... Neden dersen Ahi Server, küffar üstüne olduğunda, Urumeli ahileri gönenmekte de ondan... Azbiraz biz gönenirsek, varsın yürüsün otağı hazreti Sultan'ın..." Düşüncesiyle tezgahının başına geçti. Kıvançla dövmeye başladı pişmiş derileri...

***

Hasan Çelebi, Gökdere Medresesi'nin suhtelerini eteğinin çevresine topladıktan sonra her birini süzdü... Gözlerindeki kıvılcımlı bakış, derse başlayacağı zamanlardan bir başka ışıldamakta... Suhteler, kendilerince düşünceye varmadan, gizini açıklayıverdi Çelebi;

- Baka suhtelerim, dedi. Elinize şimdiye değin öğrendiklerinizi uygulamak amacıyla bir koz geçmekte... Kadı Efendimize hükmü şerif gelmiş... Dirlik sahiplerinin Bursa Beylerbeyisi, Anadolu Beylerbeyisi İskender Paşamızın açtığı sancağa çeri toplamakla görevlendi. Kendi sancağı altında derneşecek dirlik sahipleri ile tımarlılarına haber iletilmesi gerek... Kadı Efendimizin hüccetlerini götürecek ulakların yanına sizlerin de katılmasını kabul ettirdik. Bilmektesiniz, sizin göreviniz okumak. Ancak uygulamayla ortak yürüyen bilgi daha bir pekişmekte. Okuduklarınızın bir de yaşamdaki oluşumlarını gözlemlerseniz, deneyiminiz artar. O yüzden direttik. Ve dahi kabul buyurdular. Bu bizim ve kadı efendimizin size güvenimizi açıklar... Varın, sancak altına gelmesi gerekli sipah ve zaimlerin derneşmesinde yardımcı olun...

Dersin kesilivermesi, gözlerinde balkıdı suhtelerin. At bineceklerdi. Köylere, kasabalara, çiftlik ve mezarlara dağılacaklardı. Bunca zamandır kent içinde, imaretten, medreseye dört duvar arasında geçirdikleri günleri şenlendireceklerdi. Her birinin içinde alazlar tutuşarak, kadılık konağına seyirttiler. Divanhaneye çağrılıp, kadının katına çıkarıldıklarında, elleri göbeklerinin üstünde bağlı, hafif kamburlaşarak, saygılarını yüzlerindeki gülücüklere yaydılar.

Kadı tümünü şöyle bir süzdükten sonra;

- Hoca efendinize saygımızın ölçüsü bulunmaz... Dile-

ğini karşılamak yasal bakımdan olanaksız. Devletin kendi işini gördüreceği ademi yeterli... Ancak deneyim için size yararlı olmasını dileyerek isteğini kabullendik. Sekbanlarımızdan biri aseslerimizden bazısı hakkınızda kötü söz edende, güvenimizi geri alırız. Ayrıca ilk deneyimi, cezalanarak edinirsiniz ki, suhteye bunu yaraştırmayız. Yetiştirene güvenimizden... Asesbaşıyla da, kethüdamızla da konuştuk. Sizleri, yönlere göre ulak sekbanların yanına verecekler... Naiplerimizi tanır, kentin mezrasını bir iyice bellersiniz. Ola ki, yakında cer yolculuğu bağışlanır. O zamana bildik çıkmanız yararınıza olur.

Ne diyeceklerini bilmediklerinden saygılarını bozmadan beklediler. Kadı, Naibine baktı onların dikilip kalacaklarını anlayınca. Naip, bakışlardaki buyruğu hemen yerine getirerek yol gösterdi suhtelere;

- Burdan buyurun! Kethüda Bey sizi aşağıda beklemekteler...

Birbirlerinin ayaklarına basarak gösterilen yönde ilerlediler. Divanhane'den merdivenlere sararark, tavlaya indiler. Atalar hazırlanmış, ulaklar ellerinde hükümlerle, onları beklemekteydiler sanki. Her yönde gidecek altı ulağa üleştiriverdi onları Kethüda... Altlarına kadı tavlasından çekilen koşumlu bineklere, tüner tünemez tavlanın yüksek kapısı açıldı...

Kolay bir tatilin heyecanıyla, atlarının üstünde kaykıldılar. O ayrıştırmada, Davut, Gaybi, Kasım ve Muslu'nun kolundan çekiştireverek, aynı sekbana düşmelerini sağlamıştı. At binip Bursa'ya çıkarlarken;

- Hocalar arası yarışmada, hocamızın üstünlüğünü görmektesiniz. Nerdeyse danışmentliğe soyunanlar yönetim

yedekçiliğine ulaşmazken, bizi görevlendirmekteler. Yiyip içip alkış çekelim sağlığına hocamızın. Bu olanak bir dahi ele geçmez...

- Niceyse Ramazan'da cere çıkmayacak mıyız, diye sordu Muslu.

- Çıkacağız elbet. Çıkacağız ya, danişmentlerin gözetiminde ve dahi onların belledikleri yerde. Oysa biz bir kaç günde pek çok yer dolanacağız. Dolananda n'olur? Göreceğiz ve dahi öğreneceğiz. Daha büyükçe, daha zengince köy görende, danişmendimize direteceğiz. Diyeceğiz ki, şu köye varılanda, cerimiz yılı rahat geçirtir ..

- Daha şimdiden neler düşünmekte!.. dedi Kasım.

- Şimdiden düşünmezsen, Kelile ve Dimne'nin karıncasıyla cırcır böceği örneği sonrasında kıçın donar... Bize bunca bilgi neden verilmekte? Öncesinde düşünmekliğe değil mi?

- Davut Molla'yla başedilmez, dedi Gaybi. Bilgeliğinin yanına dervişliğini de eklediğinden, her bir şeyden iki katımızdır.

- Keşke dediğin olsa mollam, dedi Davut. Hüsmen Babamız eteğine diz çökmekliğe izin bağışlasa medreseyi size bırakıp çoktan varırız ya, diretmekte.

- Böylesini de görmemiştik, dedi Muslu. Otuzlu medreseyi bitirmek üzereyken, dervişlik sevdasına tutulmak da bizde!..

- Bire mollam, diye atıldı Davut. Müderrislik sarığını kuşanıp, bilgeliğine parmak ısırtan nice bir kişi dervişliğe döndüyse, bizim şuncacık gönlümüz çekmiş çok mu bellemektesin... Buyurmamakta mı kitaplarımız bilim "ya akli, ya da naklidir!" Öyle olanda, biz naklisini edindikten öte

aklisine sıvanalım isteriz.

- Tanığız Davut Molla, diye alay etti Gaybi. Derslerden sıkıldığını, medreseyi terkeyleyip, sipaha yazılmayı yeğlediğini söyleyen mollamız, bıçak kesmez bilgi tutkunu olmakta ki, nice bir sevinsek az...

- Ne sandın kopuk molla, dedi Davut, Bilgi öyle bir kaynak ki, kişi içtikçe susamakta ve dahi pınarın başına çöreklenmeyi kurmaktaysa kınamalı mı? Tersine destek olacağını ve dahi yürü ardındayız diyeceğini beklemekteyken!..

- Sanki ardında değilmişiz... Sen nice bir yürümekteysen izine basmamakta mıyız?

Önleri sıra atını tırısa kaldıran sekban, biraz açılınca dizgin kıstı. Suhteler, geride kaldıklarını anlar anlamaz atlarını mahmuzladılar. Tez zamanda sekbanın ardınca dizildiklerinde, meyve bahçelerinin arasında al kiremitleriyle gelincik tarlasını andıran bir küçük köy göründü.

- Kara Sinan Ağa'nın dirliğine varmaktayız, dedi Sekban. Gönlünün ganiliği dillere destandır. Şimdi seyreyleyin sefer muştusu götürmekteyiz diye nice bir gönendirecek tümümüzü ...

Vardılar. Sinan Ağa, hanayının hayatında postekisinin üstüne bağdaş kurmuş, oturmaktaydı. Sekbanı ve ardındakileri görür görmez doğruldu;

- Hele Samurkaş Sekbanımız!.. Onuru neye borçluyuz ki?

- Sefere ağam!..

- Deme! Sancak mı açıldı? Unutulduk sanmakta, unutuldu diye yakınmaktaydık. Tanrı'ya şükür... Derneşip varılmaklığa karar kılındı öyle mi? Nerde olmaklığımız buyrulmakta?

- Her zamanki gibi Beylerbeyilik konağının önünde sancak açıldı ağam... Sipahlarınızla bilece buyurursanız, ordumuz gönenir...

- Gönenen biziz oğul... Tezden varırız kaygılanma... Sonra boşluğa seslendi. Hele bakın, konuklarımız vardır. Tez sofra düzün!..

Hanayın içinde bir devinim sürüp gitmekteyken, Sekban elini yüreğine koyup eğildi:

- Bağışla ağam... Varacağımız çok dirlik vardır. Gecikirsek, hazılıkları geciktiririz. Size hükmünüzü bırakıp, seyirtelim...

- Olası mı? Bir lokmamızı yemeden, bir ayranımızı içmeden!..

- Bağış sizden, alkış bizden ağam... İzniniz olur ise tez varmaklığa andımız vadır.

- Ya!.. Hele durun azbiraz!.. Kethüda! Hey kethüda beri bak!.. Seyirtip gelen adamına gözünü devirerek, - Oğullarıma birer kese veresin. Şanımıza doyunsunlar Bursa'ya vardıklarında, diye buyurdu.

Kethüda seyirtirken, atlarını yürüttü sekban ve suhteler. Sinan Ağa ellerini oğuşturarak, doğruldu. Bir özlemi giderircesine arkalarından baktı. "Eh," diye düşündü. "Ölmeden sefer eylediğimizi göreceğiz!" Başını kaldırıp baktığında, sekbanla, suhtelerin at üstünde uzaklaştıklarını gördü.

Açılan sancağın altına ilk varabilmek amacıyla, kethüdasını dizinin dibine oturtarak buyruklarını sıralamaya başladı.

***

Karayazıcı Mehmet, otağdan içeri girdi. Saygıyla ellerini kucağına bağlayıp dikildi. Bey başını kaldırdığında hafif eğilerek;

- Dileğim vardı Beyim, dedi ...

- Buyur Yazıcı Ağa!..

- Demekteyim ki, sefer hazırlığı bizim, sürekli yollarda olmamızı gerektirmekte. Beyimizin yazıcılığı ve dahi kervanbaşılığı yol erliğine koşmaktaysa bizi, onurlanırız. Dört bir yandaki hesaplar, şimdi Konya Sultanhanı'na varacak yüklerin başında bulunmamızı gerekli kılmakta... Beyin gözlerini kırpıştırmasından sözü gereksiz uzattığını anlayarak börkünü sığazladı. İzniniz olursa, büyük oğulum Abdülhalim'i yanıma almayı dilerdim... Çobanlık için küçük, kervan için kıvamındadır... Hasan ise belenmeyi anası yanında sürdürürse daha iyi olur.

- Oğul izni almaklığa bunca söz mü gerekli yazıcımız!.. Dilemekte bir de bakımını üstlenebileceğini kestirmekteysen, alırsın. Ne var ki, Sumru bacımızın düşünesini sormadan olurlanmayız ...

- Siz Beysiniz, Beyim!.. Düşünce sormak neymiş? Dilemekte ve dahi buyurmaktaysanız, dağı yürütmek Türkmen'e ödev değil mi?

- Buyruk ve dahi dilek kişinin gönlüne uygunca gelmekteyse değer taşır. Sen oğlunu yerine hazırlamayı dilersin. Pek güzel... Anası bebedir, vakti vardır diyende, bizim buyruğumuz yüreğini soğutsun olmaz.

- Düşünmüştüm ki, önce izninizi dileyeyim, sonra anası kadınla konuşurum...

- Ve dahi beyin buyruğudur deyip çıkasın!.. Sumru bacımızı biliriz bir iyice. Bey buyuranda, eniğini çöle salar. La-

kin o da beyini bilmekte ki, böyle bir buyruk vermektense, çöle kendi varır...

- Beyim yanlış anlamaktasınız. Hatunumuzu bir oyuna getirmeyi dilememekteyiz. Hani niceyse, yazıcının oğlu yazıcılığa soyunacak. Yazıcılığa soyunanda yol iz bilmesin olmaz. Şimdiden bellemeli ki, kocaldığında unutmasın. Ağacı yaşken eğmek yazılıdır.

- Biz de aksini savlamamaktayız koca Mehmet!.. Dediğimiz Sumru bacımız olurlanmaksızın bizim sözümüzün geçersizliği... Ata zamanı değerlendirmekte de ana geri mi kalmakta ondan? Sanmamakta, dahacası inanmamaktayız. Unutmayalım, düne değin boyumuz beyçesiyle yönetilmekte idi... Erin oyu ne ise boyumuzda, avratın oyu da odur. Onu almaksızın iş görende yanılırız demekteyiz. İznin olursa, biz konuşuruz bacımızla.

- Oh beyim! Konuşur musunuz? Bizim de dileğimiz bu idi... Bilmektesiniz, yavruları üstünde dişi kaplan örneği kol germektedir. Ola ki, bize olmazlanır, sonra beyimize de olmazlanır diye ikircimlenmekte idik... Şimdi olvarıp siz soranda olmazlanması olanaksız.

- Hiç bile olanaksız değil. Şimdiden olumlu bir yanıt alacağımızı bilmemekteyiz.

- Bir Türkmen avratı beyine olmazlansın, boynu vurula beyim... Hele öyle bir iş etsin?

- Beri bak yazıcı Koca, dedi Bey. Sumru bacımızı bir kez basıp aldınsa, hep öyle sürüp gidecek mi sanmaktasın? Ya basılırsan bir kez de, sonu nereye varır?

- Öyle ya beyim! Türkmen avratına güven mi olur? Bakarsın berkitmiştir kendini biz yollardayken. Bir de basılırsak, bunca erlikten sonra adımız kötüye çıkar ki!

- Öyleyse olmazlandığında uymayı şimdiden kabullenmek kaydıyla varıp katına dileriz...

- Siz buyuranda beyim. Nice bir buyurursanız... Şimdi izniniz olur ise, durumu bildirmeyi kurardım... Bilmektesiniz!..

- Kalsın, dedi Bey. Hele yükü zamanında indirelim. Hele yaylak ayı bir gelsin, oturur toptan bir gözden geçiririz. Senin kutlu ellerine teslim eylenen artar, eksilmez.

- Sağolun beyim! Güveninize yaraşmak amacıyla devinirim.

- Kuşkum yok. Olsa, üstümüze yüklenen görevin sorumluluğunda duraksamayacağımız açık, diyerek doğruldu yerinden. Hele varıp Sumru bacımızın eteğine yüz süreliim ki, gönlü hoş ola...

O, yazıcının obasına yöneldiğinde Mehmet otağın ardına dolanarak, ıhmış develeri kolaçan etmeye durdu. Bey vardı, çorap örmekte olan Sumru kadının yanına çömeldi;

- Baka bacı, görmekteyiz ki yazıcımızı zorlamaktasın. Haksız olmadığını kabulleniriz. Haksızlık etmediğinden güvenli değiliz. Dilemekteysen, görevden alalım bir süre. Obasında kalıp, boy işlerini düzene soksun. Ne var ki, kervanlarımızın ve dahi yük sahiplerimizin büyük çoğunluğunu ana-ata tanımakta olduğundan, eksikliğini duyarız. Yine de dilemekte, buyurmaktaysan, erindir. Otağında otursun.

- Öyle bir dileğimiz olmadı beyimizden. Boyun işi gerektirende er derdine düşmek yazılı değil avrat kısmına... Niceyse herkes yapabileceğine koşulacak. Levent gönüllüsü yollayan adem değil mi?

- Hem ocaklık, hem kervancıbaşılık ve dahi yazıcılığımız ağır gelmekte olabilir... Bunlardan biri bile bir üstüne

yüklenende yeterlidir. Onca kırık çıkık, cin peri uğraşı arasında onca yol boyunca ulanmak ve dahi hesaba oturmak kolay değil... Boyuna, obasına dönende, dinç olmak

- Anlaşılmakta ki beyim, yakınması vardır erimin. Öyle ise işte meydan, işte merdan, toplanıp söylensin. Ve suçumuz var sonucuna katlanalım.

- Suçunuzun bulunmadığını bilmemekte miyiz? Ve dahi gerekiyor olsa varıp dizinin dibine mi çörekleniriz, post saçağına çağırmak durmaktayken...

- Bey buyuranda beyim, enik çöle salınır der töre!..

- Peki buyurmuş mu bey eniğin çöle salınmasını? Nice bir beymiş ki, gücünü yabanda sınayacağına kendi boynun bebesinde sanmaktaymış? Yanıt isteriz bacı Sumru! Yanıtı gelmedi mi, gönlümüz kırılır ki, küskün ayrılırız obandan...

- Ya Bey bunca yolu niye tepmekte? Anlamamakta mıyım erimin dolanmasından. Oğlum azbiraz ele gelir oldu, yol türküsü söyletmeye durdu... Karayazıcı kendini akıllı sanmakta da, bizi avanak mı belledi beyim? Türkmen gezgincidir dedikse, onuna basmadan anasından kopmalıdır mı savladık?

- Abdülhalim onca oldu mu? Daha küçümen bellemekteydik. Düğününüz dün gibi gözümüzün önünde. Beyçe Ninemizin dönenmelerini bir türlü unutmamaktayız.

- Beyçe Ninemizin buyruğunu aklımıza düşürmeyi kurarsınız öyle ya beyim... Oğul yürüyende obaya, kız yürüyende abaya buyururdu... On yaşına girdiyse, olvarıp öğrenmesi gerekli mi görülmekte katınızca? Öyleyse buyruk sizin...

- Bu konuda buyruk geçersiz... Atasının dileği nedir öğrenilmeli ve dahi konu aranızda çözümlenmeli... Biz karış-

maklığa değil, sorun çözümlemekliğe davranabiliriz.

- Sağolun beyim! Erim de dilemekteyse, dilediğince yola koymak hakkı... Hasanım oyalanmaya yeterli. Nesrinim de bilece kalanda, varsın büyüyen öğrensin...

- Sağolasın bacım... Mehmet yazıcımız, gücendirmekten çekinir olmalı. Tartışmaya açıklığını bildirende mutlanacak ...

- Bilmesin olmaz... Bilmektedir... Bilmektedir ya, haksızlıktan korktuğundan bir de Bey görüşü istemektedir anladığım. Sizin görüşünüz, yetkiyi bize bırakanda, elbette kolaylanır özüm.

- Önemli olan da bu zaten... Hoşçakal... İşin bereketli olsun...

- Hoşça var beyim... Bizi hoşladığınca, hoşca olsun günün...

İKİ

Büyük bir törenle Sancak-ı Şerif açıldı. Sabahtan bu yana görülen hazırlıkların görkemle uygulamaya ge çilmesi, kaynaştırıverdi İstanbul'u...

Büyük Vezir Rüstem Paşa onbin seçkin askeriyle hünkâr iskelesine indi... Atları ve askerleriyle, kayıklar, sandallar, çeköleveler ve donanma-yı humayun keştileriyle Üsküdar'a geçti... Sancak-ı Şerif'i ovaya dikip yanıbaşına otağını kurdu.

Arkasından İstanbul'da bulunan yetmişaltı oda yeniçeri neferi, atları, koruculları, danişmentleri, acemileri, emeklileri ve bütün kuloğlu kul toplamı olarak kırkdörtbin er aynı biçimde sancağın altına varıp kat ender kat saf saf durdular.

Arkalarından onsekiz oba topçu neferleri ikiyüz pare şâhi topları, kırk pare balyemez ve kolombarneleriyle yeniçeri saflarının önünde yer aldılar. Köşeden köşeye üçbin topçu neferi hemen hizmete durup, toplanır cebe ve gereçlerini hazır eylediler.

Dergah-ı âli cebecileri, sefere hazırlanan askerin son noksanlarını tamamlamaya deviniyorlardı. Her devini Üs-

küdar Ovası'nda, Çamlıca, Bulgurlu, Kayış pınarı, Ali Bahadır, Selcan Bağları ve Kadıköy dağları arasında dalgalandırıyordu Marmara ile Boğaz'ı...

Obalar, sırıklar, yelmanların görkeminden insanların gözleri kamaşıyor... Her kantar mızrak ve cıda ve sinanın ucunda renk renk bayrak ve flandra ve sancaklar toprağı ve gökyüzünü bezeyip Üsküdar Ovası'nı bir lale bahçesine dönüştürüyordu...

Yüzelli yerde durmaksızın vurulan cenk tablı ise yürekleri yerinden oynatıyor... Yer ve gök tabla inen turralarla birlikte gümüleyip ortalığı mahşer gününe çeviriyordu. Tabllar vurdukça, kaynaşma artıyor... Yetmiş tuğ ve tabl ve alem sahibi, anlarla birlikte yedi kubbe ve ziri kapısı kullarıyla gösteri düzenleyerek orduya katılıyordu... Açıktaki mirmiran, emekli kapı kulu, iş umar zorba, yükselme bekleyen bey, bağış uman suçlu, pazusuna güvenen güçlü, açılan sancağın altında saf saf toplanmasını sürdürüyor... Kaynaşmanın ardı arkası kesilmiyordu.

Büyük Vezir, doru atının üstünde bütün görkemiyle kurulmuş, ordusunun büyüklüğüyle koltuklarını kabartıyordu... Gün, allı yeşilli, sarılı, tuğ ve sancakların ışıltısına, saf tutan mehter takımının çevgan şıngırtısına doğarken, çavuşbaşısına buyurdu.

Çavuşbaşı yanından sürüp, yeniçeri saflarının önünde düzen tutan mehtere doğru seyirtti. Asası elinde buyruk beklemekte olan Mehterbaşı'nın yanına varanda;

- Vakt-i sürûr-u sefer, Mehterbaşı Ağa hey hey!.. Diye coşkulu sesiyle Ordu-yu humayunun saflarını taradı. Mehteran, çeriyan ve ağayan devinip, durdular...

- Merhaba ey mehteran!.. Selamıyla, sefer buyruğunun

gereğini yerine getirmeye durdu Mehtarbaşı!..

- Merhaba Mehterbaşı Ağa!.. Sözleri gök gürültüsü gibi dolandı kulaklarda... Yankıları son bulmadan, Ağa'nın komutu bütün orduyu depreştirdi:

- Has duur!..

Çevganiler, zurnazenler, zilzenler, kudumzenler, boruzenler, nekkarezenler ve köszen has durdular... Yeniçeriler, altıbölük askerleri, kapı kullarının tümü, gönüllüler, ağalar, beyler, beylerbeyleri, paşalar has durdular!.. Ovayı, bağları, dağlan bir susku kapladı. Saf tutup, imamı bekleyen topluluk örneği Mehterbaşı'nın gülbankına saygın dikildi kalabalık... Ve Ağa pürüzsüz sesiyle durmaksızın çoğalan sözcükleri dizelemeye başladı;

- Allah Allah!.. Celil-ü cebbar, Muin-i settar, halikil leyi ven nehar.. Layezal, zülcelal, birdir Tanrı anın birliğine... Resul-ü enbiya Peygamberimiz, Cenabü, Ahmedi, Mamud-u, Muhammet Mustafa, Ali evlad-ı resul-i mücteba, imdat ruhaniyetine. Bilcümle alem-i islamın sıhhat-ü salametine, Ordularımızın devâm-ı muzafferiyetine. Üçler, yediler, kırklar, göçenler, uçanlar demine devranına hû, diyelim!..

Mehter takımının bir ağızdan başladığı;

- Hû!.. Sözcüğü, saf tutanların katılmasıyla gümbürdeyip göklere ağdı... Bulutlar üstünde boğazı aşıp, yağmur oldu İstanbul üstüne yağdı...

Mehterbaşı, İstanbul'un tepelerinde güm güm öten kendi sesinin yankısını dinlercesine "hû!.." sağanağının durmasını bekledi. Sonra bıraktığı yerden sürdürdü;

- Eli kan, kılıcı kan, sinesi üryan!.. Meydan-ı şehadette Allah yoluna revan, Kahrımız, gazabımız akıla ziyan, Düş-

mandan korkmadık, kokmayız hiç bir zaman... Kur'an'da zafer vaadediyor hazreti Yezdan, Uğurun açık olsun ey serdar-ı mücahit, Hüda kılıncını keskin eylesin, ömrünü gün gibi bedid, Fahr-i alemi hoşnud etsin Hak, gaza-i ekberin eylesin mübarek ve said... Diye gülbanki bitirdikten sonra, bir nefeslik zaman bırakarak, mehtere buyurdu;

- Der fasl-ı rast tekbir ve cenk marşı... Haydi!.. Yallah!..

Asya bozlaklarıyla, Mecnun ağıtlarını birleştiren Farabi'nin rast tekbiri;

- Allah-u Ekber!.. Gümbürtüsüyle dudaklardan döküldü.

Sesler büyüdü, büyüdü... Yüzbir ağızdan iki kez yüzbin kulağa ulandı... Ordan koptu, Üsküdar'ın bağlarını, Kadıköy'ün dağlarını, Boğaz'ın sularını, İstanbul'un surlarını aştı... Vardı, on kez yüzbin yüreği gümületti... Ürperti, on kez yüzbin ağızda yankılandı bu kez... İstanbul, taşı toprağı, hanı hamamı, ocağı bahçesi, ağacı meyvesi, kuşu kafesi, hayvanı haşatı, canı cananı, piri ereni, seveni küseni, bebesi kocası, kadını erkeği, yadı yabanı tüm insanıyla tekbirin görkeminde buluştu, derneşti, bütünleşti!..

Çevganların zili titreşti... Zurnaların perdesi oynaştı... Boruların ağzı ürüştü... Nekkarenin bakırı, davulun derisi buruştu... Kös gümbür gümbür gümbürdedi... Tuğların tüyleri ürperdi... Sancaklar al gök, sarı yeşil, yele yön verdi... Mızraklar eğilen göğü kaldırıp uçlarına diktiler... Ve Ordu-yu Humayun üç adım atıp sağa, üç adım varıp sola selam vererek yürüdü... Otağlar dürüldü, obalar denklendi, cebeler mekkareye yüklendi. Ve Üsküdar üstünden İzmit'e doğru bir yürüyüş eylendi...

***

Arka arkaya duran iki atın eyerlerine bağladıkları sırıklardan oluşan sedyeye yatırdılar Armand'ı...

Savaş içinde yaşamını kurtaran Aydın, yaralarını saran Don Pedro ve güvenliğinden sorumlu üç koca, kıyı üstünden Bican Baronluğunun yolunu tuttular.

Alabildiğine düz topraklardan, sıcağı içe içe yürüdüler... Amiral La at Garde vermek için direttiğinde istemezlendiler. Üstlerine varılmayacağını bildiğinden, ses çıkarmadı Amiral... Yalnız yakınan gözlerle Turgut Reis'e bakıp;

- Barbaros Reis sağ olsaydı, belki söz dinletirdik bunlara. Sığındığımızda Reislerinin bir bakışıyla ezilip büzülmekteydiler, dedi gülerek... Ona da diklendiklerini gördük ya, bizimki de umut işte diye tamamladı sözlerini. Turgut sessiz sessiz gülmüştü. Ustalarının nice erler olduğunu Dorya Reis'in bile bildiğinden güvenli, başını sallamıştı;

Bilmektesiniz bunlar üç uslanmaz adem ejderhasıdırlar ki, yer ve dahi derya yüzünde söz geçirebilecek bir tek kişi bulunmakta... O da Horasan postunun sahibi Pir Ata'dır amiral yoldaş... Ancak ondan buyruk getirende, suspus olup, ezim büzüm dururlar. Ondan ötesine akıllarına yatmayanı işletebilecek bir kul ve dahi tövbe Tanrı bile yok desek yeridir. Madem yürümek dilemekteler, salın gitsinler... Yol niceyse uzak sayılmaz...

Armand'ın iniltilerinin arasında, reislerin konuşmalarını yenileyip gülüyorlar. Don Pedro, gülüşlerine katıldıktan sonra;

- Amiral bir türlü anlamak istemedi efendilerim, dedi. Sizin Barones'e nice bir güven vermek istediğinizi ve dahi

ölü Baron'a dostluğunuzun önemini nice bir belirtmeye davrandığınızı kavramamış ola...

- Sanmamaktayız, dedi Çolak Solu. Kavradığından ve dahi bildiğinden, yorgunluğumuzu azaltmayı diledi. Böylelikle bizim acımıza katıldığını belirtmeye sıvandı.

- Hem de azbiraz denedi. Belki diretirse, katlarınız umarak, dedi Buğa. Gavur gavuru bilir. Don Pedro ustamız da, nice bir ayrı ulustan olsa da, Frank'ın oyununu hemen kavrar.

- Bizim gavurluğumuz sizinkinden artık olsun efendilerim, dedi gülerek Don Pedro... Yeter ki, sizinkiyle ölçülsün. Bundan üzünç duyanın aklına yanarız. Ablak yüzündeki ter damlacıklarını işaret parmağıyla sıyırtıp yere silkeledi yürümekteyken. Ne var ki, karşılıklı kibarlığa oturup, bizi attan yoksun kılmak amacında olduğunuzu da daha bir iyi anlamaktayız.

- Ha şunu bileydin, diye atıldı Çolak Solu. Azbiraz ayakların açılsın. Bütün amacımız seni yürütmek idi... Onca yıldır, oturduğun yerden iş görüp, oturduğun yerden ders vere vere bacaklarını unuttun. Oysa onlar kişiye gerekli. Gerekende koşmasını bilmelisin ki, amacına tezden ulaşabilsin...

- Hele hele!.. Başınızın ardında bir iş gizlenir gibimize gelmekte!.. Bizden saklınız gizliniz olmadığını sanır idik... Yanıldığınız açıktır ki, bizi koşturmaklığa oyun düzülmekte. Yok ise buralarda terkeyleyip kaçmayı mı kurmaktasınız? Eğer aklınızda böyle bir iş var ise, bilesiniz ki, Turgutça kalyonu kıyılardan eksik olmamakta. Ya da forsalık ise sonu, ha sizinki ha başkasınınki deyip, varırız bir yere...

- Anlamaktasınız değil mi yoldaşlar, dedi Kör. Bunun

niyeti kötü... Kişi içindekini ayan edermiş. Frank toprakları niceyse Latin topraklarıdır demekte... Hem de bu yakalar kendi örneğin Katolik olduğundan, varıp katılıvermek hoş gele... Eh, kişi dostlarından ıramaya durdu mu, dostlarını kendinden ıramaya debelenir imiş...

- Öyle imiş de varıp Pir Ata dergahına yüz sürmeklikten söz eden kim olmakta? Daha geçenlerde sefere çıkılmaz ise yitiklere karışılacağını belirten kim? Forsa ya da tutsak isek bizi sağır mı bellemektesiniz?

- Hey bire İspenç Abdalı, dedi Çopur Buğa. Biz gitmekte isek, yalnız mı gitmekteyiz Atamızın eteğine... Sencileyin bir bilge tarikata da, fütüvvete de gereklidir her zaman... Uluğ Beyimizle, Kadızade Musa Çelebimizin gözlem evi bir usta bilge beklemekte Horasan ellerinde... Sen varıp başına kurulmuşsun n'ola? Çıraklarınızdan yep yeni bilgiler yayılmaz mı geleceğe? Hekimlik ise, bizde yasak yok... Daha İbn-i Sina zamanında deneye izin verilmiştir. Ve dahi Türkmen otağında, Şaman deneysiz durmaz... Kırık çıkık bakımından alışkanlık yitirmesin için, sürekli kemiklerle oynarlar. Kesip biçmeye de izin vardır azbiraz... Mısır cerrahları örneği, bizde de ur mur alınmakta... Dilemekteysen, senin gibisini nerden bulacağız? Üç geldikse Horasan'dan dört dönmeyi yasaklamadı ki Atamız... Varır eteğine dört dursak, artmamızdan hoşnut kalır.

Gözlerinde borçluluğun ışıltısı gün gibi balkıdı Don Pedro'nun. İnleyen Armand'ın alnına elini koydu. Kıvırcık kumral saçlarını okşadı ağır ağır...

- Dilemekte ama, ummamaktaydım böyle bir karara varacağınızı, dedi aydınlığını gözlerine yayarak. Demekteydik ki kendi kendimize, onlar çıplak çıkmışlardır yola,

bir çıplak daha yüklenip gidemezler. Töreleri, yasaları engeldir. Şimdi umabilirim öyle ya efendilerim... Uluğ Bey gözlemevini görmeyi çok isterdim... Dediğiniz deneylerde bulunmayı da... Madem şamanlarınız bulunmakta özgür, bize de izin verilir.

- Görmektesiniz değil mi yoldaşlar? Diye sordu Çolak. Nice bir hayallenmekte kesip biçmeye. Hemen ağızının suyu aktı ki, biz dursak bu gidici... Niceyse yolu yöntemi bilmekte. Azbiraz ak tenini güneşe tutup, beline bizim kubarlardan birini taktı mı, Pir Ata'ya diz çökünceye kimliğini kimse soramaz. Eh Pir Ata'da, kişinin kimliğini kokusundan anladığından buyur eder ki, bizi unuta...

- Anlaşıldı, dedi Kör. Ademin isteği bizi burda değil, Atamızın yanında terkeylemeğe dönük... Biz de kendimizce neler düşünmekteyiz.

Siz her zaman iyi düşündünüz efendilerim. Bir kötü savaşçıdan, bildiğine güven duyacak bir adem çıkardı iseniz, ötesine ne denilebilir... İşte bilim tanıktır ki, terkeylenmek korkusu bizi şaşkına çevirmiş idi... Bilece bulunmak mutluluğu bağışlananda, ne istenebilinir ki... Tanrı nice bir kutlu kılmış bizi... Yağmurdan kaçan doluya tutulmaktayken, ölümden kaçarken, bilime tutsaklandık... Ve dahi mutlandık gölgenizde...

- Söyledik size, dedi yeniden Buğa. Bu adem kilise çanının sesini duymakla, Çalabı Yalvacı düşünmeye durdu yeniden. Papazsız bir kilise görende, ayine oturmaz paçamızı kurtarmış sayarız.

- Ya birde oturup, Çolak ustamızın günahlarını çıkarmaya soyunur ise!..

- Yandık!.. Diye bağırdı Solu. Yandık ki, dumanımızı

nerden çıkaracağımızı bilmemekteyiz. Bundan öteye mücerrede ikrar versek, derimizi yüzer bu adem bizim... Zaten işe yaramayız... Neden derseniz, papazın böylesi, üç akça, bir duka ile günahtan arınılmayacağını bilir. Bilende oturtur mu bizi kökünden sünnet olmaklığa... Hem de oturtur... İyi ki, yanımıza bir de Ferhat Molla'yı almadık... O da alkış çekip, sağlam bir büzük yakaladığından oğunurdu ki, başımıza geleni düşünmek ürkünç...

- Sünneti bilmemekteyiz ama efendim, sizdeki günahı bağışlamaya Papa hazretlerinin cenneti yetmez... Doğrudan Senor Jesus'un el vermesi gerekmekte... O yüzden, böyle bir işe sıvanacak papazın aklına şaşarız...

- Dostlarımız bizi bir nice kötü bellemekteler, diye soludu Solu. Nedenini bilmesek biz de düşman kesiliriz bu kötülere... Ne var ki, biri taşağını burdurmuş papaz eskisi, biri mücerrede soyunmuş dervuş köçeği ve dahi bir üçüncüsü artığımızdan yalanmayı meslek edinen abdal ermişi olmasa, öfkelenip delileniriz. Olanda, bir kez bunlar da tadını alsalardı bu işin, birden Aydın'ı yeni sezinlemiş gibi yüzüne baktı. Aydın'ın kıpkırmızı kesilmesinden kıvanarak güleç güleç sürdürdü:

- Öyle değil mi Aydın Reis? Alsalardı, bir dahi vazgelip, böyle günahı günah sayarak, günaha girerler miydi? Tersine asıl günahın Çalabın verdiklerinden kaçınmak olduğunu bilmeyene nice bir söz edilse yersiz he mi? Haksız mıyız?

Aydın başını yere eğmiş, hiç birinin gözlerine bakmamakta diretiyordu. Armand yeniden inleyince, irkildiler. Pedro alnını yokladı;

- Yol yordu, dedi... Ateşi yükselmekte. Bir mola yeri bilmekte iseniz, azbiraz dinlenelim. Sonra dilerseniz yeniden

yola düşeriz.

Mola yeri araştıran gözleri, hemen yanlarındaki topağaçların üstünde kilitlendi. Atları oyana çekip, gölgeliğe sağındılar. Aydın, ağaçların dibinde dizboyu yükselen otları göz açıp kapayıncaya yoldu. Kocalar sedyeyi eyerden çözerlerken bir yatak düzenledi. Armand, boylu boyunca uzatıldı otların üstüne. Bir süre sonra iniltisi kesildi... Düzgün soluklarla uyumaya durdu.

Pedro, ateşini denetledi. Omuzuna asılı torbasının içinde açlarını yokladı... Tümünün tamam olduğuna güven duyunca sırıttı... Terini sildi yeniden. Bağdaş kurup oturdu. Sırtını bir ağaca dayadı. Derin derin nefeslendiği sırada üç kocanın dikiliverdiklerine tanık olarak durakladı. Az sonra tümü birden duydular çıtırtıları... Belli belirsiz birer devinimle, hastanın dört bir yanını sarıp, palalarını butlarının altından alarak, sırt sırta oturdular.

Ağaçların arasından fırlayan çıplak ayaklı, soluk, yamalı ve yırtık çakşırlı, kötü dimiden eski gömlekli altı kişi, mızralarını her birinin gövdesine doğrulttular. Daha onlar ağılarını açmadan fısıldadı Kör;

- Arkalarında dokuz kişi daha var... Epeydir bizi gözetliyorlar. Pusuyu bozmak kolay!..

Kör'ün söylediklerini duymamış gibi başını dikti Buğa;

- Hoşgeldiniz, dedi. Bişey mi istemektesiniz?

- Evet, dedi. Başları olduğu anlaşılan dikkatli bir adım atarak.

- Atlarınızı, giysilerinizi, silah ve paralarınızı...

- Silah, para ve dahi atları anladık, diye alay etti yeniden. Ancak giysilerimizin size uyacağını sanmamaktayız. İyisi mi, gelin uzlaşalım... Belli yorgun ve dahi açsınız. İlk

köyde doyunmanızı sağlayalım. Ötesini istemeyin bizden...

- Uzatmayın, diye buyurdu çete başı. Uzlaşmayı önerecek durumda değilsiniz. Çabuk soyunun ki canınızı bağışlayalım. Uzatırsanız, canınız yanabilir.

- Baş buyuranda, levent uygular. Siz razı iseniz, ötekiler de uyar... Gelin, önerimize olurlanın. Ve dahi bilin ki, kavga gereksiz olsun.

- Uzattınız ama, diye mızrağını savurmaya dayandı çete başı.

Davranmasıyla, mızrağının elinden uçtuğunu sandı. Baktığında, Çopur Buğa, Kör Veli ve Çolak Solu ise, ötekileri çoktan silahsızlandırmışlardı. Birden kendi çıplaklıklarını duydular. Korku gözlerini büyüttü... Parmaklarını ağzına götürdü çete başı... Keskin bir ıslık çalmaya kalmadan, dört kişinin yel gibi ağaçların arasına yığıldığını gördü... Bedeninde ürkünün titremesi, gözlerinde ölümün fıldırmasıyla diz çöktü;

- Efendimiz, dedi. Bağışlayın!..

- Az önce sen bağışlamak istemedin, dedi Buğa. Yordunuz bizi... İmdi kan görmeden dinlenmemiz olanaksız... Arkadaşlarına döndü. Yarı Frank, yarı Latince karışımı yerel dille;

- Ne dersiniz? Ellerini ayaklarını mı keselim, yoksa burunlarını kulaklarını mı?

- Bizce kellelerini kesmek iyidir, dedi Solu. Böylelikle bir dahi buralarda eşkıyalık yapacaklara bir ders vermiş oluruz.

- Yok, diye atıldı Kör. Onca ağır değil suçları. Yalnız ellerini keselim ki, örnek olmayı sürdürsünler... Bir yerimiz yaralanıp, berelenseydi, o zaman diyet olaraktan başlarını

keserdik... Eşkıyalık etmektelerse, zorunluktan ve dahi açlıktan etmekteler...

- Doğru buyurdunuz efendilerimiz, diye yakardı ağlamaklı çete başı... Zorunluluk ve dahi açlık zorladı bizi... Düzensizlik, herkesi vurduğunca doyunmaya koştu...

- İyi ama, diye düşündü Buğa. Biz size doyunmayı önerdik. Dinlemediniz.

- Bir kez vurguna dadandı mı kişi, kendini tutamıyor efendimiz.

- Kralınız ve dahi baronunuz asker yazmıştı geçtiğimiz aylarda... Neden katılmadınız?

- Ölüm her yerde aynı değil mi?

- Öyleyse, yakınmayın...

- Bağışlayalım buyurmuştunuz efendimiz, diye dizlerinin üstünde Kör'e doğru sürüklenerek kapandı çete başı... Bağışlayın lütfen!..

- İyi de, kuşaklarınızdaki altınları sökülün bakalım, dedi Kör. Belki o zaman bağışlamaları için yoldaşlarımızı kandırırız.

- İnan ki paramız yok efendilerimiz, diye ağladı çete başı... Savaş olduğundan. Burdan kimseler geçmemekte. Yoksul köylü de, mızrağımıza tek tavuğundan ötesini vermemekte. Azbiraz fazla zorlananı kendisi silahlanıp çeteciliğe durmakta... Yol boyunda bizim gibi kaç gruba rastlayacaksınız yolunuz uzaksa...

- Uzak sayılmaz... Siz hele bir dökülün bakalım.

Sözle yetinmeyip, tek tek yokladı tümünü. Onbeş kişiden, bir altına yakın para çıkarınca, acımaklı baktı;

- Anlayın yoksulluğu yoldaşlar, dedi Türkçe. Onbeş hayduttan bir altın derneşmemekte... Bizim yolcularımız,

keseyle altını bahşiş verir... Bir karış toprak almaklığa neden yalvar yakar olmakta Henri Bey anlamaktasınız... Bunların askerliğinden ne olur ki, eşkıyalıkları can alıcı olsun!..

- Eh işin sonunu nereye vardırmak dileğindesin? Diye atıldı Solu. Ademlerin canlarını bağışladığımız yetmemekte, bir de üstelik mi verelim?

- Hani fena olmaz efendilerim, diye söze girdi Pedro. Biliriz, düşündüklerinizi söylemek geçmez içinizden. Ama, gerçekten acınasıdır köylümüzün hali... Acınası olduğundan direnemez. Acınası olduğundan davranamaz gerektiğince. Güçlü güçsüzün, tok açın halinden bilmez... Eğer şanınıza yaraşır bir iş etmek dilerseniz, hem bırakın yoksulu hem ödüllendirin ki azbiraz, kulunuz olsunlar...

- Kul edinmekliğe kılıncımız yetmemekte mi, altınımızı serpelim? dedi Solu. Ama madem sen hatırını koymaktasın ortaya... Canımız feda... Döndü Haydutlara. Bakın, bu yanımızdaki bilge, sizi bağışlamak diler...

Daha sözünü bitirmeden tümü birden Don Perro'nun ayaklarına kapandılar. Sırtlarının ürpertisi, birbirine koyun sokuluşlarıyla Pedro'nun ayağını öpme dileklerine karıştı. Bir süre baktılar tümüne birden. Sonra Buğa, kuşağından bir kese çıkardı.

- Her birinize birer altın vereceğiz... Bununla varıp, çoluk çocuğunuzun yaşamını sağlayın. Biz buralardayız. Bir dahi haydutluğa sıvandığınızı görürsek, gayrı işiniz bitiktir.

Altını kapan, şaşkınlığın çalkalanmasıyla duruldu. Canlarını kurtardıkları yetmiyormuşcasına, bir de ödül almaları, şaşkınlıklarını bastıramadı. Bu değişik giysili, iri yarı insanlara baktılar bir süre. Yaşamları boyunca böylesine rastlamamanın ikircimi yumruk oldu boğazlarında. Tükrüklerini yu-

tamadılar. Sevinçlerini söyleşemediler. Kör'ün eliyle savma işareti verdiğini görür görmez de, her biri bir yöne dağıldılar.

- Avanaklığımıza mum dikecekler, dedi Solu.

- Sanmamaktayız, diye savundu Don Pedro. Belki damlarına varıncaya alay edecekler. Ama çocuklarının karınları doyduğunda düşünecekler... Nice iyi insanlara çattıklarını anımsayıp, kendi kendilerine söz verecekler. Yoksul için bağışladığınız ödül, canlarından artıktır. Kendileri de diyorlar ki, gelip geçeni az buraların. Öyle olanda, bir lokmaya canlarını koymuşlar. Şimdi yıllık gereksinimlerini karşılayanda, birden tokluğa varırlar ki, borçları ödenmez... Bilirsiniz yoksul kolay borçlanır, güç öder... Gayrı yıllarca bu topraklarda sizin masalınız söylenecek...

- Şimdi anladık niyetini, dedi Solu. Kendin gibi bizi de masal cini kılığına sokmaya debelenir idin... Şimdi muradına erdin öyle ya...

- Gölgenizde erdik efendilerim. Sağolun. Bağışınızın değerini onlar bilmezlerse, biz bilmekteyiz bir güzel. Hem de bu bağışın olduğundan güvenimiz tam...

- Niye sana olmaktaymış, dedi Buğa. Bizi yoksul ümüğüne çöken acımasızlar olarak mı tanımaktasın ki, bir şamarlık yiğitliğe bunca alkış çekmeye durursun?

- Peki efendilerim, diye yanıtladı Pedro. Borcumuzu azaltmak dilemekteyseniz, bir bağış dahi bizim için olsun.

- Abdalın abdala bağışı bir avuç haşhaştır, dedi Solu. Bu da bizi uyutmaklığa durdu. Beyzademiz azbiraz rahatladıysa varalım şatosuna da, yumuşak yatağında uyusun...

Yeniden davrandılar. Sedyeyi atlara sardılar. Dört bir yanını çevreleyip, gün sıcağında toprak yolu adımlamaya durdular...

***

Karayazıcı ucu görünmez kervanına baktı Beyşehir dönemecinde. Atının terkisinde oturmakta olan oğlunun börkünü okşaladı. Develer, yedişerlik diziler halinde birer eşeğe bağlanmışlardı. Türkmen leventleri, kuşaklarına sokulu tüfenkleriyle palalarını dizlerine yatırıp, at binmişler... Kervanın bir başından bir başına yörük atları koşturduklarında, develerin ela gözleri sulanıyor. Toz duman içinde yiten yük hararlarıyla, hamutlar yeni bir seyirtmeceye değin aydınlanıyorlar...

Yokuşun başında baba oğul durmuş bir ırmak gibi kıvrıla kıvrıla tepeye ağan kervana bakıyorlar;

- Aboov!.. dedi Abdülhalim. Hiç bu kadar kalabalık olmadı obamızda...

- Olmaması bizim çabalarımızdan oğul, diye yanıtladı Mehmet. Sen de belleyeceksin. Bu boyumuz develerinin yarısı bile değildir. Daha Engürü üstünden Alaiye koyağına, Canik'ten Sis'e nice bir kervanımız yol sürmekte... Kayseri, Diyarbekir ve dahi Bağdat arasındaki yollar da bizim... Zaman içre tümünü belleyeceksin. Nerde oyalanılır, görecek ve dahi bileceksin... Bir de her durakta usta eğitmenlerin eteğine varıp, her yolda okuyup yazmayı belledin mi, ötesi gelsin yazıcılık. Babam bana böyle eğitmişti... Boyun yazısı elimizden geçmekte bildiğin gibi... Hesapları biz yaparız. Ala-vere bizden sorulur. Alacaklımız bizi tanır, borçlumuz bize yakınır. Bey adına iş gören kocalardan biri olmanın yolu bundan geçer oğul. Yeterince büyüdüğünden gözünü açmaya koşulusun. Kimse, durduk yerde iş edinmez.

- Şimdi her sefer yazılı mı baba?

- Her sefer yazılmak gerek. Şimdi orduya gereç taşırız oğlum. Kaç kez gidip geldik, nice bir mal götürdük, nice teslim eyledik yazılmak gerek. Yazıldıktan öte, kadı efendilere varıp, ücretini alırız. Ne var ki, bu kez görev doğrudan verildiğinden. Ordu Sultanhanı'nda konaklayanda, serdardan alırız paramızı...

- Hepsi birden mi?

- Bazı seferler oymak borcudur. Bedelsizdir senin anlayacağın. Ancak, yine de elverir aldığımız. Kervana deve katsaydık, aynı olurdu sonucuna bakarsan. Bu daha derli toplu, daha bir kolaydır. Bileceğin, tüccara çalışmaktan devlete çalışmak yeğdir... Neden dersen aldığını toptan alır, verdiğini bir yere verirsin.

- Öyleyse neden bütün işleri biz görmekteyiz?

- Yerine göre oğul... Şimdi iş, bu yakada ya, bizim yerimiz. Bizden öte boy bulunmaz. Bulunmayanda, kervan düzmekliğe de kimsenin gücü yetmez. Derbentleri bilmez el olan... Pusuları sezmez durmayan... Bizim için öyle değil... Olmayanda, kolayına kaçar herkes... Çiçekdağı'ndan, Göksun yaylasına, Beyşehir Gölü'nden Toroslara en kolay taşıma bizimle olur. Olanda, neden başkalarına yükümlesin devlet? Bize yükümler. Hem kendi kazanır. Hem bize kazandırır...

- Kendi de mi kazanır?

- Elbette... Zamandan, yerden, ademden... Bu kazançtan iyisini bilmekte misin... Zamandan kazanır, bizim devemiz çoktur... Tezden indiririz yükü... Yerden kazınır, bir bölük de Diyarbekir ya da Antakya koyağına mal yığıp... Ademden kazanır, büyük kervan kendini korur... Devlete gereksinimi olmaz ...

- Neden koruyacak kendini?

- Çok uzun zamandır yollar güvenlik içinde oğlum... Derbentten menzile, hem düzgün ve dahi bakımlı, köprülü geçitli yollardır... Hem de eşkıyadan, soygundan ıraktır... Ne var ki kervancı, bir gözü açık uyumalı... Bakarsın birinin canı kızar, tepesi atar... Gelir de sana çatar... Çatanda, sen de hörlersin üstüne bir güzel... Gücün yetmemekteyse alta düşersin ki, kuşca canı yitirmek hoşça olsun... Neden dersen malın hesabını hiç bir zaman veremezsin. Senin değildir. Gayrıya hizmet etiğinde, gayrıdan güvenli olacaksın. Bu yüzden de ademden kazanır devlet... Bu yüzden de kazancın karşılığında verdiği öteki taşıma ücretlerinden ayrımlı değildir. Angaryası da cabası...

- Anladım babam... Demek ki, yüke yakın yerden bulacaksın taşıtmacıyı... Yükü kolay yere indireceksin... Öyle olanda kazanmaktasın...

- Abdülhalim oğlum... Pek de bir güzel anlamaktasın. Anlamaktasın ya, azbiraz tersinden bakmaktasın. Bu devletin kârıdır. Ve dahi sen kervancı olacaksın. Olunca, senin kazancın tuğranın yazısıdır... Devlet için kazanç olan, senin zararına olabilir. İyi tartman gerekir. Diyelim, burda yüklediğini Diyarbekir koyağına taşıtmakta devlet... Bunca büyük kervanı bir işe bağladın mı, ötekiler yığılır kalır. Adem bekleyecek değil. Her bir iş zamanında yapılmak gerek. Kimi yolcudur, kimi tüccar. Tezden yerine ulaşmaya koşulu her biri. Sen develeri devlet ahırına bağlayıp elini oğuşturanda müşterilerini kaçıracaksın. Bir yıl sonrasına onlar da ellerini oğuşturdu mu, onca devenin gevenini nerden bulacaksın? İşte işin püf noktası burdadır. Hem devletin işini göreceksin, hem her zamanki müşterilerini kollayacaksın ki, her bir

şey düzenle yürüyebilsin.

- Doğru... Oyundaşım oyunumu bozanda ben de küse, rim.

- Tam da dediğin gibi. Oyunu bozmadan oynayacaksın benim oğlum... Sen iyi bir yazıcı olacağa benzersin... Hele bir sınayalım. Olmazsa, karındaşını deneriz...

- Karındaşım da olmaz mı? İkimiz birden yazıcı olsak bunca iş görülmez mi?

- Görülmeye görülür de, tümünü bir yere yazmak gerektiğinden, sonucu görünmez... Oysa yazıcı dediğin bunca dağınıklığı derleyip toparlayan adem demektir. Öyle olanda işi de bir kişinin yapması zorunluluktur.

- Sen dedin ya baba, bir sürü yerde bir sürü kervanımız var diye... Şimdi sen onların başında bir nice bulunabilirsin ki, yazıcılığını yapasın?

- Emeklemeden yürümekte yazıcı soyu he mi? Aferin oğlan Abdülhalim!.. Aferin derim sana ki, böyle gidene de, bizi tezden tersyüz edip aklının köşesine yerleştirivereceksin. Çok bir iyi sordun. Lakin, hepsinin başında benim bulunmaklığım gerekmez ki... Türkmen'in ademi bol, usta kervancısı saymakla tükenmez. Onlar iş görür oğul... Onlar yük taşır, yük indirir handan kapana, tarladan yazıya... Sonra biz varır, hesabını görürüz.

- Ya yanlış olursa hesap?

- Olmaz... Olursa yanlış, yanıltanın boynuna dolanır ki, altından kalkılması olasız. Tutalım ki, yanılttı bizi biri. Ertesinde neyleyecek? Malı yığılır kalır elinde... Biz yanılttık diyelim, kervancı yok değil a!.. İş güvene dayanır benim oğlum... Güven olmadı mı, hiçbir işin tadı da olmaz, çıkarı da... Yaban tüccarı bana güvendiğince, bura üreticisine

güvenir. Üretici Ahi, ikimize birden güvenir. Böylelikle bir sağlamca güven ortamı doğar ki, alan da kıvanını aldığından ödeyen de...

- Desene her şey Türkmen yöresi gibi ölçülü ve dahi biçilidir...

- Öyle oğul... Öyle olmaya koşuludur. Neden dersen herkes ekmeğinin peşine salmıştır emeğini. Sen bir lokma fazla kapanda yanıltıp, bir lokma eksik yiyeni düşünmeden olmaz. Düşünmemekteysen haramilik etmektesin ki, karnın ağrımamaktaysa, başın ağrıyacak demektir. Hem de bugünün koşullarında... Biz babamızdan el almaya sıvandığımızdan bugüne, o babasından aldığından öteye yollarda haramilik olmamış. Yeni alınan ülkeler, yen yerler ya da bizimkilerin dışında elbette varmıştır! Şimdi de var... Oraları çok bir tehlikeli... Ne var ki, biz oralara varanda, oraları da düzenlemeye koşuluyuz.

- Demek dört bir yana gidilse, kimsenin malına ziyan gelmemekte öyle mi babam!..

- Ne malına benim oğlum, ne canına... İşte örnek... Doyran Beyçemiz... Obamızı buluncaya, nice bir yolu bir başına yürüyüp varmış... Kadın başıyla gece ve dahi gündüz ayak tepmiş... Ne kimse hor bakmış ona, ne biri hırlamayı düşünmüş... Bırak beli yaraklı korumayla gezinen kervanı, eli ermez bir avratın kılına ziyan gelmemekteyse, güvenliği anlatmanın anlamı olmaz...

- Madem dedemden bu yana böyledir, bizden de böyle yürür gider he mi babam?

- Bizden yürüyüp gedeceğine senedimiz yoktur oğul. Olmadığından bak dolanan yiğitlerimize... Ne var ki, yol boyunda at yarıştırmaktan öteye pek yararları olmadığını

da bilmekteyiz ...

- Bi de ben yarıştırsaydım ...

- İstemekte misin?

- Çok!..

- Hadi var yarıştır, diye kayıverdi atının üstünden Karayazıcı...

Abdülhalim, dizginleri elinde bulunca bir süre şallak mallak kaldı. Terkiden, eğere atladı yekinerek. Dizginleri denetledi. Sonra topuklarını demirkırının sağrılarına bastırıverdi. Bastırmasıyla yaylanıp kaçması bir oldu. Dizginliğe güç yapıştı. Çırpı bacakları güç doladı sağrılara. Ve güçlükle dengisini bulunca, kıvançla atın boynuna yattı...

***

Eyalet eyalet, il il, sancak sancak ilerledikçe, mehterin sesi gümbürdemekte;

- Reftim-ü birdüm, dağı tü bürdüm... Vadi be vadi, sahra be sahra...

Ve ordu vadiden vadiye, menzilden konağa, derbentten geçide, durmaksızın şişen bir körük gibi genişleye genişleye ilerlemesini sürdürüyordu.

Rüstem Paşa, atının üstünde serdar otağından, serdar otağına, durmaksızın buyruklar yağdırıyordu. Anadolu Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Ağaları, vezirleriyle, her il sınırında açılan sancakların altında durmaksızın derneşen bir kitle, adım adım yürümekte. Her kıvrımda bir sancağın, bir tuğun ucu görünüp atlısı yayası, şişen, genişleyen ve büyüyen ırmağa dalan dereler örneği ordunun içinde yitivermekte. Her sabah, tekmil getiren ağalar, sayının bi-

raz daha kabardığını bildiriyorlar... Mehter döğülüyor... Mola veriliyor... Önden seyirten ocak kazanı, daha molaya varıldığında taze yemekleri karavanalarına boşaltıveriyor. Koca kazanlarda, yüzlerce koyun kaynamakta... Kervanlar durmaksızın un, şeker peynir, yağmakta... Çuvalları tulumlar, tulumları bozulan bahçeler izlemekte... Herşeyin bedeli zamanında ödenip, bir sonrakinin iştahı ağızları sulandırmakta... Voyvodalar, sancakbeyleri, zaimler ve sipahiler, dirliklerinin gereği atlı sekbanlarını donatmaktalar.

Ve Rüstem Paşa atının üstünde, kaynanasının buyruklarını düşünmekte. Düşündükçe, bir türlü açık seçik bulamadığı yolla durmaksızın başı ağrımakta... Kavuğunun altına çektiği bir çatma ile, durmaksızın beynini sıkmakta... Nice bir oyun düzmeli ki, bu işi gerektiğince atmalı sorusuna durmaksızın yanıt aramakta. Ve yazık ki durmaksızın bulamamakta...

"Hiç bir iş görmeden varır Tahmasb'ı ezer dönersek, onca ettiğimiz düzen neyse yarayacak? Valide Sultan'ın buyurdukları gibi asker arasında söylenti olsa idi..." Birden durakladı. O duraklayanda mehter ve Ordu-yu Humayun duraklayınca, yeniden yürüttü atını. Kavuğunun altındaki çatmayı çekti çıkardı. Günlerdir çatlayacak gibi ağrıyan başı, birden dingin ve uçuşan düşüncelerin kıvancından yeğnilenivermişti. "Olsa idi!.. Oldurmak senin ödevin değil mi Rüstem Paşa!.. Neci, nice bir, serdarsın ki, askerinle dilediğince oynayamayasın!.. Osmanlının tüm gücü ellerine verilmiş. Onu dilediğince çekip çevirmek üstüne ödev değil midir? Ödevdir ki, hem de nasıl!.. Bak hele... Tehlikelidir diye bir türlü başımızın gerisinden çekip çıkaramadığımız bu düş ağrıtırmış başımızı... İşte bitti ağrı... Bitende, tehlike-

sine göğüs germek gerek... Olmayanı oldurmak ödevimiz değil mi? Nice bir düzenledik bu seferi... Tahmasb'ın haddi mi Fırat berisine gelebilmek.. Fırat'ı ko bir yana!.. Bizim İskender Paşa'mız varıp kırmasa kasabalarını, öç almaya bile olsa Tebriz'den öteye gelebilir mi? Nice bir geldi? Varıp vuran, koyup çekilende neden izlemesin? İşte bu da öyle bir oyun Rüstem Paşam... Valide Sultan'ın buyurdukları gibi... Ya tam oynanacak ya da yitirilecek kelleler ve dahi mal mülk!.. Öyleyse davran... Aksaray'dan öteye geçmeden bunu yapabildin mi, iş oldu bitti..."

Mola yerinde atından indi. Birden yüzü gülmeye başlamış, çevresindekilere takılmaya durmuştu. Serdarın coşkusu tez zamandan dalga dalga kitleye yayıldı. Yemekler kıvanarak yenildi. Mola zamanından yararlanıp oyuna durdu sipahiler yöre yöre!..

Gece karanlığında otağına topladığı kölelerinden üçünü iç bölmeye götürdü Rüstem Paşa... Soyunup dökündürmeye sıvanacakları sırada durdurdu. Bağdaş kurdu yatağının üstüne. Yanına çağrıladı ayakta saygın duranları. Oturmaya zorladı. Gözleri yerde dizüstü çökerttikten sonra;

- Siz ki oğullarım yerine mahremlerimsiniz, diye söze girdi. Kendimden öte güvenirim size. O yüzden çağırdım... Çok mahrem bir vazife vereceğiz... Altından ancak siz kalkabilirsiniz... Asker arasında bazı söylentiler var imiş!.. Kaynağını öğreneceksiniz. Kimden çıkmakta, nerden gelmekte? Denilmekte imiş ki, efendimiz hazretleri kocaldı... Kendisi sefere çıkamaz olup birinci vezirini serdar tayin eyledi... Öyle olacağına kırk yaşında tuvana bir şehzademiz vardır. Tuğ çekip otağa otursa, Padişah da kocalığını Edirne saraylarında niyaz ile geçirse hak değil midir? Bilmekte misiniz?

Köleler, efendilerinin dediklerini bir bir yinelediler. Bir söylenişte ezberlemeleri hoşuna gitti. Her birinin sırtını sığazladı.

- İyi ve dahi kötü günde güvenilirliğinizi kanıtladınız. Söylenti buymuş... Varıp önce sipah arasında ağız arayın. Elbette söylentinin sahibi kendini gizleyecek... Siz ilkin yinelerseniz, katılıp katılmamasına göre suçlu olduğu ortaya çıkar... Sipah giyinin. Dolanın. Sonra değişin. Yeniçeriye soyunup, bir de onların arasında gezinin. Gerçi onlardan eminiz. Ola ki kişinin emin bulunduğu yerden kaynaklana fesat!.. Boş komaya gelmez. Kulluk görevimiz, ağır yükümler getirmekte. Bir iyice araştırın. Size Aksaray'a değin izin. Söylenti gerçekse, öteye varmak yanlış. Ötesi, Sultan Mustafa'nın koyağı... Ordu elden gider ki, sorunumuz büyük olur.

Köleler, ağızlarını açmadan efendilerini dinliyorlardı. O sözlerini bitirir bitirmez ayaklarını öperek doğruldular. Her biri otağdan çıkıp kul obalarına girdiler. Pusatlarını değiştirdiklerinleyin, dirlik erlerinin arasına dağılıverdiler.

***

Bicon Baronluğu'nun özel topraklarına girdiklerinde, şatodan bir atlı birliği koptu. Atlılar yaklaştıkça, günün yorgunluğundan ağırlaşan adımları hızlandı hasta taşıyıcıların. Aydın öndeki atın dizginlerine sıkıca yapışarak huysuzlanmasını engelledi. Yarı yolda korucular dizgin kasıp atlarını durdurdular. Gelenlerin arasında baronlarını tanır tanımaz atlarından yere atladılar. Komutan tümünü saygıyla selamladıktan sonra;

- Barones rahatsız efendiler, dedi. Haberiniz acıysa, karanlığı bekleyelim.

- Haber ademine göre tad verir, yanıtıyla gülümsedi Buğa. Kimi ölümü acı sayar, kimi kurtuluş. Kimi yaralanmadan gocunur, kimi yaralanmamadan!..

Bu arada Armand'ın inlemesi, tümünü irkiltti. Baronlarının sağlığından duydukları kuşku geçiverdi. Atının dizginine yapışmak istedi komutan. Aydın'ın dik bakışlarıyla durakladı. Komutanın üstünden kayan gözleriyle Buğa'ya baktı Aydın. Bırak buyruğu gözlerinde yansır yansımaz, dizginleri aktardı.

- Sağolun, dedi Komutan. Zahmetleriniz ödenmez... Genç korucumuzu tanımamaktayız?

- Genç korucunuz yenilerden, dedi Çolak. Az dahi biz de sizi tanıyamayacaktık Mösyö Rişar!.. Gelişmiş, değişmişsiniz...

- Ustalar böyledir efendim, diye yanıtladı gülerek Richard! Eğittiklerinin yaşlanmasına katlanmazlar.

- Yaşlılık değil seninki, diye söze girdi Kör. Haydut kovalayacağına, yan gelip şaraplandığın belli olmakta... Azbiraz seyirtirsen, yakında tığ gibi olursun...

- Siz buyuranda durmak haddimiz olmamakta efendim. Sınayacağınızdan kuşkum yok. Yüzünüzü kara çıkarmamak amacıyla gerekirse iğne ipliğe dönmeye hazır olduğumu bilesiniz.

- Bak buna sevindik... Sanırdık ki, koruculara buyruk verilip, tutuklatılacağız, diye alay etti Buğa.

- Bir başınıza olsaydınız Buğa efendimiz, diye atıldı Richard. Belki erlerimizi bir sınavdan geçirmeyi kurardık. Ancak, beşinize birliğim yetersiz. İlk eğittiğinizi unuttum

sanmayın. Er odur ki, kazanmayacağı kavgaya girmeye, buyurmuştunuz. Şimdi bunca deneyimden sonra nice bir akılsız olayım ki buncacık yoksulla, size karşı durayım.

Armand'ın yeni bir iniltisi tümün devindirdi. Komutan, efendisinin bir an önce yerine yerleştirilmesi amacıyla gözlerinden izin alarak yola koyuldu. Atların ansız devinmesine komadı Don Pedro;

- Yavaş olalım, dedi. Sarsılmasın...

- Başüstüne, diyerek yumuşattı devinimini komutan. Sonra yaban yaban baktı Don Pedro'ya... Yumuşacık yürürlerken;

- Doktor musunuz? Diye sormaktan kendini alamadı.

- Pek uygulamam yoktur ama, azbiraz yararımız olur sanmaktayız, yanıtıyla durakladı, Pedro. Diler ve umarız ki, olmuştur.

Pedro'nun özveriyle kendini kıyıya çekivermesi şaşırttı Richard'ı... Gözlerinde soru işaretleriyle kocalara baktı. Onlar aldırışsız yürümelerini sürdürüyorlardı. Üsteleyip öğrenmeye davranırken, bir sözlerini anımsadı. "Kendini övene güvenme," demişlerdi. "Öylesi koftur. Övmeyenden çekin. Bilisine ve dahi gücüne güvenmektedir." Gülümseyerek baktı Pedro'ya... "Akdeniz'in en ünlü ve en bilgili doktoru olmasa Turgut Reis oğlu gibi sevdiği baronumuzu teslim eyler miydi? Benimki de soru mu?" Düşüncesinin ardınca yürüdü...

Onların at inip, saygın yürüyüşe geçtiklerinden kuşkulanan soylularla serfler yol kıyısında saf olup selama durmuşlardı. Gelenin yaralı baron olduğu fısıltısı bir anda şatonun derinlerine değin ulaştı. Yaşlı Barones, hemen at çektirip karşı çıkmaya hazırlanırken hendeğin üstündeki

köprüyü, geniş taş kapıyı aştılar. Mermer döşeli yoldan, at binmeye uğraşan Barones'in yanına ulaştılar.

Buğa, Veli ve Solu şövalyelere taş çıkartan selamlarla Barones'ı hoşlarken, Pedro içgüdüyle kutsadı. Aydın ne yapacağını bilmeyenlerin bakışıyla, ellerini omuzlarında birleştirip eğildi. Barones binek taşından atladı. İlkin oğluna sarılmak istedi. İnleyince korkuyla durakladı. Sonra teker teker her birine sarılarak öptü;

- Reis Efendimize nice borçlu kalsam az dostlarım, dedi. Hem yaralı da olsa oğluma, hem size kavuşturdu beni... Sonra analığı ağır bastı yine:

- Ağır mı?

- Tasalanmayasınız Barones, diye girdi Solu. Bakıcısı eşsiz... Hızır Aleyhisselam gibi el vurduğu yara sağılmakta.

Uşaklarla, hizmetçilerin dokunmasına komadan, sedyeyi yüklendiler. Sarsmadan, inletmeden, şatonun fayansları üstünde ayaklarını takırdata takırdata ilerlediler. Barones önlerinde yol göstererek, seyirtiyordu. Ardı sıra, goblen kaplı duvarların mermer gülümsemelerine ulaştılar. Abanoz yatağın yüksekliği, üstündeki cibinliğin bürümcüğüne karışan oyma yatağın kabarıklığına bıraktılar hastayı. Don Pedro, hemen sargılarını denetlemeye durdu. Şimdilik yapılacak bir şey olmadığı kanısıyla başından ayrılırken;

- Azbiraz bırakalım, dedi. Yol sarsmış olabilir. Dinlenip, toparlansın. Biz başında kalırız. Acınızı anlamaktayız Barones. Ne var ki, ölüm yenildi. Kendine gelmesini beklerseniz, hastamız bakımından iyisi olur...

Barones istekli gözlerle erenlere baktı. Onlarda da aynı kararı görmenin üzüncüyle sallandı bir an. Sonra kapıya yöneldi. Ardısıra çıktılar. Barones'in oturma odasına ulaş-

tılar. Yüksek, Antakya kadifesiyle kaplı koltuklara oturdular. Kütahya çinisinden sürahilerde koşturulan şaraplar, Venedik kristali bardaklara boşaltıldı al al... Konukları ilk yudumlarını alırken;

- Anlatacaksınız değil mi dostlarım? Sorusuyla acılı acılı baktı Barones.

- Yiğit karısı, yiğit anası yiğitlikten yoksun kalsın düşünülmez, diye söze girdi Veli. Gördüğümüzü anlatmak boynumuza borç. Baron yeğenimizle nice bir öğünseniz az. Babasının yerini salt arma olarak değil, döğüş erliğiyle de doldurmuş ki, çalap anasına ve dahi kralına bağışlasın. Eşi bulunmaz bir şövalye oğlunuz.

- Demek ki, size yaraşır olduğunu gözlerinize kanıtladı.. Ah, Baron sağ olmalı, bu sözleri sizin ağzınızdan duymalıydı ki...

- Baron karındaşımız Sağ olanda, bunları duymak amacıyla bizi mi beklerdi Barones hatun, dedi Solu. Kendisi oracıkta olup gözleriyle tanıklık eylemez miydi?

- Savaşçı savaşçıyı, eşinden iyi değerlendirmekte öyle ya... Bağışlayın, şaşırdım birden. Kimlerle birlikte olduğumu unutuverdim. Onun yitikliğinin ardından oğlum iniltilerle sedye içinde mumyalanmış gelince...

- Anla ki nice bir yiğitliğin harmanında savruldu... Ancak böyle bırakabildiklerinde kavgadan çekildi... Amiral La Garde, krala yiğitliğini yazıp atlı koşturdu. Biz ise, anlatmaya neresinden başlayacağımızı bilmemekteyiz, diye bakındı Buğa. Sonra Komutanın elinde buğusu tüten bir sürahiyle Armand'ın yattığı odaya girdiğini görünce canlandı. En iyisi baştan anlatmaktır.

- Oh! 'Sizden savaş öyküsü dinlemek, kişinin gözlerini

de gönlünü de coşturmaya yeter dostlarım. Başlarsanız ev sahipliğimizin gereklerini unutmaktan çekiniriz. Yorgunsunuzdur, açsınızdır... Önce bir dinlenin isterseniz...

- Yok, dedi Solu. Yoldaşımız, yaraları tımarlamaktayken, biz de öykümüzü tamamlarız ki, akşam yemeğine herkes gönül rahatlığıyla otursun.

- Tımar mı? Yardım etseydim, diye yerinden uğradı kadın.

- Gereksiz... Don Pedro Ustamız yardım gereksinse buyruk verirdi, diye kolundan tuttu Veli. İstememekte ki, tımarını bildiğince işleyebilsin.

- Bir büyük doktor olmalı Don Pedro!..

- Ondan büyüğü tarih yaprakları arasında bulunur Baronesim, dedi Buğa. Bir büyük bilgedir ki, azbiraz çabalasa, Lokman'ın bulduğunu yeniden armağanlardı insanlığa.

- Oh! Sizinle olduğunda içim rahattı... Güvencenizle, gönlüm daha bir kıvandı. Artık elimden kurtulamazsınız, diyerek, seslendi hizmetçisine;

- Cecil!.. Söyle bayanlara buraya buyursunlar. Konuklarımız, şimdiye duymadıkları yiğitlikleri canlandıracaklar. Öğrensinler ki, acılardan umut nasıl çekilip çıkarılmakta ...

Cecil'in çıkmasıyla, koca salonun daralması bir oldu... Bir çırpıda ayaklarının ucunda uçuşun ipek yığınları dolduruverdi koltukları, hazeren sandalyeleri... Aydın, ilk kez bunca soylu genç kızı bir arada görmenin coşkusuyla al al kesildi... Gözlerini ayaklarının ucuna çevirerek, ustaların anlatımını dinlemeye hazırlandı. Ne var ki, barones, tek tek tanıştırmaya başladığından kararını tam uygulayamadı...

İlkin onları tanıttı Barones. Önem verdiğini, üstün kişiler olduklarını vurgulayarak. Sonra çevre senyör ve kont-

lukların kızlarını, karılarını saydı ad ad... Tanışma biter bitmez kadınlar elleri kucaklarında, gözlerini kırpıştırarak öyküye hazırlandılar. Kimin anlatacağını bilmediklerinden, üçünü de sürekli gözaltında tutuyorlardı... Buğa, ilkin Solu'ya, ardından Veli'ye bakarak;

- Destan anlatmak abdala vergidir ustam, dedi. Göster bakalım hünerini...

Veli olmazlanacaktı. Barones'in gözlerinde yanıp tutuşan isteği içince, başını salladı. Dudaklarını yaladı... Tek gözünü de hafif kapayarak;

- Cerbe'den bilece yelken bastık, diye anlatmaya başladı. Liman çaşıtsız olmaz. Onca kapattık. Kentten çıkışı, limandan yürüyüşü yasakladık. Ama kaçınılmazdır... Şarlken'in başkomutanı d'Albe ile donanma reisi Dorya, haberi aldılar. Alacakları bilindiğinden tam bizim istediğimiz gibi haberlendiler üstelik. Öylelikle, bizi basmayı kurmaları kolaylaştı. Daha Amiral La Garde ile buluşmadan basacaklardı. Eh, biz varıp Sardunya önünde ikiye ayrılanda, tam yeridir, dediler. Bir kanadını bastırdığımızda, güçlerini kırarız. Bilmemekteler Turgut Reis nice bir oyun düzmekte... Biz ikiye değil, geceleri, tüccar gemilerine göstermeden altıya bölmüş idi. Son parçamız, ikiye bölünüp dişe gelir olunca!.. Yem olunca yani Baronesim... Dorya Reis, İspenç kalyonlarını salıverdi üstümüze. Salıvermesiyle, bizim ardımızca derneşip gelmekte olanların arasında kaldılar mı kartal kafalı armadalar... Daha mahmuz vurup borda bordaya döğüşe tutuşmadan, top gülleleri donanma-yı Dorya'yı denize döküverdi... Askerleri yüzme bilmemekte olmalı. Derlediğimiz, dökülenden pek az idi. Yelken basıp kaçmayı kuranları da biz ele geçirdik. Ve dahi vardık Korsika üstüne... Varır

varmaz da, Amiral Le Garde ile buluştuk.

Bizden aldığı haberi iyi değerlendirmiş. Gemi inip, toprağa bindik. Ve dahi İspanyol'un paralı askerlerini sürdük adadan. Ölen öldü, kalanı bizim tutsaklığımıza çapul olarak forsaya konuldu. Kale üstüne vardığımızda, top gülleleri başımızın üstünde gezinmeye durdu. Bu senin oğlun, bizim yeğenimizle, Aydın levendimiz, seyirtip, samanlık kapısının altına tünemişler. Nice gittiler, nice vardılar anlaşılası değil... Geceyi beklemişler. Bono Fase Kalesi korumaları, karanlıktan yararlanarak, saman devşirmeye çıkanda, tümünü haklamışlar. Onların kılığında kaleye girmişler. Sabahı beklemişler. Ondan ötesini gözlerimizle gördük. Daha tan yeri atıp, savaş narası patlatılmadan, ana kapı kulesinde bir kaynaşma başladı. Bizim gözümüz azbiraz keskin olduğundan bakanda, yiğitlerimizi tanıdık. İkisi, bir ordu gücüyle bucurgat gözcülerini aşağıya savurtmaktalar. Yiğitleri böyle gören levent öyle bir coştu ki... Olvarıp, burcun altında birikiverdi. Ne top güllesi, ne zift kaynağı, ne de tüfenk kurşunu kar etmemekte. Levendin kapı önünde birikmesinden pirelenen İspanyol, burca saldırıya geçti. Biz yüreğimiz ağızımızda hey-vah, demekteyiz. Heyvah ki, gitti yiğitler... Meğer Armand yeğenimiz saldırıyı bizden önce görüp neylese beğenirsiniz? Bucurgat mancınığına yürüdüğünleyin ipini kesmeye durmaz mı? İşte ne olduysa o an oldu... Tüfenk kurşunu, ok ve dahi mızrak yağdı üstüne. Aydın'ımız kalkanıyla hem kendini savunmakta. Hem saldırıyı durdurmaya devinmekte... Hem de yeğenimizi korumaklığa uğraşmakta... Yiğit dediğin gerektiğinde on işi birden becermeli... Becerdi... Hoşnuduz... Bucurgadın ipi kopup, şangır şungur kapı açıldığında, yeğenimiz bay-

gın düştüyse de, levent kaleye daldı... Dalanda doğru burca vardılar. Varan önüne duranı kırıp, yaklaştığında, Aydın göğsünü oğlumuz, Baron yeğenimizi sırtına alıp, göğsünü kalkan eyleyerek döğüşü sürdürmekte idi... Çalap da yiğidin yardımcısıdır... Onca kurşun, mızrak, ok ve dahi kılıç yarasına karşın, Don Pedro Ustamız, liman olduğundan, tez erişti... Bilinmez köklerden ve dahi hayvan ödlerinden sürdüğünde, ölünün dirildiğini gördük... Turgut Reis istemediği bir durumla karşılaştığında ya da karşılaşmayı düşündüğünde, bizi öne koşar bilirsiniz. Aslında savaştan ıramak amacıyla yapar bunu. Biz böyle deyip öğünmekteyiz. Yeğenini gerektiğince koruyamamış olmanın üzüncünü duyduğundan, bizi yanına da yolladı. Yoksa, Aydın oğlumuzla, Pedro Ustamız yeterli idi. Daha bir nice savaş var arda... Hadi Aydın bu ödülü haketti. Kurtardığı canın sağalmasını borçlandı... Bizim işimiz nedir dedik... Varın, anlatın ki, yeğnimizden hoşnuduz, üzüncümüzden kendimiz varamamaktayız, buyurdu. İşte öykümüz Barones hatun...

Barones yerinde zıpladı. Sarılıp öptü Veli'yi.

- Ağızınıza sağlık... Bizim için savaş korkunç bir şeydir. Oysa siz öylesine doğal anlatıyorsunuz ki, yaşamın bir gereği gibi almak zorunlu...

- Yaşamın bir gereğidir Baronesim... Savaşsız yaşam, dalında çürüyen meyve gibidir. Ne kendine yararı olur ne başkasına... Oysa savaş, yaşamın anlamını verir... O yüzden büyütmeye gerek yoktur... Ama küçümsemeye de kalkılmamalı... Yaşam küçümsenmiş olur...

Sonra Aydın'a sarıldı Barones;

- Oğlumu size borçluyum yiğit savaşçı, dedi. Borcu-

mun ödenmesiz olduğunu bilirim.

- Borçlu benim efendim, dedi utançlı utançlı Aydın. Önümdeki beş kişiyi zamanında aşamadığımdan Baronumuz yaralandı...

Aydın'ın Don Pedro ağzıyla konuştuğu Fransızca, kadınların yüreğini hoplatmaya yetti. Bir canı kurtarmışcasına değil, yaralanmasına neden olmuşcasına üzünçlenmesi, gözlerinde yaş oldu Barones'in... Kucakladı sıkıca;

- Beş kişinin bir kişi tarafından aşılmasının ne olduğunu bilmez miyim sanırsın yavrum, dedi... Savaşı bilmemekteysem, hiç kavga görmedim sanma... Şimdi daha bir iyi anlamaktayım, oğlumun yaşamının ne bahasına kurtarıldığını.

- Onun yaraları tez sağıldı, dedi Buğa. Armand oğlumuz iple uğraştığından kendini koruyamamış... Ancak kralınız Korsika adasını yeğenimize borçlu olduğunu bilmekte.

- Çok mu oldu yaralanalı?

- Birkaç zaman var, dedi Solu. Yaralar sağılacak kadar.

- Oh, öyle ya... Zamanın anlamı ne? Birden doğruldu. Don Pedro cüppesinin kollarını indirerek salon büyüklüğündeki oturma odasına giriyordu. Karşıladı. Efendimiz, diye diz çöktü önünde;

- Neler borçlu olduğumu yeni anlattılar.

- Güçlü, dedi Don Pedro. Yenecek... Belki biraz ayağı aksayacak... Çok kötü kırıldığından. Ama, eskisi ölçüsünde sağlıklı olacağı açık...

- Sağolun efendimiz, dedi elini kapıp öperken Barones. Sonra bir genç kız çevikliğiyle doğrularak konuklarına şarap sundu. Uşakların yemek salonundaki görkemli masayı hazırladıklarını sezdiğinden yer gösterdi Pedro'ya. Sonra deminden beri gözlerindeki ışıltıların tümünü Aydın'ın üs-

tünde yoğunlaştıran kızına;

- Marie Klere, diye buyurdu;

- Kurtarıcımıza şatomuzu gezdirsene...

Marie Klere için kaynayan bir pınar gibi yerinden aktı. Ardına takılan öteki kızlardan önce Aydın'ın koluna girerek, kaldırdı. Aydın utançlı bakışlarıyla ustalarını aradı. Hiçbirini bulamayınca, ilkin bir kaya gibi durdu. Sonra kendisiyle eğlendiklerinin bilincine vararak, kızlar sürüsünün arasında erkek bir kaz tısıltısıyla yürüdü...

***

Dönüş yolunda koyaklardan deri yükledi Karayazıcı... Derileri Savran Ahi'nin tabakhanesine indirirken, varıp odasına oturdu. Savran Ahi yanıbaşına çöreklenince sözü açtı;

-Bilmektesiniz Ahim, bizim büyük oğlan on yaşına varmakta. Dilemekteyiz ki, azbiraz okur yazar olsun... Boyumuzun hesap işleri bizden sorulmakta. Çentik çekmekle başedilir gibi değil. Deftere yazmak zorunlu.

- Zamanı gelmiş de geçmekte yazıcım. Buyurduğunuz üzre, yaylakta okur-yazarlık güç... Belki siz de o yüzden beklediniz bu yaşa. Kentte okullar var. Birine verilende, tez zamanda üstesinden gelir bildiğimiz.

- Bizi düşündüren de bu efendim. Okul kolay da, çocuğu kimin güvencesine vereceğimizi bilememekteyiz. Biz sürekli yolcuyuz. Ağul'da oğul var. Hatunumuzu kente indirsek mümkün değil.

- Yazıcımız ilk biz açılmanızdan kıvanırız. Bizim Gafur oğlan, kalfalığa soyunma hazırlığında. Kendine bir karın-

daş gelmesinden kutlu olur Eğer bize bu onuru bağışlarsanız seviniriz.

- Biz akıl istemiştik Ahim, dedi gülerek Karayazıcı. Siz bağış sunmaktasınız.

- Dostun dosta yapabileceğini yapmak boynumuza borç. Sık sık kente uğradığınızdan denetimi de kolaydır.

- Sizin gözetiminizde, bacımızın eğitiminde olduktan öte denetlenecek olan biziz. Hiç kaygısız ve dahi kuşkusuz canımızı güvencenize bırakmak bize onur verir. Bir Ahi ki, böyle bir iyilik düşünende, iyiliğin karşıtı olana borçlanmak düşer.

- Borç güven duyulanındır Yazıcımız... Hemen varalım eve. Varmaktayken hocasının eteğine de diz çöküp kaydını yaptıralım.

- Katınızda olmak mutluluk. Günlerdir, düşünmekteyiz. Yol boyunca doluya koyduk aldıramadık boşa koyduk dolduramadık. Vardık, güvendiğimiz kişiye danıştık ki, önümüz aydınlanıverdi. Madem buyurmaktasınız, akşama beklesin. İşinizden alakoymak yaraşmaz.

- İşimizden alakonulmayız. Bizce yardım da iştir. Ve zamanında yapılanda değer taşır. Fıtyanımız ve dahi başlarındaki serveranımız işleri biz olmasak da, dilediğimizce yapmayı bilirler. Sizin yükçüleriniz de güvenli kişiler. Varalım, yük indirilinceye gerekli işlemleri yaptırıp dönelim.

- Buyurmaktaysanız, mutlulukla Ahim ...

Birlikte kalktılar. Abdülhalim'in elinden yapıştı babası. Yol boyunda okumasının bir zorunluluk olduğunu anlatmanın rahatlığıyla, yürüdü Karayazıcı. Kısa bir zaman için obasından ayrı kalacağını biliyordu, Abdülhalim... Yol boylarının doyulmaz söyleşilerinde yeni bir değişikliğin ha-

zırlığında buluvermişti kendini. Uslu uslu yürümesinden, yumuk elleriyle babasının parmaklarını sıkıştırmasından kıvanıverdi Karayazıcı Mehmet. Babasının da kendisine aynı şeyleri söylediğini düşündü. Bir an kendini babası, oğlunu kendisi gibi gördü. Yanyana yürüyüşleri, hocanın önünde diz çöküşü, nalbant ahisi Temur Usta'nın hanındaki yatağı... Oğlu kendinden yazgılı çıkmıştı. O bir evin sıcak soluğunu nefeslenecekti. Firdevs kadın, kendi oğlundan ayıramazdı Abdülhalim'i... Gafur da büyüklüğünün ve bilgisinin hakkını vererek, yetişmesine yardımcı olurdu. Böylelikle sıla özlemini giderir, babasının kente her inişinde eteğine sarılıp, beni götür isteğinden arınırdı. Belki o zaman zor gelmezdi okumak. Bir iyice söktüğünde, ötesini getirmek kolaylaşırdı.

Sarı Kadı mahallesinin başına vardıklarında, mescidin yanında durdu Savran Ahi. Yanyana kapısından girdiler. İmam emekli demirci ahisi Solban, önünde diz çökmüş çocuklara izin verdi. Bir anda mescidin içince cıvıldaşan çocuklar, kapıya uğradılar. Ahi arkalarından baktı yanında yer göstererek;

- Hoşgeldiniz. Buyrunuz. Savran Ahimizle, Karayazıcımızı bilece görmek mutlandırdı bizi. Duyduk ki, sefer hazırlığı işleri sıkıştırmış. Yakında ordunun Aksaray üstüne ineceği söylenmekte. Umarız, denilenler doğrudur.

- Şimdilik doğru görünür ahi babam, diye oturdu Savran Ahi. Karayazıcımız ucu görünmez kervan düzüp durmaksızın mal taşımakta. Dönüşlerinde de yıllardır kullanmadığımız derileri getirmekte. Bu arada sizden dileği vardır. Oğlunun kutlu ellerinizden iyi bir yazıcı yetiştirilmesini dilemekte.

- Biz kara elifbayı söktürürüz Tanrı'nın yardımıyla. Ondan ötesine babası örneği sürdürebileceksek ise, buyursun yiğitimiz.

- Dileğimiz buydu efendim, diye diz çöktü Yazıcı. Siz kabullenende Abdülhalim oğlum, kimsenin yüzünü yerde kılmamaya söz kesmiştir. He mi? Diye sordu oğluna.

Abdülhalim, yanakları al al, başı yerde evetledi babasını. Hoca, bakışlarını Savran Ahi'ye çevirerek;

- Anladığımızca velisi olacaksınız, dedi.

- Doğru buyurdunuz ustam... İzniniz olur ise, bizim Gafur'a yoldaşlık etsin dilemekteyiz. Karayazıcımız bize bu onuru bağışladılar.

- Bu iyi... Çocuğun bir ocakta ısınması belleğine açıklık verir. Böylelikle zaman kısalır.

Bir oda tutulup, bir han da bulunur tezden. Ne var ki, ana soluğu başkadır yiğit üstünde. Nazlanabilmeli gerektiğinde. El adamına ne nazlanılır, ne ağlanılır.

- Sağolsun Ahimiz, dedi Karayazıcı. Oğlumuzu yoksun kılmadılar. Atalıklarını unutmamız olası değil.

- Unutulmayacak bir iş ettiğimizi sanmaktayız Yazıcı, dedi Savran Ahi. Doğrusu budur. Bu olanda da yapılmış sözü edilmemeli...

- Hemen mi kalsın, yarın mı başlasın? Diye sordu Solban Ahi...

- Yarına izniniz olur ise, evi öğrensin, diye ayaklandı Savran.

Hoca'nın başını salladığını görerek Ahi'yi izlediler. Kapıdan çıkarlarken, mescidin toprak avlusunda oynaşan çocuklara seslendi Savran;

- Yiğitler hocanız sizi beklemekte. Gecikmeyin...

Çocuklar, her bir köşeden mescit kapısına yöneldiler. Az önceki cıvıltıları duruluvermişti. Kaşları elifba üstündeki harfler örneği eğrilip bükülerek, yüzlerine bir ağırlık verdiler. Kulakları al al, göğüsleri körük örneği, içeri yöneldiler.

Ahi, avucunda oğlunun eliyle Karayazıcı sokak boyunca yürüdüler. Savran Ahi'nin evi hemen önlerinde belirince durakladı Savran. Kapının ipini çekti, Abdülhalim, dökme pirinçten kulplara, tokmaklara baktı. Tahtanın güleç oymalarında, sarının ışıltısı gözlerine aktı şerbet gibi... Kapı zillerini şıngırdatarak açılınca gülümsedi. Firdevs Kadın, zamansızkarşılamak çabasıyla tuğrasını düzelterek seyirtti.

Karayazıcı gerileyip, kapının önünde durmak isteğiyle kararsız kalınca kolundan çekiştirdi Ahi. Seyirtip gelen karısına Abdülhalim'i uzattı;

- Karayazıcımız, Alkaevli boyunun hazinedarıdır hatunum, dedi. Oğlu büyüyende yerini alsın istemekte. Tıpkı bizim Ahi Ocağı gibi. Oğul babanın yerini alarak yürür Türkmen düzeni... O yüzden okuma yazma öğrenmesi gerek... Şuncacık bebe, yazıyı sökünceye bizde kalsın istedik.

- İsteğinize sağlık efendim. Nice bir kutlu insan olmalıyız ki, sürekli konukluğumuza bir oğul sunulmakta.

- Asıl kutlu olan oğlumuz bacım, dedi Yazıcı. Sizin gibi bir teyzenin korunmasına girmekte... Doğrusu buncasını beklemez ve dahi isteyemezdik.

- Neden Yazıcım? Diye sordu Savran. Bir günden bir güne bir Ahi'den hizmet istedin de, geri mi çevrildin?

- Tövbe!.. Böylesi bir iş olmamıştır. Ne var ki yük olmayı biz de pek istemeyiz de...

- Yük olmak değil efendim, dedi Firdevs kadın. Onur vermekte kıskanç olmalısınız. Bir oğlumuz varken, iki olursa bundan kıvanacak biziz heralde...

- Gördün mü Abdülhalim oğlum, nice bir utandırmakta, nice bir gönendirmekteler bizi. Öp bakalım Ahi babanla, melek ananın ellerini. Ve dahi buyruklarından çıkmayasın ki, sen de Gafur eken örneği dost bir yiğit olasın...

Abdülhalim, ikisinin de ellerini öptü. Firdevs kadın elini tutup bırakmadı çocuğun. Yanıbaşına çekerek, kolunu boynuna doladı. İki büyük dönerlerken;

- Biz gelecek sefere hazırlanır demekteydik. Ahimiz, tutup kolumuzdan çekiştiriverince, sevincimizden noksanımızı tamamlamak aklımıza gelmedi ...

- Noksanınız yok, dedi kaşlarını çatarak Ahi Savran. Konuğun noksanı, noksan düşünmektir. Şuncacık bebenin noksanından n'olurmuş? Eğer olsa bile gidermekliğe hatunumuzun hünerli elleri iş beklemekte.

- Göçer yerleşikliği bilmediğinden bağışlayın. Altını üstüne getirmekte isek, iyiliğinizin gücünden. Madem buyurmaksınız, öyle olsun. Yeterince işten alakoduk sizi Ahim, varalım ki noksanımızı artırmayalım.

- Evimize gelmişsiniz. Bir lokmalansanız, bir yudumlansanız kutlu kılarsınız bizi, diye çırpındı Firdevs kadın.

- Oğlumuzun teyzesi bacımıza saygı sunmaya çok konuklanırız, diye diretti Karayazıcı. Varıp gitmemiz gerek. Ahimiz, önlüğünü derip seyirtmiştir. Şimdi bağışlayın bizi. Tez zamanda, konukluğunuzdan onurlanmak kıvancımız olur.

Savran Ahi davranışıyla Karayazıcı'ya katılınca, üstelemedi Firdevs kadın. Abdülhalim'i okşalayarak, uğurladı

kocasıyla konuğunu... Onlar kapıdan çıkmaktayken;

- Gel oğul, dedi. Sana odanı göstereyim. Gafur ekenle yan yana iyi uyuşursunuz.

***

Önce sekbanların gözetimindeki aşçılar ocakları kazıp, kazanları vurdular... Obacılar ardaardına asker çadırlarını kurdular. Cebeciler ocaklarını açıp, cebe yapımına durdular. Tavlalar belirlendi. Nöbet yerleri kesinlendi... Ordu-yu Humayun Aksaray Ovası'nda konuklayacağı yere doğru aktı geldi. Geldi durdu... Mehter rahatlık nöbetini vururken, Serdar divan üyelerini toplantıya çağırdı.

Süs otağın halı yumuşaklığına girdiler. Minderlerin kabarıklığı ve ipek yüzlerinin okşayıcı inceliğine dizelediler. Yorgunluklarından arınmamış uykulu gözlerle baktılar Birinci Vezir'e;

- Ordunun iyice br yerleşmesini bekledik Paşalar, diye söze girdi Rüstem. Sanırız Üsküdar'dan bu yana ağıp gelen kara bulutu sizler de gördünüz. Gümbürtüsünü sizler de duydunuz. Gözümüze uyku girmediğini bilmektesiniz. Bunca devlet yükümünün yanına bu ordunun yengiyle dönüşü görevini getirmemiz gerek... Sizi kutlar ve dahi hoşnutluğumuzu bildiririz. Asker buraya değin düzen içre geldi ise, sizin dirayetinize borçluyuz... Bundan ötesinde öyle olacağını tam kestiremediğimizden, düşüncelerinizi öğrenmek ve dahi asker arasında dolaşan söylenti için sizden tedbir bekliyoruz...

Ahmet Paşa, ikinci vezirliğin ağırlığıyla Birinci Vezir'in gözlerine baktı. Kınalı sakalları titredi bir süre. Rüstem Pa-

şa'nın gözlerindeki kararı ölçtü. Söyleyeceklerinden vazgeçip yutkundu. Üçüncü Vezir Kalın Ali Paşa'nın ağzını açmasıyla sevincini el oğuşturmalarında gösterdi. Ali Paşa;

- Bağışlayın efendimiz, diye söze girdi. Asker arasında her zaman söylenti olmuştur... Cennetmekân Selim Han zamanında dahi ileri geri sözler edilmekten bazı vüzeranın başı derde girmiştir. Savaş sözü edilende söylenti yer bulmasın olmaz... Hele de kızılbaşın kışkırtıcıları, seferin kendi üstlerine olduğunu anladığında, din kardeşliğini, mezhep uyarlığını öne sürüp, ortalık karıştırmaya sıvanmasın hiç düşünülmez... O yüzden bizim fikrimizce it ürür kervan yürür kavline itibar gereklidir.

- Vezir karındaşım, diye alttan aldı Rüstem Paşa. Bizim sözünü ettiğimiz her zamanki söylentiler değil. Bu kez doğrudan devletli ve dahi atıfetli efendimiz hazretlerine ağız çalmaktadırlar. N'olaydı buyurduğunuz gibi olaydı. Olvarıp zafere ulaşıldığında hatimesi çekilir idi...

Yeniçeri Ağası Ferhat Paşa sözün nereye getirilmek istendiğini hemen anladı... Rüstem Paşa'nın eski yoldaşı ve gözdesi olmanın ivecenliğiyle atıldı;

- Birinci Vezir Paşamız doğru buyurmakatalar paşa karındaşlarımız. Bunca cenk görmüş erler, beyler, paşalar ve dahi vezirleri olarak söylentiden korkumuz bulunamamakta Allah'a şükür... İt ürür kervan yürür misali, olvarıp düşmanı bozarız... Asker hem söylenir, hem dirayetli ellerinizde yoluna revan olur. Bir kez de cenk içre girdiğinde kulluğun icabını yerine getirip, muzafferiyete mazhar olur. Ancak, birinci Vezir Efendimizin de buyurdukları üzere, bu kez durum değişik. Bazı erazil, asker arasında dolanıp; "Padişah kocaldı, seferden ve hareketten kaldı, bu mec-

buriyet karşısında Vezir-i evveli serdar eyleyip sefere yolladı. Oysa serdar gerekli ise Sultan Mustafa bunca zamandır veliaht olarak bulunmakta. Padişah arzusu da yerine onun geçmesi istikametinde durmaktadır. Öyleyken, buna, başımıza serdar olan Rüstem Paşa engeldir. Sultan Mustafa'ya varıp, dileğimizi sunalım. Olgelip serdarlık otağına otursun ve dahi tuğunu dikerek liyakatını isbatlasın. Sonra da varıp, tahta geçerek, kocalmış hakanı Dimetoka sarayları ibadet ve dahi taatla vakit geçirmeye kosun.. Allah'ın arzusu da devletin çıkarı da bu yoldadır," gibi halt-ı kelam edilmektedir. İş ayyuka çıkmadan tedbir alınmalı. Bir Sultan Mustafa otağa gelip, tuğunu dikende, gayrisine bizim de gücümüz yetmezlenir Birinci Vezir Efendimiz tam zamanında tedbir görüşmekliğe çağırmışlardır. Asker saf değiştirende zaptı mümkün olmaya...

Şemsi Paşa, uzun zamandır güçlükle duyduğunu saklayabilmişti. Yine saklayabilmek umuduyla gözlerini kıpırdayan dudaklardan anlam çıkarmaya dikmiş, bakıyordu. Ne var ki, herşeyi tam anlayamadı. Sorunun önemli olduğunu kavramakla birlikte, asker ve Mustafa sözcüklerinin bağlamını kavrayamadığından, kafasını sallayarak Ferhat Paşa'ya baktı;

- Ne buyrulmakta efendim, bağışlayınız, diye yinelenmesini istedi.

Rüstem Paşa sorunu yeni baştan açıklarcasına sesini yükseltti. Şemsi Paşa'nın sağırlığını yüzüne vurmadan, asker arasındaki söylentiyi yineledi. Sonra gözlerinin içine baka baka;

- En iyi tedbiri siz düşünürsünüz Paşa Lala, dedi. Neylemek gerek?

Sipahioğlanları Ağası Şemsi Paşa duyduklarını belleğine kazırcasına bir süre düşündü. Sonra divandaki paşalara göz gezdirdi. Her birinin kaynağını gözlerinin önünden geçirdikten sonra, ağır ağır konuşmaya başladı;

- Efendilerim, anlaşılmakta ki, bizi yetmiş yıldır süregelen bir kavganın içine atmak dilerler... Bilmektesiniz, eskiden ocak ağalarının hepsi Türkmen sipahından gelirdi... Şimdi bilisi ve dahi gücü yeterli olan göreve sahiplenmekte. Bu değişimi bir türlü hazmedememekteler. Oysa hizmet açık... Kim ki yarayışlı kul ola, onun hakkıdır makam da mansıp da... Kanun böyle der. Yalnız fikri bozuk reziller, kanun yerine kendi gönüllerinin buyruğuna uymayı yeğlerler. İşte şimdi uç vermekte... Sultan Mustafa'nın uzun veliahtlığına dayanarak, devlet düzenini bozmak isterler...Askere hakan göstermek belaların başıdır. Kul kusursuz olmaz. Her birimizin hatası olabilir. Yerine bildirilip, defterimiz dürülür. Amma, devletlü efendimiz, kusur ve noksandan arıktır... Kuduz ağızların dişlerini oraya çalmaya davranması, arkasız olmaz... Nefer başeskisine kızabilir. Çorbacısına, Ağasına hatta birlik olduğunda vezirlerden birine de sıvanabilir... Sonunda hepsi kuldurlar. Ve dahi kulluğun gereğini gereğince yerine getirmemiş olabilirler. Ve lakin, iş Halife-yi ruy-i zemin olan efendimize dayandı mı, tezden en şiddetli tedbiri almak üstümüze vazifedir... Biz deriz ki, Aksaray mezrasında oyalanalım. Hemen durumu efendimize bildirip, tedbirini dileyelim. O herşeyi bizden iyi bilir, görür ve dahi buyurur... Buyruğuna göre davranıp, yarar kul olduğumuzu isbatlayalım...

Ahmet Paşa gözleri ışılayan vezir yoldaşlarına bakarak yeniden ağzını açtı. Sonra parmaklarının ucuyla kapatarak,

söyleyeceklerini yuttu. "Bunlar Mustafa'nın başına çorap örmek isteğindeler. Kendilerine alet edecekleri ademi de buldular. Sağır Şemsi Paşa, diledikleri fetvayı verdi... Başı kurtarmanın yolu, bunlara katılmaktan geçer. Anca beraber olan, kanca beraber olmalı... İmdi kalkıp, olmazlansak, söylentinin kaynağı olarak bizi gösterirler. Yavrum Mustafam... İbrahim Paşa'nın boynunu vurduran gazap, Havsa Sultan'ı da ölümle süpürende, bir başına kaldı. Bunca ekmeğin kursağımızda iken, biz bile davranıp seni kollayamadıktan öte, var halini düşün. Ya vur gel askerin arasına, dik tuğunu gerçekten. Ya da mülk-i padişahiden öte bir delik bul ki, bunların gazabı senden ırak olabilsin," düşüncesiyle, başını salladı. Şemsi Paşa, bu sallayışı da onay saydığından daha bir coşkulu sürdürdü sözlerini;

- Biz deriz ki, divan hemen bir layiha yazıp, efendimizin ayağı tozuna sunsun.

- Paşa Lalamız çok bir doğru buyururlar... Tedbiri mülkün sahibi almak yaraşır, dedi bağıra bağıra Rüstem Paşa... Ne var ki divan tümüyle katılmasın bu işe... Asker arasında duyulanda, dirayetimizden kuşkuya kapılırlar. Sonrasında verdiğimiz buyrukları savsamalarından kaygılanırız. Onun yerine, tedbiri buyuran, durumu duyurur ise, sanırız, sorulanda ardını getirmek daha bir kolay olur...

Ahmet Paşa ilk kez sevinçle kıpırdandı. Yükümün ortaklığından sıyrılmaları canlandırdı onu. Deminden beri, kaç kez ağzını açıp kapadığını hemen unuttu.

- Birinci Vezir Efendimiz en doğru yolu buyurdular, diye atıldı başkalarına söz bırakmadan. Şemsi Paşa'nın sağırlığını delen bir sesle... Madem söylenti sipah arasında yoğundur, ağasının tedbir buyurması doğru olur...

Şemsi Paşa, onurla dikildi. Ak sakallarını sığazlayarak, Rüstem Paşa'nın gözlerine baktı. Orda kıvancını kışkırtıcı parıltılarıyla daha bir gönenerek, gerilemeye durdu. Rüstem, zamanında görevini yapmanın rahatlığıyla, divanı kapattı... Geri geri otağından çıkan vezirlerin selamlarına karşılık verdikten sonra, çaşnigirpaşasını çağrılayıp, bir sofra donattırdı... Bakışlarında çözülmez bir hıncın parıltısıyla, altın şarap tasını başına dikerken, dişleri kan içinde bir kurdun sırıtması belirip söndü yüzünde...

Şemsi Paşa daha kendi otağına varır varmaz Çavuşbaşısı Ali Ağa'yı çağrıladı. Rahlesini önüne çekerek, kendi eliyle, divanda duyduğu söylentiyi allayıp pullamaya durdu. Yazdıkları bitince, altını mühürledi. Tomarlayıp üstüne mum dökerek, yeniden mührünü vurdu. Ali Ağa'yı yanına çektikten sonra;

- Tez İstanbul'a varasın, dedi Menzil konak eğmek yok. Doğru efendimiz hazretlerinin katına çıkıp, elinle mübarek ellerine veresin namemizi... Ve buyurduğu tedbiri kapıp, gittiğince dönesin... Çok bir önemlidir ve dahi ancak sen yaraşır kulların üstesinden geleceği ağır bir yükümdür...

Ali Ağa tomarı çavuşbaşlık kimliğinin yanına yerleştirdi. Yağız atına atladı... Aksaray üstünden Afyon'a ağdı, tozu dumana katarak...

***

Gafur gözünü açtı. Yanıbaşındaki yeryatağında uyku teriyle ıslanmış dalgalı saçlara baktı bir süre. Sonra usul usul elini uzatarak omzunu okşadı Abdülhalim'in. Yüzünde bir gülücükle uyanıp, esnemeye durunca;

- Kalk bakalım Abdülhalim molla, dedi. Uyur kalırsan dersi kaçırırsın. Yetiş mescide ki, Ahi Hoca senden hoşnut kalsın.

- Tasalanma eke, diye yanıtladı esnemesini bitirince Abdülhalim. Ben de uyanmak üzereydim. Gayri dürtüklemene kalmadan kalkabilirim. Alıştım sayılır. Sen ekemin, Firdevs anamın çabaları yardım eylemese ısınamazdım.

- Isınmak gerek mollam. Madem bir yola girilmekte, sonunu getirmekliğe koşuludur adem dediğin. Yoksa başlamanın anlamı n'ola... Hadi davran bakalım. Davran ki, dediklerinle, yaptıkların birbirini tutsun.

- Davrandım, diye yatağında dikiliverdi Abdülhalim. Gözlerinde sevecenlikle karanlığı gözledi.

- Sen de hep erken uyandırmaktasın.

- Erken varmak, geç kalmaktan yeğdir. Seni bekleyeceklerine, sen beklemelisin ki, tadı çıksın, der yol ata. Doğru da der bana kalırsa.

- Eh, madem ekemiz buyurmakta, hazırlanalım. Hem kendinden önce hazırlanalım ki, Türkmen oyununa getirip, dövündürelim.

- Sahi... Unuttuk. Hazırlanıp, sonra dürtüklemek var idi... Diye sıçradı Gafur. Hemen çakşırını çekti. Cepkenini giymekteyken, Abdülhalim'in hazır olduğunu görerek gülümsedi. - Öyle ya... Sen beni oyuna getirmek amacıyla çakal uykusuna yatmaktasın... Anlaşılan çakşırınla bilece uyumaktasın.

- Yok eke... Bu sabah senden er kalktım. Baktım ki, ninniye durmuş bebe örneği mışıl mışıl uyumaktasın. Dur bir oyun eyleyeyim, dedim.

- Çarparım ha, bebeden başka benzetecek varlık bula-

madın mı?

- Bilememekteyim ki... Obamızda neyi gördümse, dilimde onu söylerim.

- Bebeden başka varlık yoktur he mi?

- Vardır da, biz onları çoğunlukla uyurken görmemekteyiz.

- De bakalım Abdülhalim molla... Niceyse kırı bilmemekteyiz. Biz vardığımızda hayvanlar hep devinmekte bulunduğundan ne desen kabulleniriz öyle ya!..

- Kabullenme değil ekem... Seni hayvana benzetemediğimden!..

- Höst, dedi Gafur. Ağzından çıkanı kulağın duysun, şamar yetmekte.

- Benim dediğim ne ki ekem, benzetmediğimi söylerim. Yoksa benzetmek mi gerek?

Daha sözünü bitirmeden yastığı kafasına geçiriverdi Gafur. Hemen yanıt verdi Abdülhalim. Firdevs kadın yanıbaşlarına dikildiğinde alt alta, üst üste güreşmekteydiler. Ter içinde doğrulup, sırıtarak suratına baktıklarına başını salladı kadın;

-Tez olun. Davranın ki, geç kalmayasınız, diye buyurdu.

O sofrayı kurmaya, çorbayı kaynatmaya yönelirken, çocuklar birbiri ardınca helaya seğirttiler. Yıkanıp döndüklerinde, tarhananın sarı gülüşüyle, bazlamanın top top duruşuna şaştılar. Odadan çıkarlarken, sofra hazır değildi. Bunca kısa zamanda düzülüvermesi, gözlerinde beğeni oldu. Kaşıklarını kucaklarken, beğenileri bütün yüzlerine yayılan bir borçla aydınlandı.

Firdevs kadın, onları oynuyor bulmaktan hoşnut, lok-

maladı. Çorbanın içine attıkları bayat bazlama topaklarını höpürdeterek kaşıkladıktan sonra sirke turşusunun altın sarısını dişlediler. Tezden doyurdukları karınlarının gurultusu kesilir kesilmez, çarıklarını ayaklarına çekerek, mescidin yolunu tuttular.

Kandil aydınlığına girdiklerinde, müezzin minareye çıkmamıştı. Ezan okundu. Namazdan sonra Gafur, gediği açmak üzere yola düşerken, Abdülhalim cıvıldaşan arkadaşlarının arasında elifbasına sarıldı.

Öğle yemeğine eve döndüğünde, şaşkınlıktan neye uğradığını bilmedi. Anası, kardeşlerini eteğinin çevresine almış, oğlunu beklemekteydi. Karayazıcı, bir borcun altından doğrulurcasına donattığı bir deveyi Savran Ahi'nin evi önünde yıkmış, tulumla peynir, bakraçla yağ, keseyle yoğurt ve Sumru kadının kendi eliyle dokuduğu sıla motifli bir cicimi sunuvermişti Firdevs kadına... Firdevs, konuklanmaktan ve konuğunun sunularından hoşnut dolanmaktayken, öğle arasının arasının yakınlığını anımsadı. Sofrayı hazırladı mutfağıyla, odası arasında mekik dokuyarak. Yazıcı, boşlan devesini sürüp götürmekteyken, sakız örtülü divanının üstüne oturttu Sumru'yu.

Oğluyla koklaşmaktayken, sıcak yemek sahanlarını mangalın üstüne sıraladı. Soğumalarını engelleyeceğinin bilinciyle, bir süre gözleri dolu dolu baktı sevişen kumrulara. Sonra burnunda bir sızının tarazladığı sesiyle;

- Sofraya buyurun ki, yorgunluğunuz arınsın azbiraz, dedi.

Sumru, onca zamandır ayrı kaldığı oğluna kavuşmanın sevinciyle doymuştu. Bir türlü derneşip sofraya yanaşmayı istemiyordu canı. Ev sahibinin dileyen bakışlarına dayana-

madı sonunda. Oğlunun aç aç yeniden derse dönmesi korkusuyla çemrendi. Kardeşlerini yöresine alan Abdülhalim, durmaksızın azalan zamanı hesaplayarak lokmalanmaya durdu.

Tam sofradan seyirtip kalkacağı sıra, Savran Ahi'nin yamaklarından biri akşam harcına getirdi. Firdevs kadın, birbirlerine doyumsuz bakan ana oğulu odada bırakarak kapının ardına seyirtti. Çırağı kolundan yakaladı;

- Beri bak Muhsin, dedi. Tez mescide var Ahi Hoca'ya benden selam eyle... Eğer sakıncası yok ise, Abdülhalim'i azbiraz bağışlasın. Anası geldi kışlaktan. Akşama dönecek imiş. Azbiraz özlem gidermesinde biz sakınca bulmamaktayız. Gerekirse Gafur ekesi çalıştırır akşama. Tamamlar noksanını... İzni kap da gel...

Muhsin usta yarısı yengeyi saygıyla dinledi. Soluk soluğa fırladı kapıdan. Hocanın önüne vardı elleri göbeğinde. Yengesinin dediklerini aklında kalan biçimiyle aktardı. Onaylı baş sallamasını alanda, kapının ardında beklemekte olan yengesine iletti izni. Başka bir buyruğu var m'ola diye bakındı bir süre. Ses gelmeyince, kapıdan sıyrılıp, sokakta seyirtmeye başladı.

Abdülhalm, zamanın geldiğine karar kılıp, yerinden doğrulanda omuzlarından tuttu Firdevs kadın;

- Bak oğul, dedi. Az önce hocandan izin aldım. Noksanını tamamlamak kaydiyle, anan gidinceye burda eğleşebilirsin...

- Hocam darılmasın sonra Firdevs teyzem?

- Darılmaz... İzin almasam, kalmanı eğitir miyim? Tasalanma.

- Oh teyzem... Anam varıp gideceğini deyince yüreğim

düğümlenmişti.

- Teyzen ana yarısı olaraktan her bişeyi zamanında düşünmekte oğul, dedi Sumru. Biz dilemeye korksak da, o gereğini işleyivermekte. Nice dost insanlar arasında olduğunu görmek yüreğime sevinç doldurdu. İyiliklerini, haslıklarını bilmekteydim bir güzel. Sevgileriyle gönenmemiştim sencileyin. Şimdi gözüm ardımda değil. Oğlumun garipliğine bin tanık gelse, gönlüm inanmaz. Gördüm ki atalanmış, analanmışsın burda. Bana da bir can yoldaşı kazandırmışsın. Bundan öte kente yolum düşende yüksünme bacımız, sevgimi, saygımı sunmak ödevim olacaktır.

- Can yoldaşı dedin, bacı kıldın Sumru Hatun. Olvarıp gelmek dilediğinde, gönlümüzün de, kapımızın da ardına değin açıklığından kuşku mu duymaktasın ki, böyle sormaklığa gerek görmektesin? Buyur gel!.. Her zaman başımız üstünde yerin olduğunu da bil!..

Sofrayı toplamak nedeniyle yitiklere karıştı. Ana ve çocuklarını bilece oynaşmaya bırakıp oyalanabildiğince oyalandı mutfakta. Sebze ayıkladı... Bulaşıkları yıkadı. Akşam yemeğinin suyunu vurdu. Dolandı, dolaştı... Çiçeklerini suladı... Kayraklarını yıkadı. Ötesinde yapacak iş bulmayınca, usullacık söküldü yeniden.

Sumru, olup bitenin ayrımında sevgiyle baktı Firdevs'e... Kalkıp boynuna sarıldı.

- Bacım olsa bacım, dedi. Öz bir bacım olsa, ettiğini etmeyebilirdi. Sağ olasın!.. Bilesin ki, dağ yukarıda, has bir bacın senin özleminle tutuşacak budan öte... Ve dahi yapabileceği bir buyruğun olanda, kıvanacak...

- Bacı bacıya hizmet gerektir bacım, yanıtını verdi Firdevs. Abdülhalim oğlum, Gafurumdan ayrık değildir ka-

tımda. Ayrıklık göstermemiştir hiç bir zaman. Üstlendiği işini bir güzel işlemekte ve dahi ekesini kendinden hoşnut kılmaktadır. Ahi emmisinin hocasından edindiği de, yüzümüzü yerde bırakmadığı... Daha ne dileyebiliriz?

- Bundan ötesinde de usuyla sizi hoşnut kılarsa, sevincim sonsuz olur, dedi Sumru. Oğlunuza güvenmekteyim. Hepimizi hoşnut kılacağına inanırım.

- Ben de Sumru bacı, diye yanıtladı Firdevs kadın.

Sumru, Karayazıcı'nın atının yürüyüşünü kent sokaklarının taşlarında bile tanıdı. Hemen hazırlığa durdu. Abdülhalim, anasının sezinlemesine katıldı az sonra. Seyirtip çıktı evden. Doğruydu sezdikleri. Babası, kapının önünde dikilmekteydi. Varıp elini öptü. Karayazıcı ilkin başını okşadı oğlunun. Sonra kaşlarını çattı hafiften;

- Derse gitmedin mi?

- Teyzem izin aldı hocamdan. Akşama Gafur ekem tamamlatacak noksanımı.

- Ha o zaman iyi!.. Hadi söyle anana, yola düşme zamanıdır.

Abdülhalim'in haber vermesine kalmadı. Sumru, Hasan ve kızını ellerinden tutarak kapının önünde belirdi. Firdevs kadın, elinde tas suyla bacısını uğurlamaya koştu. Yeniden öpüştüler Abülhalim'le... Karayazıcı'nın yedeklediği ata binip Hasan'ı babasının, kızı kendisinin terkisine aldı Sumru... Kızını tutmak nedeniyle oğluna baka baka yola düştüler. Firdevs arkalarından döktüğü bir tas suyla, tezden kavuşma umudunu kabarttı Abdülhalim'in.

***

Göz alabildiğine uzanan ormanın içinde açılmış düz-

gün yollarda at koşturuyorlar. Göz açıp kapayıncaya yitiklere karışıyor kuru dal, çalı çırpı toplayan eski giysili yoksul serfler... Orman içinden tahtadan yapılmış yıkıldı yıkılacak evlerin önünde çocuklar koşturuyor. Aydın, şatonun zenginliğiyle, bunların yoksulluklarını karşılaştırmadan edemiyor. Her karşılaştırmada içinin derinlerinde bir acıma duygusu alazlanıyor. Töperlene töperlene beyninin hücrelerine tırmanıyor. Bütün bedeni, bütün derisi al al yanıyor. Yanıbaşında burnunun ucu kızararak sevinç örneği gibi atının üstünde dimdik duran Marie-Claire'e bakıyor. Bir hınçla, bir yakınlığın çatışmasında zıplıyor yüreği... İki yanlarından nal seslerine dikilen tavşanları, keklikleri, sülünleri kaçıştırarak, ormanın ortasındaki gölün kıyısına varıyorlar. Atlarından inip, suyun kıyısındaki diz boyu çimenlerin üstüne oturuyorlar.

- Arkadaşlarımın tümü dostluğumuzu kıskanıyorlar, diyor Marie-Claire...

- Arkadaşlarınızla da dostluğa çabalamaktayım elimden geldiğince, diye yanıtlayan Aydın'ın utangaç yanaklarına bakıyor kız...

- Ben hepsinden yakın olmayı seviyorum. Kıskanmaları onurumu yüceltiyor. Sizi tanımak, düşlerimin gerçekleşmesi oldu. Reis babanızı ve üç bilgeyi tanıdığımda çok küçüktüm. Annem, kardeşim ve öteki tanıyanlar hep bir masal olarak anlattılar. Masal kahramanlarını tanıyamamaktan üzünçlüydüm. Küçüklüğümün anılarında her biri birer dev olarak kalmışlardı. Birlikte koşup oynamış, bana sizin masallarınızı anlatmışlardı. Ama silinip gitmekteydi anılar. Şimdi seni tanımak, geçmişin sevinciyle doldurdu içimi, diye uzanarak elini tuttu Aydın'ın...

Aydın konukluk kurallarına ters düşmek korkusuyla, tutulan elini çekmedi. Sonra elinin üstünden bileğine, dirseğine ağan ince bir ılıklığın, omzunda ateş kestiğini duyarak kopmak isteğiyle tutuştu. Marie-Claire ince parmaklarını sıkıverdi kopma isteğini sezer sezmez. Aydın yumuk ellerini avuçlarının içinde tüketti. Ağır ağır döndüler. Gözleri, gözlerinin içinde tutuştu. Yüzleri göz pınarlarının derinlerindeki kaynaklardan yıkanmak amacıyla alabildiğine sokuldu birbirine... Kalın, etli, sıcak, ıslak, serin dudaklar, birbirinin üstünde eridi.

Üstüne abanan kızın nefeslerini ciğerlerinde duydu Aydın. Kollarının kunt sertliği içine tutuklayıverdi bir an. Ciğerlerinde buğulanan süt kokusuyla kendinden geçmeye ulaşırken, toparlandı. Kızın gözlerinde topaklanan düş kırıklığına aldırmadan koptu. Yeniden yanıbaşına, dizlerinin üstüne oturturken;

- Konukluk yasası önümüze engel çıkarmakta, dedi.

- Biz geçiciyiz dost güzel... Siz bütün bir yükü yüklenmeye hazır olamazsınız. Ardımızdan kargışlanmayı dileyemeyiz.

- İnsan istemekteyse Aydın, dedi ilk kez kız. Sevmekteyse dolu dolu, engel tanımamalı... Korsanların tutulduğunda denizleri aştığını bilirdim. Demek ki, kendimi yeterince sevdiremedim...

- Sevdiğimden bağlarım elimi kolumu, dedi Aydın. Aramızda salt kaçamak olabilir. Bir baron kızısın. Tut saklamaya gücüm yetmez. Yetmemesinin nedeni kardeşin, babanın can bir yoldaşı Turgut Reis ve ustalarım... Bizde dosta aykırı bakma yazılı değil... Ancak gereğince olur ise, iş değişir. Gereği de olanaksız bildiğimce... Belki baban sağolsa,

göğüsler gereğini... Olmadığından, ananı güç durumda bırakamayız. Kardeşinin önü açık... İşin içine din sorusu girdi mi dostluğu da sevdayı da küçümseyebilirler...

- Alır gidersin beni burdan. Senin götürdüğünü kim bilecek?

- Biz bilmekteyiz, yetmez mi? Sonra alıp nereye gidebilirim? Sizin töreleriniz katı da bizimkiler hamur örneği yumuşak mı? Değil... Sevdaya sonsuz kapı açılır bizde... Biliriz, kapıp götürsek bağışlanırız. Ne var ki, Turgut Baba gemilerinden atar. Kendi namusuna leke sürülmüşcesine hınçlanır bize... Ve dahi bir kez kaşını eğdi mi Akdeniz üzre yerimiz olamaz... Ya ustalarımız? Onlar daha işin başında üşenirler ki, gönüllerini almamız olanaksız ...

- Deniz üstüne gitmemiz koşul değil ki Aydın... Biz de karaya kaçarız!..

- Nereye? Yerimiz yok sevdiğim. Yerimiz olmayanda, sevdayı susturmalıyız. Ya da en azından yanlıştan korumalıyız. Doğrusu, bizim çekilip gitmemizdir. Dönende diyeceğiz ustalarımıza... Gayri Armand karındaşımız sağılmaya yüz tuttu... Bizim burda oyalanmamız gereksiz. Bir an önce varıp, yoldaşlarımıza katılmamız zorunlu.

- Benden kaçmaktasın öyle mi? Gereksiz... İstememekteysen beni, ne yapabilirim?

- Kaçmakta isem, kendimden kaçmaktayım bilesin... Uygun biçimde birbirimizin olamayız. Ötesine dermanım kalmayabilir.

- Güçlüsün Aydın!.. Sandığımdan varsaydığımdan çok güçlüsün. Benim düşünmediklerimi kararlaştıracak ölçüde de bilgesin. Seni tanıdıktan ·sonra, dalımda kurumak yazılıysa, katlanırım. Belki zaman, birleşmemizi sağlayacak

merhemi karar...

- Sanmamakta, ummamaktayım. Koç kaçımını da ne sana, ne kendime yakıştıramamaktayım. Bağışla... Korkum suç işlemekten değil. Seni incitmekten...

Anladığımdan bağışlayamamaktayım kendimi ya!.. Bir serf kızı olsaydım. Dileseydin annemden beni, bağış olarak sunar, böylelikle oğlunun kurtarıcısına hizmet etmenin kıvancını tadardı... Dediklerinin tümü doğru... Yeni oluşmakta bir devletin uyrukları, uyrukları da değil sahipleri olarak kuralları biz koyacağız. Kendi canımız yansa bile, ilkin uyan olmadık mı, işlemez kurallar, - dedi kendini toplayarak Marie-Claire...

- Soy kişiye güç vermekte öyle ya!..

- Soy değil Aydın... İstenmediğini bilmek, diye onurlu onurlu baktı, kız…

Aydın, içi üzüle üzüle doğruldu. Kaldırdı kızı. Atının üstüne yerleştiriverdi kuş gibi. Ormandan doğru şatonun anayoluna çıktılar. Çıktıkları anda da, tekerleklerini tıngırdatan bir arabayla karşılaştılar. Arabanın dört yanında ilerleyen atlı korucular, Kral II. Henry'nin forsunu taşıyorlardı. Marie-Claire hemen atından inerek eğildi... Araba yanıbaşlarında durdu... Penceresinden uzanan peruklu bir baş;

- Bican Baronluğu'na gitmekteyiz, dedi...

- Baronluk topraklarındasınız efendim, diye yanıtladı kız. Ben, Baron'un kızı Marie Claire'im... Hoşgeldiniz...

- Ben de doktor Pierre Ramus... Yüce Kralımız, Baron Bicon'un bakımı için görevlendirdiler... Saygıdeğer Baronumuzun genç olduğunu sanmaktaydım...

- Bağışlayın, dedi Marie-Claire... Babamın ölümüne bir türlü alışamadım.

- Oh, sizi üzmek istemezdim, dedi Doktor. Haklısınız... Yaralı olan yeni Baronumuz.

- Size kurtarıcımız Aydın Reis'i tanıtmak isterim efendim. Kendilerinin çabası olmasa kardeşime kavuşmamız olanaksızdı. ..

- Yiğitlikleri anlatıldı dostlarımızın. Kralımıza haberi getiren ulak üç derya bilgesinin de şatonuzda olduğunu muştuladılar... Kendileriyle konuşmak onur kazandıracağında Baronumuzun yanına koşmayı görev saydık...

- Bilgemiz dört efendim, dedi Marie-Claire... Don Pedro hekim, yaraların sağıltılmasında inanılmaz şeyler yapılabileceğini kanıtladılar.

- Oh, bir insan daha ne isteyebilir? İzniniz olursa barones, tezcanlığımı bağışlamanızı dilerim...

-Hay hay efendim, biz de akşam gezintisinden şatoya dönmek üzereydik.

Tırısa kalkan atlara, arabanın sallanmasına aldırmayan doktorla birlikte şatoya yöneldiler. Aydın, adamın ivecenliğinden ustalarıyla doyulmaz söyleşilere dalmak umudunu çıkardı. Ünlerinin Paris'e değin yayılmış olmasından kasıntılı, genç baronesin yanında at koşturmaya başladı...

"Ustalarımı gücendirmeden anlatabildi isem, mutlanırım," diye düşündü. "Baştan eğittikleri iyi oldu. Demeselerdi, orda göl başında kendimi kapıp koyuvermek işten değildi. Kız da yiğitmiş hani. Zamanında toplanmasını bildi. Yoksa, gitti gitti geldi. içim. Demeselerdi ya dulunu bulacaksın ya sıla özlemindekini, takılıp kalırdım. Kalanda bağışlamazlardı beni. Solu usta öğrense şimdi, küser. O der ki her zaman, ananla bacın dışındaki kısmetin ise elden geleni arda komak kişinin kendi gönlüne azap vermesidir. O

kadın ya da oğlan, sen er isen, erliğini sınamaya Koşulusun. Ama, sanırım, bu kez o bile karşı çıkardı... Hani evli olsaydı. Ya da dul, tadına doyum olmazdı. Ama. dedikleri gibi, daha yeni höpürdemekte. Turgut Reis'in paralanmaları göstermekte ki, kendini baba yerine komakta. Olmadığı da belli değil... Yok, bunu gizlemeyecek denli doğrudur reis babamız... Ustalarım da... Öyleyse, can bir karındaş saymaktaydı Baron'u... Evlad-ü ayalini kol kanat koruduklarına bakılır, bize geçtikleri öğütler düşünülürse! İyi ettim. Kindimi tutmayı onlar öğrettiler. Anlatırsam sevinirler bakarsın. Hem de, kız dürüstlüğüme duydu. İsteseydim, sonunu getirmek işten değil. Değil ya, bunca genç ve dahi güzel kız içinde, bunca yoksun durmaktan usandım. Varıp yapışacağım eteklerine. İzinlerini dileyip tutacağım kıyının yolunu... Daha Nice kıyılarında savaş sürmektedir. Katılır, öc alırız ki tutsaklardan, canımıza deysin."

Şatonun önünde atından atladı. Barones'i tüğ gibi indiriverdi merdivenlerin başına. Seyisler atlara yapışırken, doktoru arabadan alıp mermer basamaklara tırmandılar.

ÜÇ

Ali Ağa, Paşasının buyruğu üzerine at çatlatarak, menzilleri, konakları aştı... Sekbanlarından gerileyen, ilk menzilde kala kala, tek başına Üsküdar'a ulaştı. Akşam karanlığına karşın saçtığı altın hamlacıların iştahını kabarttığından, kıyıya bağlı sandallardan birini yürüttü.

Topkapı Yenisarayı'nın, kapıları kapanmaktayken, Hünkâr İskelesi yanından içeri girdi. Doğru, hareme varma hazırlığındaki Sultan'ın eteğine yapışarak yere kapaklandı. Koynundan dürülü mektubu çıkarıp uzattı Hakan'a...

Süleyman dönüp tahtına kuruldu. Divan ağalarının dikilmelerine aldırmadan, mektubu okumaya başladı. Okudukça, gözlerini kaldırıp kaldırıp Ali Ağa'ya bakıyordu. Ağa, her cümlenin doğruluğuna başıyla onay verdikçe, ak sakallarının altındaki soluk benzi kızarıyordu. Mektubu bitirdiğinde bakışlarından ürktü Ali Ağa. Kamburu daha bir arttı. Yorgunluğu dizlerinin titremesinde seyirdi. Hakan'ın bakışlarındaki öfkenin kendi üstünden aşıp gitmesini yakararak yeniden dikildi.

- Sipah Ağasının mührü olmasa, bühtandır derdim,

diye acılı acılı söylendi Hakan. Mustafam, yetkinliğine ve dahi yetişkinliğine kanıt aranmayacak bir düzeydedir. Böyle bilisiz sözler ondan çıkamaz... O ki, tahtımızın varisi, saltanatımızın geleceğidir... Devlet içre düzenin ne olduğunu bilmek zorunda... Bilmemekteyse öğretilir. Sefer üzre askere yanlış düşünceler verilmesinin sonuçları nereye varır, beller bir iyice... Biz yine de kondurmak istemeyiz. Hele nişancı Ağa'yı çağrılayın. Yazdıracağımız vardır, diyerek arkasına yaslandı.

Ağalar birbirinin yüzüne baktılar. Akağa, buyruğu tezden iletmek amacıyla dışarı uğradığında, düşünceye daldı Hakan; "Gerektiğinden fazla yaşadığımızı durmaksızın başımıza kakarlar... Yaşadıksa, kendimize miras hakkından öte pay mı ayırdık? Aldığımızdan öte değil mi mülkümüz? Ne istemekteler? Türkmen beyiyle, Horasan erlerinin dediklerinden sonra bu söylenti, birbirini tamamlamakta bize kalırsa. Tezden tedbir alınmayanda, tahtımızın ayakları kemirilmekte ki, kendimizi yerde bulmaya hazır olmak gerek... Onca gerçek bilgeden bilgi sunduğumuz oğlumuz, kocalmışlığımızdan yararlanıp, tezcanlık göstermekteyse, egemenliğin verilemediğini beller bir iyice... Umduklarını kursaklarında komak her zaman gücümüzde... Ne var ki, Bican Bey'in dediği gibi oyun çoğaldı. Biz oyundan arıkız bilirdik kendimizi. Bize bile oyun edilmekte olabilir... Söylentidir diye geçtik şimdi. Söylentinin kaynağını aramaklığımız gerekmekte. Ararız. Tahta oturma umudu geciktikçe, tezcanlılık bağışlanır. Ne var ki, tezcanlılığın ardına oyuncular yerleşende, kargaşa alır başını gider... Korsika ve dahi Nice'nin alınıp Henry'ye armağanlanmasıyla batıdan güvenimiz yerinde... Ferdinand amana geldi, Şarlken'den

umudunu kesende. Britanyalı elçi yollamaya hazırlanırmış çaşıtlarımızın bildirdiklerine göre... Erdel'de azbiraz ortalığı karıştırmak gerek. Batı kendi içiyle uğraşmaktayken, biz doğuya yöneliriz. Ve dahi, bize kötü örnek olan Türkmen devletini bir iyice yıkıp güvencelerini ellerinden alır ötesinde başkaldırıyı engelleriz. Bir kez kağansız kaldı mı Türkmen, eteğimizin ucunda toplanmaya koşuludur. En güçlüye sarılır kendi güvencesi bakımından. En güçlü de biz olduğumuza göre, tezden giderilmesi gerekeni gidermeliyiz. Öyle ise, İran seferini bahara bırakacağız. Kocalmadığımızı askerin ve dahi ahalinin gözlerine sokacağız ki, yerimizde gözü olanın gözünü oyabilelim." Başını kaldırdığında, Nişancı Ağa'nın diviti hokkası, rıhı rahlesiyle önünde dikilmekte olduğunu gördü. Başını sallayarak, diz çökmesini buyurdu;

- Benim Vezirim, diye başladı yazmasını bekleye bekleye:

- Duyduk ki, asker arasında yakışıksız söylentiler dolaşmaktadır. Aksaray'dan ötesine geçmemekle isabetli tedbir kılmışsın. Yararlı' bir iş yapılmak düşünüldüğünde, çeşitli engelle karşılaşmak kaçınılmaz. Her bir şeyin gereğince araştırılıp, kesin bir sonuca varılması zaman ister. Bu yüzden, kulu izinli kılıp, sipaha yol veresin. Sen ve dahi öteki vezirlerimiz, paşa ve beylerimiz, tez zamanda yanımızda bulunmak amacıyla yola çıkasınız. Hizmetlerinizin devamı, yaramazlıkların giderilmesi buyruğumuzla, sizi ve yarar kullarımızı Tanrı'ya emanet ederiz...

Yazman, dudaklarıyla söylenenleri yineliye yineliye bitirdiğinde parşömeni aldı. Sağ işaret parmağındaki tuğrayı mürekkepli keçeye bastı. Sonra sözcüklerin altında fi, 959,

diye ayı günü belirleyen tarihin altına bastı. Yazman rıh serperek parşömeni kuruttuktan sonra, tomarladı. Ortasına akıtılan balmumunun üstüne, divan mührünü bastırarak, mühimme defterine özetini geçirdi. İşini bitirdikten sonra, tomarı öpüp başına koyarak, Ali Ağa'ya uzattı...

Ali Ağa üç kez öpüp başına koyduktan sonra, koynuna yerleştirdi buyruğu. Dinginliğe dönüşen yorgunluğunu çoktan unutmuşcasına dimdik çıktı divandan. Apsatı Türkmen atıyla değiştirilen yorgun atını düşünmeden atlandı. Bostancıbaşı'nın işareti üzerine açılan kapıdan, Hünkâr İskelesi'ne vardı. Bu kez Hakan'ın ulağı olmanın üstünlüğünü hemen gördü. İskelede bekleyen saltanat kayıklarından birine atıyla bindi. Çifte kürekler aynı anda suya girip çıkınca, sandal erişilmez bir hızla uçtu suyun üstünde.

Ulak gider gitmez, kararını bir kez daha geçiren Hakan, en doğrusunu yapmış olmanın kıvancıyla doğruldu. Yan kapıdan, Başhaseki dairesine yöneldi. Şamdancıbaşı'nın, yanıbaşında önünü aydınlatacak biçimde tuttuğu dokuz kollu gümüş şamdanın ışığında, tahta kapıya vardı. Kızlar ağası ayak seslerinden konuğunu tanımanın ivecenliğiyle kapıyı açtı. Yerlere değin eğilerek, yol verdi...

Duvarlarında kristal fanuslarda parıldayan altın kandillerin aydınlattığı halı döşeli koridorlardan yürüdüler. Bir el şakırtısına seyirtip yetişen cıvıl cıvıl cariyelerin okşayışlarında soyundu Süleyman. Yaşlı teninin buruşukları üstünde dolanan, minyatür yumuğu genç ellerin oğuşlarında canlandı. Günün yorgunluğu oğmaların elinde uçup gitti... Hamamın ılık buğusunda düşüncelerinden, yaşlılığından arındı. İpek ve atlas giysilerine bezendiğinde, sakalının aklığı bedeninin dinçliğinden utandı. Sofraya yönelirken, ku-

laklarında yüreğinin zonklamasına akan bir ud sesiyle durakladı. Bir süre dinledikten sonra;

- Hurremim, dedi mırıltıyla. Canımızın sıkkınlığını yürüyüşümüzden mi sezmekte ki, yasakladığımız halde fasılla karşılamakta bizi.

Ağalar, duymazlıkta duraklamalarını sürdürdüler. Nedense Hakan, Hurrem'den gelen her türlü aykırılığı bir geniş hoşgörüyle karşılamaktaydı. Bu yüzden de başka zaman, dudaklarının kıpırtısına uzanan bütün kulaklar, haremde sağırlığa koşuluyorlardı. O duraklayınca, ağalar da dikilmelerini sürdürdüler. Süleyman, kapıyı aştığında kulaklarından yüreğine akan bu ılık güzellikten yoksun kalacağını biliyordu. Hurrem hemen udunu bırakacak, kapaklanarak efendisini karşılayacaktı. Bir an bile kesmeye kıyamadığından öyle ayakta dinledi...

Ağalar, yasağın bozulduğunu anladılar. Hakan sesini çıkarmadığına göre yıllardır, fasıldan yoksun kalan harem tavanlarının yeniden coşkun ya da üzünçlü nağmelerin titreşimine yankı vereceğini düşündüler. Yarından tezi yok, mülkün en ünlü sazendeleri, tavana yakın bölmelerinde yer alırlardı. Kaç kez akıllarından geçirip öneremedikleri bir durumun, olgu olarak Sultan'a sunulması, Ağaları biraz daha bağladı Hurrem Sultan'a... Görevini en iyi biçimde yerine getiren hasekinin incelik ve bilisine beğeni duydular. Hiç bir kadının bunca uzun zaman avucunun içine alamadığı koca Hakan'ın sevgisine hak verdiler.

Bir duraklamada haseki dairesinin salonuna kayıverdi Hakan. Hurrem tam ağaların düşündüğü gibi udunu bir kıyıya koyup, kapaklandı. Efendisinin ayaklarını, eteğini öperek doğruldu. Ellerini tek tek dudaklarına götürdü. Sonra

bağrına sarılarak;

-Gelmeniz gecikende aslanım, diye yakınmaya durdu. Beni sevdiğiniz peşrevlerden ötesi oyalamamakta. Ancak o zaman sizi yanımda sanabilmekteyim. Biliyorum, müziği yasakladınız. Yasağınıza ilkin benim uymam gerekli. Bağışınızın yüceliğine güvendiğimden kendimi tutmamaktayım.

- Bağışlayan sensin kadınım. Yanlış bir yasak koyduğumuzu öyle yerinde ve dahi zamanında hatırlattın ki, kaldırmaya karar verdik.

- Siz gerekeni her zaman gerektiğince yaparsınız efendim. Benimki yoksunluksa, sizinki buyuruculuğun gereği. Bilmekteyim çok yormaktalar sizi. Onca veziriniz, ulema ve dahi ümeranız çabalamakta. Ne var ki, kul efendisinden bilisiz bir iş tutamayacağından yine de her bir danışmaktalar. Danışmaları da kaçınılmaz. Din ve dahi devlet yüce omuzlarınızın üstünde durmaktadır. Bütün dünyanın serumunu üstlenmişsiniz. Salt bu sorum bile bir kişinin kaddini bükmeye yetmekteyken, bunca yıldır yüksünmeden taşımaktasınız. Kullarınız ve dahi bendeniz efendim, size her zaman borçluyuz. Borcumuzu hiç ödeyemeyeceğimizin bilincinde olduğumuzdan da yükünüzü azaltmak elimizden gelse, canımızı uğrunuza fedadan kaçınmayacağımızı bilirsiniz.

- Bilmekteyiz kadınım. Yorgunluğumuzu azaltmaya nice bir uğraştığını bilmekteyiz. Ve dahi ancak ağuş-u aşkında biraz nefeslenmekteyiz.

Oh efendim, sarılmasıyla göğsüne sokuldu Hakan'ın Hurrem. Kınalı ellerini ipek giyisilerinin altından sarkık tene geçirdi Dinginliğine ağır ağır coşku katarak, okşamaya durdu... Uzun yıllar vardı ki, Hurrem, zamanı parmakları-

nın ucuna dolayarak tenine yazıyordu Süleyman'ın...

Kucaklarcasına götürdüğü Hakan'ı divana uzattı. Çaşnigirbaşı'nın özenle hazırladığı sofranın başına oturdular. Her yemekten önce kendisi tadarak sundu görevli. Hurrem'in işareti üzerine, salonun dibinden giderek yükselen bir Baykara faslının nağmeleri avizelerde, tavanın kakmalarında, halıların renk ve desenlerine dolandı. Süleyman yarı uzanmış, yarı soyunmuş durumda, bir yandan sunulanları yiyor, bir yandan da şarap niyetine Hurrem'in kızıl dudaklarını yudumluyordu.

Fasıl sarayın kalın duvarlarında yankılanıp, kulaklarında yükseldiğinde, sofra derlendi. Hurrem'in elleri, teninde iyice yoğunlaştı Süleyman'ın... Yaşlı beden, bir çınar görkemiyle ağır ağır dikildi. Sertleşti... Güçlendi... Sarkık derileri kabardı. İçleri doldu... Şişti. Ve Süleyman'ın çıplak kolları, Hurrem'in bayatlamayan çıplak tenine dolandı. Bir kısa an... Hemen anımsanıp, yitirilen bir küçük zaman diliminde vardığı kararı düşündü Hakan, Ve düşünmesiyle unutması bir oldu. Sakallarının ucundan, saçlarının dibine ağan bildik bir alaz, ensesinden töperlenerek, kuyruk sokumuna doğru yol aldı... Divan yumuşadı. Hurrem hamurlaştı. Yatağan keskinliğiyle bilenen Hakan, pembeye kesen bedenin üstüne kapaklanırken, kalçalarının arasına giriverdi karısının.

***

Orhangazi Vakfı'nın mütevellisi, Gaybi'nin izini sürerek Gökdere Medresesi'ne vardı. Hasan Çelebi'yi tanımanın kasıntısıyla kapıdan girdi. Doğru dersaneye yönelerek, hocanın dizi dibine çöktü;

- Bilinize, belleğinize sağlık efendim, diye söze girdi. Vakıf işleri için Bursa'ya sık sık inmekteyiz bilirsiniz. Herkezinde, namazımızı bir başka yerde kılmayı gelenek edinmişizdir. Geleneğimize şükür. Bu gün öğle namazından sonra sizin öğrenciniz olduğu apaçık bir molla dinledik. Ulucami'nin kubbeleri böyle bir sesi şimdiye duymadı desek yalancı çıkmayız. Nice bir kutluluktur ki, topluluğun yüreğine tanrı aşkı böyle sokula... Şimdiden kapınıza varırım efendim. Bizi kırmayacağınızdan umutlu olarak döndererirseniz, mutlanırız. Dileriz ki, mollamız bu ramazanı bizim ahalimizi aydınlatmakla geçirsinler. Ahalinin sunduğunca da, biz ödüllemek isteriz. Ne var ki, siz hocası, atasısınız. Belki verilmiş sözünüz, uygulanması gerekli düşünceniz vardır. Yok ise efendim... Şimdiye düşünülmediyse, kırmayın bizi. Bir kent ahalisinin ceddinize ve dahi bilinize borçlu kalacağını. Şimdiden belirtiriz. Hem de ödenmez bir borç. Neden derseniz, böylesini görmediler. Bilmemekteler. Kişinin yüreğine iman nice bir salınmakta anlamalılar. O bülbül şakımasının coşkusunda geçirmeliler ramazanı. Biliriz ki, sevapları katıyla olur. Olanda da, bizim borcumuz sonsuza uzar...

- Çok isterdik Mülayim Ağamız, dedi Hasan Çelebi. Buyurduğunuz gibi, mollamız yüce Tanrı'nın bahşeylediğini artırıp götürmede. Gönüllere sürur, ruhlara sükûn vermekte. Daha ilk dinleyenden, sürekli izleyenine herkesin ortak kanaatı böyle efendim. Böyle olanda da takdir buyurulur ki, söz vermek olasız. Neden derseniz, Yenicami müderrisleri hocalarımız, ramazanlığına istemekteler. Kirmasti'den duyanlar dilemekte... Mudanya, şimdiden gönüllü... İznik, Gemlik ve dahi Karacabey dilekçi... Neyleyeceğimizi biz de

bilmemekteyiz. Her birine bir ramazan yollayalım desek gelen yıla kalmaz, medresemizi bitirip, icazetini alacak. Belki kırklığa burda gider, belki yerine daha yakın olduğundan Amasya'ya... Bilememekteyiz. O yüzden biz de şaşkın durumdayız.

- Bir kez sesini ve dahi makamını duyan Çelebi efendimiz ötesinde çöl susuzuna dönmekte. Size hak veririz. Bursa büyük kent. Ve dahi pek çok kentin merkezi. Geleni gideni bol. Elbette dinleyeni de bol olur. Bizim için sorun değil. Nereye verirseniz, Ramazanı orda geçirmeyi kurarız. Ve dahi gücümüz yeter. Ama ondan asıl yararlanacak olan yoksuldur. O yüzden isteklenmekteyiz. Bursa'ya gelen ardınca giden de, bizim gibi hali vakti yerindelerden oluşanda, anlamı ne...

Bili varsıla nice bir gerekliyse Ağa efendim, dedi Çelebi, - buyurduğunuz gibi yoksula da gereklidir. Biz de bunun için, kendimizce yollar aramaktayız. Cer önemli değil. Mollamız bunu düşünmemekte. Ama, yormaktan korkmasak, birer ikişer günlüğüne paylaştırmayı yeğlerdik tutarız. Hem bütünüyle eyaleti öğrenir. Bakarsınız sevip kalır burda. Bursa'mız şenlenir. Hem de gerektiğinde yorgunluğun nice bir iş olduğunu anlar.

- Oh, dedi mütevelli. Öyle olanda bizi unutmazsınız değil mi efendimiz?

- Her bir yere önceden suhte çıkarıp, haberlemeyi kurarız. Ne dersiniz, böyle bir yol geçerli midir?

- Bir yerin gönenmesi, ötekilerin yoksun kalmasındansa efendim, her yerin az az gönenmesi, bütün eyaleti bayındır kılar. Sizden haber gelende, biz de köylere ve dahi diriliklere ulak salıp, iletiriz. Böylelikle, kentimizde bulunacağı

günler herkesin yetişip dinlemesi sağlanmış olur.

- Evet... Önceden ayarlanabillirse, bizce de en iyi çözüm bu. Böylelikle Ulucami müderrisleri hocalarımızı da üşendirmemiş oluruz.

- Bu muştu bize yeter efendim. Şimdiden, hazırlığa duracağız ki, haberiniz yettiğinde, her bir şey yerli yerince işlensin.

- Biz de suhtemizle bir görüşeceğiz. Yüksünmez, din görevinin altından kalkabileceğine inancını berkitirse, tasanız olmasın. Tez zamanda gün belirleyip bildiririz.

- Sağolun efendimiz. Bundan ötesini de istememekteyiz. Geciktirdik bağışlayın. Belki dersiniz vardı. Ancak, mollalarınızı dinledikten öte, düşünemez olduk. Böyle bir bülbülü kentimizde düşlemekten, sizi alakoyacağımızı bile hesaplayamadık.

- Öğleden sonra dersimiz yok efendim, tasalanmayın. Suhtemiz o yüzden, Ulucami'ye varmış olacak. Ders olduğu zamanlar, burda mescitte kılar namazını.

- Bağışınızı da aldıktan öte, sağlık ve dahi esenlik içinde kalın efendim İzninizle.

Mütevellinin coşkulu gidişine baktı Çelebi Hoca... Başını salladı. Ellerini oğuşturdu. "Gaybi Molla, bunca zamandır sönmeye yüz tutar gibi olan medresemizin ışığını şavkıttı," diye düşündü. "Suhteler arasında bilgi geçerlidir. Ahali arasında ses. Bilgi ustamızı buraya çektiyse, sesi ahalinin gözlerini üstümüze evirtmekte. Bu hem gelirimizi arttırır, hem onurumuzu... Hay yaşayasın Davut Mola... Medrese öğretmenle ayakta durur bellenirdi. Öğrencinin de hasına kavuşulanda nice bir gelişme göstereceği ortada. Bunu da senle Gaybi ispatladınız." Latasını derleyerek yerinden

doğruldu.

Kapıyı açıp baktığında suhtelerden kimseyi göremedi. Az sonra önünde bir gölge belirince, çağırdı. Davut'la karşılaşınca gülümsedi;

- Gel hele Davut Molla... Kimse ummamaktaydık. Seni bulduğumuz iyi oldu.

- Buyrunuz efendimiz. Bir buyruğunuz olmadığından ben de çıkmaktaydım.

- Azbiraz eğleş öyleyse. Bilece varırız. Yolda konuşuruz gerekeni.

- Nice buyurursanız efendimiz, diyerek kapının önünde dikildi Davut.

Hasan Çelebi, odasına bir göz attı. Gerekeni yaptığına inanarak, medreseden çıktı. Davut'la birlikte Hüdevandigar imaretine doğru yürümekteyken;

- Gaybi Mollamızın sesinin yankılarını bilmektesin mollam, diye söze girdi. Her bir yerden istekçisi vardır ramazana... İsteklere olur demek de, olmaz demek de güç. Yapılacak hizmet dinedir. İnsanlar bili yerine duyuyu yeğledikçe, güzelin değeri kaçınılmaz. Sanki bili olanda biter mi deme... Bitmez... Ama bilinin güzeli başkadır, duyununki başka. O yüzden, salt ahali sesin güzelliğine kaptırır kendini. Kaptıranda bizim ödevimiz, böyle bir sesle daha inançlı kullar sağlamaya çalışmak. Eh, elimizden geleni ardımıza komamayı düşünürüz;. Ne var ki, Gaybi Mollamızı yormaktan korkarız.

- Bildiğimizce Gaybi Molla dayanıklıdır efendimiz. Hele sizden buyruk alanda, gecesini gündüzüne katmaktan sakınmaz. O yüzden, buyurmaktaysanız, gerektiğinden kaygınız olmasın.

- Senin ve dahi öteki yoldaşlarının da yardımını isteyeceğiz. Ayrıca düşüncemizi kendisiyle tartışacağız. Biz demekteyiz ki, bir hat çizelim. Şöyle, eyaletin bütün sancaklarını dolaşsın mollamız bir ay içinde. Böylelikle sizler de seyyara çıkmış olursunuz.

- Bu bizim için yepyeni bir olanak efendimiz. Şimdiye yerleşik ceri bilirdik. Ama, buyurduğunuz doğru. Gaybi Mollamız öyle bir şakımakta ki, heryerin yararlanması gerekir.

- Demek ki, yanlış düşünmedik bu konuda... Hazreti Peygamber işlerinizi meşveret üzre görün, buyurmuşlardır. Danışmakta yarar olduğu her an daha açık ortaya çıkmakta.

- Buyruklarınıza uymak bizim için bilgi ve dahi mutluluk kaynağı olmakta. Gölgenizde öğrendiklerimizi her daim uygulamada pişirmekteyiz efendimiz. Sanki ders görmemekte, şimdiden görev yapmaktayız.

Ders görmekle göreve hazırlanmamakta mısınız? Şimdiden başlayıp sürdürmek, iki bakımdan yararlıdır. Bilimi seçecek olan, uygulamayı bilmeli. Uygulamayı seçecek olan, yollarımın görmeli... Bakarsın, ağır geldikçe, bir aşağıdan alıp sürdürmeyi daha yararlı görür. Ötekine yol açılır böylelikle.

- Haklısınız efendimiz. Salt imaretle, medrese arasında gidip gelmek yerine, ilerde yapacağımız işlerle bakacağımız davalar konusunda şimdiden bili sahibi olmak çok bir iyi... Gölgenizde, bilimde de, uygulamada da yaraşır yetişmekteyiz. Amacımız ve dahi bütün isteğimiz yüzünüzü yerde komamaktır.

- Biz bildiğimizce vermeye deviniriz mollam. Allayanın serumunu da yüklenerek. Bir suhte madem yirmiliği

aşarak buraya gelebilmiştir. Gayrisine haydi haydi yürür. Meğer engel kendi elinde olmaya... Sen var, yoldaşını bir yokla. Eğer yüksüneceğini sezinlemekteysen ilet ki, zora koşmayalım.

- Hiç zorlanmaz efendimiz. Şimdiden güvence veririm ki, buyruğunuz çok bir sevindirecektir Gaybi Mollamızı ve dahi borçlandıracaktır.

- Yine de bir konuşursan, içimiz rahat olur.

- Hay hay... Hemen konuşacak ve dahi yarın dersten önce sunacağım efendimiz.

- Sağol... Beklediğimiz bu idi, diyerek çarşıya yöneldi Çelebi.

Davut, hocasını uğurladıktan sonra, hızla imarete ulaştı. Odanın kapısını ardına dayayıverdi bütün gücüyle. Suhteler zıplayıp kalktılar ne olduğunu bilmeyerek. Yanıbaşına vardı Gaybi'nin;

- Kısmetin ve dahi gölgende kısmetimiz açıldı mollam, dedi... Hoca efendimiz buyururlar ki, ramazanda bütün eyaleti sancak sancak dolaştıracağız Gaybi Molla'yı... Bu ne demektir biliyor musun? Etek dolusu akça yığacağız demektir. Ve dahi bu akçaları bir yıl Bursa batakhanelerinde dolansak tüketemeyeceğiz demektir.

- Bence batakhaneye batıracağımıza, ana atamıza yollasak. Kimbilir ne sevinirler, dedi Gaybi. En azından birer değerli armağan alıp sunduğumuzda, özlemimiz giderilir.

- Yahu Gaybi Molla, diye atıldı Kasım. Sen gerçekten bilimin sınırlarını zorlayacak bir kişi olacaksın. Bu konularda hiç alay bilmemektesin. Bırakıp geldiklerimiz dahi aklına gelmemekte. Gerçekten akça toplayabilirsek, Bursa Çekirgesindeki hanlara varır, konuklarınız ki, deyme keyfine...

- Kötü demedik ki, diye alındı Gaybi. Bunca özlemin bir küçük ödülü olanda, daha bir güvenle beklemezler mi bizi?..

- Bizden bekledikleri ödül uçmak oğul, dedi Muslu. Eh bilimde gereğince ilerlersek onu da tanrı verir. Biz bakalım bize, öyle değil mi yarenler?

- Öyle, dedi Davut. Bizden bişey beklememekteler. Lakin yollamak da az sevindirmez onları. Bir düşün, mehayif teftişine çıkar gibiyiz suhteler. Bütün sancakları dolanmak ne demek. Herkesin bir ayda alacağını biz beher gün alacağız. Hasan Çelebi Hocamız, Gaybi Molla gibi bir cevheri bulanda işlemekte ki, Divriği dağındakiler hiç kalsın.

- Biz de gölgesinde gölgeban olmaktayız he mi? Diye gerindi Kasım.

- Olduğumuz yetmemekte gibi, diye azarlayarak baktı Muslu.

- Öyle ya!.. Yetmekte de artmakta da... Sağ olsun mollamız. Azbiraz terleyecek ama!..

- Hocamız buyuranda terlemenin sözü olmaz. Varır, işleriz buyurduğunu ...

Gençler ellerini oğuşturarak sevecen baktılar Gaybi'ye... Ramazan sonrasının tatlı düşleri yüzlerinden yayıldı. Gaybi, kollarını sıvayarak abdest almaya yönelirken, ardından baktılar uzun uzun;

- Böyle yoldaşımız olduğundan nice mutlansak az... Boşuna dememişler, bir yarar kulun yedi mahalleye sevabı vardır dedi Davut...

***

Karayazıcı Mehmet, soluk soluğa atından indi. Doğru otağına dalarak, saygıyla dikildi. Davran koca önce başını kaldırıp yüzüne baktı. Yolun tozunu yarmış terinden, önemli bir haber olduğunu sezerek dikildi. Karayazıcı, Bey başını kaldırıncaya bekledikten sonra;

- Buyurduğunuz üzere Amantini'lerin saraciyesini Alaiye koyağına indirmiş dönmekteydik efendim, diye söze girdi. Hesap zamanı olduğundan kendim de varmıştım. İyi ki varmışım. Beydili Yazıcısı Döne Fakih de beni aramaktaymış. Dedi ki, beyimiz Süleyman Paşa'nın dileği vardır. Bican Beyimizle, Şaban'ın ilk cumasında Bozok konağında buluşmayı ister. Senin yükünü ve dahi hesabını gerekse ben alayım. Tezden haberi kendi ağızınla iletirsen, yetişmek kolaylaşır... Yükü indirmiş, Amantini çorbacıyı beklemekte idim. Akıllı bir yeğeni vardır ki, babası Adriyano çorbacı gibi yamandır. Meğer o da amcasını karşılamaya gelmiş. Hemen oturup, hesap kestik. Kervan daha handa iken, ben yola düşüp haberi ilettim. Defter yanımda Beyim... Hesapları bir kolaçan etmeyi düşünürseniz buyruğunuza hazır olsun istedim.

Bey gözlerini kırpıştırarak şöyle bir düşündü. Sonra eliyle istemez işareti yaparak doğruldu;

- Sen niceyse gerektiğince kayda geçmişsindir. Var dinlen. Biz hemen atlanıp yola düşer isek kazandığın zamanı harcamamış oluruz.

Karayazıcı görevini başarıyla bitirmenin kıvancıyla gülümsedi. Beyi selamlayıp kendi obasının yolunu tutarken, ayaklandı Bey;

- Önemli bir iş olsa gerek. Bozok beylerinin de karara katılmasını gerektirecek bir değişiklik sezinlemese Süley-

man Paşa büyüğümüz, böylesi haber yollamaz.

- Türkmen ulularını topladığına bakılır ise, devlet işi olsa gerek Beyim, dedi Davran. Dilemekte isen, Beyçemiz de bilece buyursunlar. Aydınlık düşüncelerinden yarar umulabilir.

- Beyçe yorgun Kocam, dedi Bey. Oğul vermenin yükünü üstünden atamadı. Şimdi yola sürersek yüksünmez. Ne var ki, daha kendini topladığını sanmamaktayız. Durduk yerde üşendirmeyelim. Varsın din lensin. Sonrasında her bir şeyi bir iyice anlatırız. Biliriz, nice bir benimsediğinizi. Ve dahi devlet işi olanda görsün, öğrensin dilersin. Sağolasın. Ama otağımızın her bir kocası, işlenmişlerin tümünü ezbere bilmektedir. Bizsiz de olsa, gerektiğinde gereğini yapmaktan geri durmazlar.

- Kuşkumuz olmadı gerekmekteyse her yükün altından kalkacaklarına Beyim. Bizim dememiz onca yorgunluktan öte, azbiraz soluklanır düşüncesini dile getirmekti. Siz devlet işiyle uğraşmaktayken, Bozoklu soydaşlarımızın otağında eğlenir, yeni dostlukların filiziyle yorgunluğundan sıyrılır düşüncesinde idik. Madem buyurmaktasınız, başımızda kalması onurumuz olur.

- Beyçemiz ve dahi oğulumuz sana teslim. Biz hemen yola çıkalım ki, zamanında menzilimize ulaşalım. Biz burda değilken, devşirme birlikleri gelebilir. Gelende erimiz olmadığı açık. Frenk diyarından dönen bulunmadığından, obalarımızın er çıkarmasına zaman yok. Elimizdekiler ancak gerekli işlere koşulabilmekte.

- Gönüllü istendiğinde sakıncasız sunduk neyimiz var Beyim... Bıyığına tarak geçmez taze canlarımızı bile Turgutça Paşa'nın katarına katıp derya içre yolladık. Şimdi yeni-

den cenkçi düzmeye olanağımız yoktur. Bunu devlet de bir iyice bilmektedir niceyse. Bilmemekte ise, açıklamak ve dahi kanıtlamak görevimizdir.

- Karayazıcı'dan, genç Amantini'nin kimliğini, kişiliğini bir iyice tanıyasın. Alberto çorbacı ticaret işlerini yeğeninin üstüne yıkıp doğrudan imalata mı girişmek hevesindedir bilelim. Eğer öyle ise, Ahilerimizle konuşup bir karara varmak gerek. Doğrudan imalata geçende, getirdikleri, götürdüklerinden artık olabilir. Olur ise, bizimkiler ne düşünecekler?

- Hemen belleyip varırız Evran Koca zaviyesine Beyim. Döndüğünüzde, her bir sorunun yanıtını hazırlamış oluruz.

- Beyçemize iyi bakın.

- Beyçemizin bize iyi bakacağından kuşkumuz olmadı. Boyumuz her zaman dikkatli gözetiminden hoşnut. Geçen gün bacı erenler kendi aralarında konuşmaktaydılar. Ebe Ninemizin yeri doldurulmaz bellerdik, dedi Seyran bacı... Meğer iyi yetişende, gelen gideni aratmamaktaymış. Her bir eksiğimizle kendi eksiğinden öte ilgilenmekte. Beyçe gözü ilgilenende de eksiğimiz anında giderilmekte... Bilmektesin Beyim, Seyran bacı kolay alkışçı olmadı hiç bir zaman. Obamız avratları içinde en zor beğeneni ve dahi doğruyu en açık biçimde belirtenidir ...

Arımız, argınımızdır. Onun ağzından bunları dedirtebilmek, oba insanlarının tam bağımlılığını kazanmakla mümkündür.

-Yola düşmekteyken kocam, içimizi sevinçle doldurmayı kurarsın. Diline sağlık. Duyduğumuza sevindik. Beyçemizin ulusumuz üstünde gerektiğince hizmet görmesi mutluluğumuzu artırdı. Ulusumuzun da Beyçemizin hizmetlerinde yardımcılığı unutulamaz.

- Hizmetin güçlüğü ve dahi ağırlığını bilinçle görende kişi Beyim, yapılması gerekeni hoşnutlukla yerine getirir. O yüzden, Beyçe Ninemizin yetiştirdiği de, kendince bilili ve dahi bilinçli olacağından, ulusumuzun yazgısı aktır.

- Biz varıp, gönlünü alalım. Sen de yol hazırlığını gördürürsen!..

- Karayızıcı buyurmuştur Beyim. Yol hazırlığı tamam. Siz varıp Beyçemizi hoşlayın, biz de hazırlığı bir gözden geçirelim.

Bey, otağın iç yanına geçmekteyken, Kamber Koca dışardaki deviniyi denetlemeye başladı. Karayazıcı çıkarken verdiği işaret tam zamanında yerine getirilmişti. Alkız eğerlenmiş, yedeklenmiş, Bey korucuları atlarının üstüne dimdik nöbete girmişlerdi. Azık dengini yüklenen katırı da denetledikten sonra, yüzünde gülücüklerle, Beyini beklemeye durdu.

Uzanır bıraktığı Doyran'ın yanına varan Bey, çoktan kalktığını görerek durakladı. Gözleri otağın içini araştırdı. Dışarıya bakmak üzere davranırken, seyirtip yetti Doyran. Dingin, güzel ve dayanıklı dikildi Beyinin önünde;

- Hazırlığı görende seyirttim Beyim...

- Azbiraz oturalım sevdiğim, diye ellerini yakaladı Bey. Yan yana oturduklarında; Böyle dolanman doğru değil. Ebenin buyurduğunca yatakta kalman gerek. Sonra bir zedelenmeye neden olur isek, üzülürüz.

- Kendimi güçlü duyanda Beyim, boy işine koşmaktan kalamam... Beyçe Ninem buyururdu ki, hizmet sahibi, her dem hizmete koşulmayı bilmek gerek... Hastalık, sayrılık, hizmetten kalma gerekçesi olamaz. Öyle olanda, bırakmasını bilmeli adem dediğin. Safa ehlinin bilmediği budur. Hem

canını uçmakta tutmak diler, hem tenini coşmakta... Bedelini ödemeye gelende de, işi üşendirmeye ve dahi zorbalığa vardırır ki, gayrisinde tepeleyip yitirmek koşuldur ... Oysa biz, sevdamızın coşkusuyla yükümlendik hizmetini. Yükümlendikse, sevdamızın alazı sürüp götürmekte olmalı... Olmakta, yakınmamakta, sevinmekteyiz tersine. Sevincimizden de, dinginliğimiz tez, yorgunluğumuz az olmakta efendim.

- Bilmekteyiz kadınım. Bildiğimizden her zaman ses etmemekteyiz. Ne var ki, analık, beyçeliğe üsttür. Oğul derdi, boy derdini aşanda, seni güçlü görmek gerek.

- Boyun derdi, oğulun derdinden ayrık değil ki Beyim... Bütünleşmemekte isek buyurduğunuz doğru. Oysa boyumuz, oğulumuzun derdine nice bir sarılmakta ise, biz de boyumuzun derdine onca sarılmaklığa koşuluyuz. Koşulu olanda, azbiraz kotluk kovalatıyor isek, kendimize kovalatmaktayız.

- Eh, öyle ise, iznini dilemeye geldik. Beydili Süleyman Paşa, haber etmiş. Bozok Konağı'nda buluşma önermekte. Sanırız, İstanbul'dan yeni haberler edindi. Bunları bilece değerlendirmeyi ve dahi gerekeni işletmeyi kurarlar. Olvarıp, yetmemiz gerek.

- Davran Koca'yı almamaktasınız he mi Beyim! Nice olsa, her bir şeyi bellemiş sayılmayız. Gerektiğinde töreye uygun davranabilmek için kocaya gereksinimimiz vardır.

- Almamaktayız. Biz varanda kocalar gereksiz. Her dem yardımında olacaklarını bilesin.

- Bilmekteyim efendim. Onların eğitiminden pişe pişe çıkabildiğimde size yaraşır bir beyçe olacağıma da kuşkum yok...

- Yaraşır olmasaydın kadınım, yaraşmasaydın, beyçe-

likte işin neydi? Bunca yıl sonra bunu yinelemek doğru mu? Bilmekte, yüreğimizden fışkıran pınarın, hangi ırmağa karıştığını görmektesin. Yine de kuşkuda kaygıda isen, yazıklanırız.

- Yazıklanmak açısından demedim Beyim. Her geçen gün sevdamın ve dahi özlemimin daha bir arttığını belirtmeyi dilerdim. Beceremememekte isem, bağışlayın.

- Sevdayı bağışlamak. Türkmen Beyi'nin bile yetkisinde olan iş değil kadınım. Sevdaya hizmet etmektir görevimiz, diyerek uzandı karısına. Sarıldılar. Uzun uzun kokladı. Göğsünde sıktı gövdesini. Kemiklerinin kütürtüsünü dinledi yüreği zonklayarak. Hele varıp dönelim. Bunca özlemin sılasını nice bir çıkaracağımızı biliriz, diyerek bıraktı. Döndü. Otağdan çıktı. Atının dizginini kavramış Davran Koca'dan çekip aldı. Zıplayıp bindi. Bekleyenlere bakarak, Gidelim!.. Diye buyurdu...

***

Pierre Ramus, Don Pedro ile birlikte Armand'ın odasına girdi. Barones Bicon, gün günden iyileşen oğluyla söyleşi pundudur diye, yaraların denetiminde bulunuyordu. Mutfaktan doldurttuğu sıcak su sürahisini taşıyarak arkalarından yetişti. Don Pedro kaynak suyu Kütahya fayansı leğenin içine boşalttı. Torbasından çıkardığı bir parça tozu suya attıktan sonra, hem ellerini yıkadı, hem tozu eritti...

Armand, doktorunu başucunda bulunca gözlerini açtı. Sevecen, borçlu ve umutlu baktıktan sonra;

- Bugün çok daha iyi duyuyorum kendimi, dedi.

- Öyle olması gerek Baronum, diye hafif bir sesle ko-

nuştu Don Pedro. Bakın size dost bir hekim getirdik. Pierre Ramos bilgeyle tanıştırırız.

- Geçmiş olsun Baronum, diye selam verdi Ramus. Kralımız, yaralanmanızdan üzüldüler. Ancak, kalenin alınmasında gösterdiğiniz olağanüstü yiğitliğe de alkışlarını ve sevgilerini gösterdiler. Sizin gibi dostları olmaktan öğünüyorlar. Haber gelir gelmez beni yola çıkardılar. Ama görmekteyiz ki, bizim yapabileceklerimizden çok fazlası uygulanmış. Habercinin anlattığına göre biz daha derin bir üzünce yetişeceğimizi sanarak, yola çıkmıştık. Buraya gelende iş değişti. Sizi bunca zamanda, rahat ve sağılmış göreceğimizi ummamaktaydık...

- Turgut Reis'in kalyonlarında yeryüzünün en bilge hekiminin bulunacağını bilmemeniz doğal, dedi gülerek Baron. Suç sizin değil. Bildirmekten sakınan ve dünyayı bundan yoksun kılanın.

- Dünyaya sunacak hüneri olan hiç durmaz Baronum, dedi başını eğerek Don Pedro. Olmayanda, ne gelir elden.

- Olmayanda, diye yineledi Ramus. Bir mucizeyle karşılaştığımızı şimdiden bilmekteyiz. Neyin olmasın beklemektesiniz ki?

- Yumurtanın, dedi gülerek Don Pedro. İçerideki kocalar buyururlar ki, tavuk bile yumurtasını doğururken gıdaklar... İnsanoğlu, yararlı olduğuna kesin güvenmedikçe gıdaklasın, olasız...

- Demek ki o bilgeler, bilginin yumurtadan yararlı olduğunu bilmemekteler, dedi Ramus öfkeyle. Bilselerdi, böyle bir özdeyiş uğruna, sizi konuşmaktan engellemezlerdi.

Ramus'un öfkesine, Barones, Baron ve Don Pedro'nun kahkahalarla yanıt vermesi, şaşırttı Parisli doktoru. Öyle

yüzlerine baktı kaldı. Don Pedro, daha çok üzmemek amacıyla kahkahasını keserek;

- Kişi bilgisini borçlu olanda, öğretmenine uymaya koşuludur değil mi efendim, dedi.

Açıklama bekliyordu Ramus... Daha bir karıştı aklı O bilgelerin, bu başarıyı gösteren doktora öğretmenlik yaptıklarını öğrenmek, daha bir afallattı onu. Söyleyecek söz bulamadı.. Don Pedro da uzatmanın gereksizliğiyle, ellerini silkeleyerek kuruttuktan sonra, gözleriyle Barones'e örtüyü açmasını buyurdu.

Sargı bezlerini tek tek çıkarmaya girişti, yaraları yeniden tımarlamak amacıyla. Her bez açılıp, her yara göründükçe, Ramus'un sendelemesi arttı. Kendi kendine haç çıkararak mırıldanıyor;

- Olasız... Mümkün değil... Akıl almaz... Bili yetmez... Bu, bu!.. Diye söyleniyordu.

Sonunda derin yaraların, onulmaz kırıkların bezleri de açılanda, dikildi doktor;

- Şimdi, şimdi anlamaktayım efendim, neden bunları yazmamaktasınız, diye patladı.

- Yazılmış olduklarından, dinginliğiyle yanıt alınca, büsbütün afalladı.

- Yazılmış mı?

- Evet!.. Hem de çoktan... Biz kendi karanlığımızdan kurtulup bakabilsek, daha neler görürüz dostum. Mısır hekimliğinin neşter kullanmakta ustalığını ilk okuduğumuzda, biz de sizin gibi şaşırmıştık. Sonra Razi ve Avicenne'yı elden geçirince, şaşkınlığın anlamsızlığını gördük. Arap ve Türk hekimleri, salt yakıyla yetinmemişler. Açıp bakmayı ve gerekli merhemi kullanmayı da bilmekteler.

- Ama din, diye şaşkınlığını sürdürdü Ramus.

- Onu da, izniniz olursa, içerdeki bilgelerle tartışalım. öyle aydınlandık.

- Oh! dedi Ramus. Biz hasta sağıltmaya gelmiştik. Kendi hastalıklarımızdan kurtulacağımızı hiç düşünmemişiz...

Suskun, yaraların üstüne eğilerek, irinleri temizleyen, fitilleri değiştiren, sargı bezlerinden önce toz ya da sulu merhem çalan Don Pedro'ya baktılar. Dudaklarını büzmüş, gözlerinin ve ellerinin tüm dikkatiyle, yaraların üstüne eğilmişti. Pierre Ramus, doktorluğun verdiği bir alışkanlıkla, Pedro'nun omuz başından yaptıklarını inceliyor. Her devinimle şaşkınlığı daha bir artıyordu. Biran önce bu bilgi denizinde yüzmek ivecenliği, kıpırtılarında apaçık. Pedro'nun aldırışsız uğraşması, Barones'in her isteneni bilgiyle sunuvermesi, içindeki kıpırtıyı daha da kışkırtıyor.

Oyuncak sabırsızlığındaki bir çocuk ivecenliği sonunda Pedro'nun bütün sargıları tazelemesiyle doruğuna ulaştı. Çıkardıklarını topladı Pedro. Ellerini leğende yıkadı yeniden. Bu kez uzatılan bir havluda kurulayarak, topladığı sargı bezlerini bohçaladı. Sızılarından arınmış, derin soluklarla yeniden uykuya dalan hastasına bir göz attıktan sonra, bohçayı koltuğunun altına sıkıştırarak, Barones'le birlikte mutfağa indi. Ateşin üstündeki su kazanını indirttikten sonra, alevlerin arasına atıverdi bezleri. Yanıncaya bekledi. Sonra başını kaldırarak;

- Eh, Baronumuz uyanıncaya işimiz bitti sayılır. Dedikleri gibi, yaralar sağalamaya yöneldi. Bundan ötesinde kendi gücüyle bile tümünün hakkından gelip dimdik ayağa kalkar. Kalkar ya, sağ bacağın hatif aksamasına engel olamadık.

Anladığını kadarıyla efendim, dedi saygılı saygılı Ramus. Diz ve kalça kemikleri dağılmış. Kangreni önlemek olanaksızdır. Pek pek bacağı kesmekle beden kurtulurdu. Üstelik beden de, ağır yaralar almış. Öldürücü diyememekteteyim, sağılmış.

- Haklısınız. Kemikler parçalanmıştı. O yüzden, açıp yerleştirirken, tanı oturtamadık. Kangren korkusu gerektiğince çalışmamıza engel olduğundan uzatmadık da... Çünkü biz gözetime aldığımızda, birkaç saat geçmişti.

- Siz ölüye can vermişsiniz efendim, diye saygıyla baktı Ramus. Baronumuz yaşadığı her anı size borçlu... Bütün yaptıklarınızı, salt Baron üstündeki deneylerinizi yazmanız, tıbbın gelişmesi için yeterli. İnanın, gördüklerimi anlatsam, bana kimse inanmaz.

- İnananlar bulunur. Türk doktorları da Arap doktorları da, bunları çoktandır yapmaktalar. Bizim eklediğimiz, derin yaranın sargıyla değil, neşterle bakıldıktan sonra yerince kapatılmasıdır. Çünkü içerde kopmuş, zedelenmiş, çürümüş ne varsa temizlemenin zorunlu olduğunu örendik. Öğrendiğimize borcumuzu ödeyebildikse, görevimizi yapmaktayız.

- Hangi görev yüce bilge!.. Siz tıbba yepyeni bir atılım getirdiniz. Onu geliştirdiniz. Eğer öğretirseniz, borçluluğumuz sonsuz olur.

- Öğrenmek yeterli değildir ki... Uygulayabilmek gerek. Uygulamasız bilgi geçersizdir. İlk kez geçerlik kazandı öğrendiklerimiz. Ve bilmekteyiz, Turgut Reis'in kalyonu yerine bir başka otağda uygulamaya kalksak, başarı gösteremezdik.

- Haklısınız, dedi birden Ramus. Yaptıklarınız yasak-

tır. Hemen Engizisyon'a gider ve yakılırdınız, tanrının işine karışıyorsunuz, diye... Oysa siz yaşamı kurtardınız. Peki, uyguladığınız yerde yasak değil mi?

- Uyguladığımız yerde bilimin her türüne, sonuna değin izin verilmekte dostum. İzin verildiğinden yeryüzünün en büyük gücü ellerinde bulunmakta. Deney de, başarısızlık da hoşgörüyle ve hatta kışkırtmayla karşılanmakta. Bir buluş ya da geliştirme düşündüğünüzü belirtmeniz yeter. Sonuç alıncaya ya da düş kırıklığıyla siz vazgeçinceye destek görürsünüz.

- Desenize bilim cennetinde bulunmaktasınız.

- Bilgelerimize sorarsanız, yazık ki, öyle değil... Kısıtlamalar başladığından yakınmaktaydılar. Bilimi kalıplaştırma çabalarından söz ediyorlardı. Eh, etki tepki kuralı... Onlar Avrupa'ya ilerlemeyi getirende, biz de onlara gerilemeyi götürürüz. Götürürüz ki, denge sağlansın ve güçlünün gücü kemirilsin.

Bezler iyice kül olduktan sonra ocağı karıştırdı Pedro. Kazanı yeniden yerleştirtti ateşin üstüne. Ağır ağır, bilgelerin oturmakta olduğu salona yöneldi.

***

Karayazıcı yol yorgunluğunu üstünden atar atmaz, Davran Koca'nın karşısına dikildi. Bey'den aldığı buyruk uyarınca, hesabı denetleyen Davran Koca, öneriyi aktardı. Yazıcı, oğul özleminin kışkırtmasıyla hemen doğruldu. Obasında Sumru kadını da atlandırıp Kırşehri hazırlığına durdu.

Sumru'nun kızı Şirin'le oynamakta olan Gökçe, daha

onlar atlanırken anasının eteğine sarıldı. Oyunu yol boyunda da sürdürmek direnciyle, yapışınca, Yazıcı'ya baktı Doyran. Beyçe buyruğunu hemen uygulamayacağı belirince, izin verdi. Hasan'ın altına, kocamış aygırlardan birini çektiler. Yazıcı, Gökçe'yi terkisine aldık. Çiçekdağı'ndan koptular.

Gökçe, göçlerin dışında ilk kez böyle bir geziye çıkmanın sevinciyle kıpırdandı terkide. Yumuk elleriyle Karayazıcı'nın cepkenine sarıldı bir iyice. Yol boyunu inceleye, tepeleri, vadileri, köprüleri aştılar. ..

Kente varır varmaz, onları Savran Ahi'nin evine bırakıp sepici ocağına yöneldi Karayazıcı. Savran Ahi, koyaklardan indirdiği derileri sepmeye uğraşıyordu. Deposu sürekli isteklerle boşalmış, yeniden dolmaya durmuştu. Ahi güleç yüzüyle karşıladı konuğunu. Postunun üstüne yerleştiklerinde;

- Beyim buyurmuş ki, bu yılın genel hesabını bir de size duyuralım. Ve dahi buna göre bir sonuca varmak gerekmekteyse, toplantı yapılıp gerekli yerlere iletilsin.

- Beyimiz her zaman işlerimizin düzenli gitmesini dilemiş ve dahi sağlamıştır Yazıcı karındaş, dedi Savran. Bir aykırılık görmemiş olsa, seni yormazdı... Buyur.

- Hesap kesimine vardığımda bizim Venedikli Alberto yerine yeğeni Giovanni ile karşılaştım. Nedenini araştırında, tam beyimin düşündüğü gibi, atelyeleri yazın da çalıştırmaya durduğunu öğrendim. Demekte ki genç Amantini, kuzeye mal verirlermiş. Anvers, Rotterdam Brüksel ve dahi Mançester zenginleri, gayrı sofralarında kristal kullanır olmuşlar. Bu yüzden işleri pek bir artmış Venedikli dostlarımızın. Yazın da orası için hazırlığa yönelmişler. Bun-

dan öte pek gelmeyecek, dedi emmisi için.. Neden dersen, Mançesterli zenginler, Venedik ustalarını kandırmaya uğraşırlarmış. Bir ikisini götürebilirlerse, orda ocak açacaklarmış. Biz bunu akıl eylemedik. Onların işi onların, bizimki bizde yürüsün dedik. Görmektesin, yeni gelişen nice bir hınçla gelişmekte Ahim.

- Yitirdikleri zamanı kazanmaya dönükler bire Yazıcım, dedi Savran. Bir de bizim olduğumuz yerden başlamakta yenisi. Gördü ki, ardan oraya götürüp getirmek zahmetli ve dahi taşıtma yüzünden masraflı. Yakında yaptırıp ucuza kapatmayı ister. Akıllı olur yenisi. Eskinin deneyimini kullanmayı bilmekteyse.

- Tam da dediğiniz gibi... Bizim imtiyazımız yok demişler genç Amantini'ye... Nice bir kristal getirirseniz buraya, onca dokuma veririz karşılığında. Hem de ucuzdan. Ve dahi siz imtiyazınızı kullanır, Asya'ya sokarsanız, karşılıklı kazancımız olur. Eh, o da doldurup gelmiş gemisini. Doldurup gelmiş ya, bizim dokumalarımız yanında Mançester'lininki elek örneği... Pek alıcı bulamamış. Dilediğince kâr edemediğinden yakınmakta. Bundan ötesinde altın isterim, demekteydi. Mallarını kendileri kullansınlar. Ben de kışkırttım azbiraz. Altın elde ederse, buralarda iltizam alabileceğini söyledim. Belki böylelikle ayağını kuzeyden keseriz.

- Bu olasız Yazıcım, diye atıldı Savran. Üreten satmaya koşuludur. Bizim fetihlerin altında azbiraz da bu yatmakta bilirsin. Şimdi sıra onlara gelmekte demek ki... Boş Bulunur, üretimi böyle sürdürürsek, yakında kendi malımızın içinde boğarlar bizi. Neden dersen satacak yerimiz olmayanda, depoyu doldurmak batırır... O yüzden, da varsaydığımız

gibi başbaş çıktıysa, bizim tezden tedbir almaklığımız gerekmekte ...

- Mal hesabını demekteyseniz, taşıtmacılığımızdan bidiğimce çıktı Ahim... Tam buyurduğunuz gibi... Biz yoldayken isteyenden de alacaklı olduğumuzdan, bizimki sayılmaz elbet... Taşıma ayrı iş mal ayrı... Biri üretim, biri aktarma... Ne var ki gerekli kararların alınmasını istemiş Beyimiz. Sanırız ne etmek gerektiğini siz bilmektesiniz. Ve dahi bizim görevimiz burda bitmekte.

- Anlarız... Ayaklarınıza başınıza ve dahi ağzınıza sağlık... Tam zamanında en sağlam haberi ulaştırdınız bize... Yarından sonra kurultayımız olacaktı. Kesin bilgilerle savlanmamız kararımızı kolaylar.

- Oh! Yararlı olduğuma sevindim Ahim... Azbiraz hizmetim geçebildiyse ...

- Geçmek nedir Yazıcım ... Senin güvencen ve dahi yükümlenmen olmasa, bunca eyaletin bağlantısı ve dahi iş gücünün gelişmesi nice mümkün olacak?

- Kervancı yok değil Ahi baba!.. Türkmen oldukça kervancı bol... Bizimki hizmetten sayılmaz. Develerimiz gevenini ayaklarının çabasıyla çıkarmaktalarsa daha ne isteriz?

- Develerinizin ayaklarından çıkan salt kendi gevenleri değil Yazıcım... Bizim çoluk çocuğumuzun rızkı da onların taşımacılığına bağlı... Olvarıp götürmesen bunca yükü, kolay mı dünyanın dört bir yanına mal yollamak? Karanın ortasındayız. Ya varıp tümümüz deniz kıyılarına yerleşeceğiz, Venedik ve dahi Cenevizli örneği... Ya da, kendi mahallemizin isteğince iş tutacağız... Bizi dünyanın dört bir yanıyla haberli kılan senin develerin tabanlarıdır ki, nice bir borçlu kalsak azdır.

- Develerim de bunu bilirmişcesine çabalamaktalar efendim. Bir artık taşımak amacıyla menzil kısmakta, yük artırmaktadırlar.

- İyi bakıldıklarından. Alkaevli Beyi, sizin gibi kocaları olduğuna nice bir sevinse az. Hem herşeyden zamanından bilgilenmekte hem her malının güvencesiyle kıvanmakta...

- Asıl öyle beyimiz olduğundan biz gerektiğince çalışabilmekteyiz efendim. Bilirsiniz, yaşamı güvende ve dahi geleceği güvencede olmasa, kendisi için debelenir insan. Oysa fütüvvet olsun, tarikat ve dahi marifetle hakikat olsun, toplum için çabaladığında değer kazanır. Neden dersen, toplumun güvencesinde bulur kişi kendi güvencesi de ondan. Öyleyse, yaptığımız, beyimizin gerçek güvencesi ve dahi gölgesinde gerekenden az bile sayılır her zaman.

- Size az sayılsa da, bize elverir Yazıcım. Çokluğunu bilmekte ve dahi borçluluğumuzun ödenmezliğiyle, gölgenize sığınmaktayız sıkıştığımızda. Olvarıp kurultayda buyurduklarınızı eğiteceğiz. Bahara kalmadan da, Ahi Babamızın başkanlığında genel Ahi Kurulu toplanacak. Kendileri de istekte bulunduğundan, durumu bir iyice saptayıp, gerekli kalkarlar alınacak gibimize gelir. İzinleri olur ise!..

- Beyimizin kapısı her zaman, dosta da düşmana da açıktır bilmez misiniz? Niceyse düşman gelen de, aldığının borcunda dostluğumuza sığınır inancındayız biz.

- Hepimiz öyle olduğumuzdan, biliriz anlamını sözlerinin. Sağolasın!.. Eve varıp, Abdülhalim oğlumuzun ince bir başarılı okur-yazar olduğunu görmüşsünüzdür umarız.

- Görmedik. İlkin görevimizi yerine getirelim ki, sonra özlem gidermekliğe hak kazanalım düşüncesiyle davrandık. Ne var ki, izninizi almadan hatunumuz, oğlumuz,

kızımız ve dahi Gökçe kızı da yüklenip geldik. Bağışınıza sığınarak, yanınıza varmadan onları eve bıraktık. Umarız yanlış bir iş yapmadık.

- Oh! Karındaşlığımızın böylesine pekleşmesinden onur duyduğumuzu belirtmek yeterli mi bilmemekteyiz.

Gökçe Ninemizin torununu da bilece getirecek içtenliğinize nice sevinsek azdır. Hemen varıp, yaraşır sofra düzülmesine yardım edelim.

- Firdevs bacımızın gerekeni gerekenden fazlasıyla yapacağından kuşkumuz olmadı. Boşuna hayıflanmaktasınız. Sumru hatun da bacısının yardımına çemrenecektir diretmesine komadan. Bağışınızın anlamını yeterince kavramak haddimiz olmasa da, karındaşlığımızın sevinciyle kıvanmayı çok görmezsiniz.

-Kıvanan, kıvandırana borçlu kalacakken nice bir sözler etmektesiniz ki, karındaşlığımızı başımıza çalmak gibi gelmekte ...

- İzniniz olur ise biz de Ahi Hoca'nın eteğine yüz sürüp, tanıklığınızı ağzından duymak dileriz. Hem de Alaiye üstüne vardığımızda Venedik'liden aldığımız bir küçük armağanı beğenisine sunalım ki, gönlünü alabilelim.

- Türkmen'e bir tutam ot ver, sana bir kuzu çevirsin buyururlar. Şuncacık hizmetin bunca ödülü tümümüzü utandırmakta bilesin.

- Karındaş, karındaşın malına ortaktır Ahim. Nice bir söz ki, oğlumuzun eğitilmesinden öte bize karındaşlıklarını bağışlayanlardan sakıncamız olsun.

- Olmadığını bilmekte ve dahi her gün görmekteyiz ya...Yine de herkezinde içimiz bir ikircimle dolmakta. Dostluğumuzu gerektiğince gösterebilmekte miyiz, diye...

Hoşnutluğumuzu belirtmeye söz yetmemekteyse suç bizim değil... Tutkun suskun, yorgun durgun olur buyrulmuş. Yorgun olmadığımıza and içeriz. Ne var ki tutkunluğumuz tanık istemese gerek. Gerekse, ötesini belirlemek size düşer ve dahi bizi ne sayarsanız makbulümüz.

- Öz bir karındaş saymaktayız ve dahi bağışlarsanız, can bir yoldaşlığın öğünürüz.

- İstemediğimizi vermek, ummadığımıza kavuşmak yazılı öyle ya... Sağolun...

***

Giovanni, atelyenin kapısından kürkler içinde girdi. Amcası ilkin tanıyamadı. Sonra işini bıraktığı gibi, yeğenine sarılarak, bölmeye yöneldiler. Çıraklardan biri şarap koştururken, yüzünü, gözlerini öptü Alberto;

- Gelmeyeceksin sanıyordum. Öyle uzadı ki yolculukların, annen bile söylenmeye başlamıştı. Dünya turuna çıkan gemiciler bile, bunca uzun yitiklere karışmamıştır. Bir aransa, bir sağlam haber öğrenilse olmaz mı, diyordu. Her gemiyle gelen mektubunu kendisine verdiğim halde, söz anlatmakta güçlük çekmeye başlamıştım. Gerildi süzdü yeğenini. Seni böyle görünce, doğunun zenginliklerine, batının parıltısını da kattığını anlayacak. Ve bundan sonraki gecikmelerinde, beni sıkıştırmayacak... Sonra birden tüm haberleri iletmişcesine bardakları doldurup, tokuşturarak sonra dikerken;

- Eee!.. Anlat bakalım, neler yapmakta ve bize neler önermektesin? Diye sözü değiştiriverdi.

- Olur şey değil amca, diye söze girdi Giovanni. Hani

geleneklerimiz, yasalarımız ve alışkanlıklarımız olmasa, atelyeyi kapatıp Mançester, Anvers ya da Rotterdam'dan yahut da Frank Krallığı'nın ülkelerinden birinde kuralım diyeceğim. Türk ahisinin ve Süleyman Amantini büyüğümüzün yerden göğe hakkı varmış. Oralarda ücretler öylesine düşük ki, kristallerimizi yarı fiyatına üretmemiz mümkün. Burdaki sermayemizin yarısını götürsek, üç katı ürün almamız işten değil... Sinyor Sebastiyan anlattığında da, tüccar olarak kendi gözlerimle gördüğümde de, böylesini bilmiyordum. Ne olsa insan yaşayarak öğreniyor. işçilerin yoksulluğu ve yoksunluğu bir yana, çalışkanlıklarına diyecek yok. En ağır işlerde boğaz tokluğuna çalışmaktan mutlular... Bizim kölelerin boğaz maliyeti bile, anların işçilerinin birkaç katı... Osmanlı ahileri bizi kaliteli mal adına, ücret yüksekliğine koşullamışlar. Yaptığımızı, orda, getirdiğimizi burda satabilmek buna bağlı görünmüş. Oysa Kuzey ülkelerinde hiç de böyle değil... Ucuz üretimden ötürü, fiyatlar da ucuz... Götürdüğümüz malları orda salt zenginler kullanabiliyorlar. Burda kısılıp kalırız böyle sürdürürsek. Bana iyice araştır buyruğunu verdiğinizden, kesin sonuçları sunuyorum. Oraya gidersek, ister doğrudan, ister ortak olarak, yitireceğimiz hiç bir şey yok... Tersine kazanacağız. Çünkü bizim yaptığımızı yapmaları olanaksız. Ama şimdilik. Yakında kendileri yapmaya başlarlarsa, ucuzluktan ötürü bizim oralara gidebilmemiz mümkün olmayacak. Çünkü rekabet edilemez... Benim ve Halep'teki büyüğümüzün düşüncesi, orda bir atelye kurmak... Eğer bunu yaparsak, ücreteri de fiyatları da belirleyen biz olacağız. Belki orda yatırım yapmak, şimdilik eski pazarlarımız açısından doğru değil. Öyleyse, daha çok üretim, biraz daha ucuza satmak kaydile,

Mançesterli dostumuz Simpson'la ortaklık kurmaya hayır demezsiniz. Burdan götüreceğimiz birkaç köleyi orda özgür kılarsak, acemiler öğretmenlik ederler. Hem gerekirse biraz da para veririz. Orda öyle yapıyorlar. Ama o kadar az veriyorlar ki, ancak bizim verdiğimiz ekmeğin yarısını alabilirler. Bunlar eğitilmiş olduğundan elbette yaşamaları sağlanacak. Oncasına acımasız davranamayız. Ama, oranın işçileri alışmışlar. Yeni bir atelyenin kurulması, bile umut veriyor her birine... O yüzden derim ki, son derece elverişli koşullar var. Atelyeyi kurduğumuzun ertesi yıl, yatırımımızı geri alabiliriz. Ondan sonrasında daha da büyüterek, sağmal inek örneği durmaksızın gelir sağlarız.

- Anladığımız kadarıyla, senin aklın iyice yatmış Giovanni... Söylediklerine bakılırsa bir iyice incelemişsin. Yalnız, Onlar Meclisi, bu tür isteklerle çok karşılaştığından, sürekli tartışmalar yapıyor. Ve bu tartışmalar genellikle olumsuz kararlarla sonuçlanıyor. Onlar Meclisinin düşüncesi şu; bizi oralardan sürüp çıkaran tüccarlarının yaptıklarını, şimdi de üreticilerinin yapmayacağını nerden biliriz? Bir kez üretimi öğrenip kendi ellerine geçirdiklerinde, kapıyı gösterirlerse, sonumuz ne olur? Çünkü, ilkten kendi gemileri yetersiz, tüccarları yoksunken, oraların ticaret tekeli elimizde idi... Biraz kendilerini topladıklarında ilk kovulan bizler olduk, diyorlar ... Geçmiş elli yılın deneyimi de dediklerini doğruluyor.

- Kendileri açısından haklılar amca... Deneyimler bunu gösteriyor. Ama ne olursa olsun, bize gereksinimleri var. Bizim ardaki antrepolarımız, salt bulundukları bölgenin ticaretini elde tutmuyorlardı ki... Üretimi başka ülkelere de götürerek, üreticilerin karını sağlıyorlardı. Oysa bizden

sonra, Türk pazarının tümünü yitirdiler. Bizim kolumuz gitti ardaki antrepolarımızla. Ama onların umutlarını birlikte düşürdü Manş'ın sularına. Neden derseniz, Osmanlı, dünyada tüketin gücü olan bütün pazarları egemenliğinin altında tutuyor. İspanyol yenidünyasının yerlileri, otla belenip, yaprakla örtünüyorlar. Kuzeydeki İngiliz ve Fransız yenidünyaları ise bir avuç insan. Tümünü toplasanız şimdilik bir büyük kenti doldurmazlar. Üstelik bunlar da, ya çifçilik yapıyorlar orda ya haydutluk... Büyük alanlar açıp, üretimde bulunan İngiliz soyluları, ürettiklerini ülkelerine getirdiklerinde, bizim getirdiklerimizden pahalıya satmak zorundalar. O açıdan bakıldığında, pazarları yeniden ele geçirme olanakları belirledi. Belki bu kez ticaret yoluyla değil... Ama bana öyle gelir ki, daha sağlam olanaklarda... Üretim yoluyla. Orda üretip, orda satmak amacında olunca, pek kovalayamazlar. Çünkü, kendi insanları yoksun ve yoksul kalır biz gidersek. Oysa ticaret antrepolarımıza el koyarken, durum tersi idi... Kendi insanları karlı çıkacaktı bu işten. Onlar Meclisi'ne bunu anlatabilirseniz, sanırım karşı çıkmazlar.

- Durumu böyle alınca çıkamazlar. Olayı tüccar gözüyle değil, sanayici bilinciyle görmek gerek. Görünce de hak vermek zorunlu. Çünkü sen sorunun özünü görmüşsün. Ve bu öz, geçmiş deneyiminden ders almayı gerektiriyor. Dediğin gibi üretim bizim elimizde bulundukça, gereksinim sürecek. Sanırım bir tek şeye olmazlanırlar... Ateyelerimiz orda olunca, Venedik'in merkez olması ortadan kalkacak.

- Neden kalksın? Ucuz üretim dünyanın her yerinde geçerli. Bizden de, İspanya ve Osmanlı kentlerinde de ücretler indirilmeyecek ölçüde yüksek... Bir çırak Osman-

lı'da iki akça alıyor. Venedik'te bir Kalfa aynı paraya çalışıyor. İspanyol ustaları ise bizim kalfaların aldığına razı... Oysa Mancester, Rotterdam, Anvers ve hatta Lyon'da bir akçaya istediğin ustayı tutarsın. Böylelikle bir usta yerine iki, bir kalfa yerine dört, bir işçi yerine altı kişi çalıştırmak mümkün. Aynı ücretle üretilecek malın çokluğunu düşünebiliyor musunuz? Böylelikle de hem biz, hem ortaklarımız kazanır... Hem de, gerektiğinde, taşıtma ücretlerinin azlığından yaralanabilirsek, bizim ve Osmanlının yoksullarına ucuz mal satarak, pazarımızı geliştiririz. Bu büyük kardan Venedik de payını alır. Hem de eskisinden daha fazlasıyla ...

- Peki ordaki atelyeler gelişip buralara gereksinim duymadığı zaman ne olacak? Yine eskiden olduğunca yol görünmeyecek mi bize?

- Görünür mü, eğer atelyemizde zaman içinde Engürü, Bursa, Kütahya, Kayseri, Divriği, Keban ve Diyarbekir'deki ahi ocakları örneği, elli, yüz, ikiyüz, dörtyüz kişilik büyük işçi grupları çalıştırabilirsek, ortaklığımızın sökülüp atılması kolay mı olur? Sanmam... Tıpkı kendi atelyeleri gibi. Onlardan bile daha öte davranmak zorundalar. Çünkü biz doğrudan adımızı vermemekteyiz. Ortaklık olacak. Ve büyüdükçe, gücümüz artacak ...

- İşte Onlar Meclisi'ni düşündüren de bu oluyor. O zaman ticaret ulusal olmaktan çıkıp, başka ulusların yana bağlı hale geliyor.

- Konuşun amca. Anlatın ki, zaten aynı durumda Venedik ticareti... Burdan çıkıp Osmanlı limanlarına girdiğimizde onların yasalarına bağlı olmuyor muyuz? Hatta bu yüzden son yıllara değin getirdiğimiz mal, götürdüğümüzden çok fazla tuttuğundan Batı'nın altınlarını oraya taşımıyor

muyuz? Ancak son birkaç yıldır alacaklı çıkamazsak bile, borçlu da çıkmadığımız açık değil mi? Şimdi biraz da ucuz üretim sağlayıp, taşımayı da ucuza getirsek, imtiyazlarımızla şimdiye taşınan altınların bir bölümünü geri almaz mıyız? Beni düşündüren bu. Venedik ancak böylelikle, dünyanın dört bir yanıyla ticaretini yeniden ele geçirebilir.

- Bize yepyeni bir umut getirdin Giovanni. Hemen Doj'la konuşacağım. Onlar Meclisi'nin ilk toplantısında seni dinleyelim. Anlattıkların akla yakın geliyor. Yitirdiğimiz pek çok şeyi yeniden ele geçirmenin yollarını gösteriyorsun gibi bir duygu var içimde. Üstelik dediğin gibi denemek bize bişey yitirtmez. Hele bir yıl içinde yatırımımızı çıkarmak olasılığı varsa... Hemen dener, olmazsa, elimizi eteğimizi çekeriz. Sen şimdi git, annenle konuş. Sinyora Amantini nasıl bir oğul yetiştirdiğini görüp gönensin. Ben de Doj hazretlerine gidiyorum, diye kalktı. Ellerini oğuşturarak atelyeden çıktı.

Giovanni, kalfalar, birlikte büyüdüğü kölelerle sarmaş dolaş, selamlaşmak amacıyla, ocakları alaz alaz yanan atelyeye girdi kürkünü çıkararak.

***

Mihrimah Sultan, sarayının haremine giren Rüstem Paşa'yı coşkuyla karşıladı. Onca zamandır kocası olan Birinci Vezir, coşkunluğun alazında kaynadı bir an. Gövdesine sarılan dal kolların basıncıyla irkildi. Evlendiğinden bu yana böylesine sıcak bir sarılmayla karşılaşıp karşılaşmadığını düşündü bir an. Ve o an içinde bütün düşüncelerinden sıyrıldı. Sarı dalgalı saçların kaftanı üstündeki ışıltılı oynaş-

malarını okşadı. Ak boynunun eğilmişliğinde duru duru seğrimesi coşturuverdi Rüstem'i... Kucaklayıp kaldırdı karısını. Yüzünden, yüzünün ortasında bir bal hokkası gibi kıpkızıl ışıldayan dudaklarından öptü sevecen sevecen...

İlk kez cariyelerin oğup, hazırlamalarına bırakmadı Mihrimah Sultan. Bir Padişah kızından umulmaz hünerlerle soydu kocasını. Oğdu... Yıkadı... Giysilerini değiştirdi... Karnını doyurdu. Ve bütün bu işleri yaparken çevresinde kuşlar gibi cıvıldadı durmaksızın;

- Validemiz Sultan Hazretleri'nin sevincini bilemezsiniz efendim, diye başladı. Köpürttüğü kafasını duruladıktan sonra;

- Güvencinin gün gibi yüreğine doğduğunu söyleyip, öğünüyordu. Paşa oğlum, bizi her açıdan koruyacağını ispatladı... Düşlerimi, tutkularımı ve siz yavrularım için istediğim her şeyi yapacak güç ve bilinçte olduğundan kuşkulanmadım. Kuşkulananlara da, yüceliğini gösterdi. Efendimiz, haberini alır almaz ilkin inanmamış. Ama Valide Sultan'a kaygılarını, kuşkularını söylediğinde, sizin güvenilirliği kesin kanıtlar getirince, sefere kendisi çıkma karar kılmış. Sizi yoracaklar Ordunun onca işiyle oyalanıp, bunca yolu geldikten hemen sonra yeniden yollara düşmeye zorlayacaklar. Özleminizle yalnız kalacağız. Doğru yanımıza gelmekle ne iyi ettiniz. Devlet işi, babamızı özletirdi durmaksızın. Evlendik. Kocamızı efendimizi özlemeye durduk. Çekilmez sanırdık. Çekmekteyiz. Sizin yüceliğiniz, ve dahi erkiniz gün günden gücünü kanıtladıkça, özlemimizi göğsümüzün kabarmasıyla gidermeyi öğrendik. Yaptığınız hizmeti ödemek mümkün mü bilememekteyiz?

- Sultanım, dedi karısını yeniden kucaklayarak Rüstem.

Yağlı ağızları yemeklerin tadını bir kez de damaklarından emdi. Sultanım... Sizin bir gülüşünüz, gücümüz yettikçe dünyayı tutuşturmaya bedeldir. Valide Sultanımızın beğenisine yaraşır olmak yaşam borcumuz. Efendimiz, devletini ve dahi kendi kerimesini bize bağışlamakla, hizmetimizin sürekli çoğalmasını buyurmuş oldular. Altından kalkabiliyor, sizin ve dahi Validemiz Sultan Hazretleri'ni gönüllerini hoş tutabiliyorsak, bundan öte mutluluk düşünmeyiz. Yeter ki kulluk ödevlerimizi yerine getirdiğimizi sizin sevgili dudaklarınızdan işitelim.

- Bizim tutkumuz süreklidir efendim. Gözümü açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim dermiş Türkmen avratı... Bizimki de ol hesaptır. Ne var ki, sizin üstün hizmetlerinizin değeri her yandan apaçık belirgin olanda, bize öğünmek düşmektedir.

- Biz ne yapmaktaysak Sultan hatunumuz, sizin hoşnutluğunuz ve dahi devletimizin yararları adına yapmaktayız. Anadolu'da dolaşmakta iken, çok şeyler duyduk, çok şeyler öğrendik. Ve dahi öğrendiklerimizin sonuçlarını yol boyunda kaç kez tarttık. Babanız efendimizin katına çıktığımızda, bildiklerimiz, kararlarının nice bir isabet içre olduğunu bir kez daha kanıtlayacaktır. Validemiz Sultan Hazretleri'ne duyurasınız ki, söylentiler, devletimizin içine kundağın sokulduğunu kanıtlayacak ölçüdedir. Ve biz, bunun üstesinden gelmekliğe gücümüzün yeteceği kanısındayız. Yeter ki gecikilmesin.

- Sultan Selim Ağabeyimız bir kez tahta çıkabilse imiş efendim, sorunlarımızın tümü çözümlenir... Devletimizin geleceği sağlam ellerde simgelenir imiş. Validemizin her zaman buyurdukları böyledir. Biz devlet işlerini gölgenizde

öğrendiğimizden, yumuşaklığına, usluluğuna ve dahi bize sevgisine tanıklık ederiz.

- Validemiz Sultan, kullarını en güç işlerde sınamak dileğindeler öyle ya!.. Sultan Mustafa kazan kaynatmakta ise, ateşini kendi yüreğinden tutuşturmaya duracaktır. Ne var ki Fatih Kanunnamesine göre, ondan sonraki sıra Sultan Bayezit'tedir. Ve dahi Sultan Bayezit de, ana-ata bir karındaşınızdır... N'olaydı Sultan Selim tek olaydı. .. O zaman çözümlenecek sorun da tek olurdu. Ve dahi bu işe Türkmen'i bir kez bulaştırıp, çekerdik. Şemsi Paşa kullarının hizmeti büyüktür. Onun gayreti olmasa idi, biz söylentileri iletmekte tereddüt ederdik. Hemen davranıp tedbir belirlemesi, bizi hoşnut ettiğince, hizmetimizi kolaylamıştır. Sunuya vardığımızda, efendimizden, beylerbeyliğine atanmasını dileyeceğim. Devletimize yaraşır kulların ödüllenmesi zorunludur.

- Her bir şeyi düşündüğünüz apaçık efendim. Bunca yorgunlukta, bir de biz yorup, zahmete komak istemeyiz. Elbette buyurduklarınızın tümünü Validemiz Hazretleri'ne iletecek ve dahi gönül hoşluğunun yüceliğinize yaraşır olmasına aracılık edeceğiz. Şimdi dinlenin, yol yorgunluğundan sıyrılın ki, yarın huzura vardığınızda her bir şeyi gerektiğince düzenleyebilirsiniz.

Sarıldı. Öptü kocasını. Onca zamandır unutulmuş ne varsa tümünü yaşatmaya kararlı bir genç cariye gibi işvelendi. Rüstem Paşa yorgunluğundan ummadığı bir dinginlikle, okşanan, öpülen bedeninde tüm parçaların dirilip, dikildiğini duydu ağır ağır... Mintanının üstünde titreşen genç gövdenin duruluğuna ve diriliğine saldırdı bütün gücüyle.

***

Bozok Beyi Akyar, kavaldan kavala ulanıp, kulağına dökülen haber üzerine, atlandı. Yel gibi uçan apsatı doru kısrağının üstünde, göz açıp kapayıncaya tepeleri aştı... Konuklarını otağına yarı yolda karşıladı. Üçü birden kollarını açtılar. Üçü birden kucaklaşıp omuzlarını öptüler... Atları, soluklanmışçasına yanlarına gelerek kişnedi. Birbirlerini koklayarak eşindiler... Gülerek baktılar eğitimli atlarına. Gülerek atlandılar yeniden.

Yetişip, birbirleriyle hoşlaşan korucularını geride bırakarak, tırsta azbiraz uzaklaştılar. Akyar Bey, bir göz çevrimiyle adamlardan yeterince uzaklaştıklarını ölçer ölçmez Bican Bey'e dönerken dizgin kısıp adeta yürüdü;

- Düşündüklerinizin tümü çıktı Bey karındaşım, dedi. Ordu Aksaray yazısında tutulmuşçasına durdu. Ve ondan ötesini bilmektesiniz. Pek kesin olmamakla birlikte savunduğunuz varsayımlar, şimdi ayan beyan ortada. Bunca eziyet ve dahi bunca harcama salt Sultan Mustafa'yı yitirmeye dönük...

- Hem de kanıtlayacak tanıklarımız vardır, diye atıldı Süleyman Paşa. Bir iyice araştırttık bizim oraları. Bilirsiniz gelenektir Ordu-yu Humayun Engürü bozkırını sarkmaya durdu mu, bizim Gülek derbendinin Camız hergelelerine haber uçar. Topçeker camızlarımız ardında seyirten hergele çobanları, güçlükle her birini tutuklayıp yola ve dahi boyunduruğa vurup balyemez toplarının çekimine koşar... Bu kez, ne bir haber gelmiştir Toros üstünden. Ne de camızlar derlenip boyunduruğa vurulmuşlardır. Bu nice bir seferdir ki, Aksaray üstüne konan ordu, çoktan gelmesi gereken topçekerlerine haber salmamaktadır? Ve dahi camızlar kendi hergelelerinde, kendi gönüllerince yayılıp durmaktadırlar...

- Dahası da var Beylerim, dedi Akyar. Amasya yanına hiç bir sefer haberi yollanmamış. Nedense, Sinop ötesine giden ulak, yolda kazaya uğrayıp yitiklere karışmış. Ve dahi Amasyalılar, çevre illerden nice bir zaman sonra öğrenmişler sefer hazırlığını.

- Bütün bunlar göstermektedir ki, dedi Süleyman Paşa, Bey oğlumuzun daha önce de buyurdukları üzre, kul en büyük saldırısına hazırlanmakta. Bir kez tahtı da eline geçirdi mi, gayrısında, bizim adımız hiç anılmayacak. O yüzden, iyi akıl ettik... Varıp eteğine, bir yoklayalım Sultan Mustafa'yı... Nice bir devletlidir, kendi gözlerimizle görüp kendi sorularımızla sınayalım. Ondan ötesinde gerekmekteyse, duyduklarımızı anlatıp tedbire zorlayalım. Ve dahi tedbirin gerektirdiği yardımı sunalım ki, gidişin hızını keselim. Gerçi deneyimlerimiz, bir kez posta çıkanın, postun gereğini yerine getirmeye koşulu olduğunu belirler... Divanı kuldan olan, kulun dilediğince koşullanır. Bu kaçınılmazdır. Cıngız yasası buyurur ki. çaşıt savını isbatlayıncaya, devlet görevlisinin dediği doğrudur. Tutalım, Sultan Mustafa çok olumlu düşünmekte. Tahta gelende, düşüncelerini değiştirmeye yönelende neyleriz? Beydili boyunun İran'daki kolundan gelen haberlere bakılırsa, Tahmasb, baskına uğradığından savunmakta. Bizimkilerin sefer gerekçesine bakılanda, doğu kalelerine saldırdığı ve dahi Şarlken'le uzlaşmaya yöneldiğinden ezilmesi gerekmekte... Şimdi bu çelişkinin ortalık yerinde, neye karar eylersiniz? Cıngız yasasına uyarak kendi boyumuzun dediklerine inanıp. Beyoğlumuzun ayan ettiği oyunu görürüz. Devletlinin dediklerine bakarak, bizim oyuna geldiğimize inanmak da var işin içinde...

- Paşa babamız doğru buyurmaktalar, dedi Akyar. Ha-

berler çelişik olanda, doğru için güvenç gerek. Güvenç de post eteğindeki divanın üyeleridir. Öyle olanda, bir oyun düzülmekte ise sen şah olarak neresinden bakacaksın? Çözüp dağıtmadıkça gerçeği yakalamak mümkün mü? Baştan sona değiştirmeye davransan, başkaldırıya nice bir dayanacaksın? Bir iyice ölçülüp tartılması gerek...

Bican, her zaman yaptığınca hiç konuşmadan dinlemeyi sürdürüyordu. İki boy beyi de dinlediklerinin sonunda, sorunu apaçık ortaya koyacağından güvenli, düşüncelerini açıklamayı sürdürüyorlar.

- Biz, diye konuştu Süleyman Paşa. Şimdilik tez davranmanın oyuna gelmek olduğunu düşünürüz. Sultan Mustafa bütün bunları dağıtacak bir davranışta bulunur hazırlanan tuzağa düşer. Düşende, umudumuzu tümden yitiririz.

- Neden? Diye atıldı Bozok Beyi. Bizce tam zamanıdır. Osmanlı, oyunu kendi hazırladığından, dilediği yerde, dilediğince oynanmasını düşünmekte. Oysa Şehzade üstüne varıp bozarsa, ürküye düşer. O aralık biz de ardınca davranırsak, Bayezid-i Veli zamanındaki divan baskınının bir örneğiyle, yeniden geriletiriz.

- Biz ondan öğrendik de, kul deneyim sahibi olmadı mı Bey oğlun, dedi Süleyman. Oldu ki, bu kez salt divana tırmanmakla yetinmedi. Altını da doldurdu bir güzel. Başları alıp kestin sayalım. Yerine kimi getireceksin? Bunca Türkmen içinde parmakla sayılır beylerbeyliğe atanacak kıdemdeki paşalarımız. Elli yıldan artık döndürülen tezgah hep bizi dokumuş da, sezinlemedik. Şimdi ayıldığımızda dönüp bakmaktayız ki, iş işten geçmiş...

- Orda bırakırsak dediğiniz doğru... Biz de ondan öğrendiğimizi uygular, hemen yayılırız. ilkin zeamet yasasını

değiştiririz. Ardından kulu yeniden erliğe tutuklarız. Ondan ötesinde, düzeni yeniden türkmen yasaları üstüne kurdurup, işletiriz. Birinci vezirlik yirmidört boy beyinin has malı olur... Ahi baba yeniden vezir durur. Onca üretken kitlenin kendi içinden seçtiği kişi, üretim düzenini merkezden bilinçli bir biçimde yürütür. Medrese, yargı ve dahi yönetim kendi temsilcisini seçer. Böylelikle altılı divan yeniden oluşur. Ancak o zaman, çürümeye başlayan postu kurtarmak mümkündür. Sultan Mustafa bunları istememekteymiş duyduğumuza göre. Hatta, devletin sürekliliği içinde bir soyun etkinliğinden yana bile görünmezmiş. Dermiş ki, soy yozuk çıkarabilir. Oysa, devlet simgesinin sürekli sağlam olması gerek. Olanda, yürür işler. Biz de öyle deriz. Kağan, soya olduğunca güce ve dahi biliye dayanmalı. Dayanmadı mı, nice bir oyunbaz olsa, boy, post kurultayında yaraşığını oturtuverir.

- Nedense Bican Beyimiz hiçbir düşünce ileri sürmemekte, dedi Akyar. Katılmakta ise, Beybabamızı mı doğrulamakta, bizi mi, açıklarsa seviniriz.

- Bağışlayın, dedi Bican. Sultan Mustafa üstüne duyduklarımızla yetinmeye koşuluyuz şu an. Olvarıp tartışmadan hakkında bir şey dememiz, bizim de eğitmenimiz olan hocalarından bir bölüğünün dedikleriyle yetinmeyi gerektirir. Oysa biz kesin bir karara varmak zorundayız. Aramızda varılacak karar, üç büyük ulusun beyleri olarak ortak davranmak. Bunu kararlaştırdık... Ötesinde görmeden ne desek yanılabiliriz. Şundan yanılabiliriz. Bazı davranışları öngörümüze uygun sayar, ötekilerin de düzeleceğini umarız. Sonra Beybabamızın dediğince kuluyla koşullananda, yeni bir yanılgının pençesinde kıvranırız. Dökülecek kan,

yakılacak candan ötürü... Bizim yanlış algılamamız yada anlamamız, bu kez de kendi ikrarımızla getirdiğimiz çelişkiye düşmemize neden olur. O yüzden deriz ki, olgörüp kesin bir kanıya varmadan, hiçbir öngörüde bulunmayalım. Neden derseniz, atalarımız öngörüde bulunup sürekli ant vermişlerdi. Ve dahi antlarının yankısı tükenmeden sopa yemişlerdi de ondan, deriz.

İki Bey de suçüstü yakalanmış birer çocuk gibi kızardılar. İkisinin gözleri de atlarının yelelerinde birleşti. Bican, durumlarının güçlüğünü kavrayarak, hemen sözü değiştirdi;

- Buyurduklarınız, kaçınılmaz eleştiriler. Ve dahi kulağımızda küpe olması gerekli. Ne var ki, öngörü geleceğe ve dahi ilerlemeye dönük olmaya koşuludur. Türkmen yasası, Türkmen boyuna dayandığınızda geçerlidir. Kabul etmemiz gerekli ki, devlet bunca yerleşiğin egemeni olanda, değişmeye koşulu... Türkmen yasasına göre, yerleşiğin egemenliği yozmadır. Türkmen yerleşiğin çapulcusudur. Vurur... Devşirir... Çekilir gider... Oysa biz burda bir yanda ahi örgütümüz, bir yanda yargımız, bir yanda suhtemizle, yerleşik bir düzenin gereklerine uymaya koşullandık. O zaman, Türkmen yasasının özündeki olumlu yanı arayacak olur isek, sözün çoğunlukta olmasını kaçınılmaz sayarız. Ulusumuzda çoğunluk kesinlikle bizde olduğundan, egemenlik de, yasa da bizimle biledir. Oysa Kayı devletinde durum öyle değil... Tuna kaynağından, Fırat koyağına, Kırım bozkırından. Afrika çölüne uzanan bunca yer üstündeki insanları ayrıştırsak, Türkmen nice kalabilir? Ya sürekli at üstünde, pusat elde olacağız. Ya da yerleşikliğin kuralların uygulayacağız. Uygulayanda, kullaştırmak yerine türkmenleştirmek gerekti. O da, elimizde olanak varken. Şimdi,

onca geniş hoşgörü içinde bıraktıklarınızı birden eritmeye kalkabilir miyiz? Biz istesek, onlar ister mi? Her bir yanda yangın tutuşturmak olası değil... Yerine, yitirdiğimizi toplamayı ummaktaysak, uzlaşmanın koşullarını aramaya koşuluyuz. Bakalım, Sultan Mustafa'nın düşünceleri nelerdir? Görelim. Tartışalım. Kararlaştıralım. Ötesinde gelecek olana hazırlanıp gelene hoşgeldin diyelim düşüncesi çıkmakta tartışmalarınızdan. Biz de bütün yüreğimizle katılırız önerilerinize... Katıldığımızdan burdayız ve dahi uygunluğundan davranıp koşmaktayız...

Bambaşka bir öneri getirdiğini ve bir çırpıda ikisinin dediklerini de geriye dönüşten kurtarıp ileriye yöneltiverdiğini gördüler. Sevecen bakışları, hem onurlu hem utançtan arınmış olarak Bican'ın gözlerinde bütünleşti. Çok uzun yaşamanın tüm deneyimlerini aktaran Beyçe Gökçe'nin anısına saygı duydular. Dediklerinin tümünü doğrulayan baş sallamalarla, atlarını oynaştırdılar.

Beylerinin kıvanarak at sürmeye durduğunu gören Türkmen koruculari, hemen tırısla yaklaştılar. Akyar Bey, uzaktan beliren otağını göstererek;

- Konuklarımızı ağırlamaya bütün boyumuz seyirtmekte. Hoşgeldinize kavuşmak amacıyla nice bir devinmekteler bakın, dedi.

Baktıktan hemen sonra Akya Bey'in atına uyarak, eşkine baktılar.

***

Salonun mermer tabanında göz atabildiğine uzanıp yatan ipek halının Çin motifleri gülümsedi. Dar pencerelerden

giren gün ışığı, gülücük gülücük duvarlardaki goblenlerde, mat resimlerde, geyik boynuzlarında, bronz apliklerde, görkemli büfede, kadife koltuklarda oynaştı. Ramus'la Pedro, Borones'in yol göstericiliğinde girdiler.

Koltuklarda uzanırcasına oturmuş olanlar toplanıp gelenleri karşıladılar. Çopur Buga, doğrudan Ramus'a bakarak;

- Hastamızı nasıl buldunuz bilge tabib, diye sordu.

- Gördüklerim beni şaşırttı efendilerim, dedi Ramus.

- Bir mucizeyle karşılaştığımı söyledim. Tıb biliminin yasakları aştığında ulaştığı yer aklımı başımdan aldı desem yeri. Ama bu yapılanlar yapılmasa ve bağnazlık sürdürülse, sevgili ve yiğit Baronumuzun ölüm töreninin çoktan yapılacağına da kuşkum yok.

- Düşüncede tabu olmaz, diye söze girdi Veli. Uygulamada olmadığı gibi... Kişiler ve topluluklar, bin yanlışa inanabilirler. Ne var ki, çatışma süreci başladığında yanlış da doğru da çatışır. Ve bu çatışmadan yepyeni bir doğru çıkar.

- Evet, dedi Ramus. Bunu Averoe'nin Külliyat'ından okumuştum. Aristo diyalektiği üstüne çalışırken, en sağlam yorumların bu büyük bilgeden geldiğini görüp bütün yapıtlarını incelemeye karar verdiğimde ezberlemiştim.

- İbn-i Rüşt yazık ki Grekçe bilmemekteydi, dedi Solu. Bilse idi, Arapça çevirilerin noksanını görür ve dahi yorumlarını da değerlendirmelerini de tam yapar idi... Sina ustamız bu konuda çok daha ileridir. Eski Yunancayı çok iyi bildiğinden, Süryani çevirmenlerin yapıtlarıyla yetinmemiştir. Ve dahi bu yüzden, Aristo öğretmenimizi bir iyice zorlar. Der ki, diyalektiği bileşimin temeli olarak gören ustamız, nedense çözümlemelerinde yeterince üstünde durmamış-

tır. Dursa idi, özün bütünlüğünü sağlayan ögenin, çelişki olduğunu görecekti. Durmadığından olaya tek yanlı bakmış ve dahi yinelenmeyle, savaşım ve dahi bireşim kurallarını gerektiğince koyamamıştır. Sanırız, İbn-i Rüşt ustamız, bu notu görmediğinden salt çeviriyle yetinmiştir. Ne var ki, herşeyi bir bilgeden beklemek yanlış. Yeniler, eskileri derneştirip aştıklarında bir katkı getirirler. Yoksa, eskiyi bilmek ve dahi yinelemek, salt yanılsamaktır. Biz buna direnmeye koşuluyuz. Yanılsamak, kalıplaşmayı ve dahi kalıplaşmak bağnazlığı getirir. Oysa bilim de sanat gibi bağnazlığı kırıp parçaladığında aşmaya yönelir. Yönelende değer taşımaya başlar.

- İyi ama efendim, insan gereksinimleri ne olacak? İnanmak doğal bir gereksinimdir. İnsancı inanmayı yıkmak dilersiniz. Öyle olanda, yerine neyi koyacaksınız?

- Yaşamayı, bilge tabip, dedi Çopur. İnancın yerine yaşamak geçende, insan da güzel olur, yaşamak da!.. Yoksa aramak ve dahi bulmak neye yarar. Kendiniz söylemektesiniz ki, Pedro Ustamız, yasakları aşıp gitmiş. İnsan yaşamı söz konusu iken hangi yasak ölümün nedeni olabilir? Katlanır mı bilen kişi buna? Bilmeyen umduğundan katlanır diyelim.

-İyi ama toplumun kendince istekleri vardır. Bunlar bilimle daha doğrusu bilimin istekleriyle çatışınca, uygulama alanı ortadan yitmez mi?

-Bilim alanını kendi yaratır. Bilenin başı pahasına... Aynı bağnazlık her yerde yok mu, bellemektesiniz? Ne güzel buyurmuştur Ebu Hanife, Hallaç ustamız için: "Dinden açtığı gedik öylesine büyük idi ki, ancak başıyla kapatabilirdi..." Kendi fetvasını temizlemek amacıyla. Ama doğru

buyuruyor... Bilenin bilmeyene borcu vardır deriz biz... Ve dahi bağnazlığı yererken Sina Ustamız; Bir öküz var gökyüzünde, Ülker adında. Biri dahi diyorlar ki, yerin altında. Bırak söylentiyi, can gözünü aç da, nice eşekleri gör ki, öküzün arasında... Der... Hem de doğru der...Bilim ve dahi sanat, eşeklerin eşekliklerine uyacak değil... Tersine üstüne binip yürüyecek ki, gerçek yerine ulaşabilsin. Ancak bunu yapabildiğinde, gelişir, güçlenir ve dahi gerçeğe ulanır bilim...

- İyi ama bırakmazlar ki... Bin türlü tuzak kurulur bilene. Ve bilen bu tuzaklar içinden bilgisini aktarmaya koşulur. Alışkanlıklar ve inançlarla çatıştığında ne demekte, denilmez. Yanlış ve aykırı konuşmakta diye yargılanıp, yitirilir, dedi heyecanla Ramus.

- Bilgisi, araştırması, incelemesi, deneyimi ve dahi doğrulaması kesinse, diye atıldı Veli, tuzaklar aşılır.

- Neden derseniz, doğru er geç kendini kabul ettirir de ondan. Bunun ötesinde ne kalmakta, bağnazlığın, gelişmeyi yitirmesi mi? Eh, bu da üstünde durduğunuz diyalektik uyarınca, kaçınılmazdır. Ve dahi kaçınılmaz olan birşey daha vardır ki, yitiren, yitirdiğinden birşeyler alır. Ala ala yenilenir, değişir ve yitirdikçe güçleniyor sanılan, yıpranır... Yenilene yenilene yitirdiklerinin savıyla donanır... Ve dahi bir de bakılır ki, yitiren o başlangıçta değildir. Yiten yittiğince kalmamış.

- Ama öldürürler insanı efendim... Hem de işkence ederek öldürürler, dedi dehşet içinde Ramus. Siz de bunu savlıyorsunuz zaten. Ölmek bişey getirmez ki...

- Ölmemek olası mı hey bilge tabip, diye alay etti Solu. Ne buyurmuştur Sina ustamız; Yer çekirdeğinden Satürn'e

bütün gizleri gördüm. Her türlü hile pususunu önceden bildim, Kalmadı önümde ne bilgi ne bilim, Yazık ki aşamadığım tek engel var, ölüm!..

- Çok bir büyük bilge olmalı bu Sina usta, dedi Ramus. Yazık ki duymamıştım...

- Duymuşsunuzdur belki de İhya'sını okumuşsunuzdur, dedi Pedro.

- Evet... Avicenne'den söz ediyorsunuz. Bizde adlar değişik olduğundan.

- Biz de aslını söylemeyi borç saydığımızdan, dedi Çopur. Bağışlayın. Pedro Ustamızla tartışırcasına dikkatsiz götürdük. O bizim dağınıklıklarımıza alıştığından, özünü çıkarıp özümlemeyi bilmekte.

- Oraya varmak için bir yol gerekmekte efendilerim, dedi Ramus içtenlikle. Bilgi sizde bütünleşmiş. Bilen, karşısındakinin bilisizliğini bağışladığı oranda vericidir. Siz de öyle olduğunuzdan, bilisizliğimizi düşünmeksizin iletmektesiniz. Alabilene, özümleyebilene ne kutlu...

Buyurduklarınızı düşündükçe, bilgenin bilgi önündeki cüceliğini görmekteyim. Gençlik coşkusunun tutkusuyla Aristo Diyalektiği üstüne bir tez hazırlamış ve basılmasını sağlamak amacıyla etmediğimi komamıştım. Şimdi şu tartışma ve az önce hastamızın bedeninde gördüklerim kendimden utandırmakta beni...

- Utanmak! O niye? Azarıyla sevecen sevecen baktı Solu. Yazı kanıttır ve bilir misiniz bizim ülkemizde kutsaldır aynı zamanda... Bizim insanımız bir ekmeği, bir de yazıyı yerde komaz. Alır başından üstte bir yere yerleştirir. İkisini de nimet gördüğünden. Nice bir yanlış, nice bir yozuk, nice bir bozuk olur olsun, yazı doğrunun başlangıcı sayılır. Söz

de önemlidir elbet. Ne var ki, söz biliden bilince, dilekten belleğe geçerken değişebilir. Koşulları çok başkadır. Oysa yazı, okumasını bilene hep aynı kanıtı verir. Verende doğrulamak da, yalanlamak da kolaylaşır.

- Okumasını bilene demektesiniz ama efendim, dedi Ramus. Okumasını bilen onca çok değil. Olmayanda, etkinliği de sanıldığınca büyük olmasa gerek...

- Kim demiş, dedi Çopur. Bir yazıyı bir kişi okusa, o bir kişi gerektiğince değerlendirse, ondan uzayıp gidecek ağacı düşün. Yeter ki, okumasını bilen olsun Çolak yoldaşımızın buyurduğunca. Yoksa hak verilecek savlar da vardır. Neden derseniz okumak da belli koşullara bağlıdır. Bir dize bazen aynı kişiye bile çok değişik anlamlar gösterebilir okuyanın içinde bulunduğu koşullara göre... Ve dahi o zaman yazanına ne mutludur deriz biz. Ne yazık değil... Bu yazı, çok anlam gösterebildiğinde zengindir. En doğrusu en uygun koşullarda okuyan alır. ötesinde de keçi boynuzu örneği bir çuval odun yiyip bir parça şeker tadı kalır. Neyleyelim? Yazının da, sözün de yazgısı budur. Oysa deneyim bilge tabibim... Deneyim öyle değildir. Somuttur. Ve dahi herkese, aynı biçimde görünür. İşte Pedro Ustamızın, bilime kattığı değer budur. Soyutan sürdürülüp getirilen bilgileri deneyimde yuğurmuştur.

- Yuğrulanları derlemiş dememektesiniz öyle mi? diye söze atıldı Pedro. Biz bir katkıda bulunmuş olsak tavuklar oranında aklımız yok mu? Elbette gıdaklardık efendilerim. Oysa, daha bir küçücük katkımız bile söz konusu değil. Razi'nin ve dahi Kanun'unda Avicenne Ustamızın Mısır tabiplerinden aktardıkları deneyim ve uygulama örneklerine ulaşabildik mi? Mısır hekimlerinin neşterle beyne girdikle-

rinden söz etmekte değil mi Sina Ustamız?.. Bizim ettiğimiz nedir şimdilik? Bir Türkmen şamanının kırık çıkıkta uyguladığı yöntemler!.. Daha yarayı yeni yeni işletebiliyoruz. Azbiraz büyüğünü nasıl kapatacağımızdan bilgimiz yok. Olsa, neşteri Mısırlılar gibi kullanmaktan geri kalır mıyız?

- Mevlana Kemal Ahi'nin büyük çöl karıncası kullandığını görmüş idik, dedi Veli... Yaraya tutturduktan sonra ortasından kesivermekte idi... Ne var ki, deneyim içinde yaranın daha bir işlediği ve karınca bacaklarının olduğu yerde delikler kaldığını da kendisi söylemiş idi... Bilmemekteyiz işe yarar mı?

- Barones, söyleşinin hiç aralıksız soluk soluğa sürmesinden sersem olmuştu. Başını bir yandan bir yana çevirmekle yetiniyor. Yüzündeki gülücük coşkun ama kendisi için anlamsız söz sağanağının altında giderek daha bir yayılıyordu. Birden doğruldu. Bilgeler tartışmaya dalınca, yemek zamanı geçiyordu... Ayaklarının ucuna basarak dışarı çıktı. Kâhyasına herşey hazırlanınca kendisine haber vermesini bildirerek, bıraktığı yerden yetişti söyleşiye. Çünkü Pedro, karınca kıskacının, gövdesi kesildikten sonra aynı biçimde kalıp kalmayacağını düşünmeye durmuştu. O dalar dalmaz da, ötekiler düşünceye saygıyla bekleştiler. Aydın bu suskuların niteliğini bildiğinden hemen arkasındaki geniş sehpanın üstünde dizili duran sürahiyle gümüş bardakları kaptı. Herkese şarap sundu.

Pedro şarabını alırken başını kaldırdı;

- Denemek gerek ustalarım, dedi dalgın dalgın. İzniniz olur ise biz varalım çöle. Hemen devşirip bakalım. Sonra hastasını anımsayarak güldü. Bir şeyin ardına düşende hemen çözümlemeye davranıyoruz. Bir iyice kocadığımıza

bundan iyi kanıt olmaz.

- Kocalık mı gençlik mi efendim, diye atıldı Ramus.

- İkinci gençlik deriz kocalığa, dedi alayla Çopur. Hatta ikinci çocukluk. Pedro Ustamız bunu anımsattı. Bizim yanılgılarımızı yüzümüze vurmamak amacıyla.

- Anlıyorum efendim, dedi Ramus. Demek ki, ustamız bizim değersiz yapıtımızı okumuşlar... Daha ne denli çalışmamız gerektiğini anlatmak amacıyla ocağınıza attılar ki, kendi kendimizi de eleştirebilelim...

- Sağolsun bilgelerimiz, dedi Pedro. Gölgelerinde, La Raunee adıyla yayınladığınız Dialecticea partitiones yapıtınızı okuduk. Kendileriyle üstünde tartıştık. Sizde çok büyük yetenek gördüler. Yalnız, aktarmadan sıyrılıp, Averoe'yi olduğunca, Avicenne'yi ve Arabi'yi de okumak gerektiğini konuştuk. Arabi, Fusûs'unda, Avicenne'den, Averoe'ye geçen gelişim kuramını daha da genişletmiştir. Orda, "hiç bir şeyin gerçeği yok edilemez. Herşey, durmaksızın değişir ve yenilenir. Ve yaşamın yaşamsız sanılanlarda bile bulunduğu kesindir. Doğa, artmaz eksilmez bir varlıktır. Bunun özüne inebilmemek için çelişkilerin milyonlarca kez yinelenmesini gözlemlemek gereklidir," buyurur. Avicenne'nin Aristo'da eleştiriyle yetindiği sorunu, o çözüme yöneltir. Ve bu yöneltme içinde, ister soyut, ister somut deneyim olsun pek çok kez yinelenmesi gerektiğini öne sürer... Biruni başka bir örnek verir bize... Dönencelerin ve uzayın yapısının hesaplamasında, durmaksızın geliştirir ve yineler rakamları. Böylelikle büyüttükten başka doğanın dengesindeki çelişik gizi önümüze serer. Ancak, bunları açık biçimde gösterebilen yine de Arabi olmuştur. Hatta denilebilir ki, Avicenne'nin Hidaye'sindeki soyutlamaları somuta in-

dirgemiştir. Bağnazların tümünü ayağa kaldıracak ölçüde hem de. Korkmadan, yılmadan... Şimdi madem başladınız, geliştirmeye koşulusunuz. Geliştirirken de, diyalektiği kullanmaya zorunlusunuz. İşte bilgelerimizin ortaya koymak istedikleri buydu. Sanırız ulağa, Kral bir doktor yollamayı düşünürse, sizin gönderilmenizi önerilmesini fısıldamaları da bu yüzdendi ...

- Oh! dedi Ramus. Daha yaşlı ve usta bilinenler varken benim seçilmemin nedenini şimdi anlıyorum. Ve bilgelerimizin buyurdukları üzere, yazının değerini de... Korkmadan yayınladığım o tezin, böylesine bir olanak yaratacağını bilmezdim. Hemen sarılacağım buyurduklarınıza. Ve geliştireceğim tezimi. Yılmadan, usanmadan yineleyeceğim çelişkiyi. Değişiklikleri ve bileşimleri araştırarak dönemeç noktalarını not edeceğim. Madem başkasına olmasa bile bana yararlı olabilmekte, yazıya önem vereceğim, dedi her birine sevecenlikle bakarak.

Kâhya ayaklarının ucunda girdi. Barones'in kulağına eğilerek yemeğin hazır olduğunu bildirdi. Barones, tam başını kaldırıp, çağrılayacağı sırada Pierre Ramos yeniden sürdürdü söyleşiyi;

- Bağışlayın, bir şeyi daha anlayamadım. Sargı bezlerini neden yaktınız?

- Avicenne, Şifa'sında hastalıkların pek çoğuna gözle görünmeyen yaratıkların neden olduğunu söyler. Ve bunların, tenin çürüyen ya da dengesi bozulan yerlerinde yuvalanan cinler olduğunu anlatır. Sudan ve ateşten çok korkarlarmış. Hangisi kolaysa, onunla giderilmeli buyururlar. İbn-i Huseymi'nin optiğini çok inceledik. Ne var ki, gözle görünmeyeni gösterecek bir gereç yapmayı beceremedik.

Görüneni büyüten ve ayrıntılarını göstereni bilmekteyiz. Dahasına erişemediğimize göre, yarayı yıkayıp sargı bezini yakmayı kararlaştırdık. Ne var ki, görünmeyeni görür kılacak optik yapılıncaya hastalıkların özüne inmemiz kolay değil. Avicenne soyutta yakalasa bile niteliği belirlenemeyene karşı durmak şimdilik olasız... Siz uğraşırsanız belki sonrakiler geliştirir.

- İyi ama efendim, dedi Ramus. Az önce buyurdunuz ki, varolan yok olmaz. Eğer cin ya da başka şey, o gözle görünmeyenler de yok olmamakta ise, yakmak neyi değiştirir?

- O gözle görünmeyeni değiştirir. Kül varlığın değişik bir biçimi değil midir? Kötülükten arıtıyor, yararlı bir biçime dönüştürüyorsa ateş, yok olmasa da geliştirmiş ve kendisiyle bileştirmiş olmuyor mu? Nasıl ki, kızarmış et çiğ et değildir... Ve dahi çiğ et, canlının bedenindeki değilse!..

- Çok güzel örneklediniz bilge doktorum, diye dikildi Barones. Yemek zamanının geçtiğini ve ev sahipliğimizin gereğini unuttuğumuzu anımsattınız. Buyrunuz, sofra bizi beklemekte. Kızarmış etleri bir kez daha değiştirmekle neye döndüreceğimizi de söylerseniz biz de bir şeyler edinmiş oluruz.

- Değişen kızarmış et Baronesim, dedi Çopur. Sizin güzelliğinize dönüşmektedir.

DÖRT

Gitti beyler
mürüvveti,
Yaktıkları can oluşar, Yedikleri insan eti,
İçtikleri kan oluşar...

İncili Köşk'ün pencerelerinden Marmara lodosunun ak köpüklerini izleyen efendisinin ayaklarına kapandı Rüstem Paşa. Ağır ağır yerinden doğrulup bağış olduğunu göstere göstere elini uzattı Hünkâr.

Eğildi Birinci Vezir.

Bağlılığının kanıtını dudaklarında mühürleyerek, efendisinin eline bastırdı.

İsabet tedbir aldın Paşa oğlum, diye övdü Padişah.

- Tedbir efendimizin, diye eğildi Rüstem. Biz her zaman olduğunca buyruklarını uygulamak onuruyla mücehhez bulunduk. Azarınızdan korkardık efendimiz. Aksaray

üstüne varıncaya sezmediğimizden gücenirsiniz sanırdık. Ne var ki, oraya gidene asker arasında söz yok idi... İkrar ve dahi söz birliğince yürünür, sancak, bucak ve ocaklardan akın akın gelen, buyruğunuz altında toplanır idi. Birden yayılmaya durdu söylentiler. Kayseriye'ye varsa idik ne olacağını bilmediğimizden konaklamayı uzattık. Buyruğunuzu alanda da isabet tedbirin efendimizden geldiğine hükmeyleyerek, hemen uyduk. Toplarımız, tüfenklerimizin bir kısmı ve dahi biriktirilen gereçler kayda geçirilmiş, eminlere teslim edilmiştir. Bu serdarlık devlet hizmetine yaraşırlığımızı kanıtladı ise, kulluğumuzu yerine getirmenin kutuyla onurlanırız.

- Tasanız olmasın Paşa oğlum... Hoşnuduz. Ve dahi isteğimizi gereğince yerine getirmenizden kıvanmaktayız. Şimdi divan toplantısının sonuçlarıyla birlikte bize serdarlığınızı anlatın.

- Turgutça Paşanız, Amiral de la Gerde'la birlikte, buyrulan yerleri almıştır efendimiz. Muştucusu olaraktan Frank kralının balyosu d'Aramont kapınızda beklemekte. Ayrıca dileklerinin olduğunu belirtmektedir. Çaşıtlarımızdan ve dahi Turgutça Paşamızdan aldığımız bilgilere göre, haraç olarak vereceği üçyüzbin altınlık yıllık bacı borçlanmak istemekte. Çünkü İspanyol kralının biraz soluklanmak istemesi kaçınılmaz. Biz de bağışınızın sonsuzluğuna örnek olur düşüncesindeyiz. Frank kralı şimdilik nice bir güçlü olur ise, Şarlken'i onca oyalayarak, bizim doğu için rahat kalmamızı sağlar. Yok ise önceden buyurduğunuz üzere Erdel üstünde yeni bir çıbanbaşı yaratmamız gerekecek... Ne var ki, bizim tedbirlerimize karşılık tedbirler de oluşmakta. Tahmasb, Moskova Çarı'nın Kafkaslara sarkmasını kışkırtmakta. Böy-

lelikle, Kırım üstünden gelecek akını önleyeceğini düşünür. Bizim de Çar'a göz yummamız bağış olur. Tahmasb nice bir çağrılasa, bizden çekindiğinden davranmamakta. Az biraz sarksın ki, Hint yolunun kendine açılabileceği düşününe yaklaşsın. O zaman, İran kuzeyini kendiliğinden oyar. Ne var ki, Şeyh Safiüddin Erdebili'nin torunları, düzgün durmamakta kararlılar. Türkmen devleti kurdukları gerekçesiyle, içimizdeki Türkmen oymaklarını kışkırtmaktalar. Bir yandan çevremizi kuşatmayı düşünüp Şarlken'e el uzatırlarken, bir yandan içimizde dolap döndürmekteler. Daha devlete yenice sahip çıktığınız zamanlardakinin bir benzeri yaşanmakta efendimiz. Hatırlamaktasınız, zat-ı devletleri Engürüs üstüne varmaktayken, sakal öyküsü uydurup Süklün Koca ile Baba Zünnun'u ayaklandırdılar. Daha seferden dönmeden de, ardı geldi. Toros yöresinde Domuzoğlu'yla, Beyce uç verdi... Ve en büyük tehlikeyi, yeni birinci veziriniz İbrahim Paşa büyük bir gayretle kaldırdı... Kalender Halife'nin başkaldırısının nice bir güçlükle bastırıldığını bilmektesiniz. Soycak Hacı Bektaş-ı Veli'ye dayanan birinin, İran postu için ayaklanması ne acıdır, üstüne gölge ettiği toprakların bir eyaleti mesabesindedir. Ona devlet içinde hak tanınmıştır. Yedikleri nan-u nimet efendimizindir. Değerini bilmeyen cühela, bir mezhep delisinin ardına takılıp efendimize başkaldırmaktadır.

Süleyman, geçmiş günlerin olaylarını şöyle bir gözünden geçirdi, ilkin ikircimli bir kaygıya kapıldı. Sonra Bican Bey'in söylediklerini anımsadı. Söylenenler, Beyce ebesinin söylediklerinden değişik değildi. Her başkaldırıdan sonra sefere çıkarken rastladığında, Süklün Koca'nın olsun, Baba Zinnnur'un olsun, Kalender Halife'nin olsun başkaldırıya

zorlandığını savlamıştır. Bican Bey ise daha da ötesini söyledi. Başkaldırının koşularını ortaya koydu. İş, birinci vezirinin söylediğince basit değildi. Silkindi;

- Doğru demektesin vezirim. Olaylar tam da söylediğince oldu. Ama, altında yatanı başkaydı. Biz, Pirî Lalamızın yerine İbrahim Paşamızı getirende, Türkmen ilkin bunun ne anlama geldiğini kavramadı. Lalamız gerçekten kocamış idi... Emekliye ayrıldığını sandılar... Kul da Gedik Ahmet Paşa'nın yerini yeniden doldurmanın sevinciyle zulme sıvandı. Sıvananda Paşa oğlum, Türkmen başkaldırmaya koşuldu. Divanımız, başkaldırıların ardında İsmail ya da Tahmasb'ı görmekte kör davranmamalı. Deriz ki, devlet, bir yanlı bakarak yönetilmez. Bugün ikbalde olanın, yarın ne olacağı belirsiz. Değişimin zorunlu olduğunu kavramadın mı, diretmeye koşulursun. Az biraz da yestehleyen oldu mu, başkaldırı hazır durur... O yüzen, elbette bizden çekinenin de katkısı yardır başkaldırılarda. Bizim katkımız kadar mıdır, bilmek gerek..

- Haşa efendimiz... Zat-ı devletleri ve dahi kullarınız, her bir şey düzen içinde, kullarınızın yararına yürüsün diye gecelerini gündüzlerine katmaktadırlar. Ne var ki, anlayışsızların şerrine uğramak söz konusu ise, devletimizin bunun üstesinden gelmesi görevdir. Bizim sunmak dilediğimiz de budur. Seferin İran üstüne olduğu anlaşılmakla, askerin yılgınlığını sağlamak hevesindeki şuursuz kişiler peydahlanmıştır. Devletli şehzademizin adını kullanarak, olmadık sözler etmişlerdir. Bunda dahli var mıdır? Varsa ölçüsü nedir? Varsaymak da, araştırmak da, bizim yetkimizin dışında. Efendimiz adına serdarlığa görevlendirilsek de, kul haddin bilmek yaraşır. Cennetmekân atanız Musa Çelebi

de, Fatih Sultan Mehmet Han da, sultan tüyüne değen elleri ve dahi ölümüne sebep olan kelleleri kestirmişledir. Nice bir vezir olsak, kulluğumuzu biliriz... El sürenle, dil süren aynıdır. O yüzden, bizim edebileceğimiz söz ötesine geçemez. Ancak buyruklarınız ne yolda olur ise, gereğini yerine getirmek boynumuzun ve dahi kulluğumuzun borcudur. Sonunda, devletimizin yararı, devletimizin gönül hoşluğu söz konusu ise ölüm şan verir...

- Sizden her zaman hoşnut kaldık Paşa oğlum, diye yumuşadı yeniden Padişah.

- Her oğlum deyişinde Rüstem Paşa biraz daha güçlendiğini ayırırcasına kendi bileklerini sıkıyordu. Paşa ya da vezirim dediğinde de sözünün neresinden incindiğini anlamaya çaba harcayarak, çark etmeyi biliyordu. Ve biliyordu ki, kışkırtmanın dozunu artırırsa, suçun bir bölümü kabullenen padişahın kaşlarını çatıvermesi, bunca gücünün bir anda yitmesine yeterdi. Bildiğinden, hem Hurrem Sultan'ın desteğindeki görevini sürdürmek, hem de güveni sürekli sağlamaya koşulu olmanın güçlüğünü çekiyordu. Ağzından çıkacak sözcükleri seçiyor. Çok zaman seçtiklerini beğenmeyerek son anda değiştiriyordu, İbrahim Paşa'nın sonunu hiç unutmuyordu. Ayaş, Lütfü ve Süleyman Paşaların sonu mutluluktu. Görevden alınmışlar ama öldürülmemişlerdi. Oysa İbrahim Paşa!... Onu düşündükçe, kendi hazırladığı tuzağa kendisi düşmüşcesine tüyleri diken diken oluyordu. Yine de başladığı işi bitirmezse, bu sondan kurtulamayacakmışcasına bir tutkuyla yeniden sarılıyordu. Bu nedenle de sürdürdü sözlerini;

- Aldığınız tedbire yenisini eklemek gerekli görülmedi efendimiz. Sizin kutsal vücudunuz sefere çıkanda, her türlü

söylentinin anında kesileceği kesin. Ancak, buyurduğunuz tedbirleri gerektiğince denetledikten öte, yenilerini alıp almamak yüce buyruklarınızla uygulanacaktır. Bizim görüşümüz, ayyuka çıkan söylentinin söndürülmesi, kaynağın kurutulmasıyla mümkündür. Gözleri bütün gücüyle Süleyman'ın solgun yüzünü inceliyordu. Onun belli belirsiz titrediğini ve buruşur gibi olduğunu görünce hemen değiştirdi;

- Bunun için de sizin serdarlığınız kaçınılmazdır. Buna karar kılmış olmanız, kullarınız ve dahi askeriniz için bayram, düşmanınız için kara gündür efendimiz.

- Kanuni, arada bir yüreğinin ortasına bir hançer gibi giriveren, tahttan indirilme korkusuyla, bunca görkemli bir yapıyı yönetmenin gücü arasında bocalıyordu. Rüstem, efendisini tanımanın bilinciyle, alabildiğine kışkırtıyor, korkutuyor ve gücünü kanıtlayarak yönlendiriyordu öfkesini, içinin yumruk gibi sıkıldığını duydu Süleyman. Tam çağrılayın Mustafa'yı, giderelim diyeceği an, Bican geldi gözlerinin önüne. Mustafa'dan da, öteki şehzadelerinden de gençti. Ama, söyledikleri... Kendisiyle çelişmesi çoktan başını sallayacaktı. "Onlar, dedemizden bu yana devleti salt kulun ele geçirdiğini sanmaktalar. Oysa asıl ele geçiren biziz... Dedemize değin Evrenos'un, dedemizle birlikte Çandarlı'nın onayı olmadan sefer açamamakta idiler... Divanı kaldırdığına, kulun yükselmesini sağladığına ne iyi etti... Türkmen düzeni, daha da doğrusu Türkmen'in sultası başka nice yıkılabilirdi? Egemenlik ortak istemez. Bilmemekteler mi? Kulun ortaklığından n'olur? Bir Çandarlı'yı astırmaklığa, bütün Türkmen'i yanına almak zorunlu. Bir İbrahim ya da Rüstem'i yitirmek öyle mi? Elimi çırpıp işaret vermem yeterli. Oysa daha babamız bile, Zembilli Efendinin

izni olmaksızın tasarrufta bulunamamakta idi... Dedemiz, babamız ve dahi biz, adım adım Türkmen'i yenerek sahiplendik bu tahta. Simden geri, eskisine dönülsün olanaksız. Mustafamız bunu düşünmekte ve dahi böyle bir ortaklığa yanaşmakta ise, ilkin yanlışını göstermek zorunlu. Hele adem yollayıp, ağızını bir yoklayalım. Ondan ötesi ne gösterir görürüz. Rüstem, dilinin altında bir şeyler geveledığine göre, bir bildiği var. Var ya ona sormak yersiz. Kul, efendisinin işine karışmaya alıştı mı, sonunu getirmeye sıvanır. Birinden kaptığınızı, birine yedirmek gereksiz. Şimdilik, bir Türkmen paşası bulup görelim... Sahi, Şemsi Paşa, yarar kuldur. Hem de Türkmen'dir. Germiyanlı... O yüzden bize gelen haber gerçektir. Öyle olmasa, kul ağzını bulaştıramaz şehzadeye... İyi!.. Onu yollar ve dahi koklatırız bir iyice. Sefer sırasında da durumu bize bildirir." Başını kaldırdı kendi içinde bir karara varınca;

- Azbiraz dinledikten sonra Şemsi Paşa kulumuzu isteriz. Özel hizmetimiz vardır.

- Buyruğunuz dinlencedir efendimiz. Hemen yollanabilir, diye eğildi. Efendisinin başka bir buyruğu olup olmadığına baktı eğilirken. Olmadığını görüce, eteğine uzandı. Hakan yeniden elini uzatarak, bir günde iki kez sevindirdi birinci vezirini.

- Rüstem Paşa gözleri parlayarak çıktı köşkten. Divana yürüdü. Şemsi Paşa'ya beklemesini, hakanın ödüllendirme olasılığını bildirmişti. Ellerini oğuşturarak divana vardı. Bildiğince Şemsi Paşa tek başına beklemekteydi;

- Efendimiz, düşüncemizi doğruladılar karındaşım, dedi. Size özel hizmet bağışlamak dilerler. Ne olduğunu bilmemekteyiz. Ancak şu kadarını belirtelim ki, iyice kotarıldı-

ğında devletimiz, hizmetinizin büyüklüğü karşısında borçlu kalacaktır. Hem efendimizin görkemine güç katacaksınız, hem kendi değerinizin yüceliğini bir kez daha isbatlayacaksınız. Kapıları açacağınızı belirtmek, gönül borcumuzdur.

- Şimdi Paşa yerlere değin eğilerek, yaşlılığından umulmaz bir çeviklikle eteğini öptü Rüstem'in. Sonra efendisini daha çok bekletmemek amacıyla, İncili Köşk'e seyirtti.

***

Tozanlı suyunun nazlı nazlı akışını izlediler bir süre. Serkez köprüsünden, hemen ötelerindeki eski tahta köprünün oymalarını, Bayezit köprüsünün taş ve mermer karışımı aklığını göre göre geçtiler. Saray has bahçesinin sarı külâhlı bahçıvanbaşısı, çevresine topladığı elli gök çakşırlı uşağıyla, çimeni ve çiçeği Yeşilırmak'ın durgun sularıyla yatıştırıyordu. Bir sevdalı gülücüğüyle, yeşil üstünde oynaşan bin rengin coşkusunda saray kapısına vardılar.

Kapı Ağası, korucularıyla kapının önüne yığılan Türkmen beylerini tanımaz gözlerle süzdü. Süleyman Paşa'nın sarığında Osmanlı tuğunu görür görmez, ellerini omuzlarına çapraştırıp, selamladı. Bir bakışıyla kunt kapı iki yanından ardına değin açıldı. Ancak tepeden şöyle bir görüverdikleri hasbahçe, bütün görkemiyle gözlerinin önüne yayıldı.

Atlar, taş yolda, nallarının şakırtısını bırakarak yürüdüler. Kapı Ağası önlerinden sarayın merdivenlerine değin seyirtti. Orda atların dizginlerine yapışan köleler, Ağa'nın tavrını beklediler. Karşılayıcı davranışından, hemen atları has tavlaya çekmek için sabırsızlandılar.

Beyler birbiri ardınca attan inip, koruculara kölelerin ardısıra sekban divanhanesine gider bıraktılar. Kapıcı Ağa, avludaki şakırtıya uygun biçimde salınan haberle merdiven başına çıkan Lala Paşa'nın eteğine eğildi. Paşa, çağrılısıymış gibi karşıladı Türkmen Beylerini;

- Otağımız şenlendi paşam ve dahi beylerim!.. Sultanımız bunca şenliğin bir arada yürüyeceğini bilseler, görkemli hazırlık buyururlardı.

- Hazırlıksız olduğuna daha bir sevindik Abdi Paşa karındaşımız, dedi Süleyman Paşa. Biz dahi, hazırlıksız yola düştüğümüzden, sultanımızın bağışı altında kalmak korkusundan arındık.

- Siz ki, Anadolu içinde üç büyük ulusun başkanlarısınız. Siz bağış altında kalasınız görülmüş değil. Otağımızı şenlendirmeniz, armağın bolluğuyla boğulmamıza yeterli. Der demez eteğini topladı. Tezden içeri buyur ederek, yol verdi. Süleyman Paşa bildik adımlarla sarayın Divanhanesindeki Türkmen halılarını çiğnemeye durdu. Tam büyük salona geçeceği sırada; Efendimiz geldiğinizi gördüler. Sizi burda, iç divanhanede beklemekteler, diye yeniden yol gösterdi Abdi Paşa.

Korucular kapıları açınca, Mustafa Türkmen sadeliğinin üstünde mavi mavi ışılayan Sibirya kürküyle parıldadı. Bican, giyim kuşamıyla, duruşunu babasıyla karşılaştırdı hemen. Bundaki sadeliğin gizini araştırdı bir an. Dikilip yanıbaşında yer göstermesiyle, gizin ne olduğunu çıkardı. Davranışları, karşısındakine göreydi tümünün. Sultan Süleyman da, hemen aynı biçimde davranıp yer göstermişti. Geniş bir sedir üstüne yayılmış yumuşacık kürklerin üstüne oturdular. Lala Abdi Paşa, kullara hazırlık buyruğu verme-

ye giderken;

- Türkmen ulularını otağımızda görmek, gönlümüzü armağana boğdu, diye selâmladı Mustafa. Hoş gelmişsiniz, safalar getirmişsiniz.

- Buyruğunuzda olmak görevimizle, sizi hoşnut kılmak orunumuz asıl bizi armağanlar Şehzadem, diye atıldı Süleyman Paşa. Bağışlayın, tez yola çıkmaklığımız gerekti. Seyirttik ki, bildiklerimizden bilmediklerimiz bilmediklerimizden bildiklerimiz olabilir. Olanda da, her bir yan doğrunun bir bölüğünü görüp, yanlış değerlendirmeye varır. Oysa, şehzade olarak siz, Türkmen ulusunun sorumlusu olarak bizler, doğrunun kendini yakalamadan yorumlamaya yasağız.

- Bir ikircim duyar gidisiniz. Paşam, dedi Mustafa. Acep babamıza bir kötülük mü düşünülmekte?

- Kötülük devlete düşünülmekte bildiğimizce Şehzadem, diye atıldı Akyar Bey!..

- Devlet kötülükten arıktır Bey karındaşımız, sözleriyle atıldı Mustafa. Devlet, Eflâtun Bilge'nin buyurduğunca soyut bir kavramdır, insanların davranışlarıyla biçim ve dahi özünü bulur. Kişiler, kendi güçleri ve dahi çabaları cinde bozukluklar ya da yozukluklar çerçevesinde iseler, devletin bir suçu olmasa gerek. Eğer ki, devleti salt bu amaçla yetiştirilmiş seçkinler yürütürse, buyurduğunuz bozukluklar ortadan kalkar. O zaman, herkesin sözü geçer, herkesin sorumluluğu olur ve dahi herkes çabasınca değerlendirilir. Biz böyle düşünmekteyiz.

- İyi düşünmektesiniz Şehzadem, dedi Süleyman Paşa. İyi düşünmektesiniz ya, devletin ve dahi soyun sürekliliği uygulamanın doğruluğuyla ölçülür.

- Süreklilikten kastınız salt devleti simgelemekse, doğ-

ru... Süreklilik koşul. Yeter gayri yeryüzünde boyların kurup yıktıkları devletler... Bir devlet, bütün insanları kendi gölgesi altında toplayıp her birine yeterince vererek, gücü yettiğince alsa, soyun sürekliliğine gerek kalmaz. Devletin yükümlediğince kim ki bunu sağlar, o seçilip başa gelir.

- Başa gelmeden sağlayacağını nerden bilirsiniz Şehzadem, diye atıldı Süleyman. Sağlamak uygulamayı gerektirir. Uygulamada bulunmamış kişinin niteliğini kestirmek olasızdır. Oysa kötüsü vardır, ama soyda iyisi daha bir çoktur. Çok olduğundan Türkmen töresi gereğince soy yürüyüp gitmekte değil mi?

- Doğru dersin Paşa karındaşım. Sürüp gitmekte, ama yozluğundan çeken de çektiğiyle kalmakta değil mi?

Oysa seçme gücü ulusun elinde olanda, kendine yaraşır olmayanı seçmemekte. Hem böylelikle atamız cennet mekân Fatih Sultan Mehmet Han'ın yasası da geçersiz kalmakta. Şehzadelerin daha tahta geçmeden birbiriyle uğraşması yerine, birbiriyle yarışması gelmekte ki, herkes bilgelikte atsuvar olsun.

- Anlarız. Siz seçimi de ayağı baş kılacak gibi değil, başa geçecek arasında düşünürsünüz, diye gülümsedi rahatlamış bir biçimde Akyar Bey. Haklısınız o zaman, karındaş kanıyla kirlenen eller olmayacağından, soyun da üremesi artacak.

- Böylelikle seçim daha geniş bir yarışma ortamında gerçekleşecek. Sanırız Eflâtun Bilge, bunu savlamakta.

Zaten onun düşüncesinde seçkin ve dahi yetkin olmayana yer yok. Olmadığından onlar, kulluklarını bilip, ona göre davranacaklar. Tıpkı, atamız cennetmekân Fatih Han dönemine değin olduğunca, yorumuyla, her birinin gözleri-

ne baktı Mustafa. Ne düşündüklerini anlamak amacıyla bir süre yutkundu. Lala Abdi Paşa hemen söze saracaklarını düşünüp yalnızlıklarını uzattıkça, hoşnut hoşnut irdeledi her birini. Şimdiye hiç ses çıkarmadan, salt dinlemekle yetinen Bican'a baktı, sonunda. Gözlerinin derinlerinde belli belirsiz bir hoşnutsuzluk sezince, kışkırttı;

- Siz hiç konuşmuyorsunuz Bey karındaşım? Yoksa seferde olmaktan ötürü kurultayınıza gelmediğimize mi gücenirsiniz? Öyleyse bağışınızı dileriz.

- Şehzademizin yerine Hüsmen Baba pirimiz gelende, güçenikliğin sözü mü olurmuş efendim? Kim ki yüreğinin dibinde böyle bir gölge taşır, ilkin Hüsmen Babamızın ermişliği çarpar. Ardından kendi kendisinden utanır ki, başını doğrultmaya... Biz dinlemeyi yeğleriz. Ve dahi görürüz ki, şehzademizin öykünmesi Eflâtun bilgenin tanımlarınadır.

- Doğru görürsünüz bey karındaşımız. Biz bununla öğünmekteyiz. Ve dahi bir gün tanrı babamızı bizden çok sevdiğini kanıtlayıp göreve gelmemiz söz konusu olur ise, bunu uygulamak isteriz. Neden derseniz!.. Bizim düzenimizle bağdaşmaktadır da ondan.

- Böyle bir karara varanda, korkarız büyük bir kargaşaya neden olursunuz efendim, diye kaldığı yerden sürdürdü Bican. Nedeni budur ki, yerleşiğin geriye dönmesi olanaksızdır da ondan... Buyurduğunuzu uygulamak için olanak var idi... Kullar, pençik oğlanı örneği Türkmen yanında dağıtılıp sürekli neferliğe ve dahi kulluğa koşulsa idiler... Türkmen töreleri de, Ahi yasaları da bunu yasakladı. Oysa Atina'da yasa olan buydu... Köleler çalışır efendiler de kendi aralarında seçkinlik yarışına dururlar idi... Bizde öyle değil... Ahilik yasası buyurur ki, çalışmayana ekmek yok...

Türkmen için de baş koşul budur. Öyle olanda, kul çalışkanlığı ölçüsünde ağırdan devleti ele geçirmekte. Seçime girdiğinizde n'olacak? Ocak, küçümecik devşirdiği turnayı, devlet yönetmek amacıyla enderununda yetiştirmemekte mi? Soydan gelen yetişkinlik, yerini eğitimden gelene bırakmadı mı? Öyle olanda, siz neyi tersine döndürmeyi kurarsınız? Yürüyüp gideni daha bir pekiştirmekten öte yapacağınız ne olur? Yürüyüp gelenle yola çıkanda varacağınız yer, atalarınızın vardığından öte olmayacaktır. Hem de bize kalırsa yerleşikliğin kuralı bu olmak zorunludur. Neden derseniz, dönüp gelmek de, yüklenip varmak da ancak Türkmen'in yaşayışında kaldı. Ondan ötesi, kendi kasabasının sınırlarını aşmadan ölen pek çok insandan oluşuyor devletimiz. Böyle alanda, siz derneşip, göçebilir misiniz? İsteseniz bile uygulama olanağı var mı bu isteğin? Bağışlayın şehzadem, biz sanmamaktayız. Sanmadığımızdan da, iyi niyet yerine size gerçeği öneririz.

- Nedir önerdiğiniz gerçek?

- Bir kez bu düzeni olduğunca ele almak gerekir.

Neden derseniz, bu bizim değil, devletin düzenidir. Bizim düzenimiz kışın kışlak, baharda yazlak, yazın yaylak, güzün güzlek... Ve dahi işimiz bunların arasındaki yolun güvenliğini sağlamak. Gereksinimimizi bulduğumuzdan almak, gereksinimlerini dileyene satmak. Hatta almak ve dahi satmak bile yabancı... Değişmek durmaktayken, alım satma düzenimiz elvermez. Oysa, devletin düzeni, askeri zaimi, vakıfı tımarı, ahisi kadısıyla, elinizi uzat-tığınız yerden buyruğunuzu uygulatmaya dönük... Onca zaman var ki biz bile, hizmetimizi akça ile görüp, gereksinimimizi altın ile karşılamaktayız. Demek ki, işin burasında bambaşka bir

oluşumun gizi var. Neresinden bakarsanız, Türkmen yasalarıyla oluşan düzenden bir değişik. Öyleyse, siz de ilkin buna uymaya koşulusunuz.

- Bizim de düşündüğümüz bu olmakta bey karındaşım, diye atıldı Mustafa. Bu koşula uyaraktan her kitleye eşit hak ve dahi olanak sağlamak. Öyle yaptığımızda devlet, yine asıl sahibine döner, düşünmekteyiz.

- Devlet bizim devletimiz değil ki gayrı şehzadem, bize dönebilsin... Devlet şimdi, kulluktan gelen kişilerin devleti. Bunu durdurmak bile, onların yürümesine engel olur. Engel olunanda, haklısınız demelerini beklemek yanlış. Başkaldırı gelirse, derneşiğin davranışıyla, düzenlinin gücünü bastırmak kolay olur mu? Soyutta buyurduklarınız pek güzel, inançlarınızdan ötürü kutlarız. Ancak, siz posta geçtiğinizde düşüncelerle değil, uygulamayla sınav vereceksiniz. Ocak, yirmibinlikten yukarı zeametlerin en verimlilerini ele geçirdi. Ağalıktan paşalığa, parmakla sayacağınız azınlıkta güvenilir Türkmen var. Ve dahi bunların buyruğundakiler de çok zaman kul... Üstelik, soyuttan bile baksanız, biz azınlığa düştük. Atalarımız Rum ve Sırp'ı, babanız Arabi devletin içine katanda, biz, Bulgar ve dahi Hun Türkmenleri azınlıkta kılıverdik. Üstelik bu sonuncular Hazar örneği din değiştirip erimeye de yüz tuttuklarından yabanda saymak kaçınılmaz. Öyle olanda, bunca insan içinde, Anadolu ve dahi Rumeli'nin yamacına sığınıp kalmış Türkmen'in sözü geçmemek doğal. Ancak efendi olarak yasamızı geçirebilirdik. Onu da yitirdiğimizde, yeni düzene, yeniden düzen vermek kaçınılmaz. Bunun yapısını, dokusunu bir iyice gözlemleyip, gereklerini yerine getirmek, aynı süreci tersine doğru değil, kendi döngüsü içinde yüzüne doğru hızlandırarak

işletmeyi gerektirir.

- Dur hele bey karındaşım, dedi Mustafa. Biz burasına değin seninle aynı biliyi, aynı düşünceyi paylaşmaktayız. Ancak, buyurduğun nice bir iştir ki, duymuşluğumuz, bilmişliğimiz yoktur. Düzeni olduğunca alıp, hızlandıranda, Türkmen'e bir şey düşermiş gibi savlamaktasın. Madem biz, dediğince, çoğunluğu efendisi olaraktan posta oturacağız, eğer oturabilirsek, dedi kuşkuyla çevresinde göz gezdirerek. Onların çıkarına çalıştırmaya koşulu değil miyiz?

- İşi olduğunca alırsanız öylesiniz. Ve dahi kargaşadan yıldıkça öyle kalmaya koşulursunuz. Oysa döngüyü hızlandıranda, onlar dahi yetmezlenir. Kimin ki temeli vardır, hıza o yetişebilir. Yetişende de, güçleneceğinden düzene o sahip olur. Biz özellikle kılıç ve dahi zencal sahiplerinden umutluyuz. Düzenin yozuğunu bilen, düzüğünü de göstermek zorundadır. Biz bunu boyun borcu bellediğimizden, bilimizin yettiğince belirlemeye uğraşırız. Ve dahi izninize sığınarak, doğru bildiğimizi savlarız.

- İznimiz olmasa da, doğru bildiğinizi savlayacağınızdan kuşkumuz yok. Ve dahi siz konuşmaktayken, Horasan erleri hocalarınızın eğittiklerini duyar gibiyiz. Doğrusu sessizliğiniz bizi aldattı. Dedik ki salt tanıklığa onur verdi beyimiz. Oysa görmekteyiz ki, buraya bilimi getirmektesiniz. Kutlandık. Kutlandığımız ölçüde, aykırı bile gelse buyurduklarınız, sürdürmenizi dileriz. Ve dahi sorarız ki, sözünü ettiğinizi hızlandırma bir nice olacaktır?

- Son beş yıldır gözlemlediğimiz, zaimler, salt toprakla yetinmemekteler. Yakında, bizden öte mal sahibi, tüccardan öte iş sahibi ve dahi sarraftan öte tefeci kesilecekler... Bunu hızlandırmanın yolu, ortaklarının önünü kesmekten geçer.

Devletinizin gücü, yaban tüccarının gücünden üstündür. Komşu devletlerin tümünün gücünden üstün olduğundan... Öyleyse, divandan başlayarak, zaimlere değin, anlatılacak şey belli. Dışarıyla ortaklık kurarak, devletin mülkü, ürünü, insanıyla sömürülmesindense, dışarıyla açılarak, başka devlet mülkleri ve insanlarının sömürülmesinin daha kârlıdır. Bunun için de, imtiyazların kaldırılması gerekir. Bir kez, kuyruğu kesilende, kendisi derneşip, oralara varacaktır. Ve dahi kuracağı ortaklıklar, oraların sömürülmesini sağlayacaktır. O zaman, yine eskiden olduğu gibi buraya salt altın akacaktır. Ve dahi akan altın, herkesi hoşnut edecektir. Kul kişiler tüccar olsalar dahi, ahi örgütüyle, tımar dirlikleri, yoksulluktan zenginliğe varacaklarından, yıkılmaz kaleler gibi ardınızda ve dahi devlet içinde sizin istediğiniz biçimde söz sahibi olarak ortaya çıkacaklardır.

- İyi , ama bizim mallarımızı almak istemezlerse!.. Her ulus ürettiğiyle yetinende, bu sizin dediğiniz olasız, diye yadsıdı Mustafa.

- Ulusların ilerisi gerisi vardır efendim, diye sürdürdü Bican. Olanda, ilerisi gerisine göre daha iyi ve dahi elbette daha pahalı mal üretecektir. Daha düzenli bir üretim işleyişi kuracaktır. Hep önde olduğundan da, kendinden geri üretileni kendi gereksinimi için getirse bile ondan da çıkar sağlayacaktır. İşte örnek, bizim durumumuz. Ahi, nice bizden önceyse, bizden kârlı olduğundan... Devlet de, kendinden geri olandan kârlı olabilende ilerde olur.

- Biz bunları düşünmemiştik. Şimdi anlamaktayız, gerilemek olanaksız. Çapraşık bir çilenin, bir tek ip olmasına karşın, çözülmezliğini anımsatıyor, dedi ışıldak gözlerle Mustafa. Ve dahi biz bir ucundan çeke çeke, düğüme ge-

lende, İskender cihangir örneği kılıcı vurup, düğümü keserekten çaynaşığı çözdüğümüzü sanmaktayız. Yerinden doğruldu. Sarıldı Bican'a. Bey karındaşım, nice bir sevinçliyiz sizinle tartıştığımıza... Tartışma dedik bağışlayın. Biz burda bilgelerimizle Aristo öğretmenimizin akademiyasını kurduğumuzu sandığımızdan, eşit biçimde tartışırız. Oysa, öğrenenin, öğretenle tartışması olmaz, içtik buyurduklarınızı. Ve dahi, hünerin düğümü kesmekte değil, çaynaşığı çözmekte olduğunu bir iyice anladık. Orda kesende, ötekini atmaya koşuluyorsun. Oysa çok zaman attığın, kestiğinden çok fazla iş görür olmakta... Yanlışımız, çenemizden aktığından, çevremizde olumsuzluk yarattı demek... Ve dahi ulularımızın bunca yol tepmesinin altında, bize uyarı yatmakta...

- Uyarı değil Şehzadem, dedi Bican. Görmekteyiz ki, siz akademiyanızda devlet biçimlerini ve dahi gereklerini tartıştıkça, sorunu tam anlamayanlar düşmanlık ağı örmekteler. Ve dahi kendi çıkarlarının tutuşacağı korkusuyla, sizden kurtulmayı istemekteler. Bunda haklı olduklarını kabullenmeliyiz. Dünya çıkar üzere durur, biz kabullenmesek de... Öyle olanda, onların korunması kaçınılmaz. Bu kaçınılmazlık içinde, başka etkenler de varsa, hazırlık teze kotarılır. Kotarılanı yanlış bulduğumuzda önlemeye debelenmek bizim töremiz. O yüzden geldik ve dahi, bundan ötesinde son derece dikkatli davranmanızı duyurmak diledik. Siz devletin geleceğisiniz. Ancak yetkin elleriniz sağlamca kavrayabilir devletin dümenini... Sizden gayrisi ya kulun kulu olacaktır, ya tutkularının kulu... Oysa efendiye kulluk yaraşmaz. Yaraşmayacağından, sizden kurtulmak isteyenler çok yol aldılar. İbrahim Paşa'yı giderttikten, Hafsa

ninemiz de uçmağına kavuştuktan öte, sizi kanda boğmak dilerler. Sefere çıkarlar, topçeker camusları devşirtmezler. Aksaray'a varırlar, Diyarbekir ötesine sancak açtırmazlar. Duyduk ki, Amasya zaim ve dahi tımarlıları rastlantıyla öğrenmişler seferi... Bunun altında hile sezeriz. Sezeriz ya, bir şeyi de iyi biliriz. Kul doğrudan size el kaldıramaz. Kılınıza bile dokunamaz Oğuz yasasınca... Dokunanın orda boynu vurulur ki, atalarınız bunu çok uygulamışlardır. Hatta, soyunuzdan gelenleri savaşta öldürenler bile öldürtülmüştür. Kuraldır. Bu yüzden, kul yanından güvenimiz tam. Sizi ancak bir savaşa zorlayıp, bozmakla yetinebilirler. Bu oyuna gelmeyecek denli tedbirli olduğunuzu görürüz. Lala Paşanız çok bir akıllı ve dahi öngörülü olmalı. Bunca zamandır, baş başa konuşmaklığımızı sağlayabildi. Tedbiri iyi aldığını bizi karşılamasından da gördük. Amasya içinde oyalanmadık. Lakin, üç ulus beyi at binende duyulmasın olmaz. Geldiğimizce gideriz. Gideriz ya, bizim bir önerimiz var. Yanınıza her birimiz en güvendiğimiz bahadırımızı vereceğiz, diyerek durakladı. Birden kararlaştırmadıkları bir durumu ortaya atmaktan ikircikli öteki beylere baktı. Onaylandığını görür görmez de, sürdürdü;

- Bunlar, sizin esenliğinizden sorumlu olacaklar. Sizden de bir dileğimiz var. Saltanat otağına varsanız, bunları kaftanınızın eteğinden ayırmayacaksınız. Dilsiz olmaları gerekmekteyse, dilsizdirler. Sağır olmaları gerekmekteyse, sağır. Tasanız olmasın. Denenmiş, sınanmış ve dahi her birinden yiğitlenerek çıkmışladır. Bizim can güvenliğimizin sorumlusu idiler. Bundan öteye, sizinkinden sorumlu olacaklar. Siz de sınadığınızda göreceksiniz. Ve dahi, yanınızda olmakla, bizim adımıza davranmadıklarını anlayacaksı-

nız. Salt korunmanın ustasıdırlar. Ötesinde bilisiz, bilgisiz ve anlayışsız olmanın da ötesindedirler.

Mustafa durgunlaşıverdi. Üstüne çöken ölüm sessizliği bir süre ötekileri sardı. Türkmen beylerinin kendini yoklamaya ve kışkırtmaya geldiğini sanmıştı. O yüzden, konuşmak yerine konuşturmayı yeğlemişti. Bican, aklından geçenleri anlamışcasına olayı tam tersine çeviriverdi. Şimdi korkan ve bu korkusundan ötürü içindekilerin tümünü dışa vurmak isteyen kendisi. Bunca zamandır, suskun katlandığı ve beklediği tahtın altından kaymakta olduğunun bilincine yeni varıyormuşcasma irkildi. Bican'ın son sözlerindeki kesin güvence biraz irkiltti. Ne var ki, yanına verecekleri üç korucu, yine de beylerinin adamı olacaklardı. "Olsunlar," Benim kötülüğümü düşünselerdi, ya kışkırtırlar ya karşı yanla birleşirlerdi. Oysa tam tersine. Ne kışkırtmaktalar, ne yanlışımı yakalanmaya: sıvanmaktılar. Öğütlerinin yanına bir de güvence sunmaktalar. O üç adam, beylerinin olduğunca bizim de korucumuz olursa, yitireceğimiz ne var? Apaçığa yakın söyledik düşüncelerimizi. Türkmen devleti dedik, Türkmen beyi olduklarından. Asıl düşündüğümüz ne Türkmen'in ne kulun devleti, bizim devletimiz, demedik. Demeyende, anlamaları da olanaksız. Hatta bizim devletimiz olması gerektiğine kanıtları kendileri verdiler. Katılmadığımızı bile azbiraz belli ettik. Ne götürür adamları bizden? Saraya gidenden artık. Varsın üç çaşıt da Türkmen'den olsun. Ötekilerden daha iyi korurlar ya. Başını dikti. Gözlerinde sevecen borçluluk ışıltılarıyla;

- Bizi bunca düşüneceğinizi ummazdık, dedi. Bağışınızı onurla kabulleniriz. Ve dahi buyurduğunuzca, Saltanat otağına dahi varsak, yanımızdan ayırmayacağımıza söz ve-

ririz. Yeter ki dayanıklılıklarını kötüye kullanmayalım.

- Her biri dayanıklılık konusunda çelikle yarışır Şehzadem, dedi Süleyman Paşa. Doğrusu buncasını biz de düşünmemiştik. Bican Beyimiz her bir şeyi birçok yönlü düşünmekte ve dahi uygulamakta usta... Kendisiyle her söyleşimizde, eskisinden çok zenginleşmiş olarak ayrılmaktayız.

- Düşündüklerimiz gerçekleşende, biz sürekli zenginleşmeyi dileriz. Ne var ki, çekiniriz önermekten, diye hayıflandı Mustafa.

- İyi de olur Şehzadem, diye atıldı Bican. Uzaktan bakan ormanı yakından bakan ağacı görür... İzniniz olur ise biz gelecekte de, yanınıza varıp düşündüğümüzce konuşmaktan ötesini dilememekteyiz.

- Türkmen'in ulusu görevden kaçanda, sultanın çevresini kul almasın mümkün mü?

- Türkmen'in ulusu hiç bir zaman görevden kaçmadı efendim, dedi Akyar Bey. Kaçırılmayı buyurmaktaysanız o başka... Türkmen'in ulusu buyurmaya alışmıştır. Buyrulmak salt onurunu yaralamakla kalmaz, görevini gerektiğince yapmasını da engeller. O yüzden ancak eşitlik koşulları içinde iş görmesine izin tanınmalı.

- Tasanız olmasın. Savunduğumuz ve dahi istediğimiz budur, diye güvence veren Mustafa her birine gülen gözlerle baktı.

- Biz buraya pazarlığa gelmedik efendim, diye atıldı Bican. Dileğimiz odur ki, ilkin sizin güvenliğinizi pekiştirelim. Bizden ne adına olursa olsun aykırı iş çıkmaz. Dayanamayıp, sağlığında başkaldırırsanız, bilesiniz ki bizim hakanımız Süleyman Han'dır. Buyurduğu an, bütün gücü-

müzle yanında saf tutarız. Tıpkı dedeniz zamanında olduğunca... Ne var ki, uyrukluğumuz, sizin hakkınıza el uzatılınca da, buna karşı çıkmayı gerektirir. Bu yüzden geldik. Ve dahi sizi uyarıyoruz... Sakın olun, kalkışmayın. Amaçların bu olabilir. Yasaları, töreleri bilmekteler. Sizi en sağlam dayanaklarınızdan etmek amacıyla, başkaldırıya zorlarlar. Zorlandığınızdan direnebilirseniz, oyunlarını bozarsınız. Bozanda, canınıza kast eylemeleri kaçınılmaz, işte biz bunu engellemek amacıyla, yanınıza üç bahadır katmayı düşündük. Her biri, kendi boyunun beyini korumakla görevlidir. Ve dahi bunun için yetiştirildiğinden ne öç, ne acı, ne ağu yanınıza yaklaşamaz. Salt size bağlıdırlar. Salt sizin canınızdan sorumludurlar. Yeter ki, yanınızdan ayrılmamalarına izin verir... Ve dahi, posta geçinceye, onların koruma için alacakları her tedbirin uygunluğunu önceden bilin... Sizden istediğimiz tek ödün budur... Kabullendiğinizde Türkmen yasası uyarınca görevimizi yapmış sayılırız... Kabullenmezseniz yine yapmış sayılırız. Biz önerdik, siz yadsıdınız. Bundan öte sizden ne alkış bekleriz, ne sevgi, ne borç... Bir şeyin verilmesi gerekmekteyse, verebilir durumda olduğunuzda tartışır ve dahi karara bağlarız... Birşeyi, bir ödül karşılığında yapmak kulun işlevidir... Gerektiği için yapmaksa Türkmen'in töresi...

Kapının tıkırdamasıyla susuverdi Bican. Sözlerini bitirmiş olmanın dinginliğiyle, Mustafa'nın gözlerine baktı. Mustafa orda en küçük gölge görmemenin kesin güveniyle sarsıldı. Kollarını uzattı. Bican'ın omuzlarından tutarak, kapıya baktı. Abdi Paşa, bu anı beklemekteymişcesine açılan kanatlardan, kaftanının eteğini savurta savurta girdi. Suskunun ortasında sarı çizmeleriyle sessizliği bozmaktan

korkarcasına yürüdü. Mustafa'nın önünde yerlere değin eğildikten sonra;

- Şöleni büyük divanhanede hazırlamalarını buyurduk efendimiz, dedi. Hocalarınız, ozanlarınız, bilge ve dahi abdallarınızın tümü, beylerimizin onurlandırmasını kutlamaya hazır beklerler... Umarız, çağrınızın konuklarınıza yaraşır olması buyruğunuzu eksiksiz yerine getirdik...

- Başında siz bulunanda kuşku duymayız... Sağolun Lala, diyerek kıpırdandı Mustafa.

- Fırlayıp kalkan konuklarına yol göstererek, büyük divanhanedeki müzik, sanat ve bilim tartışmalarını açmaya yöneldi....

***

Armand, sabahın alaca yalınlığına gözlerini açtı. Yatak odasının penceresine uzanan yaşlı ağacın yeşilliği arasından bir müzik doldurdu kulaklarını. Bir bülbül, coşkun bir şakımanın tutkusunda, şatonun uykusuyla alay ediyordu... Birden belleği çocukluğunun cıvıl cıvıllığına uzandı... Eski bir Chanson'un dizelerine kapıldı;

- Sur la plus haute branche, le rossignol chantait, Chante, rossignol, chante, toi qu'as le coeurtout gai...

Birden aklına geliveren dizelerin önünü, ardını aradı bir süre. Bulamayınca, sütninesinin çatlak, tarazlı sesiyle söylediği bütün şarkıları sıralamayı düşündü... Savaş, yaralarındaki sızılar, gördükleri, bir anda silindi belleğinden. Ormanın açıklığındaki küçük köy alanı canlandı gözlerinde. Küçümenliğinin coşkusuyla zıplayışları... Önünde kocaman, renkli şapkalarını çıkararak eğilen köy yaşlılarının

saygın duruşları canlandı. İlk zamanlar nasıl da şaşmıştı onların küçücük bir çocuğa saygısına... Ve büyüdükçe nasıl da alışmıştı, efendiliğin gereklerine!..

İçinde, çocukluk günlerinin engellenmez itişiyle, doğruldu yatağından. Her devinimine şaşa şaşa ayaklarını sarkıttı. Kendinden korkarak, yüksek karyolasından indi... İpek halının üstünde terliklerini aradı. Yatağında olmanın alışkanlıklarına gülümsedi ardından. Terlikleri yoktu. Günlerdir kıpırdamadan yattığını anımsadı. Şimdiki davranışından sevinçli, yalın ayak doğruldu. Gövdesinin ağırlığını yavaş yavaş bacaklarına aktardı. Sağ eliyle tutunduğu yataktan dikkatle uzaklaştı. Kendini taşıyabiliyor olmanın kıvancı, belli belirsiz sancıları büsbütün unutturdu. Dikildi. Kendini dinledi. Sağ ayağından bir yere basmamışlık sezinleyince, yeniden inceledi. Bastığında, bedeninin eğrildiğini gördü. Yokladı. Üstüne bastıkça ince bir sızının beynine doğru tırmandığını ayırdı. Yine de diretti... Halının üstünde bir iki adım attı. Nefes nefese bir yorgunluğun yılgınlığına düştü. Yeniden uzanmak isteğine güçlükle direndi. Adımlarını daha bir dikkatle atarak, kapıya yöneldi.

Her adımda biraz daha açıldığını sezinlemek, gücünü artırdı. Ağır kapı, parmaklarını zorladı. Açtı... Mermer koridora bastığında, tabanlarından ağan soğukluğu duydu. Aldırmadı. Mermer yumuşaklığında koridoru boydan boya yürüdü. Merdivenin başına geldiğinde korkuluğun başlığına tutundu. Mermerin serinliği avuçlarındaki yangınla çatıştı. Bir an alnını da dayamak geçti içinden. Sonra, merdivenleri inebileceği kuşkusuyla durakladı. Yeniden dönüp, odasına gitmek üzereyken, koluna yapışan bir elin basıncıyla irkildi. Baktığında Pedro'yu omuz başında gördü;

- Görmektesiniz efendim, diyerek ellerine yapıştı kurtarıcısının. Yürüyebilmekteyim. Ve kendimi yeniden doğmuş gibi sezmekteyim. Birden tuttuğu elleri dudaklarına götürdü.

Pedro, ağzına yaklaşıncaya değin, eski alışkanlığıyla bıraktı ellerini. Sonra toparlayıp kurtarıverdi.

- Gölgenizde çok şey öğrendik Baronum, dedi, içtenlikle. Asıl borçlu olan biziz.

Armand, gözlerinde kaşlarına değin büyüyüp yuvarlaklaşan şaşkınlığıyla baktı Pedro'ya. İçi boşalmışcasına yaslandı bu söz üstüne. İçtenliğinden kuşku duymak istedi ilkin. Sonra, kuşkusunun yersizliğine inanarak;

- Bağışlayın, anlamadık!.. Dedi. Derin yaraya neşter kullanmamıştık şimdiye efendim, diye açıkladı kısa kısa adımlar atarak, yatağa götürürken Pedro. Çaresiz kalanda, sizde denedik. Küçük kusurlarımız olmadı değil. Başka türlü yapamayacağımızdan, kusurları görmezliğe geldik. Şimdi anlıyoruz ki, bacağınızdaki ezilmiş kemikleri de bir düzene koyabilir ve bundan sonrasında aksamanızı engelleyebilirdik. Ne var ki, yitirecek zamanımız yoktu. Tezden her bir şeyi kapatmak zorunluydu. Bağışlayın!..

Armand, tutunarak yatağına uzanırken, geniş bir gülümsemeyle bağışlamışlıktan öte, ellerini yeniden tuttu Pedro'nun. İçtenlikle ikisini birden sıktı;

- Can bağışlanan, noksan sormaz efendim, dedi. Aynı durumda nicelerinin Tanrı'ya sığınamadan öldüğünü çok gördük. Eğer şimdi kalkabiliyor, yürüyebiliyor ve yaşayabiliyorsak, bunu size borçlu olduğumuz açık. Kurtarıcımızdan danasını istemek insafsızlık olur. Varsın bacağımız biraz aksasın. Canımız sağ ya, sağolun!..

- Şimdi biraz dinlenseniz Baronum, dedi üstünü örterken Pedro. İlk kalkış sarsar insanı. Biraz dinlenin. Sonrasında daha uzun yürüyüşler yapmamız gerekecek.

Baron, doktorunun sözünü bitirmesini bekleyemedi. Gözleri kendiliğinden kapanarak, yüzünde sevinç gülücüğüyle uykuya daldı. Pedro bir süre hastasına baktı. Genç yapının nice bir kolaylıkla sağıldığını düşündü derin derin. Aydın'ın yaraları çoktan kapanmıştı. Aynı derinlikte olmadığından, hemen dikilivermiş, üçüncü yakılarda kapanmaya yüz tutmuştu. Armand ise, ancak toparlayabildi. Ve deneyimlerinin kesin başarısı, yüzünde gün ışığı gibi dolandı Pedro'nun. Yorganı Armand'ın omuzlarına değin çekti. Yüzündeki dingin gülücüğü gözlerinde taşıyarak, odasına yöneldi.

Kapıyı tutar tutmaz, Çopur Buğa eline yapıştı. Ses çıkarmadan birlikte girdiler. Pencerenin perdesini açtı Pedro. Gözlerindeki ışıltılarla oturdu;

- Gördüğümüz ve dahi duyduklarımız doğru he mi Pedro Usta, dedi Buğa... Hastamız, kendi kendine yürümekliğe güç bulabilmekte!..

- Hemen sezeceğinizi bilmekteydim. Bir tıpırtı duyar duymaz fırladım. Demek ki, yetişemedim. Oysa bekliyordum. Bu günlerde doğrulup gezinmesi doğaldı. Sonra birden al bastı yüzüne. Utangaç utangaç başını salladı. Sizin de, aynı şeyi beklediğinizi unuttum öyle ya!.. Eh, unutmayanın, unutana borcu vardır... Bağışlayın!..

- Demek bulguların kesin ustam, diye eline yapıştı Buğa. Bekliyorduk ama, kaygılanıyorduk da... Her geçen gün, kaygımızı artırıyor, umudumuzu söndürüyordu. Oysa bu sabah, kapısının tırkırdadığını duyduk. İlkin dedik ki, hiz-

metçilerden biri bakmaya gidiyor ola... Çünkü senin kapından ses gelmemişti. Sonra birden aydık... Yatan ademe gün gece olmaz. Kendini ne zaman güçlü sayarsa, hürp diye kalkıverir... Dikilip doğrulduk. Ol gördük ki, tabip ustamız başarısıyla yerinde duramamakta. Şimdi düşündüğümüzü söylenmenin zamanıdır. Madem bizden öte kimse sezinlemedi... Ve dahi madem yattığını yeterli bulmaktasın... Uyanır uyanmaz çağrılayalım ve dahi son tımarını salonda görelim ki, herkesin parmağı ağzında kalsın...

- Biz göstermekliğe yapmadık ki yaptığımızı ustam, dedi Pedro. Görevdi üstümüze. Görevimizi yerine getirebildikse, Turgut Reis'e borcumuzu ödemiş oluruz.

- Dediğimiz de bu... Bundan öteye burda eğleşmemiz yanlış. Bizi bekleyen yaralı, bizden yardım uman savaşçı vardır. Olvarıp, yanlarına erişelim ki, haklarını bağışlayalar. Yoksa, onlar orda kan içinde ölüp, sancımaktayken yangelip yattığımızı düşünerek kargışlarlar. Parisli doktorumuz, akıllı bir ademe benzer. Hem de gerektiğince inceler ve dahi düşünür ise, aradığını bulur. Bulanda engizisyona gider mi, bilmemekteyiz. Ne var ki hastanızın bundan ötesini bir güzel tımarlar gördüğümüz...

- Buyurmakta iseniz efendim, oyalanmak gereksiz. Anlaşılmakta ki, bulgularımız aynı... Aynı olanda da, kararımız daha bir kesinleşti. Dediğiniz üzere, çağırıp son tımarını yapalım ve dahi izin dileyip yerimize varalım.

- Baka Pedro Usta, dedi birden Buğa. Burda kalıp, bilgilerinizi ve dahi bulgularınızı daha bir ilerletmeyi kurmakta iseniz, özgürsünüz...

Daha sözünü bitirmeden atıldı Pedro;

- Ustalarımız da verdikleri sözden döner mi oldular?

Ne konuşmuş idik vaktiyle... Pir Ata otağına yönelindiğinde, birlikte gitme iznini koparmamış mıydık? Şimdi durup durmakta iken bu yestehlemenin anlamını çıkaramamaktayım.

- Kişi bazen bir şeyler yapmayı kurar bilgem, dedi Buğa. Gönlü ister de, aklı engel olur. Ve dahi aradan zaman geçende, keşke deneseydim, der. Pişmanlık duyar...

- Biz gönlümüzün isteklerine kapılacak yaşı da, aklı da gerilerde bıraktık sanırdık. Olmamışlığımızın yüzlenmesidir duyduğumuz sözler ki, halâ yeterince uğraşmadığımızı kanıtlar. Bizi silkelemek istemekteyseniz, derya ne güne durmakta bilge ustamız. Varır, korsunuz bir kalyonda... Forsalığımızda, yoksunluğunuzu çektirirsiniz.

- Eh, sonra demedi deme... Pişmanlık duyduğunda, kendini suçla. Neden dersen ikiletmeyeceğiz... Ola ki, bizden bıkkınlığından olurlanıverir ve dahi asıl o zaman yoksun kıldığın biz oluruz... Hadi hazırlan da, oyunumuzu düzelim. Ve dahi sevinçten uçuşanlara, bekledikleri muştuyu sunup, yola düşelim!..

***

Çavuşbaşı, Enderun odalarını bir bir dolandı. Bunca zamandır, yeterince gözettiği civelekleri uyardı. Çavuşbaşı tarafından kaldırılmak, tümünü şaşırttı. Gözlerini oğuşturarak gördüklerinin doğruluğunu araştırdılar. Yanılmıyorlardı. Çavuşbaşı, çorbacılarına ya da koğuş kıdemlilerine buyurmak duruyorken, kendisi dolanıyordu bütün oraları... Hem de alışkın oldukları sertlikten uzak, birer baba okşayışıyla kaldırıyordu her birini. Ve odalarından çıkarken,

alabildiğine yumuşamaya zorlanmış sesiyle;

- Tören giysilerini kuşanıp, orta meydanına öyle toplanın, diye buyuruyordu.

Murat, Sefer'in gözlerine baktı. Sefer, Hüseyin'i aradı. Tümünün gözlerinde aynı bilisiz şaşkınlık ipildedi. Dayanamadı sonunda Murat;

- Bir değişiklik var yoldaşlar! Çavuşbaşı ağamız böyle okşadığına göre, dersimiz bitti m'ola? Bizi deftere geçirip, görev başına yollayacaklar ki, kurbanlık hazırlığındalar. Hadi davranın, yoksa kaşları çatılır ağamızın.

- Dediğin doğruysa, burayı bayağı özleyeceğim, diye atıldı Hüseyin... Bir iyice alışmış idik. Yazık ki, bıyığımız bitti, günümüz yetti...

- Neye hazırlanmakta isek, ona koşulacağız sonunda, diye sürdürdü Sefer. Yazıklanmak da, savsaklanmak da yazılı değil. Olvarıp, yerimizi alalım ki, sayım başladığında, ortamız tamam olsun.

Hızla giyindiler. Yepyeni silâhlarını kuşandılar. Birden büyüdüklerini, serpildiklerini ve yeniçeri gülbankindeki yiğitlerden biri oluverdiklerini sezdiler. Enderun Mehteri nöbeti vurmaktayken, odalarına son bir bakış bırakıp, alana seyirttiler.

Ardarda toplanan civelekler, ortaların tüm gediğini kapatır hale gelince, Mehter nöbeti birden kesiliverdi. Çavuşbaşı ağa, çorbacıların ortalarından aldığı sayım sonuçlarını hoşnutlukla dinledi. Daha İstanbul minarelerinde ezanlar okunmadan, bir koca eğitim birliğini ayağa dikivermekten sevinçli, gözleri ışıladı.

Ağır ağır, yeniçeri düzenince ay biçiminde dizilmiş öğrencilerinin ortasına yürüdü. Kalın parmaklarıyla bir süre

bıyıklarını burduktan sonra;

- Baka yoldaşlar!.. Diye söze girdi. Yoldaşlar sözcüğünün kulaklardan ağır ağır belleklere süzülmesini bekledi. İlk kez duydukları bu çağırışla göğüslerinin demirci körüğü benzeri kabardığını gördükten sonra, sözlerini sürdürdü: Bunda işiniz bitti. Her biriniz, bunca yıldır devletimize yaraşır birer kul olarak eğitildiniz, yetiştirildiniz, yetkinleştirildiniz... Her biriniz, sahip zaman efendimiz ve Tanrı'nın yerdeki gölgesi halifemiz Sultanımızın buyruğu uyarınca davranmaya koşuluyorsunuz. Bundan öte, öğrendiklerinizi uygulamak zamanıdır. Kim ki, öğrendiğini gerektiğince uygular efendimizin gönlünü hoşnut kılar. Ve dahi sahibinin hoşnutluğu, yüceliği ölçüsünde ödülendirir kişiyi... Bundan öte, yaptığınız ve dahi hoş hizmetlerinizle, önünüzde bütün kapılar açılmakta. Yürüyene aşkolsun!.. Bilesiniz, ne unutulur yaptığınız, ne abartılır. Sizden öncekiler nice bir hizmet görüp değer kazandılarsa, üstünüze düşen budur. Bizim beklediğimiz, gösterdiğimizin iyi uygulandığını bilmek... Sizin hoşnutluğunuz sahibinizin hoşnutluğuyla gönenmek. Ne işlemeniz gerektiği yeterince belletildi. Ve dahi kutlusunuz ki, ilk göreve çıkışta, size muştular verilmekte. Efendimizle bilerek sefere varacaksınız. Ve dahi ilk hizmetinizi sefer içinde, döğüş ortamında vereceksiniz. Bu bulunmaz bir yazıdır sizin adınıza. Bunu daha da iyiye çevirmek elinizde. Gayret sizden, yardım Allah'tan... Buyrun, gülbankimizi çekip, iskeleye inelim ve dahi Hakanımızdan önce ocağın içindeki yerimizi alalım ki, ilk günümüz asan başlasın...

***

Sevdiği şehzadesi Cihangir'i sağ yanına aldı. Atının üstünde dimdik duruşu, ak sakallarının altındaki solgun yüzünü gizliyordu. Gülümsemesi, sakalların üstünde al al oynaşınca, yolun iki yanına dizilen İstanbul insanı, danişmetlerin yönetiminde alkış tutuyor, onların söylediklerini yineliyorlardı: "Alleyke avnullahi taâla!.."

Ayasofya ve sahn-ı saman medreselerinin da-nişmentlerinin yönettiği kalabalıkları aşar aşmaz Arapça'nın yerini Türkçe alıverdi. Ve ağızlar, aynı tümceyi bu kez bildik sözcüklerle yineledi; "Tanrı yardımcın olsun!.."

Denizi aştı. Otağa varır varmaz, hazır bekleyen Orduyu Humayun'a arş, dedi yürüttü Sultan. Aralıksız yürüyüş, Maltepe, Tekfur Çayırı, Gekboze üstünden iki gün sürüp, Değirmendere'de iki günlük dinlenmeye dönüştü. Burdan davrandılar... Çınarlı, İzmit, Kazıklı, yaylacık, Dikili, İznik, Yan burcu konaklarında birer gecelik mollalarla, Yenişehir düzlüğünde ordugâh kuruldu. Yol yorgunluğunun giderilmesine değin kalınacağı, derin bir soluk gibi dolandı askerin arasında.

Yürüyüşe ara vermenin rahatlığındaki asker, karşılarında dalgalanan ak gök, kızıl sarı, bayrakların püfürtüsünde irkildi. Tezden dolanan haber, Kütahya valisi Şehzade Bayezit'in babasını karşılamaya geldiğini bildirdi. Asker, geleni geldiğince karşılamaya hazırlandı. Yüzler tozdan, giysiler kirden arındı... Ağalar, beyler, beylerbeyiler, Paşalar ve vezirler at binip, sancak açtılar. Ortanca şehzadelerine hoşgeldine koştular. İlkin bağıllıklarını bildirip, el öptüler. Sonra konuklarını yanlarına alıp el öptürmeye koşturdular...

Şehzade varıp babasının eteğine kapandı. Bunca yolu

ivecen gelmesinin ödülünü de hemen aldı. Sultan, oğlunu İstanbul'u korumakla görevlendirip kendine vekil sayarak Edirne'ye atadı!.. Şehzade bir gün dinlenerek, Karesi üstünden karşıya geçmeye davrandı. Ordu, şehzadesini uğurlayıp dinlencesine çekildi. Bir günlük daha moladan sonra, mehter vurdu, asker yola koyuldu... Akbıyık, Ermenipazarı, Zincirlikuyu, Bozüyük, Çukurhisar üstünden, Eskişehir ovasına ulaştı... Sefer kethüdası, nişancı ve Hazinedar Ağaların gözetiminde, ova menzilinde yığılan savaş salmasını deftere geçirdi. Mekkarelere yükledi. Yeniçeri ağası, topçeker camusların Aksaray menzilinde bekletilmesi için Gülek ötesine ulaklar saldı.

Her menzilde, yeni bir derenin suyuyla beslene beslene büyüyen ordu, Sakarya örneği Eskişehir'in Porsuk'unu yüklenerek, Akvîran'dan, Konya Ovası'na sarktı. Seyit Gazi, Kulapa ve Bayat üstünden, Bolvadin'e varan da Manisa valisi, Şehzade Selim'in Saruhan askeriyle buluştu... Gediz yöresinden, bozsancak açan şehzade, orduya yeni bir dinlenme, ağalara yeni bir eğlenme çıkardı... Ordu törene durdu, ağalar olvarıp el öptüler... Birlikte gelip, el öptüler... Sultan Süleyman, şehzadesinin el öpüşünden hoşnut, Cihangir'iyle birlikte yanıbaşında sefere katılmasını buyurdu... Selim, savaş sanatını ustasından öğrenmekten sevinçli, buyruğu babasının ellerine kapanarak karşıladı. Sonra başı dik, bir kanat komutanı olarak, ağalara beylere, vezirlere bakıp buyruk beklemeye başladı.

Törenler bitip şölenler sonuçlanınca şehzadenin çerisiyle, sultanın çerisi bir arada ordugâh çözdüler. Söğütlüdere vadisinde yağmura tutulup zorluk çektiler. Selâmı aleyk çayırında mekkare devşirmenin ardına düştüler. Yitirilen-

leri buldular. Yeniden yola koyuldular. Ishaklı Akşehir'i, Argınözü Ilgın'ı, Saiteli Germeç Beli'nin geçip Konya'da Kalabat çayırında durakladılar.

Toroslardan camuslar yetti. Eğiticilerinin zorlamalarıyla boyunduruğa alınıp balyemez toplarına koşuldular. Karadeniz kıyısı, Amasya üstünden gelen Şehzade Mustafa'nın sancağı alında, Yeşilırmak örneği derneşti. Konya'dan kalkan Ordu'yu karşılamak amacıyla, Akhöyük üstünde toplanmaya durdular.

Ordu, Kırkpınar'ı, Karacadağağ'ı, Kabak, Düden, Ereğli'yi geçti... Akhöyük de denilen Kilimse ovasında yeniden ordugâh kurulup, karşılayıcılarına kavuştu. Törenleri şölenler, toyları düğünler izledi... Mehter vurdu güm güm!.. Sancakbeylerinin, Beylerbeylerinin, paşaların, vezirlerin ve şehzadelerin kendi mehteleri, sultanınkiyle yarışa durdu... Kat kat çevganiler saf saf nekkarezenler, ordu ordu neferler, bir ağızdan cenk havası vurup, bir ağızdan cenk türküsü okudular.

Ve Mustafa'nın eteğine varan paşalar, saygılarını, sevgilerini, bağlılıklarını bildirerek, elini öptüler... Birlikte yemek yediler, söyleştiler, eğleştiler... Ertesi sabah erkenden babasının yanına götürüp el öptürmek üzere, her biri kendi otağına çekilip, uykuya vardılar...

Sabah, müezzinlerin coşkun sesleriyle ağır ağır karanlığı ve uykuyu böldü... Ordugâhın her bir köşesinden birbirini yanıtlayan çağrıların kıpırtısı, ovanın yüzünü insan aydınlığıyla bezedi bir iyice... Paşalar derlenip hazırlandılar. Toplanıp şehzadelerin otağına vardılar. Mustafa'yı, Anka Kuşu'nun kanadına bindirince aralarına aldılar. Üç bahadırının hemen üç yanında dönenmesiyle, paşalardan koptu

Mustafa... İki saf halinde yarılmış ordunun arasından, sürekli alkışlarla ağır ağır otağa vardılar. Sipahilerin "Tanrı bağışlasın," naralarına sekbanların "Devletimizin güneşi geçiyor," bağırtıları eklendi. Önüne gelinceye suskun duran Yeniçeri ocağı, birden gök gürültüsü örneği gülbank çekmeye durdu. Gülbank naralara karıştı. Gümbürtü otağların süslü tuğralarından gökyüzüne ağdı... Selimin içi buruldu. Durmaksızın büyüğünün öykülerini dinleyen Cihangir, sevinçten kamburuna yaslandı. Gümbürtü yaklaştı, Süleyman tahtından kalkıp iç otağı ayıran perdenin ardına geçti. Cihangir direnmek isteyende elinden tuttu. Zorla sürükledi. Yan yana, otağı boş bırakıp yumuşak minderlerin üstüne oturdular.

Paşalar, Vezirler, Beyler, otağa otuz adım kala durdular. Hepsi atlarından indiler. Ellerini göbeklerine kavuşturup babasına kavuşma sabırsızlığındaki şehzadeyi beklediler. Mustafa yere atladı. Karşılayan Bostancıbaşı'na gelenek olduğu üzere babasının armağanı yakut kokmalı kılıcını dedesinin armağanı zebercet serpme hançerini uzattı. Hemen yanı başında bitip silahlarından soyunuveren üç bahadırıyla birkaç adım yürüdü.

Bostancıbaşı, yanıbaşında yürümekte iken kulağına eğildi. Şehzade'nin;

- Efendimiz, dedi. Devletlimiz sizi yalnız görmeyi buyurdular!..

Mustafa durakladı. Kulağına fısıldananı duyan üç Türkmen bahadırı, hemen şehzadeye yapıştılar. Gözlerinde, Mustafa'nın ilk kez gördüğü bir kurt ışıltısı, irkiltti Şehzadeyi. Bunca zamandır can yoldaşlığıma alıştığı insanların bakışlarındaki savunma içgüdüsüyle irkildi. Birkaç adım

daha attı... Bostancıbaşı yeniden kulağına eğilirken, birden durdu... Dikildi. Gözleriyle bahadırların yanından kopmalarını buyurdu. Bahadırlar direttiler. Bakışlarında olumsuzluk sezmenin hıncı yanıp söndü. Mustafa kesinlikle buyurunca durakladılar. O duraklamada sıyrılıp geçti Mustafa... Gücünü kendine ve Bostancıbaşı'ya kanıtlamanın dikilişiyle topuklarına basa basa yürüdü. Bahadırlar aynı anda birbirlerine bakıp, ardınca yürümek istediler. Ne var ki, otağ koruculari çoktan bir kale gibi önlerini kesivermişlerdi.

Mustafa, kendisine saygıyla yol veren korucuların arasından otağa girdi. Girer girmez yanından uzaklaşan Bostancıbaşı'nın gözlerini aradı. Otağın boşluğunun nedenini öğrenme isteği, kapıdan beriye yürüyen dilsizlerin iri gövdelerinde eridi... İçinin derinlerinde yükselen bir direnç, bahadırların bakışlarındaki anlamda kesinleşti. Kendini babasının ayaklarına atmak amacıyla, iç otağa zıplayacakken, boğazına geçen bir kemendin tuzağına tutuldu. Direnip dilsizi sürükleyerek, yeniden güç aldı. Perdeden doğru yürüyen dilsizlerle karşılaşınca, tüm gücünü ellerinde ve sesinde toplayıp bir yandan kendini kollarken, bir yandan bağırmaya durdu;

- Devletli babam, gör de bak neler işlenmekte!.. Sonra çevresinde toplaşıveren dilsizlere saldırdı var gücüyle. Dokunulmazlığının etkisi tümünü yere serince, durakladı dilsizler. Bir şehzadeye el sürmenin korkusuyla, Mustafa'nın direnci, ellerinde ayaklarında titreme oldu. Kanuni, perdenin aralığından dilsizlerin üstüne saldığı ürkünç bakışlarıyla bile derneşip davranmalarında etken olamadı dilsizlerin.

Mustafa, babasının bakışlarına döndü dimdik. Gözlerinde acının, kurtulma isteğinin ve yakarmanın donuklaş-

masıyla, sert bakışları yumuşatmayı kurdu. Adım adım gerilmeye durdu. Hazır cellâtları devingensizken, askerin arasına atılma çabasına düştü. Dilsizler, elleri göbeklerinde kalakalmışlardı. Kanuni, başını perdeden, uzattı.

- Bire koman! Diye bağırdı boğuk boğuk...

Mustafa gerilemesini hızlandırdı babasının sesini duyunca. Gözlerinde bir kin yanıp söndü. Otağın kapısına iki adım kaldı. Bir kez dışarı çıksa, bir kez askerin arasına girebilse... Askeri bırak, bir kez bahadırlarının erişebileceği yere varabilse! Ardından Kapıcıbaşı Mahmut Ağa sinsice yaklaştı. Yayının kirişini boynuna geçirdiğinleyin büktü. Mustafa debelenip kurtuldu ilkin. Ama, gırtlağını boğan yay, sesini de, devinimini de birden durdurdu. Damarları şişti. Gözleri yuvalarından uğradı. Ağızındaki sözcük yarım kaldı. Elleri, ayaklan titredi. Bedeni seğridi. Ve birdenbire boynu yumuşayıverdi...

Mahmut Ağa, mosmor kesilmiş şehzadenin ölüsünü, otağın içinde attı. Bütün çatışmayı izlemiş olan Cihangir, otağdan deliler gibi fırlayıp, "İmdaat" sesleriyle orduya yönelirken, Bostancılar güçlükle tuttular. Mahmut Ağa, palasını çıkardığı gibi, elleri göbeklerinde donmuşçasına bekleyen dilsizleri paraladı. Hemen ardından Sultanın önünde diz çökerek;

- Ferman efendimizin dedi. Düşmanlarınızın ömrü bu kadar olsun!..

Süleyman, güçlükle tutulan Cihangir'i yanına çağırttı. Şehzade, duymuyor, görmüyor ve durmaksızın çırpınıyordu. Hekimler, nar şerbeti içinde afyon yutturmaya çalışırlarken, Mustafa'nın kapısı kullarını çeviren bostancılar, göz açıp kapayıncaya tümünü kestiler. Üç bahadır, şehzadenin

kendilerini bırakmasından sonra, çemberi yumruklarıyla yarmaya devindiler. Başaramadılar...

Sonunda, Cihangir yutturulan bir koca topak afyonun etkisiyle derin bir uykuya daldı. Mustafa, boş otağda, kaldırılıp, götürülen yedi cellât ölüsünden de yoksun, yalnız ve mosmor uzanıyordu.

Sultanın bir işareti ile, cellâtların kanıyla ıslanmış otağ halısı, Mustafa'nın üstüne, dürüldü... Dürüm, bostancıların çadırına götürüldü. Otağa yeni bir halı serildi. Sultan ilkin, Cihangir'in geri götürülmesini buyuracaktı. Sonra kendinden uzakta, pek çok söylentiyi yaymasından çekindi. Çirkinliğine karşın en sevdiği şehzadesini birlikte sürüklediğine pişman oldu bir an... "Mehmedimin yerine geçirmeseydim keşke.. Dayanıksızlığını bilmezdim." Diye düşündü. Oysa, şehzade kardeş kanıyla yunmaya gelir. Ya da kendi kanıyla. Madem devlete tırmanacaktır kişi, kana dayanıklı olmalı... Olmayanda, böyle karılar örneği ayılıp, bayılır," düşüncesiyle irkildi. "İyi ya, bak taht uğuruna nelere katlanmakta kişi. Kardeş kanıyla yunmak, kendi kanıyla boğulmaktan yeğdir biliriz. Üstelik, yasadır.. Ne var ki, biz kendi oğlumuzun kanıyla yunduk şimdi. Bizden sonra tahtın sahibi olacağı yitirdik. Asıl incinmesi, ayılıp bayılması gereken biz iken!..' Sanki yüreğimiz dayanmakta mı? Onca zamandır, yapmamaya kendimizce and içmedik mi? Bakışlarını gördük işte. Babasını devirmek isteyen, böyle mi gelir otağımıza? Kendine ten gibi yapışan Türkmen korucularından bile koptu... Anlamalıydık içtenliğini... Anlamalıydık ya, tahtta korunmak vardır oğlumuz... Tahtı ve dahi kendini korumak. Olmadı mı, işte böyle yaklaştığını sandığın an, taht da gider can da... Toparlan öyleyse Süleyman... Göster askere

neyin söylentisini işlediğini... At önlerine önderlerinin boğulmuş ölüsünü... At ki, Süleyman tahtında kimsenin gözünün olamayacağını isbatla herkese!..” Kararıyla dikildi yeniden. Benzinin solukluğu ala döndü. Yaptığını taht için yapmanın inancıyla, yerinden doğruldu. Ağır ağır yenin-den döşenen otağ divanhanesine yürüyerek tahtına oturdu.

***

Sabah nöbetine kalkan bostancılar, omuzbaşlarında biten Bostancıbaşı'nın işareti üzerine, içinde Mustafa'nın ölüsü bulunan dürümü yüklendiler. Ordu, derin uykusunda iken omuzlayıp mehter alanına götürdüler. Dürümü yere bırakıp yuvarladıklarında, nerdeyse alanı kaplayan Çin halısının üstünde, kanlı bir çiçek gibi açtı Mustafa'nın ölüsü... Bostancıların gırtlağına bir yumruk yapıştı. Tükrüklerini yutamadılar. Zorlamaları hıçkırık oldu damaklarında. Yaşlı gözlerle bir süre ölüye baktılar. Bostancıbaşı'nın başını dikmesi üzerine toparlanıp, otağ çevresindeki görevlerine yöneldiler. Acılı, suskun ve dimdik silâhlarını yüklenip kendilerini içlerindeki kaynaşmaya bıraktılar.

Ordugâh, mehter nöbetinin ardınca ağır ağır uyandı. Gülbankin ardından sıralanan müezzin sesleri, mahmurluğu kaynaşmaya döndürdü. Dere kıyısında dizelenenler, abdest almaya durdular. Kimi toplulukla, kimi kendi başına kıldı sabah namazını... Gün ağır ağır mehter alanının üstünde ağırmaya başladığında, yeniçeri, sipahi, sekban ve altı bölük halkıyla, cebecisi, alâtçısı, mekkarecisi, topçusu ve gönüllüleriyle ordunun bakışları iki göz haline geldi. Mehter alanına yayılmış halının üstlünde yoğunlaşan gün

ışığıyla kamaştı ilkin. Hemen ardından tek beden olup sarsıldı. Kaynaştı... İpinden kopmuşcasına dağıldı. Kimi ellerini yumruk etti göğsünü dövmeye, kimi parmaklarını tırnak etti saçını yolmaya davrandı.

Şehzadeyi öldürttüler. Sözcükleri, iki kez yüzbin ağızdan, Akhöyük çayırının dört bir yanına sıvaştı... Ayrıştı sesler... Yankılandı, büyüdü... Uzun, kalın, bitimsiz bir kargış bulutu olup, ordugâhın üstüne toplandı. Yürüdü bulut... Çadırlardan otağlara ağır ağır kapandı. Yeniçeriler kazana doğru yürüdüler, kaldırmaklığa... Sipahiler at binip vuruşmaya hazırlandılar... Tepegöz gırtlağından çıkan acı bir ağıt, bütün kulaklarda zonkladı. Kaynaştı beyinlerde burgaçlaştı. Döndü döndü döndü... En onulmaz yerleri delip kanattı... Asker acısından kendini nereye vuracağını bilmedi. Kimi çekti hançerini yüreğine sapladı. Kimi kaldırdı kazanı, ters çevirip yere çaldı... Acı, bir hınç yumağı olarak, otağın çevresinde yoğunlaşan buluta doğru yürüdü.

Pala bıyıkların altında sımsıkı kapalı ağızlar sözcüklerin çıkışını engelliyordu. Ve engelledikçe, sözcükler beyinlerin içinde dönenen acıya uyumlu biçimde sancıyorlardı... "Alıverelim başını kocalmış padişahın... Şehzademizi neylediyse, biz de aynını eyleyelim... Suç padişahın değil. Onu yanıltanların. Kırk yaşındaki civana kıydıranların. Tez kurultay kurup, başlarını isteyelim," bilinçaltı konuşması, gözden göze yayıldı. Otağın önünde toplananlar, akıllarına gelen bütün isimleri ardardına sıralayarak, kelle isteğinde buluştular...

Belleklerde dolanan adlar, yavaş yavaş bir düzene girmeye başladı... O başlangıçla birlikte, okuma bilenlerin ellerinde, bilmeyenlerin dillerinde, bir şiir dolandı gümbür gümbür;

- Hatası gayri muayen, günahı namalûm, Zehi şehidi saidü, zehi şehidi mazlum... Bunun gibi işi kim gördü, kim işitti acep, Ki oğluna kıya bir server-i Ömer meşrep... Getirdi arkasını yire zâi-i devrüzaman, Vücuduna sitem-i Rüstem ile erdi ziyan...

Kıpırdayan dudaklar, birbiri ardına sıralanan sözcüklerden öç alırcasına giderek birleşti. Rüstem Paşa ile, Kapıcıbaşı Zal Mahmut Ağa'nın kellelerinin alınmasında karara dönüştü...

Sultan otağının hemen yanındaki birinci Vezir otağının görevlileri, mehter alanındaki ölüyü ilk görenlerden olan Taşlıcalı Yahya Bey'in bir şeyler çiziktirdiğini görür görmez birini aldıklarınleyin, efendilerinin otağına seyirtmişlerdi. Rüstem; şiiri okur okumaz, rengi uçtu... Yüreğinde ölümün korkusu tortulandı... Özel kullarıyla, padişah kullarının iç içe durdukları iç geçitten otağa sarktı.

Şiiri Sultan'ın önüne uzattı;

- Efendimiz, asker galeyan içinde kaynaşmakta. Bunun kelle istemeye dönüşeceği aşikâr. Kulunuz, başını her dem yolunuza koymuştur. Dahlimiz yoktur , ama bağırtılar göstermektedir ki, bizim, Şemsi Paşa kulunuzun ve dahi Zal Mahmut Ağanızın kellelerini hemen istemektedirler. Dilemekteyseniz, bizim başımızı kendiniz alın. Dilemekteyseniz, böyle şiir adına şuursuz sözlerle asker kışkırtıcılarının boynunu vurdurun, diye hıçkırdı. Tez tedbir alınmayanda, kaynaşma öğleye varmaz harekete dönüşür. Ve bir kez de iki kere yüzbin asker harekete geçende korkarız taşkın gibi eline geleni üze, önüne geleni eze... Başımız size gerekli ise, tezden azlimizi buyurun... Ahmet Paşa kulunuz asker arasında sevilir. Ola ki, yatıştırmaya sebep olur... Mahmut ku-

lunuzu da burdan uzaklaştırırsanız, ele gelmesi olasızdır...

Hakan'ın kararlı bakışları sözlerini onaylayınca, Mühr-ü Humayun'u koynundan çıkarıp uzattı Rüstem. Süleyman, mührünü kendi eliyle aldı. Bostanıcıbaşı'nı çağırdı... Mührü uzattı;

- Mühr-ü Hümayunumuzu Ahmet paşa kulumuza yaraşır gördük. Tez varıp bildiresin, buyruğuna gerileyen Bostancıbaşı'na baktı bir süre. Bakışlarını Rüstem'e çevirdi. Görürüz ki, başın üzere fitne döndürülür oğlum, dedi. Bir süre İstanbul'da dinlenesin. Hele sefer-i Hümayunumuzu zaferle bitirelim, görelim ötesi ne gösterir...

Rüstem, kendini yere attı. ilkin ayaklarını, eteklerini öptü efendisinin. Ardından yüzüne uzanan bakımlı ama buruşuk ye yüzüklerle kaplı ele bastırdı dudaklarını. Ummadığı bir bağışa kavuşmanın coşkusuyla dizlerinin üstünde geriledi. Otağdan çıkar çıkmaz atlanıp has kullarıyla birlikte, bilinmeyen bir yönden İstanbul'a uçtu...

Taşlıcalı Yahya'nın ağıtı, iki kez yüzbin ağızdan, aynı ilahinin acılı birliğiyle söylenmeye başlandı, adlar birbiri ardınca sıralandıkça, askerin istediği kelleler sırıttı... Şemsi Paşa, Zal Mahmut Ağa çoktan yitiklere karışmışlardı. Asker, otağdan da, paşa otağlarından da çıkışı engellediğini sanmaktayken, höyüğü aşanlar, deniz üstünden canlarını İstanbul'a atamaya seyirtiyorlardı.

Bostancıbaşı, Ahmet Paşa'nın ak sakallarına doğru uzattı mührü... Paşa ilkin görmezliğe geldi. Ardından ağır ağır;

- Bunca ağır sorumluluğun altına girmeye gücümüz yetmez, dedi. Söyleyin efendimize kulunu bağışlasınlar.

- Efendimiz sizi beklemekteler sultanım, diye yanıtladı

Bostancıbaşı. Buyurunuz kendiniz söyleyiniz.

Ahmet Paşa, bir süre çevresindeki görevlilerine bakındı. Mustafa'nın geldiği oyuna mı getirilmek istendiğini düşündü bir an. Mührü yaşam güvencesi olarak eline aldı. Kabullendiğini belirtir öpüp başına koymayı unutmuş görünerek, öylece otağa yürüdü...

Hakan, tahtının üstünde, birinci vezirini beklemekteydi. Ahmet Paşa, Mühr-ü Hümayun'u parmaklarına iğrendiği bir şey sıvanmışcasına kendinden uzakta tutarak yaklaştı. Tahtın ayaklarına kapanarak, sultanın eteğini öptü;

- Efendimiz, diye dingin sesiyle konuşmaya durdu. Ordu kaynaşmakta. Size, kendi geleceğinizi kurban ettirdiler. Taşlıcalı Yahya kulunuz doğru söyler. Onun bütün söylediklerine askerin de tümü katılır. Böyle bir ortamda sorum yüklenmek olasızdır. Hem de habersiz olduğumuz ve dahi onaylamadığımız bir olguyla karşı karşıya kalınmış iken. Bunu düzenleyenler neyle gerekse temizlemeliler ki, devletin çığırından çıkan işleri yerine oturabilsin. Bu yüzden, bizi bağışlayın efendimiz.

- Başından sonuna sorumluluk da yükümlülük de bizimdir. Kul, Rüstem'e boşuna söz değdirir. Ve dahi devlet görevlisi böyle zamanda görev yüklenir. Rüstem'i azlettik. Ve dahi canını bağışlayacağımıza söz verdik. Varıp, İstanbul'a gitmekte... Şimdi görev size düştüyse yerine getireceksiniz. Varın, tez divanı toplayıp, askeri yatıştırın.

- Bağışlayın efendimiz, biz Mühr-ü Hümayun'u iadeye geldik. Kabullenmeyiz... Yanlış işin sorumluluğunu yükümlenip, askeri yatıştırmak olası değildir. Biliriz, Rüstem Paşa kulunuz, devlet yönetiminde usta... Ve dahi kişi yıpratmada deneyimle beceri sahibi olduğu katınızca açıktır. Bu yüzden

onun sağlığında birinci vezirlik bize yaraşmaz.

- Birinci vezirimizi takdir ve dahi tayin yetkisini kimseye bağışlamadık Paşa, dedi sert sert Süleyman. Kendi ikrarımız üzere birinden almakta, bir başkasına vermekteyiz. Burda söz konusu olan şu ya da bu değil. Devletin gerekleridir. Buyuruyor ve dahi hemen göreve başlamanızı bekliyoruz.

İpek katmanların arasından süzülmeye başlayan asker uğultusu Süleyman'ı kaygılandırdı. Ahmet Paşa, mührü öyle uzatmış durmakta, bir türlü öpüp başına koyduktan sonra koynuna komamaktaydı.

- Şartınız varsa söyleyin, diye diretti Kanuni. Asker iyice baştan çıkarılmadan duruma egemen olun. Yok ise, biz yeniden kanla bastırmasını biliriz. Sonra tezden bakışlarını yıktı. Buyruğuna hazır bekleyen Kapıcıbaşı'ya, tez Taşlıcalı Yahya denilen sergerdeyi bulun. Getirin ki, nice bir sıvaşmakta katımıza soralım...

- Divan sahibisiniz hakanım, diye atıldı Ahmet Paşa... Askerin gözbebeğini nahak yere giderdiniz. Şimdi bir de yüreğini söker alırsanız, gayrısında sizin bile tutabileceğinizden kaygılıyız. Kulunuza şart sormuştunuz. Biri ozanın bağışlanmasıdır. İkincisi eğer ikrarınız kesin ise, azletmeyeceğinize söz isteriz...

Uğultu, Sultan kulaklarında bile bir acının deşilmesi, bir irinin fışkırması etkisini yarattı. Giderek yakınlaştı. Giderek dayanılmaz bir hal aldı... Sultan yüzünü buruşturdu. Ahmet Paşa'nın gözlerine baktı koyu koyu...

- Ozan ozana kızar, dedi gülümseyerek. Kendinden iyi yazdığını sezinlediğinde. Hoş kıskançlıktır!.. Taşlıcalı bağışıktır yüzünüz suyuna... Biz de gönüllü değildik... Buyur-

duğumuzca, kızarız bizden iyisini yazdığına. Kızarız ya, yitirmek yerine, aşmayı görev sayarız. O zaman ozanlığın gereği yerine getirilir... Asıl şartınıza gelende; işte size söz Paşa!.. Hiç bir koşul altında görevden alınmayacaksınız...

Ahmet Paşa elindeki mührü dudaklarına götürdü. Üç kez öpüp başına koyduktan sonra, koynuna yerleştirdi. Hemen otağdan geri geri çıkarken Bostancıbaşı'na;

- Divan üyelerine haber iletilsin, diye buyurdu. Otağımızda toplanacağız...

Bostancıbaşı'nın seyirtmesiyle birlikte, Ahmet Paşa'nın vezirliği kabullenmediği hemen yayılmıştı orduya... Bir arada olan kızgın asker, Paşanın davranışını hemen onayladı, ilkin, sorumlu tuttuklarını bulup parçalamaya seyirtenler oldu. Hiç birini, hiç bir yerde bulamamanın kızgınlığına, Ahmet Paşa'nın yiğit çıkışı su gibi geldi... Öfkeler, vezirler arasında kendileri gibi düşünenlerin bulunmasıyla, bir öndere kavuştu. Ahmet Paşa, hakan otağından dimdik atına binince, koşullarını kabul ettirdiğini anladılar. Ve kendilerine göre değerlendirmelerinde, bu koşulların başında Rüstem ve Şemsi Paşalarla, Zal Mahmut Ağa'nın idamı geliyordu...

Az sonra, divan üyeleri, birer birer Ahmet Paşa'nın otağında toplanmaya durunca asker arasındaki kaynaşma da durulmaya başladı. Kesinlikle istemezlenen paşanın bir bildiği, bir aldığı olmasa, görevi kabullenmezdi... Düzenci Rüstem'i bulamamalarının nedeni şimdi ortaya çıkıyordu. Kıydırdığı Şehzade ile öte dünyada hesaplaşmaya yollandığı apaçık...

Ahmet Paşa görevlilerinin asker arasında durmaksızın yaydığı söylenti, öğleye varmadan, hınç yumruğunu gev-

şetmeye başladı. Çaşıtlar durmaksızın, yeni birinci vezirin doğruluğu ve yiğitliği üzerine öyküler anlatarak, öçlerinin alındığına inandırdılar sonunda. Gerçekten de, suçluların ortalıktan yitivermesi, yorumlara olanak tanıyordu. Gün, ağır ağır höyüğün tepesinde dikilirken, Şehzade'nin gömü törenine daldılar. Ve bir şeyler yapmak, söylentilerin de etkisiyle alabildiğine uyuma dönüştürdü askeri. Tören biter bitmez, yürüyüş buyruğu, at binip yiten sipahlara aldırmaksızın işleyince Ahmet Paşa da, Hakan da, önemli bir dönemeci aştıklarının bilincinde gülümsediler...

BEŞİNCİ BÖLÜM

BİR

Gökçe kardeşinin elinden tutarak tavlaya yöneldi. Badi badi yürümeye çalışan İnal, ablasının yanınca seyirtiyordu. Birlikte, tavla çitlerini aştılar. Atlar, ayaklarının dibinde dolanan çocuklara aldırmadan, sineklenmelerini sürdürdüler. Seyisbaşı Kara Topaç, bey çocuklarının çitten aşısına baktı ilkin. Sonra seyislerin seyirtmesine komadan, yanlarına ulaştı.

Yine atlara dolanmaktasın Gökçe Beyçe, dedi alaylı alaylı!..

- Dolanmaktayım evet Topaç emmi... İnal, azbiraz at binmek dilemekte de!..

- İnal Beyimiz at binmekte tez davranmaz mı Beyce hatun?

- Atbinmenin tezi mi olur bire emmi? Oynamaktaydık... Sıkıldık. Sorduk kendisine... Olurlandı...

Öyle olmasa burda işimiz ne?

- Ananın haberi var mı buraya geldiğinden?

- Anam koşunmakta... Az biraz dolansak n'olur?

- Hiç bişey olmaz da, yiğidimizi attan düşürende, bize

söz gelir.

- At binen düşmesin olmaz, demez misin her zaman emmi. Madem düşecektir, tez düşmeli ki bir dahi düşmemeyi bellesin.

- Demekteyiz yeri geldiğinde Gökçe kız!., demekteyiz ya, binici pek küçümen olanda, sözü bize gelir. Gel vaz gel atlanmaktan. Bak Alkız, kişneyip seni çağrılamakta. Var bir gönlünü hoş et... Okşala sağrısını azbiraz.

- Ben Alkız'a binerim iznin olursa... Bilmez misin, onun gönlü yarışınca hoş olur...

- Sana izin... Biniciliğine sözümüz yok... Ne var ki, inal yiğite izin veremeyiz. Verende sorumlu oluruz ki, sonra tümümüze söz gelir...

- Bak gördün mü, dedi Gökçe elinden sıkı sıkı tuttuğu kardeşine. Senin at binmene emmimiz engel olmakta. Hadi var yanında oyalan. Ben azbiraz Alkız'la dolanayım.

İnal, ablasının elini salıvermesine karşı diretti. Daha doğrusu düzgün konuşamadığından, tepinip ağlamasıyla, suratının ala kesip, burnunda gök sümüğünün akması bir oldu. Kara Topaç, çocuğun ağlaması karşısında neyleyeceğini şaşırdı ilkin. Sonra kucakladı İnal'ı...

- Demek ki, at binmeye kesin kararlıyız öyle mi İnal Bey, dedi. Madem öyle, bilerek binsek olur mu? Dizlerin sağrıya, ellerin dizgine yetişinceye izin ver bize... Sonra dilemekteysen, altına yürük atlar çekile ki, hangisine atlanacağına sen de şaşırasın.

Ağlamaktayken gülmeye duran İnal'ın değişimine şaştı Topaç... Alkız'ı eğerlerdi. Üzengileri düğümleyip kısalttı. Hemen ardından doğru Pişdar'ı hazırladı. Atlandılar... Göksün yaylağında, bir yarış koptu. Göz açıp kapayıncaya, oba-

ları aştılar. Yaylak yolundan koptular. Bin çiçeğin, bin renkle dokuduğu yeşil bir halının üstünde uçarcasına otlağa yön tuttular... Yaylanın yeşiliyle yarışan pınarların mavilikleri yanıbaşlarından boran örneği aktı geçti... Toroslar yönünde bayır başına vardıklarında, uzaklardan bir kervan göründü.

İlkin Gökçe diz bastı dizgin kıstı... Ardından kucağında İnalla, Topaç... Kervana baktılar uzun uzun... Gözlerinin keskinliğinden kuşku duydular. Uzayıp giden kataın hiçbir yerinde develer görünmemekteydi. Bir ürkü geldi Gökçe'nin içine. Bakışlarında pek çok soruyu dönendirerek, Kara Topaç'a baktı.. Topaç, gelenlerden bir şey çıkaramadığını belirtti omuz silkişleriyle. Ansız bir kararla üzengi basan Gökçe, yokuş aşağı kaymaya başladı. Hemen ardınca yürüyen Topaç ve İnal, dönemeci döndüklerinde yeniden durakladılar. Gelenlerin tümü atlıydı. Atlarının üstünde, gövdelerinin ortasında parıldayan palalarıyla, akıllarına ilk gelen baskına yürüdükleri oldu. Hemen dizgin kırıp, dönmektelerken, durakladı Topaç. Alkız'ın yelesini kavradı Gökçe'yi durdurmak amacıyla. Yeniden dikkatle baktı gelenlere;

- Başlarında Alkaevli tuğu var, dedi mırıltı halinde. Sonra birden canlanıverdi. Bunlar derya leventleri ki boyumuzun yüzünü ak edip dönmekteler. Tez varıp karşılayalım. Kamber Kocamız karşıya çıktığımızı bilende sevinir.

Göz alabildiğine at binmek en çok İnal'ı sevindirdi. Şimdiye, obalar yöresinde ter soğutan atlardan başkasına bin-dirilmemişti. Topaç'ın kucağında da olsa, yarışan atın hızı, sevinç kıkırtılarıyla tıslamasına neden oluyordu. Yeniden dizgin boşaltıp seyirtmeleri coşturdu onu... Yumuk elleriyle dizginliğe sarıldı. Gerilen sırtı Topaç'ın yumuşak

karnına gömüldü sanki. Kendini güvende duymanın coşkusuyla ayaklarıyla kaltak saçaklarına vurdu. Pişdar, binicisinden başkasının devinimiyle huylandı. Topaç'ın usta diz basmalarıyla yeniden sakinleşip eşindi. Gökçe yan gözüyle Topaç'tan izin alınca, yeniden yarışa durdular.

Kamber, yayla yönünden kopup gelen atlara baktı bildik bildik. Belleğinin derinlerinden bilincine sıçradı Alkız'ın yay gibi gerilip, toprağa yatarcasına uzanmaları. Binicisini araştırdı belleğinde. Bulamadı. Ardından Pişdarla Topaç'I tanıdı... Alkız'a binicilerin burunları önüne gelip, duruverdiklerini sezdi ilkin. Sonra gördü Topaç'ın yanındakileri. Gökçe'yi bir bakışta bildi. Atından indi. Kucaklayıp bağrına bastı kızı!..

- Gökçe kızımız, Gökçe ninemizden kalır olmasa gerek. At binişine bakanda, oğlumuzun atalarımızla dolduğunu sanmaktayız... Seni birden bildik... Topaç yoldaşımızın kucağındaki yiğit bebe kim ola?

- Karındaşım İnal'dır, dedi Gökçe, Topaç'a bırakmadan.

- Topaç çoktan inmiş, Kamber'in atının dizginine yapışarak, İnal'ı bir başına eyerde bırakmıştı. Kamber, alıcı gözle süzdü İnal'ı... Küçümenliğinden umulmaz bir diklikle eyerde duruyor, dizginle oynuyordu. Pişdar, binicisiz durmaya alışkın alışkın, kıpırtısız beklemekte.

Kara Topaç, yedeklerine yükledikleri şişkin heybelerle, duraksayan kervanı daha çok oyalamamak amacıyla, yürümeye durdu. Kamber hemen dizginini kasıp;

- Atlan, diye buyurdu. İki yıldan artık uzağız obamıza. Özlemimiz burnumuzda sızıdır. Gayrisine dayanağımız kalmadı. Tezden varalım ki, kavuşalım cananlarımıza...

Topaç ikiletmeden atlandı. İnal, eski güvenini duymanın kıvancıyla, yürüyen atın yavaşlığından sıkıldı. Sıkılır sıkılmaz da, ayaklarını sallayarak koşturmaya devindi. Kamber Koca oğlanın tez canlığına baktı bir an... Sonra bir gözü Gökçe'nin üstünde, Topaç'a buyurdu:

- Siz varıp haberleyin dilersiniz... Gökçe kız bize öncülük eder he mi?

- Kocalara öncülük bize mi kalmış? Bilece olmayı bağışlarsanız, ne isteriz...

Topaç topuk basıp uçmaktayken Gökçe'nin sözleri levent yiğitbaşılarının kulaklarında çınlamaya dönüştü. Her biri ötekinin gözlerinde, bir eski tanıdığı bulmanın kıvancıyla, savaş anılarını unuttular bir an... Kendi çocukları da böyle büyüdü, böyle söz yetiştirir olduysa, yılların özlemini bir anda gidermek mümkün olur umuduna sardılar. Neredeyse kundak bebesi bırakıp gittikleri Gökçe kız böyle serpilir, yanıt bulur hale geldiyse, oyun bebesi bıraktıkları, at binip, yarak kullanmaya başlamışlardır ki, Türkmen'in bereketi ortaya çıka...

Özlemin abarttığı her şey gibi, kendi obalarının içini de belleklerinin en coşkun renkleriyle bezeyerek, ilerlediler. Dönemeçte yiten Topaç'ı daha oğula ulaştırmadan yaylağın başında kopan tozla irkildiler...

Bir koca bulut, yamaçtan üstlerine doğru sarkıp yetmekte idi... Gözleri yayla yolunda, atlarının hızını biraz daha artırarak, buluta doğru seyirttiler... Kamber Koca savaşlar sırasında yitenleri anımsadı birden. Aklından ad ad geçirmekte iken, karşılayıcılar arasında yakınlarıyla yüz yüze gelmenin güçlüğünü düşündü. "Keşke," dedi kendi kendine. "Keşke haber salmayaydım da, herkes gerçekle kendi

obasında karşılaşsaydı." Sonra leventbaşı olarak tümüne hesap vermesi gerektiğinin bilincine vardı "Heybe dolusu altın iyi hoş da," diye mırıldandı. "Olvarıp, acıyı bildirmek olmasa..."

Karşılayıcılar, kervanın çevresinde oynaşmaya durdular. Yakınlarını sağ esen bulanlar, boyunlarına sarılıp, omuzlarını yepeşlerken, yolladıklarının dönümsüzlüğünü anlayanlar küskün baktılar Kamber Koca'ya.... Dönmeyenlerin sorumlusu oymuşcasına bakışlara durmaksızın büyüyen kamburuyla yanıt verdi Kamber... Sonunda yayla yolunun yokuşuna sığınmak isteğiyle, Gökçe kızın atını okşadı...

- Biz varıp Bey babana saygın duralım mı? Diye sordu. Gökçe'nin baş sallamasını neden sayarak da, Alkız'ın kıçını şaplaklarken, üzengi bastı... Hadi öyleyse..

Kervanın yöresinde oynaşanlar da, küskün duranlar da, Kamber Koca'nın seyirtip kaçmasını beklermişcesine canlandılar. Oynaşanlar daha bir yaklaştılar birbirlerine. Küskünler daha bir umutsuz bakındılar. Sonra oynaşanların coşkusu, küskünleri çemberlerdi. Yazgı birliğinin paylaşmaya hazır içtenliği, kıvançla buluşturdu insanları. Gelebilenleri, gelmeyenlerin yakınları da kucaklayıp, okşamaya durdu birden. Yolcularını görmeyecek olmanın bilinci, sarılan kollarda, öpen dudaklarda ışıladı bir zaman... Kimse kimseye bir şey anlatma gereği duymadan sanla koklaşa yaylak yolunda ilerlediler.

Kamber Koca, yedeğini yetenlerde bırakmanın rahatlığıyla otağın önüne vardı. Topaç seyirtip atını soğuturken, Bey'in yanına girdi. Kamber Koca'yı karşısında gören Bican, hemen ayaklandı. Kollarını bütün genişliğiyle açarak, ilkin kucakladı. Sonra saygın bir sevecenlikle omuzlarından

öptü. Boy kocalarının kendiliğinden çağrılanmışcasına toplanmasını beklediler bir an. Tümü, Postun çevresinde bağdaş kurup oturanda;

- Uzun yoldan gelirsiniz, dedi Bey. Dinlenmek dileğindeyseniz yormayalım.

- Otağımıza kavuşmak, boyumuzla bilerek olmak tüm yorgunlukları unutturduğundan, bağışlarsanız, yükümüzü indirmeyi kurarız, diye yanıtladı gülerek Kamber.

- Siz bilirsiniz, sözcükleri birer buyruk gibi çınladı fısıldanmalarına karşın.

Kamber, bağdaşını düzeltti;

- Sık sık haberlerimizi almış olmalısınız Beyim... Yiğitlerimiz, boyumuzun ününe yaraşır cenk eylediler. Ölenimiz adını lekelemeden şehit, kalanımız ününe ün katarak gazi oldu. Deriz ki, Alkaevli boyun bir kez daha sınavda başarıyla çıktı. Tanığımız Turgutça Paşamızla, Frank amirali de Lagarde Paşa'dır. Her biri alkışlamaktan geri durmadılar... Payımıza düşen yüzellibin duka çapul, yedekte sunulmayı beklemekte. Erlerimizin tutsak satışından paylarına düşen yirmişer, otuzar altın bu hesaba katılmamıştır. Buyruğunuz üzere biz, Korsika adası ile çevre kıyılarını alıp, Frank beyine armağanladık. Onda durmadık sonra. Yeterince çapul işledikten öte, Trablus üstüne vardık. Pirlerimiz hakan fermanıyla, alındığında Turgutça Paşamızın Tunus Beylerbeyi olacağını bildirdiklerinden, yetmişken bunu da temizlemeyi adınıza yaraşır saydık. Seleste kalesi muhkem bir yer olduğundan çok zorlandık Beyim... Deriz ki, bundan ötesinde çektiğimiz zahmetin sözünü etmek bile yersiz. Nice bir sarp yerdir anlatılamaz. Sonunda pirlerimizin kurduğu bir tuzak işgörüp kaleyi düşürdüğümüzde, onca zamandır cenk

eylemenin parasını topladık. Yedibinden artık Müslüman'ı tutsak eyleyip, onulmaz işe koşmuşlar. Hemen tümü, ölüm anında yaşamaya kavuştular ki, boyumuza salt bunların ettiği alkış yeterli. Yeterli ya, değer mi bilmemekteyiz? Turgutça Paşamızın pişman ağlayışlarına, bizim de gözyaşlarımız katıldı dersek, bilmeyiz durumu anlatmaya yeterli olur mu? Onca diretilmesine karşın, eski dostları bir Baron'un hasta bekçiliğinden savuşup yeten pirlerimizin üçünü de, Seleste pususunda yitirdik...

- Ne? Dedi birden Bey. Üçünü de mi?

- Yazık ki, üçünü de, diye hıçkırdı Kamber Koca. Bilmektesiniz birbirilerinden yaşamda kopmamışlar idi... Ölümde kopmalarının olasızlığı böylece ortaya çıktı. Yan yana düşmüşler idi... Birer adım arayla. Turgut Paşa kalita kaldırdı ölüleri için... Öyle dilemişler. Karada dahi ölür isek deryaya gömün, buyurmuşlar... Bunca Türkmen ne ise Beyim, bir bilge forsa var ki, onun ağlayışları, toprağı da, deryayı da inletti... Meğer, bu kavga bitende, birlikte Pir Ata dergâhına varmayı kararlaştırmışlar imiş. Don Pedro bilge, çok bir büyük hekim Beyim... Denilmekte ki, yeryüzünde bir eşi daha bulunmaz. Turgutça Paşa'dan dilemiş... Bizimle bilerek gelip, ötesinde yardımınızla Saylan Abdal'ımıza varmak ister. Onların can bir yoldaşı olduğundan umar ki, Pir Atanın eteğine yüz sürer. Horasan'a varana yardım sözü verdik adınıza. Bağışlanır umarız...

- Bilgeye yardım boyumuzun görevi Kocam, dedi Bey. Gerekeni yapmışsınız. Bağış ne, alkışımız bilecedir ki, öteki boylardan önce kapmanın ustalığına şaştık.

- Beyimizin Saylan Koca'dan elli olduğu bilinmekte ya efendim, dedi Kamber. İlkin bizden diledi. Hemen olurlan-

dık. Ne var ki, Bicon Baronu'nu ölümden çekip alan hekimi, vermez ummaktaydık. Turgutça Reis'in eteğine varıp da, dileğini der demez, haberimiz var idi... Tuttuksa, belki vazgeçiririz umudundan, diye dile geldi koca reis baba... Meğer onlar bu dünyada tuz ekmeklerinin tükendiğini bilir imişler ki, böyle bir dileği öne sürmekteymişler. Şimdi sorumluluklarının altına girmiş bulunmaktayız. Bir de sizinkine girip, suçumuzu artıramayız. Bağışıklık hüccetiniz çoktan hazır. Daha ilk forsalık yılınızın yazında, bizden almışlar idi... Deyende bir şaşırsın Don Pedro... Hiç bir zaman dememişler. Deneylerine zararı olur, düşüncelerini karıştırır sanarak... Sanılanda doğru Beyim... Bunu duyduğunda sangı bengi olduk ki bilgemiz, dizüstü çöküp, pir talibi örneği dövünmeye durdu. Bizi yetiştirmek amacıyla, bunca iyilik edenler, düşüncelerimizin düzeni bozulmasın için, direncimizi sürdürmeyi de ayarlamış he mi? Diyor, başka söz etmiyordu. Sonunda, bilerek gelmekliğe karar verdi. Pek yaşlıca olduğundan, dura dinlene geldik. Bilmekteydik ki, bizim iki gün gecikmemiz, ona safa verecektir. Yüksünmedi... Sekiz at yükü tutan kitaplarını okuya okuya, yürüdü... Onca yıl deryaya alışanın, at yorgunluğuna dayanıksız kalacağını sanırdık. Yanılmışız. Pirlerimizin öğrencisi, onlardan artık olmakta ki... Bey, Kamber Koca sözünü bitirinceye bekledi. Sonra yerinden doğruldu. Kocaları dikilir bırakarak otağdan uğrarken;

- İzninizle, dedi. Biz varıp bilgeyi karşılayalım... Kamber Kocamızın her türlü safayı sağladığından güvenliyiz. Varıp saygımızı bildirelim ki, görevimiz yerine gelsin, dedikten sonra fırladı. Kocaların atlanmasına komadan, terini soğutan Alkız'a atladı. Alkız, binicisinin atlamasıyla, yel

örneği fırladı.

Vardı, kervanın başına otuz adım kala atından atladı. O iner inmez bütün Alkaevli inasını da hürp diye yere bastı. Seyirtip atını tuttular Beylerinin. Bican, tanıdık yüzlerin üstünden sevgiyle kaydırdı gözlerini. Bilge'yi hemen buldu... Ağır ağır yaklaştı. Bu kargaşa arasında ne olup bittiğini anlayamadan elinde kitap kalakalan Pedro'nun, atının dizginlerini tuttu...

Ardısıra yeten, önüsıra giden, karşılayan, ağırlayan herkesin Bican'ın önünde baş kırdığını görünce, yüzüne albastı... Solgun, sarıya dönük derisi alaz alaz ışıladı. Davranıp atından inmek isterken, kitabı kaydı. Kitabı kaptı Bican. Uzattı. Sonra dizini tuttu yaşlı bilgenin;

- Bize bu onuru bağışlayın Bilge Pedro, dedi Bağışlarsanız bilesiniz ki, Çopur Buğa, Kör Veli ve dahi Çolak Solu ustalarımızın ruhlarını hoşnut kılarsınız.

Ustalarının adını duyanda afalladı Pedro. Birden yoldaşı olanlar da içinde, bir koca yaylak insanının saygın kalışından ürperdi. Okumaktan ve güneşin bol ışığından kızarmış gözlerini çevresinde gezdirdi. İnsanı hayvanı, dağı taşı saygın bir tapınmanın suskun tutkusunda görünce, zıplayıp indi attan;

- Ustalarım, ülkelerinde bilgiye gerektiğince saygı gösterilmediğinden söz ederlerdi zaman zaman. Ama herkezinde de ayırırlardı.. Türkmen ayrıdır, diye... Şimdi anlamaktayız Beyim, dedi saygın eğilirken. Türkmen onca bilgeyi nasıl yetiştirebilmekte şimdi kavramaktayız. Bir koca ulus başı, yarı yolda bilisiz bir öğrenciyi böyle karışmakta ise, kim bilir gerçek bilgelerin görkemi, güveni ve dahi yaşamı nice güzel olur. Elbette bilgiye böyle önem verilen yerde

topraktan bilgi fışkırır... Sizi geç tanıdığımızdan ötürü özürlüyüz. Ancak, yiğitlerin tümü at inip, dikilince neye uğradığımızı bilemedik. Bağışlayın!.. Bizim doğup yaşadığımız yerlerde bilgi ölüme tutsak...

Bilen, bildiğini bilmeyenden gizlemek zorunda. Sizde ise tersine, bilmeyen dahi bilmediğini apaçık söyleyebilmekte. Öyle olanda, alışmamışlık yanılttı ve yanlışa koştuysa bizi suçsuzuz!..

- Ustalarımız sizi anlattılar bize. İstanbul'da buluştuğumuzda, biliniz, bilginiz ve dahi eşsizliğinizi belirttiler. Bilenin tanımı bize yeterlidir efendim. Onurlandırmanıza nice borçluyuz anlatamayız. Ulusumuz ve biz, sizinle gönenmekten sevinçliyiz. Kamber Kocamız bildirdi ki, tezden Horasan üstüne gitmeyi kurarmışsınız. Otağımızın şölenini bunca kısa kesmez, bilerek kalmayı kabullenirseniz, ustalarımızın bağışından aydınlanırız.

Yok, dileğiniz gitme üzerineyse, buyruğunuza bütün boyumuzun hazır durduğunu bilesiniz. Buyrunuz efendim, diyerek yaylak yolunu gösterdi.

Boy, gördüğü olayın etkisinde dondu. Bican yürüdü... Pedro yürüdü... Atlar eşindi. Çocuklar koşundu... Ama Alkaevli boyu, kocası genciyle olduğu yerde dimdik, karşılıklı saygının coşkusunda kalakaldı... Beyle bilge biraz ilerledikten sonra devindiler. Çözülen bir buzdağının selleşmesi örneği ağır ağır başlayan yürüyüş, kervanın ucuna değin kabararak, coşmaya hazır ilerledi.

***

Mihrimah, oyma bronzdan, altın kaplı, serpme taş kak-

malı karyolasının üstünde pembe ipek geceliğinin içinde apak uzandı. Rüstem, Bursa kadifesinden gecelik entarisiyle, bir koca divan büyüklüğündeki odanın içinde dolanıyordu. Yumuşak mestlerinin yün Isfahan halılarında sessiz dolanmaları, sönük kandilin büyüttüğü gölgesiyle, ürkünç bir dev gibi uzayıp kısalıyor karısının üstünde. Mihrimah uzun uzun baktı kocasına. Yüzündeki özlem, baktıkça gülümsemeye dönüştü;

- Bilmektesin aslanım dedi sonunda. Validemiz Sultan bir kez söz verdi mi, onu gerçek saymak gerek... Ne demişti sefer dönüşü? Unutmadın değil mi?

- Sultanım, sultanım efendim, diye sokuldu Rüstem. Kınalı sakalı devin gölgesinden çıktı. Uzadı. Mihrimah'ın ak gerdanını gıdıkladı bir an! Bilmekteyim. Validemiz Sultan efendimiz, verdikleri sözü her zaman tutmuşlardır. Ancak bu kez kolay olmadığını birlikte gördük. Biliyorsunuz, iki yıldan artık, Ahmet Paşa yerimizi gasb etmiş, oturmakta. Biz devletin düzenini sarsmaya yönelmiş birinin katlini sağladıksa, hizmetimiz hor görülmemeli...

- Haşa! Validemiz Sultan öylesine borçludur ki, anlata anlata bitirmemekteler. Takdir buyurursunuz, efendimizin sözleri sağlam olmaya koşulu. Nice bir diretilse ve dahi iş-lense de, azletmeyeceğine yemin verdiklerinden dönememekteler.

- Dönmemeleri tabii sultanım. Tahtta oturan güvenilmez olsun yaraşmaz. Ama bize reva mı? Bunca hizmetin karşılığı böyle mi olmalı? Sizin zevciniz bulunmasak, yüzümüze bakılmayacak. Böyle olacağına, boynumuz vurulsun yeğ..

- Aman efendim, tövbe deyin. Siz olmayanda bizim ha-

limiz nice olur. Siz ki, devletimizin, ve dahi ondan da öncel Validemiz Sultanla, bizim mutluluğumuzsunuz. Göz açıp gördüğümüz, gönül verip sevdiğimiz erimizsiniz. Sizin kılınıza hata geleceğine, bin Ahmet Paşa feda olsun... Hemen o kadarla bitmekte mi iş? Bayezıt ağabeyimiz hak istemekte imiş. Cihangir kardeşlerimizin başına geleni bilmektesiniz. Mustafa'nın ölümü çocuğu helak eyledi. Afyon topağı yuttura yuttura onu da öldürdüler. Ne talihsiz insanlarız ki bir karındaşımız zehirlenmekte, biri gözümüzün önünde delirip, afyonla öldürülmekte... Bir başkası, saltanat davasına kalkışmak düşüncesinde... Validemiz Sultan hazretleriyle, sizin düşünceleriniz nerdeyse düşe dönecek... Yok!.. Buna izin verilemez. Vermez bildiğimizce Hurrem Sultan. Vermeyeceğinin işaretleri de ayandır.

Birden durakladı Rüstem. Dolanmaları dondu. Ağır ağır karısından yana döndü. Yaklaştı. Yeniden sokuldu. Elini uzattı. Ak bedeni okşamaya durdu;

- İşaretler mi buyurdunuz Sultanım? Biz hiç bir şey görmemekteyiz... Bilmekteyiz ki, uzlet köşesinde çürümeye terkeylendik. Efendimiz bizden yüz çevirdi. Çevirtmeyi başardılar. Neden derseniz, kaba Türkmen'in beyleri haber salmışlar. Burdaki Ahi Baba ile Bektaşi şeyhi dahi efendimizin eteğine yüz sürüp, Mustafa'nın başkaldırmayı düşünmediğini ve dahi iftiraya kurban edildiğini söylerler imiş. Efendimiz Arnavut Ahmet Paşa'ya bunların doğruluk derecesini sorduğunda, mırın kırın eder, bizi suçlayacak davranışlarda bulunur imiş!.. Bize gelen haberler de, Valide Sultan efendimizin görkemi gölgeleri olmasa, çoktan başımızın alınacağını göstermekte!..

- İnanmayın aslanım. Bizim zevcimiz oldukça, başınız

dokunulmazdır.

- Cennetmekân Pargalı İbrahim Paşa da öyle sanmaktaydı Sultanım. Bilmektesiniz, bir gece başını alıverdiler.

- Sizinki dokunulmaz bilin... Enişte başka, oğul yarısı damat başka... Efendimizin her bir şeyi gözden çıkarmış olması gerek ki, size kötülük gelebilsin. Biz buna izin vermeyiz, hoşnutluğumuz ve dahi mutluluğumuz sonsuzdur. Hem, validemiz Sultan buyurmaktalar ki, azbiraz daha sabırlı olmak gerek... Ebusuut Efendi hazretleriyle konuşmuşlar. Önüne bir örnek atmışlar. Demişler ki, kölelerimizden birine söz vermiş bulunduk. Ve dahi sözümüzü geri alamadığımızdan, memnun olmadığımız halde, yerinden edemiyoruz. Çaresiz kaldık. Bir yol bulunur mu? Ebusuut efendim hazretleri, nice bir kitap karıştırdıktan sonra, yer kişiye kaim ise, kişiyi gideriniz. Sözünüzü de tutmuş, yeri de boşaltmış olursunuz, buyurmuş... Tam önümüzde bir yol açılmışken, siz umutsuzluğa kapılmaktasınız. Unutun aslanım. Bilin ki, Valide Sultan efendimiz, durmaksızın yol aramakta...

- Efendim!.. Sultanım, diye karısının üstüne kapaklandı Rüstem. Validemiz Sultan hazretlerinin kutlu ağızlarından mı duydunuz bunu? Sahi mi söylediler? Yoksa amaçları bizi avutmak mı?

- Mümkün mü aslanım? Bizi avutmakla, zaman yitirmek bir değil mi? Ya Tanrı korusun düşmanlarımız bu zamandan yaralanıp, siz aslanıma bir iş eylerlerse!..

- Avuntu nereye varır? Arnavut Ahmet Paşa, yerinize oturduğuyla kalacak bilesiniz. Ve dahi yine bilesiniz ki, düşündüklerimiz ancak siz aslanımın birinci vezirlik mührüyle donmasıyla mümkün olur. Onun dışındaki bir çözüm,

hem yapılanları yarım, hem de başta validemiz, hepimizi güvenceden yoksun bırakır ki, buna izin verilmez.

- Oh!.. İçimizi soğutur, sabrımızı yeniden kazandırırsınız. Valide Sultan efendimizin kutlu ağızlarından güvence getirirsiniz, diyerek ağır ağır karısını okşamaya başladı. Pembe ipeklinin içindeki ak beden, okşandıkça, kumaşın rengiyle donandı. Teninin alaz alazlığını sunan karısıyla tutuşunca iştahı arttı Rüstem'in. Sarıldı karısına. Bronz karyolanın oymalarıyla, işlemeleri kandil ışığında oynaştı. Yün halılar, ince bir diş gıcırtısını yuttular. Bu yoksul kul, muştunuzu nasıl ödeyebilir ki?

Okşayışların hızında iyice mayşıyan Mihrimah, teninde seyriyen alazın coşkusunda bacaklarını ayırırken;

- Bizi mutlu kılarak, diye yanıtladı Rüstem'i. Rüstem buyruğu bekliyormuşcasına, karısının apış arasına sokuldu. Elleri, bedeni alaz alaz yandığı halde, beyninin derinlerinde, düşüncelerini sürdürüyordu; "Akılsız Arnavut... Sen söz almakla, mührü koynunda tutarım mı sanırsın? Gör bak bizde ne oyunlar var... Ölü tene, birinci vezirlik mührü can katmaz ki!.. Azilsizlik sözü almakla, kendi fermanını kendin imzaladın. Şimdi buna nice pişman olsan azdır. Rüstem'i yılar, bir kıyıya çekiliverir mi sanmaktasın? Mümkün mü bu? Bir kez, egemenliğin tadını alan, ondan hürp diye vazgeçiversin olası mı? Değil paşam!.. Bilesin ki, her türlü dolabı çevirmek üstümüze görev... Biz sana iyilik ettik. Çekilirken, önerdik. Oysa sen, köhneliğinden utanmadan, bize oyun etmeye sıvanırsınız öyle mi? Azilsizlik sözü de neyin nesi olmakta? Baktın asker yatıştı, tez varıp, mührü vermek varken, postunda rahat mı kalırsın sanırsın? Yok akılsızım... Bileceksin ki, Rüstem öyle bir adım gerilmekle, du-

ruvermez... Tezden daha güçlü atlamak amacıyla gerileriz biz... Ve dahi atladığımızda, altında kalanın vay haline!..." Derken, sürdüremediğini sezinledi. Bedenindeki dirilik, kalçalarındaki sertlik ve belleğinin derinlerindeki çoğalma isteği, bir selin önüne katıp götürdü düşüncelerini. Herşeyi, herşeyi unuttu. Sıkılı dişleri gevşedi. Sakallarının arasında hışırdayan karısının iniltilerini, damaklarında emdi... Mihrimah'ın ince bir çığlığa dönüşen çalkalanmasının hızında, eridi, karmaştı, çoğaldı...

***

Amasya'ya varır varmaz, Gaybi'nin elini yakaladı Davut. Pirler tekkesinin yolunu tutarken;

- İlkin Hüsmen Baba'ya varalım, dedi. İkiniz de birbirinizi sözle tanıyorsunuz. Hem, karşılaşmış olursunuz. Hem de bir düşüncesini sorarız.

- Deminden beri ben de aynı şeyi düşünmekteyim, diye yürüdü Gaybi. Olvarıp, elini öpersek, hoşnut kılarız. Hem de öğütlerinin işe yaradığını görüp sevinir.

- Benim asıl amacım o değil... Çelebi Hocamızın sözleri midemi bulandırdı. Bakalım, Hüsmen Baba, başka bir yorum getirebilecek mi?

- Sanmamaktayım... Hocaefendimizin sözleri pek açık idi... Buyurdu ki, yeni yasanın etkisi buralarda hemen görülmekte. Belki oralara ulaşmamıştır. Olvarıp bakın. Ola ki, kendinize yeni bir kapı açmakta daha elverişli görürsünüz.

- Oysa bir ara İstanbul'a varmayı kurardık biz... Yaz gıda geri dönmek yazılı imiş.

- Neden varmayalım. Elliliği bitirdikten sonra, bir de

Sahn-ı Saman'da pekleşmek dilemekteysek, olmazlanamazlar. Hele Hüsmen Baba'ya varıp, bir araştıralım da işin asimi. Sonrasında, karar vermeye yıllarımız olacak.

- Söylese söylese, tekkeye vardılar. Hüsmen Baha'nın yanına girdiklerinde, bildik bildik baktı Baba;

- Davut Mollamızı pek övdüğü Gaybi yoldaşıyla tekkemizde ağırlamak bize onur verir. Hoşsefa getirmişsiniz erenler, diye karşılayarak yanında yer gösterdi.

Karşısına varıp diz çöktüler. Baba, bir süre sessiz baktı ikisine de. Sonra, araştırıcı gözleri, yüzlerinde, gözlerinde dolanarak;

- Otuzluğu bitirmenin iznini mi kullanırsınız? Yoksa kırklığa Hüsamiye ya da Yörgüç Paşa'ya mı geldiniz? Diye soruverdi.

- Yazılmaya geldik Baba hazretleri, diye atıldı Davut. Hocamız buyurdular ki, Hakan, bundan öte kişizade çocuklarının tezden sınava sokulup, icazet almasını buyurdu. Kişizadelerin büyük çoğunluğu da, büyük kentlerde oturup zeamet ve haslarını naip eliyle işlettiklerinden, çocukları büyük merkezlerde bulunur. Sizin önünüzü kaparlar. Oysa, Anadolu içinde gittikçe, kişizade azaldığından, yol açmak kolaylanır. Varıp, kendi eyaletinizde bitirin medreseleri...

- İstanbul ve dahi Bursa'da pişen buralarda düşmesin olmaz mollalarımız, dedi Hüsmen Baba... Hele de yasa bozuksa, ilkin buralarda yozar. Ondan ötesinde, dişlinin dişine göre düzülür gayrı... İstanbul ve dahi Bursa ya da Edirne, ne olsa Hakan otağıdır. Çevresindekilerin çekişmesinden yol bulup sıvışmak olası. Buralarda kişizade büsbütün can yakıcı olabilir.

- Biz umutla yola çıkmış idik Babam, diye atıldı Davut.

Siz umudumuzu kırarsınız. Olvarıp yeniden Bursa'ya mı kapağı atsak?

- Yok!.. Gereksiz!.. Hocanız yine de doğruyu düşünmüş bize kalırsa. Oralarda hiç umut yok ki, buralarda aramaklığa salar bizi. Ararsınız ve dahi bulursunuz da... Buyurdukları doğru... Burda nice bir can yakıcı olsalar da, azlıktırlar. Azlıklarından, her bir yere yetişemezler. Siz bu boşluğu dolduranda, kaybolmak zorundalar. O yüzden, Yörgüç Paşa iyidir. Müderrisi Cuma Efendi gerçek bir bilgedir. Verdiğini alabilirseniz alkışımız üstünüze olur. Geç kalmışsanız Hüsamiye'ye varırsınız. Oranın müderrisi Mehmet Efendiye gelince, dedi gülerek. Zorlu hocadır. Zoru surdan belli ki, bizi onurlandırdığınızı duysa, sizi daha yazılmadan kovalar.

- Neden ama Babam! Dedi Davut. Siz ki bunca iyilik ettiniz. Buraya varabildikse temelinde sizin öğütleriniz yatmakta!..

- Tövbe dahlimiz yoktur, diye atıldı Baba! Öğüt vermek haddimiz değildir. Biz salt sizin içinizdeki cevheri gözünüze sunarız. Görürsünüz, alkış, göremezsiniz yine alkış. Kargış bizden ırak olsun... O yüzden, nereye ki vardınız kendi emeğinizle vardınız bilesiniz. Bir gün sıla özlemiyle tutuştunuz diye, hep öyle gidecek değil!.. Kim tutuşmaz ki, olma nedeni doğduğu yerde durmaktaysa.

- İşte o özlem değil mi çok şeyi engelleyen efendim, diye söze girdi Gaybi. Önemli olan o anda bir destekle, silkinip karabasandan kurtulmak değil mi?

- Silkinip kurtulmak isteyen kendi yükünü kendi atar oğul... İstemeyene de ne destek kâr eyler, ne dayak. Bizim demek istediğimiz budur. Siz okumaklığa kendi düşünce-

nizde ikrar vermiş idiniz. Ananızı atanızı özlemeyesiniz olasız!.. Şuncacık yiğitler, ol kopup ayrıldıkları ata ocağını düşünmez olurlar mı? Elbette düşünecekler. Düşünecekler ya, görevleriyle istekleri de çatışacak. Orda, görevin üstünlüğünü anlayanda, isteğin direncini de kırıverecekler bir güzel. Sizde de böyle olanda, Hüsmen yoksulun katkısını nerde aramaktasınız? Arasanız da bulabilir misiniz?

- Buluruz efendim, diye diretti Gaybi. Tam çatışma noktasında, ne yana ağdırmamız gerektiğini siz gösterdiniz bize. Yürüyebildik ve dahi sizi hoşnut kılabildikse kendimizi mutlu sayarız.

- Mutlanan biziz. Değer bilen insanların, değer bilmeyi sürdürmeleridir tek dileğimiz. Yanılgılar, Yanlışlar ve dahi yoz uygulamalarla umutları kırılmayanlara alkış... Bilseniz ki, yasalar da gelip geçicidir. Bugün önünüzü kapamakta sandıklarınızın, yarın açtıklarını görüp şaşarsınız. Önemli olan, daha sonuna gelmeden, sonunu getirmemek.

- Haklısınız efendim, dedi Davut. Biz de bu yüzden, yerimize ve dahi size yakın olmayı kurduk. Sağolsun Gaybi Molla, daha büyük kentlere gidebilecekken bizi kırmadı. Bilerek geldik. Bilerek varacağız Mehmet Efendi hocamıza.

- Sevindik, sevincimizden yoldan geldiğinizi, aç, yorgun olduğunuzu unuttuk bağışlayın.

- Sizinle olanda aç yorgun kalınması mümkün mü Babam, dedi Davut. Karnımız tok, sırtımız pek. Yolda menzil konak oyalandık. Hemen kaydımızı yaptırıp, köylerimize varacağız. Azbiraz dinlenip, semirelim isteriz. Bir buyruğunuz var ise!..

- Buyruk konuğun oğullarım. Bağışınıza alkış. Hele buyrun. Varıp bir lokmalanalım. Sonrasında bize Bursa'yı,

derslerinizi, bilgili hocalarınızın öğrettiklerini anlatır, bilginizden pay almamızı sağlarsınız.

- Haddimiz olmadı efendim, dedi Gaybi. Suhte, eğitmenini bilir. Bilmeye koşuludur. Kalkıp, öğrendiklerimizin azlığıyla sizi sıkmaya utanırız.

- Ondan utanırız ya efendim, diye Gaybi'den kaptığı sözü sürdürdü Davut;

- Sesimize güvencemiz tam. Buyurmakta iseniz, Gaybi Mollamız, Yunus Emremizden, Genci Abdal ile Hatayimizden pek güzel nefesler ve dahi düvazlar söylemektedirler!..

- Bakın buna seviniriz. Hem de salt biz değil, bütün dostlarımız bilerek olmaklığa can atarlar. Eğer mollamız bağışlayacak iseler, akşam yemeğinden sonra katında olmak tümünü kutlu kılar.

- Siz buyurmaktasınız efendim, diye boynunu büktü Gaybi.

- Hüsmen Baba, güzel bir sesten, güzel söylenmiş nefeslerle dervişlerini sevindireceğinden hoşnut doğrularak, yemekhane olarak kullanılan bölüme yöneldi. İki suhte de ister istemez ardına takılarak, hankah kapısından çıktılar.

***

Nassi başını kaldırdığında, d'Aramont'la karşılaşınca yerinden fırladı. Işıl ışıl gözlerle karşıladı konuğunu. Elini sıktı. d'Aramont, getirdiği haberden hoşnut olmayacağı düşüncesiyle, karşılaşmanın içtenliğinden sıkıldı. Yer gösterdi Nassi...

- Ziyaretiniz, dostluğunuza kabul buyurduğunuza işaret efendimiz, dedi saygınlıkla. Buraya değin yorulmanıza

borçluyuz.

- Sizinle konuşmak her zaman içimizi aydınlatıyor Mösyö diye hafif eğildi d'Aramont. Aklındakileri nasıl söyleyeceğini evirip çevirirken;

- Kaç kez gelmek istedik. Ne var ki, oluşumlar bizi sürekli görevde tuttuğundan dostluklarımıza zaman ayıramamakta idik.

- Biliyoruz efendimiz, dedi içtenliğini sürdürerek Nassi. Rodos şövalyelerini kurtarmanın o denli kolay olacağını da sanmıyoruz.

- Kurtarmak olanaksız Mösyö, diye açıldı Elçi. Bizim düşündüğümüz zamanı ertelemek. Bilir misiniz kendimizi bir doktor gibi görmeye başladık. Ölümle pençeleşen hastanın başında, kazanacağı her anı kendince başarı sayan talihsiz bir doktor...

- Yazık ki, durum tam buyurduğunuz gibi efendimiz... Akdeniz içinde kendinden gayrı bir denetim gücü istememekte Osmanlı. Sanırız bunda da haklı. Neden derseniz, nasılsa Okyanus denetimini elinden kaçırdı. Ne var ki Okyanus, Akdeniz olmazsa pek işe yaramaz. Akdeniz'i elinde tutan, belirleyiciliğini sürdürecektir. Saint-Jean şövalyeleri, orda bir çıban başı... Rodos alınanda, Malta'ya sığındılar. Bilesiniz ki, yakında ordan da sürülecekler. Turgut Reis'e Tunus beylerbeyliği neden verildi? Afrika'dan şövalyelerin ayağını bütünüyle kesmek amacıyla.

- İyi , ama Akdeniz'i ellerinde tutması, Kuzeydeki gelişmeleri engellememekte! İngilizlerle! Felemenkliler, durmaksızın ilerlemekteler. Biz de bunlara karşı savaşabilecek güce henüz sahip değiliz...

- Olacaksınız efendimiz. Olamazsanız uzlaşacaksınız.

Osmanlı, olayı tek yanlı almamakta. Sizinle Şarlken'i zayıflatırken, kuzeyle sizi güçlendirmemenin yollarını arıyor. Bilmem, bilir misiniz? İngiltere Kraliçesi elçiler gönderecekmiş. Saray, kabule hazırlanmakta. Yakında burda olacaklar. Onlara da biraz kapı açacak ki, Kralınız önceki davranışında bulunmaya!..

- Önceki!.. Üçlü anlaşmayı mı kastediyorsunuz? Ama şimdi bizim dayancımız ve güvencemiz saray. Bize güvenmemekte mi?

- Kendinden gayrı kimseye ve hiç bir ulusa güvenmemekte. Fransa'yı neden destekliyorlar? Felemeklileri para ticaretine girişini neden engellemiyorlar? Ve İngilizleri neden çağırıyorlar? Bir iyice düşünmeniz gerek efendim. Öğrendiğime göre, Ferdinand'ın yüzüne gülerken, Erdel üstünde oyunlar çevirmekteler. Siz sanmaktasınız ki, bazı şeyleri engelliyorsunuz... Tersine, sizin çabalarınız şövalyelerin Osmanlı gemilerine dokunmaması yüzünden, onları güçlendiriyor. Ama, başkasını da yapamazsınız. Dokundukları gün, Malta'dan da sürüp atacaklardır. Trablus'tan nasıl atıverdilerse...

- Anlıyoruz. Gerçekten sizinle konuşmak çok yararlı oluyor. Bizim düşünmediğimiz yanlarını da söylüyorsunuz olayların. Sanırız saraya da öyle yapıyorsunuz?

- Akıllandık efendimiz, dedi Nassi. Eskiden düşünce söylemek yerine haber veriyorduk. Üç derya bilgesi tepemize binince, işin doğrusunu bulduk. Çaşıtlık küçük görevlinin işi... Oysa dost acı söyler. Biz de bildiğimizi açık ve acı söylemekten çekinmiyoruz. Çekinmeyende, dostluk kazanıyoruz. Düşmanlık değil.

- Çok bir iyi ediyorsunuz Mösyö... Hep borçlu ayrılıyo-

rum yanınızdan.

- Eh, para işi yapanlar alacaklı olmayı severler efendimiz, dedi gülerek Nassi. Alacaklı kalmayı sevmeseler de, faiz yürüdükçe, buna da pek ses çıkarmazlar. Çünkü bizim gelir kaynağımız da paranın gölgesidir. Kendisi değil... Güneş ne kadar uzaktan vurur, gölge ne kadar büyürse, sevincimiz o kadar artar...

Bir süre dondu d'Aramont. Nassi, vereceği haberi önceden biliyor olmalıydı ki, sözlerini böylesine üstüne düşürüyordu. Oysa bilmesi olanaksız. Kurye, kimseyle ilişki kuramaz. Kendisi de bilemez getirdiğinin anlamını. Öyleyse, sarayda adamı var Nassi'nin. Ürküyle baktı. Osmanlı devletinin gücü kadar etkin olmalı bu para deposu.. Olmalı ki, söyleyeceklerinin yanıtını önceden verebiliyor.

Nassi, d'Aramont'un aklından geçenleri gözlerinin içinde izledi bir an. Bildiğini belirttiği halde, kesin hale getirmek amacıyla bekledi. Duyduklarının doğrulanıp doğrulanmayacağını araştırdı gözlerinde. Çok beklemesine kalmadan;

- Efendimden buyruk aldım, diye söze girdi d'Aramont. Ölü Kralımızın özel işlerine bulaşmak istemediklerin bildiriyorlar. Bunun beni ne kadar üzdüğünü anlatamam. Tam dostluğumu kanıtlayacağımı sandığım bir konuda efendimizin beni yapayalnız bırakması doğrusu sıkıcı.

- Bunu belirttiniz ya efendimiz, sağolun. Doğrusu ben sizi burda pazarlıkçı olarak görmekten üzülürdüm. Madem, siz de bana hak vermektesiniz, kişisel dostluğumuzun pekişmesi iznini bağışladınız demektir. Sağolun. Ötekine gelince tasalanmayınız!.. Çözümlemesini bilirim.

- Bana darılmadığınıza çok sevindim dostum... Bu za-

manda, "elçiye zeval olmaz" diyememekteyiz. Güçlü olan, elçinin dokunulmazlığını tanımamakta da özgür oluyor. Siz tanıdığınıza göre, dostluğunuzu kazandığımızdan sevinçliyiz.

Nassi, ellerini çırptı. Uşağının koşturduğu papalık mahzenlerinden çıkma hasır örülü şarap şişesiyle, kristal bardakları lâle boyarken;

- İzin verdiniz madem, dostluğumuzu bir kez daha kutlayalım, dedi.

***

Gaybi, gölün kıyısında bağdaş kurdu. Gözlerini, ince yelin hışırtısında salınan sazların dalgasında dolandırdı bir süre. Yeşillikleri, gök ve su maviliğiyle aydınlandığından, mora çalıyordu. Üstlerinden suya daldırdı bakışlarını. Samsun üstünden, laz kalitasına bindiği günden bugüne geçenleri yaşadı o dinlenme anında. Gün, ardından gölgesini kaparak, ağır ağır suya belediğinde doğruldu. Akşama rastlatmak amacıyla, evlerinin yolunu tuttu...

Beklenmeyen konuğun sevinci hemen evin dışına taştı. Anasının coşkun hıçkırıkları, babasının sevecen okşayışları, kardeşlerinin beğeni dolu koşuşmalarıyla doluverdi yöresi. Sofra hazırlığındaki kadın, kaşıkları eksik koyuyor, ekmeği yanlış diliyor, sahanları birbirine karıştırıyordu.

Sofrada konuşmamak töresini bozdular. Kıyı kıyı bakışlar, koyu koyu gülüşlerle ağızları ve yürekleri dolu dolu, bir iki söz ettiler. Ettikleri sözlerin anlamlarını tam kavramadan, yanıtların uygunluğuna aldırmadan, kıkırdaştılar. Anası sofrayı toplamaktayken, kuşağından çıkardığı keseyi

babasına uzattı Gaybi;

- Ders ders üstüne yığıldı, dedi. Ol gelip özlem gidermekliğe zaman bulamadık. Ne var ki, bunca süredir yüzünüzü yerde komamak amacıyla didindik babam. Koyup gitmemizi bağışladınızsa, mutluluğumuz sonsuz olur.

- İlk yıllar, zor geldi oğlum, dedi Çömlekçi Ahi. Alışmak güçtür. Alışanda da güçlüğü yaşamak buyurmuşlar. Sonunda hak vermeye durduk. Eskiden bizim çömleklerimizle, bir, Çin yarışırdı. Bu zenaatın çıkış yeri olduğundan. Ama gördük ki, İran seferinden bu yana, ta Britanya uzaklığından rakiplerimiz uzanır oldular. Daha iyi mi diyeceksin? Değil... Ucuz... Ve dahi birkaç yıldır, ucuz iyiyi kovmaya başladı. Sonra birden elini yakmışcasına keseyi tartıp geri verdi. Burdan bişey yollayamadık ki, geleni almaya hakkımız olsun. Var bildiğince harcan...

- Harcandığımın üstü babam, dedi. Bildiğimce harcamaktan artanı bu. Biz daha yolun başındayız, başında olanda, süregidecek birikim. Siz buyurun. Amasya üstünden dahasına daha kolay yeteriz.

- Yakınmamız genel anlamdaydı oğlum, dedi Ahi! Şimdilik ekmeğimizi kurtarmak zor değil. Ama anlarız ki önümüzde zor günler var.

- Bir adem noksan çalıştırttık size babam, diye bilgiyle diretti Gaybi. Bunun açığını kapatamayız hiç bir zaman. Ancak suhtelik de öyle yabana atılır iş değil. Şimdilik zora karşı gelemezsek de, katkımızdan çekinmemek gerek.

Kesenin üstünden sezinledi altın sıcaklığını Ahi... Parmakları sevecenlikle sıkışırken, yüreği istemezlikle gümbürdedi. Gaybi'nin direnciyle keseyi kuşağına soktu. Anası sofrayı toplayıp gelinceye ayaklandılar. Kadının acılı ve sor-

gulu bakışlarıyla karşılaştıklarında, Gaybi babasından önce atıldı;

- Camiye değin varalım. Karahafız Hocamıza görünelim ki, geldiğimizi başkasından duyup üşenmeye!..

Başını sallamakla yetindi kadın. Kocasıyla oğlunun bir görevi aynı anda anımsamalarından hoşnut, ellerini kavuşturdu. Buncacık ayrılık bile alıştığını sandığı yoksunluğu yeniden kanatıvermişti. Dayancıyla, dayanıksızlığı çatıştı. Gözlerinde telli bakışlar balkıdı. Tez varıp geleceklerinden güvenli, odanın içinde oynaşanlara döndü.

Karahafız, camiden girmekteyken gördü Gaybi'yi ilkin yaban yaban baktı. Ardından sevecenlikle kucaklayıp omuzlarından öptü;

- Gaybi Molla, dedi içtenlikle. İrfan Hoca efendimiz senden sonra haber saldı... Hoşnutluğunu ve dahi yetişmekteki başarını bildirdi. Bizi kutlu kıldın. Dileriz tanrı da senin yolunu açık eylesin...

- Size ve dahi atamıza verdiğimiz sözü doğrulamaya uğraştık efendim, diye yanıtladı Gaybi. İrfan Hoca efendimiz, hiç bir zaman bize söylemedi buyurduklarınızı. Sevindik ve dahi yeniden güç aldık.

- Kolay çıkarmış gibi yeni öğrencilerimiz var ise size benzer, yollamamızı istemekte hocamız. Yazık ki, her zaman rastlanmaz... Kırklığa yazdırdın mı?

- Evet!.. Amasya'da okumamızı buyurdu Gökdere'deki hocamız Hasan Çelebi... Korganlı bir yoldaşımızla birlikte geldik. Kayıtlarımızı yaptırdıktan sonra zamanımız var idi. Özlem giderelim, esenliğimizi bildirelim için izin aldık.

- Çok bir iyi etmişsiniz. Hoş sefa getirmişsiniz. Doğrusu gelir gelmez uğramaklığınız bizi sevindirdi, derken ezan

okunmaya başlanınca kapıya yöneldi. Sabah namazında yerimizi alırsanız, bizi gönendirirsiniz.

- Yerinizi almak olası değil efendim, diye atıldı Gaybi. İzniniz olur ise müezzinliğiniz bizi kıvandırır.

- Ahi, oğlunun hocasıyla bilgece konuşmasından hoşnut, hiç ağzını açmadan bakıyordu. Karahafız başını olmaz anlamında kaldırırken, gözlerinde olurlanmasını dileyen bir ışık yanıp söndüğünü gördü. Yeniden başını salladı hoca.

- Dilemekteysen, buyurduğun gibi olsun.

Namaza durdular. Bitirdiklerinde tanıyanların oluşturduğu halkanın içinde kaldılar. Çevrelerini alanların tümü, Bursa üstünden daha da çok İstanbul üstünden haberler sormaktaydı. Gaybi, soru sağanağının altında bir süre bakındı. Sonra ağır ağır, gördüklerini, duyduklarını, yaşadıklarını anlatmaya durdu. Baba oğul, analarının özlemle beklediğini neden sonra ayırdılar. Doğrulup kalktılar.

***

Akağa divanhanesinde bağdaş kurmuş, dimdik düşüncelerine dalmış Rüstem Paşa'nın yanına girdi. Ayaklarının ucuna basarak tıpırtısını halılara emdirdi. Üç adıma değin sokulduktan sonra gölgesine başını kaldıran efendisine;

- Sarraf Josef Nassi eteğinize yüz sürmek diler efendimiz, diye fısıldadı.

Rüstem eski bir dostun konukluğuyla sevinmişcesine kaşlarını kaldırdı. Yüzüne eğitimli bir gücük yapıştırarak, kehribar teşbihini oynattı;

- Tez alın!..

Ağa yeniden ayaklarının üstünde uçtu. Kapıya vardı.

Ardına değin açarak Nassi'yi paşanın yanına aldı. Daha kapının başında yerlere değin eğile kalka yürüdü sarraf... Paşanın yanına geldiğinde eteğine sarılarak üç kez öptü. Yanı başında gösterilen yere diz çöktü.

- Tam bizi unuttuğunu sanmaktayken, dostluğunu göstermektesin karındaşımız, diye hoşladı Rüstem...

- Sizi unutmak mümkün mü efendimiz, diye atıldı Nassi. Yaşamımızı borçlu olduğumuz insanı unutmak, insanlığımıza yaraşmaz. Sık gelmemekte isek, rahatsız etmekten çekindiğimizden bilesiniz. Bize her zaman kapınızı açtınız. Gönlümüze her zaman yüce güveninizi bağışladınız. Bu borç, yaşadıkça ödenmez efendimiz. Ne var ki, sizi durmadan rahatsız etme hakkını da vermez. Buyurmadığınız sürece, ancak özleminiz yeter olduğunda eteğinize yüz sürmek onurlandırır.

Rüstem tam ağzını açıp, dostluk üstüne konuşacaktı ki, Hazinedar ağası ayaklarının ucunda kulağının dibine yaklaşarak bir şeyler fısıldadı. Sonra yine geldiği gibi perdelere karışıp yitti. Rüstem, gözlerinde ışıl ışıl bir sevecenlikle;

- Düşkünlüğümüzde belli oldu dostlarımız, dedi. Kim çıkarının ardında koşar, kim gerçekten bağılıdır bir iyice belirginleşti. Bir gün yeniden görev düşerse, bunu unutmayacağız. Unutmayacak ve dahi gerektiğince ders almanın gereğini yapacağız. Zor zamanımızda bize el vermekten sakınmayanlar, zorlu zamanımızda ellerinin dopdolu olduğunu görecekler. Düşkünlük kişi içindir Nassi karındaş... Bizde anlatırlar ki, ademin biri aptal uşağına sormuş bir gün, Allah ne yapar? Uşağın yanıtı; Merdiven yapar, olmuş... Adem gülmüş uşağım dediğine. Sonra gün gelmiş, adem düşmüş, uşak görkemli bir posta kurulmuş. Karşılaşmış-

lar... Ne var ki, bu kez ikisinde de gülecek hal yokmuş. Biri bilge, biri düşkün...

- Siz hiç zaman düşkün olmadınız efendimiz. Olmazsınız da... Devlet, bilgili başınız, güçlü omuzlarınız üstünde durmaktadır. Hakanımız sizden yoksun kalmayı düşünüyor, düşünmekten öte kabullenebiliyor olsalardı, ne divandaki yeriniz, ne de çok uzun olmasını dilediğimiz yaşamınız kalır idi... Bunlar olmadığına göre gereksinmeleri açık. Bazı küçük sıkışıklıkların, sizi böyle karamsarlığa salması anlamsız. Kullarınız ve dahi kulluğunuzu bağışladıklarınız, sizin bir bakışınızla canlarını vermeye hazır. Devlet işinden zaman kalanda, din işine düşmek kolay değil... İskele ardında Sinan ustamızın unutulmaz yapıtlarından biri olacağına kuşku duymadığımız camiye başlatmanız elbette bazı güçlükler getirecek. Ne var ki, sizin yüceliğinizdeki efendilerimizin tek sıkıntıları altın olsun... Nice bir Yahudi olsak da, tapınak sevabı insanlar arasında ortaktır. Ucundan azbirazını bağışlamanız, bizi kutlu kılar, diye düşündük.

- Çok bir iyi düşünmüşsünüz. Ne var ki, gerçekte paraya pek sıkıntımız yok idi...

- Elbette... Rüstem Paşa efendimizin bizim gibi sarraf parçalarına gereksinimi, salt altınlarını saydırmak için olur. Ne var ki, ben sizden çok Sinan ustamıza yardım etmeyi düşündüm, bağışlarsanız efendimiz. Hakanımız, eski saray bahçesinde buyurdukları caminin bir an önce bitirilmesini istemişler. Sizin yapının önünden geçmekteyken, koyu koyu düşünür gördüm. Varıp araştırdığımda, azbiraz işçisini çoğaltırsa hem size utançlı olmaktan, hem hakanımız efendimiz hazretlerinin buyruğunu savsamaktan kurtulacağını belirtti... Düşündüm ki, hesabın sıkıştığı anlar olabilir.

Efendimiz olanlar yüzünden buyruklarını bizden esirgerler. Ben öncelik alıp, buyruklarına hazır olduğumu göstereyim ki, kulluğumun gereğini yerine getireyim...

- Kulluk mu bellersin yaptığını Nassi karındaşım... Biz dostluk ve dahi karındaşlıktan öte biliriz. Sinan Mimarbaşı, olmadık yapılar kurmakta. Bize kuracağı yapının çizimini getirdiğinde doğrusu burulmuş idik. Gün günden oluşup oturdukça, bakmaya doyamamaktayız... Görkemlinin aynı zamanda büyük olması gerektiğini sanır idik. Nice bir sanattır ki yapıcılık, küçükte görkem çok daha bir zor. Ve dahi ustamız bunun üstesinden gelmekte olduğunu kanıtlar bir güzel. Doğrusu nîce bir alkışlasak az...

- Her bişey öyle değil midir efendimiz? Atalarımız buyurmuşlar ki: "Hesabı en küçüğünde tuttur. Büyüğü bulmak kolay..."

- Otuz bin altın getirmişsin hazinedarımıza!.. Hesaptan söz ettiğine göre, ödeme koşullarını da bildiresin ki, içimiz rahat ola!..

- Yoksul Nassi, Rüstem Paşa efendisine koşul söylesin yaraşmaz efendimiz. Efendi kuluna bağ bağışlamakta, kul efendisinden salkımı sakınsın olasız. Ben, kulluğumu gerektiği gibi kanıtlayabildimse, koşulum yerine geldi demektir.

- Hoşnutluğumuzu anlatmak mümkün değil. Ne diyebiliriz!.. Senin gibi bir dosta sahip olmak, yeterince borçlu kalmayı gerektirir, desek yanılmayız sanırız.

- Borçlu kalan dostunuz olanda efendimiz. Biz ayağınıza yüz sürmekle bağışların en büyüğüne ulaşmaktayız. Kabul buyurmayacaksınız diye öylesine korkuyorduk ki!..

- Bir dostumuz ve dahi karındaşımız iyilik etmeyi düşünsün de, altında kalalım bize yaraşmaz. Sağolun... Bizi

daha ağır koşullar altına soktunuz. Olsun!.. Ödendiğinde, umarız siz de sevinir ve dahi hakkınızı helâl edersiniz.

- Aman efendimiz, üstümüzdeki gölgenizin hakkını ödeyebilmekten aciz kullarınıza yeni borçlar yüklemeyiniz. Dileğim odur ki, efendiliğinizi bizden esirgemeyiniz.

- Bundan tasanız olmasın karındaşım. Karındaşlık hakkının gereklerini uygulamak bize düşecektir.

Don Pedro, konuk obasının kalın gölgesine bağdaş kurmuş elindeki kitabı okumakta idi. Gökçe, İnal'ı kucaklayıp fısıldayarak sokuldu. Bir süre okumasına baktı. İnal, yanıbaşına varıp, dizine sürtününce başını kaldırdı Don Pedro. Saçlarını okşadı sarışın, mavi gözlü oğlanın. Gökçe'nin kıvır kıvır örüklenmiş saçlarında dolandırdı kalın parmaklarını;

- Masal dinlemeye alışkınsın öyle ya Gökçe kız, dedi. Ne iyi etmişiz de yanımıza almışız doktor karındaşımızın kitaplarını. Bizi de senin ölçünde hoşnut kılmakta, Rabelais bilgenin yazdıkları...

- Yine okuyacak mısın? Diye sürtünmesini sürdürdü Gökçe. Devler ordusunun masalını, ikimiz de çok sevdik.

- Siz istedikten öte, sözü mü olur. Gargantua dev neler yapmakta, sizin Yeniçeri ocağına özenerek nasıl bir ordu kurmakta, imaretleriniz örneğinden yola çıkarak açları nasıl doyurmakta, belemelisiniz. Biriniz bey, biriniz beyce olacaksınız... Şimdiden pek çok doğu bilgisini masal olarak içmişsinizdir. Süt nineleriniz, Kel ile ve Dimne'yi kimbilir kaç kez anlatmıştır. Buna bir de bizim ora insanlarının öykünmeleriyle, özenmelerini ekleyelim ki, bilimin de sanatın da ulanıp giden bir zincir olduğu bilinsin. Ve bu biliyi bize bağışlayanların ruhları hoşnut olsun...

- İnal yaşından umulmaz bir bakışla gözlerini ağzına

dikmişti Pedro'nun. Ama, ikisinin de söylediklerinden hiç bir şey anlamadığını neden sonra sezinledi Bilge... Öyle yüzlerine bakakaldı. Suskunun arasına yeni ve kara bir gölge girince irkildi. Kara şapkalı, kara cübbeli yaşlı adamı araştırdı belleğinde. Bulmayınca bakındı. Sakındığı anda Gökçe'nin varıp, adamın eteğine sarıldığını ayırdı;

- Hoşsafa getirmişsiniz Gregor Baba, diyordu Gökçe...

- Biz ev sahibiyiz Gökçe Sultan, diye gürledi Gregor Baba. Hoşsafa getiren ustamızdır ki, zamanında yetişip eteğine yüzümüzü süremedik, bağışlasın, diye önünde eğildi Pedro'nun.

Pedro zıplayıp kalktı. Baba Gregor adını Kamber Koca'dan duyduğunu ve üçlünün dostu Saylan Abdal'ın yoldaşı olduğunu anımsadı birden. Saygıyla eğildi;

- Yanılmıyorsak, erenlerin yakın dostu Gregor Bilge ile tanışıyoruz. Usta çırağına saygın durunca, çırak neylesin?

- Biz bilgiye susuzuz Bilgem, dedi Gregor. Duyduk ki, doğuyla batıyı bütünlemiş, karmaştırmış, birleştirmişsiniz... Çopur, Kör ve dahi Çolak ustalarımızın can bir yoldaşı, kafa bir bilgideşi imişsiniz. Bırakınız yoldaşlık ve dahi bilgideşliği... Onlara yamaklık etmiş olsanız, onların yanında bir gün bulunmuş olsanız aydınlanmanız ve dahi aydınlatmanız için yeterlidir. Bağışlayın... Bir yoksul dostumuzun ölüsü bizi beklemekte idi... Mevlâna'nın buyurduğunca tanrı beklemekteyken, ölünün sözü mü edilir demeyiniz? O da yoksulluğu içinde tanrıyı taşımakta bulunduğundan!..

- Bağış dileyecek biziz. Sizi tezden anımsayıp otağınıza varmak durmaktayken, burda oturup kalmamız yanlış.

- Hiç değil... Ne zamandır gözümüzde tütenleri yeniden görmekliğe neden oldunuz. Size iki kez borçluyuz. Bir

gül yüzünüzü bağışladığınızdan bir özlemimizi gidermekliğe yol açtığınızdan. - Sonra birden okşaladığı Gökçe'ye döndü. - Yayla sana yaramakta ha Gökçe Beyce... Kısa zamanda serpilip büyümektesin. Vay seninle yarışacak yiğitin haline. Hele bir de eğitimi Davran Koca'dan almakta isen...

- Hele, "güneş güneşi görende, yıldızı kim umursar," buyurmuşlar, diyerek yanlarına sokuldu Bey. Yakaladı omuzlarından öptü Gregor Baba'yı. Elbette, iki mıknatısın çekimi, birbirine dönük olacak. Ve dahi arayanla, aranan tezden birbirine kavuşacak. Biz unutulmuşuz ne gam!.. Gregor Babamız otağımıza onur vermekteler ve dahi doyulmaz söyleşileriyim bizleri aydınlatmaya yetmekteler he mi? Ayaklarınıza sağlık...

O sözünü bitirmeden Doyran seyirtti. Elindeki kımız taslarını birer birer uzattı. Baba Gregor, beğeniyle süzdü Doyran'ı;

- Kımızından tattınızsa Beyce ninemizi aratmadığına tanıklık ederiz. Can özünü bir iyice sunmakta ki beyce kızımız, nice alkışlasak azdır.

- Can özü dost ağzındadır efendimiz. Hoşgörüp, hoş yudumlamayı bildiğinden. Yoksa bizim Beyce ninemize yetişmekliğimiz de olasızdır, yanına yaklaşabilmemiz de...

- Size tanıklık ederiz ki Gregor Peder, dedi Pedro... Her adımımızla bilgi yolunun derinliklerine doğru ulanacağımızı ummamaktaydık. Biz sanmaktaydık ki, ustalarımızın yitikliğiyle, yeryüzünde bilginin kaynağı kurumuştur...

- Kurumuştur da, diye atıldı Gregor. Bilgi onlardan bize miras kalanda, onları aşırtabilmekteysek kurumadığına tanıklık ederiz.

- Haklısınız. Yine de diretmemi bağışlayınız. Onlardan

ötede olanları görüp eğitilmek coşturdu bizi. O yüzden anlamaktayız ki, doğuya ulaşıp Pîr Süleyman Ata postuna yüz sürerek, Yesevi ocağından tutuşanda, çok daha açık bilgiler edineceğiz... Güvencimiz her geçen gün kararımızı bilemektedir.

- Biz de deriz ki, siz gerçekten Pir Ata ocağından çıkan kıvılcımı görüp izledi ve dahi üç pirden el alıp, bunu bileştirebildiyseniz, almaya değil, vermeye gitmektesiniz. Yakanızı elimizden kurtarmaklığa uğraşmayınız. "Yük indinle indirile artar..."

- Bindirile bindirile oluşmuşsa, ama dedi Pedro. Bize yüklediler. Ve dahi yüklediklerini götürebilmekte isek, mutlu oluruz. Noksanını tamamlamaya giden, noksanından verende yanlışa sardırır. Oysa tamamlamak kararımız olduğundan eteğinize yapışmak asıl bize borçtur...

Beyce nineden kalan alışkanlıkla, duraklaya duraklaya yudumladıkları kımızları, damaklarında dolandı. Gözlerinde ıslak ışıltılarla, durmaksızın birbirinden noksan olduğunu söyleyen bilgelere bakıyorlardı. Kişinin bilgi denizinde eridiğinde nasıl denizle bütünlendiğini ama yine de damlalığının ayırımında olduğunu görmek, Doyran'ı da, Bican'ı da, çevrelerine toplanan kocaları da ağlatmaktaydı. Tümü birden diz çöküp oturdular. Boyun işi biteni yörelerini almaya durdu. Bir halka oluştu iki bilgenin yöresinde. İnal Gregor'un Gökçe Pedro'nun kucaklarına yerleştiler. Birbirleriyle tanışan bilgeler, sınamış olmanın kıvancıyla, ışıl ışıl sevginin çemberinde sarıldılar.

***

Pörsümüş teni ağır ağır oğdu Hurrem. Harem divanhanesinin tavanlarından üstlerine dökülen Hüseyin Baykara faslanın nağmeleri, ılık bir bahar yağmuru gibi ürpertti tenini Süleyman'ın. Ürperdikçe canlılığı ortaya çıktı sanki. Hurrem, oğuşturmalarını sıklaştırdı. Sarkan deriler, ürpertilerle birlikte toplandı. Çıplak beden, inceliğinden umulmaz bir sertliğin dirilişiyle gerildi.

Ayak parmaklarını öpmeye başladı Hurrem. Bileklerinden yukarı doğru sığazladı dudaklarını. Diz kapaklarında, oyluklarında dolandı uzun uzun. Süleyman ayaklarının ısındığın ayırdı. Kalçalarında, karnında, göğsünde gezinen alaz dudakların okşamasıyla teninin serinliğinden koptu. Bir ısı, başından aşağı döküldü bu kez... Boğazı kurudu. Dili damağına yapıştı. Tükrüğü kalınlaştı. Çenesi sıkıldı ilkin. Ağzı, sakallarının arasında çakı ağzı gibi açıldı. Gövdesinin üstüne bütün ağırlığını vererek uzanan Hurrem'e uzandı kolları. Kollarından, yüreğine yuvarlanan bir zonklamanın tutkusunda devindi. Hurrem, sevinçle sürdürdü okşamalarını. Yaşlı bedenin bir çınar gibi ağır ağır doğrulduğunu sezmenin bilinciyle, dingin dudaklarını kaydırdı. Omuzlarını, göğsünü, kollarının altını yaladı. Katmerleşmiş etlerinin arasında, koyulmuş, yitmiş meme uçlarını buldu Süleyman'ın. Dişledi, ince bir sızının, unutulmuş bir şeyleri anımsatan dürtüsüyle soludu Sultan.

Soluğunu kaptı Hurrem. Ağzında ılık ılık taşıyarak, kalçalarına götürdü. Yumuşak kaslarının arasında yuvarladı sıcak sıcak... Yuvarlanan, apışını dolandı. Bir çevrenin hızıyla döndü, döndü, döndü... Elleri kendiliğinden devindi Süleyman'ın... Kolları gençlik günlerinin kasılmasıyla uzandı. Hurrem'in, gövdesini aradı. Bacaklarının arasında

başını yakaladı, ince bir silkinişle kurtuldu kadın. Apışında duyduğu alazın ısısı arttı. Yanmaya başladı. Dirildiğini, dikildiğini, şiştiğini bildi. Koltuk altlarından yakalayıp kendine çekerken, karısının usta ellerinin apışında dolandığını ve yangının arttığını sezinledi. Yüreğinin atışı hızlandı. Upuzunluğunda salt kollarının kıpırdanmasına izin veren Hurrem, çalkalanarak gövdesine sürttü. Kütür kütür bedeni, kocasının gözlerinde yandı ışıl ışıl...

Marmara lodosunda küçük bir sandala uzanmışçasına bedenini yalpaladığını duydu Süleyman. Devingensizliğinde, düşlerinin, dalga dalga büyüdüğünü, üstüne kapandığını, bir sarsılmaz umut gibi her bir yanında dolandığını gördü. Dirildi... Yalıdı... Sarsıntıların ortasında köpük köpük yumuşadı. Hurrem, görevinin ustası seyrimeleriyle yaptığından hoşnut ıkıldadı. Ikıltısı dişlerinin arasından boğazının derinlerine doğru akıp çoğaldı. Bedeni kendi kendinden hoşnutlukla çalkalayarak kapaklandı kocasının üstüne. Derin bir uykuya daldığının bilincinde olmaksızın soluk soluğa dişlerini sıktı. Sonra yanıbaşına kayarak kıvrandı. Ellerini yumruk etti. Dişlerinin arasına soktu yumruğunu. Kemindi... Kendini ayarlayamamış olmanın yoksunluğuyla hıçkırdı... Porsumuş bedenin bütün çizgilerini gördü. Ağır ağır yükselen yürek atışlarının birden durucasına yavaşlamasının öcünü kendinden alıyormuşçasına, elleriyle bedenini okşadı. Tenini, göğüslerini, kalçalarını çimdikleyerek, parmağını apışına uzattı...

Yüreğinin kabardığını, gövdesindeki kendi parmak izlerinin sızladığını, kalçalarının yandığını duydu. Parmağı hızlandı. Efendisinin genç bedeni diri diri yüklendi üstüne. Ağzındaki yumruğu daha bir dişledi. Kalçalarının seyir-

diğini, içinin alaz alaz parmak ucuna döküldüğünü sandı. Beyninin derinliklerinde birikmiş irinlerinin tümünü deşmişçesine fışkıran bir selin sarsıntısında derin bir kuyuya düştü.

Gözlerini açtığında dirseğinin üstüne kaykılmış, saçlarını okşayan kocasının bağış dileyen gözleriyle karşılaştı.

- Hurrem'im, dedi Süleyman. Yeryüzünü avuçlarımızın içinde tutmaktayız. Kullarımız, toprağımızla mülkümüzün bir eşi yok. Herkes bizim görkemimize özenir...

- Ve dahi buyruklarımız üzere herkes bizi anladığını sanır. Ne var ki, bu yeryüzünde bizi anlayan, isteklerimizi demeden yerine getiren ve dahi bizi gerçekten sevdiğine inandığımız bir sen varsın!.. Nice talihli bir insanız ki, sana sahibiz!..

- Kul efendisine sevdayla bağlıysa aslanım, dedi Hurrem. Yüreğinden geçeni, yüreğinde duyar. Sizi üzdüklerini, canınızı sıktıklarını ve dahi bağışlanmaz diklikle isteklerinizin önüne geçmeyi kurduklarını bilmez miyiz? Bilmesek bile sezmez miyiz? Aslanımızın görkemli başının lokması kursağındaki kölelerinin beceriksizlikleriyle ağrıdığı, ellerimize hemen ayan olur... Daha yanımıza geldiğinizde sıkıntılarınız, dertleriniz gövdemizi alev alev yakar, diyerek doğruldu. Sultanın başını çıplak kalçalarının üstüne koyarak yele örneği saçlarını okşamaya durdu. Onlar kendi çıkarlarından gayrisini düşünmezler. Bizim çıkarımız sizsiniz. Aslanımın tırnak ucu kadar canını sıkan, bizim yüreğimizi söküp almakta, bilmez miyiz? Ve dahi bildiğimizden, paralanmaz mıyız dinginliğinize? Hadi uyuyun!.. Bunca sıkıntının üstüne uyku ilâçtır.

- Doğru buyurursun kadınım... Sıkıntılarımızın avuçla-

rında eridiğini sezinleriz. Ve dahi arınırız yanında. Bitmeyen bir tutkunun cennetinde kendimizden geçmek her bir şeyi bir an için unutturur. Ne var ki, uyumak mümkünsüz!..

- Aslanım, diye okşamasını sürdürdü Hurrem. Sizin için mümkünsüz olan şey yok! Siz ki yeryüzünde krallar yaratıp, voyvodalar üreten, selâmınızla yoksulu zengin, buyruğunuzla varlıklıyı yok eden bir sahip zamansınız. Sizin için sıkıntı, dert, üzüntü ve dahi uykusuzluk olmamalı... Canınızı sıkan neyse yollayın kullarınızı temizlesinler... Kişi kimse buyurun, bir dahi aykırı davranmamayı bilsin.

- Bizi sıkan ne kuldur, ne ülke kadınım, diye dertlendi Süleyman. Dediğin gibi, buyruğumuz ya da selâmımız, bunların hakkından gelmeye yeterli. Bizi sıkan, yine biziz. Verdiğimiz söz canımızı sıkmakta. Neden dersen, biz bize iyilik de edememekteyiz, kötülük de!.. Bizim dışımızdakiler söz konusu olsa, kolay!.. Bize neyleyeceğiz?

- Haklısınız aslanım!.. Sahipkıran, kendine hükmetsin doğru değil... Bir söz verildiyse uymak yazılı. Sahib-i zaman sözüne güvenilmedi mi, buyruğundaki hünerbazlara benzer. Oysa herkesin, hepimizin en büyük dayanağıdır efendimizin güvenilirliği... Öyle olanda, sözlerinizin sizi bağlaması kaçınılmaz.

- Gördün mü, sen her zaman bir çare bulurdun dertlerimize!.. Bu kez sen de çaresiz kalmaktasın!.. Kalanda, sıkıntımız azalsın olasız...

- Çaresizlik sizden kaçar efendim, dedi gülümseyerek Hurrem. Çaresizlikleri yok eden dünya egemeni, çaresiz kalsın, inanılmaz. Yalnız sözden dönmek, hele bu söz aslanımın ağzından verildiyse, dönmek düşünülmez... Bilmekte misiniz efendimiz... Kullarınız ve bunların başında Hurrem

cariyeniz de, size yaraşır olmak amacıyla davranmakta Her zaman. Ya söz vermemek

için ağzını açmamakta, ya da verdiği sözü eksiksiz yerine getirmekte. Siz yanılmaktan arıksınız. Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi olarak, her buyruğunuz ayet örneği yanlışsız ve dahi haktandır... Biz ki kuluz, yanılmakta ve

dahi yanlışa söz vermekteyiz. Öyleyken bile, sözümüzü yerine getirmekliğe çırpınmaktayız. Ne var ki, yanıldığımız zaman da öylesine canımız sıkılmakta ki, sizcileyin kıvranmaktayız. Neyse ki, müftünüz ve dahi bilgeleriniz başı Ebusuud Efendi hazretleri gibi bir bilgine sahip bulunalı, gerçekten akyazı!.. Umman gibi bilisi, rahmet örneği buluşu var... Geçenlerde cariyelerimden birine verdiğim sözden beni öyle kurtardı ki, borcum hiç bir şekilde ödenesi değil...

- Birden sustu Hurrem. Avuçlarının altındaki başın irkilip, gözlerini aradığını bile bile haremin köşelerinde gezdirdi gözlerini. Elleri okşamayı sürdürdü. Ne anlatacağını unutmuşcasına, suskun, bekledi. Dayanmadı Süleyman;

- Anlat, dedi, Anlat nasıl kurtardı?

- Yükünü karısının omuzlarına aktarmışcasına dincelip, oturdu. Tavanın sedef, altın ve yakut kakmalarında dolanan alaz gözleri bakışlarına çevirdi, avuçlarıyla suratını kavrayarak. Hurrem, sözü nerde bıraktığını ansızdan anımsamışcasına;

- Kalfalarımdan biri, efendimizin huzurunu kaçıracak davranışlarda bulunmaya başlamıştı. Birkaç kez kulağını çektirmek istedim. Ağalarımız aracılığıyla tevbihte bulundurdum. Dokunulmazlığından emin olunca, terslemiş devletin yüce görevlilerini... Derdimi müftü hazretlerine anlattığımda, bu duruma kendimin yol açtığını da açıkladım. Ola

ki, o yüce kişinin öğütleri fayda vere!.. Bize buyurdular ki efendimiz; söz diriye geçerlidir!.."

Süleyman, ağzının içine yaklaşmış olan karısını bağrına bastırdı. Kendi kendine çözemediği bir sorunun yanıtını, böyle bir dinginliğin üstünde almanın kıvancıyla soluklandı... Hurrem, ciğerlerde değil, kulağının içinde çıngırdayan soluğun anlamını bilmenin coşkuyla, sımsıkı sarıldı efendisine.

***

Sunguroğlu Sabit sipahi, Korgun sokaklarında vurulmuşcasına yürüdü. Atını hana bıraktıktan sonra, eli kuşağında, sarraf Yeşua'nın gediğine girdi. Yeşua, gözlerinde donuk bakışlarla karşıladı Sabit sipahiyi... Bakışlarının derininde, şimdiden yadsımaya hazır bir kıvılcım parıldadı. Daha kıvılcım, göz kapaklarına yansımadan atıldı Sabit;

- İyi günler olsun çorbacı!..

- İyi günler üstünüze olsun Sabit Ağa!.. Hoş geldiniz.

- Hoş gördük!.. Kente inmişken, katınıza varıp, borcumuzun bir bölüğünü temizleyelim diye düşündük...

- Gözlerindeki ışıltı birden söndü sarrafın. Bir soru işaretine dönüştü. Sonra soru işareti, ağzında değişerek;

- Acelesi yoktu ki Ağam!.. Keşke alacağımız sizden olsa!..

- Belki sizin için yoktur Sarraf Efendi! Ama, borçlu borcunu ödemeye koşulu. Elimiz ısınır ısınmaz postekinin altını dolduralım ki, yeniden gelmekliğe yüzümüz olsun.

- Daha ürün alınmadı Ağam! Öyleyken!..

- Oğlum izne gelmiş Yeşua Efendi. Gelirken de, birik-

tirdiğini atasının hizmetine sunmayı kurmuş. Biz de biran önce borcumuzu kapatalım diledik.

- Öyle ya, unutmuştuk. Demek ki mollamız, çere çıkar yetişkinliğe erişti.

- Eh, yakında kırklığa başlıyor çorbacı!.. Ondan ötede danişmentliğe soyunur ki, yükünü hafiflete!..

- Hayırlı evlat yetiştirmişsin ha Sabit Ağa! Oğul dediğin kötü günde elden tutmadı mı, koyuver yakasını... Doğrusu tam zamanında okutmuşsun!

- Zamanına rastladı çorbacı... Tam zamanına rastladı. Buyurduğun gibi, elimizden tutuverdi köhneliğimizde. Sonra birden sarrafın burulduğunu sezmişçesine yutkundu. Durakladı. Gözlerinin içine baktı. Allah razı olsun, sen de yardımımıza koştun dileğimiz olduğunda. Geçen yıl, seferden eli boş dönende, yüksünmedin.

- Bir sen değildin ki Sabit Ağa!.. Pek çok müşterimiz, boynu bükük kaldı. Sefere gittiğinden, tımarlıların eksikliği üründe belirdi. Bol çapul olmayanda noksanı tamamlamak olasız!.. Eh, biz bir günlük iş görmemekteyiz burda. Birbirimize sürekli gerekliyiz. Sıkışık olmasanız, biz yaşayamayız. Sıkışık iken yardım etmeyen, bollukta avucunu yalar buyurmuşlar.

- Batıya sefer eylendiğinde böyle olmamaktaydı. Yerleşiğin çapulu elverirdi her zaman. İran üstüne gittiğimizde durum değişti. Türkmen, yükünü kaldırıp göçtü. Kentler bir hakandan ötekine vireyle geçti. Bize de yol boyunca cebimizdekini yemek düştü. Şimdi şunu sunayım da, borcumuzdan düşüver. Ola ki, gelen yıla da ürün iyi derlenir. Tümünü sildirir, alnımızı yerden kaldırırız.

- Böyle söz istemem Ağa!.. Senin gibi müşteri ve dahi

borçlum olsun dedim az önce. Vermemekte isen, olasızlıktan ertelendiğini bilmemekte miyim? Bir sözün yeterli benim için. Ötesinde aklına bir aykırı düşünce gelirse, vebalim boynunadır.

- Sağol çorbacı, diyerek keseyi uzattı sabit. Senden bu iyiliği gördüğümü hiç unutmayacak. Ve dahi gerektiğinde yeniden eteğine yüz süreceğiz. Neden dersen, bunca yaş yaşadık, borçlanacağımız aklımıza gelmedi hiç bir zaman. Gül gibi geçinip gitmekte idik. Son yıllarda ne olduğunu kestirememekteyiz!.. Öyle olanda, kişi dosta dayanır buyurmuşlar.

- Ne zaman istersen Ağam!.. Ne kadar istersen buyur... Verebilmekteysem, sözü olmaz.

- Sağolasın, diyerek doğruldu. Keseyi tartıp, içindeki altınları ayırmaya duran Sarrafa baktı bir an. Yapılan işten utanırcasına kapıya yöneldi. - Gayri yeniden kente indiğimizde uğrarız... Şimdilik sağlıcakla kal!..

- Bekleyip, hesabını bir görseydin!..

- Gerekmemekte...,

***

Kamber Koca, atının dizginini hiç bırakmadığı Don Pedro'yu, Amasya girişinde, Pirler tekkesinde indirdi. Hüsmen Baba, sabahtan bu yana kapının önünde yol gözlemekte idi. Daha karşıdan gelenleri yerinden doğruldu. Don Pedro, gelenin Hüsmen Baba olduğunu ayırdığı an atından atladı. Birbirlerine üç adım yaklaşınca, ellerini omuzlarına çaprazlayıp eğilerek selâmladılar.

Elele tekkeden içeri girerlerken, dervişler pirlerinin kerametine bir kez daha inandılar. Hiç haberi olmaksızın sa-

bahtan bu yana yol gözlemesinin anlamını şimdi kavramışlardı... Türkmen ulusu Kamber Koca'nın seyislik ettiği bir yaşlı can, olsa olsa büyük bir bilge olabilirdi.

Kıvançla ellerini oğuşturup, tavla babasından, aşçı babaya dönenirken, yaşlı bilge ile Hüsmen baba, ardları sıra yürümekte olan Kamber Koca ile post odasına girdiler.

Karşılıklı oturduklarında;

- Adınızı çok duyduk, dedi Pedro. Horasan'a varmadan otağınızdan geçip eteğinize yüz sürmeyi diledik.

- Asıl dileyen de, öğünen de biz olduk, diye karşıladı Hüsmen Baba. Üryan, bezzaza donanmaya koşardı. Erzurum üstünde tutup, göneniriz diye kurduktu.

- Uğramadan geçilmesi mümkün mü? Anadolu'dan el almadan Horasan'a varılmış, olası mı? Kişi noksanından arınıp gitmeli Babam!.. Sarınıp gidende, arık varsın düşünülmez.

- "Pervane ateşe koşmaktaysa, ko yansın", buyrulur... "Ateşin işi yakmak, pervaneninki yanmaktır... Bileşkeyi kül sanır bilisizler... Sevda olduğunu bilense kutsar.. Neden dersen ne güzeldir yanacağını bile bile ateşe koşmak..."

- Amaç kül olmaksa pirim!.. Neden sakınmalı... Kimi döne döne varır, kimi yana yana. Biz ki, dönmeyecek denli yaşlı, yanmayacak denli yaş isek, susuzluğumuzu gidermeye pınar gerekmez, mi?

- Yesevî dergâhı, susuza panar, pervaneye ateş, geceye güneştir!., İçene kut, yanana mut, dönene umuttur... Yolcuya han, yoksula güman, yoksuna can olur... Biliriz ki, biliyi sarınıp gidene uçmak örneği mekân olur... Bu yüzden her yıl kaç kere yüzbin kişi varıp dönmektedir de, nice bir az kişi konup kalmaktadır. Gönül kalmanızı umar, akıl bilerek

gitmeyi!.. Ne var ki, göç yasak, konak savsaktır.

- Bize tersi buyruldu Babam!.. Buyuruldu ya, almaktan sakınan, vermeye sıkanır denilmiştir. Biz ne sakındık, ne kıskandık... İzninizi alıncaya deryanızdan yaralanmak borç oldu. Bağışınız gönencimizdir.

- Sunan adaktan hoş, alan verenden boş ise, borçlu borcunu bilse yeter...

- Çekirdek meyvelenmiş, dolabımız bostana çalışırsa, gülistanda bezenmek yazımız olmaz mı? Kim kime el vermekte, kim kime baş eğmekte? Yükümüzün noksanını sarınmadan, bir nice yola girilmekte? Girmeyiz ve dahi varmayız bilesiniz.

- Ve indirdiğiniz, kaldırdığınızdan artık olanda, nice bir güzel kokar gülünüz, nice bir hoş öter bülbülünüz!.. Sabi ozan olgelip koklasa, kulak verip dinlese bir nice coşar?

- Coştuğumuzca efendim!.. Dedi Pedro... Bağışladığınızca!..

- Coşana alkış, coşturana alkış, alana alkış, verene alkış, diye kıpırdandı Hüsmen Baba...

- O kıpırdanır kıpırdanmaz da, çözülmez gizemin coşkusuna dalan canlar birden uyandılar. Başlarının derinlerinde çözülmemiş sorular, yüreklerinin kökünde uç-vermemiş coşkularla cem sofrasını hazırlamaya durdular.

- Göz açıp kapanıncaya, kurulan sofranın çevresinde derneştiler. Hüsmen Baba, buyruğunu bekleyenlere göz gezdirdikten sonra;

- Bismişah Allah Allah!.. Diye gülbanke başladı...

***

Üsküdar iskelesinde saltanat kayığından inen Bostancıbaşı, ışıl ışıl yanmakta olan Rüstem Paşa Sarayı'na yöneldi. Kapıda bekleyen sekbanlar, Ağa'nın çatık kaşlarına hemen selâm durdular. Yüzünden hiç bir şey belli olmayan baş görevli, selâmdan selâma aktarılarak, divanhaneye ulaştırıldı.

Gecelik entarisinin üstüne geçirdiği ermin kürküyle divanhaneye gelen Paşa, Bostancıbaşı'nın gözlerinden yanıt alamayacağını bile bile yüzüne baktı. İlk ağızda çevresini kolaçan etti. Ağa'nın yalnızlığını görünce, içi rahatladı. Belli belirsiz yutkundu. Bakışlarına eski sertliğini vererek, yeniden baktı Bostancıbaşı'nın yüzüne. Ağa yerlere değin eğildi ilkin. Sonra koynundan çıkardığı yakut üstüne padişah tuğrasının işlendiği küçük yüzüğü üç kez öpüp başına koyduktan sonra uzattı;

- Devleti efendimiz hazretleri, mühr-ü hümayunlarını yollayıp, birinci vezirliği görevini üstlenmenizi buyurdular!..

Rüstem, derinden bir soluk bıraktı kendini tutamayarak. İki yılı aşan bir süredir özlemiyle tutuştuğu küçücük keseyi kavradı. Kaşları açıldı. Bakışlarında konağının kandilleri aktı ışıl ışıl. Kınalı sakalları ayrıştı sanki. Yüzünün allığı bu ayrışmanın altından gülümsedi. Mührü dudaklarına götürdü. Uç kez öpüp başına koyduktan sonra koynuna sokarken birden anımsamışcasına başını dikti;

- Ahmet Paşa hazretleri dürüst bir vezir idiler. Tedbirleri yerinde, bağlılığı yüksek, yiğitliği ölçüsüz bir yarar yoldaş bilirdik kendilerini. Görevimizi üstlendiği zaman sevindik. Umarız görevini üstlenmemizden sıkıntıya düşmezler!..

- Ahmet Paşa ne üzülebilir devletlim, diye yanıtladı

Bostancıbaşı, ne sevinebilir bundan öte. Bilmektesiniz ki, efendimizin sevgisi de, gazabı da uludur. Ahmet Paşa, divan toplantısının hemen ardından saray hamamında boğduruldu!..

- Bostancıbaşı'nın yüzünde kıl oynamaksızın, anlattığı olay, hazırlıklı olmasına karşın ürpertti Rüstem'i... Sesinin yankısı kulaklarından belleğine soğuk soğuk akarken; "Kul ömrü efendi fermanıyla süreli," diye düşündü... Bunca uğraşıp, kotardık. Sonunda kendi sonumuzu görmüşcesine irkildik yine de!.. Efendimiz, daha buyruğu dudaklarından çıkmadan uygulatacak güçte olduğunu anımsatıyor olmak bize... Ve dahi ayağımızı denk almazsak, başımıza aynı işin geleceği kuşkusuz. Nice güç bir işe koşulduk. Pişmanlık duymadan diretmek zorundayız, yazık!.. Biz başkalarını yiyemediğimizde, bizi hemen yiyecekleri açık. Öyleyse, duraksamak gereksiz. Yerimizi alırken, işten alınmama koşulunu ileri sürmeseydi. Bilmeliydi ki, efendimize koşul sürmek haddimiz değil. Bizim ardımızda, Valide Sultan hazretleri var iken bile diretememekteyiz. Bizden görmeli, öğrenmeliydi!.. Buyurur seyirtiriz buyruğuna, buyurur durur, bekleriz. Sen bunu bilmedin Ahmet Paşa. Ve dahi bilmediğinden, makamını cennet eyledin. Hadi var hoşça git." kendi kendisiyle bir kısa an hesaplaşmanın dinçliğiyle dikildi. Az önce Ahmet Paşa'nın sıcaklığıyla koynunu yakan mührün, sıcaklığı Bostancıbaşı'nın teninden aldığını ayırıverdi. Gövdesinin üstünde değirmen taşı ağırlığıyla duran küçücük yüzük, birden hafifledi. Taşıyamıyacağını sandığı anda, yıllarca taşıdığını düşünerek güçlendi.

- Bize buyrukları var mı efendimizin?

- Yarın erkenden sizinle konuşmayı buyurmaktalar

devletlim, diye yeniden eğildi Bostancıbaşı. Yaklaşıp, eteğini üç kez öptü Rüstem Paşa'nın. Dimdik karşısında durmaktayken, nerdeyse dizlerinin üstünde gerilemeye durdu.

"İşte devlet ve dahi devletlinin gücü," diye gülümsedi Rüstem. Durmaksızın gerileyen adamın ardından yetişti. Sırtındaki kürkünü çıkarıp sırtına geçirdi. Gecelik entarisiyle kaldığını düşünmeden, öyle dikildi. "Nasılsa sırtımızda ne olduğunu görmeyecektir. Devletin gücü buna yeter. Gözlerini, Padişah'ın vekilinin üstünde de dolaştırması yasak. Bostancıbaşı Ağa bunu bilir. Bildiğinden biz mührü koynumuza koyduğumuz anda, yiyecekmiş gibi bakan gözleri, kendi çizmelerinin ucuna düşüverdi. Gayrı bundan ötesi, Ahmet Paşa'nın akıbetinden kurtulmak amacıyla efendimizin buyruklarına uymak ve dahi Valide Sultan aracılığıyla uyulması kolay buyruklar verdirmeyi sağlamak. Tez varıp muştuyu zevcemiz Sultan hazretlerine duyuralım ki, gönülleri kırılmasın. Emeklerinin ve dahi emeklerimizin boşa gitmediğini görüp, dikilen tohumların tuttuğunu anlasın." Sevinciyle, haremin yolunu tuttu.

Rüstem Paşa'yı ilk kez konağının içinde gecelik entarisiyle dolaşıyor gören gece görevlileri, şaşkın şaşkın ardından baktılar. Her biri başlarını sallarken, Bostancıbaşı'nın gelip gittiğini bilenler, yüzlerinde geniş gülücüklerle, durumuna hak verdiler. Kişi yitirdiğini bulunca, bunca sevinirdi.

Eteklerini uçuşturarak girdi harem kapısından. Mihrimah Sultan, kolunu efendisinin boş sıcaklığına uzatmış, mışıl mışıl uyumakta idi... Omuzlarından aşağı dökülen bir okşayışla ağır ağır uyandı. Gözlerinde korku karışımı bir ikircimle Rüstem'e baktı. Gözlerinin derinlerinde, ancak kendisinin ayırabildiği bir sevinç ışıltısı görünce bağdaş ku-

rup oturdu kuştüyü yatağın içinde;

- Efendimiz, sonunda mühr-ü hümayununu hakkı olana verdi mi?

- Verdi sultanım, dedi Rüstem, okşarken. Verdi... Ve dahi bizi düşündüğümüz geleceği kurmakla yükümlü kıldı... Bundan ötesine validemiz ve siz sultanlarıma borcumuzu ödemek kalmakta. Tezden davranacağız. Daha yarın, Efendimizin ayağına yüz sürüp, bağışlarını aldıktan sonra, Ahmet Paşanın dolapçılığından bezip görevden aldığı Lala Mustafa Paşa ile görüşeceğiz. Ona güvenimiz tamdır. Sultan Selim efendimizin yanında bulunması, düşündüklerimizin uygulanması bakımından çok yararlı olacaktır.

- Siz bizim güvencemizsiniz efendim, dedi yumuşak yumuşak Mihrimah! Onca zamandır ne yapacağınızı çok bir iyi düşünmüşsünüzdür. Şimdi uygulamak mümkün olanda, hiç bir şeyi eksik komayacağınıza her zaman inandık.

- Güveninize yaraşır olduğumuzu kısa zamanda göreceksiniz sultanım, dedi Rüstem. Yaşlılığından umulmayacak bir güçle sarıldı karısına.

Mihrimah, kemiklerinin kütürdediğini duya duya sokuldu Rüstem'in kıllı gövdesine. Uykusu açılıverdi gövdenin ter kokusunu içine çektiğinde. Kolları uzandı. Kolları küt bir çınarı andıran Rüstem'in gövdesine dolandı. Konakta kandiller birer birer sönerken, kuştüyü yatak tekleşen gövdelerinin altında ılık ılık dalgalandı.

İKİ

Giovanni, geminin Venedik'te duraklamasından yararlanarak, amcasının atölyesine koştu. Alberto, salt mektuplarda görmeye alıştığı yeğenini karşısında bulunca sevinçle kollarını açtı. Kucaklaştılar. Hemen özel bölmeye yöneldiler;

- Böyle birden gelişin şaşırttı, diye söze girdi Alberto. Bir aksilik mi oldu?

- Yok amca!.. Tersine, işlerde ummadığımız gelişmeler baş gösterdi. Denildiğine göre, İngiliz çukaları iyice yaygınlaşmış Asya'da... Bütün beyler, sancakbeyleri ve paşalar, özellikle kendi kapı kullarına çuka giydiriyorlarmış. Elbette Ankara sofu giydirecek değiller... Ucuz bulunca, durmaksızın sipariş vermişler. Balyos, Bursa, İstanbul, Engürü ve Alaiye ajanlarından aldığı haberleri bir mektupla bana bildirdi. Bütün bir yılın birikimini bu işe yatırdım. Üç gemi dolusu renkli ve desenli çuka kapattım. Ortağım da ellerini oğuşturmakta. Eğer tümünü, dilediğimiz fiattan satabilirsek, başka bir şey düşünüyorum.

- Tam istediğim gibi oldun Giovanni... Atelyeyi bırakırken gözüm arkada kalmayacak. Bu tarafa koştuğuna bakı-

lırsa, orda işler pek iyi değil?

- Tersine efendim. Sürekli gelişme içindeyiz. Artık ortağım işçileri çalıştırmasını biliyor. Burdan götürdüğüm ustalar da, ona yardım etmekte yarışıyor. Sizin öğütleriniz üzere, bütün adanın ve Anversi'nin gereksinimini yarı sezonda karşılamamız işten değil. Daha evlerde cam kullanılmaya yeni başlandı. Ama görseniz, bizim Venedik tarihinde okuduklarımıza benzer işler olmakta. Bir bakıyorsunuz, pek beğenmeyip işe almadığınız bir adam, bir zaman sonra karşınıza alıcı olarak geliyor. Ekmeğini zor çıkartır diye düşündüğünüze şaşıyorsunuz. Bunun yanında, işçilerin durumu, daha önce de anlattığımdan değişik değil, insana öyle geliyor ki, sanki gittikçe küçülüyor, zayıflıyor ve yaşlanıyorlar. Hem de daha otuzuna varmadan. Bir gün bakıyorsunuz, öksürmeye başlamışlar.

- Öylesini fazla durdurma atelyende Giovanni. Sonra tümü birden hastalanır, potan söner. Aman dikkat et... Kendisini koruyamayan, sana zarar verir.

- İngiliz ortağım da aynı düşüncede. Birinin biraz öksürmeye başlamasıyla yanında bitmesi bir oluyor. Baktı öksürük sürekli, o an hesabını kesip atıyor sokağa. Kaç kez engel olmayı düşündüm. Sokağa atılan, daha kolay ölmeye koşulu. Sonra işin gereği beni engelledi. Buyurduğunuz gi,- bi, bütün atelyeyi sarabilir hastalık. Ve önüne geçilmezse, kaç işçinin ekmeğini engeller potanın bir kez sönmesi...

- Doğru düşünmüşsün. Önemli olan potanın yanmasıdır. Demek işler yolunda. Öyleyse kendin gitmeye neden gerek duydun?

- Ben de bunu anlatacaktım. Biliyorsunuz Mançester'de yün fiatları yükseldi. Özellikle Asya pazarları çukalara açı-

lalı, denilebilir ki, ordaki fiatlarla yarışacak hale geldi. Yine de dokunmuş bez çok ucuz. Sinyor Sebastiyan bizim oralara çıktığında, uğradı. Konuşurken, İspanyol kentlerinde yünün çok pahalı olduğunu söyledi. Mançester'den alıp götürmeyi kuruyordu. Yalnız, İngiliz kontlarının çoğu aynı zamanda dokumacı olduklarından, pek alışveriş yapamadı. O zaman, benim aklıma başka bir şey geldi. Asya'da koyun fiatları, bütün dünyadan ucuz.

- Öyle deme!.. Son on yılda nerdeyse yarı yarıya arttı. Her yıl, bir akçeden fazla zam geliyor. Geçen yıl, bir koyunu kırkbeş akçeye alabiliyorduk. Bu yıl kırkaltıya alırsak ne iyi? Öpüp de başımıza koruz. O fiatlar da, Alkaevli boyuyla çok uzun zamandır sürekli alışveriş etmemiz yüzünden. Yoksa, başkalarına ve özellikle korsan alıcılara daha da pahalı. Nerdeyse bir koyunu bir filoriye verecekler.

- Vermeleri de doğal... Mençesterliler, bir koyunu bir filoriye veriyorlar. Beni de davrandıran bu oldu. Bu mevsim, koyunların kırkılma zamanı değil. Ordan yünlü alsak... Burda ya da gemide yünlerini bir güzel kırksak... Geçerken İspanyol kentlerine yününü satsak? İtalya'ya da koyunları kasaplık olarak versek, sanırım kârlı bir iş yaparız... Giderken de çuka dolduracağım için, donatacağımız gemiler, hiç bir zaman boş kalmaz.

- Kalmaz ya, senin bu işten böyle büyük bir kâr sağlayacağını sanmam. Bir kez, kırkım zamanı değilse çıkaracağın yün, umduğunu bulmaz, ikincisi, çuka götürüp, koyun getirmek iyi... Ancak, İtalya ya da İspanya'dan Mançester'e ne götüreceksin? Onca yolu ve zamanı boş geçirirse gemici, aykırı düşünmez mi?

- Doğru, dedi Giovanni? Çok doğru söylediniz. Bunu

da Sinyor Sebastiyan düşündü. Koyunları Napoli, bilmediniz Pisa'da satarsam, Cenova'dan kadife dolduracağım. Mançester henüz ne Engürü sofu ayarında çuka dokuyabiliyor, ne Cenova kadifesinin benzerini yapabiliyor. Hatta karaya girebilsek, Lyon ipeklisini de düşündük. Böylelikle bütün Avrupa ile Asya'yı bir ağ biçiminde örelim istiyoruz. Ortağım bu konuda çok destekçi.

- Biliyorsunuz, henüz onlar doğrudan ilişkiye giremiyorlar. Biz Sinyor Sebastiyan'la, bu boşluğu doldurmayı düşündük. Cam işi iyi gidince, yeni yeni ortaklıklar için başvurular çoğaldı. Biraz güven duyabilsem, işleri alabildiğine geliştirmek işten değil.

- Güvenin yanına güvensizliği de koyacaksın Giovanni, dedi coşkuyla amca. Senin öğüde gereksinmen olacağını sanmam. Nerdeyse, kasaplığı da kendin yapıp getirdiğin koyunların derisini tabaklayacaksın. Öylelikle, bir kâr daha bildireceksin...

- Neden olmasın, dedi Giovanni gözleri parlayarak. Kıyı kıyı gidiyoruz. Tabaklamak yerine tabaklanmışım getiririm kâr varsa. İtalyan kentleri, birbirleri, İspanyol ve Franklarla boğuşmaktan sürü beslemeye de, deri tabaklamaya da olanak bulamamaktalar. Veririz hazır tabaklanmış deriyi kâr varsa. Yükleniriz ordan gidebilecek bir şeyler bulursak...

- Bulursun, boşalan yeri ayakkabı ile doldurursan, Asya'da yeni bir modanın öncüsü olursun. Olursun da, bütün bunları yaparken, atelyenin durumu ne olacak?

- Atelye kendi kendine çalışacak kadar büyüdü amca... Başında bulunmam gereksiz. Hatta sakıncalı bile. Neden dersen, ortağım işçilerin gırtlağına çöreklendiğinde, benim yüreğime bir acı saplanıyor. Burda, birlikte büyümenin ver-

diği bir alışkanlık olsa gerek. Dayanamıyorum. O yüzden de çok zaman dışarılarda dolanıyorum. Bu zamanı değerlendirmek doğru değil mi?

- Asya cennetini tadan, zaman zaman susamasın olmaz. Ama gerçekten iyi işletebildiğinde, çok verimli bir iş alanına sahip olursun. Tam emme basma tulumba örneği, yolu biraz uzatarak. Kârı çoğaltırsın. Doğrusu seninle ne kadar öğünsem az!..

- Sizden öğrendiklerimi uygulayabiliyorsam ne mutlu...

- Benden öğrendiklerini mi, senden öğrendiklerimi ben uygulayabilsem, burdaki atelyemiz de birkaç katı büyür...

- Büyümeli amca... Büyütmekten korkmamak gerektiğini öğrendim ben Mançester'de...

- Şimdi anladığım sen benden, Bican Beye bir dilekçe istiyorsun.

- Başka tandığın var mı?

- Tanık çok da, biz başkasından aldığımızda, kızdırmaz mıyız Türkmen'i? Sonra sıkıştığımız bir zamanda yoklanırsa, canımız yanar. O yüzden ilkin o olmazlansın. Olmazlanırsa, sen büyük toprakları yaylak haline getirmiş yeni zaimlere gidersin. Hatta sen gitme. Stavro yeterince yaşlandı. Çağır Alaiye'ye! Kimin adına iş yaptığını bildirmeden, ticaret dolabı kurdurt. O alsın, sana satsın... Eğer düzenli sefer olanağı bulabilirsen böylesi daha iyi... Ailemize bunca uzun zamandır yaptığı hizmetleri böylelikle ödemiş oluruz. Yeni pazar, yeni beylerin iştahını kabartacağından, kırkbeş, kırkaltı akçelik koyunları, kırka bile alabilirsin. O zaman, koyun başına on akçeden altı koyunda bir, bir altın kazanmış olursun ki, hiç fena değil.

- Verdiğiniz öğüt için sağolun. Hemen doğru İskenderun'a gideceğim öyleyse. Stavro benim adıma koyun devşirinceye, ben de dinlenirim buyurduğunuz gibi Asya cennetinde. Sonra gemileri doldurup, yeniden yola... Ve Mançester'e varır varmaz Thames tezgâhlarına yepyeni üç gemi donattırırım.

- Gemileri sana verirler mi?

- Orda herşeyi almak mümkün amca!.. Galiba Venedik'in duraklamasında biraz da bu tekelciliğin suçu var. Orda, gemi de alabilirsin, atelye de kurabilirsin. Yeter ki, cebinde biraz para bulunsun.

- Sevindim Durmaksızın gelişen bir iş kurman beni gerçekten coşturdu.

- Sağolun. Şimdi izniniz olursa biraz da anneme uğrayayım. Gemi sabaha yola çıkacak.

- İyi öyleyse... Akşama bizde şölen var. Anneni de al, gel.

- Olur. Sağolun!..

***

Rüstem Paşa, hamlacılarına parmağıyla Haliç yönünü gösterdiğinden, sırıtarak kürek çekmeyi sürdürdüler. Üsküdar'dan konağından aldıkları efendilerini, doğru Topkapı Yenisarayı'na götürme alışkanlığı kaç zamandır yitirilmişti. Nalburlar çarşısının önünde kıyıya yanaştıklarında. Sinan'ın ustalığına bir kez daha şaştılar. Cami duvarları arayan gözleri, kemerli bir çarşıyla karşılaşınca, efendilerinin yüzünde kilitlendi. Rüstem, maketini önceden gördüğü yapıtının, yarısı bitmişcesine sevindi. Sinan, yine kendinden beklenen

bir ustalık göstermişti. Haliç çukurunun karanlığında, koca koca kapanların arasında yitip gideceğini umduğu camisini düşleyebilirdi Paşa!., Çarşı, şimdiden kapanların kuruşun tavanlarına doğru tırmanmıştı... Bunun üstünde yükselecek kalem minareler, sadeliğin ve görkemin anıtları olarak dikileceklerdi.

Rüstem düşündü, Sinan'ın yapıtını bitirerek karaya ayak bastığında Nassi'yle karşılaştı. Nassi, yerlere değin eğilerek, eteğine uzandığında, büyük bir bağışta bulunup, elini uzattı. Birden dikildi Yosef;

- Efendimiz, dedi. Güzel İstanbul'a, bulunmaz bir yapıt kazandırıyorsunuz.

- Sağol dostum, diye yanıtladı Paşa. Katkılarınızı unutmuş değiliz.

- Sözü olmaz efendimiz. Sizin görkeminize hizmet, ancak onur kazandırır.

- Gelin. Gidip Mimarbaşı ağamızla bir konuşalım da, yüreğimiz açılsın.

- Ustalarla söyleşmek efendimiz, her zaman kişiyi hoşnut kılar. Sinan Mimarbaşı, doğuyla batıyı birleştirmiştir. Bizim Endülüs bile böylesini görmemişti. Orda, kuzeyin kuntluğu ile, güneyin alazı top top düşer insanın üstüne. Gırnata Elhamrası dillerdedir. Ama belli ki, Batılı gelip Sinan Usta'nın yaptıklarını görmemekte. Görmediğinden de, zaman zaman bizi zora koşmaktalar ya!..

- Seni zora mı koşmaktalar? Biz ki, dostumuzun borcu altında bulunmaktayken, zorluktan söz edilsin, yakışıksız. Çözülmesini istediğin bir zorluk var ise, tez bildiresin. Bilesin ki, gücümüz, gücünle biledir.

- Bunda kuşku duysaydım efendimiz, eteğinize böy-

le varmazdım. Bilmektesiniz, sizin buyruğunuz üzerine, Frank Beyi François'ya yüzelli bin altın borç vermiştim. Borcun vadesi geldiğinde yüce bey sizlere ömür. Şimdi varis Hanri Bey, özel borç olduğunu ileri sürüp, ödemekten kaçınmakta.

- Vade doldu demiştin değil mi? Bunun özel borcu mu olur? Taht nice bir özel ise, orda oturanın sözü de onca özeldir. Birini alıp, birini vermemek olmaz.

- O bizim anlayışımız efendimiz. Yazık ki Frank Beyi aynı görüşte değiller.

- Eh, değillerse, biz de onu görüşümüze getiririz. Tez bize bir başvuruda bulunun. Senetlerin birer sureti ile, ödenmediğini bildiren belgenizi de bilerek getirin. Ödenmesini sağlamak, bizden olsun.

- Devletli efendimiz, bilmekteyiz ki, sizin önerilerinizle genişleyen Frank toprakları üstünde hükümdarlık kuran Hanri Bey, yine sizin gölgenizde saltanat sürmektedir. Bizim yüzümüzden devletimizin çıkarlarına bir zarar gelecek ise!..

- Devletin çıkarları ile, senin çıkarların birbirinden ayrık değil ki Nassi karındaşımız. Devlet, senin ticaretini sağlayabildiğinde var... Tasalanma tez başvur, biz de İskenderiye ve dahi İskenderun limanlarındaki gemilerine el koyalım. Bakalım o zaman da ödememezlik edip bizim sarrafımızı sıkıntıya koyabilir mi?

- Yüce efendimiz, sizin desteğiniz ve dahi yardımınız olduğu sürece, sırtımızın yere gelmeyeceği açık. Bendeniz, mutlaka bir çare bulacağınız inancıyla, buyurduklarınızı hazırlamış, katınıza öyle yüz sürmeyi gerekli görmüş idim.

- İyi etmişsiniz. Verin, gereğini yerine getirelim, diye-

rek elini uzattı Paşa...

- Nassi, koynundan çıkardığı birkaç parça kâğıdı Birinci Vezirin uzanan eline tutuşturdu. Yanıbaşında elleri yenlerinin içinde beklemekte olan çavuşbaşıya aktardı kâğıtları Rüstem;

- Divanda bize hatırlatırsın, dedikten sonra Nassi'yi de yanına alarak, camisinin yapımında kaynaşan in sanların arasına doğru yürüdü.

***

İnal, zıplayıp aştı tavla çitini... Alkız'ın genç tayı Boran, sahibinin zıplayışlarına uyarak tepindi ilkin. Sonra duru sesiyle kişneyerek eşinmeye durdu, inal, biniciliğini kendine isbatlama dileğindeymişcesine zıpladı Boran'ın üstüne. Yelesini kavradığı anda, çitin üstünden aşıverdiler. Bayırın başında ince bir toz koptu ilkin. Dertop Boran'ın ardısıra yürüdü...

Gökçe kız, kardeşinin ok örneği seyirtip gitmesine baktı bir an. Üç eteğini şalvarının üstüne toplayarak çiti aştı. Dorak'a sıçramasıyla, Karavaş İsa'nın açtığı kapıdan fırlaması bir oldu. Abdülhalim dikilip kalmıştı. Baktı Karavaş'ın gözlerine... İsa, delikanlının bakışlarındaki isteğin alazıyla sarsıldı, ilkin izin vermemeyi düşünürken, yumuşadı bir iyice. Eliyle yetiştirdiği tayların en hızlılarından biri olan doru Tırman'ı gösterdi;

- Tez yetiş, dedi. Ola ki başlarına bir yaramazlık gelir. Atları bizden sorarlar.

- Sözünü Abdülhalim'in ardından tamamladı. Tırman, az önce yol alan taylara yetişme ivecenliğiyle, bayır aşağı bir

top bulut gibi sarkan tozların arasında yitivermişti. Başını sallayarak, çit kapısının yanındaki akasyaya dayandı.

- Boran, gözlerini çevirip her bakışında kendi tozunu görmekteyken, kulaklarında zonklayan toynak sesleriyle huylandı. Başını kastı.. Gözlerini devirdi. Atının huylanmasından etkilendi inal. Dönüp ardına baktığında, Gökçe'nin Dorak'ıyla yaklaştığını gördü. Yeniden baktığında Abdülhalim'in Gökçe'nin tozuna girmeye savaştığını sezince durakladı. Boran, yelesinde dolanan elin hızında gevşedi. Uzanmışlığı toplandı. Adımları kısaldı. Ve ardındaki toz bulutunda Dorak'ın başı göründü. Yan yana dörtnalı gevşeterek uçtular b ir süre. Tozları bütünleşti. Hemen arkalarından dağılıp gelen toz bulutu ile bileştiler. Üç-atın başı da aynı düzeyde uzandı. Yanyana geldiklerinden yelelerdeki parmakları, sağrılardaki dizleri yumuşadı. Yumuşamasıyla, Boran, Dorak ve Tırman, her zamanki oynaşlarına dalıverdiler.

Atlar, boyunları havayı delmek amacıyla oklaşmış, kuyrukları gökyüzüyle kucaklaşırcasına dimdik, üstlerindeki binicilerin çevik hafifliğinden güç alarak, yere yapışırcasına koşmaya durdular. Arkalarından, kalkan toz bulutu, kışlak bayırının tepesine asıldı. Ve ilerleyişlerini bir ip yumağı gibi çekti yukarılara...

Yelin kamçısı şartlarında saklayarak, saçlarını dağıttı... Hız, al al olan yanaklarını yakmaya başladı. Yanan yerlerinde dolanan yel, daha bir allaştırdı tenlerini. Gözleri, kısıldı. Dudakları inceldi. Dişleri şakaklarını zonklattı sımsıkı... Birbirleriyle yarışan atlara bıraktılar bir süre kendilerini. Biraz sonra, yarışın hızına katıldılar. Üç tay da, birbirini bir türlü geçememenin her günkü oynaşıyla uçuyorlardı. Her biri

binici hünerini gösterme zamanının gediği kanısıyla devindiler. Dizleri daha bir sıkılarak, atlarının üstüne uzandılar. Başları ve dizleriyle yön tutturup, ağırlıklarını alabildiğine yeğnelttiler. Taylar, daha bir güvenle koşturmaya başladı.

Kışlak bayırının hemen altından başlayan ova göz alabildiğinde uzanıyor. Anızlar, sazlıklar, tümsekler üstünde birer zıplama ile geçiveren atların hızıyla düzleşiyordu. Üç tay da kendi hızlarının kıvancında, dümdüz ettikleri engebelerin üstünde yaylanıyor... Ve binicilerinin devinilerine uyarak, birbirlerinden kopmak amacıyla alabildiğine geriyorlardı bacaklarını.

Ovanın düzlüğünde kopamayacaklarını anlayan atlar, yeniden Çiçekdağı'nın yamaçlarına yöneldiler. Üçü de, güçlerinin bilincindeymişcesine, taşların, kayaların, çitlerin üstünden sekerek, aynı hızın atılımında koşuyorlar. Ve üç binici, bütün hünerleriyle, birbirlerini aşmak amacındalar.

İnal, beklediğine pişman. Abdülhalim, bir türlü yürüyemediğinden öfkeli... Gökçe, iki yanında atbaşı seyirtenleri kolaçan etmekten bitkin... Yine de hiç biri yarışı bırakma niyetinde değil... Sarp yamacın başına geldiklerinde, kendilerini iyice sağrıya vererek yeğneldiler.

Atlar, üstlerindeki binicilerin bir yerlerde kaldığını sandılar ilkin. Yelelerinde okşayışlarını duyunca, yamaca doğru vurdular. Ova aşağıya seyirtirken, dimdik duran kuyrukları ağır ağır düşmeye başladı... Yokuş, soluklarını hızlandırarak seslendirdi. Tam, kışlakta oba yolunun ağzında, fuçusunu başından çeken Gökçe, ilkin Boran'ın gözlerine doğru tuttu. Boran, birden kararı veren bakışlarıyla geriledi. Ardından fuçuyu yelde tutup uzanarak, Tırman'ı geriletti. Ve o boşluktan yaralanan Dorak, bir at boyu öne

fırladı. Bir kez öne geçtiğinde artık tutulmasının olasızlığını biniciler de, atlar da biliyorladı. Ama, çite varıncaya, yine de sıkıştırdılar. Karavaş İsa, kapıyı ardına değin açarak bekledi yarışçıları. Gökçe tümünden önce atladı atından, İnal, öfkeyle sokuldu ablasına;

- Kaçmaktayken bekledik seni. Hile var mıydı?

- Yarış hiledir, dedi gülerek Gökçe!.. Madem at bindik. Geçene alkış.

- İyi ama hüner atta olmalı, sözleriyle sokuldu Abdülhalim. Binici hileye kaçanda, kazanmış sayılmamalı.

- Sen de mi İnal'a katılmaktasın? Diye ucuzladı Gökçe. Karayazıcıoğlu'nu doğruya söz koşar bilirdik. Meğer geçilmenin hıncı, onu da yanıltırmış he mi?

- Geçilme, at gücüyle olmalı. Ciritte değiliz ki, hile kurup, pusu basılsın. Yol üzere eşit gitmekteydik. Fuçumuz olmayanda, gerilemişsek ucuzlamak mı gerek?

- Ben sizi ucuzlamadım, dedi Gökçe. Yarıştık ve dahi ben geçtim. Dilerseniz varıp kocalara soralım. Herkezinde demezler mi, yarışta geçmek önemlidir.

- Derler ya, hiçbiri de hileye izin vermez. Sen kancıklık etmektesin, diye bağırdı İnal. Etmesen, ben çoktan varmıştım tavlaya!..

- Varan atından ineli hanidir, dedi Gökçe. Sen varmayı kurarsın halâ... Bir düşün babam ne buyurmuştu... Alkız'ın tayına binen, ustalığına tanık getirmeli.

- Bindik işte. Hem de seninle bile yarıştık. Son anda pusuya düşmeseydik, geçmiştik de.

- Geçemedik, ama dedi birden yön değiştirerek Abdülhalim. Gökçe'nin ucuzlayan bakışlarının birden beğeniye dönüvermesinden hoşnut.

- Gökçe kızı geçecek binici de, Borak'ı aşacak at da yok ise, niye hayıflanalım.

- Ha şöyle, dedi gülerek Gökçe. Yenildiğini kabullenene alkışımız var.

- Düzden yenseydin, diye omuzlarını silkeleyip, dudaklarını büzüştürerek yürüdü inal. Durmaksızın ablasına geçilmeyi bir türlü içine sindiremediğini belirtti kaçışıyla.

- Ben olsun geçilmeliydim, dedi Abdülhalim. Tümden geride kalınca çok kızdı.

- Geçmeyi nice bir belleyecek Yazıcıoğlu? Geçilmeyen, geçe mi bilirmiş? Ko, kedini eğitsin bir iyice. Öğrensin ki, yarış verilmez. Almayı bilmek gerek.

- Gökçe kızın hızıyla baş etmek kolay değil, sevecenliğiyle güldü Abdülhalim. Kutluyuz ki, eğitmenimiz yaman.

- Baka ağa, dedi Gökçe. Altımdan kaçarak beni oyuna getireceğini ummaktaysan, boşa hizmet etmektesin. Babam buyurur ki, binici atına dürüst olmalı. Kazanmak istemekteyse, kazanmasını sağlamalı ki, dostluğundan güven duya... Öyle heveslenme... İşte at, işte meydan. Geç ki, geçilmenin tadını gölgende alalım.

- Belli olmaz. Yarış bu... Bakarsın geçmişiz. Ve dahi sana, benliğimizi benimsetmişiz.

- Benliğine diyeceği bulunan bizi karşısında bulur. Yeter ki, benliğimizi hoşgör.

- Yarışta eşitiz. Beyçelik dostluğa engel değil. Tezden yılmak hiç birimize yazılmadı.

- Duymak istediğim buydu benim. Gökçe Beyçemizin bağışına yaraşır olmak mutluluk.

- Yiğide yaraşmak düşer. Düştüğünü bilene ne iyi... Hadi varıp İnal'ın gönlünü alalım. Akşama kararır yoksa, diye-

rek yürüdü Gökçe.

Abdülhalim, Karavaş İsa'dan izin aldıktan sonra, ardına düştü. Obaların arasında İnal'ı aramaya çıktılar.

***

D'Aramont, Nassi'nin dolabına girdiğinde, akşam olmak üzereydi. Gözlerinde kocaman şaşkınlıklarla adımlarını açtı. Kendisini eski dostluğun sıcaklığıyla karşılayan sarrafın önünde eğildi;

- Bağışlayın, dedi... Kendimi diplomat bilirim. Ancak, sizin düzenlediğiniz işler karşısında öğrenmem gereken çok şey olduğuna inandım.

- Bendeniz küçük bir tacir olarak efendimiz, diye özveri gösterdi Yosef...

- Bana kalırsa, dünyaya düzen verenlerin yerinde olmanız gerekli. Efendimden buyruk aldım, diye hemen söze girdi. Borçlarını ödemediğinden Asya limanlarındaki gemilerimizin tümüne el konulmuş. Buyurmaktalar ki, sizin izniniz yüklü gemiler limanlardan çıkamamakta. Ve her gün, size ödenecek faizin kat be kat fazlasını yatak ve liman resmi olarak ödemekteler. Tezden bir anlaşmaya varıp, gemilerin serbest bırakılmasını sağla... Anlayacağınız efendim, Fransa Hükümdarı, önünüze boynunu, uzatmış bulunuyorlar. Bıçak mı istersiniz, yoksa balta mı, tamamen dileğinize bağlı...

- Efendimiz, diye eğildi Nassi. Biliyorsunuz ki, bendeniz salt para ticareti yaparak geçinmekteyim. Öyle buyurduğunuz gibi asma kesme işlerine hiç aklım ermez. Hem size bir şey söyleyim mi, ben bifteği bile kanlı yiyemem.

Korkarım...

D'Aramnot'un kahkahası, yüksek, oymalı tavanlarda yankılandı bir süre. Sonra gözlerini kırparak;

- Anladım, dedi. Kandan korktuğunuza göre, Osmanlı usulü uygulayacaksınız. Bir iyice boğacaksınız efendimizi.

- Hayır hayır!.. Lütfen böyle sözler etmeyin. Biz saygıdeğer hükümdarınız cennetmekân François ile önceden anlaşmıştık. Ödemede meydana gelecek gecikmeler, anaparanın tümü üzerinden faizlendirilip yeni ödemeye sayılmayacak idi...

- Çok ağır bir bedel değil mi efendim?

- Bilmem. Anlaşma, iki tarafın da elinde. O zaman, saygıdeğer hükümdarınız, zamanında ödeneceğinden güven duymaktalardı ki, bu koşulu kabul buyurdular.

- Zamanında ödeneceğinden mi, mutlaka gereksinim duyduklarına olan güvenleri mi?

- Gereksinimi olmayan borç alır mı? Ve dahi alan zamanında vermezse, bizim halimiz nice olur? Elbette ondan kazanacağımızı geciktirene yüklemeye koşuluyuz. Siz de iyi bilirsiniz ki efendimiz, eğer ticaretin bu yolunu tutacak olur iseniz, başka çareniz yoktur. Eğer bir yol gösterebilmekteyseniz, buyurunuz, sizinle birlikte iyiliğe kotaralım, sorunu.

- Ben, elçilik görevimi yerine getirdiğim kanısındayım. Şimdi izniniz olursa dostluk görevimi de yerine getirmeliyim. Söz aramızda sizi haklı buluyorum. Biraz bankacılık yaptığımdan, kendimi sizin yerinize rahatlıkla koyabilirim. Ve anlaşmalardaki hükümlerin uygulanmasını sağlamak amacıyla, borçlumun ödeyememesini isterim.

- Ödeyememesini isteyen yok efendimiz, diye atıldı Nassi... Ödeniverse, biz o parayı başka bir yere, örneğin bir

iltizama yatırıp, daha fazlasını kazanır idik. Nerdeyse iki yıldır savsanmakta. Savsanınca da, bizim düşündüğümüz yatırımlar gecikmekte.

- Bendeniz de bunu belirtmek istemiştim, dedi ilk kez d'Aramont. Bu koşullar altında sizden özel bir dileğim olabilir. Tümünü birden istemeyin.

- O zaman bendeniz de, tüm gemilerin bırakılmasını isteyemem. Çünkü devlete dilekçeyle başvurup hüküm çıkarttım. Ödendikçe, gemiler bırakılır.

- Bunun ödemeyi çabuklaştırmaktan başka ne anlamı olabilir ki efendim?

- Olmaz... Haklısınız, ancak, sanırız, siz efendinize durumu bildirirken, böyle bir olanağın bulunduğundan haberli değildiniz.

D'Aramont, Nassi'nin gözlerinde yanıp sönen güvenin karşısında ezilmekten başka yol bulamadı. Sarayı böylesine kesin bir biçimde etkileyebileceğini düşünmediği doğruydu. Doğruydu ya, Rüstem Paşa'nın Birinci Vezir olur olmaz böyle bir karar alabileceğini de kestirememişti hiç bir zaman. Nassi ile Rüstem arasındaki ilişkilerin derinliğini ilk kez sezinlemenin utancıyla yere baktı. "Ben, bendeniz dedikten sonra, bizli konuşması doğal," diye geçirdi aklından. "Şimdi üstün olan o!.. Ve bunu incelikle belirtecek denli de usta bir diplomat bu sarraf. Bir koca devleti pusuya düşürmenin kıvancıyla yetinir başkası olsa. İşini çok iyi bilmekte. Ve doğrusunu ararsam, bana çok iyi bir ders vermekte..."

- Değildim efendim, dedi içtenlikle Nassi'ye bakarak. Haberli olsaydım, ne yapın, edin mutlaka ödeyin diye yazardım. Ödenmesini istemekteler, diye değil.

- Zararı yok. Şimdi ödemek isteyen efendiniz. Koşulla-

rı tartışmak görevini dostluğuyla kıvandığım size vermişse, önemli bir gelişmede bulunmuş demektir. Siz bir yol görmekte iseniz, ben de kolaylık göstermeyi isterim. Ama sizin dostluğunuza verdiğim değeri ispatlayacak bir biçimde.

Yeniden ben diye konuşması, d'Aramont'un beğenisini daha bir artırdı. "Bu Yahudi, beni satın almaya çalışıyor," düşüncesiyle irkildi. "Başka çaremiz de olmadığına göre, dediklerine uymak zorunlu. Ama, madem satmamakta bu kadar ivecen, değerimi öğreneyim hiç olmadı."

- Siz ancak gemilerimiz üstündeki ambargoyu kaldırırsanız, ödeme olanaklarının daha da kolaylaşacağını bilirsiniz, dedi düşünceli düşünceli.

Nassi, d'Aramont'un gözlerinde yanıp sönen ışıklardan, sözü nereye vardıracağını çoktan kestirmişti. Ondan önde olduğunu belirlemek amacıyla;

- Bakın efendim, dedi. Önceden bir ara bankacılık yaptığınızı söylemiştiniz. Biliyorsunuz... Osmanlı, eğer tutuklamamışsa, bir elçinin üç yıldan fazla kalmasını istemez. Sizin de süreniz yakında doluyor. Döndüğünüzde, böyle bir yerde elçilik yaptıktan sonra, kendi adınıza iş tutmak yeğdir, diyebilirsiniz. O zaman, Paris'te kuracağınız bir bankanın ortakları arasında sayabilirsem kendimi sevinirim.

- Sizin gibi bir ortağa sahip olmak, bankama güç verir efendim. Ve güç, güveni kolaylıkla sağlar. Bunu önceden bilebilseydim...

- Bilmeniz gerekliydi. Neyse öğrendiniz. Eğer bağışlarsanız, pay senetlerinin dilediğiniz kadarını almaya hazırım.

- Bana ne bırakmayı düşünmektesiniz efendimiz? Dedi eğilerek d'Aramont. Ortaklığına yaraşır olduğunu kanıtlamayı düşünmüştü bir an. Ve biliyordu ki, Nassi'ye ortak ol-

mak, Henri'ye başbakan olmaktan çok daha kârlıdır...

- Yüzde yirmibeş. Hem de ilk sermayemizin Kralınızdan alınacak paralarla oluşmasına, bilmem, katılır mısınız?

- Siz buyurduktan sonra efendimiz, dedi Büyükelçi-Ben hemen dönüp, koşulların yerine getirilmesi karşılığında gemilerimizin bırakılacaklarını bildireyim.

- Hayır... Faizini de hesaplayıp, üçe bölelim. Nasılsa elimizde hüccet var. Gerekmekte ise, yeniden el koydururuz. Gerekeceğini sanmamaktayım. Orda, sizin gibi işbilir bir dostumun izleyeceği işlemler, zamanında çözümlenir. Ve biz bu sermayeye karşılık, ticarî akışın gelirlerini de eklersek, yitirdiğimiz faizleri yeniden kazanabiliriz.

- Elbette efendimiz. Görevim sona erer ermez, buyurduğunuz gibi yapacağımdan kuşkunuz olmasın. Yeter ki, efendimizden buyruk gelsin.

- Buyruk gelir mi bilmem. Ama, yakında sizin Saint-Jean şövalyeleri üstüne sefer eyleneceğini bilirim. Yanlarında bulunursanız, mümkün olduğunca fazla can kurtarır, belki virayı bile sağlarsınız. Bildiğimizce, Magnus Magistar Philippe Villiers de l'İsle. Adam'ın işi zor olacak. Çünkü zaman zaman, kaynakları Frank olmakla birlikte, bunu unuttukları açık. Osmanlı artık Akdeniz egemenliğinde kesinlikle ortak istememekte. Bunu başarabilir mi? Orası ayrı. Ama istemediği ve dahi kazanamayacağı açık. Kim kaldı ortak olarak? Bir tek "Büyük Üstadın" şövalyeleri... Onları da ayıkladıktan sonra, kendi korsanlarından başkası gemi vuramaz. Onu yasaklamakta. Korsan reislerinin tümü, şimdiden mansıp alıp paşalığa ya da ağalığa soyundular... Osmanlı donanmasından daha güçlü bir donanma yapılamadıkça, korsanlık sona erdi bildiğimiz. Ve bildiğimizden, ticaret alabildiğine

düzenli hale gelecek. Siz, şövalyelerin hiç olmazsa başlarını kurtarmak amacıyla sefere katılır, ondan sonrasına da, kendi işimizle uğraşmayı yeğlerseniz, biz ortaklığı şimdiden kurabiliriz.

- Hay hay efendimiz, dedi d'Aramont. Ben şimdi hükümdarıma, ödemenin üç taksitte, düzenli bir biçimde yapılması kaydiyle, gemilerin serbest bırakılacağını bildirebilir miyim?

- Elbette... Gittiğinizde de bana ödemek üzere parayı alırsınız... Sonra benden gelen bir kuryenin, bankanıza yatırılmasını istediğini bildireceksiniz. Böylelikle, istifa öncesinde bir sorun çıkması engellenir.

- Doğru buyurdunuz. Sefer hazırlığını da bildirirsem, katılma buyrultusu kendiliğinden gelir efendimiz. Paris'e varır varmaz da, bankayı kurar, anlaşmayı size gönenderirim.

- Ben bir anlaşma hazırlamıştım aziz dostum, - dedi Yasef. Dilerseniz inceleyin. Yola çıkmadan, kuruluş işlemlerinin tümünü bitirmiş oluruz.

D'Aramont'un şaşkın bakışları arasında, masasının gözünden çift kopya düzenlenmiş, cilâlı parşömen kâğıtları çıkardı. Birini ayırarak d'Aromant'un önüne sürdükten sonra, ellerini çırptı. Giren uşağa;

- Bize şampanya getir, derken anlaşmayı incelemeye koyulan büyükelçiyi süzdü hoşnutlukla.

***

Ders ya da tören olmamasına karşın, fityanın tümü saraçlar zaviyesine yığıldı. Ahi Kethüdası, kendinden izinsiz

toplandıklarını oğlundan öğrendi. Namazdan çıkıp evine gidecekken, oğlunun zaviyeye sapması üzerine, gözlerindeki soru işaretine, "Fıtyan kendi arasında toplanmakta," yanıtı duraklattı onu... Üstlerine varmayı kurdu bir an. Sonra bundan vazgeçerek, "tartışmak, çatışmaktan iyidir," düşüncesiyle başını sallayarak evine yollandı.

Fıtyan, dolaylı izin almanın rahatlığıyla, zaviyeyi doldurmuştu. Sonunda Savran Ahi'nin, başa çıkmayı bekleyen kalfası Dilâver;

- Yoldaşlarımızın tümü toplandığına göre, herkesin düşüncesini açıklama zamanı geldi, diye toplantıyı açtı.

Sepici kalfalarından Muslihiddin, çevresine bakındı. Töreler gereğince başkandan söz almaksızın konuşmak yasak olduğundan, yutkundu. Dilâver, yutkunmanın anlamını hemen kavradığından;

- Ahiliğe adım atmadığımız hemen belli, dedi gülerek. Toplantıyı başkansız açtık. Hemen bir seçim yapıp bir yoldaşımızı görevlendirelim ki, söz sırası belirlensin.

- Yiğitbaşımız sensin, dedi bunu üzerine Muslihiddin. Başkanlık da en çok sana yaraşır, içimizde, başa çıkmaya, en yakın bulunan da sen olduğuna göre, başka adayımız yoktur. Dileriz ki, hizmetini sürdüresin.

- Başa çıkma yakınlığı, hizmet içinde kendi yanımızı çektirir korkusundayız. Bu yüzden, bir başkasının başkanlığında daha düzgün yürür tartışmalarımız... İzniniz olursa bizi bağışlayın ve dahi belirteceğiniz adaya oy verip başlayalım.

- İznimiz yoktur, sözcükleri, birbirinden yankılanarak zaviyenin içini doldurdu.

Muslihiddin, elini sertçe kaldırarak;

- Oylama bitti. Yiğitbaşımız Dilâver kalfanın başkanlığında tartışmalar açıldı, diye kestirip attı. Sonra başını sallayarak, Konuşmaklığa izin dilemekteyiz, dedi.

Dilâver, karşılaştığı kesin kararın gevşemesinde Ahi Baba örneği elini kıpırdattı. Muslihiddin diz çöktüğü yerden;

- Ustalarımızın, bizi kedilerinden, oğullarından ayırmaksızın yetiştirdiğine tanıklık ederiz. Bütün yüreğimizle onaylarız ki, şimdiye değin, bizim yetişmemiz, zenaatlarımızı ilerletmemiz için ellerinden geleni ardlarına komamışladır. Okutmuşlar, eğitmişler, belletmişlerdir. Fütüvvet kurallarını öğrendikse, gölgelerinde... Kendimize güvenmekte isek, güvenlerinden... İmdi bunca yükün altında iken, toplaşıp tartışmanın anlamı ne, denilmemeli...

Anlamaktayız... Son üç yıldan beri, babalarımız atalarımız ve dahi ustalarımız, durmadan köhneyen ocak, dolap ve dahi gediklerinin sancısındadırlar. On yıl öncesine değin, salt bizim ürettiklerimizi yükleyip götüren yaban tüccarı, gayri bizimkilerin karşısında daha ucuza mal getirmeye başlamıştır. Yük yük filori ve dahi duka altını getirmeketelerken, şimdi tersi olmaktadır. Hint ve dahi Isfahan ipeklilerinin dahi karşılığında ya mest, ya cebe ya yarak göndermekte olan ahilerimiz, şimdi bu gelirden de yoksun kalmışlardır. Ordu, gereksinmesinin tümünü bizden karşılamakta idi... Zengin kapılarının kulları, bizden giyinir, bizden donanır idi... Gayrı yeni zenginler, kendileri salt Hint'ten, İran'dan kuşanmakta... Kullarını da Mançester ya da Lyon kumaşları, İtalyan mestler, Trablus kuşakları, Felemenk gümüşleriyle donatmaktalar. Maraş'ın tokmak örneği sağlam tülbentlerinin yerini, Musul'un çürük ot ipeği almakta... Bunca

kısa sürede, bunca gelişme, geldiklerimizi sarsmakta... Hak vermemek elde değil... Çıraklığımızda, sabahtan akşama yeni yeni siparişleri karşılamak uğraşında iken, şimdi bazı zamanlarımızın boş geçmesi düşündürücü... Onca direnmeye karşın, fiatları bir düzeyde tutmak olasız... Ustalarımız, son elli yılda, bir arşın bezin, üç akçeden, beş akçeye çıkmasından hoşnut. Bir çifte çizme aynı süre içinde, yirmibeş akçeden, otuza çıkmış... Onyılda bir, bir akçelik artış, fütüvvet kurallarına uygun... İyi hoş... Ne var ki, aynı süre içinde bizim ücretlerinizde hiç artış olmadı... Yapı işlerinde çalışan yoldaşlarımız, bizim çıraklığımızdan bu yana, son on yıl içinde, iki akçeden artık artış sağladılar. Bizde elli yıldır, haftalıklar hep aynı kaldı... Her bir şey artmaktayken, ücretlerimizin aynı kalması, yine de çekilir. Neden derseniz, kalfalık sürecine, ev sorumundan uzağız... Bakıcılarımız, ustalarımız, babalarımız... Aldığımız yanımıza kâr kalmakta. Ahi sandığının payından ötesi, başa çıktığımız zamanın sermayesi olarak birikmekte idi... Oysa şimdi düşlerimiz de elimizden alınmakta. Ahi Kurultayı, her düzeyde bir yıl fazla çalışma kuralını kabullenecek imiş!.. Böyle olanda, bizim gedik açmamız, yamaklıktan başa çıkma sürecine dört yıl eklemekte. Dört yıldaki akçe yitiğimizi saymayalım. Fıtyan, gediğe varıncaya akçe ummaz. Ne var ki, gedik düşü elimizden alındı mı, buna razı gelemeyiz. Gelmememiz gerek. Bir kurul seçelim aramızdan. Varıp, ustalarımıza duyursunlar ki, ertelemeye bilerek karşıyız. Ve dahi diretirlerse, bilerek davranmaya koşuluyuz.

Muslihiddin Kalfa'nın kendi içlerindekini dillendirdiğini gördüler. Başlan önlerinde, düşünceye durdular. Dilâver Kalfa, çevresine bakındı. Kimseden ses gelmediğini gö-

rünce, gözlerini kırpıştırdı.

- Yoldaşımız her bir şeyi çok bir güzel belirttiler. Ancak, bilmektesiniz, Ahi kurultayının kararları, her bir şey dört bir yanından ölçülüp biçildikten sonra alınır. Ve dahi, doğuya en yakın olan biçimde töreleşir. Gafur'un kıpırdandığını görünce hemen sözünü kesip elini kıpırdattı. Buyurun, bir şey mi diyecektiniz?

- Evet yol atam, diye söze girdi Gafur. İzniniz olur ise, bazı şeylerin töreleşmeyeceğini belirtmeyi dileriz. Neden derseniz, fütüvvet yasalarına aykırı olan, töre haline getirilmez. Ahi kurultayı, fiatların artış oranlarını düzenleyebilir. Ya da artırmama kurallarını saptayabilir. Ücretler konusunda oynayabilir... Mal alım, satımında önerilerde bulunabilir. Ancak, fütüvvet yasalarında değişiklik yapamaz. Ahi Evran'dan bu yana töredir ki, her bir derecede iki yıl kalına... Başa çıkmak, ustanın kararına kalmıştır. Üç yıl da olabilir, olanaklara, sermayeye ve dahi ustalık yetisine göre beş yıl da!.. Meğer ki, kişinin değersizliği saptana ve dahi iş görmesi yasaklana... Bunun dışında, alt derecelere dokunulması hiç bir biçimde bağışlanamaz... Anlaşılan o ki, ustalarınızın bunu göze almasına asıl etken, başa çıkmada yığılıp kalmamızı engellemek. Dört yıllık biz zaman kazanaraktan, toplanma yerine, yayılmamızı sağlamak.

- Gafur Kalfa doğru buyurmakta, diye söze girdi demirci Saffet! Niceyse başa çıkma ustanın, bu nedenle de örgütün yetkisine bırakılmış. Ahiler tolaşıp yeterli değil diyende, kimsenin söz düşürmek hakkı kalmaya!.. Madem öyledir, bunun yayılması da iyidir, deriz. Deriz ya, bunun da bir bedeli olmak gerek...

- İyi , ama Gafur kalfamızın da buyurdukları gibi, üst-

te yığılıp kalınma söz konusu olduğunda, belirli kurallarla engellemek mümkün. Kurallar yok ise, bir kısa zaman gecikmenin sonunda yine de hakkı tanımak zorundalar. Oysa bir kez töre oldu mu, yol açılır. Yol açılanda da, Muslihiddin Kalfamızın çok bir güzel anlattığı sarsıntı arttıkça, süre uzamaları da artar, dedi kuyumcu Celâleddin. Bizce burada asıl karşı çıkılması gereken, Gafur kalfamızın da buyurdukları gibi, fütüvvet yasalarındaki değişikliktir. Akçe hesabını sonra yaparız. Ve dahi gerekmekteyse, bunu da kararlaştırırız. İlkin, yasaların değiştirilmesine razı mıyız? Bedeli ne olur ise olsun, buna katlanacak mıyız? Bu konuda bir karara varalım. Sonrasında, ücreti tartışırız.

Dilâver Kalfa, yeniden baş gösteren sessizliğin anlamını kavramaya çalıştı bir süre. Fıtyan toplantısı, başladığı yere dönüyordu. Ücret artırımı mı önem kazanacak, kuralların değişmezliği mi, henüz belli değil. Ancak sessizlik, ilkin değişikliğin önlenmesinden yana yoğunlaşmakta.

- Gafur kalfa yoldaşımız buyurdular ki sözlerinin sonunda, başa çıkma sürecinde yığılmayı engellemek dilerler. Niceyse başa çıkma yetkileri tam, dedi Muslihiddin. Celâleddin karındaşımız da, her şeye karşın bir yede hakkımızı tanımak zorunluluğundan söz etti. Diretir ve dahi haklı olduğumuzu isbatlarsak, örgüt karşı duramaz. Yasaya uymaya koşuludurlar. Pek pek sınav açarlar. Gözetirler, denetirler... Sonunda eyvallah, derler. Başa çıkmaya değin birer yıl erteleme yasallaşırsa, bunun orda bir nice artacağını kestirmek olasız... O yüzden biz Gafur karındaşımıza katılmakla birlikte, yine de ücret sorununun tartışılmasını öneririz. Böylece, son bir yılın ücretlerini öyle ağırlaştırırız ki, uzatmak olanaksız kılınsın, deriz.

- Akçe yasayı kazanır yoldaşlarım, dedi Gafur. Bir yıl için verecekleri fazlalık, bize fütüvvet yasalarının değişebilirliğini kabul ettirir. Bir kez de bu yol açıldı mı gerisi kendiliğinden gelir. N'ola!.. Vereceklerini sandık bile karşılar... Niceyse bizden edinilen, sandığı doldurmaya yeter... Biz deriz ki, aslolan bu değil... Aslolan, yasalardır. Onların değişmezliğidir... O yüzden ilkin karar kılalım!.. Yasalar değişmeli mi değişmemeli mi? Bir sonuca varalım... Gerisini gerekmekteyse sonra tartışırız... Ve dahi ne karar kılarsak kılalım, bunu komşu illerin fıtyanına da duyuralım ki, ağızbirliği, elbirliği olanda, ustalarımıza üst gelebilelim.

- Evet, diye fıtyan kalabalığını süzdü Dilâver. Suskunluğu oya çevirmek amacıyla, her birinin yüzüne baktı. Ses gelmeyince; Herkes aydınlandı sanırız, diye sürdürdü sözlerini. Şimdi Gafur karındaşımızın önerisini oylarınıza sunuyoruz. Fütüvvet yasalarının değişmesini istemeyenleri... Saymasına gerek kalmadan bütün ellerin kalktığını bildi.. Başını kaldırdı; Oybirliğiyle istenmemiştir. Öyleyse, kararımızı Ahi Kethüdasına bildirmek üzere bir kurul seçelim... Adaylar belirlensin!.. Her dal kendi kalfalarında birini öne sürmeye durdu... Sepicilerden Musa, Saraçlardan Gafur, Mesçilerden Bekir, Cebecilerden Zakir, Demircilerden Yakup, Dökmecilerden Sakıp, Bakırcılardan Hurşit, Boyacılardan Cavit, Nakkaşlardan Sabit, .Mutatlardan Cemşit, Bezzazlardan İrfan, Yazmacılardan Şakir, Simkeşlerden Tahir, Çömlekçilerden Kamer, Tahtacılardan Cafer, Oymacılardan Muzaffer, Kakmacılardan Cabir, Kuyumculardan Ali, Kasaplardan Osman, Kebapçılardan Dündar kalfalar, ilk sırayı alınca durdurdu; İl kethüdasına yollayacağız kurulu, dedi. Bize, sorarsanız üç kişi yeterli. Onaylıyorsanız, oylayalım...

Kitle baş salladı. Adayları, tek tek oylamadan, ilk belirlenenleri oya sunmak dileğiyle; Baştan üçünü oylarınıza sunuyoruz! Kabul edenler, diyerek oybirliğini sağlayıverdi. Oylama kesinleştiğine göre, toplantımızı kapıyoruz... Bundan ötesini tartışmak şimdi gereksiz. Gerekirse, yeniden derneşip söyleşiriz. Ve dahi gereğini o zaman kararlaştırırız...

Ses gelmeyince, postekisinin ucunu dürerek, doğruldu. Fıtyan, kararlı bakışlarla birbirini süzmekle yetindi yalnız. Çözülüp doğruldular...

***

Kıyıdan aldıkları atlar Safed tepesine sardıklarında yıkıldılar. Akkâ'dan bu yana geçtikleri çöl, hayvanları bitirmişti. Mahmut Çavuşla, Murat, buyruk gereği at çatlatırcasına yürüdüklerinden, sağrıları köpük içindeki hayvanlara acılı acılı baktılar, ikisi de aynı anda zıplayıp kurtuldular. Kuşaklarındaki tüfenkleri çıkardılar. Fitillerini ateşleyip uzanan hayvanların başlarına tuttular.

Üstüste iki poflamanın ardından, iki kişneme titreyerek yamaçlara ağdı. Atları öyle koşumlarıyla bırakarak, tepe yukarı yürüdüler. Tere bulandıklarında, kale göründü... Akşam karanlığı ağır ağır çöker, kale kapıları yavaş yavaş kapanırken, içeri girdiler. Önlerine ilk gelen dizdar ne-feriyle, doğruca paşa sarayına yöneldiler. Kapının önünde silâhlarını almak isteyen kethüda, pala bıyıklarının sertleşivermesiyle geriledi. Arkaları sıra gelmelerini buyurduğu gözcülerle, divanhanenin kapısına yöneldi.

Paşa sofrasını kurdurmuş, sıkıntıların bastığı zamanda, eğlenceyle gönlünü avutmaya hazırlanıyordu, iki saray

görevlisini karşısında görünce, birden soldu. Yüzü allak bullak, oldukları gibi yanına girenleri süzdü. Gözlerinde korkunun dalgalarıyla, çevresine bakındı. Kethüdası ve gözcülerinin hazır beklediklerini görerek biraz serinledi. Yüzünün solgunluğunu sakallarının ve değişmeyen sesinin boğukluğunda gizleyerek, konuklarının yüzlerine baktı;

- Buyurunuz ağalar, dedi. Uzaktan geldiniz, umarız hayır haber getirdiniz.

İkisi, de, dudakları sımsıkı kapalı beklediler. Mahmut, ne kadar beklerlerse beklesinler, gözcüleriyle, kethüdanın kıpırdamayacağını anlayınca;

- Mahremdir Paşa hazretleri, dedi.

- Az önce yüzü umutla yanmaya başlayan Paşa ağzı açık baktı ikisine de... Sonra bakışları Kethüda'ya döndü. Salt bir kişinin bile koynunda Padişah fermanı taşı maktaysa varıp kelle aldığını bilmenin kaygısıyla, yutkundu. Sanki bir bölükle gelseler durum değişecekmişçesine acılı acılı baktı. Kethüda Paşasının sorusunu anlamışçasına omuzlarını silkerek, yalnız olduklarını belirtti. Sonunda bir karara varmak gerektiğini düşünen Paşa, başıyla çıkın işaretini verdi.

Kethüda, gözcüleri koruculari ve kapıcıyı ardına katarak çıktıktan hemen sonra, Mahmut Çavuşla, Murat dizüstü çöktüler;

- Size Sokollu Mehmet Paşa efendimizin selâmı var, dedi Mahmut.

Paşa bütün kaygılarından arınıverdi. Yüzü güldü. Kollarını açarak Mahmut'u, kucakladı. Bir elini Murat'a uzattı. Eğilip öptü Murat.

- Ne buyurmakta vezir paşamız, diye sevecenlikle sırtı-

nı yepeşledi Mustafa Paşa!

- Bizi özel olarak gönderdiler. Yalnız size duyurmamızı buyurdular. O yüzden yüreğinize kaygı saldıksa, bağışlama dileriz. Yolda atlarımız çatladı. Vurmak zorunca kaldık. Az dahi gecikse idik, kaleye giremeyecektik, diye bağıra bağıra anlattı Mahmut. Murat onun gereksiz konuşmalarını izleyerek, çevreden dinlenip inlemediklerini denetledikten sona, usullacık dürttü. Yoldaşından işareti alan Mahmut, birden söze girdi: Buyurmaktalar ki efendimiz, Rüstem Paşa'dan sizin sürgünün sona erdirilmesini dilemişlerdir. Paşa, ardılı olmanızdan çekindiğinden, ilkin naza çekmiştir. Ancak, ağır bir koşulla üçüncü vezir paşamızın dileğini yerine getirmeye razı olmuşlardır. Bu da sizin Şehzade sultanımız Selim'in lalalığını kabullenmenizdir...

Paşa sakallarını sığazladı kaldı. Daha çocukluğunda Bayezit'e lalalık ettiğini bilmezmişcesine, onu Selim'e sürmek, bütün geçmişini yadsımasına neden olacak bir davranıştı. Buna karşın, her türlü geçitten uzak bu dağ başından kurtulmak adına bütün koşullara önceden razı idi... Bir kez, merkeze yeniden dönebilse, çevireceği dolaplarla, değerini kanıtlar, vazgeçilmez adam olduğunu bir kez daha ispatlardı. Mahmut, düşüncelerini daha fazla yürütmesine olanak vermeden sözü bıraktığı yerden sürdürdü;

- Yine buyurmaktalar ki, sultanımız efendimiz hazretleri, Şehzademiz Sultan Bayezit'ten hoşnut değildirler. Öldürülen Şehzade Mustafa örneği davranışlarından kaygı duymaktadırlar. Lala Paşamız, Sultan Selim'i gerektiğince eğitebilirlerse, gelecekte bütün yoksunluklarının acısını çıkartacaklardır.

Gözleri ışılayıverdi Mustafa Paşa'nın köylüsü Mehmet

Paşa, tam bunaldığı anda elinden tutuvermişti. Nasıl bir insan olduğunu tümüne kanıtlamak için bundan daha iyi bir olanak ele geçiremezdi. Ellerini çırptı. Kethüdası içeri girerken;

- Azbiraz dinlenelim, dedi. Bu gün yeterince yorulduk. Kethüda efendisinin sevinçli halinden iyi haberler aldığını anlayarak, kapıya yöneldi.

- Bizi coşturdunuz, dedi güvenli güvenli Paşa. Vezir efendilerimizin esenlik haberleri, yüreğimizi serinletti. Azbiraz dinlenin. Yorgunluğunuzu bir iyice atın. Ve dahi yola düşüp, iletin ki Mehmet Paşa efendimize, kulları, buyruklarına uymayı onur sayar! Bize nice bir güvenmektelerse, aynı güven ve dahi teslimiyetle buyruklarında olduğumuzu bilsinler. Verdikleri her görevin üstesinden gelmeyi, efendilerimize verilmiş namus sözü sayarız,

Mahmut Çavuş'la, Murat'ın ayaklandığını görünce kollarından tuttu. Mahmut;

- Tez varıp haberinizi iletmemiz gerekiyor efendimiz, dedi. Atamanız nice bir erken çıkarsa, hizmetimiz onca bir geçerli olur!..

- Bu gece vaktinde mi?

- İzniniz olur ise, sağlamca birer at sabaha kıyıya atar bizi. Akkâ önünden bir gemiye bindik mi, hafta dolmadan ordayız. İnşaallah-u teâlâ atanma buyruğunuzla bilerek dönüp, o zaman dinlenmek dileriz.

- Hizmetinizden hoşnuduz. Hoşnutluğumuzu belirtmeden gitmeniz olmaz. Madem, diretilmekte, nefer oğlumuz atlansın. Divan öncesinde paşamıza yetişir. Biz de hazırlık görelim. Mehmet Paşa efendimiz, kotarmadığı bir işin haberini salmaz. Murat oğlumuz döner dönmez bilerek yo-

la çakarız. Hele bir lokmalanalım.

Mahmut'un Sokollu'ya bağlılığını bildiğinden, yanında tutmanın yararlı olduğuna karar verdiğini anladılar. Birbirlerine bakışlarıyla, hemen karara vardılar. Mahmut, Paşa'nın korkusuna hak verdiğini belirtir bir bakışla;

- Murat yoldaşımız yolları bir iyice bilmekte. Biz yol hazırlığında yardımcı olur isek kutlanırız. Ve dahi bilerek varırız.

Cariyeler Musul ipeklilerinin içinde hışıldayan diri tenleriyle sofra hazırlığı için salona girdiklerinde, her türlü konuşmayı bitmiş buldular.

Giovanni, Stavro adına açtıkları işyerinin kapısından girdi. Gümrük emininin hemen ötesine yaptırdıkları tahta iskele, bir dil gibi denize uzanıyordu. Pencereden, iskeleyi, denizi, gemilerini görebilecek bir biçimde oturduktan sonra;

- Şimdiye böyle bir durum olmamış idi, diye söze girdi Stavro. Bağışlayın, sizi çağırtmak zorunda kaldım.

- İş büyüyünce bazılarının nazlanması kaçınılmaz Stavro. Bizden aldıkları altınları tefecilikte üretince, elbette daha güçlü olurlar. Onlara ancak ortaklığımız sürdüğünde çıkarlarının devamlı olacağını anlatmışsındır umarız!..

- Anlattık efendimiz. Ne var ki, koyunları altmış akçeden aşağıya vermiyorlar. Bu ansız yükselişin doğru olmadığını, siparişlerimizin bir yıl önceden verildiğini ve sürekli bir akış sağlandığını anlatamadım bir türlü. Alaiye'de, hakan sarayını kıskandırır bir konak yaptırdı İstemi Çavuş. Dirlik sahiplerine verdiği paraların karşılığında tümünün topraklarına el koydu. Tımarlıları da kapısına bekçi tuttu. Ardında on onbeş silahlı adamla geziyor. Sürülerinin başındakiler, topraklarını bekleyenler de cabası. Bütün bunların

ücretlerini sürekli zamla çıkarıyor. Daha ötelerden sürmeye kalksak, koyunun yitireceği et, aynı sonucu doğurur. Bir kez de kendiniz konuşursanız, belki durum değişir. Yoksa Alkaevli Beyi ile anlaşmamız gerek. Kazdağı yöresindeki koyunlarından bizi besleyebilir.

- Dediğin iyi de, o yanlardan durum değişik mi? Eğer yeni zaimler, toprakları böyle ele geçirip birbirine bakarak aynı fiatları istemektelerse, yapabileceğimiz pek bir şey yok. Ya Hatlarını kabul edeceğiz. Ya da almaktan vazgeçip malın yığılmasını sağlayacağız. Bunu da tek başımıza yapamayız. Onlar birlik olmaktalarsa, bizim de birlikte davranmamız kaçınılmaz. O yüzden, tanıdıklarımızla konuştuk. Ötekiler de neredeyse burada toplanırlar. Tezden karar almamız gerekli. Bakalım o zaman neyleyecekler?

- Bendeniz bunu düşünmemiştim efendimiz. Bir yol, koyunu satamazlarsa, bizim fiatlarımıza uymak zorunda kalırlar. Neden derseniz, onlar kıyılarda olmanın üstünlüğüyle, Türkmen'i iç tüketimde yalnız bıraktılar. Şimdi kendi aralarında kapışırlar ki, büyük kentlerin et gereksinmesi karşılanabilsin. .

- Bizim de düşündüğümüz bu. Sürü para getirdiğinden tarlaları otlağa döndürdüler. Dediğin gibi, toprağını yitirenleri de çobanlığa zorladılar. Böylelikle, bize gereksinimleri kaçınılmaz. Getirdiğimiz malları neden tezden tüketmekteyiz? Yoksullaşan dirlik sahipleri, iyi yerine ucuza döndüğünden. Şimdi bunlar da aylıklarını karşılayamaz duruma düşerler ise, dilediğimiz gibi fiat belirlemek olanağına kavuşuruz.

- Şimdi anlamaktayım nice uzak görüşlü olduğunuzu efendimiz. Neden şimdiye değin her fiat anırışlarında sesi-

niz çıkmadı, çok bir iyi görmekteyim. Böylelikle içerde de fiatları yükselttiniz. Ama, aynı şekilde maliyetleri de yükseldi. Türkmen'in hemen hemen bir boğaz tokluğuna baktırdığı koyunlarının yerine, yeni sürü sahiplerinin paralı adamları geldi. Üstelik tümü de silâhlı... Onlara ücretlerini bir tamam ödemek zorundalar. Artırdıkça, iştahları kabarmaktaydı. Şimdi iştahlarını kursaklarında komanın zamanı gelmiş olsa gerek.

- Tam dediğin gibi Stavro... Şimdi, fiatları biz belirleyeceğiz. Ne var ki, bir başımıza üstesinden gelemeyiz bunun. Venedik Dojluğu bizimle birlikte... Mançester ve dahi Felemekli tüccarlar adına biz karar vermekteyiz. Bir tek Cenovalılar aykırı çekbilirler. O zaman da düşündüğümüz uygulama bozulur.

- Cenovalılar, kârın ucunu gördüklerinde aykırı davranmazlar efendimiz. Yeter ki, sizin uzak görüşünüzden pay çıkarmasını bilsinler.

- Bizden deneyimli olduklarına kuşku yok Stavro... Bakalım, varıp konuşalım Konsoloslarıyla. Toplasın tüccarlarını. Birlikte bir sonuca varalım. Varamazsak, yapacağımız çok şey var. Onların uygulanması amacıyla, hemen davranalım.

- Sinyor Alberto, buğday işinden yakınmaktalardı efendimiz. Alışverişi daha çok Rumeli bölgesine kaydırmalarını bildirmiştim. Anadolu, salt yaylağa kesti nerdeyse. O yüzden, gerektiğince buğday sağlamak hemen hemen olasız.

- Kaydırdı. Hem zamandan, hem fiattan kazanıyoruz böylelikle. Kumaş işi nasıl gidiyor?

- Gölgenizde efendimiz, hangi işi tutsak yürümekte. Her yıl, bedestan tüccarı kapımızda daha bir ivecenlikle

beklemekte. Her yıl siparişlerinin oranı artıyor. Hani şu koyun işi çıkmasaydı, birkaç gemi daha donatılsa iyi olur, diyecektim.

- Donatırız. Taşıma için gemi gerekli oldukça, kaçınmak anlamsız. Eğer bu yıl koyun alımından vazgeçersek, hammadde olarak neler götürebiliriz? Sen bir araştır. Göller bölgesine bir uzan. Hamit'in Keçiborlu'sundan küherçile yükleyebilir miyiz bir bak. Duyduğuma göre Nassi'nin iltizamına verilmiş. Ester Keira bankamızın temsilcisi. Bir yoklasın Nassi'yi... Birkaç gemi yükleyebilirse, dilediği yerden ödemede bulunuruz.

- Ester Keira efendimize yazayım mı, gidip kendim mi konuşayım efendimiz?

- Kendin konuşsan iyi olur. Yazışmalar Osmanlı'nın eline geçerse, önlem alır.

- Başüstüne... Bu işin sonucu belli olur olmaz gider konuşurum.

ÜÇ

- Bizi size lala etmelerinin nedeni Sultanım, diye söze başladı Mustafa Paşa. Üstümüzden kuşkunuzu eksik etmeniz. Ve dahi bu yüzden sizin de sürekli ikircim içinde kalmanız, bizim de... Böylelikle, birbirimizi güvenimizi yitirdiğimizde ikimizin bir de gırtlağına sarılmak amacındalar... Saray fırkalarını bilirsiniz. Taşrada tümümüz birliğiz. Ama kendi aramızda hizipleşmeden kurtulamadık. Bizi doğru sözlü, doğru davranışlı ve dahi devletimize çok büyük hizmetler gören Ahmet Paşa cennetmekânın ademi bilirler. Bildikleri de doğrudur, size yalan olmaz... Kursağımızda lokması, üstümüzde hakkı durmaktadır. Bunca nan-ü nimete nankörlük eder isek, asıl o zaman güvenilmezliğimiz ayan. olur. Ve dahi Paşa efendimiz zamanında, karındaşınızın lalası olmaklığımız yüzünden, başımıza olmadık iş gelmiş bulunmaktadır. Şimdi aramıza ikircim sokup bizi düşman eylediklerinde, kazançları büyük olacaktır. Bu yüzden deriz ki, bizden kuşkunuz ve dahi kaygınız var ise, gidermekliğe olanak tanıyın. Yok ise, sözlerimize kulak verin, imdi, bize güvenmez, dediklerimizde hile arar iseniz, olacak, şimdiye

olandan ayırımlı değildir. Karındaşınız, büyüklüğünün hakkıyla, sizi tedip ederek, tahtın tek varisi haline gelecektir. Tersi olanda, onu iyi tanımaklığımızdan yararlanarak, sizin kazanmaklığınıza kelle koruz. Yalnız, uzun, acılı ve dahi sinir dayanıklılığı isteyen bir yola çıkacağımızı önceden söylememize izin verin. Bunun için de, tanındığınızın tersi olmaya koşulusunuz. Sizi, mey-ü işret içinde, aklı noksan, bilgisi yetersiz bir aciz gözüyle bakmaktalar. Yetişkinliğinizden korkumuz yok. Ne var ki, oğlan çekip, cariye emmek ve dahi mey yudumlayıp Baykara faslı düzenlemek bir adayın işi değildir. Bir kez posta oturulduktan öte, herbirşey buyruğunuzda olacaktır. Ve dahi İstanbul saraylarının duvarları, olan biteni gizleyecek ölçüde kalındır. Buralardaki ise, hıçkırsanız, ahilinin en sağırı duyacak denli zayıf... O yüzden hemen söz olmakta ve dahi bu söz, sizin geleceğinizi yaralamakta...

- Ya neyleyelim Lala, diye yakındı Selim. Buyurduğunuz gibi, taht karındaşımızın hakkı... Bilgeliğe de gücümüz yetmemekte... Bir var ki, canımız pazara sürülmüş bulunmakta. Karındaşımız posta oturduğunda, dünyanın dört bir yanına muştucular gider iken bize cellâtlar gelecek. Bu yüzden, önümüzde nice bir gün bulunduğunu bilmemekteyiz. Her gün, kötüsüne hazırlıklı olmak amacıyla, tükenmeyi yeğlemekteyiz. Mustafa ağabeyimiz sağ iken bir umudumuz var idi. Bize daha çocukluğumuzda söz vermişler idi... Tahta geçtiklerinde, her bir işi danışma üzerine kuracaklar, bizi de tıpkı Orhan Atamız örneği, yanı başlarında bulunduracaklar idi... Onu yedik. Ondan ötede, Bayezit ağabeyimizin acımasızlığını da biliriz bir iyice. Ve dahi onların acımasızlığı karşısında, biz de kendimize acımaz oldu isek,

suç mu işleriz.

- Bir suçunuz var Sultanım. Bilmektesiniz ki taht, oğul birden artık ise sunulan bir nimet değildir. Kendi soyunuzda, kurultay kararı ile posta oturmak kalktığından bu yana geçen taht kavgalarına bir bakın. Daha dün kadar yakın, bir zamanda da dedeniz tahtı zor ile ele geçirmedi mi? Sizin gibi küçük karındaş idi... Ve dahi hakkı bulunmamaktaydı taht üzere... Sultan Korkut ve dahi Sultan Ahmet tez davransa idiler, belki de, tahtın sahibi değişik olacak idi... Amma, belki üstüne durmak yanlış... Dedeniz cennet mekan Selim Han, tümünden tez davranıp, taht uğruna kavga vermeyi bildiğinden sahiplendi... Babanız, efendimiz Süleyman Han, tek oğuldu niceyse. Ve dahi nişlese, tahtın sahibi idi... Sizin de ölümüne yakındığınız Sultan Mustafa'yı alalım... Taht uğruna babasından medet bekleyeceğine, kendi gücünden yellense idi, belki de sözünü uyguluyor olur idi... Öyleyse efendimiz, tahta varıncaya madem ki kanda yıkanmak gerekmekte, yıkandığınız kan sizinki olmamalı. Neden derseniz, sizinki olanda boğulursunuz. Bir dönüp bakın tarihi Osmaniye... Dönüp bakmanız bile gerekmez. Sır kâtibimiz, Ali efendi, yetkin bir tarih meraklısıdır. Size yorumlarıyla bilerek, kendi soyunuzun tarihini anlattığında görürsünüz ki, ceddinizin tümü, ya baş almıştır taht için ya da baş vermiştir. Bizim diyeceğimiz, taht ikisine de değer... Buyurmaktasınız ki, umudumuz olmadığından meye dalar, işrete düşer ve dahi her günümüzü sefahat içinde geçirip, gözümüz ardımızda kalmasın isteriz. Bu yaraşmaz bir padişaha... Giderken dahi, gittiğinize pişman etmeye koşulusunuz. Çünkü siz, kulun umudusunuz efendimiz. Siz umudunuzu yitirende, kul perişan olur. O yüzden, daha da öteye

gittiğimizde bağışlayın. Siz umudu yaratmaya koşulusunuz. Kulu başka türlü ayakta tutmanız olasız.

- İyi hoş dersin ya Lala, biz cihangir yetişmedik, Cennet mekan Cihangir'den önce son, olduğumuzdan umudumuz baştan yıkıldı. Mehmet ağabeyimiz öldüğünde bile umutlanmadık. Önümüzde, Mustafa ve dahi Bayezit ağabeylerimiz var idi... Şimdi siz, bize cihangirlik önerirsiniz...

- Ali efendi yanımızda olmalıydı ki, diye gülümsedi Mustafa Paşa. Tarih bilen, cihangirlerin bir baş, bir kılıç olduğunu da bilir, efendimiz. Yeryüzünü bir baştan ötekine çiğnemiş cihangirlerin hangi biri, bir kavi erden öte güç sahibi olabilmiştir? Cennetmekan Timur Han'ın, atanıza öğütlerini Cezeri'nin notlarından bulup çıkarmış bizim Ali efendimiz. Demekteymiş ki Timurlenk, erlik başak, başbuğluk başka... Başbuğ oldur kim, her erinin bileğinde kendi gücünü yaşatır... Buyurduğunuz gibi, bir var cihangirliğe kendiliğinden hazırlanılır. Bir var ki, cihah tahtının üstüne oturulup, hükmedilir. Bunun yolu da ikidir. Ya zorla alırsınız, dedenizin yaptığı gibi... Ya zoru zorluya kullandırır, ele geçirirsiniz...

- Biz ikisinde de kedimizi yeterli saymamaktayız Lala... Buyurduklarınıza aklımız yatmakta. Ne var ki, ne hileye dolanabiliriz yeterince, ne zorbalıktan nasibimiz var...

- Siz efendimiz, Osmanoğlusunuz... Daha doğuştan, peygamber mührüyle damgalanmış kürek kemiğiniz. Nedir yapacağınız? Sizi nice bir tanımaktalarsa, tersini isbatlamak... Mey düşkünü bilinmektesiniz. Azbiraz ayrık duracaksınız... Oğlan çeker denilmekte... Oğlan çekmeden, adem olmuş mu var? Pek sevdiğiniz gulamlar ile gizlice sevişirsiniz... Sultan'a cariye mubah zaten... Ne kaldı? Bize yetki verip ötesinde babanıza sığınmak mı? Zaten sığınmasınız,

yaşamanız olasız...

- Her bir sözünüz akla yatkındır Lala... Demektesiniz ki, bu yola baş komakla bir şey yitirecek değilsiniz. Tersine yitirmeye koşulduğunuz başınızla birlikte, bir dünya egemenliğini de bilerek kazanacaksınız... Neden duralım? Madem yitireceğimiz şey yoktur. Bir gün sonra, bir gün önce hesabına oturmak yaraşır mı kişiye... Buyurunuz, tam yetkilisiniz. Bundan öte ne buyurursanız, adımıza işlenecektir. Ve dahi ötesinde başarır isek, bu devleti dilediğinizce siz yöneteceksiniz...

- Devlet sizindir efendimiz. Biz kuluz... Ve dahi ancak efendim buyurduğunda elimiz erer, gücümüz yeter. Sizden, soyunuzdan öteye, nice bir acımasız, nice bir egemen olur isek olalım, size karşı boynumuz kıldan incedir. Hiç birimiz, tahta oturmaklığa sıvanamayız. Biz ancak tahtın ayakları olur, hakanımızı sırtımızda taşırız, işte, cennetmekân atanızdan bu yana kurulan düzen budur. Öncesinde, Türkmen ululuları toplanıp hakanı da, soyu da değiştirmekte kendilerini özgür sayarlar idi... Ceddiniz, bunun önüne geçmek ve dahi sizi tahtın tek sahibi kılmak amacıyla, Türkmen ululuarının her birine bir ülkelik mansıp verip çevresinden uzaklaştırdı. Deriz ki, tahtınız kula dayanarak, Türkmen'in elinden alındı. Ve dahi kul size dayanarak var... Siz olmadınız mı, biz göçeriz. Gücümüz de, egemenliğimiz de sizinle bilerek sürmekte. Bakmayın, kendi aramızda bölünüp, kavgaya tutuştuğumuza... Rüstem Paşa efendimiz, bizi Ahmet Paşa'nın yandaşıyız diye hırpalamaya davranmakta. Biz Sultan Bayezit yanlısı olduğundan ona oyun kurmak isteriz. Ama soyunuzdan bir efendimiz olmadı mı, tezden birbirimizin üstüne varıp, yeni bir efendi gelene kırarız bire kadar.

Devleti ayakta tutmaklığa ancak sizin varlığınız gerek. Biz bu varlığın altındaki temeller, direkler, saçaklar olabiliriz. Ve lâkin, her kubbeyi tutan bir kilit taşı vardır. Bir de kubbenin ağırlığını ayaklara dağıtan yastık taşlan... Kilit taşı birdir Sultanım... Yastık taşı ayak adedince... Soyunuz, devletin kilit taşıdır dediğimiz. Biz ise, olsa olsa yastık taşı olabiliriz. Olmamız sağlandığından. Dememiz odur ki, altımızda ayak, üstümüzde kubbe olmadı mı, bizim neye yarayacağımız bilinmez... Bilinmeyende de, gücümüz yok demektir. Oysa, bunca zamandır, devletin bütün damarlarında bizim kanımız dolanmakta. Nereye bir göz atsanız varız. Varız ya, devşirildiğimiz yerlere ya da gözümüzü açıp gördüğümüz efendilere göre varız yine de... Diyelim, zeametlerin çoğu bizim elimizde... Yerleşebilmekte miyiz? Bizden sonrası olacak belki, bizden öncesi var mı? Öncekiler için böyle değildi. Adem, ceddini sıralayanda, Asya'nın göbeği yanmakta sakınca görmezdi... Biz altımızı eşelesek, dal dal ayrılmış uluslar ve dahi dinlere ulaşır. Ne var ki, her birimiz ancak sizin eteğinize tutunarak ve dahi dinimizin gereklerini yerine getirerek var olduğumuzu bilmekteyiz. Hazreti Peygamber de, vahy inmeden önce müşrikti... Cümle ashab-ı kiram cümle Türkmen ulusu da dine gelmeden, dine göre yabandı... Kişiyi aslıyla ölçen Türkmen'dir. Oysa devlet-i Osmani, yüz yıldan bu yana, kişiyi hizmetiyle ölçmektedir. Ölçtüğünden de size yaraşır olmayı görev saymaktayız. Ve dahi bu yüzden deriz ki, hemen davranacağız. Bazı davranışlarımız, size kuşku vermesin için şimdiden izninizi almayı dileriz. Yanınızda karındaşınızın ademi gibi olacağız. Ve böylelikle onun güvenini kazanarak, aykırı davranmasını sağlayacağız. Bunun uygulamasında izniniz gerekli. Siz ol-

mazlanır iseniz, bizim yapacağımız hiç bir şey yok.

- Dedik ki az önce, tam yetkilisiniz. Bize niceyse yitirdiğimizden fazlasını yitirtemezsiniz. Ama bir de mayanız tutarsa, uğuruna herşeyin değeceği tahtı kazanmak olası. Varın, bildiğinizce işlenin. Hatta bize haber vermeniz bile gereksiz. Yalnız, bir nice davranacağımızı anlatın bildirin yeter...

- Karındaşınıza name yazıp, sizi kınayacak hatta hakkınızda kov sokacağız.

- Gerekli görülmekteyse!..

- Sağolunuz efendimiz. Yaraşır kul olduğumuzu isbatladığımızda, bağışlayacağınızdan güvenimiz tam. Şimdi izniniz olur ise zaman yitirmeden davranalım.

- Buyurunuz...

***

Germiyanoğlu sarayının çinili selâmlığında, havuz başına bağdaş kuran Bayezit, önünde eğilen Murat'a elini uzattı;

- Lalamız işine sağ esen sarılmış olsa gerek. Mektubu aldı. Kullarına bakarak, tez dinlendirin, diye buyurdu.

Murat geri geri giderken, mektubu açtı. Suyun şarıltısına kaynayıp giden mırıltılarla, okumaya başladı;

- Devletli sultanım efendim, diye başlıyordu Lalasının mektubu. Safed'den Manisa'ya gelmekte iken, otağınıza uğramış ve dahi yanınızda kalmaklığımız konusundaki buyruğunuza, padişah fermanına gerektiğince uymanın hayrınıza olduğunu belirtmiş idik. Şimdi hizmetimizi sunmanın zamanı gelmiştir. Gözlerimizle görmeden, sizin buyurduk-

larınıza tam inanmadıksa bağışlayın. Azını bile söylemişsiniz. Hüseyin Baykara faslı, sabah ezanının yerine kaim olmuştur, işret sofrası, sabah çorbası niyetine kurulur. Ve dahi çevresindekilerin tümü, dinimiz, başımızdakinin dinidir diyerekten şarap tasına sabahın alacasında sarılmaktalar. Ne idükleri belirsiz gumamlar, nazlı cariyeler örneği Sultanın kucağından inmemekte, nimetten de ar edilmeksizin sofra başında livataya sıvanılmaktadır. Neye uğradığımızı şaşırdık desek yeridir. Oğlanlardan güç ve dahi zaman kalır ise, dudağı boyalı cariyeler ile cilveleşilmekte... Sonra da sızmış bedeni, çırılçıplak gulam ve dahi cariyeler eliyle yatağına götürülmektedir. Böyle bir devletlinin taht-ı saltanata aday olması, bizi üzdüğünden öte, düşündürdü. Ve dahi sizin gibi bir civanmerdin, neden davranıp, nasihat yoluyla bu aykırı durumları önlemediğine şaştık. Umarız, sizin öğütleriniz, karındaşınızı azbiraz kendisine getirecektir. Nice bir sert davranır iseniz, onca sarsılacağı kuşkusuz. Yok ise İstanbul bendegânını bilmektesiniz. Onlar babanız gibi bir büyük hükümdardan sonra, kendi dişlerine yatkın geleni istemekte duraksamazlar. Ve dahi sizin hakkınızı yemekte bir an gecikmezler... Eğer gerekli davranışlarda bulunmaz ve dahi işret erbabını şimdiden yitirmezseniz, korkarız, devlet bir ayyaşın eliyle, kirlenecektir... Biz burda, buyruklarınızı yerine getirmeye hazır beklemekteyiz. Namemizi getiren, Murat çavuş has ademlerimizdendir. Sağ kolumuz Mahmut Ağa'nın kullarındandır. Kendisine gerek söz gerek yazı ile buyruğunuzu bildirdiğinizde, bizden başkasının görmeyeceğine inanabilirsiniz... Kulunuz ve dahi Lalanız Mustafa Paşa...

Gözleri parıldadı. Yazılanları bir kez daha inceledi. La-

lasının yazmanı Gelibolulu Mustafa Ali efendinin yazısını hemen tanıdı. Kendisine de talik dersi verdiğinden, usta çırak ilişkileriyle, okşadı düzgün yazıyı. Ustasına özenen bir davranışla, rahlesini önüne çekti. İlkin kardeşine bir mektup yazdı;

"Soylu karındaşım!.." diye başlıyordu mektup. "Sen ki, üstünde devletimizin yüce sahibi efendimiz, Sultan Süleyman Han'ın şehzadeliği sanını taşımaktasın. Sabah akşam işrette, gece gündüz livata ve dahi zinada olmak yaraşır mı? Tezden kendine gelesin. Olmadı, yaraşmaz hallerinin cezasını vermekliğe yeteceğimizi bilesin. İşret içinde olan, devlet üzere olamaz. Eğer o yolu seçmekte isen, çengiliğe özenip, nedimliğe sıvanırsın. Yok, padişahlık hakkı gütmekte isen, tezden kendine gelip, iyş-ü işretten el çekesin ki, bizim de gönlümüze sevinç dola!.."

Yazdıklarından hoşnut, altını üstünü süsledi mektubunun. Sonra, bir başka parşömen çekerek, lalasına yazmaya başladı;

- "Lala Paşa!.. Bildiğimizi görüp tanıklığınız bizi daha bir sevindirdi. Devlet, böyle yaramazlıklar üzere durmaz. Babamız efendimiz buyururlar ki, devlete zarar veren gözümüz olsa, çıkarıp atmakta duraksamayız. Şehzadeye yaraşır olsa, sızdığı bir zamanda basıp, başını keseriz. Ancak eşkıya davranışı bizden ıraktır. Kendisine bu mektupla birlikte bir öğüt yollamaktayız. Buyruğumuzu yerine getirmez ise, başına geleceği bir de siz söyleyiniz... Ola ki, elini eteğini işretten çeker. Bilsin ki, biz hakkımızı kimseye kaptırmamakta kararlıyız. Ve siz de bilesiniz ki, öğütleriniz ışığımız olmaktadır. Tezden tebdir alıp neyleyeceğimizi bildirir iseniz, ona göre davranılacağından kuşkunuz olmaya!.."

- O İşini bitirtinceye karnını doyurup sırtını pekleyen Murat, mühürler basılır basılmaz, önünde eğildi. Bayezit, lalasının seçtiği adamların ustalığından sevinçli mektupları uzattı.. Hazinedarı yetişip avucunu dolduruverdi Murat'ın. Ağır keseyi kuşağına atarken, altın gıdıklamasıyla yandı parmakları. Hemen döndü. Altına çekilen apsatı doğru atın üstüne sıçradı. Soğuk oluktan Nif dağının eteklerini izleyerek, Şart yoluna çıktı. Bozdağ eteklerinden bir süre at koşturduktan sonra, menzillerde oyalanmaksızın dağa vurdu. Türkmen çobanlarının azıklarına ortak ola ola, Kütahya yolunu tuttu...

***

Süleyman önüne sunulan mektupları gün ışığına doğru tutarak inceledi. Nişancısı Mehmet Çelebi, yanı başında mektupların kendisine aktarılmasını beklemekteydi. Öyle bekledi kaldı. Sultan her bir mektubu ince ince okuduktan sonra, başını sallıyor... Her satırda kederli bir yüz ile sakallarını yoluyordu. Sonunda başını kaldırdı. Akağalarla, nişancı Mehmet Çelebi, buyruğuna hazır dikildiler.

Sessiz tahtından doğruldu, iki yanından süzülerek, tam ellerinin bulunduğu yerde birleşen ışıklar da, sanki onunla birlikte doğruldular. Ağalar geniş divanhanenin bir ucundan ötekine gidip gelmekte olan Padişah'a şaşkın şaşkın baktılar. Ardı sıra yürüyüp dolanmak mı, oldukları yerde kıpırtısız beklemek mi gerektiğini kestirememenin ikircimiyle kıpırtısız kaldılar. Sonunda hakan yeniden varıp, tahtına oturdu. Dalgın düşünceleriyle bir süre baş-başa kalmak isteğiyle, elinde çıkın işareti oldu. Tümü, birbiri ardınca git-

mektelerken, Mehmet Çelebi'yi durdurdu. Duraklayan ağalara bir bakışı yetti. Kapılar, çıkanların arkalarından kapandığında, uzakta eğilip kalmış olan nişancı çelebisini yanına çağırdı.

- Kişi ömrüne vade biçememekte Çelebi, dedi. Hele yakın gel. Gel de oğullarımız ne ile uğraşırlar bir gör...

Çelebi, kuş adımlarıyla sokuldu. Efendisinin işareti üzerine yanı başına vardı. Kanuni, mektupları Çelebi'ye uzatarak;

- Bak bakalım, bu el yazılarını tanımakta mısın?

Mehmet Çelebi, bakar bakmaz hiç duraksamaksızın yanıtladı Hakan'ı;

- Biri, şu üstteki şehzadeniz Sultan Selim Han hazretlerin... Öteki de Bayezit Han efendimize ait!..

- Evet yanılmadın, diye mektupları geri çekti Süleyman. Bayezit, karındaşına etmedik söz bırakmamakta. Hatta valilik sınırlarını aşıp, tecavüze bile kakışmakta imiş. Selim, ağabeyini bize havale etmekte. Uysallığını bilirdik. Bunca akıllı olduğundan kuşkumuz vardı. Görmekteyiz ki, ağabeyinden usludur. Tezden bir öğüt yazalım Bayezit'e... Bildirelim ki, karındaşına ettiğine razı değiliz. Eğer kendi yerinde yasaya uygun davranıp durmazsa, sonunun kötü olacağını... Hakanın sağlığında kardeşler arasında aykırı davranışlara izin verilmeyeceğini bildirelim. Bakalım öğüdümüz nice bir iş görür. Sizi bunun için alakoyduk. İstedik ki, oğullarımızın yanlışı saray ağzında sakız olmasın. Tezden yazıp, mühimmeye kendi elinizle geçiresiniz ki, çelebileriniz ağızlarına dolamasınlar.

- Çelebilerimizin hadlerine düşmedi efendimiz, diye eğildi Mehmet Çelebi. İçlerinden biri aykırı davrananda,

başına geleceği çok bir iyi bilmekteler. Biz yine de kendimiz kayda geçer, defterin boş bırakılan sayfalarından birine yazarız ki, kimsenin haberi olmaya.

- Bizi üzdüklerini bilmez bu çocuklar... Her geçen gün sabırları azalmakta anlaşılan. Neyleyelim ki, bir kez yaşamayı yükümlenen sonuna değin sürüklemeye koşulu. Hakan olsak ne!.. Bu Tanrı kanunundan kendimizi ayırmamız mümkün değil...

Mehmet Çelebi, Hakan'ın ağzına bakıyordu. Görevi onun düşüncelerini kâğıda aktarmak olduğundan, birden susuvermesiyle irkildi. Belleğine geçirdiklerini yineleyerek;

- Sizin Tanrı buyruğuna benzer öğütleriniz, tez zamanda doğru yolu gösterir efendimiz. Kulunuz hemen yazıp yüce görüşünüze sunarım, diyerek geriledi.

- Tam kapıdan çıkmaktayken, yeniden uyardı onu Süleyman;

- Olabildiğince şedit olsun. Bu bizim oğullarımız, yumuşak sözden anlamamakta yarışırlar. Bilsin ki, sözümüzü tutmadığında, kendine zarar verecektir.

- Baş üstüne efendimiz, diyerek geriledi Çelebi.

***

Yörgüç Paşa imareti mütevellisi, kuşağından kuzuluk anahtarını çıkararak kapıya uzandığında yanında bitti Gaybi;

- Hücredeşimiz Davut Molla dışardadır... İzniniz olur ise azbiraz daha bekleyelim.

- Yatsı kılmalı hanidir Gaybi Molla, dedi Mütevelli, -Gelecek olan, şimdiye burda bulunmalıydı. Bundan ötesine beklememiz doğru olmaz.

- Gelmeyecek bulunsa, en azından bir haber uçururdu efendim. Habersiz kaldığımıza göre izninize sığınarak azbiraz daha gecikecektir.

- İyi ya, bilmektesiniz ki, bizim iznimiz yatsı namazı sonrasına geçerlidir. Ondan ötesinde kuralları bozmak olur ki, göz yumarsak bir dahi üstesinden gelmeyiz.

- Babası ile buluşacaklardı efendim, yakarışıyla diretti Gaybi. Eğer sizin için sakınca yok ise, biz bekleriz yoldaşımızı. Ve dahi geldiğinde bir güzel kilitleriz kapıyı. Tasalanmayın.

- Sabah, ezandan önce açmayı da kabullenirsen, diyeceğimiz yok!

- Buyurmakta iseniz, sabaha değin açık bırakır ve dahi başında bekleriz bir yaramazlık olmaması için.

Gaybi'nin verdiği sözü tutacağından güvenli olan Mütevelli, kuzuluk anahtarını eline tutuşturarak, dışarı çıktı. Gaybi, arkadaşının gecikmesinden kendisi sorumluymuşcasına, kapının ardındaki taşlığa oturdu. Mütevelli bölmesinin dış oyuğundaki kandilin ışığı, dalgalanarak gözlerinde yansıyordu. Bir zaman oturdukları sonra, boş kalırsa uyuyacağı kaygısına düştü. Bir kitap alır, kandile yakın durursa daha kolay zaman öldüreceği kanısıyla doğruluyordu ki, Davut'un kuzuluktan geçtiğini gördü.

Hemen kapıya varıp, kuzuluğu kilitledi. Davut'un kolundan çekiştirerek, ayaklarının uçlarına basa basa hücrelerine vardılar. Taş hücrelerin kalın duvarları her türlü sesi olduğu yerde bıraktığından güvenli, çıkıştı Gaybi;

- Geciktin! Zamanında yetişemesem, Mütevelli kapıyı kilitleyip gidecekti.

- İzni tam almış olsam, hiç gelmeyecektim, diye sertlen-

di Davut. Haber veremediğimden sürüklendim...

Arkadaşının yüzünün solgunluğunu o zaman ayırdı Gaybi. Dikkatle baktı. Gözlerinin yorgunluğu kara halkalar gibi çöreklenmişti çukurlarının çevresinde.

- Hasta mısın? Kaygısıyla sokuldu Davut'a...

- Babamın durumu kötü Gaybi, dedi Davut acılı acılı... Bir avuç dirliği kaç kez kazanacağını şaşırmış zavallı... Bilmektesin. Dirlik defterinden çıkarıldın diye topraklarına el koymuşlardı. Bunun yanlışlığının ispatlayıp, geri aldı. Aldı ya bu kez de tefeci yakasına sarılmış. Meğer Yahudi, yeni zaimlerin uşağı imiş. Altını onlardan alır faizi bizimkilerden. Sonradan iş kötüye varanda aracıyı ortadan kaldırıvermişler. Gündelik faiz ister olmuşlar Gaybi Molla... Hocalarımız bize, faizin haram olduğunu öğretmedeler. Babamız, gündelik faize para yetiştirememekten toprağını kaptırmakla karşı karşıya... Biz ki bilim edinmekte ve dahi doğrunun, eğrinin bilincine ulaştırılmaktayız. Bize denilmete ki, haramdan öte, yardıma giren işlerde, "muamele-i şeriyye" uygulanmalı. Ve dahi buna göre, onu onbir, en fazla onu onbirbuçuk alınması gerekmez mi? Sen düşün ki, bizim ora ribahurluğuna soyunan yeniçeri ağaları, yüz akçenin bir aylığını otuz akçeden ribaya vermekteler imiş... Aklın kesmekte mi Gaybi Molla? Yasanın din dışında da olsa, ticaret gereği buyruğu, yıllık yüzde onbeşi aşmamakta. Bir de sıkışmış ademin kabullendiğine bak. Yılda yüzde üçyüzaltmış riba!.. Bu nice bir soygun olmalı ki, faizden öte karındaşım. Kaç kez Yahudi'den, yüzde ona faiz almış babam. Ürün mamanı da bir güzel ödemiş. Şimdi ödeyememekte. Ve her yıl, toprağından bir bölüğünü, tefeci yeniçerinin buyruğuna vermekte.

- Tasalanma Davut Molla, dedi Gaybi. Öğrenebildin

mi borcu bir nice olmuş?

- Biz bunca okumuşluğumuzda hesabı yitiririz bire Gaybi!.. Bir de Sunguroğlu babamızı düşün ki, parmağında mührü, buyruğunda yazıcısı olmasa, bizim namemizi okuyamaz. Neylesin? Bilmemekte elbet. Daha doğrusu duyduğundan aklı şaşmış ki, altınla ödenesi değil diye tutturmakta.

- Hele beri bak. Korgan burdan onca uzak değil. Dilemekteysen bilerek varıp, dönelim. Hem yasa korkusu salarız tefecinin yüreğine, hem bir iyice öğrenir, bir yoluna koyarız.

- Nice koyarız? Bizim durumumuz, babamızdan kalır mı? Dördüncü yıldır ki, danişmentlikte çakıldık kaldık. Mukataa yazmanlığı bile açılmamakta bizim için. Altımız doldukça hücrelerimizdeki yatak artmakta. Mırıltı, ayak kokusu ve dahi horlama da... Ama bize de varın, surda görev açıldı tez işe başlayın diyen yok. Bir nice öderiz borcu? Üstelik ödesek ne? Babamızın iznine sığınılarak el konulmuş topraklarda reaya kalmamış. Çiftçi topraksız kaldı mı, ekmeksiz kalır. Her biri çiftini bozup yeniçeri mültezimlerinin yanında silahşörlüğe durmuş... Toprakta kalanları da ayartmaya sıvanırlarmış. Ağa köpekliğini tımarlı çiftçiliğinden iyi olduğunu yayıp, azbiraz ele gelenleri sürüyüp götürmekte imişler. Bu durumda, tutalım kırdık sardık bir yol ödedik borcu. Ve dahi kurtardık toprağı... Bir nice işleyip, ertesi yıla dayanacaksın? Görürüz ki, her bir yandan sökülmekte her bir şey!..

- Hemen kaygılanma. Anlarım. Babanın durumu pek üzmüş seni. Üzmüş ya, gölgende bunca bilgi edindik. Salt bilgi de değil edindiğimiz. Azbiraz kuşağımız da doldu. Çömlekoğullarının merdanesi dönmekte şimdi. Hiç birinin

hiç bir yardıma gereksinimi olacağını sanmamaktayız. Bunca zamandır, çerlerden biriktirdiğimiz ne var ise, tutuştur babanın avucuna. Gün olur düzelir her bir şey. Ve dahi düzeldiğinde, kuruşuna değin ödeneceğinden kuşkumuz yok.

- Bir ara ben de düşündüm bunu. Düşündüm ya, babamın anlattıklarını dinleyince, unutmaya karar kıldım. Neden dersen, işlenmeyen toprak yüktür. Bir kez nadasa kesti mi, yeniden borçlanmaya koşulusun. Ve dahi her borç, bir sonrakini doğurmaya hazır... Baş olmaz ki bu... Diyelim şimdi yettik. Sonrasında?

- Hele şimdiyi kurtaralım karındaşım, dedi Gaybi. Gel inat etme... Gitmediyse, varıp babanı bulalım. Gittiyse biz de ardınca gidelim. Gidelim ki, bunca okumanın bir yararı olduğunu görelim.

Davut, kendi kendine hesaba durdu. Gaybi, epeyce bir zamandır Lâdik'e gitmemişti. Acaba habersiz altın göndermiş olamaz mı? Yine de direndi içinden. Ödenemeyecek borç, yeni bir utanç kapısı açmasın düşüncesiyle, başını salladı. Gaybi, omuzunu sıkarak diretince, başını eğdi Davut...

- Benden de umudu kesince, atlanıp yola düştü zavallı, dedi.

- Öyleyse sabah erkenden mütevelliden izin alıp, biz de atlanırız.

- Bir yararımız olur mu sanmaktasın? Umuduyla arkadaşının gözlerine baktı. Ordan, kıvılcım kıvılcım çıtırdayan sevincin tutkusuyla sarsıldı bir an. Neden olmasın, sen sıvandıktan öte, hakkından gelmeyeceğin iş mi var? Diyerek diriliverdi.

***

Mahmut Ağa ile Murat Çavuş Zincirlikuyu menzilinin hemen ötesinde, Bozüyük yolunun kıyısında pusuya girdiler. Çamlıbel eteklerinin çam yeşili, kervan yolunun kıyıcığında ışıl ışıl akan dereyi yakutluyordu. Gözleri, yolda, fısıldaşıyorlar.

- Şimdi bir iyice anlamaktasın kulluğun niteliğini öyle ya Murat Çavuş, dedi Mahmut. Binicisine göre eşinen at olacaksın. Ve dahi üstüne yükleneni bir iyice yapacaksın ki, göze girip yükselesin.

- Doğru buyurursunuz efendim. Neden devleti bize yüklemekteler bir iyice anlamaktayım. Kendileri buyuracak, biz işleyeceğiz. Oysa Türkmen kuralı kurultay kararına dayanmayı zorunlu kılar. Açıklık olan yerde de, dolap döndürülmez.

- Sende çok yetenek görürüm Murat Çavuş. Sağ kolum olmaklığa bu yüzden eriştin. Biz, bize teslim edileni ilerletmeye koşuluyuz. Bilmelisin ki, devlete sahiplenmek, başı öne sürmekte mumundur. Ve dahi yine bilesin ki, dolap açığa çıkanda, büyük baş, kendini kurtarmaklığa, bizi diyet verir.

- Gölgenizde çok şey öğrendim efendimiz. Bağlılığım ve dahi borcum buyruğunuza her an kellemi diyet kılar. Enderun'da edindiklerimle kalsa idim, yönetimin gıllıgışından habersiz olacaktım. Oysa şu son birkaç yılın olayları, gerektiğinde taht sahibinin bile nice bir belirleneceğini gösterdi. Ne var ki, bin yutkunup, bir konuşacaksın. Bir vurup bine böleceksin.

- Yaşa be Murat Çavuş... Şu işi esenlikle bitirdiğimizde, önümüzde yollar açılacaktır. Lala Paşamız ya da bizim asıl efendimiz, Sokollu Uzun Mehmet Paşamız bir kez birinci

vezirliğe tırmandı mı, öteside devlet bizim elimizdedir. Bir ayyaşı nice bir yöneteceklerini iyi bilirler. Bak, her bir şey Bayezit'ten yana görünmekte iken, vezir paşamızın bir parmak oynaması, bizim seyirtip iş görmemiz sonucu, iş nereye vardı.

- Anladım ki efendimiz, oyunu iyi oynamak gerekmekte. Ancak o zaman tuttuğun fırkaya yarar sağlayabilirsin. Yoksa, altında kalmak işten değil.

- Öyle olduğundan bunca kan dökülmekte ya oğul, dedi Mahmut Ağa. Baksana, her birimiz, bir yere ulaştığımızda, bıyığımıza değin kana bulanıp ulaşmaktayız. Ne var ki, egemenlik kula da efendiye de sunulmamakta. Herkes, canını ortaya koyup almaya koşulu. Ve dahi oyun içinde oyunu bir iyice görüp, bozmaya zorunlu. Olmadı mı, Zaloğlu Rüstem olsan, kendi oyununla sırtüstü yıkılman işten değil...

- Zaloğlu Rüstem mi, Opukoviç oğlu Rüstem mi? Diye kıkırdadı Murat.

- Öylesini karıştırmayacaksın Murat Çavuş!.. Karıştırdın mı, her birimizin altından neler çıkar. Ne var ki, ocağın yüz yıla yakın zamandır kotarıp avucumuza tuttuğu değişim, bizimle ya tamamlanır ya batar. Türkmen birkez daha egemen oldu mu, bundan öte yapacağı ilk iş ocağı kaldırmaktır bilesin. Ne var ki, buna izin vermeye bizim dermanımız yetmez... Daha Efendimizin saltanatının başında yüzkırkbin olan tımarlı, şimdi ikiyüzbinin üstünde... Türkmen'in elindeki yüzbin ya var, ya yok... Şimdi şu işimizi başardık, geri kalanını da temizleyebildik mi, devletle birlikte, toprak da bize geçer ki gayrisinde işler dilediğimizce yürür. Çünkü her bir şey elimize geçecek demektir. Şimdiye değin

bize efendilik edenler, birden kulumuz olacaklar.

- Birden mi, yüz yıllık bir aşamanın ağır ağır yürümesi sonucu mu?

- Zamanı dilediğince koyabilirsin. Yaşayan için sonuç önemlidir Murat Çavuş. Şamarı kimin yediğini düşünmez insanoğlu... Suratının ne zaman acıdığını hesaba kor...

- Haklısınız efendimiz... Bu yüzden de, bizim şamarı iyi vurmamız... Derken birden susuverdi Murat. Yolu dinledi. Gelen var, diye değiştirdi konuyu.

- Mahmut, kulağını toprağa vererek dinledi. Yüzünde bir gülümseme yayıldı. Kirpiklerini kırpıştırarak alaca karanlığa baktı bir süre;

- Yanlış duymamaktaysam, çavuşbaşı tek başına yola çıkmış. Bu işimiz kolaylar.

- Şöyle bir sağlamca vuruşma olmalıydı ki, tadını çıkaralım...

- Nice bir kavgacı oğlansın bire Murat,, diye sırtını sığazladı Mahmut. Tebriz üstünde vuruşmanı görür görmez gözüm tutmuştu seni. O yandan bu güne sürekli "sınadım. Hem düşünmekte, hem dövüşmektesin gerektiğince. Böylesi bizim ocakta güç bulunur bilmekte misin? istenmediğinden ama... Efendilerimize düşünen baş değil, işleyen el gerektiğinden, yeterince geliştirmezler yetenekleri. Köreltirler tersine. Körü kürüne bir bağlılıkla yetinirler. Arada senin gibiler çıkanda da, devletin gelecekteki sahipleri olarak yürürler. Göreyim seni, beni utandırma... Sustu. Murat'ın kolunu kavradı. Dört nala yaklaşan bir atın nal sesleri kulaklarında çınladı. Hazırlan, diye buyurdu. Bir vuruşta işini bitirmelisin.

Murat, pusunun içinde avını bekleyen bir kurt gibi ha-

zırlandı. Bacaklarını büzdü. Yaylandı üstünde. Binici, tam önlerine geldiğinden hızla atıldı. Çavuşbaşı neye uğradığını bilmeyerek atıyla birlikte devrildi. Üstüne bütün ağırlığıyla değirmen taşı gibi çöreklenen Murat hançeriyle gövdesini oyuverdi adamın. Daha kanı şorlamadan, koynundaki Padişah tuğralı mektubu çekip aldı. Derneşip doğrulmaya uğraşan atı dizgininden kavradı Mahmut. İki eliyle yüreğini kavrayarak yerine oturmaya uğraşan çavuşbaşının acılı gözlerini görmemek amacıyla bakışlarını çevirdiler. Yolda ayak sesleri belirince, adamı kollarından kavrayıp, kuytuya çektiler. Atının üstüne atarak, çamların arasında yitiklere karıştılar.

Kazdıkları bir çukura gömdüler ölüyü. Mektubun üstündeki tuğrayı inceledi Mahmut. Yüzünde başarmış olmanın kıvancıyla, parşömenin ucunu kıvırtarak, yandan başlığını buldu. Bayezit'e giden padişah buyruğu olduğundan güven duyunca koynuna soktu...

- Atın koşumlarını da gömsek iyi olur, dedi... Yolda bir büyük yılkı görür isek salıveririz. Öldürülmeyecek denli güzel bir at. Bir Müslüman harasına girsin hiç olmadı. Biz götürür isek, bir gün ortaya çıkar. Has tavladan geldiği belli...

- Bence bunu da temizlesek iyi olur, dedi Murat. Madem iz bırakmamaya koşuluyuz, bir yere gömeriz!..

- Tüfenk sesi çevreden duyulursa, kuşku uyandırır. Bıçak da gerektiğince iş görmeyebilir. O yüzden, yolda bir yılkıya salmak en iyisi...

- Doğru buyurdunuz.

- Çamların arasına bağladıkları kendi atlarını çözdüler. Lala Mustafa Paşa'nın nasıl sevineceğini kura kura Domaniç eteklerini izleyerek Manisa yoluna düştüler.

***

Rüstem, divanı kapadıktan sonra, arz için Süleyman'ın yanına girdiğinde, Mahmut'un geri geri çıktığını gördü. Padişah'ın gözüne geldiğinden adım adım ilerlemesini sürdürdü. Tahtın iki yanında durulmuş bir bohça ile bükülmüş mektuplara baktı göz ucuyla. Sultanın üç adım önüne, ipek İsfahan halısının göbeğine değin yürüdü. Eğildi... Uzandı... Eteğini üç kez öperek başına götürdü. Dikilip, divanda varılan kararları sunacaktı ki, Hakan, yanındaki mektuplardan birini alarak, nişancı Mehmet Çelebi'ye uzattıktan sonra, boğuk, solgun sesiyle;

- Oku, diye buyurdu.

Rüstem hemen ellerini kucaklayarak birinci vezir yerine geçip ayakta durdu... Nişancı, verilen mektubun mührünü söktü. Parmaklarının ucunda dürüğünü açtı. Düzgün okumak amacıyla, göz ucuyla bir süzdükten sonra;

- Halife-i rûy-i zemin, sahibi mülk-i emin, devletli, kudretli, adaletli babam efendim hazretlerinin hak-i pâyine sunulur ki, ağabeyimiz Sultan Bayezit'in ettikleri gayri tahammül mülkünü yıkacak raddelere gelmiştir. Size verdiğimiz söz üzere kendimizi zorlamaktayız. Bize gelen bela, saadetli efendimiz hazretlerinin bir işaretiyle defe müncer olacağından, itaat üzere durup size sığınırız. Ne var ki, doğrudan size sataşmalarına dayancımız yetmemekte... Vilâyetimize ettiği tecavüzleri, zarar diye reayamızın acılarını dindirecek tazminatla defetmekteyiz. İlişikteki dilekçelerde görüleceği üzere, ağaları ve dahi çavuşbaşıları, gereksiz yere köylerimizi basıp avarız devşirmekte, mehayiş teftişi uydurmakta ve dahi olmadık biçimlerde salma tomaktadırlar. Hadi, bunlar bizim aramızda olan tecavüzlerdir. Ve dahi tembihiniz üzere, olvarıp bir kavgaya neden olmaktansa, yakınmaları taz-

min görevimizdir. Yeter ki, reayamız üzücünden sıyrıla... Ve dahi güvencemiz, babamız efendimiz hazretleri, gerekli buyrultusu ile karındaşımızı yola getire... Ancak umudumuzu yitirmek derekesinde olduğumuzu takdir buyurursunuz. Çünkü sizden gelen buyrultuları alır almaz, Mehmet Çelebi'nin gözleri sözcüklerin üstünden kaydı. Sonra suratı kıpkırmızı olarak, mektubu Padişah'a uzattı. Sonrasını efendimiz, belki kendiniz okumak buyururdunuz...

Süleyman, ürkünç bakışlarıyla, gözlerinde merak kıvılcımları balkıyan ağalarına bir göz attıktan sonra, umulmayan bir sertikle buyurdu;

- Oku!..

Çelebi, istemediği bir gize ortak olurcasına kızarmış bir yüzle, sakallarını titreterek okumasını sürdürdü;

- Halâ geberemeyecek bu koca köşek!.. Sinnini düşünmeden, kocalmışığını hesaba katmadan oturduğu yerde dünyaya nizamat vermeye kalkışıyor... Herşeyden önce çişini tutabilsin, gibi halt-ı kelâm eyleyerek, buyrultularınızı ateşe atmakta sakınca görmediğini öğrenmekteyim. İnanınız efendimiz, bunları devletin sahibi, devletinde olan her bir şeyi bilmelidir düsturuna uyarak yakmak zorundan kaldım. Bağışınızı diler, size sürülmek istenen lekenin temizlenmesine emr-ü fermanınızı beklediğimi arz ederim. Çünkü, bu sözler, kendi başına sarf edilmiş değildir. Bilili bilisiz, uslu ussuz, veli deli her türlü ademin ortasında söylenmekte ve dahi oralardan bizim kulaklarımıza değin gelerek yüzümüzün kızarmasına neden olmaktadır. Doğru değildir düşüncesiyle kendimizi bir zaman avutmak istedikse de, bize yazdıklarına bakınca, fazla yalanlayamadık. Gayri size sığınmak ve kötülüğün hakkından gelinmesini size havale

etmekten başka çaremiz kalmamıştır. Karındaşımızın şaşkınlığını ve dahi yakışıksız davranışlarını giderip, üstümüze sürülmek istenen lekeyi temizlemek emreylendiğinde, tez hakkından geleceğimiz derkardır... Baki hizmet, saygı ve dahi kulluk arzımıza izin verilmesini yüce hoşgörünüzden dileriz pederimiz, devletli, adaletli, kudretli efendimiz hazretleri... Mehmet Çelebi, bir karabasandan sıyrılmışcasına başını kaldırdı. Yüzünün kızarıklığı sürmekteydi. Akağalar, gözlerini görkemli salonun boşluklarına kaydırarak Sultan'ın öfkeli bakışlarından sıyrılmayı kurdular. Rüstem, sırıtmamak için kendini güç tuttu. Hakan'ın bakışlarını suratında duyar duymaz, kasları gerildi. Dişleri sıkıldı. Gözlerinden efendisinin her buyruğuna hazır bir içten bakışın donukluğuyla dikildi.

- Bir fâninin kendi dölünden gelenler, ömrünü tamamlamasını bekleyememekteler. Hani haksız da sayılmasalar gerek. Konacakları mirasın nice bir sorumluluk istediğini bir bilseler, heveslenmezler. Ne var ki, kişi başına gelmeden bilmediğinden, beklemeleri gerektiğini anlatacak birer öğüt kurulu hazırlansın. Üçüncü vezirimiz Mehmet Paşa'nın Selim'e dördüncü vezirimiz Pertev Paşa'nın Bayezit'e varması makbulümüz olur. Aklı erer ademlerdir. Karındaş kavgası istemediğimizi ve dahi gereksizliğini anlatırlar. Bunun yanında yerlerinin değiştirilmesi belki aralarının düzelmesini sağlar. Selimi Konya, Bayezit'i Amasya'ya yollayalım. Vezirlerimiz dahi bile varsınlar ki, arada bir gürültü çıkmasını engellesinler. Nice tez davranır isek, onca hayırlı sonuç alırız.

Birinci vezir, divanda alınan kararları unuttu. Sultan, soracaklarını erteledi... Nişancı Mehmet Çelebi, fermanların

yazılıp, kaydedilmesi amacıyla hemen divan yazmanlarının dairesine uğradı... Rüstem, yeniden kapaklanıp, üç kez eteğini öptü efendisinin. Geri geri arz odasından çıktı.

***

Murat, Yellice tepelerinde ava çıkmış olan şehzadenin ardından yetişmek amacıyla, Hıdırlık tepesini aştı. Meşeden çama doğru yükselen ormanın derinliklerinde, Felent pınarlarının açıklığında, otağını buldu. Şehzade, kuş tüyü minderlerin üstünde bağdaş kurmuş, dinlenmekteydi. Murat'ı görür görmez el ederek yanına çağırdı. Varıp, üç kez eteğini öptükten sonra;

- Efendimiz, dedi Murat. Lala Paşa, size ağızdan haber yolladı. Mahrem olduğundan, bağışınıza sığınırım. Bayezit bir el işaretiyle ağa, sekban, gözcü, gulam ve cariyelerini otağından çıkardı. Murat, başbaşa olduklarını denetledikten sonra;

- Paşa efendimiz saygılarını sunmaktalar, diye başladı. Yazık ki, Saray'da size karşı olan fırka, bütün çabalara karşın üst gelmiş bulunmakta imiş... Lala Paşa, üzünçlerini söylemeye söz bulamamaktalar. Son darbeleri yakında belirecek imiş. Saraydaki ademlerinden edindiği bilgilere göre, Rüstem Paşa ve dahi yandaşları, sizin tahta gelerek, egemenliklerine son vermenizden ürktüklerinden, ayyaş karındaşınızın yanma geçmiş bulunmaktalar imiş... Bu yüzden, her ne ki işlerseniz. Hakan'a kötü gösterip Selim Han'ın üstünlüğünü öve öve, sonunda sultanımız efendimiz hazretlerini de bir yanlış ise sürüklemişler. Pertev Paşa başkanlığında bir kurul size öğütçü gelip, yeni atandığınız Amasya'ya gö-

türecekler imiş!..

- Amasya'ya!.. Peki karındaşımız nereye atanmakta?

- Konya'ya efendimiz. Ve dahi Lala Paşamız da sizin düşündüklerinizi düşündüler... Bilmektesiniz, Konya'ya göre Amasya çok daha uzak. Böylelikle emr-i hak vaki olduğunda, karındaşınızın on menzilden ziyade yakın olması sağlanmış bulunmakta.

- Gitmeyiz, diye doğruldu Bayezit. Tezden name yazar, babamızdan yerimizin değiştirilmesini, daha yakın bir vilâyet verilmesini isteriz. Ve dahi bu arada düzenlenen oyunu bir iyice anlatır, gerekse, Pertev Paşa'yı geri yollarız.

- Lala Paşamız da aynı düşünmekteler efendimiz, bilmektesiniz, Pertev Paşa dördüncü vezirliğe, Paşamızın divan hakkını gasbederek, Rüstem Paşa'nın desteğiyle getirilmiştir. Ustalığa bakın ki, sizin yanınıza kendi ademini yerleştirerek, davranışlarınızı bir iyice denetlemeyi de düşünmekteler. Bu yüzden, nice bir tez davranılırsa, onca iyi olacağını belirtmekteler Paşa efendimiz. Demekteler ki, saray fırkası baştan sona kula dayanmaktadır. Kula güvenilmeye bir eyleme kalkışıldığında. Yerine bunca zamandır dirlik yitirmiş tımarlı ile, danişmentlikte takılmış şuhta ve dahi başa çıkamayan ahi fityanından yararlanılır ise, daha bir güven içinde olunur. Neden denilirse buyurdular, kul karşınızdakileri adamıdır. Çünkü sizi zorla götürmeye kararlı görünmekteler imiş. Bir kez de Amasya'ya attıktan öte, kendi işlerini yürütecekleri açık buyrulmakta. Bu yüzden devralındığında, biz de içinde olmak üzere kula fazla güvenilmeye... Bunun yerine, Anadolu sipahlarıyla, yiğitlerinden bir ordu düzülür ise, cenk olunduğunda başarı kesin buluna!..

- Anlamaktayız. Lala Paşamız, her bir şeyi gerektiğince düşünmüşler. İmdi biz Pertev Paşa'yı bekleyeceğiz. Gelende, bir iyice ağız arayıp, hakkımızda döndürülen dolapları öğreneceğiz. Ondan ötesine, ilkin babamıza name yazıp, haksızlığı anlatacağız. Diretilirse, karındaşımızı gidermekten öte yapabileceğimiz bir şey yok. Bir kez tek kalır isek, saray fırkasını ayağımıza düşürürüz. Ondan ötesinde de edeceğimizi biz biliriz. Bildiğimizden, diretildiğinde, asker yazacağız. Dirlik vadedeceğiz. Ve dahi, bozulan düzeni yeniden kuracağımıza inandıracağız. Lala Paşamız karındaşımızın yanında bize her zaman olduğunca yardım edecek. Böylelikle, üst geldiğimizde, düzenin bozuğunu birlikte onaracağız, sizin ve dahi Mahmut Ağa yoldaşınızın hakkını ödeyemeyiz. Bizim için nice bir yorgunluklara katlanmakta, nice bir işler döndürmektesiniz. Elbet her bir borcun ödenme zamanı vardır. Ve dahi hakani borcun, hakani ödenmesi olduğunu da isbatlamak bize düşmektedir.

- Biz ödevimizin ve dahi Paşa efendimizle size bağlılığımızın gereklerini yerine getirebilmekte isek efendimiz, kendimizi mutlu ve dahi ödüllenmiş sayarız. Kul, efendisine hizmete koşuludur. Nice bir güzel işlerse işini, onca bir yerine getirir ödevini.

- Bayezit, yapılacak işlere karar vermenin rahatlığıyla ellerini çırptı. Gelen kapıcıbaşısına;

- Murat oğlumuzu donatın, diye buyurdu. Efendimiz, diye atıldı Murat. Bendeniz buraya gizli ödevle geldim. Donatılmış olmak kuşku uyandırabilir. İzninize sığınarak, buyruğunuzdan vaz geçilmesini dilerim.

- Donatın, diye buyurdu Bayezit. Ama kürk ile değil. Atınla donatın. Oğlumuz, pek güzel haberler iletmiştir.

Kapıcıbaşı etek öperek gerileyen Murat'ı doğru Hazinedar'ın yanına götürdü.

***

Mihrimah, saray kayığıyla doğru Hünkâr İskelesine geçerek, Harem'e girdi... Hurrem, ayaklarındaki sızıları ova ova kızını kucakladıktan sonra;

- Sana her zaman söyledik, dedi. Rüstemimiz, üstlendiği işi sonunda getirmekte çok bir usta. Devletimizin bekasını bir o sağlayabilirdi.

- Demekte ki, biz ne biliyorsak Valide Sultan hazretlerinin sayesindedir. Ve dahi ne yapabiliyorsak yardımları olmaksızın, sonuca ulaşmamız mümkünsüz.

- Damadımız, oğullarımızdan çok güvendiğimiz paşamız bir işe kalkışmakta da, biz geri mi durmaktayız. Elbet elimizden geleni yapmaya koşuluyuz. Yavrum, ne işlemekte isek, sizin mutluluğunuzu tam kılmak için davranmaktayız. Biz mutlu yaşadık. Efendimizin kapısına geldiğimizden bu yana, uzun seferlerin dışında yüreğimiz hep coşkuyla doldu... Yeryüzünü avuçlarının içinde tutan bir sahipkıran, başını dizimize kodu. Ayali olduk... Yüce kişiliğinden mayalandık. Ve dahi en uygununun varis olmasında elimizden geleni ardımıza komadık. Öğrendiğimize göre, Bayezit, gitmezlenmiş Amasya'ya... Kütahya'da kalmak ya da daha yakın bir yere verilmek dileğinde imiş... Denilmekte ki, Türkmen beyleriyle ilişki kurmuş. Sekban yazıp, dirlik sunarmış... Bunların annacında Selimimiz güç durumda kalmaz mı?

- Paşamız bunu düşündüler efendimiz, diye güldü

Mihrimah. Pederimiz efendimize bu gün Yosef Nassi'yi takdim kılacaklardı. Onun aracılığıyla ağabeyimize biraz para yollayıp, ulufeli yazmasını sağlayacaklar. Ester de Nassi ile görüşmüş. Nice bir istenmekte ise vermeye hazır olduğunu bildirmiş. Paşamız, yüzzellibin duka altın yollanır ise, Bayezit Ağabeyimizin hakkından gelinceye besleyeceği orduya yeteceğini söylerler. Ayrıca, diretecek olur ise Bayezit Ağabeyimiz, merkezden de kul göndereceklerine bildirdiler. Bize öyle gelir ki, bu işin sonu göründü. Yeter ki, Pertev Paşa, Bayezit Ağabeyimizi kandırıp baba öğüdüne uydursun. Bir tek bundan kuşkulu idi Paşamız...

- Kuşkulu idiyse, neden yolladı? Bir gerekçe uydurup, aklı başında bir paşa sevk edilmez miydi? Keşke haberimiz olsa idi...

- Babamız, kendiliğinden buyurmuş. O an hakana karşı çıkmak yanlış olurdu dediler efendim. Bir küçük kaygı gölgesi, bunca dokunmuş bezin bozukluğunu ortaya serivirir... Kesinlikle bilinmeli ki, efendimiz, yapılanın doğruluğuna inandıkları sürece bizim gücümüz var. Bir kez kuşkuya kapıldılar mı, o an işimiz bitiktir. Çünkü hiç birimizin efendimize dayanmaktan öte gücümüz yok...

- Kim demiş? Dedi öfkeyle Hurrem. Biz kimiz a benim yavrum? Söyle paşana, bu kötü düşünceleri silsin aklından. Bir başımıza olsak, salt efendimize dayansak, bir yürek hoşluğuna bunca iş ettirilir mi? Rüstem, hakanımızı sevdasının tutsağı bir budala ozan mı sanmakta? Eğer öyle ise, söyle aklını başına tezden devşirsin. Demekteyiz ki, efendimiz, dünyanın egemenidir. Moskova knezliğine bundan sonra kimin geleceğini bildiğince, Britanya tahtında kim oturacak, İran hükümdarlığına kim gelmeli, Şarlken'e varis ola-

cak kişi nice olmalı belirmekte. Bunları eden adem, kendi yanıbaşında işleneni bilmesin mümkün mü? Bilelim ki, öyle gerektiğinden ses çıkarmamaktadır. Ve dahi bizim tek başımıza olmadığımızdan böyledir bu... Ardımızda bunca ulema, ümera ve dahi asker var. Denilebilir ki, tahtın üç ayağı bizim ardımızdakilerden oluşmakta. Ve dahi bunlar, Fatih Sultan Mehmet Han'dan bu yana, onu oluşturmaktalar. Efendimiz izin vermiyor olsa, bizim haddimize mi düşmekte kalkıp saray dolabı çevirmek? Bunu kafandan sil yavrum. Herkes de silsin...

- İyi ama efendimiz, ahali arasında her türlü olumsuzluğun nedeni olarak siz gösterilmektesiniz... Biz gösterilmekteyiz... Denilmekte ki, bütün olanların sorumlusu Hurrem Sultan ile Mihrimah ve dahi zevci Rüstem Paşa'dır...

- Ahali elbette bir sorumlu arayacak. Kimse Hakan'da kusur bulmaz ki yavrum... Hakan, kusurdan müstağni, hatadan münezzehtir... Tanrının yerdeki gölgesi kullara iyilik etmeye hüküm verir. Kötülük doğmakta ise, hakanın yakın çevresinden oluşmaktadır. Şükür ki, biz yakın çevresindeyiz... Ve dahi şükür ki, efendimizin yanılmazlığına, bizim yanılgılarımız tanıklık etmektedir.

- Ne var ki, bize düşman olmaktalar. Bizi kötülemekteler...

- Elbette işin içyüzünü bilmediklerinden. Devleti bir kişinin iki dudağı arasındaki tasarruf hakkıyla yürüyüveren bir küheylan at sanmaktalar. Bilseler ki nice bir çapraşık dengeler üstünde durmaktadır, böyle konuşmaz idiler. Rüstem olsun, sen ve dahi biz olalım, Hakan'ın kurmak istediği düzene, Sultan Fatih'ten bu yana yürüyen oluşuma ters bir işte bulunsak, durabilir miyiz? O an ifna etmezler

mi bizi? Bir düşün ne buyurmakta her zaman baban. Hem de bizim yanımızda... "Gözümüz devlete zarargîr olsa, kendi parmağımıza söküp atarız..." Bu sözü diyen yüce kişi, şuncacık yüreğinden başka sunacağı değeri olmayan bir kocalmış Hurrem'i mi tutar yanıbaşında, yoksa bir baltalık boynu olan Rüstem'i mi? Elbette ahali de, siz de onun devlet üstüne doyulmaz söyleşilerinde uzak olduğunuzdan gerektiğince tanımamaktasınız. Dilerdik ki, şu işler sona erdikten sonra, Selim'e verilecek öğütleri işitesiniz. O zaman bir iyice anlardınız, bizim kişi olarak hiç, ama güç olarak hep olduğumuzu. Ve dahi o zaman bu söylentileri yükümlenmek gerektiğini de... Neden derseniz, bizden bildikleri sürece Hakan bizi korur. Temelinde kendi düşüncelerinin yürütücüsü olduğumuzdan. Yaptıklarını da, yapacaklarını da en mahrem biz bildiğimizden. Buna yarar ademleri tutup, yaramazları harcamaya koşulu olduğumuzdan... Ama, kendisinden bilinende, durum değişir. Onunla bilerek bizi de yıkarlar güçleri yetmekteyse... Vardığında bunları Rüstem'e bir güzel anlat kızım. Ne büyümseyelim kendimizi, ne de küçümseyelim. Biz hepimiz, birer oyuncağız devletin elinde... Yoksa, Hepimiz bilmeliyiz ki, bin Hurrem gittiğinde teni taze, gülü gonca bin Hurrem gelir... Bir Rüstem'in yerini doldurmaya hazır beş vezir beklemekte. Ve dahi ocağı kaldırıverse hakan, yenisini bir yıl geçmeden kurar... Ne var ki bunların tümü yenidir. Ve dahi bizim ölçümüzde mahrem olmaları için, bizim bilimiz, bilincimizi ve dahi yakınlığımızda olmaları gerek. Bizden iyi anlamaları, bizden iyi sorumluluk yüklenebilmeleri zorunlu. Yeni, bunu becerir mi, düşünmek gerek... Becerene değin, maşalığı yürütecek kullar olarak biz seçilmişiz. Ve dahi, kötülükleri yüklenmek

karşılığında, yakınlığımızı sürdürmekteyiz. Hiç aklımızdan çıkmaması gereken de bizden iyisi geldiğinde, buruşturulup atılıvereceğimizdir. Nice bir vezir, nice bir sultan canlı girip, cansız çıktı bu saraydan... Nice bin kişinin kanıyla örüldü bu duvarlar. Şimdi bir bilisizin gelip yıkmasına kimse izin vermez. Vermediği sürece de bizim saltanatımız sürer. Anladın mı bir iyice yavrum... Biz egemenliğin kötü yüzüyüz. Kimse hakana sıvanmadığından. Ve dahi yazışıyız tuğranın... İşlevimizi yerine getirdiğimiz sürece!.. Olmadı mı, siliverirler. Ne sevda masalı kalır, ne kan bağı... Baba oğlunu boğdurmakta saltanat uğruna... Oğul babaya karşı durmakta şimdi içinde yaşadığımız gibi. Böyle bir durumda, kulun sözü mü olurmuş?

- Siz de bizim dediklerimize gelmekte değil misiniz sultanım?

- Gelmemekteyiz. Gücümüzü belirlemekteyiz yalnız. Ardımızda sağlamca oturmuş bir düzen olmasa sözümüz olmaz. Olanda da, bileşir ki yerimizin doldurulacağı kesinleşmedikçe, kılımıza hata gelmez.

- Şimdi anlatmaktayım efendimiz. Biz pek çok şeyi kendi gücümüzden sanmaktayız. Bizi yanıltan buydu... Açıkladınız ki, gerekli olanı işlediğimizden tutunmaktayız... Paşam bunu bilmemekte idi sanırsak!..

- Bilmekte yavrum. Bilmemekte olsa idi, Mustafa badiresinden onu kimse kurtaramaz idi. Kendini temizlemek isteyen Hakan, Rüstem'in kanıyla yıkanmış gam mı? Olmadığından, önerisine uyup Ahmet Paşa'yı donattı. Sonra da, işi bittiğinde, gücünü bitiriverdi...

- Hiç bir zaman anlatmadı idi validemiz.

- Bizim anlatmamızı istediğinden olsa gerek. Devletli,

devletin gizini vermemeye koşuludur. Sen sanmakta mısın ki, Mustafa kurulu düzeni bozmaya devinmese, bizim oyunumuz kâr ederdi. Bir düşün dedenin gelişini. Hakkı mıydı, haddi miydi? Bayezit-i Veli, kurulu düzene dokunmasa, Korkut Sultan izinden gitmeye hazırlanmasa, Selim Han bir nice varırdı Yeniçeri ile saraya? Bir nice diyebilirdi ki, taht benim hakkımdır? Mümkün müydü? Düşüneceksin!..

- Her bir şeyin açıkça söylenmesi gereksiz... Kırım Girayının kızı Mâh-i Devran, Hakan'ın aklından geçenleri bizim kadar kolaylıkla anlayabilse idi, bizden önce de sonra da Hakan yatağından geçen yüzlerce cariyeden biri olmaz mı idik biz? Olurduk ve dahi adımız, ünümüz unutulmuş olurdu ki, kimse anımsamaya...

- Ama siz nikâh kıydırdınız. Osmanlı töresini yıktınız.

- Ah güzel kızımız, diye gülümsedi Hurrem. Osmanoğlu, yıkılmazlığına ve dahi karısını kaptırma tehlikesine maruz olmadığına inanmasa idi, töresini mi değiştirirdi? Şimdi bilmekte ki, hiç kimse otağına yanaşamaz ve dahi Timur'un ettiğini edemez... Dünyaya bir kez daha gücünü ve dahi haşmetini kanıtlayacağı için bizimle nikahlandı. Devlet işinde sevdanın da, nefretin de yeri yoktur. Her bir söz gerektiğinden söylenir. Her bir iş zorunluluktan yapılır. Kim ki bunun dışına çıkar, giderilir. Şükredelim ki, bunu bilen az ademiz. Ve dahi o yüzden bize gereksinilir. Yoksa, gayrisini düşünmek bile tüylerimizi ürpertmeye yeterlidir.

***

Birlikte Konya'ya varıp Paşa Sarayı'nın selâmlığında halvete girdiklerinde ilk sözü Mustafa Paşa açtı;

- Sultanım, öyle görünmekte ki, bunca itaat ve gayret üzere olmanız, efendimizin gönlünü hoşnut kılmıştır. Karındaşınız, tayin edildiği yere gitmemek için, adem toplamakta... Duyulduğuna göre, tımarlara zeamet, sekbanlara tımar, serseri ve dahi eşkıya takımına ulufe dağıtmakta imiş. Bunun ne hazırlığı olduğu açık. Biz deriz ki, sizin itaat üzere olduğunuzu gösterecek yeni bir davranışta bulunasınız. Bildiğimizce İsmihan Sultan hazretleri, bulûğ yaşına erişmiş bulunmaktalar. Katınızda, divanın en değerli vezirlerinden Mehmet Paşamız bulunmakta. Buyruğa uyduktan öte, size öğütçü gelene en değerli armağanı verip, düğün üzere olduğunuzu göstermenin tam zamanıdır. Konya, gelişimizle başka türlü gönenemeyeceği gibi, görkeminizin yüceliğiyle de tanışmaya teşnedir.

- Sokollu, gözlerinde sevince sarmalanmış şaşkınlık Mustafa Paşa'ya baktı. Ardından bakışlarını Selim'e Çevirdiğinde, yüzündeki gülücükle gevşedi.

- Çok bir doğru buyurdunuz lala, dedi Selim. Her bakımdan akla yatkın ve dahi ustaca bir iş olur. Üstelik pek sevdiğimiz vezirimiz Mehmet Paşa'nın damadımız olması, kızımızın mutluluğu bakımından da geçerli bir gerekçedir... Tezden imamımız çağrılsın.

- Acele etmeyiniz efendimiz, dedi Sokollu. Lala Paşa efendimiz buyurdular ki, görkemli bir düğünle, bütün Konya'nın sevincini bilerek derleyelim. Buyruğunuz olur ise, nikâh, düğünden sonra kıyıla...

- Doğru, dedi Selim. Sizin gibi danişmentler sahip olan Hakan'ın güçlü olacağına inancımız her geçen gün artmaktadır...

- Bağışınız, kulluk borcumuzun ödenmezliğini artırmaktadır efendimiz, dedi Lala Paşa, Siz efendimizin buy-

ruklarına uyarak, düğün işiyle uğraşmaktayken, karındaşınızın asker toplaması, devlete karşı davranması demektir. Bundan ötesini biliriz ki, Efendimiz hazretleri bizzat tedbir alıp, bizzat karşı duracaklardır.

- Bizim istediğimiz de bu değil mi idi Lala? Sorusuyla gözlerinde sevinçle baktı Selim. Bir kez babamızın karşısında olanın, gayrı iflah etmesi mümkün mü? Doğrusu tahta vardığımızda, kime neden ve nice borçlu olduğumuzu hiç unutmayacağız.

- Taht her türlü borcu ödemeye kadirdir efendimiz, diye söze girdi Sokollu. Kul efendisinin iyiliğine koşuludur. Buyurduklarınız gerçekleştiğinde, bizim görevimizi yapmaktan öte ödülümüz olamaz. Ve dahi olmamalıdır da... Devletin gereği ne ise onu işleyeceksiniz, işlediğinde, kulunuzla, karşıtınızı kendiniz değerlendirecek ve dahi kimine ödül, kimine ceza vereceksiniz. O zaman, anlamak da azımsamak da kimsenin haddi olmaya... Olanda size, yani devlete karşı çıkmış bulunur. Devlete karşı çıkanın hakkımdan gelmek de devletin birinci ödevidir. Kul neyler? Hizmetinde hoşnut kılmaya devinir, tümü bu. Varlığıyla, yaşamıyla efendisinin buyruğundadır. Ne gerektiğinden ileri gidebilir. Ne kendiliğinden gerileyebilir. Ödülünüz de, cezanız da, kul için bağıştır. Tümünü kabullenmeye zorunludur. Bu zorunluluk üzere durur devlet. Ve dahi bu bağdır kulla efendisini bağlayan. Bunun bir kez ötesine geçilende, gerisinde ne olacağı hesaplanamaz. Hesapsız iş de devletliye yakışmaz efendimiz. Neden derseniz, kulun kusuru cerimesi ölçüsündedir. Devletli'nin kusuru, devleti ölçüsünde...

- Öyleyse, kararımız daha bir kesinleşti. Lala, diye Mustafa Paşa'ya döndü. Tez buyruk verilsin. Kızımızın ve dahi

güveyimizin mutluluğuyla kıvanmak dileriz. Öyle bir düğün kurulmalı ki, Karaman'da da, Selçukluda da görülmemiş olsun...

- Hemen devletlim. Tez ve dahi kesin karar vermek ancak size özgüdür. Hemen varıp, hazırlığa durmalarını kendi ağzımızla buyuracağız ki, mutluluğuyla, nice bir mutlandığımızı Paşa karındaşımıza bir iyice gösterelim.

- Mutluluk efendimizin. Biz buyruğunu yerine getirmekteyiz. Sizin buyruğunuzu da Paşa efendimiz, diyerek eğildi Sokollu. Üçünün arasında kurulan kesin antlaşmayı onaylarcasına. Yolunuza kurban olmaktır bizim asıl mutluluğumuz.

Lala Paşa, Sibirya tilkisinin mavi yanar döneri kürkünü savurta savurta kapıcıbaşıyla, Hazinedar'a hazırlık buyruğunu vermeye gitti...

***

Hakimbaşı İsa Çelebi, uzun ahi börkünü düşürecekmişcesine başını eğerek, arz odasına yürüdü.

Aklında binbir düşünce dönerek, adımlarını alabildiğine ağır atıyordu. Zaten sekseni aşan yaşının yavaşlığında iken, bir de vereceği haberin basıncıyla, içindeki ürküyü durdurmamakta. "İşte bitti... Biteceğini herkes bilmekte. Bilmekte idi ya, bir sorumlu aranması kaçınılmaz... Oysa, yeryüzünün kuralı bu... Kişi dünyaya geldiği gün, bir gün yitirmiş olmakta. "İster can ol, ister canan, sonunda topraktır sana kanan," buyurmuşlar. Yine de insan güç kabullenmekte... Bir de bizi bilseler. Yenileceğini önceden görerek güleş tutulur mu? Tutulmakta mesleğimizde. Görmektesin

ki, Tuba Ağacındaki kandili tükenmiş... Gayrı salt fitilde kalmış ışık... O da an be an zayıflayıp sönmekte. Kendi yağından canlandıracaksın. Bili, bilim, büyü, yakı elinde ne gelir ise davranıp kotaracaksın. Kotaramadın mı, birden kuşkuya düşer insanlar. Ağrılarını, sızılarını, eksik ve dahi noksanlarını giderdiğinde sana borçlu bakanlar, Azrail'in tırpanı senin elindeymiş de, sen yüklenip götürmüşsüncesine düşman kesilirler... Oysa, biz, Lokman'ın dahi ölüme çare bulduğuna inanmamaktayız. Süleymaniye Tıbbiyesinde, öğrencilerimize böyle sözler etmekteyiz. Ancak, bir kez bulunsa idi çare, Bunca kolay unutulur mu idi? Ve dahi çareyi bulan kendi başına sürmez mi idi ki, işte tanığı, biz ölmemekteyiz diye karşımızda dursun... Yok İsa Ahi!.. Bunca ilerledi bilim... Duyduğumuza göre, Horasan erlerinin yetiştirdikleri bir Batılı bilge, yaraya neşter vurmakta, damar kesip, yozmuş dokuyu çıkarmakta imiş... Keşke bir gelip gösterse idi... Yok, göstermediğine iyi etti... Yapamadığımızdan başına sıçrayıp, adamı suçlar idik... Batılı papazlar öyle etmekteler. Bakarsınız, yakı bunda diye gözdeliğe sıvanır, bir de bunca yaşımızda bir kıyıya atılırız korkusuyla, izin bile vermezdik..." Başını salladı. Kendi kendine güldü. Arz odasıyla Harem'in arası uzadıkça seviniyormuşcasına adımlarını daha da kısalttı. "Bire Çelebi hekim," diye sürdürdü düşüncesini gülümseyerek. "Sen Ahi Çelebi'nin öğrencisisin... Öğrenmede yasaklama var mı? Yapabilir misin bunu? Her zaman, merakın hasedini yenmedi mi? Senden önde olan, sana da yararlı değil mi? Bunu bilmemekte misin? Ve dahi bu yüzden değil mi Öğrencilerine sürekli, bilimden korkmamak gerektiğini öğretmen. Medrese müderrislerine dönmez misin o zaman? Hasan Ahi Çelebi ile

bilerek neden kurdurdun bu medreseyi? Ötekilerin bağnazlığı elinden bilimin bir bölümünü olsun çekip koparabilmek amacıyla değil mi? Hikmet müderrisliğine tezden Molla Lütfi'yi isteyip gelmeyende öğrencisi İzhaklıktan İshaklığa dönen bilgeyi kapan kim idi? Şimdi durup, yenilginin üstüne bunca karamsar olmanın anlamı mı var? Hadi var git. Ve dahi eğit ki, bilim, ölümü yenecek güce erişmedi..." Birden güçlendiğini ayırdı.

Başı biraz doğruldu. Uzun ahi börkü, doğrulan bir minare örneği kalktı. Arz odasının kapısını karşısında görünce, kendini zorladı. Yüzüne üzünçlü bir görünüm vererek, önü sıra açılan kapıları izleye izleye Hakan'ın yanına girdi. Girer girmez de, eteğine kapaklanarak;

- Allah size uzun ömürler versin Efendimiz, dedi. Valide Sultan Hazretleri, az önce temiz ruhlarını, ölüm meleğine teslim eylediler.

Akağalar, nedimler, nişancılar, bostancılar, donmuşcasına Sultan Süleyman'a baktılar. Bir küçük kıvılcımla patlamaya hazır barut yağının örneği kümelenip kaldılar. Arz odasının en büyük özelliği sessizliği idi... Ama şimdiki susku, elle tutulacak bir yoğunlukla bastırdı omuzlarından. Tümü birden ağır ağır çoğalan bir yükün altındaymışcasına kamburlaştılar. Sultan'ın, buruşmuş derisi, seyrekleşmiş ak sakalları, baltacı zülüfü benzeri kalın kaşları tel tel ayrıldı. Kavuğu büyüdü, uzadı, genişledi... Bir an, bütün arz odasını kapladı. Sonra ağır ağır Hekimbaşı Mevlâna İsa Çelebi'ye doğru düştü;

- Hurrem öldü ha!..

Donup kalanlar, yeniden taş kesildiler. Hakan'ın sesinde bir küçük titreşim, her zamankine göre bir fazla ton bu-

lunmaması, doğadışı saymaya hazırlandıkları bir olayı, bu üç sözcükle doğa içine sokuvermesi, gırtlaklarına birer tıkaç gibi tıkandı. Neyleyeceklerini bilmeksizin, dimdik, devinisiz, davranışsız öyle kaldılar.

Süleyman; "Biz senden önce gitmeye göreydik Hurrem," diye düşündü. "O zaman bizim hesabımızı senden sorarlar idi... Safiye gelinimiz de kaynanasından kalır değil. Değil ya, son oyunu oynayanların tümü birden çekilmeli alandan... Çekilmeyi bilememektelerse, çekmesini bilen, zamanı değerlendirmeli... Acıyı acıyla giderir imiş eski Yunan... Acıyı tatlıyla gideren ise Şaman... Biz ne oyuz gayrı, ne öteki... O yüzden, ardımızda başı yenecek kişi bırakmayacağız... Senin gidişin, sırayı Rüstem'e getirdi demek!.. Kızımız döğünecek azbiraz. Ne var ki, devletin gereği bu... Sırası gelen gitmesini bilmeye koşulu... Bizim de sıramız geldiğinde, yürüyüp varacağız... Nekris, sana ettiğince, bize etmemekte mi? Hele Selim'in kalıcılığı kesinleşsin. Devredilenin ne olduğunu ve dahi devredeceğinin ne olması gerektiğini bir anlatalım ona... Ötesini getirmek kolay... Hekimbaşımız, bir nice usta olsa da, bizden çok yaşlı. Başkasına da pek güvenememekteyiz. Öğrencileri var. Övmekte. Övmekte ya, yine de ondan vazgeçmemekteyiz... Bakalım, hangimiz önce gidecek? Birden başını salladı... Durgunluk, devinisizlik sona eriverdi. Donanlara can geldi. Doğrulup dikildi Hakan. Saçma düşünmenin zamanı değil. Değil ya, bunalımın yakısı da saçma... Kişi kendini derleyivermekte hemen. Bunca koşulu muyuz? Ne acı duymaya, ne sevinç gösterisine hakkımız yok mu? Onca sevdiğimiz, onca kötülüğü yüklediğimiz insan, incecik ölüvermekte de, biz duygulanma hakkına sahip bulunmamaktayız. İşte, devlet bu... Kişinin yüreğini çekip

alarak, oraya salt kendi kuru, iğrenç ve dahi ayıplı çarkını koyan!.. Başkasıyla oynadık, başkasını korkolçak tasviri yerine koduk demekteyiz. Asıl tasvir biziz de, ötekiler bizim suretimizi oynamakta idiler he mi? Ve dahi biz bunu bilmekteyken, bilerek gömmeye koşuluyuz. Yazık.. Onlar bilmekta olsalardı, en azından söylerler idi... Onlar, bizden daha adem idiler... Kul idiler, köle idiler , ama hiç bir zaman bizim tutsaklığımızda olmadılar... Doğrulup kalkmak, kendimizi devşirmek gerek. Hadi bakalım, kocalmış Padişah... Davran..."

Bir delikanlı çevikliğiyle kalkıverdi tahtından. Ağaların tümünü kendi deviniminin hızına katarak;

- Varıp bakalım ciğerparemize, dedi...

***

Düğün hazırlıklarını anlatan Hazinedar'ı can kulağı ile dinlemektelerken, Kapıcıbaşı, ardında Saray Kapıcıbaşısı Zal Mahmut Paşa üç adım kalarak eğilip eteğini öptükten sonra doğruldu;

- Pederiniz, cihan hâkimi efendimiz Hazretleri, selâm ve sevgileriyle birlikte, baş sağılığı dileklerini de gönderdiler efendimiz, dedi. Durakladı. Yutkundu. Bir an şaşkınlıklarına baktıktan sonra, sürdürdü; Valideniz, Hurrem Haseki Sultan efendimiz, cemâziyelahırın onüçünü günü dâr-ı bekaya intikal eylemişlerdir. Efendimiz üzgündürler. Bu üzüntülerine, bir de karındaşınızın, buyruklardan çıkarak, sancak açması eklenmiş bulunmakta. Bu yüzden size ve dahi danışmanınız paşaları eğitmektedirler ki, bir çatışma söz konusu olduğunda, Konya'dan öteye geçilmemeli... Kendileri de Üsküdar'da

Otağ-ı Hümayun kurulmasını buyurmuş bulunmaktalar. Ancak, bundan ayrı olarak, size yeterince destek olmaya karar kılmışlardır. Bu yüzden, karındaşınızın kandıracağı Türkmen sergedesini zapt-u rapta alacak Türkmen paşaları görevlendirilmiştir. Anadolu Beylerbeyisi Cenabi Ahmet Paşa, Vezir Paşamızın buyruğunda, Lala Paşamıza, dört silâhdar bölüğü dört cebeci bölüğü ile üçbin ocaklı ve dahi Dergâh-ı Ali çavuşları ile kırk balyemez top ve dahi kırk darbzen topçu ardımızca gelmekteler. Sizin buyruğunuza Konya sahrasında toplaşmak üzere, eski lalanız Geylan Ali Paşa Zülkadiriyle askeriyle, Ramazanoğlu Pîri Paşa Adana askeriyle, Karaman Beylerbeyisi Solak Ferhat Paşa eyaleti askeriyle, hazır bekleyecekler. Efendimiz buyurdular ki, emr-ü komuta Mehmet Paşamızın buyruğunda olur ise, Lala Paşamızın da gönlünü hoşnut kılar... Bir dahi buyurmaktalar ki, zinhar dirlik vaadedilmeye... Karındaşınız bunu yeterince yaptığından efendimizi karşısına almış bulundular. Size bugün yarın yüzotuzbin duka altını gelecek. Yosef Nassi'nin karındaşı gemi ile yola çıktı. Ester Keira'nın katkısını Alaiye'deki ademinden alacak imiş... Bununla ulufeli yazmanızı buyurmaktalar. Ciğerimize köz düştüğü günlerde, bir kez dahi bizi üzmesinler, olvarıp aralarındaki işi Karaman ovasından çözümlesinler, buyruldu. Karındaşınıza da Konya ovasından öteye geçmeyi yasaklayan ferman, şu zamanlarda varsa gerek... Ayrıca, ferman-ı hümayunlarını da sözlerini aktardıktan sonra sunmamızı buyurduklarından bağışlanmamızı dileyerek, kulluğumuzu bildiririz efendimiz...

Selim, Zal Mahmut'un sözlerini kıvanarak dinledi. Daha ilk tümcelerle, Hakan'ın kendi yanında ağırlığını koyduğunu görmüştü. Bundan ötesinde sığınmayı iyi becerir-

se, yenilse bile, buyrukları uyguladığından yenildiğini ileri sürmesi kolay. Üstelik, bunca yaman serdarı yanıbaşıma verip, Türkmen beylerinin en büyüklerini de destekçi katınca, Bayezit'in ordusunu bozmak hiç... "Ah, diye düşündü. Şu validemizin ölümü olmasa idi, bir cülus düğününü, kımızınkine katıp, bilerek yapmaz mıydık?.." Birden aklına gelenle irkildi;

- Lala, dedi. Biz habersizliğimizde düğün hazırlığına girişmiş idik. Damat Paşamızın bağışına sığınarak, düğünün ertelenmesini buyurun. Nikâhı hemen kıyıp, Konya sahasına öyle varalım, diyerek, başsağlığı dileklerini üzgün bir suratla dinleye dinleye hareme yöneldi...

***

Yaylaktan otlağa, otlaktan koyağa eklenip gelen kaval sesleri, Göksun'u kaynaştırdı. Doyran, obasının önünde ilk rastladığı yiğitlerden birine;

- Tez atlanıp varasın... Kesebildiklerince koyun yollasınlar, diye buyurduktan sonra ocak başında eğeleşen kocaların yanına vardı: Koca kazanları çıkartsak ola? Ordu gelmekte ise, utançlı kalmayalım.

- Hele buyrun Beyçemiz, dedi Seyran Bacı!... Biz ocakları harlatıp, hazırlığı düzeriz. Alkaevli boyu orduya bile utançlı kalmadı hiç bir zaman. Tasalanmayın.

Doyran, otağın ardındaki beylik kilerine yürümekteyken, yeni yetmelerin en güçlüleri ardısıra seyirttiler. Kaval sesleri, bir menzillik yolda olduklarını duyurduğundan, kazanlar kaynamakta, tandırlarla kızaran odunlar, etleri cazırdatmaya başlamış bulunmaktaydı. Doyran, ocaktan

tandıra, siniden sofraya, obadan otağa seyirterek hazırlıkları denetlemekte, çevresinde dolananlara buyruk üstüne buyruk yağdırmaktaydı.

Sonunda her bir şeyin hazır olduğu inancıyla, beyçelik giysilerini kuşanmaya girdiğinde, Bican'ın gözlerine baktı;

- Osmanlı bütün görkemiyle konağımıza gelmekte beyim... Umarız sizi utandıracak bir yanlışlık olmadan, konukluklarını hoşça geçirtiriz.

- Eskiden kadınım... Bizim çocukluğumuzda, Alkaevli konağı Hakan uğrundan eksik kalmazdı. Sefere varırken konuklardı Hakan, dönerken bulur gelirdi bizi... Kocalarımız, hazırlıklı ve dahi eğitimli idiler. Şimdi unuttular ise, suç onlarda değil. Bizi unutanlarda. Üstelik gelen aday olsa da henüz hakan değil. Nice bir kocalmış olursa olsun, Süleyman Şah, başımızı' tutmakta... Ne var ki, biz kaygılanmadık. El vurduğun güle, dil vurduğun bülbüle dönmekte. Bundan güvenimiz tam olanda, tasamız olsun yakışıksız...

- Bunca yıl geçti Beyim!.. Bir an olsun gücendirmedin beni... Ne zaman başım sıkışıp ayağına yüz sürmeye davransam, başımı göğsünde buldum. Nice kutlu bir kadın imişim ki, Osmanlı'ya bir oğul kaptırmakla, bunca ödüllendim.

- Kutlu olan kutlu kılar kadınım. Sen ki, ninemizin ödülüsün. Sen ki ödüllüğünü hep sürdürdün. Salt sıkışan olmadın ki, sıkıştığımızda ninemizden alamadığımız nice bir miras varsa önümüze döktün... Baba Gregor dahi senin bilin karşısında saygın durdu... Pedro bilge günlerce seni övdü... Biz nice bir adem olalım ki, güzelliğinden gözlerimiz kamaşıp bilgeliğine saygımızı sunmayalım...

- Utandırmayın beni beyim. Neysem ve dahi nice görünmekteysem, aynanız olduğumdan öyle. Alkaevli boyu-

nun yüce beyi kişiyi utandırmak dilediğinde donatır ki, borcunun altından kalkılmaya...

- Borçlu olan, borç mu verebilirmiş? Hadi kendi kedimizle kavgaya zorlama bizi... Kavallar, konuklarımızın yaklaştığını duyurmakta. Biz de karşıcı çıkarıp, ağırlayalım, dedikten sonra, otağın ortasında dikilmekte olan kocalara yürüdü: İnal'ı yanınıza alıp karşılayın gelenleri, diye buyurdu.

Türkmen yiğitleri, apsatı atlarının üstünde yayladan koptular. Onlar yamaçtan inmeye durduklarında, haber kavalları, konuk sevincine durdu birden... Bican Bey bir süre, karşılıklı ilerleyenlerin kavuşma anını kolladı kulaklarındaki nağmelerden. Sonra yüzünde bir gülücükle, Türkmen kocalarını çevresine ay gibi oturtup;

- Onca yıl sonra Osmanlı tahtının mirasçısı otağımızı şenlendirecek... Hele bilerek varıp karşılasak iyi olur...

Beylerini ikiletemediler. Hemen ardına geçip durdular. Yaylanın başına doğru adım adım yürüdüler... Şehzade Selim, yanında paşalarıyla yaylanın başında göründüğünde, durakladı. Bican'ın üç adım öne çıkarak kendisini hoşlamaya varışından etkilendi. Türkmen paşalarının davranıp attan inmeye durduklarını sezince, tümünden önce davrandı... Yetişen Türkmen seyisleri atların dizginlerini kavrarken, adım adım sokuldu. Kollarını açarak kucakladı Bican'ı;

- Beyimiz bunca gelip zahmet buyurdular... Diyerek omuzlarından öptü.

- Şehzademizin verdiği onuru taşımaklığa ancak hazırlandık efendim...

- Sizi sağ esen bulmak mutlandırdı bizi...

- Konukluğunuzdan mutlandık efendim. Buyrunuz... İşaretiyle yol gösterdi...

- Tümü bir arada harmanlandılar bir an... Türkmen paşaları, şehzadeyi izleyerek kucakladılar Bican'ı... Sokullu, Lala Mustafa ve Ferhat Paşalar, gördüklerini yinelediler. Birlikte, otağa doğru yürüdüler...

- İbrik, leğen, peşkir koşturuldu. Temizlenip kurulanan onca bin kişi, yuvarlak bakır sinilerin, derin kulplu karavanların başına çöreklendi. Türkmen görkeminin, sultan bağışından kalır olmadığı onaylandı geğirtili doygunluklarda...

Ve otağda, Türkmen güzelleri buğulu nar şerbetlerini dolandırmaktayken, sözü açtı Selim;

- İstemediğimiz şeylere zorlandık Bey karındaşımız. Yazık ki ardınca yetişemedik. Pederimiz efendimiz hazretleri, ikinci bir Cem olayı istememekte idi!

- İstememekte idiler , ama kaçınılmazın önünde de duramadılar, diye tamamladı Lala Mustafa. Yazık, kaçırmayacaktık...

- İmdi bütün iş, Şah Tahmasb'ın devletimize karşı davranışına kaldı, diye söze girdi Sokollu... Karındaşı Elkas Mirza bize sığındığında, götürüp bir kalenin beyliğiyle teslim eylemiş idik. Diretecek olurlar ise, yeniden İran'a sefer eylemek zorunda kalırız... Oysa Nahcivan andlaşmasından bu yana bizim niyetimiz yeniden batıya varmak idi... Doğuda ve dahi kendi içimizde uğraşmalarımızdan yararlanan Şarlken, Erdel'de iş karşıtlamaya çabalamakta. Bizim onayımız olmaksızın voyvoda atanmayacağını bildiğinden, bizi oldu bittiyle karşı karşıya bırakacak tertipler düzüyor. Sözde yapılacak bir seçimle, bütün eyaletin ayrılıklarını birleştirmeyi kurmakta. Bunu zor bozar gibimize gelir. O yüzden, Şah hazretlerinin yanlış bir davranışta bulunması Ordu-yu Hümayunu kendi üstüne çeker...

- Size borçlu saymaktalarsa kendilerini, dedi Bican. Borçlarını, borçlandığınca öderler. Tükmen borçlu kalsın istemez. İstemediğinden, Bey Paşalarımızın da bileceği üzere, diye Türkmen paşalarını gösterdi. Sizin yaptığınızca geri verecektir. Hiç kabullenmemek diye bir durum olamaz Paşa hazretleri... Konuk gelen, başımız üstünde yer bulur. Bize bile gelseydi, bire değin kırmanız gerekecekti...

- Siz devletin uyruğusunuz, diye parladı Mustafa Paşa. Hakan buyruğuna karşı gelmez, kabullenmediniz önceden.

- Devletin uyruğuyuz... Hakan buyruğuna da karşı gelmeyiz. Ama kabulleniriz efendim, diye yanıtladı Bey. Konuk kutsaldır bizde. Sözümüz, töremiz ve dahi kanımız ölçüsünde. Ne var ki, her bir şeyin töreye uygun yolu bulunur istenende. Hakkını yitirmişin, canını kurtarmasını hoş görürüz yine de... Bazılarının olmanın da, ölmenin de zamanını bilmesi gerektiğine inansak bile, hoşgörümüz, zayıftan yana olurdu...

- Zayıf değildi, dedi Selim. Yüzbine yaklaşık askeri varidi...

- Ve dahi o askerin çoğunun beyleri ile devletin yasal sahibi sizden yana idi, diye gülümsedi Bican. Türkmen yasasına göre tek başına Hakanımız bile karşısında olsaydı, bizim yer değiştirmemize neden olur idi... Bu koşullar altında hakkını yitirenin canını kurtarmasına gücenmeyiz.

- İyi ama devlete karşı çıkan, başını pazara sürmüş değil midir? Sürmüş ise, yarıda koyup kaçmak, yazılı mı?

- Dedeniz cennetmekân Selim Han da öyle etmemiş miydi? Üstelik kendiliğinden başkaldırmış ve dahi kendiliğinden yola girmiş idi. Öyleyken, bozulanda Kırım'a değin varmadı mı? Sonra ordan dolanıp gelmedi mi kulla anlaşa-

rak? Oysa Sultan Bayezit, yola kendi çıkmış değil...

- Ne demek istemektesiniz? Diye atıldı Mustafa Paşa!..

- İstememekte, demekteyiz Paşam, dedi sesini yükseltmeden Bey. Sultan Bayezit'in aklından geçmekte miydi başkaldırıp taht kavgasında sıvanmak. Geçirildi ve dahi zorlandı mı? Ne var-ki, bunda kusur aramak yanlış... Yeni yasaların yerleştirilebilmesi için, size yer ve dahi zaman gerekli idi... Şimdi yirmibin işe yarar ademin Sultan Bayezit ile bilerek İran'a geçtiği söylenmekte. Yirmibin bahadır silâhşor, Şah'ın ordusuna katılanda, Mehmet paşamızın dediği sefer nice bir düzenlenebilir? Bize kalır ise, bu bozgunu burda kalana yüklemeye koşulusunuz. Dirlik yasası, yargı, hüccet, bir türlü oturtulamamakta idi... Gayri, pek çok kişinin bulaşıklığı öne sürülüp, yerinden edilmek kolaylandı... Onca tuvana yiğit, iş diye dönmekte idi... Kendiliğinden çekilip gittiler bir yere... Bu boşluk, size öyle olanaklar kazandırdı ki, biz olsak Sutlan Bayezit'i orda kor, burdaki mansıp kavgasına sıvanır idik. .Neden derseniz, burayı sağlamca tutamaz iseniz, ordan geleni engellemek güç olur...

- İşe bulaşmış gibi konuşmaktasınız, diye tane tane konuştu Sokollu!..

- İşe bulaşsa idik, belki de karşılaşma onurunu başka yerlerde tadar idik Paşam, dedi gülerek Bican...

- Sokollu da, Mustafa ve Ferhat Paşa ile Selim de, irkilip söylenenleri özümsemeye çalışırlarken;

- Beyimiz doğru buyurmaktalar, diye söze girdi Piri Paşa: Alkaevli Boyu cenk davulu döğende yirmibin bahadır yiğiti tek başına çıkarıverir. Ve dahi bunların her biri bir orduya bedeldirler... İsbatı da geçtiğimiz yılların Denklerinde görülmüştür. Korsika adası ile, Trablus'u onların yiğitlikle-

rine borçlu olduğumuz hiç unutulmaz. O yüzden, kesinleriz ki, Türkmen bu işe bulaşmadı. Bulaşsa idi, durum değişik olur idi... Ne var ki, biz hepimiz verdiğimiz ikrar üzere durmaktayız. Ve dahi ikrarımızı bozsa bozsa, savunma zorluğu bozar.

Paşalar, birbirlerine kenetleniveren Türkmen beylerine baktılar bir an. Söyleyeceklerini şaşırdılar. Selim, tümünden önce kendini toplayarak;

- Biz de bunu bildiğimizden, otağınıza varıp öğütlerinizden yaralanmayı diledik ya Beyim, diye gülümsedi.

- Öğüde gereksinen öğüt sunsun olası mı şehzadem... Ancak bildiğimizce, üstüne varıldıkça Tahmasb kandaşınızı vermezlenmeye koşulu. Sınırı pekçe tutup pazarlığa açık olunur ise, biliriz ki, böyle silahlı bir güçten kendileri de rahatsız olacaklardır. Yeter ki savunma zorunluluğunu duymasınlar. Duyduklarında ortak davranmaya koşulusunuz. Düşündüğünüz yasaları hemen uygulamaya girişir ve dahi duruma bir öç havası verir iseniz, bütün Anadolu'yu karşınıza alırsınız. Bir kez Anadolu'ya kök salan, ötesinde kesinkes egemen olur bilirsiniz. Çünkü ötesinde egemen olan eski sancak beylerinin torunlarıdır ki, bütünleşme kolay gerçekleşir.

- Sokollu içten bir saygıyla eğildi Bican'ın önünde;

- Beyim, dedi. Beyim bağışlayınız. Söylediklerinizi, bizim de bilmediğimiz gizleri açmakta. Divan üyesi, Veziriz. Ne var ki, buyurduklarınızın düzeni, bizi de şaşırtmakta. Buyurur musunuz kimin adına konuşmaktasınız?

- İlkin boyumuz adına Paşam, dedi Bican Sonra Türkmen adına... En son Anadolu ahalisi adına. Dilerseniz, hepsini bir kıyıya koyun. Kendi adımıza konuşmak daha bir

sağlam olur, diyelim.

- Peki o zaman, karşı aldığınız da biz olmaktayız öyle mi?

- Siz!.. Birkaç paşa, birkaç çeri olsa idiniz sözünüz mü olurdu Vezir Paşa!.. Siz yeni düzensiniz. İstemeden koşulduğunuz yere sahiplenmekte iseniz, suç sizde değil... Hakanlarımız, devleti bizim elimizden almaya sıvandıysa, suç kedilerinin de değil. Egemenlik ortak istememekte. Bizden aldığında ne oldu? Devletin ayaklara gereksinimi olduğundan, ayakları değiştirdi. Orda, sizi suçlu tutmak, sizi karşıya almak neyi değiştirir? Görmekteyiz ki, yaşamın akışkanlığı içinde her bir şey değişime uğramakta. Biz, gayrı devletin de bizim olmadığını bilerek konuşmaktayız. Ama siz, sizin sanmaktaysanız yanılırsınız. Belirtmek istediğimiz de bu... Ve dahi bu yanılgı içinde öç almaya kalkışır iseniz, o zaman devletin de mülkün de asıl sahibini annacınızda kalkışmış görürsünüz ki, izninizle asıl dikkat edilmesi gerekeni gözden kaçırırsınız, demekteyiz.

- Sağolun Beyim, dedi yeniden içtenlikle Sokollu... Öğütleriniz ışığımız olacaktır. Buyurduklarınızı hiç unutmayacağız. Ve dahi eteğine yüz sürdüğümüzde Hakanımıza ileteceğimizden kuşkunuz olmasın.

- Biz kendilerine iletmiştik , ama dedi Bey. Görmekteyiz ki, bazı şeyleri durdurmak olasız... Yorgunluğunuz üzere başınızı ağınmayalım. Hele dinlenin... Noksanımız olur ise tamamlamaya uğraşırız.

Selim, Vezir Paşasının birden dikkat kesilmesinden uyanmış, her sözü içercesine dinliyordu. Şimdiye kendisine öğretilenlerin bir başka yüzünü görmesi, dinginliğini artırıvermişti. Bican'ı zorlamak amacıyla kıpırdanırken, ötekilerin kalkıştığını görünce doğruldu. Her biri için hazırlanan

otağlara yöneldiklerinde;

- Bundan öte sık sık görüşmekliğimiz gerek Bey karındaşımız, dedi. Devletimizin görüşlerinize gereksinimi vardır.

- Hakan buyurur, uyruk yenine getirir Şehzadem... Hele herkes kısmetine ulaşa!..

Türkmen Paşalar, divan paşalarıyla şehzadeyi uğurladıktan sonra, oturmalarını sürdürdüler. Bican, her birine yatağını gösterdikten sonra dönerken, otağların çevresinde dolaşan genç irisi yeniçeri çavuşunu gördü. Duraksadı. Gözlerine baktığında, bildik bildik gülümsedi. Otağa yöneldiğini görünce, ardından gitmeye dayanılmaz bir istek duydu. Sonra olduğu yerde dikildi. Tam bey otağına yaklaştığında, bahadırların engellediklerini görerek, işaret etti. Onlar gölgeleşirken, Türkmen beylerinin yanına döndü. Daha yerine varmadan;

- Sağolasın Bey karındaşımız, dedi Piri Paşa. Nice zamandır demek isteyip de diyemediklerimizi belirttiniz. Ağzınıza lâyık... Bir iyi ders verdiniz ki şehzademize. Geylan Ali Beyimiz, bunca lalalığında vermediklerini söylemekteydiler.

- Bizi bilisiz yerine komamalarına neden olur ise seviniriz. İş ki, içtenliğimize inanabilsinler. Ve dahi, dünyaya nizamat verirlerken, dünyanın da kendilerine nizamat vermekte olduğunu iyice kavrasınlar. Ondan ötesi kolay. Elbet uzlaşmanın bir yolu bulunur.

Beyler başlarını sallarken, Doyran, elinde gümüş tepsiyle göründü. Bican, bakışlarında erinçle karşıladı karısını. Kımız taslarını ağızlarında parıldattılar. Doyran, boşalan tasları yeniden doldurmaya davrandı. Bey sesini çıkarmadan ardından baktı karısının. Öteki beyler, Beyce nineyi

anmaktalarken, bir işaretiyle yanına sokuluveren Davran Koca'ya;

- Biri kımız tulumunu alıp yetsin, diye fısıltıyla buyurdu.

Davran Koca, beyin buyurduğunu anlamaksızın kendisi doğruldu. Otağın iç yanına geçtiğinde, dikilip kaldı... Bıyıklarını balta kesmez bir yeniçeri, Doyran Beyçe'ye sarılmış durmaktaydı. Elinde parıldayan palası kalktığı anda, kolu dondu;

- Anam, diyordu yeniçeri...

- Oğlum... Bunca yıl sonra yeniden kavuşmak olası mı? Hem de burda, yaylamızda... Bunca tuvana yiğitle, diyordu Doyran.

Sonra birden büyük bir utançla donup kalmış Davran'ı gördü. Yüzündeki ana gülümsemesiyle, Peder Gregor'un tüm ikonlarından daha güzel bir yumuşaklığı kaynaştırdığı sesi, kulaklarında çınladı Davran Koca'nın;

- Oğlumu bilmekte misiniz? Hani bize yüzük yollamış idi... Birbirimizi tanımaklığa... Hiç gerekmedi kocamız... Kokusundan bilir koyun kuzusunu derdiniz de, koyunluğa heveslenmediğimizden inanmaz idik.. Nice bir doğru imiş... Daha yanımıza geldiğinde kokusundan tanıyıverdik yavrumuzu...

Davran, koca yeniçerinin gözlerini ıslak ıslak duydu bakışlarında. Yakıştıramadığını düşünmekteyken, burnunun aktığını ayırınca, bakışlarını indirdi. Ellerinin tersiyle gözlerini kuruladı. Palasını sokacak yer bulamadı bir süre. Sonra boğuk, hırıltılı ve sümüklü bir sesle;

- Beyimiz, kımız tulumunu buyurmaktalar, diyebildi.

DÖRT

Gaybi, hücrenin ortasına bağdaş kurmuş, kubbenin deliğinden gelen ışığa kitabını ayarladıktan sonra okumaya dalmıştı. Kapının ağır ağır açıldığını duymadı. Rahlesinin üstüne bir başın gölgesi düşünce, gözlerini kaldırdı. Karanlıkta kalan kafayı ilkin çıkaramadı. Sonra birden Sunguroğlu Sabit Sipahi'nin gözlerini tanıyarak doğruldu;

- Hele Sipah emmimiz!.. Bunca yolu tepip gelmekte de, bir haber salmadan aklımızı başımızdan almakta. Hele buyrun. Oturun. Bir soluklanın. Durun size bir tas su, bir lokma yiyecek koşturayım. Davut Mollamızın babası, emmimiz yetmekte... Kabulde kusur gösterir isek karındaşımız gücenir...

Söz sağanağından sakınırcasına kollarını kaldırdı Sabit. Sakallarına değin kara halkalara belenmiş yorgun gözleriyle sevecen sevecen baktı;

- Oğulumuzun can bir karındaşı, Gaybi Mollamız bizi unutmamış he mi? Bunca borç altında yığıp gittikten sonra gelmekliğe dermanımız olmamak gerekirdi ya!.. Kişi çaresiz kalanda, çare ummakta bağışık...

- Hele bir oturun efendim. Bir soluklanın. Çaresiz dert olmaz buyurmuş eskilerimiz. Doğru bize gelmeniz, sevincimizi sonsuz kılmakta...

- Adam bağdaş kurarken, çevresine bakındı. Davut'u bulamadığını yeni ayırıyormuşcasına soru dolu bakışlarla süzdü Gaybi'yi;

- Davut yok m'ola?

- Size name göndermekliğe çarşıya inmiş idi... Bir kervan bulursa, erincinizden kaygılandığını, haber beklediğini bildirecekti...

- Yavrum, dedi gözleri dolu dolu Sabit Sipahi... Bizim bir iyice köhnediğimizden bilili, sık sık sormadan duramamakta. Kendi derdi yetmemekte gibi, tümümüzün acısını da sarınıp yüklenmeye devinmekte.

- Bağışlayın, emmi!.. Yoksa bir yaramazlık mı oldu? Eğer öyle ise birden duyurmayalım karındaşımıza. Bize demekte bir sakınca görmekteyseniz, o başka?

- Hiç bir sakınca görmemekteyiz oğul... Siz ki, onca yol teptiniz. Kadı önünde davamızı görüp, beratımızı kazandınız. Onunla da yetinmeyip, nice bir borcumuz var ise temizlediniz. Tohumluğumuzu yeniden sağlayıp, bizi bizimle bıraktınız ki yük olmaklığa gerek kalmasın. Ne var ki, siz çekilip gidende biz yalnız kaldık... Onca zamandır uğrun uğurun işleyen yara, birden irinlendi sanki... Toprağımızda reaya, çevremizde işe yarar adem kalmamış. Adım adım ilerleyen ocaklı zaim, kimini sekban yazmış kapısına... Kimi çift bozup yollara düşmüş ki, deryadan umut beklemeye durmuş... Bir başımıza nice bir toprak sürer bir nice ekeriz? Yine denedik gücümüzün yettiğince. Size utançlı olmamak amacıyla pulluk tutabileni, tohum sepeleyeni tarlaya sür-

dük... Ve dahi, tamamını olmasa da, bir büyük bölümünü ektik toprağımızın. Ekmez olsaydık mı desek, bunca köhnemişliğimize mi yanşak bilememekteyiz.

- Ekine ziyan mı verdiler emmi? Diye soruverdi Gaybi... Çevre köylerdeki danişmentlerin sürekli yakınmalarını dile getirdiğini sezmeden. Söyler söylemez de, adamın gözlerinin parıldamasından, yanılmadığını anladı. Zarar büyük mü? Diye sürdürdü.

- Salt mal olsaydı oğlum, diye döğündü ilkin Sabit Sipahi. Ardından yağlığını çıkarıp burnunu sildi. Gözleri buğu buğu; Salt mal olsaydı, sözünü etmeye değmezdi... Bir gece koyun sürmüşler. Nice bir başak var ise toptan kemirtmişler. Çekirge ordusu inse, böylesi olmaz... Can yitiği, mal yitiğini unutturuvermekte. Galib'i vurmuşlar güzel yavrum...

- Öyleyse demleri heder emmi, tasalanmak gerekmez. Varır dava açarız ve dahi başlarından ayaklarına sorumludan hesap sorarız.

- Hesabı soruldu ve dahi bir güzel verildi benim güzel oğlum,. Diye hıçkırdı Sipahi. Başını omuzlarının arasına gömdü. Yumruklarını dizlerine bastırdığında, parmak sokumlarının mosmor kesildiğini sezmeden, sürdürdü; -Kendi palasının üstüne düştü diye bir nice tanık bulup bir nice rüşvetle salıverildiler. Amaçlarının öc almak olduğunu anlatamadık. Biz yitirdiğimiz toprakları dava yoluyla yeniden edinerek, öteki sipahilere örneklik ettik ya!.. Bunun öcünü almaktalar. Böylelikle, ettikleri yanlarına kalsın istemekteler. Küçük oğlumu gömer gömmez yola düştüm. Geldim ki, sizden bir akıl alıp bir derman bulayım...

- Çok bir iyi ettin emmi... Galiba karındaşımız yiğit bir dirlik sahibi olur idi... Yazık. Nice oyuna getirdiler bile-

memekteyiz. Bir başına pek çok kişinin hakkından gelecek gücü var bilirdik.

- Öyle yetiştirildiğinden. Gelirdi de Gaybi Molla oğlum... Bir başına bir bölükle savaşmaya eğitilmiştir. Ne var ki, kalleşliği bilmezdi. Ardınca gelip bağladıktan sonra kendi palasıyla kıyılmayı ummazdı... Sonra da kadı annacına çıkıp, pala üşürmeye davrandı, ayağı sürçüp üstüne düştü diyen yalancıların nice bir alçak olduğundan habersizdi. Ve dahi üstüne üstlük, bir adem bilemedin bir bölükle savaşabilir. Ardından basan, fazla ise neylersin?

Pare pare her paresinden kan şorlatmaktan öte ne yapabilsin?

- Tanrı toprağını nurla donatsın emmi!.. Bağışla yaranı deştik. Yine bağışına sığınarak bir dilekte bulunsak, bizi kırmayacağını umabilir miyiz?

- Sen diledikten öte molam, canım yoluna kurban. Buyur!..

- Demekteyiz ki, bunu Davut karındaşımız duymaya!.. Duyan da nice bir hançerleneceği açık. Bizim yerimizde durasımız kalmamakta. Duyar ise, kendi başına bir iş edip, bir kez daha acıya boğar bizi... Demektesiniz ki, yeni zaimin ademi çok!.. Kaç kişidir? Nerde eğleşir, bize aktarmanızda sakınca var mı? Yoksa, deyin hele, sekbanı, sarıcası silahlı ademi nicedir?

- Yarıdan çoğu Hristiyan olan kırktan artık sekbanı, serdar olduğundan subaşıları da içinde otuza yakın sarıcası vardır. Yalnız, çobanlarının her biri de yaman silâhşor olduğundan, toptan yüz ademi olduğunu düşünmek yeğdir. Bildiğiniz üzere, subaşıların çoğu köylerde, reayayı topraklarından kaçırtmaya zorlamaktadırlar... Altı bölük halkının

iki ağası, Korgan'ın bucaklarında tefecilik etmekteler. Zaimlerinden aldıkları altını yine ona götürmekteler...

- Bunlar yüzün içinde mi emmi, dışından mı?

- Bir avuçluk kasabada ordu besleyecek değil oğul. Tümü bu işte...

- Öyleyse siz bu işi bana bırakın. Davut karındaşımıza haber vermeyen, aynı dertten yakınan başka yoldaşlarımız ile bir çaresine bakarız... Yeter ki, bize Galip karındaşımız için verilen hücceti bağışlayın.

- Sabit Sipahi, koyunundan çıkardığı yazılır kâğıdı Gaybi'ye uzattı. Sonra birden içini boşaltmışcasına sallanıp kaldı. Gaybi seyirtip, şadırvandan tası doldurdu. Serin suyu dudaklarının iki kıyısından akıta akıta içti Sipahi... Yeniden hıçkırdı;

- Buraya gelirken bir amacım var idi... Şimdi her bir şeyimi yitirdim.

- Hiç bir şeyini yitirmedin emmi. Haklısın... Pek bir acı vermişler sana... Ama, şimdi, oyalanmadan dirliğine varsan iyi olur. Böylelikle, Davut karındaşımızı savunma olanağı verirsin bize... Gerekmekteyse seni gelir, köyünde buluruz.

- Gerekli olanı sen işleyeceksin söz mü yavrum? Buyurduğun gibi, küçüğünü yitirdim. Davutum tek tutamağım kaldı. Onu da elden çıkarırsam, yaşamanın anlamı kalmayacak.

- Bize güvenmekteyseniz, ötesini düşünmeyin. Ve dahi görünmeyin Davut Molla'ya...

- İyi ki görünmeden seninle konuştum yavrum. Aklımı yitirmiştim sanki. Bunca savaş gördüm. Bunca adem öldürdüm, hiç böyle olmamıştım. Hem oğlumu, hem oğlumu yitirince, nedenini düşünmeden yollara düştüm. Yarı-

da pişmanlık duydum. Varıp, bire değin kırmalı, ondan öte sizin bilinize sığınmalıydım diye düşündüm. Sonra, kocalmışlığımdan korkmuş olsam gerek kendimi burda buldum. Gayri korktuğumu söylemekten bile korkmayacak denli toplandım yavrum. Haklısın. Davut duymamalı. Ve dahi bir şey yapılabilecek ise, sen iyisini yaparsın. Kuşkum yok... Kaygılarımdan sıyrıldım bir iyice...

- Güvencinden ötürü sağol emmi. Yakında, bizden haberi alırsınız. Şimdi tezden yola düşseniz iyi olur. Davut öğrenirse burda olduğunuzu, konuşmak diler. Siz de anlatmadan geçiştiremezsiniz... Birden durakladı. Atınız azığınız tükenmiştir. Kuşağından çıkardığı bir keseyi zorla kuşağına soktu Sipahi'nin. Yenileyesiniz ki, nice bir sağlam olduğunuzu, sizi bitik bekleyenlere ispatlayasanız.

Sabit Ağa, hıçkıra hıçkıra doğruldu. İmaret kapısından çıktı... O gider gitmez ayaklandı Gaybi... Dişlerini birbirine kenetleyerek, hücreleri dolanmaya durdu.

***

Kâmil Çavuş'un sarıca sekbanbaşısı Murtaza Ağa, çalımla Yeşua'nın dolabına girdi. Yeşua, Ağayı görür görmez yerinden fırladı. Elleri kucağında, yerlere değin eğilerek karşıladı konuğunu...

- Hoş gelmişsiniz Ağa efendimiz... Safalar getirmişsiniz. Uğurlu ayağınız, dolabımızın bereketini artırmıştır... Çavuş paşamızın bir buyruğu m'ola?

- İyi bildin çorbacı, dedi, Ağa... Efendimiz buyurmaktalar ki, hesaplaşma zamanı geldi. Neden derseniz, Yosef Nassi efendimiz haber saldılar. Sivas gümüşlerinin mül-

tezemliğini alacaklar imiş... Bu yüzden tezden altın gerekmekte. Nice bir toplanmış ise, efendimizin katında derlenip, merkez yollanacak...

- Daha ürün zamanı olmadığından, fazla toplanmış sayılmaz efendimiz, dedi Yeşua... Azbiraz daha beklemişe, maksada daha yakın bir miktar toplamak olası idi...

- Zaten tümünü istememekteler. İltizam peyini sunduktan öte, ürün sonunu bekleyecekler. Ne var ise derleyip, tezden iletesin buyruldu.

- Hemen ağa hazretleri, diyerek demir sandığını açtı Yeşua... İçinden çıkardığı kalın sahtiyan ciltli defteri açtı. Size mi sunulacak ne varsa?

- Hayır. Biz haberciyiz... Efendimiz buyurmaktalar ki, Niksar'a değin zahmet buyrula... Öteki sarrafları bilerek, üstüme düşeni denk getirmek gerekebilir. Ona göre, zorlanacak olanları kararlaştıracaksınız. Zora gelende de, bize havale edeceksiniz.

- Anlaşıldı efendimiz. Hemen yarın yola düşeriz.

- Çok bir anlayışlı ademsiniz çorbacı. Sağolun... Götürebileceğinizi yanınıza alır iseniz, efendimizin gönlünü de hoşnut edersiniz.

- Efendimiz, velinimetimizdir ağa hazretleri... Biz kendi yağımızla kalsa idik, anca boğazımızı beslerdik. Hem de, yasa gereği yıllık yüzde on, onbeş üzerinden. Oysa efendimizin sayesinde, kendi kazancımız da alabildiğine arttı. Biz de kentlerdeki gibi, aylığını yüzde otuza yükselttik borcun... Hem daha çok ademe yardım eyledik, hem daha çok kazandık. Elbette borcumuzu ödemek dileriz. Biz zamanında ödemez isek, kendileri de zamanında yerine getirmezler sözlerini. Nassi efendimiz, bir kez çizerse adımızı, bilerek

çukura düşeriz ki, çıkışımız olmaya.

- Öyleyse bize izin... Daha uğrayacağımız yerler, denetleyeceğimiz köyler vardır. Bazıları söze ve dahi yola gelmemekte imiş. Azbiraz canlarını yakalım ki, bize karşı durmak bir nice iştir anlasınlar... Sabaha hazır olacağınıza göre, dört sekban yeter mi koruculuğa? Yeter ise burda bırakalım. Yetmez ise, yol kavşağında Aybastı sarrafıyla buluşturalım ki, gönlünüz rahat, yolunuz kolay olsun...

- Kişi size dayananda efendilerim, işinin esen gitmemesi olası değil... Dört silâhşor yeterlidir. Bilmektesiniz, köylümüz nice bir öfkelense de, borcuna ve dahi alacaklısına saygındır. Bir zarar geleceğini sanmamaktayız. Ne var ki, yine de gövde gösterisi sonrasında kolaylık görmemizi sağlar...

- Oldu... Yanımızdakilerden dördünü Talip Ağa'nın hanında bırakırız. Sabah alacasında dolabın önünde buluşur, yola düşersiniz. Gayri, onların gecelemesini sağlarsanız, seviniriz. Kendileri davranmaya kalmasınlar. Onca zaman uğraşıp, kemiğe alıştırdık. Ete diş vuranda, huyları değişir. Ya bizden çok istemeye kalkışırlar. Ya gerektiğinden artık boğarlar köylüyü.

- Anladık efendimiz, dedi Yeşua... Siz de kalıp lokmalansa, bir yudumlansa idiniz daha bir sevinirdik.

- Biz gece de yolda yürümeye koşuluyuz çorbacım... Kursağımızda lokmanız eksik değil ki... Bu kez olmadı, gelecek gelişimizde, borcunuzu anımsatırız.

Yeşua daha adam sözünü bitirip dolaptan çıkmadan, kuşağından kopardığı bir kese kuruşu, Murtaza'nın kuşağına aktarıverdi. Sekbanbaşı, kalın bıyıklarının altında parıldayan ak dişleriyle, palasını savurta savurta yürüdü...

O gider gitmez, defterin üstüne kapaklanarak, Kelkit

zaiminin işletmeye verdiği altınların faizini hesaplamaya durdu Yeşua...

Başını kaldırdığında akşam karanlığının adım adım indiğini sezdi. Hemen Talip ahinin hanına yöneldi dolabını kapadıktan sonra. Cebindeki kuruşları şıngırdatarak, handa beklemekte olan sakbanları ardına taktı. Birlikte kebapçılar çarşısına girdiler. Kebapçı ahisine konukları olduğunu belirttikten sonra, evinin yolunu tuttu...

***

Kalınçorak ve Eğeroluk tepelerinin arasında uzanıp giden Ekşidere koyağının ağzından, Çengellibel'in hemen ötesinde topladı yoldaşlarını Gaybi;

- Bütün bu yörenin kanını emenler, önümüzden geçip gidecekler yoldaşlar, dedi. Davut Molla karındaşımız, Amasya yönündeki zaimlerin haksızlıklarıyla uğraşacak. Öyle kararlaştırdık. Babasının canını yakanlarla da uğraşmak bize düşmekte. Oyalanmak olmamalı... Bizi aksarık, kara lata görende, direnir bakarsın zalimin ademleri... Acıdık mı, işimiz bitik. Bir kez köteği yersek, ötesinde hiç bir yaptığımızın değeri kalmazlanır. O yüzden, tetik durup, pekçe vurmaya koşuluyuz.

Gün alacası, Canik dağlarının başında yanıp sönmekteyken, Kanlıpınar üstünden doğru, nal sesleri ulanmaya başladı. Suhteler, yirmi kişilik bir bölük olduklarına bakmaksızın, korkunun titremesine daldılar. Çeneleri takırdıyor, dizleri höpürdüyordu. Latalarına sarınıp, palalarına el attılar.

Gaybi, her birinin omuzunu sığazlayarak, çamların ar-

dına bir iyice gizledi... Niksar'a giden yol, önlerinde boz-bulanık bir dere örneği kıvrımlanmaktaydı. Az önce çamlardan en ulusunun tepesine çıkardıkları Suhraverdi, susku uyarısına uyarak, kozalakları düşürdü. Gaybi başını kaldırıp yoldaşına baktı;

- Gelmekteler mi?

- Gelmekteler... On adem saymaktayım... Sekizi sekban, ikisi külâhlı sarraf...

- İyi!.. Tam beklediğimiz gibi. Dilersen in de, bize katıl.

Suhraverdi daldan dala kaymaya başladı. Nal sesleri de onu izlercesine daha yakından duyuldu. Gaybi son bir kez denetledi yoldaşlarını. Önceden hazırladıkları kalın sopalarını latalarının altında sıktılar. Elleri kaşındı. Gözlerinde ürkünün yerini coşkunun balkımaları aldı. Tadına doyulmaz bir oyunun hazırlığı içinde, bakışlarını yolun kıvrımına diktiler.

Gaybi, çok iyi bir yer seçti diye düşündüler. Çamların hemen bittiği yerde, kıvrım kıvrım iki koca kaya vardı. Bunun üstünde durarak, geçenleri sopalasalar, iki kişi, bir bölüğü altetmeye yeterdi. Dönemece iyice girdiklerinde zıplayıp ortaya çıkacaklardı. Bu kararla bekledikçe, coşkuları arttı. Nal sesleri yaklaştıkça, coşkunun yerini yeniden ürkü almaya başladı. Gelenler deneyimli silâhşörlerdi... Ya beceremezlerse... Ya tutulur, öldürülürlerse!.. Gaybi, yoldaşlarının korkusunu kendi içinde duymuşcasına yineledi;

- Zora gelen dağa vuracak. Sonra İzel üstünde buluşuruz. Tamam mı? Hiç canınızı tehlikeye atmayın, ilk vuruşta ıhtıramaz isek, zaten kavgayı uzatmak anlamsız. O yüzden, biz kayaya çıkacak olanlar, hemen yarısını çökertmeliyiz ilk ağızda. Suhraverdi, sen de yanına Çömçe Bali'yi al... Kaya-

ların ardından yola yakın dur. Ola ki, atlar ürküp kaçmaya durur, işimizi bitirmeden kimseyi kaçırtmayalım.

- Oldu, diye yanıtladı Suhraverdi. Sopasını kavraya kavraya Çömçe Bali'yi de sürükleyerek kalın kayaların ardında yitti.

- Sen de Durali, Koca Osman'la karşıda pusuya gir... Geri kalanlar, hemen ardını kesecek yolcuların. Gayrisini temizlemek bize kaldı, diyerek yanında hazır bekleyen Durgunoğlu'nun omuzunu okşadı... Tamam mı?

Birer sıçrayışta dağıldı suhteler. Her biri kendine verilen ödevi yerine getirmek kaygısıyla, gözleri yolun başında, kulakları nal sesinde, elleri sopalarının sapında, belleklerinde durmaksızın yinelenen ayetlerle, dikildiler.

Az sonra, tam ortalarına aldıkları iki sarrafla, sekiz sekban sökün ettiler... Dördü önde, dördü arkada ilerlemekeydiler. Kayaların yanına yaklaştılar. Gaybi'nin sıçrayıp verdiği işaretle birlikte, dört kütürtü duyuldu. Öndeki sekbanların dördü de;

- Yandım anam, çığılıklarıyla atlarının üstünden yere yuvarlandılar.

Yeşua ve Nubar çorbacılar, kaynaşan atların arasından sıyrılıp kaçmayı kurdular. Aynı anda dizgin kısıp, aynı anda üzengi bastılar. Atlar birden ok gibi fırladı... Gaybi, aldırışsız, arkadan gelip gerileyen sekbanların üstüne atladı sopasıyla. Ötekiler de onu izleyince, sekbanlar ürküyle ellerini kaldırıp, durdular.

Bir çırpıda atlarından alaşağı edilen sekbanlar, bağlanıp, soyuldu. Az sonra Suhraverdi'yle Çömçe Bali, kafalalarından kanlar akan Nubar'la, Yeşua'yı itekleye itekleye getirdiler. Dizginlerinden kavradıkları atları, Gaybi'nin önüne

çektiler. Gaybi, bir iyice soyulup bağlanan sekbanlarla sarraflara baktı uzun uzun. Bir çırpıda yolun üstüne yığılan silâh ve içi para dolu heybeleri süzdü...

- Amma soygun vurmuşlar, diye gülümsedi. Herbiri bir köyü kökleyip götürmekte bu eşkıyanın. Devşirin yoldaşlar. Bunları da bir sıra halinde birbirine bağlayın... Akşama İzel'e varamazlar ise, işleri dumandır...

Kafasını oğuşturarak davranmaya hazırlanan yerdeki sekbanları da bağlayıp hepsini bir ipin ucuna dizdiler. Ne olduklarını bilmeyen insanların şaşkınlığıyla, birden uysallaşıveren görevliler, aynı ipin ucuna dizilmiş bir katar örneği, İzel yolunda koşmaya başladılar.

Gaybi, palaları bellerine taktı. Sekbanlardan ele geçirdikleri keselerin tümünü heybelerden birinin gözüne boşalttıktan sonra;

- Durmayalım yoldaşlar, dedi, Yol nerdeyse ışır. Işıyanda da, yolcularla karşılaşmak olası. Tezden ormana dalalım ki, işimizin sonunu hayırla bağlayalım.

- Yolcular gelirse, onları da vururuz, diye yalandı Suhraverdi. Yaptığı işin tadının damağında kaldığını belirte belirte dudaklarını şaklattı.

- Unutmayın, dedi Gaybi. Her geçeni vuracak olur isek, soyduklarımızdan ayrımımız kalmaz. Biz hak yoluna çıktık bu işe... Şimdi varıp, kendimize bir bölük ayırdıktan ötesini köylülere dağıtalım.

- Dağıtalım mı? Diye dikildi Koca Osman... Amma iş, onlar duruverip kaptırsınlar, biz alıverip dağıtalım. Öyle yağma yok. Madem canı biz pazara sürdük, biz paylaşalım.

- Ayrılık çıkarma şimdi, dedi Suhraverdi. Hele varıp bir koyağa gizlenelim. Ötesini orda konuşuruz. Yol ortasın-

da yığılıp kalmanın anlamı yok.

Bu söz üzerine tümü birden yerdekilerin üstüne üşüştüler. Bir çırpıda, yoldaki kan izlerini tozlayıp, kayaların yanından orman içine doğru ağıp gittiler.

***

İmaret hücresinde toplaştıklarında, Davut'un yüzüne baktı Gaybi;

- Asıl soyguncuyu kaçırmışsınız he mi?

- Sorma Gaybi Molla!.. Az dahi Hüddabende yoldaşımızı yitirecektik... At ürküp seyirtince, heybeye yapışmış bizimki. Artınca varıp, sal diye bağırmasak, bilerek sürüklenmekte... Türkmen at sürüklemesine ilaçlıdır. Ne var ki, sarraf can havliyle kamçısını indirmekte ki bizimkinin her bir yanını, şahrem şahrem kabartmacasına. Neyse ki, canını güçlükle kurtardık. Sarraf da canını kurtardı elbet... Varıp, Amasya'ya girdi...

- Neyse geçmiş olsun. Bundan ötesinde yola ip gerelim... Kaçanı tezden devirip yakalamaklığa yardım eder. Hem de bölüklerimizi pekçe tutup, eğitelim.

- Bundan sonrasında olacak mı Gaybi Molla?

- Ya ne sanmaktasın?

- Kötülük edenin kötülükle karşılaşacağını kanıtladık biz bu davranışımızla. Bundan ötesinde elleri varabilir mi?

Gaybi gözlerini kısarak Davut'a baktı. Tam ağzını açıp, konuşacaktı ki hücrelerden içeri, bir baş uzandı. Omuzlarına değin dökülen saçı taraz tarazdı. Uzun çıplak bedenin bir yanında kopuz, bir yanında pala sarkıyordu. Belindeki kalın deri kemer sarkan buruşuk gri çakşırı yelken gibi

şişmişti. Kıl abasının genişliğine bir dünyayı sarmışcasına aldırışsız kapıdan geçti. Şaşkın bakışların ortasına yürüdü;

- Davut Molla ile görüşmek dilerdik, diyerek ortalarına dikildi.

- Davut, yaban yaban baktı Abdal'a. Tanımadığını gösteren bir davranışla;

- Buyurun, dedi... Davut benim...

- Ya Gaybi Molla? Diye soran gözlerini hücrede bağdaş kurmuş suhtelerin üstünde gezdirdi Abdal! O da burda mıdır?

- Surdayız, buyurun, diye yanıtladı Gaybi.

- Bizi Hüsmen Baba pirimiz ısmarladı. Amasya ve Rum eyaletlerden bir iyice soyguncuya kesen ocaklının hakkından gelenleri tanımayı dilediğimizde, sizin adlarınızı verdi. Eğer onlar da tanımamaktalarsa, bunların cin-peri örneği gökten inip göğe çekildiklerine hükmeylemek gerekir buyurdular.

- Doğru da buyurmuşlar. Biz de aramızda toplaşıp bir nice işler olduğunu düşünmekte, tartışmakta idik. Çok gezen ademlerden olarak, siz dahi bilmemekte iseniz, gayrısına bizim aklımız ermez... Dedi Gaybi. Oysa, bize denilene göre bilicilik tekkenin işleri arasında sayılmakta idi...

- Yetişkinliğinize tanıklık etmişlerdi pirimiz, dedi Abdal. Yıldız elinden kopup gelmekteyiz. Yoksulun ahım çıkarana alkış sunacak idik. Bununla birlikte, gördüklerimizi, duyduklarımızı ve dahi ardı sıra ekilip çoğaltılan kötülük tohumlarını anlatmayı kurardık. Madem siz de bilmemektesiniz!..

Abdal'ın birden susuvermesiyle birbirlerine baktılar. Hüsmen Baba tehlikeli bir kişiyi onlara göndermezdi, ilkin

onun adını vermesinden güven duyup davranmaları gerekirken, işi yokuşa sürdüklerinden, sürdürmeye karar kıldılar bakışlarıyla. Abdal, akıllarından geçeni, bakışlarından okumanın kıvancıyla bakındı. Davut, son sözünü alıp sürdürdü yabancının;

- Biz kötülüğe kötülük edenin, iyilik tohumu saçtığını sanırdık. Demek ki, ardları sıra yeniden acı dökülmekte öyle mi?

- Boş yakalandığı kanısında zalim sekbanları. Tezden çift bozan nice bir reaya var ise sarıcaya, sekbana yazdılar... Daha birçok, daha bir acımasız yüklendiler köylere... Eskiden her hane bir sekbana bakmaya koşulurken, şimdi iki, üç oldular. Korktuklarından, köylünün karısı kızıyla, olmadı oğluyla bilerek sarılıp yatmaktalar ki, bunun altından nice bir kötülük çıkacağını söylemek yersiz... Olvarıp, bir kez zalimi vuran, işini bitirdi sanmakla avunsun... Zalim, zulmünü artırmaya çanak tutulduğu kanısında...

- Doğrusu bunu düşünmemiştik, dedi Davut. Bir kez adalet dışı davrananın, öce sıvanacağını bilmezdik. Bildiğimiz, cezasını bulmanın suçluluğuyla, adalet içinde davranması gerektiği idi... Yanılmışız demek!..

- Hey mollam, dedi Abdal. Sizin buyurduğunuz ilk kez adaletsizlik edene derstir... Başından soygunla kurulan iş, sonunda soygunsuz kalsın yazılı mı? Nice bir yarım eğitilmekte ki size her bir şey, ucundan tutanda akıp gitsin?

- Biliriz acılısınız, dedi Gaybi. Biz de acılıyız... Acımızın üstüne köz komak bili sahibine yaraşır mı?

- Biz biliden uzağız erenler, dedi Abdal.

Gördüğümüzü ve dahi yaşadığımızı aktarırız. İyilik perileri bir günlük sevindirik kılıp, göğe çekilende, yeryü-

zünün haşeratı bindi ki köylünün ümüğüne, kan ağlayan, nereye döneceğini bilmemekte...

- İyilik perileri, iyilik işlemeye koşuludurlar bildiğimiz, dedi yeniden Gaybi. Kötüye akılları ermemekte ise, suç onların değil. Ne var ki, madem Tanrı buyruğundan çıkmakta kötü, Tanrı, cezasını vermekten geri durmaz.

- İt kemiğe alıştıysa mollalar, yalamasın olasız, dedi Abdal. Daha bir zulümle sardılar ahalinin başına... Hem de Hristiyan çift bozandan kurdukları sekban bölüklerinin Müslüman, Müslümanlardan kurduklarını da Hristiyan reayanın başına dikmecesine... Bir nice işsiz ve dahi aşsız var imiş mülkümüzde biz de yeni anladık. Birden kabarıverdi sekbanların da sarıcaların da sayısı... Teftiş üstüne teftiş, salma üstüne salma ve dahi, faiz üstüne faiz bildirmekteler. Periler defterlerini götürende, herkesi borçlu sayıp, akçe devşirmekteler. Vermeyenin kızını almaktalar tutsak niyetine... Kızsız olan, oğlunu kaptırmakta ağlaşa ağlaşa... Yiyip yattıkları evin oğlanlarıyla, kızlarıyla işrete bulaşmaktalar gecenin bir zamanında. Gerekçeleri de, kendilerini korumak olmakta... Şuncacık bebeleri, çüklerinin ucuna takanda, nice bir kalkanlık edilebilir, bunu da anlayan bulunmamakta... Bir vurulduğunda, pîr vurulup dünyaya nizamat verdiğini sananlara yuf çekmekte yoksul... Neden derseniz, eskiden buncasına bulaşmamaktalardı... Var ise akçemizi, yok ise lokmamızı almaktalardı... Oysa şimdi, ciğerparelerimize işret eylemekte, onurumuz ve dahi namusumuzla oynanmakta demekteler. Bizi sevindiriğe karanlar, böyle olsun istemese, yeniden ardçı çıkar zulmün araçlarına izin vermezdi... Demek ki, kötüye çağrı çıkarmaklığa dolaşırlar imiş. Bilseydik, getirdiklerini başlarına çalar her birini köy dışına

kovalardık... İşte, iyilik sanmaktayken kemlik buna denir... Onca tuvana bahadırını savaşta yitirmiş, yitiremediği de Bayezit Sultan'ın ardınca çekip İran'a gitmiş köylü, yoksunluğunun üstüne bir de yoksulluğunun acısını çekmeye koşullandı, sığınacak yer aramakta. Sizin diyeceklerinizi biz de dedik... Madem bir kez kötünün hakkından gelinebileceği ispatlanmış. Sonrasında neden davranılmasın? Davranmaya yiğit gerek buyrulanda, dilimiz tutula yazdı... Bunca döğüşün sonunda köyler yiğitsiz, ocaklar bebesiz kalmaya koşulmuş. Daha geçen yıl, bir nice tuvanasını elden kaçırmış köylü... Sizin her biriniz de, bıyığını bitirip, yılını yetirdiği halde, medrese hücrelerine tıkılı kalmışsınız.. Hakan hiç gün yitirmemekte... Daha Bayezit İran'a varmadan, suhte yasasında değişiklik yapılıp, tümünüz döne döne okumaya koşuldunuz. O yüzden başınız dönüp, yüreğiniz sıkışmakta ise, köylünün elimden tutun.

- Köylü elini vermemekte ise, bizim yapacağımız n'ola, dedi Gaybi.

- Elini verende kolunu alamamakta köylü... O öyle de, başkası değişik mi? Sizin durumunuz daha bir kötü... Bunca emek, bunca bilgi, bir hüccet karşılığında elinizden alınıvermekte... Onların babası yeniçeri, sizinki ahi ya da sipahsa suç sizde mi? Değil!.. Değil ya, anlatmanız olasız. Bizim bildiklerinizi yinelememiz de anlamsız. Hadi kalın sağlıcakla. Diyeceğimizi dedik, sizi haberli kıldık. Ötesine karışmak da, sarışmak da haddimiz olmaya... Yalnız bizim oralara yolunuz düşende, bulun tekkemizi... Yıldızeli tekkesi, Çamlıbel yeliyle mis gibi kokar. Varıp geldiğinizde Pir Sultan Abdal'ı arayın... Ve dahi Hüsmen Baba Pirimizden korkmamakta iseniz, bizden hiç korkmayın...

- Can candan korkar mı pirim, dedi Gaybi... Yolumuz düşende, eteğinize yüz sürmek boynumuza borç. Yeter ki, yüzümüz yerde başımız darda olmaya...

- Yüzünüz yerde, başınız darda da olsa, bizim makbülümüzdür... Neden derseniz, insanoğlu olduğunuza tanıklık ederiz. Biz etmesek, Anadolu ereni Hüsmen Baba pîrimiz yuyup yıkamaktadır ki, buyruğu boyumuzdan yüce...

- Sağolun... Uyarılarınız, çağrılarınız boynumuza borç. Dilerdik ki, eğleşin. Sizden alacağımız vardır. Madem çağrılamaktasınız, otağınızda olmaklığa can attığımız biline...

- Biline ki, salt bizim tekkemiz değil... Canlara yardımı kuran herkese, bütün tekkeler açıktır. Bizim dediğimiz, taliplerimiz, babalarımız ve dahi yoldaşlarımız, sizinle bilerek olmaktan mut duyarlar... Yeter ki, çağrımız geçerli sayıla... Yeter ki, can yakana yaktığı can bağışlanmaya...

- Öç alan, öçle karşılanır Pîrim, dedi Davut. Tasanız olmasın.

- Biz deriz ki, yalnız olmadıklarını bile, iyilik eden. Ahali ses edememekte hatta iyilikçilerinden yakınmakta ise, güçsüzlüğünden... Yoksa derneşip dikilse öncüye de, periye de gereksinimi olmaya... Dikilebilse ama... Suyu somurulmuş nar pörsüğünün yeri kavga olmaz. Olamayanda, yapabilene aşkolsun... Bağdaşını çöz düğünde, hücrenin içi doldu sandılar. Kapıya yöneldi ağır adımlarla. Döndü, yeniden süzdü tümünü. Kalın sağlıcakla... Erenlerin alkışı ardınızda... Yoksulun sevinci önünüzde... Yeter ki dermeyi bilin diyerek geldiği gibi çıktı gitti...

Gaybi, az önce direnmeye davranan yoldaşlarının yüzlerine baktı tek tek;

- Pîr Sultan Abdal, önümüzde bir ışık yakıp yitti... Işığı

izleyecek miyiz? Yoksa var gücümüzle üfleyip, söndürecek miyiz, karar sizin...

Kararlı bakışların bir anda, yeniden kavgaya girme coşkusuyla titrediğini gördü. Yüzü yayıldı. Bakışlarının dikliği sevecenliğe dönüştü Gaybi'nin.

***

Kâmil Çavuş sakız örtülü kuştüyü minderlerin üstüne uzanmıştı. Yeni konağının geniş divanhanesi, usta nakkaşların bezemeleriyle iç açıcı, gönül alıcı renklerini gözlerinde ışılatıyor. Her baktığında ayrı bir güzelliğin kıvancıyla kirpiklerini kırpışlıyordu. Canlıymış gibi duran çiçekleri, uzanıp okşayacağı yapraklan ve her an devşirilecek goncalarıyla, alabildiğine yükselip, genişleyen tavanına... Oymalarının inceliğinde, binbir biçimi, bir biçimin içinde eritmiş oylumlu alınlıklara baka baka ellerini çırptı...

- Sonunda, oğlanı Bağdat'a kethüda göndertebildiğimize göre, bunu kutlamak gerek, işlerimize ket vurmasalardı, varıp, bu yakalara atanmasını da sağlar idik... Ne var ki, şimdi, yitirdiğimizi devşirmeye koşuluyuz. Tezden, Nassi, efendimizden altın getirtip, sarraflarımıza, onların aracılığıyla da ahaliye dağıtmasa idik, suhteler düzenimize kesat vereceklerdi. Bizimle uğraşılmayacağım herkes anladı. Görsünler bakalım, onlar bir alanda, bin almak nice imiş... Yüz kuruşu aylığı otuzdan vermekte idik. Şimdi, kırka çıkarıp vurduklarını bir yılda geri alırız. Onlar, verdiklerini aldık sanmaktalar. İş ortaya çıkmasın, kadının önünde bir de soygunculuktan ceza görmesinler için saklamaktalar suhtelerin dağıttıklarını. Olsun... Bizim sekbanlarımız, boş oturmak-

ta değil... Lokmalarına el uzatmaktalar. Bir yıl geçmeden, tümü kapımızda köpeğe döner... Ötesinde de biz biliriz yapacağımızı. Hele toplananlarla, fazladan getirdiğimizi bir ödeyelim... Ödemeye vardığımızda da, götürebildiğimizle oğlanın, Niksar kadılığına atanmasını bir sağlayalım. Sonrasında, akıllarını başlarına devşirtmek pek bir kolay... Bir ikisinin demini heder eylettik mi, ötekiler can korkusundan tıkılıp kalır hücrelerine. Gerekirse onları da yazıcılık işlerine kullanırız ilerde... Yeter ki, uysal davransınlar... İlk öfkelerinden korkuyla vaz gelsinler... İki üçünü sallandırdık mı, bunu sağlarız. Bunun için de, kocalmış Yakup Molla'nın yerine, oğlumuzu getirmek gerek..." düşüncelerinin sevinciyle ellerini çırptı...

Daha kendi avuçlarının yankısın dinlemekteyken, su şarıltısına benzer nağmelerin serpintisine daldı... Sivas tutsak pazarından aldırdığı Gürcü cariyeler, kuluçka güvercinler örneği çevresinde dolanmaya başladılar. Tar, def ve ud seslerine karışan, diri ten hışırtılarıyla, uçarcasına ilerleyen ayak tıpırtıları, iyice coşturdu Kâmil Çavuş'un Gözdesi Mahpeyker'in, cepkenini çekip aldı sırtından... Pembe teni ince beyaz ipeğin altından fışkırdı çizgi çizgi... Genç kadın, efendisinin bakışlarında büyüyen iştaha hazırlandı sanki... Göğsünde dimdik kıpırdanan memeleri, ince çakşırın altında sarı sarı ışılayan ayva tüyleriyle soyulmuş bir muz gibi durdu... Müziğin ağır ağır yükselişine uyarak, başlayan bir Gürcü türküsü, yüreğine bir bıçak gibi girdi Çavuşun... İrkildi. Coşkusunu yakalamak amacıyla kollarını uzattı... Mahpeyker, olmuş bir meyve örneği kollarının arasına düştü. Okşadı, kokladı... Bağrına bastırarak türküye kulak verdi... Çocukluğunun bütün yoksunlukları canlandı belleğinde...

Kafkas Dağlarının dik yamaçlarında, keçilerle yarışırcasına durduğu çobanlık... İlk gençliğinin peri düşleri... Boynuna sarılan deniz kızı güzellikleri... Ve baskına tutulması... Astrahan'dan, Bahçesaray'a ordan İstanbul'a getirilerek saraya sunulması. Ocakta sünnet... Serdarlığa uzanan yolun sonunda, zaimlik... Kışla evlerinden, kent konağına taşınma... Karısının ölümü... Ve çevresinde dolanan güvercinlerin, kuluçkaya hazırlanırcasına gıdaklamaları... Kucağında devinen, tenini efendisinin çıplak bağrına sürtmeye davranan, yumuk elleriyle dirisini ovalayan Mahpeyker... Daha elini uzattığında, onun gibi niceleri... Düşlerinin derininde bile rastlamadığı güzelliklerin ortasında, okşayışları hızlandı. Mahpeyker, hoşlandığı üzere, hafif kıpırdanmalarla, yavaş yavaş soydu efendisini... Her parçayı çıkarışında bir yudum şarap sundu, bir öpücükle kuruladı dudaklarını... Cepkenini, mintanını, Bursa ibrişiminden gömleğini çıkarıp yaslandığında, ipeğin kaygan yumuşaklığıyla ürperdi Kâmil Çavuş... Parmaklarının gücü, ellerinin devinimi iyice arttı... Entarisiyle, şalvarını ipincecik tutturan kuşağını açtı Mahpeyker'in... Kuşak çözüldükçe ipek yumuşadı, ten pembeliğini artırdı. Bir utanç gibi saçıldığında hışırdayan ipeğin dökülüp derneşmesine daldı bir an gözleri... Yaşlı efendisinin kucağında devinimlerini artırdı Mahpeyker... Gövdesinin sürtünmesinde, ılık tenin ağır ağır alaza kestiğini sezinledi... Usta elleri, kulunç başlarında dolandı. Parmakların okşayışlarıyla, Gürcü türküsünün sevecen isteğinde eridi bir an Çavuş... Gözlerini yumdu... "Dilediğim, düşlediğim her şeyim var... Bir de şu çomak sokanlar olmasa idi... Madem arandılar... Görsünler bizdeki gücü," düşüncesiyle kanırttı cariyesinin tenini... Bir sıra iniltiyi dişlerinin sıkılmasında

eritti Mahpeyker... Efendisinden işaret almanın hızıyla her bir yanında şehvetin diriliğini uyandırmaya koyuldu.

Konağın altı arşını aşkın kalın duvarları, bir bahçevan, bir cümle kapısıyla bölünüyordu. Kesme taştan üstü kaygan mermerle örtülü duvarların aşılmazlığına karar verdi Gaybi. Hana döndüğünde, arkadaşlarıyla fısıl fısıl konuştuktan sonra, gece karanlığını beklediler.

Dolaplar, gedikler, ocaklar birbiri ardınca kapandı. Hancı kuzuluğu ardınca çekip gittikten sonra, sokağı kolladı Gaybi. Kimsesizliğinden kesin güven duyuncaya oyalandı. Sonra uzanmış, uyuyormuşcasına duran arkadaşlarının en ucundaki Çömçe Bali'yi dürttü. Onun doğrulması üzerine;

- Ben gidiyorum. Tek tek ardımca gelin, dedikten sonra kuzuluktan dışarı sızdı...

Kâmil Çavuş'un yeni, ak taşlan henüz gülümsemekte olan konağının kapısına geldi. Ardınca süzülüp gelen gölgeleri bir iyice saydıktan sonra, tümünün duvara yapışmalarını işaret etti. Kapıyı tıklattı.

Her zaman gözcülükte kalan sekbanlardan biri, kuzuluğu aralayarak;

- Kimi aramaktasın, diye sordu.

- Kâmil Çavuş efendimiz burda mı oturmaktalar?

- Oturmaktalarsa n'olacak?

- Bağdat kadı kethüdalarından Sarıca Fahreddin yoldaşımız selâm eylediler... Kendilerine verilmesi gereken bir namemiz vardır. Yolda kervanımız uğruya basıldı. Geciktik. Yarın da yola düşeceğiz. Şimdi namemizi verip görevimizi yerine getirmek dilerdik.

Sekban boş bulundu. Kuzuluğu açtı. Dışarısını denetlemeye gerek görmeden;

- Benimle gelir isen efendimize ulaşırsın, diyerek durakladı bir an.

Durakladığı anda da kuzuluktan kayan Gaybi, sekbanın ağzına yapışarak, yumruğunu kulak tozuna indirdi. Birden pörsüyüveren görevli, dizlerinin üstüne çöküp, yere yuvarlandı. Yuvarlanırken, mümkün olduğunca ses çıkarmasın için tuttu Gaybi. Sonra eliyle duvara yapışıp beklemekte olan yoldaşlarına işaret verdi.

Bir göz açıp kapayıncaya konak bahçesine sarğıldılar. Biri sekbanın yerini alırken Suhraverdi hemen sekban koğuşlarıyla, yanındaki tavlaya yöneldi, ilkin tavlanın arka kapısını kapatıp kalın sopasını demir halkalara geçirdi. Ordan Sekban koğuşunun tavlaya açılan kapısını bağladı tavla zincirlerinden biriyle. Tavlanın kapısını dıştan örttü. Halkalarını birbirine kilitledi sırıtarak.

Gaybi, ardına taktığı Durali ve Koca Osman'la konak girişinde bitti... Selâmlık bölümüyle, haremi birbirinden ayıran ince koridorun kapılarını tutturdu Osman'a... Sonra müziği izleyerek selâmlık safasının sürüldüğü yeri buldu. Kapıyı açmadan, Suhraverdi'yle, merdiven kapağını kapatmaya uğraşan Çömce Bali'nin yanına gelmesini bekledi. Sonra selâmlık kapısını ardına değin dayayarak, dikildi.

Kâmil Çavuş, coşkusunun doruğunda ilkin neye uğradığını bilemedi. Kollarının arasında bir gönce gibi açan Mahpeyker'in diriliğine öylesine dalmış, yavaş yavaş uyanan bedenin alazıyla öylesine coşmuştu ki, kapının ardına değin açılması bile uyarmadı onu. Birden müzik kesildi. Kendi yüreğinin gümbürtüsüyle sürdürdü nağmelerin yankısını. Ancak, Mahpeyker, korkulu bir çağılıkla kollarından kurtulmuş... Sabah çiğiyle bezenmiş pespembe bir çiçek gibi

dikilince, dikilip kalmıştı. Boş kollarının arasına baktı ilkin. Sonra kapıya... Ve palasının ışıltılarını Mahpeyker'in buğulu teninde gezdiren Gaybi'yi gördü. Zıplayıp doğruldu. Uçkuru çözülmüş çakşırı, ayak bileklerine dökülünce, iki elinin biriyle apışını, biriyle kalçasını kapattı. Gözlerindeki korku büyüdü, büyüdü, büyüdü... Adım adım yaklaşan Gaybi'nin boyunca yükselince, dizleri çözüldü.

Çöktü olduğu yere... Bağrışıp, tarım, defini, udunu alan cariyeleri birer birer bileklerinden kavrayıp, halının üstüne çökertti Çömçe... Öyle, çırılçıplak ve dimdik duran Mahpeyker'in boynu bükük bir anıt gibi dudusuna baktı yalanarak. Gaybi, palasının keskin ucunu, Kâmil Çavuş'un gırtlağına dayadı;

- Cariyeleri götürün, dedi yoldaşlarına...

- Çömçe, Suhraverdi'ye baktı. Sonra kızları kollarından kavrayarak, genç bedeninin tutuşmalarında sarsıla sar-sıla, kapının dışına sürükledi. Suhraverdi, parmaklarının yandığını duydu Mahpeyker'e dokunduğunda. Gözleri buğulandı. Dili, ağzının içinde pelteleşti. Tükrüğü damaklarına sıvaştı yoğun yoğun... Kapıyı ardından çeker çekmez, Mahpeyker'e çöreklendi.

Osman, palasını harem kapısının kulpları arasına geçirerek, uçkurunu çözdü. Çömçe, sırtını duvara dayadığı cariyenin üstüne abandı...

Gaybi, palasının ucunu oynatarak;

- Öç almaya sıvanırsın he mi? Diye sordu. Bizim öcümüzün nice bir alınacağını hesaplamadan, yoksulun ümüğüne çökersin öyle mi? Şimdi vaktidir Kâmil Çavuş... Ölümlerden ölüm beğen bakalım...

- Bağışlayın efendimiz, diye kapaklandı Çavuş... Onca

savaş görmenin kurnazlığıyla dizelerinin üstünde sürüklendi. Canımı bağışlayın. Yaraşmaz kişiye güçsüzü hırpalamak...

- Yaraşmaz da, senin ettiğin nedir?

- Biz de buyruğa uyarız efendimiz. Üstümüz böyle buyurmasa, nişleyebiliriz? Haddimiz mi yasalara karşı durmak...

- Üstün sana, yoksulu bitireceksin mi demekte? Faizi, ona ondört vereceksin, hem de bunu aylık hesaplayacaksın diye ferman mı geldi? Gözlerini dönderme öyle... Annacındakini kandırırım sanmaktaysan, bir sokumluk canın olduğunu unutma...

- Haşa efendimiz. Kandırmak ne haddimize... Bilmektesiniz, biz işletmeye verdiğimiz altını, Sarrafbaşı Nassi'den almaktayız. Bizden, aylığına onüç istemekteyse neyleyelim? Bir de bize kalmış çok mu görülmekte...

- Bizi şaşırtmacaya salacağını sanmaktaysan aldanmaktasın, dedi Gaybi... Tezden davran da, aç bakalım sandığını...

- Sandık boş efendimiz. Onca sefer çapulundan biriktirdiğimizle bu konağı yaptırdık. Nassi hazretlerinin paralarını da reayaya dağıttığımızdan, sandığımız bomboş...

- Görürüz. Yeri gelsin bakalım, diyerek biraz daha oynattı palasını.

Hafif çizilen boğazından kan gelmeye durdu. Kâmil Çavuş kendi kanını görür görmez gözleri yeniden büyüdü. Ellerinin üstünde sürünerek, köşeye ulaştı. Yeniden acılı acılı baktı Gaybi'nin gözlerine. Gaybi, yan gözle uçkurunu bağlayarak giren Suhraverdi'yi süzdü. Yalanmasını sürdürürcesine gülümsüyor, kalın dudaklarını kıvançla geriyordu. Çavuş, derneşip gelen suhtenin durumundan, dışarda

olanları anladı. Dikilip sıyırmak amacıyla davrandığında, palanın keskin yanının omuzunu batırıverdiğini gördü. Şorlayan kanıyla birlikte bir ıkıltı salıvererek, yeniden çöreklendi.

- Öldürmeyin! Dedi... Neyim varsa sizin olsun, yeter ki canımı bağışlayın.

- Öyleyse sandığını aç ve dahi neyin varsa dök ortaya, diye gürledi Gaybi...

Korkan yeniçeri çavuşu, bir cavlan gibi dökülen sesle, daha bir devindi. Gözleri daha bir büyüyerek, önünde durduğu perdeyi kaldırdı. Hemen ardından beliren demir sandığa uzandı eli... Gaybi, davranışlarını kaçırmaksızın, bir adım geriledi. Suhraverdi, seyirtip, kuşağının arasından anahtarı buldu. Omuzundan itekleyerek çavuşu yere yıktı. Sandığın kilidini yokladı, değiştirdiği anahtarlarla, sonunda açtı... Açar açmaz da, en üstte duran tüfengi kavradı. Barutu doldurulmuş, fitili takılmış biçimde duran tüfengin namlusunu göğsüne çevirdi. Kav çakmağını çıkardı. Kavı tutuşturdu. Üfledi... Ateşi fitile doğru götürmekteyken;

- Dinim hakkı için kullanmayacaktım, diye inledi Çavuş. Bağışlayın... .

Helaya gitmeye davranan sekbanlardan biri, kapıların kilitlendiğini sezinleyince, yüklendi. Gümbürtüden ötekiler de davrandılar. Konağın alt katından gürültüler gelmeye başlayanda. Suhraverdi hemen ahır kapısının önüne giderek, tüfengi doğrulttu. Gaybi, ardında biten Osman'a yükledi heybe dolusu altını.

Bir yandan çıplaklığını gizlemeye uğraşırken, bir yandan canını kurtarmaya devinen Kâmil Çavuş'a baktı gözlerinin tüm sertliğiyle;

- Bundan öte soygunculuğu sürdürürsen, bağışlanmayacağını bilesin, diyerek, bağladı elini ayağını...

Hızla hana vardılar. Hızla atlandılar. Dış kale kapısında beklemekte olan Durali'nin yanına vardılar. Kapıyı açan Durali, yedekledikleri ata atlayarak, arkalarına düştü.

Ancak kapıları kırarak tutsaklıktan kurtulan sekbanlar, şaşkın şaşkın bakındılar. Mahpeyker, gözlerinde doygunluğun kıvılcımı, teninde boşalımın titreşimleriyle, bileklerini oğarak, efendisinin yanına koştu. Hemen iplerini çözdü. Giydirdi göz açıp kapayıncaya... Onun ardından, elleri arkalarına bağlı öteki cariyeleri çözmeye giderken, sekbanbaşı Murtaza Ağa'nın, merdivenleri ikişer ikişer tırmanarak yukarı çıktığını gördü.

Selâmlık kapısından girdiğinde, Kâmil Çavuş, boğazını, omuzunu oğuşturuyor... Durmaksızın tepinerek, korkuyu öfkeye dönüştürüyordu;

- Haramzadeler... Yediğiniz içtiğiniz gözünüze, dizinize dursun... Leş gibi yatmaktan, namusumuzu korumaya zaman bulamamaktasınız. Tezden defterinizi düreceğiz... Tezden her birinizi yataklıkla suçlayıp, kadılığa vereceğiz...

- Murtaza Ağa yerlere değin eğlerek;

- Haklısınız efendimiz, dedi. Yüzbin kez eğittik kapıda gözcü duranlara. Bilmediğiniz birini içeri sokmayın. Ne var ki, onu da yıkmışlar. Nice becerdiler? Bilmemekteyiz. Şeytan bunlar efendimiz. Kafasında yumruk büyüklüğünde bir şişle yatmakta. Kendine gelende soruşturacağız. Ve dahi, suçu var ise hem sizin nimetinizden mahrum kalacak. Hem de kendi elimizle teslim eyleyeceğiz kadılık divanına...

- Gitti!.. Varımız yoğumuz gitti... Nice bir altınım var ise kaptı alçaklar. Bunun öcünü almak gerek. Tez atlanın.

Tez varıp, hanları dolanarak yakalayın tümünü. Niceyse kale kapıları kapalı. Niksarlı olduklarını sanmamaktayız. Durmayın!..

Murtaza Ağa, yanına aldığı altı sekbanla, sabaha değin bütün hanları dolandı. Devşirdiği bekâr uşaklarının tümünü Çavuş konağında toplayarak, titrete titrete sabah aydınlığıyla birlikte, kadı divanının önüne çıkardı.

Niksar kadısı Yakup Efendi, karşısına hırsızlık ve baskıncılıkla suçlanarak getirilenlere şöyle bir baktı. Sonra Murtaza'ya;

- Siz bunları bilmekte, tanımakta mısınız? Diye sordu.

- Bizi kapamışlardı efendimiz, diye eğildi Murtaza... Kimseyi görmedik. Yalnız efendimiz, dizdar Kâmil çavuş hazretleri, hanlardakilerin toplanıp, katınıza getirilmesini, ve dahi suçluların cezalandırılmasını buyurdular da...

- Kendileri nerdeler?

- Konaktalar.

- Kendilerinden başka tanık var mı?

- Bir de cariyeler görmüşler efendimiz. Lâkin çok korktuklarından, tariflerine pek inanılası değil... Ama bunların tümü, kimliklerini, soylarını gerektiğince söyleyemediler...

- Kadı'nın, kendilerine baktıklarını gören devşirme sanıklar, boyunlarını bükerek;

- Biz suçsuzuz efendimiz!..

- Uyumaktayken, sarsıp kaldırdılar!..

Diye, birbirlerini tamamlayan mırıltıları, bir anda divanı kapladı. Tam Kadı, Kâmil Çavuş'un çağrılmasını buyuracağı sırada, yuvarlanarak geldi Dizdar!..

- Efendimiz bağışlayın, diye divan durdu. Bunlar gece konağımızı basıp, bizi yaraladılar. Yaralarımızı tımar eyle-

yip, öyle seyirttik.

- Bunlar mı, diye sert sordu Kadı...

- Bunlara benziyorlardı efendimiz. Lâkin, sırtlarında lata, ellerinde pala var idi...

- Bir iyice bakın, içlerinde tanıdığınız var mıdır? Kâmil Çavuş tek tek önlerinde durarak baktı devşirme sanıklara.

- Benzemekteler efendimiz. Tümü genç. Tümünün giyisisi bizi basanlarınkine uygun. Ne var ki, latasız ve dahi palasızlar...

- Biz de bunu düşündüğümüzden, hancılarını çağırladık. Aseslerimiz ve dahi muhzırlarımız nerde ise gelirler. Azbiraz bekleyelim.

Sözünü bitirmeye kalmadı. Nalbant Ahi'si Kadir Bali ile, Sabri usta sökün ettiler. Kadir Bali, kendi konuklarını görür görmez;

- Nice bir zamandır hanımızda kalmaktalar, diye tanıklık etti. Hiç bir aykırı işlerini görmedik. Sabah geldiğimizde, baskına uğramış gibi bulduk hanımızı... Kapı kırılmış, her bir yan araştırılmış idi... Kapının dıştan kilitli olduğuna bile bakmamışlar. Zararımızı saptayıp katınıza başvuracak idik... Muhzır Ağa gelende, her bir şey anlaşıldı. Biz de, hanımızı basanlardan davacıyız efendimiz...

Kadı'nın yayvan gülümsemesinden ikircimlendi Murtaza... Kâmil Çavuş, davanın kendine karşı yürümeye durduğunu hemen sezinledi.

- Bir yanlışlık olsa gerek efendimiz, diye alttan aldı. Sekbanlarımız hemen ardları sıra atlandılar. İz sürerekten baskın verdiler. Ancak, biz de pek benzetmemekteyiz.

- Baka Çavuş, diye sertlendi bu kez Kadı. Bunca ademi uykusundan kaldırıp devşirtmekte, kent içinde bizden ha-

bersiz, kolluk görevine çıkartmaktasın kapın kulunu... Kadir Bali ile Sabri Ahilerin hanlarını bastırmakta, kırdırıp döktürmektesin. Sonra karşımıza geçip, benzememekteler diye tanıklığa durmaktasın. Benzeyip benzemediklerine bakmadan mı dövdürdün her birini bu yoksulun?

- Dövülmüş olmaları mümkünsüz efendimiz. Devşirilirken direnmiş olsalar gerek.

- Direnende haksız mı? Varıp uykusunda sangı bengi etmektesiniz ademleri... Ödleri yarılsa ya da can havliyle kalkıp, kıyama dursalar sorumlusu kim? Koca kentte adaleti yerine getirmekliğe bir başınıza siz mi soyunmaktasınız? Dişe diş mi bu devletin işi!.. Öyle mi yürütülmekte bellemektesiniz?

- Ama efendimiz, biz soyulduk. Hanemizde nice bir akçemi/ ve dahi altınımız var ise alıp gittiler. Ve dahi konağımızı basıp namusumuzu pay-i mâl ettiler!..

- Bunu, bunca ademin günahına girdikten sonra mı düşünmektesiniz? Divan ne güne durmakta? Bilmemekte misiniz ki, ihkak-ı hak, şer'an yasaktır? Neden varıp gelmediniz katımıza? Neden bildirmediniz yakınmanızı? Ve dahi bizden istemediniz gerekli olanı?

- Bağışlayın efendimiz. Bir şaşkınlıktır ettik, diye iyice yumuşadı Dizdar.

- Biz değil, uykusunu böldüğünüz bu suçsuzlar bağışlasın sizi... Derken birden kesti. Kadri Bali'yle Sabri ustaya dönerek; Zararınız nedir, belirlediniz mi?

- Bizimki kırılan kapının onarımı, samana karıştırılan yem ve dahi bir iki kırık dökükle, otuz akçeyi bulur efendimiz, dedi Kadri Bali...

- Bizimki de bir o kadar!... Diye tamamladı Sabri usta...

- Siz ne gibi işlerde çalışmakta idiniz? Diye sanıklara sordu Kadı.

- Yapı işlerinde, yanıtladı biri...

- Ötekiler de yanıtı onayladılar. Hancılara bakarak, doğrulattıktan sonra;

- Birer altın hancı ahilerine, beşer akça da, bu suçsuz insanlara ödeyeceksiniz ki, sizi bağışlayalar. Her birine, zararının iki katı hüccet biçtik... İlk kez böyle davrandığınızdan. Bir dahi yinelenir ise, ayrıca hane basmaktan, erinç bozmaktan ve dahi kendini devlet görevlisinin yerine komaktan bütün ademlerinle birlikte tutuklar, cezanı da çok yükseltiriz. İmdi hüccet yazıla ve dahi cerimesiyle birlikte ceza hemen ödene... Diyerek, şer'iye sicilinin üstüne kapaklanan kethüdasına baktı Kadı...

Kâmil Çavuş, kuşağından çıkardığı dört altını defterin kıyısına bıraktı. Hücceti eline aldı. Yerlere değin eğilerek Kadı'yı selâmladıktan sonra, dişlerini sıkarak, dışarı uğradı. Kethüda, cerimeleri dağıtmaktayken, Murtaza'nın kolunu sıktı, Kâmil Çavuş...

- Bunlar bize düşman Sekbanbaşı... Bunlar bizden öç almaktalar... Soyguncunun yerine, soyulanı cezalandırmak bir nice iştir, göstermemiz gerek. Tezden atlanalım ve dahi İstanbul'un yolunu tutup durumu bir güzel anlatalım... Diyerek konağına doğru seyirtmeye başladı.

***

Françesko Kronulu, geceyi Sultan Selim imaretinde geçirdikten sonra, kervansarayın kapısı açılır açılmaz yola düştü. Kervanlar ardısıra yük sarınıp yürüyene, Yazid ır-

mağını, Tavra çayını aştı. Kemerli köprülerin üstünde, atının nal sesi kulaklarında zonkladı... Gün doğmak üzereyken, Barid kapısının önüne vardı. Kale kapıları ağır ağır açılmaktayken, Süleyman Amantana'nın dolabına vardı. Oğlu İsa ile karşılaşınca afalladı.

- Bağışlayınız, bendeniz Süleyman Amantana efendimizi aramakta idim. Yanlış gelmiş olamam. Burasını gösterdiler.

- Yanlış gelmediniz, dedi İsa... Babam hasta!...

- Hasta mı? Eyvah! Duraladı birden. Yere baktı. Şey, geçmiş olsun, diye düzeltti. Mutlaka kendisiyle görüşmek gerekmekteydi.

- Görüşmekte bir sakınca yok efendim. Çok yaşlandığından, zaman zaman yatmaya zorlanıyor. Sizi tanımakta ve dahi beklemekte mi?

- Beklemekte olduğunu sanmamaktayım efendimiz. Tanıdığına, daha doğrusu efendimi tanıdığına kesin gözüyle bakabilirsiniz.

- Efendiniz!...

- Prens Nassi... Nakşe dukası ve dahi sarrafbaşı!...

- Bildik... Sizi tezden babamıza götürelim. Anlaşılan önemli bir iş.

- Bizi ancak önemli işlerde kullanır efendimiz...

İsa, Françesko'nun kasılmasına baktı bir an. Başını salladı. Yüzünde bir gülümseme ile önündeki defteri kapadı. Mümkün olduğunca tez davranarak, demir sandığa yerleştirdi. Kocaman, demir kapılar için kullanılan anahtarı çıkardı. Sandığı kilitledi. Anahtarı kuşağının arasına sokarken, doğruldu.

- Buyurunuz... Eve kadar zahmet edeceksiniz.

- İstanbul'dan buraya geliriz efendimiz. Zahmetin sözü mü olur?

Başını salladı İsa... Yan yana yürümeye başladılar. Sokakları, Nur-al Din kulesini, ipek hanını geçtiler. Nur-al-Din dâr-ul hadisinden, sağa saparak, ak badanalı, geniş duvarlı, düz tavanlı evlerin arasındaki sokaklara girdiler. Birden yükselen kalın duvarların ortasındaki küçücük kapıya yanaştı İsa. Çevirdi tokmağını. İçerden bir çıngırak sesiyle, kapının açılması aynı anda duyuldu. İlkin aralanan üstü yuvarlak kapı, İsa'nın yürüyüşüne uygun biçimde ardına değin açıldı. Kollarını, koltuk altlarına kavuşturarak eğilen, kırmızı kuşaklı, kırmızı cepkenli, mor ipek mintanlı zenci köle, arkalarından kapıyı kapatarak, adımladı.

- İsa, yol göstererek, Françesko'yu, babasının odasına götürdü. Önce kendisi girdi içeri. Françesko, ellerini cüppesinin yenlerine sokarak beklemekteyken, kapıyı açarak buyur etti. Birlikte girdiler. Eğildi Kronolu... Yerden şövalye selâmıyla doğrulurken;

- Geçmiş olsun efendimiz, dedi. Sizi rahatsız etmek istemedim. Ancak uzaktan gelmekteyim. Ve efendimizin sizin görüşlerinize ve dahi önerilerinize çok gereksinimi var.

- Zararı yok efendim, dedi soluk sesiyle Süleyman. Hoşgeldiniz. Hemen geldiğinize de pek iyi ettiniz. Buyrun oturun. Sonra kapıdan çıkmaya yönelen oğlunu durdurdu. Sen de bizimle kal. Bu işin izlenmesi uzun sürebilir.

İsa şaşkın şaşkın baktı babasının yüzüne. Adam ilk kez geliyordu buraya. Efendisinin adını duymuşluğu vardı. Ama hiç bir zaman, hiç bir yerde babasının ortak iş tuttuğunu sezmemiş, görmemişti. Bildik bildik kalmasını istemesi, neyin nesi olmakta düşüncesiyle, şaşkınlığını aktardı baba-

sına. Süleyman gülümseyerek;

- Her bir şeyi izlemeye koşulusun oğlum, dedi. Her bir şeyi yeterince izleyip bilgilendiğin zaman, dünyanın sanıldığından küçük olduğunu da görürsün. Bir kez de bunu gördün mü, işleri de insanları da yönetmek kolaylaşır...

İsa da Kronulu'nun yanına oturdu. Bir cariye şerbet koşturdu. Françesko, şerbetini yudumladıktan sonra;

- Efendimiz, diye söze girdi. Efendim, bildiğiniz üzere Nakşe dukalığını aldı. Bendenizi de orda görevli kıldı. Ancak, sizin yardımınıza gereksinimi var... Adayı, şimdilik bir basmak olarak kullanmak niyetindeler. Asıl düşüncelerini size bildirmekle görevliyim. Düşünmekteler ki, Nakşe küçük bir yerdir. Ama, Kıbrıs öyle değil... Eğer orasını Osmanlılara aldırabilirse, düşlerinin gerçekleşmesine bir adım daha yaklaşmış olacaklar. Biliyorsunuz, Kıbrıs, uzanan burnuyla, Mev'ut Toprakların kapı komşusu... Atalarımız da, Sûr ve Sayda'dan yola çıktıklarında ilk durak orayı benimsemişlerdi. Ama Romalılarla, ardılları, Kîtimimizi değiştirdiler. Olsun... Yeniden geliştirmek bizim üstümüze görev. Bir kez orasını merkez edindikten sonra, eski topraklarımıza yerleşmek eskisi kadar zor olmayacak, demekteler. Şimdiye bu düşle yaşadılar efendimiz. İlk adım atıldı. Sonrasına da güvenleri arttı böylece...

- Anlamaktayım, dedi Süleyman. Nassi karındaşımız, Portekiz'den buraya adım adım sokulmayı kurmakta idi... Şimdi, işini kolaylamış görünmekte. Ancak, Kıbrıs'ın alınması o denli kolay değil. Bize öyle gelir ki, Sultan'ın bütün dengeleri hesapladıktan sonra, kendisinin karar vermesi gereken bir iş... Neden derseniz, Mizrahi Ahi'nin bildirdiğine göre, Ahi'ler yakınmaya durmuşlar. Adaların verimli olma-

dığını tersine" devlet sancağını diktikçe, ticaret yollarının ve dahi olanaklarının daha da azaldığını söylerler imiş...

- Şimdi ahilerin sözü geçmemekte ki efendimiz.

- Geçmemekte ama paranın sözü her zaman geçerlidir Francesko... Ahilerin yerine ticarete soyunan yeni yetmeler de yakında, aynı savı ileri sürmeye başlarlar. Sonuç aynı ise, kişilerin değişmesi anlam taşımaz. O zaman, Sultan böyle bir işe kalkışır mı?

- İşte benim asıl bildirmek istediğim de bu efendimiz, dedi çevresine bakınarak Francesko. Efendim, Safo aracılığıyla, Sultan Selimin yakınları arasına girdiler... Şehzade Bayezit'in, satın alınıp öldürülmesinde, Şah Tahmasb'a verilen altının hemen hemen tümü bizim dolaptan çıktı. Hele Şehzadenin verdiği yüzbin altını olduğu gibi efendim verdi. Hem de hiç bir bono almaksızın. O yüzden, ilişkileri çok iyi. Ve bir kez tahta geçtikten sonra, efendimin kışkırtmasına yatacağı kesin gibi...

- Doğru... Safo'yu unutmuştuk. Efendinin bekleme yeteneğini de... Doğrusu iyi düşünmüş Şimdi bizden istediği nedir?

- Sizden istediği efendim, şimdiden bazı tüccar gemilerinin Kıbrıs'a uğramasını sağlamanız. Böylelikle, gelirini yüksek göstermek olanağını bulacaklar.

- Peki Venedik buna razı gelir mi? Daha biz davranmadan Doj, yasağı bastırıverir...

- O yüzden size başvuruyoruz ya efendimiz. Sizin önerileriniz, Venedik uyruğu kişilerce yerine getirilirse, Kîttim'in geliri artar. Böylelikle iştah kabartıcılığı da...

- Ya sonrasında yasak koyarlarsa?

- Sonrasında yasağı kırmak bize düşüyor efendimiz.

Şimdi örnek vermeye yarasın da...

- Peki biz elimizden geleni yaparız. Bunun karşılığında, asıl uğrakçılara bir pay düşünülmekte mi?

- Evet efendimiz. Efendimiz buyurdu ki, oraya uğrayacak her tüccara dilediğince borç yazabileceksiniz. Sizin gereksinmeleriniz, tarafımızdan karşılanacak. Bunun için de, bendenize bir açık bono verildi. Yüzbin altına kadar, dilediğinizce kullanabileceksiniz.

- Biz elimizden geleni yaparız Françesko... Düş yalnız efendinin değil. Ancak, bağlantı kurulurken, sağlam gerekçeler de oluşturulmalı. Nakşe, yol üstünde... Orası ikinci durak mı olacak? Yoksa, istenen salt Kittim limanları mı?

- Nakşe önemli değil efendimiz. Biz oraya geçici gözüyle bakmaktayız. Şarap üretmekliğe birkaç usta yerleştirdik. Bağbozumunda yardım diye insan yollayacağız. Böylelikle, küçük bir koloni oluşturacağız. Ama, yerleşmemeleri için de elimizden geleni yapacağız. Asıl yurt, kutsal topraklarımız. Ya da Kittim olacak. Ordan buraya geçmek zor değil. Ama, zamanı konusunda hiç bir varsayım ileri sürülmedi.

- Anlaşıldı. Bonoyu oğluma verin. Karşılığında bir şey istenmekte mi?

- Hayır efendimiz. Hiram ustamızın torunundan istenen yalnız destek ve düşüncelerimizin olumlu olduğunu gösterir onaydır...

- Düşünceler yerinde, dedi Süleyman. Uygulama için aynı sabırla beklenirse, bir gün kutsal topraklarımızda, vadedilen biçimde toplanırız... Bunca yüzyıl beklemişiz... ilk kez, bize ait bir yer olmakta. Bir küçük ada, bir banamlık dukalık... Ama, kovulmuş ve dahi ezilmişliğimizin kırılmasıdır bu. Umuttur daha doğrusu. Ve madem bir kez umut

vardır. Gerçekleşmeye yönelindi demektir. Diyerek doğruldu Süleyman. Canlanmış, gençleşmiş. Nerdeyse, düşün ardınca yürüyüp gidivermişcesine kollarını açmıştı. Belki bononuz kullanılmayacak bile... Ama düşünüz bize geçti... Duyduğumuz, Sultan Selim şaraba düşkün imiş. Şimdiden, azbiraz Kıbrıs şarabı ile sulayalım düşlerimizi. Ötesinde, bir sözümüz var efendine... Parasının tümünü İstanbul'da tutmasın... Osmanlı yasaları, darda kalan hakana, varsıla saldırma hakkını verir. Nice bir yerleşip yasalar çıkarsalar da, bunu böylece bilmeli ve dahi düşlerimize harcanacak altınları, bir çırpıda kaptırmamalı.

- Bunu kendilerine daha önceden de buyurmuşsunuz efendimiz. Haber vermemi söylediler... Belli bir toplamın üstündekini sürekli değişik yerlere aşırmaktalar. Paris'te eski elçi d'Aramont ile kurdukları banka, Fransa'nın öteki kentlerinde de yayılmakta... Şimdi de İngiltere'ye el atmayı düşünmekteler. Felemenk ya da Avusturya'ya da ulaşabilirlerse, bir iyice dağıtmış olacaklar. Hem denge bakımından, hem işlerin birbirine bağlanması bakımından, bunun yollarını araştırmaktalar.

- Edirne'de Nuh Ağa vardır. Yeniçeri çavuşluğundan gelir , ama kısa zamanda büyük bir yetenek ortaya çıktı. Viyana ve dahi Anvers ile iş tutar. Elbette bizimle de... Onun Viyana aracısıyla ortaklıkta yarar var deriz. Üstelik o da bizdendir. Rozilerden olur... Sağlam bir adem biliriz. Bizden Nuh Ağa'ya, ondan da Rozi oğlu Ishak'a selâm götürülür ise, sanmaktayız ki, amaca ulaşıla...

- Sağolunuz efendimiz. Bunca işi, bunca zamanda bitireceğimi bilmezdim. Bunlardan biri için bile biz aylarca uğraşır, bir sonuç alamayız çok zaman.

- Adamıyla alışveriş yapmadığınızdan olacak. Ama bizimle öyle değil. Az önce dedik ki oğlumuza, her bir şeyi izlediğinde, dünyanın onca büyük olmadığını görürsün. Siz de bilirsiniz bunu. Bilmeniz gerek en azından. Pek çok şeyi düzene soktuğunuza bakılırsa, öyle olmalı... Bize gelince, bundan öte, Sur ve dahi Sayda topraklarında mümkün olduğunca yer tutabilmek amacıyla, Canpulatoğlu'nun önerisini kabulleneceğiz. Kaç zamandır hazinedarlığını vermeyi istemekte. Böylelikle, gerektiğinde Nassi dolabıyla bağlantı kurulur. Ve dahi özel dirlikleri olduğundan o bölge üstündeki yerlerin kaptırılması sağlanır.

- Tamam efendimiz. Demek ki, efendim, Canpulatoğulları'nı destekleyecek orda...

- Biz de eteklerini tutarız. Böylelikle, kutsal topraklarımız, hazır lokma gibi düşlerimizin bekçiliğini yapar. Ellerini çırptı. Artık bunca olumlu görüşmeden sonra, bir yemeği hak ettik. Şöyle görkemli bir şölen sofrası kurduralım...

- Baba, dedi, deminden beri hiç karışmadan dinleyen İsa. Biliyorsunuz doktor size perhiz verdi. Şölen sofrası sonraya kalsa da olur...

- Olmaz oğlum... Bundan ötesinde ölünebilir bile... İlk kez bir yahudi kontluğu kurulmakta. Hem de Akdeniz'in ortasında bir yerde. Yol kavşağında... Bu ne demektir bilmekte misin sen? Papa engel olmasaydı, daha küçük bir adaya razı idik... Engel oldu da n'oldu? Bu Yosef, gerçekten prensliğe yaraşır bir genç çıktı... Adım adım ilerleyerek, dinlerin yasağını kırdı. Kolay değil... Hristiyanlık da, Müslümanlık da bize karşıdır. İkisi de koğulmuşluğumuzu kutsar... Şimdi, Osmanlı'nın en büyük hakanlarından biri bu yasağı kırdığına... Ondan sonrakine de şimdiden elimiz ve

dahi ayağımız bulunduğuna göre, ölmenin zamanıdır. Deminden beri coşkun konuşmasını bekleyen cariyesine baktı. Tez ol kızım. Bize öyle bir sofra donat ki, hurma şarabının süzmesi bile bulunsun...

- Ama efendimiz doktorunuz gelecek az sonra, diye saygıyla eğildi cariye...

- Sait, diye bağırdı Süleyman. Zenci, daha sesinin yankısı bitmeden girdi. Selâmladı. Doktorumuz gelecek imiş... Gelir gelmez kıçına tekmeyi vur ve dahi içeri alma. Sonra cariyeye baktı. Hadi, Sait'in tekmesini yemek istememekteysen, sen de sofrayı kur.

***

Galata'da, Saint-George hanının Nassi dolabında yerlere kapaklandı Kâmil Çavuş. Nassi, yaban yaban baktı adama ilkin. Sonra, anılarını yoklayarak, güçlükle bulup çıkardı kimliğini. Başını kaldırır kaldırmaz;

- Niksar'dan gelirsiniz he mi Çavuş karındaş? Diye yokladı.

- Evet efendimiz, doğrulmasıyla derin koltuğa oturdu Kâmil Çavuş. Durumu bir de kendi ağzımdan aktarırsam, efendimizin gönlüne kesin kanıt getiririm diye düşündüm.

- Hoşgeldiniz. Çok bir iyi ettiniz.

- Bildiğiniz gibi efendimiz, suhte tayfası, cin tayfasını aşmış bulunmakta. Eskiden salt köyleri basmaktalardı. Ordaki sebkanlarımızı naip ve dahi nakiplerimizi hırpalayıp yoldaki sarrafları soymakla yetinirlerdi. Ne var ki, gayrı bir iyice azıtmış bulunmaktalar. Olgelip, kentleri bile basmaktalar. Konağımız azbiraz kent kıyısında olduğundan,

biz de baskına uğradık. Buyruğunuz üzere, Rum eyaletinde Kevork sarrafa götürmek üzere derlediğimiz nice bir altın var ise çekip aldılar. Namusumuzu ayaklar altında ezdikleri yetmemekte gibi, malımızı da soydular. Kadı'ya vardığımızda, bazı işsiz güçsüz sergerdeyi rahatsız ettiğimizden cezaya uğradık. Sanki soyulan değil de, soyguncuymuşcasına hakaret ettiler. Bütün bunlar göstermekte ki efendimiz, birbirleriyle bağlantılıdırlar. Kadılar, bizden öç almak adına, adaleti bir yana koymuş bulunmaktalar. Çaresiz kaldığımızda, durumu size sunmaktan öte bir şey düşünmedik.

- Eyvah dedi üzünçlü üzünçlü Nassi. Kevork karındaşımız, Sivas gümüş iltizamını alacak idi... Noksan kaldıysa, güçlükle karşılaşması olasıdır. Keşke haberimiz olsaydı.

- Biz bunu bildiğimizden, bonolarımız karşılığı borca girip henüz soyguna uğramamış yoldaşlarımızdan, verilmesi gerekeni sağladık efendimiz. Ne var ki, bir ademimiz bile soyulursa bundan öte, size borcumuzu zamanında ödeme olanağından yoksun kalırız.

- Oh!., İltizam alındı ise, ötesini kolaylarız. Siz buyrun, bizde kalın... Karşı yakaya vardığınızda, yaban davranabilirler. Konağımız konuk ağırlamaya alışkındır.

- Sağolun efendimiz. Biz velinimetimiz Ferhat Paşa'nın dairelerine varacağız. Bir de kendilerine anlatalım ki, tezden bu işe çare aranmasına sıvansınlar. Yok ise, kısa zamanda Anadolu içindeki zaimlerin ve dahi tüccarların tümü, elindekini avucundakini kaptırıp hiç bir ödevini yapamaz duruma düşecekler.

- Haklısınız. Her yerden aldığımız haberler bunu doğrulamakta. Tezden çaresine bakılmak gerekli.

- Yalnız, doğu eyaletlerinden bir gemi dolusu zaim ve

dahi tüccar idik efendimiz. Belki yarın, eteğinize gelip, bağışınızı dileyecekler. Ben ilkin size geldiğimden öncüyüm. Onlar ilkin kendi paşalarına varıp uyarmayı dilediler.

- Siz çok bir iyi ettiniz Çavuş, dedi Nassi... Bu eşkıyalığın önüne her yandan birden geçilmeli... Öyleyse, yarın teşrif buyrun. Ötekilerle birlikte, yapılması gerekeni kararlaştırıp, davranalım.

- Sağolunuz efendimiz. Azarınıza hazır beklerdik.

- Azara gerek yok ki... Canı yananı bir kez daha yakmak, bizim işimiz değil. Tersine, size yapabileceğimiz yardımı düşünmekteyiz. Kışkırtılmış ademlerin soyduğu bir kişiye yardım, geleceğimizin koşullarından biridir. Tasalanmayınız ve dahi bu işin üstesinden gelinme yollarını araştırınız, yeter.

Kâmil Çavuş, yığılırcasına oturduğu koltuktan canlanarak kalktı. Yerlere değin selâmlar vere vere geriledi... Dincelmiş, çaresizliğinden kurtulmuştu sanki. Yol boyunca, gemideki öteki zaimlerle konuşmalarını aklından geçirerek, atlandı; "Bizden iyisini bilenler var demek. Bir bildiği, bir güvendiği olmasa, bizim gibi yerlere yatıp, dönmesi gerekmez mi? Gerekmediğine göre, çıkaracağından emin olmalı..."

Nassi, Kâmil Çavuş'un gittiğine güven duyar duymaz, arka kapıdan çıktı. Hazırlanan atına bakmaksızın, yüklendiği bir heybe ile, kıyıya indi. İskelede buyruğunu beklemekte olan kayığına atladı. Hamlacılar, efendilerini kayıkta görür görmez, küreklere asıldılar... Üsküdar iskelesini aşarak. Rüstem Paşa sarayının iskelesine yanaştılar. Kapıcı, Nassi'yı görür görmez selâma durdu. Denize değin inen çiçek tarhlarının arasında dolana dolana saraya değin çıktılar.

Paşa'ya çoktan haber verildiğinden selamlığa alındı Nassi...

Postun üstünde bağdaş kuran Paşa, sevecen gözlerle karşıladı Sarrafı.

- Kendinizi özletmeden, cemalinizi göstermemektesiniz Çorbacı, dedi yanına oturturken. Biz

de haber salmayı düşünmekteydik.

- Efendimiz, buyruklarınız başımız üstüne olan da, rahatsızlık vermekten çekinmeyiz. Siz devletin sorumunu omuzlamış, kargaşa ile uğraşmaktayken, biz gelip, işinizin arasına bağışladığınız dostluğun gereksizliğini sokmak dilemezdik.

- Ne biçim sözler etmektesin Çorbacı!.. Siz bizim, kötü günümüzde dostluk eden nâdir kişilerdensiniz. Size açık olmayacak da gönlümüz, mansıp ardındakilere mi açılacak?

- Devletlinin işi devleti yönetmek olanda efendimiz, yerine göre dosta, yerine göre iş sahiplerine bağış sunması kaçınılmaz. Bizimki salt dostluk ve dahi hizmetkârlıktır. Oysa devlet görevi yükümlenenler, sizin aydınlığınıza çok muhtaç bulunmaktalar.

- Demek ki, bu geliş iş gelişi öyle mi? Biz de özleme dayanmayıp gelindi sınışıyla sevinmekteydik. Neyleyelim. Eski ve dahi içten dostlarımız da, işle seviyi birbirine karıştırmaya başladılarsa, bize de isteklerini gidermek düşmekte öyle ya!..

- Haşa efendimiz. Bilmekteyiz ki, sizin çalışmadığınız zaman yoktur. O, yüzden, sık sık katınıza varıp, hoşgörünüzü kötüye kullanmaktan sakınırız.

- Sakınmayın Yosef karındaş. Konağımıza kimsenin uğramadığı zamanlarda, en sık gelen sizdiniz. Hem de satacak malımız yok iken kuşağı dolu gelen tek kişiydiniz. Şimdi,

bize yanaşan bolalınca, ayağını kesene güvenimiz hep tam olmuştur. Olmaya da devam edecektir. Buyurunuz, dileğiniz ne ise çekinmeden belirtiniz.

- Efendimiz, eyalet merkezlerindekilerden sonra, sancak merkezlerindeki ajanlarımız da sökün etmeye durdular. Medrese suhtesi, ahaliye haksızlık edildiği gerekçesi ile, dirliklerini basmakta ademlerini öldürmekte ve dahi altınlarını soymakta imişler. Köylüyle, tımarlı eskileri ve dahi ahiyan, borçlarını ödeyeceklerine, suhte ile ortak, tüccarı soydurmaktalar. Bu durum sürecek olur ise, hem onların elde ettikleri gelir kapısı kapanacak, hem de destek yoluyla bizim sağladıklarımız sona erecektir. Bunun çaresini de ancak efendimiz gibi her tedbiri zamanında düşünen yüce devletlimiz bulabilirler...

- Bu söylediklerini bize, yazı ile yineletebilir misiniz?

- Zaimlerin çoğu İstanbul'da bulunmaktalar efendimiz. Dilemekte iseniz kapınıza gönderelim. Diler iseniz, divana varıp, yakınmalarını ağızdan ve dahi mühürlerini basaraktan belirtsinler.

- Öyleyse, haftaya ayak divanına nice bir adem yollar isen, tümünün yakınmasını bir dilekçe halinde efendimize sunarız. Gayrisini kendileri kararlaştırıp, gerekeni buyururlar. Tasanız olmasın...

- Size güvenen tasalansın, olası mı efendimiz? Kaygının gölgesi bile yanımızda geçemez. Zeljeniça üzerinde bir köprü ısmarladığınızı duydum. Sevabınızın yardakçısı olmayı bağışlamıştınız bana... Hazinedarınıza beşbin duka sunsam, ortaklığımı hoş görür müsünüz?

- Her hayrımızda ödenmez borç altında bırakıyorsunuz bizi Çorbacı... Hem de tam, hayra harcanacağın niteli-

ğini düşünmekte iken... Bağışınıza bereket... Tezden köprü harcamasına gönderilmesini buyuracağız.

- Oh, sağolun efendimiz. Tanrı, ömrünüzü ve dahi hayratınızı bol etsin...

***

Giovanni, Sivas kuyumcularından, işlenmişinin bedelini vererek devşirdiği gümüş külçelerini, ünlü Sivas ak bezleri ve halılarının arasına yerleştirerek, yola koyuldu. Felemenk kuyumcularının istediğince gümüşü sağlamanın kıvancıyla, yüzü gülücük gülücük idi... Sarraf Kevork, işlenmiş bedeliyle, Sivas kuyumcularından aldığı külçeleri, oldukları gibi Giovanni'ye aktarmıştı. Yosef Nassi'nin isteği olmasa, bunun olanaksız bir davranış olduğunu da ekleyerek.

"Gümüş yasağını alabildiğine koşun bakalım devletiniz," diye düşündü Giovanni. "Sanki önceleri de buğday yasağını koyup, tutturabilmekte miydi? Tutturabildiğinde bize değil, devletlere diz çöktürmekteydi ya, sonu n'oldu... Koyunculara dayadığımız yüksek fiyatlar, bütün tarlaların yaylak olmasına neden oldu... Öylelikle, şimdi yasak koysanız ne? Buğdayınız ve arpanız olmadıktan öte... Frank tarlaları ise, bütün Avrupa'nın gereksinimini karşılayacak ölçüde serpilip gelişmekte. Hem de sizin bekçiliğinizde... Sıra gümüşte öyle mi? Yasakmış... Bundan önce, temincilerin dilediklerince alıp gittiğini, bize gelince yasaklamak, yeni bir iş olsa gerek... Atalarımız buğday yasağını bir nice kırdılarsa, biz de gümüş yasağını bir onca kırarız. Kırdık da işte, Bütün sorun, bu malı Âlaiye iskelemize atmakta.

Ötesinde seyreyle, neler olmakta... Çok sıkışırsak, iskelede teslim alırız. Getirmek satıcının boynuna borç olsun... Duka ya da filori bizde nasılsa... Ve bizim elimizi öpmeye koşulu yoksullaşan ahi..." Düşüncesiyle ardısıra, top top bezi yüklenmiş yürümekte olan kervana baktı kıvanarak. Kafasından bir hesap yaptı. "Bunların tümünü götürebildiğimde, bana kalan, Nassi ve aracılarına ödediğimden fazla!" Ellerini oğuşturarak, uzayıp giden yola daldı bir süre. Sonra BozokIu kervancısı Deli Duran'ı süzdü...

"İyi ki, Kevork sarrafa güvenleri var. Yoksa bizim eski kervancımız dibini eserdi bu işin... Mehmet Ağa, Stavro'ya söylemiş zaten. Gıllıgışlı işlerde bizi kullanmaya kalkmasın efendin... Hem beceremeyiz. Hem beyimize hesap veremeyiz... Şuna bak, devlete hesap vermekten daha mı güç beyine hesap vermek? N'olmuş, gerekirse onu da yemleriz. Olmazmış... Stavro, "bunların kellesini kesersin efendim," demişti. "Yine de törelerine aykırı bir iş ettiremezsin. Buyruğu bir beylerinden alırlar. Ve o buyruğunu bir başkasına aktardığını buyurmadıkça, kimsenin buyruğunu' dinlemezler. Ölmezler mi? Elbet bunlar da insan. Ne var ki, ölürken can yakmadan da gitmezler... Orasına bakılırsa bunlar insan değil... Düpedüz birer araç. Şu, eşeklerin ardında sürünüp gelen kocaman develer gibi katardan birer hayvan!.. Ama, güçlerine erişmek de bu yüzden olasız..." Laf... İşte, biz onları bıraktığımızda, bir başkasını bulmamakta mıyız? Hem de aynı soydan değiller mi? Bozoklu imiş... Olsunlar... "Birden eliyle alnını oğuşturdu." öyleyse, asıl uyarı burda somutlanıyor. Kervancımız hiç bir şeyden haberli olmamalı... Olmamalı ya, Kevork'un aracılık etmesinden kuşkulanırlarsa!.. "Başını salladı ardına doğru." Anlatmıştı kuşku-

lanmamalarının nedenini... Ulaş'ta oturan Türkmen ulusu Köçini'nin payını bu yıl, Akyar bey adına Kevork ödemiş... O yüzden de, bütün Türkmen ona borçlu sayıyor kendini. Zamanında altın yetişmediğinden mi? Köçini'nin gereksinim duyduğundan mı kimse bilememekte. Olsun... Bu da bizim işimize yaradı bir güzel..."

Düşüncelerinin kıvancında atını itekledi biraz. At adetadan eşkine doğru kaykılırken, Ulaş yolunun üstünde gölgeler belirdi. Giovanni, çevresini alıveren tüfenkli ve kılıçlı otuzdan artık insan karşısında neye uğradığını bilemedi.

Kervan kolcuları kılıç üşürmeye davrandıklarında, birer tüfenk kurşunuyla yere serildiler. Beynine doğrultulan bir tüfengin namlusunda kollarını kaldırarak bağırdı Giovanni.

- Durun... Teslim!.. Ateş etmeyin. Canımı bağışlayın.

- Davran öyleyse Venedikli, buyruğuyla arkadaşlarından ayrıldı Davut. Canını kurtarmak isteyen, kıpırdanmasın.

Kervan bezirganından buyruk alan kolcular, palalarını yere bırakıverdiler. Kervancı Deli Duran, bezirganın tez teslim olmasından utançlı, bakındı çevresine. Davut yanına vararak;

- Deli Ağa, dedi. Bezirgan teslim olanda sana vuruşmak yaraşmaz. Hele palanı bırak ki, işimiz yolunda yürüsün.

Daha bir öfkelendi Duran. Kendine saldırılmışcasına dönenmek diledi. Giovanni, tümünü öldürmek amacıyla neden aradıklarını sezdi birden bire. Kervancısının yanına vararak, kolundan tuttu;

- Teslim olana el kaldırmak yakışıksız, dedi. Buyrun, mal sizin. Canımızı bırakın.

Davut, kervanın çevresini almış, ellerindeki tüfenkleri her bir kolcunun kafasına ayarlamış yoldaşlarının gözüne baktı. Doğrusu, Giovanni'nin davranışı hiç işine gelmiyordu. Bir an; "Gaybi molla burda olsa neylerdi?" diye düşündü. Sonra, oyuna gelmemeye kararlı bezirganla birlikte kimseyi öldüremeyeceği güveniyle;

- Hele şuraya kümelenin bakalım, dedi. Neyleyeceğimize sonra karar kılarız. Sonra bekleyen yoldaşlarından bazılarına; Yağmalayın, buyruğunu verdi.

Develeri ıhtırmaya bile gerek görmeden, kumaş toplarını çözü çözüverdiler. Her birinin içinde lup diye kucaklarına düşen gümüş külçeleri bir kıyıya yığdılar. Davut topuğuna basa basa Deli Duran'ın önüne vardı;

- Akyar Bey, bezirganlar ile ortak kaçakçıya mı kesti Duran emmi?

- Sözünü bil, diye kükredi Duran. Beyimizin aykırı işte dahli yoktur.

- Yoktur da, bunca külçe gümüş neyin nesidir?

- Biz yük taşırız. Yükle bilerek, götürücünün günahını da taşımakta olduğumuzu bilmeye şaman değiliz ki...

- Değişiniz , ama oyuna gelmemekliğe koşulu değil misiniz? Bunca yıldır hiç yükünü taşımadığınız ademin malını yüklenende sormak yok mu, hırlı mı, hırsız mı diye?

- Bizi yükleyen, Kevork Sarraftır... Ona da güvenimiz ve dahi inanımız sonsuzdur.

- İşte sonsuz inancınızın sonu... Gayrisini anlatmaya dermanınız ola mı bilir bakalım? Olabilirse, anlattıklarınızı duyarız, diyerek, buyruğunu beklemekte olanlara döndü. Saçılan bezlere baktı bir süre. Birkaç halı ayırıp gümüşleri bunlara denekleyerek, Duran emminin birkaç devesini

ödünç alalım, derken durakladı. Ya da daha iyi, biz atlarını alıp, heybelere dolduralım... Koyaklardan birine bırakırız atlarınızı. Sonra alırsınız, alayıyla, külçeleri devşiren yoldaşlarının işlerini bitirmesini bekledi.

Heybelere doldurdukları külçelerle zorlanan atların sırtında, yol kıyısındaki ormana dalıp yittiler.

Onlar yiter gitmez, börkünü öfkeyle çıkarıp, yere çalan Deli Duran, kanlı gözlerle baktı Giovanni'ye;

- Kime kızacağımızı bilmemekteyiz çorbacı, dedi. Senin gizli gümüş kaçırmana mı, basılıp, elimizi kolumuzu bağlamana mı?

- Gümüşler kaçak değil idi Yazıcı Kervancıbaşı, diye yaltaklandı Giovanni. Her bir külçe, iltizamdan hakkı olan kuyumculara işlenmiş bedeli verilip hüccetle alınmış idi. Bizim gizlememiz bir soygundan kaçınmaklığa tedbirdi, yazık... Elinizi kolunuzu bağlamaya gelende, buna zorunlu idik. Unutmayın ki, biz yola çıkan ilk kervanız. Zağzağ menzilinde ardımızca gelen bir nice kervan daha var. Olanda, bizi öldürmek zorunda idiler. Canımızı kurtardığımıza sevinmek durmaktayken, öfkelenmek neyin nesi?

- İyi ama, şuncacık suhtenin önünde rezilliğimiz n'olacak?

- Böyle zamanda, canı kurtarmak her bir şeye değer Duran Ağa!.. Siz benim buyruğumu yerine getirdiniz. Her bakımdan aklarım, tasalanmayın. Şimdi ölülerimizle, mallarımızı toplayalım. Ve dahi siz onları Alayiye'ye antrepomuza götürürken, bendeniz de varıp Sivas'a, olmazsa İstanbul balyosumuza durumu anlatayım ki, zararımız karşılana... Hadi, oyalanmayalım...

***

Arz odasında dikilen Rüstem, kaşlarını çatarak;

- Divana dilekçiler gelmiştir efendimiz, diye söze başladı. Karaman, Konya, İçel Niğde, Kırşehri, Aksaray, Akşehir, Bursa, Kütahya, Muğla, Hamit, Alayie, Teke, Adana, Tarsus, Cebele, Maraş Malatya, Sis, Ayıntap, Malatya, Amasya, Çorum, Arapkir, Canik ve dahi Sivas sancaklarıyla, illerinden pek çok adem, kapımızda şekvacıdır. Feryat figanını anlatmaya dil yetmez. Kiminin dirliği basılıp sürüleri dağıtılmış... Kiminin evinde evlad-u ayali paymâl edilmiş... Kiminin nice bir akçesi var ise elinden alınmış. Kiminin oğlu çekilip işrete dalınmış... Ve dahi bu arada Venedik Balyosu Domenico Tervisano katımıza gelerek, Ulaş Zağzağ arasında, Venedik asıllı, Mançesterli üretici ve dahi tüccar Giovanni Amantini'nin soyulduğunu, kervancılarından ikisinin öldürüldüğünü, canlarını güç ile kurtardıklarını anlatmış bulunmakta... Yolladığımız ve dahi mehayiş teftişinden dönen Dergâh-ı Âli çavuşlarınız, kadıların, ve dahi ehl-i örfün, el altından bu suhteyanı desteklediğini tesbit etmiş bulunmaktalar. Her bir dilekçinin davası ile, çavuşbaşılarmızın teftiş tezkireleri burdadır, diye divan nişancısına baktı. Nişancı, kucağındaki bükülü kağıtların tümünü dizlerinin üstünde ilerleyerek, Padişah'ın ayak ucuna koyuncaya bekledi. Buyrunuz, tümünü bilgilerinize sunulmak üzere devşirttim. Üstelik, teftiş tezkirlerinde göreceğiniz üzere, iş bununla da bitmemekte. Diyarbekir, Trabzon, Pasin, Hınıs, Batum, Şavşat, Çemişgezek, Oltu, Aydın, Menteşe, Karasi, Biga, Kangırı, Bolu, Kastamonu. Hüdavendigâr, Kocaeli, Sultanönü ve dahi Sağla, Sinop gibi, nerde medrese

var ise, orda önüne geçilmez işler olagelmektedir. Bursa'da, hamamdan çıkan iki hatunu, hücrelerine kapayıp çıpladıktan sonra sabaha değin işret edenler vardır. Can korkusundan, cıbıl çıkıp seyirtmeseler, öğrenilmeyecek... Tezden tedbir gerekmekte efendimiz... Birbirinden ulak varışından daha tez haberlenip, birbiriyle yarışmakta suhteler. Bunun karşılığında da, sizin yasalarınız gereği zaimlik eden dizdarlarınız, kadılara başvurmaktan öte davranmamaktalar. Hatta Niksar dizdarınız evini soyanları yakalayıp, Kadı Yakup Molla'nın önüne götürdüğünde, ahiliyi uykusundan ve dahi işinden edersin diye, akçe cezasına mahkûm edilmiştir. Bunun üzerine dilemektedirler ki, aykırı davrananın demlerinin heder olduğu açıklanmalı... Bu yapıldığında, her biri kendini korumaklığa destek bulmuş ve dahi devletiniz yasalarına karşı gelenlerin, cezası verilmiş olacaktır. Elbette en doğrusunu siz düşünürsünüz. Ve dahi elbette ferman siz efendimiz hazretlerinindir...

Süleyman, eli sakalını sığazlayarak, ses çıkarmadan birinci vezirini dinlemekte idi. Gözlerinin önüne sıralanan dehşet ortamını aklına yerleştirmek istemezmişcesine suratını buruşturdu. Yaşlı göz kapakları güçlükle deviniyorcasına inip kalktı...

- Sancakbeylerimiz bunun üstesinden gelmeye neden davranmazlar da, bunca şekva ayyuka çıkarılır? Suhte taifesi, bir şamarlık can taşımakta. Buyruğumuzu işlemeye görevli olanlar buyruğumuzdan çıksın yazılı mı?

- Efendimiz, bilmektesiniz, kişizadelerin tezden sınava sokulup, kendilerine yaraşır mansıplara yerleştirilmesini buyurmuş idiniz. Her daim olduğunca bu mesel üzerine de Müfti Ebbussud efendi hazretlerinden fetva alınmış idi...

Yazık ki, kadılar ve dahi müderrisin bir bölüğü, ya yasanızı anlamamış ya da karşı durma şuursuzluğuna kapılmıştır. Bu yüzden de suhteyi kışkırtan müderrisler olduğu gibi, kargaşadan yaralanan eski kadı, sancakbeyi, dirlik sahibi ve dahi paşalar da bulunduğu öğrenilmiştir. Genç suhteler, yığılıp kalma korkusu içinde bu kışkırtmalara uymuşlar, birinin davranışı tez zamanda bütün Anadolu illerinde, büyük bir kargaşanın başvermesine neden olmuştur. Hemen tebdir alınmaz ise korkarız kargaşanın önü alınmaya!

- Tedbir gerek de, nice bir tedbir?

- Şimdilik demlerinin heder olduğu bildirilir... Bunun yanında kefilsiz suhtenin medreselere de, imaretlere de alınmaması buyrulur... Sanırız aykırı giden beş onunun başı vurul ise, ötekiler bir durur ve dahi geriler kargaşa. O zamana, sancakbeyleriniz de, yerlerine dönmüş olacaklarından, düzenlik yeniden gelir.

- Beş on kişinin asılması ile duracağından güvenli iseniz, tezden yazalım. Tutup yollasınlar. Yahut yerlerinde yargılayıp durumu bildirsinler.

- Az önce de sundum ki efendimiz, kadılarınız yazık ki, suhteyi cezalandırmaya yanaşmamakta... Sanki onların yaptıklarına alkış tutmaktadırlar.

- Öyle olanda bildirilsin, kadılar azledilip, yerlerine yenileri getirilsin.

- İsabet buyurdunuz efendimiz. Ancak takdir edilir ki, bu zaman ister. Kadıların teftişi, bir nice olsa şer'an güç iş... Değiştirmesi, de öyle... Bunun yerine, kargaşayı durdurmaklığa kesin davranmak gerek... Kan dökenin, kanı dökülmeli ki, devletin şakaya gelmediği bir iyice anlaşıla...

Bir an düşündü Süleyman. Bakışlarının ince çizgileriy-

le süzdü vezirini. Başını kaldırdı. Nişancı Mehmet Çelebi'ye baktı anlamlı anlamlı;

- Buyrula, dedi. Kazalarımızdaki suhte takımı ve dahi öteki fesat erbabı harekete geçerek, reayaya zulmetmekte imişler. Bundan öte, bütün kaza kadılarına buyrulur ki, bu ferman çavuşbaşımız Cafer Ağa ile elinizde geçtiğinden başlayarak, güvenlik işleriyle kendileri ilgilenip, eşkıya suhte yahut öteki fesatçılardan, kim olur ise olsun, ele getirip, demi heder kılınmalı. Bununla beraber reaya ve dahi yolculara zarar vermekten sakınılsın. Gerekmekte ise il erleri eşkıyanın üstüne sürülsün. Başka bir yol var ise o uygulansın. Ve dahi sonuç bize bildirilsin...

***

Venedik aynası örneği dupduru suyun başına çöreklendi Abdülhalim. Bacaklarını ayırıp oturdu. Başını dizlerinin arasına alarak, kendini seyretmeye koyuldu. Suyun yüzündeki suratı kıpırtısız, donuk ve anlamsızdı. Başının ateş gibi yandığını sezdi. Elini alnına götürdü. Parmaklarının ucunda tutuşan belirsizlikle irkildi. Kendi suratının anlamsızlığına kızarak, elini suya soktu. Kırışan suda, görünümü dalgalandı. Yüzü, gözleri, kirpikleri, kaşları, saçları uzayıp kısaldı. Dağılıp toplandı. Su yeniden durgunluğa kavuştuğunda, yüzü de eski biçimini aldı.

Suyun derinlerinde bir yüz çizgilendi. Kumların, çakılların üstünde dalgalanıp duruldu, iki göz, gözlerinin içinde oklaştı. Alaz dudakların ışıltısı, suyun balkımasıyla yarıştı bir an. Düşlerinin gerçekliğiyle gözlerin derinine eğildi Abdülhalim. Sırtında bir ürpertiyle doğruldu. Başını çevirdi-

ğinde, düşüyle gerçeği karıştırdı;

- Gökçe güzel, sözcükleri ince bir soluk gibi döküldü ağzından. İn ya da cin değilsin he mi? Sen sen misin?

- Ne inim Karayacızcıoğlu, ne cin... Ben de senin gibi insan oğluyum!..

- Oh! İnanılmaz buna... Kendimden bile gizlemeye çalıştığım gizim, ayan olsun!..

- Giz yabana Abdülhalim yiğit... Yaban saymaktaysan bizi, gizinden utan.

- Utanmaktayım zaten. Yaraşırlığımdan güvenli olmadığımdan. Güvenli olsam... Olabilsem.

- Güven başkasının arkalaması değildir ki hey yiğit. Sınamanın sonucunda edinilen bir güçtür. Sınamadan, denemeden kim, neye neden güvenebilsin?

- Kendimden kuşkum olmadı hiç bir zaman. Olsa, sınavdan korkana yazık... Ne var ki, annacındaki Türkmen kavurdu örneği boğazına düğümlenmekteyse, ötesine gitmek olasız.

- Hele hele!.. Kendini sınamadan, başkasını sınava koşana bakın!.. Kişi gücendirilmekten yılanda, gücenmeye koşulu. Sen ki, bunca yer gezip bunca bili sahibisin Yazıcıoğlu. Sana yaraşmakta mı, su kıyısında cin beklemek.

- Cin beklememekteyim, cin çarpsın. Beklediğim peridir. Ve dahi su kıyısında dolanır ola ummaktaydım. Çalaba borçluyum ki, Oğuz örneği su perisiyle söyleşmeyi bağışladı.

- Az önce dedik ki, in de cin de değiliz. Sen insandan kaçıp düşe sarılmaya heveslenmekteysen, ademoğlu neylesin?

- Düş dileğimce yürümekte Gökçe güzel... İnsan yüreğimi eritmekte. Buncacık cana, bunca acıyı yüklemek doğru mu? Ko, kıvılcımlanan kendince tutuşsun.

- Ve dahi tutuştursun he mi? Su koyaklarında, ağaç koruklarında yoksunlukla korku üretilir. Oysa insanda üreyen sevinçtir, sevdadır biliriz. Bildiğimizden acırız ya haline. De ayan olsun ki, soruna yanıt, yarana yakı bulunsun.

- Tabip, yakı yerine neşter çalmakta ise, yaramın onması olası mı?

- Bilmemekte misin bilge tabip Don Pedro ne buyurmuştu vaktiyle... Yakıların en iyisi neşterdir. Ten zedelenir, doku çürür. Çalarsın neşteri, beden çürüğün yerine sağlamını üretir... Sen şimdi yaralı olmaktan mı hoşlanırsın, yaranı sağıltmaktan mı?

- Bilgeyle bilgi yarışı yanlış. Bizim haddimiz olmayan da bu iş!.. Bilen, bildiğinden sakınır iken, talip isteğinden çekinmesin yazılı mı?

- Sunmasını bilmeyen sahip mi çıkabilirmiş? Biz ki Bican Beyle Doyran Hatun kızıyız... Biz ki, boyumuza yakı borçluyuz. Elimizde olanı sunmayalım yaraşmaz.

- Elinizde olanı dileyen kim Bey kızı? Ya olmayan istenmekteyse?

- Olmayanı veremeyen tümden defterimizden silik... Der ki anamız, vermeyi bilen, isteneni sunandır. Artığı eksiği olur... Hamı çürümüşü bulunur... Murat odur ki, alan da veren ölçüsünde güzel olmaya koşuludur.

- İşte bizi çekindiren, gocunduran da budur... Ya değmez isek!.. Ya bilmez isek!..

- Onu da kantarı doğru olan tartar bire Yazıcıoğlu. Yeter ki, kuyumcuya kömür, kömürcüye el mas indirmeyesin... Sen yükünden güvenli, ahi ustalığından kuşkusuz ise, değer kolay bilinir.

- Ahinin ustalığından kaygımız olmadı hiç bir zaman...

Biz, yükün yanlışlığından kuşku duyar ve dahi çekiniriz.

- Eh, o zaman da, hiç bir milyar ve dahi kantarın ayarı tutamaz... Çözüm arayan ilkin yükünü doğrultmaya koşulu... Kömüre nakış, elmasa dikiş tutmaz buyurmuşlar. Ve dahi yine buyurmuşlar ki pazara varan pazar eylemeyi, seyrana varan nazar eylemeyi bilmeli... Bilmemekteyse, alıcı da verici de neylesin? Sen hele aç bohçanı bakalım... Dök yükünü ortaya... Yarar mı, zarar mı ondan öte bilinebilsin.

- Bilimi öne sürmeye kalksam Gökçe güzel, bilinin yanında hiç... Dilimle hüner eylemeye kakışsam, dilinden çok geride... Bir tek yüreğimi çıkarıp serebilirim önüne... Ne var ki aradığımda onu da yerinde bulamamaktaysam, suç bende mi?

- Bulacaksın ve dahi çıkarıp koyacaksın ki, ne yazıldığı görünüp, ne istediği anlaşılsın. Davran koca yiğit... Yürek ortaya gelsin...

- Yüreğim, yüreğinde eriyip yittiyse, bana yüklenmek yazılı mı?

- Yazılı ki, hem de nasıl? Sevda dokumaktasın bire Abdülhalim Akı!.. Sevda dokumaktasın da, altına üstüne bir bakmakta mısın? Görmemekte misin ki, dilin dilimde şakımakta... Bilin, bilimde okumakta... Ve dahi yüreğin yüreğimde dokumakta alazını... Sen dahi bunu anlamamakta isen, nice bir boşa debelensen hak değil mi?

- Debelenen kulundur Gökçe Kız!.. Yazılanı silmek, bilinmeyeni bilmek, görünmeyeni görmek buyurursun!.. Sen becerebildiğinden, herkes becerir sanırsın... Korkut Ata boylamalı, Gülçiçek soylamalı suna, buncacık yoksulun yüreği, yüreğinde yansımamakta ise kime dinletebilirim ki, açıklayayım...

- Yoksul kim, yoksulu varsıl kılan kim ayırmakta mısın Yazıcı?

- Seçimi yapanın gücünü ayırmaktayım... Bir de, yüreğimi yüreğinden ayırıp bakabilsem. Bana benim değil, onun yanıt verdiğini bilebilsem...

- Bunun yolu yordamı yazılı değil mi Türkmen yasasında?.. Sınamaya da, sınanmaya da yasak mı kondu ki, bilili bilisizden, yürekli yüreksizden öç almaya sıvansın... Kişi ozan da olsa, kopuzunun teline bir nice vurmakta ise, ciridimin cidasına da bir öylece vuracak.. Topuk basıp atına bir nice binmekteyse, atımın önünde bir öylece inecek... Avlanacağız, avı üretecek... Güleşeceğiz, yiğit avratını yenecek... Dilemekte ve dahi kendini meydan okumak lığa hazır bulmaktaysan, işte at, işte avrat yiğit... De davran bakalım ki, elin, dilin ve dahi belin bir nice işlemekte?

Ellerini uzattı Adbülhalim... Ellerini avuçlarının içinde ısıttı Gökçe... Bakışlarında, bin evrenin nakışlarını işleye işleye birbirlerine sokuldular. Alınlarının alazını birbirlerine aktararak, beyinlerinin fokurtusunu bileştirdiler;

- Madem yarışı açtın, diye fısıldadı Abdülhalim. -Umudu tepene yuf... Sana yenilmek de yenmek ölçüsünde mutluluktur güzelim... Varıp hemen at binelim... Bir görkemli av düzelim... Ve dahi dilediğin yerde, dilediğince güleşelim...

- Ha şöyle Yazıcıoğlu, dedi gülerek Gökçe, Silkelen ve dahi davran azbiraz.

***

Dergâh-ı âli Çavuşbaşısı Cafer Ağa'yı yerlere yatarak

uğurlayan Niksar dizdarı Kâmil Çavuş, doğru konağına at koşturdu. Murtaza, efendisinin merdivenlere seyirtmesiyle birlikte, ardınca çıktı. Selâmlığa gerer girmez, çevresine bakındı Kâmil Çavuş... Ellerini oğuşturarak, baktı kethüdasına;

- Emeklerimiz boşa gitmedi Murtaza, dedi. İzin bizden, gayret sizden şimdi. Efendimiz, dileklerimizi karşıladı. Az önce kaleden uğurladığım çavuşbaşı, kadı Yakup Molla'ya, buyruğu getirdi. Suhte'nin demi heder.:. Öcümüzün alınması zamanıdır. Durmayalım. Kadı, koğulmuş dirlik sahipleriyle toplanıp, önümüzü kesmeden, biz yapacağımızı yapmalıyız. İstanbul'da öyle kararlaştırıldı. Tezden adem devşir, il erleri örneği davranacak ve dahi varıp, medreseleri basacaksın... Bir iyice öğrendin mi, durum nedir?

- Efendimiz, diye yanıtladı Murtaza. Bilmektesiniz, Amasya ile aramızda, Hakale köyünün medreseleri vardır. Sanki biri yetmezmiş gibi, Muhyittin efendi dahi bir tane yaptırmış bulunmaktalar. Zaten iki medrese olandan bu yana, başımız dertte... Salma devşirmeye gitsek, suhte karşımıza dikilir. Yasal değildir diye köylüyü kışkırtır... Senetlerin zamanıdır diye varsak, evlerde oturmaya hakkınız yok, köy odasında konuklanın derler. Bizce kesindir ki, sarraflarınızı soyan da, evinizi basan da o medreselerde okuyan suhtelerdir. Varıp, bir ikisinin canını yakanda, durulur ortalık.

- Düşündüğümüz bu. Lâkin, baskından kimsenin haberi olmamalı. Vurduğunda, örnek diye gösterilmeli ki, ötesinde gücümüz kanıtlansın.

- Anlamaktayım efendimiz. Tasalanmayınız. Olvarıp, iki medreseyi de yıkmak boynumuza borçtur... Zaten, sekbanlarımız, basılmanın hıncıyla kıvranmaktadırlar. Şimdi

önlerini açtık mı, seyreyleyin nice bir iş ederler...

- Bizce, medrese baskınında, Müslüman sekban kullanmayasın. Ne olsa, dine saygındırlar. Suhte el vurup, kamet almaya kalkışanda, namaza dururlar ki, oyuna geliriz.

- Doğru buyurdunuz efendimiz. Hristiyan leventlerimiz de bir o kadar vardır.. Tasalanmayın. Niksar üstünden devşire devşire Hakale'ye varırız. Ordan ötesinde izniniz, öcümüzü komaz... Bir güzel alırız. Göreyim seni kethüdam?.. Becerdiniz mi, her birinize birer altın ödül ki, dokunulmadık dukalardır her biri...

- Biz görevimizi yapacağız efendimiz. Gölgenizde öcümüzü alacağız. Ancak ödülü duyanın da ağzı sulanacaktır ki, vurduğu yerden kan çıkarmacasına...

- Birkaçını mutlak heder edin. Hazır Hakan fermanı da elimizde... Görelim sizi. Eşkıya'nın hakkından bir nice gelinir, ispatlayın.

- Başüstüne efendimiz. Tez haberlerimizi alır. Gönlünüzü erinç içinde tutarsınız, diyerek iç kapıdan, sekban koğuşlarına indi Murtaza...

BEŞ

Murtaza, Kekit çayı vadisinden Hakele köyüne doğru ilerlemekte. Çayın kıyısındaki tümseklerden birine çıktığında, beri yanda ince pencerelerin sarı sarı yandığını gördü. Atlarının üstüne, elleri palalarında bekleşmekte olan sekbanlarına baktı... Yan yana oturmuş birer kümbet örneği taş yapıları denetledi... Tümseği aştıklarında, onların da, karanlığa gömüldüklerini ayırdı.

Ellerini oğuşturararak, "uykuda bastıracağız suhteyi," diye düşündü. "Onların bizi bastığınca... Bak nice bir doğranmakta kişi... Akıllarını başlarına getirecek bir oyun etmeliyiz ki, ötesinde rahat olalım efendimizin umduğunca." Atını hızlandırdı. Sekbanları da ardına takıldılar hemen.
Uzaktan uzağa köpek sesleri duyunca, gülümsedi. "Bu yana köprü yok ki... ît suyu görende durur ve dahi öte yanda ürür. Dilediklerince ürüsünler. Biz bir kez uykuda bastık mı, ötesi kolay," diye geçirerek, doğru medreselerin yan yana kuruldukları koyağa yöneldi.

Suhraverdi, Aybastı dönüşü gecikmişliğine kızıyordu. Parama çiftliğinde coşkuyla geçirdiği saatleri düşünmeye

durdu. "Kim bilir nicedir ersizdi kokana," diye düşündü " Bizi konuklamaya teşne oluşundan hiç bir şey anlamamıştık. Anlayamazdık da... Anadolu toprağının eri avratı konukseverlikte birbirleriyle yarışmazlar mı her zaman? Bu da öyledir sandık. Meğer niyeti başka imiş... Molla efendi diye diye bizi ağıla kapadı. Atımıza yem, bize yiyecek ve dahi gönül hoşluğu verene borç... Durup kızmanın yeri mi? Karanlığa kaldıksa, bizi kapacak değiller.

- Hamdolsun, tüfengimiz iyi, palamız keskin... Döğüşe döğüşe, bileğimizi de güçlendirdik bir iyice... Daha ne isteriz? Karşımıza çakacak bizden zorluysa, tanrı kelamına çökeriz ki, durup dinlemeye koşulu... Ötesinde ne olabilir? Hiç... Az ilerde Hakale var... Daha çayın berisinde yan-yana kurulu iki medrese. Hangisinin camını çalsak, kapıyı açarlar bize... Suhte suhteyi arkalamaya koşulu. Azbiraz uyuruz. Uyuruz ya... Hem de biz değil, aynı zamanda hatun da bir rahat uyur. Nice dönenmekteydi yoksul... Kalçalarının arasına tüm bedenimizi sıkıştırıp, içine gömmeyi kurardı. Yazık, sızmışlığında koyup, yürüdük... Keşke geceyi orda geçirseydik... Bir gün gecikmek, zararımıza olmaz niceyse... Sınava sokup, icazet aldık diye mansıp verecek değiller a... Ah şu Gaybi molla... Geceleri, tekke ve dahi imaret dışında konaklamayın dememiş olsaydı..."

Durmadan alıp verdiği düşüncelerinin arasında, Keltik vadisince uzanıp gelen nal sesleriyle durakladı; "Bu yörenin avratlarının tümü hovarda olsa gerek... Şuraya bak, Bizden başkaları da var vadinin içinde. Eh, hani haksız da değiller... Sefere gitmemekteyse erler, çift bozup leventliğe soyunmaktalar. Başka köylerde, başka avratların tadını alanda da, koyverip gelmezlenmekteler. Yeter mi yolda bir iki çimmek

genç kişiye? Yetmez... Yetmezse, boynuzunu yaldızlatır ki bir güzel, deyme keyfine... Kim bilir, Amasya'ya varana daha bir nice av tutacağız? Yaşasın bire!.. Zaim konağı basarsın, körpe piliç tutarsın... Köy yerine varırsın, kızışmış avratla güleşirsin... Doğrusu, devlet bize mansıp verse, cariye satın almaklığa bir nice uğraşır idik... Oysa şimdi, boş avratın tümü bizim... Böylesi daha bir iyi..." Sesler yeniden içini bulandırdı. Atının yelesini tuttu... Uzun süre çevresini dinledi. "Yok Suhraverdi Molla," diye kendini düzeltti. "Bunlar, Baykara faslından değil, bir uğursuz işten gelmekte ya da var-maktalar. Hele bir kolaçan eyle bakalım."

Murtaza ve sakbanları, dere kıyısınca ilerlemelerini sürdürdüler. Medreselerin kunt gölgeleri karanlığın içinde daha koyu bir biçimde belirince, yürüyüşünü yavaşlattı Murtaza. Ötekiler de hemen kethüdalarına uydular...

Arkaları sıra ilerlemekte olan Suhraverdi, tümünün devinişini izledikten sonra kesin bir kanıya vardı; "Bunlar baskıncı bize kalırsa... Hele basacakları yeri bir kollayalım da, ötesinde varıp, yoldaşları çağrılamak ve dahi basanı basmak boyumuza borç olsun," düşüncesiyle yeniden yürüttü atını. Önündekiler nasıl kollayarak ilerlemektelerse, o da aynı biçimde yürüdü.

Medrese açıklığına geldiklerinde, dağılıp sarmaya durduklarını anlar anlamaz; "Aboovvv!" diye bağıracakken kendini güçlükle tuttu. "Bunlar bizi aramaktalar anlaşılan. Ve dahi biz sanıp, yirmilik medrese bebelerini hırpalayacaklar. Allahtan, kapılar kapalı olsa bari... Eğer değilse, bir iyice can yakar bunlar. Yakar ya, atımız yürük. Surdan Tekke'yi aştık mı, biz bunların tepesine ineriz bir güzelce... Yeter ki, sabaha dayansın bebeler," der demez, atının başını çevirdi.

Gözleri açılıvermiş, yorgunluğundan eser kalmamıştı.

At zorlanarak, Hakale tepesine yöneldi. Her tepeyi çıkışta bir başka tepeyle karşılasa karşılasa zorladı atını Suhraverdi.

Murtaza, iki medreseyi de çemberinin içine aldıktan sonra yardımcılığına seçtiği Apostol'la, Yetvart'ı çağırdı;

- İlkin bir kovuk arayalım, dedi. Bulamaz isek, pencereleri zorlayalım.

İkisi de, yöneldiler. Kapıları, kuzuluklarını zorladılar ses çıkarmadan. Suhtelerin, arkadan dayakladıkları belli oluyordu. Tam pencereleri zorlayacakları sırada, aklına bir şey geldi Murtaza'nın... Durdurdu, omuzlarını dikerek yan yan pencereye yönelenleri.

- Daha uygunu var., ikişer kişiyi duvardan atalım, pek yüksek sayılmaz duvarlar. Bize kapıları içerden açsınlar.

Medreselerin dört bir yanını kolaçan etmenin güveniyle, baş salladılar. Hemen, omuzdan omuza tırmanıp, duvarın üstüne çıkardıkları, avluya atladılar. Kasım Bey medresesinin kapısı, menteşelerinin üstünde döndü. Ardına dayanıverdi. Muhyittin medresesi avlusuna atlayanlar ise kan ter içinde uğraşlarını sürdürüyorlardı. Kapının tırkazları yandan olmalı, içerden de kilitlendiğinden, bir türlü iki kanadı birden açmak olası değil... Murtaza iki kapıyı da açmadan, davranmayı istemiyor, ilk anda işlerini bitiremezlerse, ne olacağını kestirmediğinden, kapının yanında varıp;

- Ne durmaktasınız? Diye haykırdı. Haykırmasıyla pişman olması bir oldu. Ne var ki, iki medresenin suhtesi de korkuyla yataklarından doğruldular. Dışarı uğrayan birikişi, hemen haykırışı bastırdı;

- Baskın var... Tez hücrelere. Kapıları dayaklayın!..

Murtaza, bir an boş bulunmanın öfkesiyle, kapıyı yumrukladı. Yanındakileri Kasım Bey Medresesine yollarken ayırdığı birkaç kişiyle birlikte, duvardan ip attı. İçerdekiler ipleri tuttular. Suhte, ilkin kendini güvene alma kaygısından, avludakileri unutmuştu. Hücre kapıları birbiri ardınca, dayaklandı.

Duvara tırmanan Murtaza, kapıların dayaklandığına güvenli, bakındı. Sonra birden, ipin ucunu tutarak aşağıdakilere;

- Tırmanın, dedi. İlkin ötekilerin işini bitirelim. Sonra buraya geliriz.

- Kapının önüne atladıklarında, Yetvart yanında dikildi;

- Kethüda ağa, ya buradakiler yoldaşlarına yardıma gelirler ise?

- Tasalanma... Kapının önüne gözcü koyacağız. Biz tümümüz, ötekine yükleninceye burdakileri tutarlar. Hadi, iki kişi bırak da, bilerek yürü...

- Bir türlü kapıyı açamayan iki sekbanı, dışarda gözcü bırakırlarken;

- Kimseyi kaçırmayın, dedi. Kaçmak isteyeni de vurun.

Seyirterek Murtaza'ya yetişti. Birlikte Kasım Bey Medresenin avlusuna girdiler. Tümü birden sayvana açılan kapılara üşüşen sekbanların umutsuz umutsuz çırpınmalarını gördü Murtaza... Kapıların sağlamlığı karşısında çaresiz, bakmıyorlardı. Birden, avlunun gerisindeki yedek dayaklardan birini kaptı. Koçbaşı gibi kullanarak, hücre kapılarını zorlamaya başladılar.

Gerinip gerinip vurdukları kapılar, büyük bir dirençle karşı koyuyorlardı koçbaşına. Menteşelerinin, ağaçla-

rının sağlamlığı, üçer kişiyle yüklendikleri koçbaşının her vuruşunda, tümünü yıkacak ölçüde geri tepmesiyle karşılanıyordu. Sonunda, beşer altışar kişi birden yüklenmeye başladılar. Gerilip koşarak geliyorlar ve güm diye kapıya vuruyorlardı. Her vuruş, kapıları sarsıyor, gümbürtüsüyle birlikte, içerden bağırışlar geliyordu...

Kollarına basan yorgunluk, her birinin öfkesini daha bir artırdığından, vuruşlar daha bir sertleşti... Ağır ağır iç avlunun karanlığı aralanmaya başladı. Murtaza ve sekbanları, son bir çabayla, kapıya saldırdılar. Birden ardına değin devriliveren kapının boşluğunda hız alamayıp, yere yuvarlandılar.

Kapının ardında ak donlarıyla bekleşmekte olan suhte, kovanı basılmış arı oğulu gibi haykırarak, dışarı fırladı. Toparlanıp palasını sıyıran sekban, can havliyle kaçmakta olan delikanlıların ardınca koşuştu, içerde, donup kalmış

İki suhte yakaladı Murtaza... Gözlerini, korkunun buzuyla kaplı, gözbebeklerinde duyunca, palasını savurdu... Öyle gözleri korkuyla açık, omuzlarından aşağı kayıverdi birinin kafası. Başını çevirerek, ötekinin gövdesini yardı... İki büklüm yığıldı suhte... Hücrenin içinde kaç kişi olduğunu düşünmeden, araştırdı. Sonra, avludan dere boyunca bağırarak koşmaya başlayanların ardınca gidenlere baktı. Bir kez başarmış olmanın yorgunluğunu duydu bedeninde. Herşeyden vazgeçip, at binmelerini buyurmamak için kendini zorladı. Yeniden yapıştı koç başının ucundan.

Onun göre birkaç sekban da soluk soluğa yapıştılar. Birlikte yeniden vurmaya hazırlanırlarken, nal seslerinin çağıltısında irkildi Murtaza... Aydınlanan Tekke tepelerine baktı.. Az önce uğrattığını sandığı arı oğulu at binip, lata

savurtarak üstüne gelmekte idi...

Doğrulup bağırdı sesinin bütün gücüyle;

- Sekbanlar... Tez at binin...

Çevresindeki birkaçı hemen atlarına seyirttiler. Ama, suhtelerin ardınca koşanlardan ses yoktu... Muhyittin Medresesi önündekileri de atlanmış buldu oraya vardığında. Onlar, gelenleri Murtaza'dan önce görmüşler, diz ve çenelerinin titreyişiyle, çoktan atlanmışlardı. Bir an durakladı. Yetvart'la Apostol'a baktı;

- Tez gittikleri yönde yoldaşlarımızı arayalım, diye buyurdu.

Aynı anda, kulaklarında çağıldayan sesler, Hakale tepesinin başında koptu. Sekbanlar, yoldaşlarını unutarak atlarını mahmuzladılar. Atlar, acıyla kişneyip, vadiye doğru atıldılar...

Mederese boşluğuyla, vadi gölgeliğine girmek üzerelerken, Amasya suhtesi arkalarında bitti. Gaybi, sekbanların kaçıştıklarını görür görmez haykırdı;

- Geriden gelenler medreslere baksın. Biz arkalarına düşüyoruz...

Atlarının hızını kesmeden, vadiye daldılar. Önlerinde alabildiğine kaçanların kovalamaya başladılar. Bu arada Suhraverdi, çevre söğütlüklerden duyduğu bağırışlara yetişmek amacıyla, bir bölük ayırıp, dağıldı... Ağaçlıklardan çıkar çıkmaz, doncek kaçışan öğrencilerin ardında pala sallayarak, yetişmeye uğraşan sekbanları gördüler.

Atlıları ilkin kendi yoldaşları sanan sekbanlar, durumu sezdiklerinde geç kalmışlardı. Direnmek için bile zamanlar olmadığından, her biri bir köşeye yıkıldı kanlar içinde. Suhraverdi, çevrede daha olup olmadığını araştırarak, Gay-

bi'nin ardına düştü. Bir kısa anın bile, korkuyla kaçanı ne kadar ilerlettiğini o zaman anladı... Atını durmaksızın mahmuzladığı halde bir türlü önünde gidenleri görmemekteydi. Ardına dönüp baktığında, kervanlaşan yoldaşlarının yetişmeye uğraştığını gördü. Coşkuyla dikildi atının üstüne. Palasın ışıl ışıl sallayarak;

- Yettik bire! Diye naralandı. Yettik... Hele bekleyin!...

***

Davran koca, bir eliyle posteki sakalını, bir eliyle kalın çoban sopasını kavramış tin tin, yaylaktaki çobanları denetlemeye gidiyordu. Yol dönemecinden, kopuzu omuzunda kabağı belinde ozanı görünce durakladı. Eskisi gibi çok uzakları almayan gözlerinin görüş alanına girmesini bekledi yabancının. Sonra birden irkildi. Sopasını omuzuna yaslayarak, iki eliyle birden sakalını sığazladı güleç güleç... Yabancı yanına geldiğinde kollarını açtı;

- Hele de Haydar canımıza!.. Yıldızeli postuna Pir Sultan olup oturduğundan bu yana bizi unuttu bellemekte idik!.. Yollara da, yolcuya da alkış olsun, unutulmamışız...

- Siz Abdalın amacısınız Sultanım, diye yumuşacık yanıtladı Pir Sultan. Anadolu pîri Hüsmen Babamızı da yitirdikten öte, yüz döneceğimiz kim kaldı?

- Pîr yitende ocak sönsün olası mı Abdalım, diye alay etti Davran Koca! Yesevi pirimiz çerağı tutuşturalıdan beri yanıp gelmemekte mi?

- Yanıp gelmekte, hem de yakıp gelmekte efendim... Güvencimiz bozulduğunda yolunuza düşmemiz de bu yüzden değil mi?

- Düzen yozmuş Pîr Sultan!.. Yozanda, herkes kendini kurtarmaklığa davranır olmuş.

- Ya herkesi kurtarmaya zorunlu olan neylermiş pîrim? Annacında durup baka mı bilirmiş? Yok! Biz bunu bellemedik. Ve dahi inandık ki, her dem biri vardır.

- Yanlış inandırmışlar sana sultan... Her dem kurtulmaya herkesin kendi borcu vardır. Bunu bilmemekte ise, hep başkalarından medet ummaklıkla geçirir yaşamını. Ve dahi sürekli düş kırıklığına uğrar. Oysa insan yaşamaklığa gelmiştir. Yaşamak da öyle bir döl, bir rahim sunulmamakta insan olana... Her dem söke söke alınmadı mı, tadı mı olabilirmiş ki?

- Anlamaktayım efendim, diye durakladı Pir Sultan. Türkmen ulusundan da çıkar kalmamış ulusuna öyle mi?

- Kim dedi? Biz kuralı söyleriz bire Pîr Sultan!.. Sen ünün dört bir yana yayıldı, her koyakta, dergâhta, bârgâhta, otağda ve dahi obada nefeslerin söylenir diye her bir dediğin hemen yerine getirilecek mi beklemektesin?

- Biz söylemekte isek, yoksulun davasıyla, doğrunun nefesini söylemeye çabalarız. Bizden öncekiler nicesini söylemiş biliriz... Bizimki de onlara bir halka ise daha ne isteriz...

- Doğru buyurdun Türkmen abdalı... Uzayıp gelen zincirin, ulanıp gidecek ucuna bir halka seninki. Ve dahi bilesin ki, çok bir usta demircinin taktığı bir bakla... Öyle olanda uzanıp gitmeye hak kazanır. Seninle bilerek nice bir ozan, nice bir Abdal var... Yunus'ta bir nice var ise... Bilesin ki, ulanıp gitmeye yaraşır kılmaz isen, oncasınca unutulmaya dönersin...

- Bu bilgiyi verene alkış pîrim. Sizden öğüt alan, işini

yarım koşun mümkün mü? Biz dilimiz döndüğünce, buyurduklarınızı yerine getirmeye çabalarız. Gayrısında bellek toplumdan, dilek ozandan buyurmamışlar mı?

- Buyurmuşlar... Hem de çok bir güzel buyurmuşlar. Tek tek insanlar, anımsamak istemediklerini tez unuturlar Abdalım... Ne var ki, toplumlar, bir kalıtım gibi sürdürüp gider iyiyi de kötüyü de... Unutmasın, yeniden kendini aynı yanlışa atmasın için...

- Biz de bunu anlatmaya gelmedik miydi beyimize? Ve dahi dala yaylağa varmadan yanıtımızı alıp, dönmeye koşulmadık mı?

- Hele hele!.. Türkmen yaylasına varan, Türkmen beyine konuk olmadan sıvışsın yazılı mı? Varıp yüz sürelim Beyimizin eteğine... Ola ki, bizim de bilmediğimizi anlatmak dileğindedir... Yozuğun cücüklenmesinde katkısı vardır da, habersizizdir. Hele davran bakalım.

- Sen bilmeyende, bey bilsin mümkün mü pîrim. Onca tarikat ve dahi fütüvvet ehli senin bir sözüne ayet değeri biçmekteyken!..

- Biz doğaçtan söyleriz bire Abdal... Bize eğitileni aktarırız. Ama, Bey de ozan gibidir. Eğitileni geliştirip aktarmaya koşulu. O yüzden, bizden kolay anlaşırsınız onunla. Bizim eğittiğimiz durağan ise, onun diyeceği akışkandır bilesin. Neden dersen, o yönetmenin gereklerine de koşulmuştur da ondan... Biz şükürler olsun, bundan arığız...

- Yine uyarınla gönendirdin bizi Pîrim... Buyrunuz, dediğinize uyalım.

Bey bu kararlarını beklemekteymişçesine Dorak'ın üstünden yanlarına iniverdi. Sanki uçarak gelmişti. Sanki kulak verip adının geçmesini beklemişti. Pîr Sultan irkildi.

Davran Koca kalın sakallarını okşadı kıvançla. Abdal'ı kucakladı Bey. Omuzlarından öptü... Sırtını sığazladı bir iki;

- Yıldızeli Pîri otağımızı gönendirmekte. Gelişini neye borçlu olursak olalım, kutluyuz. Hoş geldiler, safa getirdiler!..

- Hoşgördük Beyim!.. Daha yüzünü görende aydınlandık... Yayla havası ciğerimizde tütende ulularımızın yanına varmak boynumuza borç dedik. Hem öğüt alırız. Hem gördüklerimizi anlatırız. Bize bili getiren canımızı götürse alluş... Varıp oturalım. Öğrenelim eğitmenimizden neylememiz gerektiğini...

- Öğrenecek, öğretmeye koşuldu mu, işlerin yozmasına şaşmamak gerek öyle ya pîrim, diyerek Davran Kocaya baktı Abdal.

- Öğretirken de öğrenilmez mi Pîrim, diye Davran'dan önce atıldı Bey.

- Öyle ya, az önce uyarılmıştık, diye hayıflandı Pir Sultan. Biz tekkeye fazla alıştık efendilerim. Pirimiz elini ve dahi postunu sırtımıza yükleyip gideli, dediğimizin üstüne yoktur alışkanlığına vardık, demek. Buraya gelmek, her yandan yararlı oldu. Az önce, pirimizin azarıyla derneştik. Şimdi de beyimiz eleştirmekte!..

- Kim? Biz mi? Biz ancak öğrenmeye koşuluyuz. Öğretmek haddimiz de yetkimiz de olmadı. Öyle bir söz dedikse bağışlayın...

- Şaşkına dönen, kendine dönmeli... Bağışlayan kim, bağışlanacak kim? Davran Koca pîrimiz, bizi öyle bir yere çaldı ki Beyim, size bile sağınmayı unuttuk öyle ya!

- Haksızsınız! Davran Kocamız, hiç bir zaman, hiç bir yerde gerekli olandan ötesini dememiştir de yapmamıştır

da!.. Ulusumuz dimdik ayakta durmakta ise, ninemizden ve dahi Saylan pirimizden aldığını, aldığınca sürdürdüğünden böyledir bu...

- Biz de bunu söyledik Beyim, diye sevecen söze girdi Davran. Bizim bilimiz durağan, yöneteninki akışkandır, dedik, çare aramaktaysan, var eteğine yüz sür...

- Yöneten senden ulanmamaktaysa, doğruya mı varabilirmiş ki Kocam, dedi birini bir koluna, ötekini öteki koluna takan Bey!... Varıp obamızı şenlendirelim ki, boyumuz sevince karsın...

Birlikte yamacı tırmandılar. Daha yolun başında atını salıverdi Bey, Dorak, eğitimli olmanın gösterisinde, kasıla kasıla doğru tavlaya yöneldi. Bey'le, Davran Koca'nın arasında Pîr Sultan'ı görenler, saygın bel büküşlerle selâmladılar üçünü de...

Boyun obaları arasından geçerek, otağa vardılar. Doyran, tepsinin üstüne çoktan kımız taslarını dizlemişti. Onlar gören kocalar da, tek tek işlerini bırakıp otağa yöneldiler. Bey varıp, Pir Sultan'ı postuna oturtmaya davrandı. Öteki direnip Davran ve Kamber kocaların arasına diz çöktü. Doyran hemen tasları dolaştırdı. Can suyundan üçer yudum içip birbirlerinin gözlerine baktılar. Pir Sultan, sonunda bütün gözlerin ağzında kenetlendiğini görünce, tasını bağdaşının yanına sürdü;

- Ülkenin dört bir yanında yangın tutuşturdular Beyim, diye söze girişti. Bu yeni kişizadeler, topraklara el tomakla yetinmediler. Tefecilerden, tefeyle para alıp, daha bir fazlasıyla yoksula dağıtmaya durdular. Onu onbirbuçuktan aldıklarını, onu onüçten aylığına kiraya verir oldular. Elbette aradan bir yıl geçtiğinde kimse borcunu ödeyememekte

Borcu bırakın, faizini ödemek tem aciz düşmekte. Bir iki yıl geçti mi, halleri duman... Toprak elden gitti, çoluk çocuk aç ki, anlatılamaz. Bununla yetinememekteler elbet... Faizin dinen haram olduğunu ve dahi kadı annacına çıktıklarında, senetlerin bozulacağını bilmekteler. Satu bazar etmekteler... Bende şu değerde bez ya da tuz vardır, alır mısın demekteler. Böylelikle, on yıllık bezini ya da tuzunu elinden almaktalar yoksulun. Anlaşılan nice bir çürüğe oturduklarını onlar da görürler. Görende, bir de yolsuzluklarını kadı hüccetiyle pekiştirmeyi kurarlar. Öyle olanda dirliğin sahipliğini hüccete bağlayacaklar. Ne var ki, kadılar, nice bir sofu soyu olsalar da, kitaba bakmaya koşulular. Kitap bunu vermediğinden, karşı durmaktalar. İşte o zaman, ademler yolsuzluktan vazgeleceklerine, kadıyı değiştirmeye sıvanırlar. Sıvananda, medreseli ayaklandı. Ayaklanması görev... Ondört onbeş yıldır göz, diz ve dahi dirsek çürütmüş onca tuvana suhte, bıyığı bitmemiş kişizade ardında mansıp beklemeye durunca neylesin? Derneşip, tahtı ters çevirmeyi istese hakkı. Oncasını istemezlendiler yine... Varıp, pek uca çıkmış olanları bir iki sarsalayalım, yoksulun yanında yer tutalım dediler. Kadılar ve dahi sancakbeyleri ile, Türkmen dirlik sahiplerinin tümü, yapılanlara alkış çekti. Ama, bu kez de il erleri kurulup, suhtenin demine heder buyruk çıkartmışlar. Kendi aralarına da ilerleri gibi sekban tutup, medreselerin üstüne varmaktalar. Duyduk ki, Niksar sancağının Hakale köyündeki iki yirmili medreseyi basmışlar. Hiç bir şeyden habersiz, iki genç suhteyi öldürmüşler. Baskını, gören Yörgüç Paşa sahtelerinden Suhraverdi, tezden yoldaşlarına haber uçurmuş... Amasya'da, Küçükağa, Mehmet Paşa, Bayezit-i Veli medreselerinde nice bir suhte var

ise, çarşıyı basıp, demircilerden yarak, cebecilerden tirkeş ok yay ve dahi mızrak devşirip, atlamışlar. Tezden çıkardıkları ulaklarla, Havza'dan Firuz Ağa, Safranbolu'dan Süleyman Paşa, Vize'den Sultan, Merzifon'dan Çelebi Mehmet, Kastamonu'dan İsmail Bey, Atabeg Gazi suhteleri, bölük bölük Niksar üstüne uçmaya varmışlar. Bunu duyan canlarımız ve dahi babalarımız da, aba altına pala saklayıp, bir suhteye karışmaklığa duranda, biz geri basalım, olasız idi... Vardık gördük. Niksar'ı basıp, sekbanların kethüdasını ve dahi yeniçeri dizdarı Kâmil Çavuş'u bir güzel öldürmüşler. Ne var ki bölüm Anadolu'daki zalim tüccar ve dahi tefeciye ders olmuş bu... Hemen bir araya gelip, il erleri adı altında özel birlikler kurmuşlar. Her bir yanda suhte avına girişmişler Beyim... Onlar kıyıda köşede tek başlarına yakaladıkları suhteyi, demi hederdir... Surda soyguna, burda oğlan çekmeye, filanca yerde avretle işrete dalmaya suçlayarak gidermekteler... Suhte neylesin? Yalnız gezmeye korkup, bölükler halinde gezmekte. Ve dahi elbette kalabalık yerde, çeşitli kusurlar da olmakta. Bizim gibi bir uzun tarikat, ahiyan gibi geçmişlerinde sağlamca bir fütüvvet erki olmadığından, iş kargaşaya dönüşmek üzere... Neden derseniz, onların böyle bil-diklerince davranışı düzene konulmadı mı, yakında, birbirinden keskin bölüklerin, birbirleriyle vuruşmasına döner iş. Duyduğumuz ve dahi bazı yerlerde gözlerimizle görüp taşra çıkardığımız bazı şeyler kuşkumuza hak verdirmekte. Levendin ve dahi çift bozan reayanın bazısı da öğrencilerin arasına sızmakta, hatta başlarına geçenleri de bulunmakta Kayseriye ötesinde. Bunların kime ve dahi nice hizmet ettiklerini bilmemekteyiz. Vuralım, kiralımdan öte söz bilmemekteler. Genç kişilerdir. Ve dahi bir kez amaçsız vurup

kırmaya döndüler mi, bunca emek, bunca bilimle yetişenleri usta haramiliğe sıvanır görürüz ki, biz bile hakkından gelmeyelim. Ya da hakkından gelmeye sıvanıp, biz oğullarımızı kıralım... Sanırız oynamak istenen budur. Niceyse, ne görgüleri, ne bilileri örgütlü savaşıma yetkin değil. Yiğitlik yarışına girdiklerinde, onca biliyi şeytanlık yoluna döktüler mi, kırmadan oturtmak olası görünmez. Öyle olanda, biz bizi kırmaktayken, bunlar faizi kaymaklandırıp, tümümüzün ölüsüne gömüt bırakmazlar ki, dönüp baktığımızda neyleyeceğimizi bilmeyelim. Doğrusu bu il erleri bizi çok pirelendirdi... Kim varacak il erliğine? Ya bizim canlarımız, ya sizin bahadırlarınız, ya ahilerin fityanı!.. Eee!.. Sonra? Geride bizi sağlamca tutacak kim kalacak? Bunlar birbiriyle harmanlaşıp güleşe duranda? Edirne Kırkpınarı'nda, birbirini öldüren kırk pehlivan örneği, bitirinceye kırarlarsa, karşıdan bakan sahiplenmeyecek mi geride kalanı? Düşün beyim. Düşün ve dahi bir nice çare bulmakta isen buyur ki, yol yakınken onu işleyelim. Yoksa bilirsin, iyiye diye başlayan iş, kötüye varanda, yangın tümümüzün eteğini tutuşturur ki, üstesinden gelemeyelim. Gayri biz yükü üstümüzden attık. Yükümlenilmesi gereken ne ise buyurmak, Alkaevli beyine düşmekte. Buyursun, işleyelim, diyerek sustu. Yutkundu. Tasından üç yudum daha kımız olarak, dalgın dalgın çevresine bakındı.

- Eh, dedi Davran Koca!.. Ninemiz bu günleri bilmekte ve dahi hazırlıklı olmak gerektiğini söylemekteydi her zaman... Daha Sultan Süleyman'ın atası cennetmekân Fatih döneminde, bir sağlamca tutulması gerektiğine inandı. O yüzden, biz Bozoklularla olsun, Kalender Çelebi'yle olsun orda devinirken, yakamızdan tuttu... Varın yiğitliğinizi ken-

dinize isbatlayın, dedi... Boyun yaşamaya gereksinimi var. Yaşamak da üremekle olur. Tükenmekle değil... Az adem seçin. Desteğinizi gösterin. Ve dahi tek can kırdırmamaya bakın... Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Germiyanlı'nın bir bölüğü çekip gitti Anadolu topraklarından. Biz de çekip gidelim istenmekte. Sakın oyuna gelmeyelim. Çekip gidecek idiysek, niye geldik? Niye kökleştik? Asya tümümüze yetse idi, kök salar mıydı Horasan erleri burda? Kök salmaya zorlar mıydı? Demek ki dönüş yok. Bu yurdun başına ne gelmekteyse bilerek katlanacağız, buyurmuş idi... Biz de onun ellisi olarak deriz ki, bu yurt bizim. Başına ne gelmekte ise bizim başımıza yağmakta. Ve dahi kırımsa kırım, yıkımsa yıkım ortak yaşamaya koşuluyuz.

- Koşuluyuz ya, diye atıldı Kamber Koca! Bizi bize kırdırmak düşündeyseler neyleriz? Bir tutarız kendimizi. Bir dururuz durduğumuz yerde. Sonra? işte Pirimiz eğittiler. Reayadan ve dahi sekban sarıcasıyla yeni kişizade uyruklarından adem karışmaya başlamış suhtenin içine... Olgelip, bize hörlerse neyleriz?

- Karışmayan kaldı mı? Diye atıldı Doyran, sanki söz kendisine gelmekteymiş gibi. Karışmaktan karışmaya ayrım olmak gerek. Kimi iyilik için kimi kötülük. Ancak, reaya leventlerini de kötülememek gerek... Biz nice bir böyle karışıp, mayalandıksa bu yurtta, onlar da böyle karışmaların sonucu... Aslında işi doğru tutmalı... Yeni zenginlere uyruk olmaktalarsa, zaten uyrukluktan ayrı mı duruyorlar? Değil... Onlar için değişen ne? Eski dirlik sahibi, ülkeler boyu soyguna götürmekteydi... Yeni dirlik sahibi hemen öteki köye yolluyor... Üstelik, ülkeler boyu giderken, annacımda asker bulması olası idi, köyden köye vardığında kendi gibi

yoksulu... Hangisini soymak daha kolay? Bir efendi değiştirmeyle, bunca kolaylık var ise, sekbanı sarıcası yanlışta değil... Anladığımız o kendi ekmeğinin kavgasını vermekte... Ve dahi efendisi nereye sürmekte ise, oraya varıp yanmakta fırıncı küreği gibi...

- Ecemiz doğru buyurur, diye yeniden söze girdi Pir Sultan. Hak söyler üstelik. Ve dahi Gökçe ninemiz gibi söyler. O da, işin gizini çekip sürüverirdi önümüze... Tam burasından almak gerek bizce... Efendilik yarışına girenlerin yoksulu kullanması gelenek. Ve dahi beyçemizin bakışından alınanda, yoksul karşıtımız değil...

- Yoksul, kendi efendiliğinin yarışını verinceye değil elbet. O yüzden hörleyip kırsanız ne, dedi yeniden Doyran. Biz kök saldık buraya da, o öksüz mü? Aslı aranırsa, önceki efendisi de sonraki de yaban ona... Birine alışmaktayken, ötekinin gelmesi neyi değiştirir? Bizce hiç!.. Hiç olanda da, yeniyle birleşip, eskiye sıvanmaktaysa, geçmişin azbiraz öcünü almak diye görmemeliyiz. Bunda, azbiraz dağdan gelenin bağdakini kovması da etkili olsa gerek...

- Beyçemiz, bize çok eski bir öcün varlığını mı söylemek diler, diye sordu Kamber.

- Tersine, diye atıldı Doyran. Öçler unutuldu. Ve dahi kaynaşma gerçekleşti. Başka dağlardan gelene, bağdakini kovmakta demekteyiz. Ve dahi o yüzden öç aramak yerine, işin aslını aramayı önermekteyiz...

- Bican'ın kıvılcımlanan bakışlarında, bir şeyler sezdiler. Tartışma kesin bir sonucu varmadan Bican'ın ağızını açıp tek sözcük söylemeyeceğini bile bile, yine de umutlandılar. Umutları boşuna gitti. Gözlerinde sonsuz bir sevecenlik ve beğeniyle karısına bakıyordu. Ve bu bakışları izleyenlerin

gözlerinde de, Gökçe Beyçe'ye bakan ışıltılar vardı. Seyran Bacı, eskilerden bir sav dinlemeye hazırlanarak;

- Doyran Beyçe, dedi. Amacın bizi hınçmaksa, buyur. Ancak eğit ki, bilimiz, bilinle bilenip, aydınlansın. Demek istediğin nedir? Deminden beri izlemekteyiz. Ve dahi görmekteyiz ki, sen bize ninemizin aydınlığını yansıtmaktasın. Hem de olduğunca değil... Öylesini tümümüz beceririz. Olması gerektiğince götürmektesin savını. Hele ilet bakalım ilet ki, kararımız aydınlık olsun!.. Nedir işin aslı?

- Az önce söyledik Bacı nine, dedi Doyran. Kaynaşan biziz... Bizimle kaynaşmak yerine, kulluğunu efendiliğe çevirmek dileyen pençik oğlanlığından gelen!.. Onca ademi devşirip, eline silâh vermektesin. Sonra da güçlü olduğunu fısıldaya fısıldaya eski ortaklarını kötülemektesin. Ve dahi hakkından geldiği gün, hakkı olarak bir dünyayı önermektesin... Neyler kul? Başını diker ve dahi egemenliğinin tadını tadanda, seni de bilerek sürükleyip önüne katar... Katarken de neyi hazır bulmakta ise yutar bir güzel... Hazır olan ne vardı? Senin yumruğunu ensesinden ayırmadığın reaya mı? Kapar alır... Ümera mı, çıkartır bir yasa, postuna konuverir... Tekkenle ocağını alır, başına çalarsın ki, başın dik durabilmekte mi? Dediğimiz bu... Bunu önlemenin yolu, işin aslına dönüp, başından sürdürmek olsa gerek... Aklımızın erebildiği de bu!..

- Biz ucundan tutmaktaydık işin, dedi suçlu suçlu Pir Sultan. Beyçemiz kaynağından suvarıverdi tümümüzü...

- Şimdi anlamaktayım Davran Pirimizin azarını... Ve dahi şimdi kavramaktayım beyimizin eleştirisini... Bundan öte, yoksulun yanında olacağız. Olacağız ya, hangi yoksulun... Ölenin mi, öldürenin mi?

- İkisi de yoksul ise, ilkin birbirini kırmasını engellemek gerek değil mi bire Abdal Koca, dedi Doyran. Karşı karşıya olana işin gizini anlatıp, yan yana getirmek değil mi? Onca sözün, bunca sazın buna yetmemekte ise, biz yoksula yer mi kala! İşte dediğimiz; Yeni egemenliğinin pekişmesine sıvanır yıllardan beri. Ve dahi işin ucuna varmak üzeredir. Tez davranıp uslu yürünmez ise kıvırdığınca kıvırıp, kuruluverir devletinizin üstüne...

- O devlet başına çalınmaz m'ola? Diye sormaktan kendini alamadı Kamber Koca...

- Çalınanda, sizinki de tuz buz olmaz mı, diye yanıtladı Doyran.

Bir susku kapladı otağın içini... Can havliyle herşey olup bitmişcesine kımız taslarına sarıldılar. Üçer yudum içtiler. Gözleri, umutlu bir geleceğin nakışlanması amacıyla Beylerinin ağzına dikildi. Bican Bey yudumladığı tası, dizinin dibine bırakırken;

- Duyduk ki, dedi Seyran Bacı'nın gözlerine bakarak;

- Yazıcımız Mehmet Koca'nın oğlu Abdül halım, Gökçe Kız'la yarışıp güleşmiş ve dahi üste gelmiştir, ilk kırkım ayının birinci günü toy düğün eylemek isteriz. Her bir yana okçular yollana... Ve dahi Türkmen beylerine duyurula ki, örtmek ayının son haftasına beklenmekteler. İlkin biz, Osmanlı gelmeden bir toplaşıp, karara varalım. Osmanlı'nın düşünü açıklık kazanmış ve dahi Beyçemizin aydın bilisi, kocalarımız ve dahi Abdallarımızın önerisi ile ne yapılmak gerektiği açıklanmıştır. Hatunumuzun buyurduğunca, bizi sürmek mi, yoksa uyrukluğa razı getirmek mi dilemekte, şimdilik açık değilse de, bu yurdun bizim yurdumuz olduğu kesin. Devşirme, nice bir vurduğunda kaçar sanırsa, yanılmak-

ta... Kim sanırsa yanılmakta. Öyleyse bunun böyle olduğunu kanıtlamamız gerek. İlkin biz, Türkmen beyleri, düğün öncesi bir kurultay toplayalım. Ahi Baba ile şeyh Mehmet Efendi ve dahi Bektaş Çelebiye gidecek ulaklar da, erken gelmelerini dilesinler. Gelebilirlerse!.. Niceyse Evran Ocağı da, Anadolu Pîri de onurlandıracaktır bizi... Onlar, sürüp çıkarmaya devinirlerse, biz yerleşip köklenmeye sıvanalım... Öylelikle, kursağında koruz isteğini ve dahi, o devletini çürütüp yıktığında, biz yeni süren bir filiz örneği çiçeklenir, meyveleriniz yeniden. Bunun için de ulaşamayacağı koyaklar, erişmeyeceği yaylaklarla, zaten kılıç üzere malımız olan yerleri seçelim... Ahi örgütü ustalarını, tekke örgütü babaların katsın yanımıza... Sürülerimi yine yaylasın. Erlerimiz ve dahi bahadırlarımız yine göçsün yaylaktan kışlağa... Ama, menzil konak, bizim köylerimizden geçsinler. Hem korunma, hem kapanma açısından gerekeni bu... Böylelikle, Türkmen'i yolcu sanan, hanına konakladığında şaşsın... Sonra da onurlandırır ise ilkin Sultan Selim'e, onurlandırmaz ise, olvarıp Hakana durumu anlatalım. Hem yerleşelim, hem de yerleştirelim ki, kendi düzenlerine bile aykırıdır soygun... Neden derseniz, soygunu ortadan kaldırmaklığa dönük olur yerleşmenin kuralı... Büsbütün arttırmaklığa değil... Öyle olanda, vurup kaçmanın suçu ne? Gelirsin, vurursun ve dahi ne ki, birikmiş, altından saf, gümüşten has erden genç, avrattan güzel, maldan iyi, melaldan elverişli, kapar dönersin. Oysa yerleştin mi, üretime dönük olmaya koşulusun. Birikimi sen sağlayacaksın. Ve dahi senden güçlüsü gelir ise kaptıracak ya da direneceksin ki, kapmasın... Hatunumuz bir doğruca, kocalarımız bir güzelce buyurmuşladır. Anlattığımızda bir duraklatsak bile, bizim yerleşmemize

zaman kazandırırız. Sonrasında, çürüyen, dökülüp tükenir, biz yeniden dikiliriz. Pir Sultanımıza alkış ki, tam zamanında uyardı bizi. Ve dahi bundan ötesinde olacak, salt yoksula desteklik etmektir. Baktık ki, direnmeye durmakta, azbiraz da biz yardım edeceğiz. Baktık, boyun eğip, tükenmeye razı gelmekte, onu tüketip, yerini alacağız... Ama bilerek, ayrılıksız... Yeniden tasını kavradı. Çevresindekilerin de kendini izlemesini bekledikten sonra, yudumladı. Her birinin onaylayarak kımızını içtiğini denetledikten sonra; İmdi ulaklar dört bir yana seğirtsinler... Gökçe kızla, Abdülhalim oğlana muştu verilsin... Tezden yaraşır hazırlık görülsün...

***

Bican Bey, hakanın yanından çıktıktan hemen sonra arz odasına girdi Rüstem Paşa. Süleyman, gözlerinde parıltılarla eteğinden doğrulan birinci vezirine baktı;

- Kargaşanın önlenmesi nedenlerini sorduğumuzda, Bican bey küffar üzere sefer önerdi benim vezirim!.. Akla yatkın buluruz... Uzunca bir zamandır seferden uzak kaldık... Bir büyük döğüş, yerinden oynayan her bir şeyi yerleştirir. Hem üretimi artırır, hem tüketimi gerektiğince karşılayacağından, toplumu rahatlatır, demekteler. Düşünmeye değer bulduğumuzdan, aktarırız. Hele bir ardını, önünü hesaplayıp karar kılına!..

- Zaten divan-ı hümayunumuz da, bir seferin gerekliliğinde birleşmiş idi... Ancak belli ki, Türkmen Tahmasb'ı korumakta kararlı. Geçen seferinizde, deryaya levent saldıkları nedeniyle seferden kaçmışlar idi... Şimdi de, şahlarının ardımızda dilediğince at oynatmasını sağlamak amacıy-

la, bizi batıya sürmek dilerler... Sizin bunca zaman uğraşıp oturttuğunuz düzeni kemirmek isteyenlere izin vermezsiniz efendimiz... Turgutça Paşa'ya beylerbeylik, korsan reislerine beylik bağışlamanız bile yeterli olmamakta... Mansıptan yoksun kaldı ya da gelirimi beğenmediği için Türkmen aklıyla, derya üstünde yeniden korsanlar belirmekte... Aydın Reis, on parçadan artık gemi ile, Akdeniz kıyılarını vurmakta... Sinan Paşa kulunuz ne zaman kovalamaya çıksa, sığınacak bir yer bulmakta... Gemileri yakıldığında, hemen yenilerini donatabilmekte. Yaylak yolları üstünde köyler kurup ya da kurulmuş ve dahi örenleşmiş köylere konup, yerleşmekteler. Oralara ne fermanınız, ne hükmümüz varabilmekte... Sancak beylerinizi bırakın, beylerbeyileriniz dahi, izinsiz girememekteler... Bunlar devlet içinde devlet olmaya sıvanırlar efendimiz. Yıkıcılıklarını sarayınızın içine değin sokacaklarını sanmaktalar. Yanılmaktalar. Tahmasb, yeniden kendini güçlü görüp doğu kalelerinize saldırmakta... Nice bir dizdarınız, nice bir serdarınız, öldürüldü... Tez üstüne varıp, gereken ders verilmeyende, ardımız açık batıya yönelir isek, korkarız yerleşmeye duran Türkmenle buluşup bütün. Anadolu'yu elden alır. Bizce, ilkin doğuya sefer eylenmeli. Türkmen şahı bir iyice ıhtırılmalı ve dahi' Türkmen'in doğudan umudu kesilmeli... Ondan öte buyurmaktaysanız, tez hazırlık görülüp, batıya varılır. Ve dahi, okyanusa değin bütün Avrupa sancağınızın altına alınır!..

- Ya, dedi Sultan. Demek divanımız böyle düşünmekte. Sizin önerileriniz de böyle.

- Biz efendimizin sağlık ve dahi saadeti uğruna çalışmaya koşuluyuz Sultanım... Bundan artık düşüncemiz olamaz. Neden derseniz, sizden öte bağlılığımız olmadığın-

dan... Oysa, düşmanlarımız öyle değil. Her birinin bir dalda takıntısı vardır. Ve dahi bu takıntıların adına, efendimizin karalarını etkilemeye uğraşmaları doğaldır...

- Düşüneceğiz, dedi Süleyman. Düşünmemiz gerek...

- Nice buyrulur ise efendimiz. Biz buyrultuları hazırlatmış idik.. Şimdilik beklesin. Aydın ve dahi kesin kararınız gereği uygulanır her bir şey...

- Demek ki, divan batı yerine doğuya sefer eylenmesi kanısında!..

- Ferman efendimizin. Divan, buyrukları uygulamaya yükümlü. Ancak, ardımızdaki tehlikeyi ezmeden davranılması sakıncalı görülmekte efendimiz.

- Anlaşıldı, diye izin verdi Sultan.

Rüstem, yeniden eteğine kapanarak öptükten sonra, gerileyerek çıktı hakanın katından. Divana yöneldiğinde, alnındaki terleri sildi. "Nice bir etkin olabilmekte şu Türkmen beyi," diye düşündü. "Tez çağrılayıp, bir görüşmek gerek... Başının ardında gizleneni ancak o zaman görebiliriz. Sanırız, küçümsemekle hata eyledik. Daha ilk gelişinin ardından, tutup konuşturmamız gerekir idi... Biz aldırmadık. Ve dahi niceyse üst geleceğimize güvendik. Ama, ne zaman hakanın yanına varıp dönse, bizim yeniden tedbir düşünmemiz zorunlu oldu... Tezden kırıp, gidermemiz gerek bunu. Bir kez daha yöneltebilirsek doğuya... Bir kez daha kaçaklığa zorlayabilirsek tümünü... Ondan ötesinde başkaldırmaya can bırakmayız..." Atlandı... Topkapı sarayının bahçesinden ağır ağır Hünkâr iskelesine inerek, konağına yollandı...

Veziri çıkar çıkmaz, arz odasının penceresinden izlemeye durdu Hakan. Ulu çınarların arasından kıvrıla kıvrıla

iskeleye giderken; "Azbiraz mola vermek gerek Rüstem," diye düşündü. " Azbiraz duraklayıp, ordan yola çıkmak gerek... Uzun yaşadık ama değişimi kabullendirecek denli uzun değil... Azbiraz duraklar isek, yeniden atılmaya zaman kazanılır. Türkmen'i kararlı gördük. Biz duraksamaz isek, onlar davranacak... Davrananda, ne olacağını sen bilmezsin... Ama, geçmişimiz açıklamakta... Dedemiz dahi, onca satveti içinde çekinmekte ve dahi kollamakta idi Türkmen'i... Her sefer sırasında varıp Beyce Gökçe ile kurultay kurmayı alışkanlık edinmiş idi... Şimdi yerine geçen de ondan kalır değil gördüğümüz... Ve dahi, adımımızı hesapsız atar isek, çoban kollayan kurt örneği bekledikleri anlaşılmakta... Anadolu ve dahi Rumeli kocalarının sözünü almamış olsa, böyle dikilmezdi Bican Bey... Demek ki, biz de hesabımızı iyi görmek zorundayız..."

Karar vermiş olmanın erinciyle kamburu düzeldi. Döndü... Başını kaldırdığında, Akağa Sefer'in iri gövdesiyle karşılaştı;

- Mahmut Paşa'yı çağırın, diye buyurdu.

- Akağa, kürkünü uçuşturarak kapıdan uğradı... Yerine oturuncaya Mahmut, eteğine kapaklandı. Başını dikti Hakan. Akağaya gözleriyle çıkmalarını buyurdu. Sefer Ağa, arz odasının çeşmelerini açа açа geriledi. Çıktığında, Mahmut'la hakandan başka kimse yoktu geniş salonda...

- Süleyman, okşayan gözlerle kalkmasına yardım etti Mahmut'un;

- Yanına güvenilir adem al... Devlet işi işleyeceksin. Var... Vezirimiz Rüstem Paşa 'nın kaddini bük... Sonra durakladı. Çevresine bakındı. Ölümü nekristen olmalı, diye buyurdu. Ayyuka çıkmasında sakınca vardır...

Giovanni, ilk kez girdi Nassi'nin dolabına. Karşılıklı koltuklara oturduklarında şampanyaları açtırdı Yosef;

- Ortaklığımızdan çok hoşnuduz sinyor Amantini... Soygunda canınızı kurtarmanız bize büyük erinç verdi. Doğrusu çok akıllıca davranmışsınız. Efendimiz, hemen gerekli tedbirleri aldılar. Gümüşler gitti, ama bunu yapanlardan da öcümüz alındı. Bundan sonrasında çok daha yararlı işler yapacağımızdan kuşkumuz yok...

- Efendim, dedi Giovanni. Biraz daha dayanırsak, Anadolu'nun bütün ticaretini ele geçirmemiz işten değil. Yeter ki, batı bir süre daha erinç içinde bulunsun... Savaştan uzak kalsın. Tam oluşma sürecinde sanayi. Eğer bir kez yıpranırsa, Anadolu ahalisinin durumuna düşeriz. O zaman, eskiye dönülür ki, zararımızın altından kalkılması olasız... Bizim işyerlerimiz, sizin bankalarınız iflâs eder. Bir on yıl daha böyle sürdürürsek, sizin faizler yükselir... Bizim getirdiğimiz mallar çeşitlenir. Ve almaya koşullanır Asyalı... Henüz onlar ayrımında değiller işin... Gedikleri hâlâ çalışmakta ise, artan nüfusun gereksinmesini karşıladığından. Bir de yeni zenginlerin, iyidir diye kendilerine yerli, kullarına yabancı malı almalarından. Ama, yabancı malının yerliden iyi olduğunu anlamalarına az kaldı. Bunu da sağladık mı, Anadolu ahisi eskiciliğe katlanır ki, bizim kârımızı hesaplamak olasız hale gelir...

- Onlar da bunun ayırımındalar sinyor, dedi Nassi. Hakana savaş önermişler. Hem de batıya sefer eylemesi gerektiğini anlatacaklarmış. Eğer buna kalkışırsa, hem asker hem para vermeye hazır olduklarını bildirmişler. Türkmen Beyi Bican, tümünün adına bugün Sultanla görüşmekte imiş... Rüstem Paşa efendimiz de, hemen divanı toplayıp sefer ka-

rarı alacaktı... Ancak, batıya değil, doğuya sefer eylenmesini istemekte... Bu bize, otuzbin altına patladı.. Elbette tümü cebimizden çıkacak değil... Balyosunuz sinyor Domenico Treviseno, Avusturya Balyos'u Busbecq, Fransa Balyosu de Codiynac beşer bin paylaşmayı kabullendiler. Üstünü tüccarlarla, biz tamamlayacağız...

- Elbette tamamlayacağız efendimiz, dedi Giovanni... Kaz gelecek yerden tavuğu esirgememek, tüccarlığın birinci kuralı.

- Öyleyse oyalanmayalım, diye doğruldu Nassi Hemen varıp efendimize, tümümüzün dileklerini sunalım ki, kendisini yalnız sanmasınlar.

- Efendimizin yalnız olacaklarını sanmamaktayız efendimiz, dedi Giovanni. Yalnız biz tüccar değil, bütün devletler de ardında... Dilemektelerse, Şarlken bile istedikleri gibi bir anlaşmaya yanaşırlar. Çünkü, öyle bir savaş makinasının üstüne varmasının ne demek olduğunu biliyorlar. Şimdi bizim, savaş üretimi yapmaya dermanımız yok.. Ancak bir zaman daha tüccar malı ürettiğimizde ve bunları dilediğimiz gibi satabildiğimizde ötekine hazırlıklı oluruz. Savaş demek, sınırların ve kıyıların kapatılması demek. Oysa biz depolarımızı doldurduk. Burdan götüreceklerimize ise para yetiştirmek kolay değil... Bir kez çökertirse bizi Anadolu Ahisi, bir daha belimizi doğrultmamız olasız. Bir savaş, onları zengin bizi yoksul kılar efendimiz. Ne edip eylemeli, savaşı önlemeliyiz. Dahası, varsın azbiraz yararlansın Anadolu ahisi... Doğuya kaydırıp, bütün Avrupa ve Anadolu'yu güvenlik içinde tutmaya koşuluyuz.

- Bilmekteyiz Sinyor... Bildiğinizden, elimizden geleni ardımıza komamaktayız. Ancak, tümünün birleşip, karşı-

mızda tutum takınacaklarını ve özellikle sefer kararı çıkacağı bir zamanda bunu yapmaları, hesaplarımızı altüst etti... Belki daha da gerekecek altın... Gerekse, bilsek, hemen öderiz. Anlarız ki, yandaşlarımızın bize güveni vardır.

- Güvenmeye zorunluyuz efendimiz, dedi Giovanni. Bunun ne demek olduğunu bilirsiniz siz... Zorunlu olununca, sonuna değin ortak davranılacak demektir. Dilemekteyseniz, hemen balyosumuza gideyim... Venedik Bankası'ndaki hesabınıza gerekli olan yatırılsın. Yeter ki, bunun önüne geçilsin.

- Birkez divan karar verirse, diye başını salladı Nassi. Hükümdar bile olmazlanırken düşünmek zorundadır... Bu devlet kurulduğundan bu yana ülkeyi divan yönetmekte... Hükümdar da, vezirler de sözcüdürler... Eski divan olsa sızmamız ve dahi isteklerimizi geçirmemiz daha bir güçtü... Çünkü orda, çıkarlar temsil edilmekte idi... Birinci vezirler beyleri, ikinciler ahileri, üçüncü, bilginleri dördüncü, askeri tutar. Böylelikle bütün sınıfların ortak çıkarı çakıştığında karar kesinleşir ve uygulanır idi... Şimdi, divanın tümü değişti... Bir tek çıkar söz konusu uzun zamandan beri... Altın!.. Altının hazırını bulunca da, aramaya gitmeleri anlamsız... O yüzden gerekirse fazlasını vermeye hazır olmalıyız.

- Hazırız... Siz hemen varıp, duyurun. Bir aksilik sözkonusu olursa, bedelini ödeyelim.

- Bakarsın, çok az da olsa zaman zaman başını diker Hükümdar. Öyle bir zamandır. Ve öyle zamanlarda, baskının her yandan birden yürümesi gerekebilir. Umarım, gereksizdir. Umarım, biz boşuna üzülmüş oluruz. Varıp gideyim efendimizin yanına. Öğreneyim ki, zamanında tedbir almaya davranmış olalım...

Giovanni'yi öyle oturur bırakarak, Galata iskelesine yürüdü...

***

Birinci Vezir Kalın Ali Paşa elindeki defteri Nişancı Mehmet Çelebi'ye aktardıktan sonra dikildi;

- Buyruğunuz üzere, cennetmekân Rüstem Paşa hazretlerini terekesi çıkarıldı efendimiz. Devle hazinesine aktarılmasını ferman eylediğinizden, her bir şeyin ayrıntısı yazdırıldı. Bunlardan düzenlenen bir özet toplam da, hemen sunulmak ve dahi yüce efendimizi fazla yormamak amacıyla, birinci sayfaya geçirilip, nazar-ı şahanenize sunuldu...

Süleyman, vezirinin konuşması biter bitmez nişancıya;

- Özeti oku, diye buyurdu.

- Mehmet Çelebi, yaşlılığında artırdığı hımhım bir sesle, defterde yazanları okumaya başladı;

- Sekizi Ferhat Paşa, onu Karahisarî, ikisi şeyh Hamdullah yazması ve dahi yüzotuzu altın kaplamalı yüzü gümüş ciltli, ikisi Bihzat nakışlı sekizbin Kur'an... Her bir sayfası nakışlı, tezhipli ve dahi altın varak üstüne kendi yazması, zebercet serpme ciltli Osmanlı tarihi... Beşbin, sahtiyan ciltli değişik kitap... Beşbin sırmalı hil'at.. Binyüz altın işlemeli başlık... İkibindokuz yüz aba ve dahi yün kumaş... Yüzotuz altın üzengi... ikibin zırh... Bin yük külçe ve ham gümüş... Sekizyüzaltmış kabze altın işlenmiş kılınç... Binbeşyüz gümüşlü tolga... Bin gümüş topuz... Altıyüz gümüş eğer... Beşyüz altın işlenmiş eğer... Otuzüç tane çok değerli mücevher... Seksen bin tülbent... Anadolu ve dahi Rumeli'de bin çiftlik... Bursa'da dörtyüz yetmişaltı ipek tezgâhı... Çeşitli

yerlerde dörtyüz yetmişaltı çarklı değirmen... Clisa'da altı büyük havuzlu tuzla... Yüzyetmiş köle... İkibindokuzyüz at... Binyüzaltmış yularlı deve... Yediyüzseksenbin değerli para olmak üzere toplam yüzonüç kere yüzbin duka altını eder ki, bu özet toplamda, vakıflar, camiler medrese, mescid, köprü ve dahi imaretlerle, çeşmeler yazılı değildir. Onlar, hayrını yaptırana işlete vesselam!.. Sözcüklerini bitirir bitirmez, başını kaldırdı Mehmet Çelebi.

Sultan, dinlediklerinden pek hoşnut değilmişçesine başını salladı;

- İkide bir bize rüşvet aldığından yakınırlar idi... İyi ki fazla üstünde durmamışız... Biz varlığının daha fazla olduğunu sanır idik...

- Aldığında da, karşısındakini üzmeden alır idi efendimiz. O yüzden, bunca hizmetinde fazlası olmamıştır. Hatta hatırlatırız, bir keresinde, Erzurum Beylerbeyisi cennetmekân Musa Paşa, at bahası diyerek beşbin altın göndermişti de, Erzurum'un üç binden ziyadesine tahammülü yoktur diye, ikibini iade etmişlerdi.

- Bildiğimiz, her bir gelir kaynağını alabildiğine işletmesini beceren adem idi... Umarız onun dolu bıraktığı hazineyi, siz daha bir artırıp, aratmazsınız selefinizi...

- Bağışınıza sığınırım efendimiz, diye eğildi Semiz Ali Paşa... Cennetmekân selefimizin dirayetine erişmek güçtür. Biz para işlerinde fazla tamahkâr davranmamakla suçluyuz. Bunca zamandır, has gelirimizden öte akar sahibi de olamadık. İzniniz olur ise hazineye, Rüstem Paşa'nın devşirdiğidir yazısını yazıp defterdar hazretlerine öyle teslim eyleyelim ki, eksiltmeye...

Süleyman, birinci vezirinin hazine sorumluluğunu

kendi üstünden, efendisinin omuzlarına atıverdiğini görerek gözlerini kırpıştırdı. Yüzünde belli belirsiz bir gülümseme belirtisi ışıklandı.

- Baka vezirim, dedi. Mühr-ü hümayunu elinde tutan, hazineden sorumlu olmasın, yazılmadı. Ağır gelmekte ise, sorumluluğu bilesin... Tezden gelir kaynaklarını teftiş edip ona göre hazırlık göresin ki gönlümüz rahat ede...

- Ferman efendimizindir. Buyrulanda yapılmasın olasız... Siz ki tanrının yeryüzündeki gölgesi ve dahi dünyanın egemenisiniz. Elbette kulun direnişi boyunca olur...

- Umarız Divan yalnız Rüstem Paşa'nın terekesiyle uğraşmadı.

- Uğraşmadı efendimiz. Aynı zamanda buyruklarınız doğrultusunda, sefer hazırlıklarını görüştü. Ancak, hemen bu yıl askerin alabildiğine Rumeli'ne toplanmasını olanaksız gördük. Onun yerine, Saint-Jean şövalyelerinin çok bir azalttıkları ve dahi kıyılarımızda bile tüccar gemilerini vurdukları anlaşıldığından, bir ada seferi düzenlenmesinde yarar bulundu... Yeni Derya kaptanınız Riyale Paşa, tersanelerinizin ürettiği gemileri kudretinize yaraşır bir seferde sınamayı dilemekteler. Turgutça Paşa ile, veziriniz Mustafa Paşa'yı da yanlarına verdiğimizde, Türkmen de levent tedarik eyleyecek... Böylelikle, biz sefer hazırlığı içindeyken, derya üstünde bir şaşırtmaca düzüp mührü-ü hümayununuzu bir kez daha akdenize basmak dileriz.

- Tez sefer eyleyeceklerse, Turgutça ile bir görüşülsün. Metrisleri, menzilleri, ada ve dahi kalelerin yapısını avucunun içi gibi bilmektedir. Sakın, buyurduğundan dışarı çıkılmasın. Derya kocası ne derse, aynen uyulsun ki, zafer sağlansın. Ada seferi bir güç iştir.

Ancak ustası ve dahi yiğiti üstesinden gelebilir. Bu yüzden, levendin Türkmen'den devşirilmesi çok iyi... Turgutça onları bilir, onlar Turgutça'yı... Göreyim paşalarımı, sakın kahramanlığa özenip, Turgutça'dan haber gelmedikçe yelken basmasınlar.

- Ferman efendimizin... Tezden Turgutça Paşa'ya yazarız efendimiz. Hazırlık düzüp, aynı zamanda Malta önünde bulunsun ki, öğütleriyle adanın alınmasına yardımcı olsun...

- Siz de sefer hazırlığını sıkı tutasınız... Nemçeli, Macar diyarında işler karıştırır imiş... Budin Beylerbeyisi Arsian Paşa'nın bir dileği olduğu söylenmiş idi...

- Evet efendimiz. Vardır. Eğre kalfası fethinin başka zamana bırakılması, onları şımartmıştır. Ayrıca buyurduğunuz gibi Erdel Beyi Simon da Ferdinand'ın saldırılarından yakınmaktadır. Erdel kal'alarından Süakmar ve dahi Toğay'ın Nemçeli'ye teslim olması, yüreğini yakmıştır. Bizim de sefer hazırlığı içi zaman koymamız bu yüzdendir efendimiz. Bilmektesiniz, Nemçeli tüfenk kullanmaktadır. Ve dahi bizim çerimiz, tüfenk önünde duramamakta... Dileriz ki, cebe ahilerimiz tüfenk yapsınlar. Hiç olmaz ise on-onbeş ortayı donatalım...

- Zaman verildi. Hazırlığınızı tezce görün. Ahali nişlemekte?

- Bendeniz de bunu arz eyleyecektim efendimiz! her bir yandan gelen dilekçilerle kadılarınızın arzları göstermektedir ki, yolsuz işler sıkışmış bulunmakta. Ve dahi bağışınıza sığınarak belirtelim, suhtenin başkaldırısını haklı gösterecek kötülükler almış yürümüş haldedir. Ferman buyurursanız, ahaliyi korumaklığa bir adaletname çıkanla efendimiz. Belki böylelikle şu sefer hazırlığında yolsuzluğun azbiraz önü

alınır. Ve dahi sefer içinde, yeterli ganimet devşirildiğinde, yakınmalar sona erdirilir...

- Yazıla, diye buyurur buyurmaz, Nişancı Mehmet Çelebi, parşömeni hazırladı. Hemen yazıla, yinelemesiyle, beklemeye durdu Hakan.

Nişancı az önceki konuşmaları, dudaklarını kıpırdatarak yineleye yineleye, yazmaya başladı; " Şimdiki zamanda mutlu devletimizde duyuldu ki, Tahtı hükümetimizde, subaşıdan ve sipahiden ve voyvodalardan ve naiplerden ve vilâyetler ahalisinden kudretli olan kimseler: Yoksulun kızlarını velilerinin rızası olmadan zorla istedikleri kimselere nikâh ettirmekte... Avratlarını boşatıp muratları olduğuna evlendirmekte... Bazı çok edepsiz kimseler dahi bazılarının dâvasını satın almakta... Yanlarınca bir nice yalancı tanık alıp yalan ve hileye saparak onunla geçinmekte... Yoksula saldırarak hakkın hak sahibine ulaşmasını engellemekte... Bu yolla nice kimselerin hakkı zayi olmaktadır, imdi; Bir vilâyete sancakbeyi ve kadı nasbolunmaktan Murat; Zalimlerin zulmünü reaya üzerinden defetmeyen kararlı olup adalet-i hümayunum zamanında reaya ve berâya âsudehal olmaktır... Şer'i şerife aykırı iş olması sizin dikkatsizliğinizdendir... Büyürdüm ki; Hükm-ü şerifim varıcak taht-ı hükümetimizde olan kent ve bütün insan yaşayan yerlerde ilân ve tenbih ve yasağ ettirip... Subaşı'dan ve sipahiden ve beylerbeyi ve sancakbeyi adlarından ve naibden ve vilâyet ahalisinden bir kişi bile velilerinin rızası olmadan kimsenin kızını evermeye... Nikâhlısını ayırmaya kalkışmaya... Ve davada ilişkisi olmayan kötüleri dahi kimsenin davasına karıştırmaya... Anın gibi kötü ve yolsuzlukla ünlenip dava satmaya... Yalan, iftira ve yalancı tanıklık edenleri gereği

gibi engelleyip kovalaya... Ve bunlarla yetinmeyen zalimleri ele getire... Üzerlerine yazılı bulunan dirlikleri yazıp sipahi olanı hapsed... İsmi ve resmi ile arz ede. Sipahi olmayan kayıt ve tutuklayarak eşiğime gönderesin. Amma bahanesiz ve günahsız olanlara dokunulmaya... Gönül almak için suçsuz kimselerin durumunu bildirmekten sakımla... Şer'i şerife ve ulu emirlere aykırı olarak kimseye zulüm ve haksızlıkta bulunulmaya... Ve bu emri-i hümayunumun sureti taht-ı hükümetinizde olan mahkemelerde sicil defterlerine yazdırıla... Daima içindekilere göre işlemde bulunup aykırı davranılmasına izin vermekten sakınasın... Bu hususlar sonra senden gizlice denetlenip görülür... Herhanginizin taht-ı hükümetinde zalimler tayfasının yukarıda olduğu üzere zulüm ve düşmanlıkları olsa, asla özrünüz makbul olmaz. Mansıbınız alınmakla konulmayıp şiddetli azab ile siyaset olunursunuz... Ona göre aklınızda bulunsun... Ve taht-ı hükümetinizden bir kaziye veya dirlik ve tarakki ve cihat için; Arz gönderilmeli olduğunuzda; Arzların sonuna tarihini yazıp bitirerek eşiğime tarinsiz arz göndermeyesiniz. Ki makbulüm değildir bilmiş olasınız. Ve bu hükm-ü hümayunun varıp ulaştığını yazıp bildiresiniz... Şöyle bilesiniz ki..." Tarihini atıp bitirdiğinde, Hakan'ın yüzüne baktı. Her sözcüğü işlemiş olmanın kıvancıyla gözlerini kırpıştırdı Süleyman;

- Tam buyurduğum gibi oldu. Tez bütün beylik, beylerbeylik ve dahi kadılıklara yollayasınız. Yollandığını da deftere yazasımız, buyruğuyla kıpırdandı.

Nişancı, hemen çoğaltıp tuğralamak amacıyla, divan nişancılarının yanına seyirtti. Birinci Vezir dimdik, buyruğunun yerine getirildiğini bekleyen sultanın yanında, elleri-

ni oğuşturmayı güçlükle engelleyerek dikiliyordu.

- Mehmet Çelebi, çevresine topladığı öteki yazıcılarla, fermanın üstüne, beylerin, adları ve beyliklerini yazıp, mühürledikten sonra, bir kucak buyrultuyla geri döndü. Kapıcıbaşına teslim edildikten sonra, Sultan'ın eli oynadı... Birinci Vezir geri geri çıktı. Ardından görevliler at bindi. Anadolu'nun dört bir yanına Adalet fermanını ulaştırmaya seyirttiler...

***

Turgutça babayı bağıtla bağırta öldürdüler Beyim, diye dikildi Kamber Koca! Cennetmekân pîrlerim, devletlinin derya kaptanlarını, deniz çalkalananda, midesi kabaran köşekler diye çağırırdı da, üstünde durmazdım... Sidik yarışında üstlerine yoktur inanın. Ama tebdir ve dahi görüş yeteneğinden de tümden yoksundurlar. Bunlar savaş içinde yetişmiş cenk erleri değil... Oyun ve dahi dolap kurarak vezir olmuş köhne ademlerdir ki, nice bir anlatmaya dursam dilim yetmemekte... Sizin de buyurduğunuz üzere, Hakan buyruğu var idi sözde... Turgutça baba beklenecek, ondan öte ada fethedilecek idi... Bunlar kendilerinin ne yaman derya eri olduğunu isbatlamaya sıvandılar. Oysa, Turgutça Paşa korsan reislerinden Aydın ile haber yollamış idi... Tam hazırlık düzenlemiş, kendisinin birkaç zaman beklenmesini dilemekte imiş... Bunu punt sandılar efendim... O gelinceye biz adayı alırız. Dediler. Derya içinde, deryayı bilmeyen balıklar örneği olduklarını gösterdiler. Varıp çıktık... Döğüşe durduk. Kırılırız bire kırılırız. Nedenini kimse bilmeye... Derken Turgutça Reis sökün etti ki, ağzı köpürmekte. Ne-

den derseniz beyim, biz hem yanlış yerde karaya çıkmışız. Hem yanlış metris tutup, yanlış döğüş düzeni kurmuşuz... Bağırmakta ki, azbiraz önce küçüklerini bırakın, Ararat örneği dağları bile biz yarattık diye dolanmakta olan saray paşaları kaçacak delik ara-maktalar. Turgutça baba, her bir yanlışlarını şamar örneği suratlarına çarptıkça sendelemekte, renkten renge girip, bağış dilemeye durmaktalar. Onca ademin, onca gerecin acınmasına duran reis baba, öç almak zorunluğuyla yanlışa katlandı. Madem birkez başladınız, sürdürmeye koşuluyuz dedi... Ve dahi bir er örneği, bizimle bilerek cenge durdu. Anlatılası değil... Ak sakalı, yanık teninin üstünde, Göksün buzulu gibi yalpalamakta... Onca yaşından umulmaz bir dinçlikle tümümüzden önde seyirtmekte... Kimsenin varıp ulaşamayacağı kayaların üstünde oğlak cilvesiyle dolanmakta ki, parmağımız ağızımızda kalmakta... Bizim parmağımızı bırak beyim... Niceyse levendiyiz reis babamızın... Saray paşaları dahi dönenmekteler ki, saygın saygın, peylediklerinin bilincine yeni varmaktalar... Derken bir top güllesi... Kayalardan sağlam Turgutçamızı alıp da göçtürmez mi? Başınız sağolsun beyim... Parçasını toplayıp bir bir deryaya savurttuktan öte oralarda duramadım bağışla... Onca levendimizi koyup, Aydın Reisle bilerek vurduk Akdeniz kıyılarına... Öcümü komam demekte Aydın Reis... Ben bu şövalyelere yaşamayı haram etmedikçe, Turgutça babama borcumu ödeyemem. Bilmektesin beyim, ben de ödeyemeyecek borç altındayım... İznin olur ise, varıp deryaya açılacağım... Aydın Reisle bilerek, korsanlığa sıvanacağız yeniden. Derya kocasız olmamakta anlaşılan... Ve dahi görünen o ki, sizin uyarınız hakanı küffar üzere sefere yatırdı. Yerleşenimiz yerleşti... Bahadırlarımız kışlak-

la yaylak yolunu bellediler. Her bir köyümüzde yeterince kocamız var... Bir Kamberin eksikliği düğünü şenliksiz komaz... Turgutça'yı yutan derya, haddine düştü ise bizi de yutsun ki yanına varalım... Amma öcümüzü komayıp alalım ki, adımız reisimize yaraşır olmakla anılsın. Siz izin vermez iseniz adım atamayız bilirsiniz. Ne var ki, Aydın, reis, Kazdağı koyaklarındaki obalarımızdandır. Yaban sayılmaz. Madem dilemekte, gelecek için leventlerimize bir kapının açık bulunması gerek... İzniniz var mı?

Bey, üç kezdir izin isteyen Kamber Koca'nın acısına katıldı bir an... Gerekliliğini öne sürmeden, unutturmayı denemek istedi;

- Dediğin gibi kocam, hakan hazırlık üzere... Küffar üstüne oldu mu, bizde dilemediğince er var... Yeter ki, yolu batıya yönelsin... O zaman öc alınsa daha bir güzel olmaz mı? Derya üstünde bîr adaya sığınmış Saint- Jean şövalyeleri, Akdeniz üzere Hristiyanlığın bayrağını dikebilen son yiğitler... Ko oldukları yerde kalsınlar. Bir ada onca Akdeniz'i kaptırmış olana ne yazabilir? Biz varıp, yukardan ümüğünü sıkanda, adanın canı tezden çıkmaz mı?

- Çıkar ya beyim, bizim öcümüz çıkmaz... Biz doğrudan Maltalı'yı vurmak dileriz. Siz efendisini döğeceksiniz... Elbette bey beyi döğende, uşak uşağa sırnaşır. Koyun biz vuralım derya üstüne... Dileriz olumlu haberlerimizi alıp, onca saraylı paşanın beceremediğini biz muştularız...

- Kamber koca bunca direttiğinde canımızı almaya hak kazanır. Canını vermek dilemekteyse karışmak haddimiz mi?

- Elbette haddin beyim. Biz uyruğuz, siz beysiniz... Canımızı korumak da sana düşmekte. Ne var ki, bizim canımız

Turgutçanınkinden değerli değil... Onunkinin gittiği yerde, bizimki pula satılmaz... Tasalanmayın, biz de ucuza vermeye niyetli değiliz.

- Yanına yeni levent alacaksın. Onları eğitip, yetiştireceksin. Bellesinler derya hünerini. Ve dahi gerektiğinde yetişip, fors çekebilsinler...

- Anlarım beyim... Cenge izin var, ölmekliğe yok he mi? Varsın leventleriniz de bilerek olsun... Biz ölümün, korkanı da korkmayanı da bulduğunu çok gördük...

- Gördünse, boyumuzun sorumunu taşıdığını unutmayacaksın. Ve mümkün olduğunca çok levendi derya üstünde tutacaksın. Osmanlı öce set çekemez. Bu da bize yarar...

- Sağolun Beyim... Boşuna yol tepmediğimden güvenli idim...

- Sen de sağol ki, bizi aydınlatmaya yoruldun. Üstümüze düşen başka iş var ise!..

- Levendi verdiğinizde, hazineyi verdiniz Beyim... Biz gemi çeker götürürüz çalabın desteğiyle... Hem de urganı, topuyla donatılmış olanını...

- Varın sağlıcakla, gelin esenlikle... Alkışımız bu!..

***

Edirne Sarayı'nda inler bulduğu babasının yanına sokuldu Selim. İlkin eteğini, sonra elini öptü. Gözlerinde üzünç doluluğuyla baktı gözlerine. Süleyman'ın gözlerini bulmak kolay olmadı. İrkildi şehzade... Güçlükle göz kapaklarını kaldırdı Hakan. Eliyle yanını gösterdi. Oturttu;

- Baka oğlum, dedi. Karşıdan gören sanır ki, mutlak yetke biziz!.. Ol dediğimiz olur, öl dediğimiz ölür... Başı-

na gelende sen de göreceksin. İlk işin, Nişancı dairesinde saklanan mühimine defterlerini okumak olsun. Orda, devletin neyin üstünde, nice durduğunu ve dahi hangi güçlerin birbirine denkleştirilmesiyle yönetildiğini görürsün. Ve dahi gördüğünde, asıl kulun kendin olduğunu anlarsın bir iyice... Bir de bizden işit ki, "Muhibbi"lige sığınıp sığınıp nice bir şiir yazdığımızı anlayasın... Bu yaşımızda, vezirlerimizin, kadılarımızın, hatta küçücük toprakları yöneten dirlik sahiplerimizin çoktan emekliye ayrıldıkları bir zamanda, biz at binip, kılıç kuşanmaya zorlanmaktayız... Neden? Çünkü biz!.. Osmanoğulları, en görkemli ve dahi en güçlü devletin sahibiyiz, it sahibi bilen bile bakımı, doyumu, yaşamıyla ilgilenmeye koşuludur. Oysa, bizim buyruğumuzda, çeşitli ulustan, çeşitli dil ve dahi dinden onyüzbinlerce insan var... Bunun yanında bütün dünyayı avuçlarımızın içinde tutmaktayız... Sana ilk öğüdüm, ozanları ve dahi bilginleri sevmen olacak... Bilginler, yönetimde, yapmak istediklerini kitabına uydururlar... Ozanlar ise, düzenimizin direğini dikip durmaktalar... Bilmektesin ki, devletimiz Türkmen devleti olarak işe koyuldu... Bir dünya devletine dönüştüğünde, bütün ulusları ortak bir potada eritmek zorunlu oldu. Herkes kendi dilini konuşmakta ise, bu olanaksız. Ya da herkesi bir dinin bayrağı altında toplamak gerekli... Ne kuruluş döneminde olasıydı bu, ne şimdi uygulamaya girebilir. Biz, "dinde zorlama yoktur", kuralına uyduk. Ne var ki, herkese orta bir dil sunmaya da koyulduk. İşte ozanların işlevi burda... Dinde olmayan zorlama, dilde hiç olamazdı. Hazret-i Muhammed'in Müslüman satın alması gibi biz de ozan satın aldık... Ve dahi onlara bağışladığımız her altın, dilde bir sözcük olarak parıldadı... Senin de aklında olsun...

Dinsiz ulus olur, dilsiz olmaz... Osmanlı ulusu kurulacak ise, dil ile kurulacak. Ve dahi dili de, zorlamayla değil, akılda kolay kalan dizelerle kurduğunda tutturabilsin. Bunu birinci ödev bil... Sonrasında, vezirlerin, beylerin sana yardım eylerler... Damadın ve dahi birinci vezirimiz Mehmet Paşa'yı yerinde tut... Devlete yarar ademdir. Rüstem'den açık, ondan tedbirli ve dahi ustadır. Neden dersen, onun yetiştirmesidir ve dahi ne uğruna harcandığını bilir... Lalan Mustafa Paşa birinci vezir olmaklığa teşnedir. Sakın ol... İkinci vezir Pertev, tedbir söylemekliğe yamandır da, iş görmeklikte azbiraz ağırdır... Üçündü vezir Ferhat Paşa'yı sen de tanımaktasın... Dördüncü vezir Ahmet Paşa güvenilir ademdir. Sıkıştığında başvur... Kızılahmetli Mustafa, Türkmen'in bize en yakınıdır... Sözlerini bir iyice dinle!.. Ola ki bir dahi görüşmeyelim. Nekris bacaklarımızı, nefes darlığı göğsümüzü sıkıştırmakta. Yaşlılık belimizi zaten büktü... Dinlenmek duruyorken, neden safer eylemekteyiz deme!.. Eylemeye koşulu olduğumuzdan. Bayezit işinde Tahmasb'a söz verdik. Rüstem bu sözü bozmaya sıvandığından yitirmek zorunda kaldık. Burda oturanın, ne duygularına, ne bilgilerine uyarak davranmaya hakkı vardır. Burada oturan, gereklere göre davranır. Canımız kadar sevdiğimizi paralamak gerektiğinde duraksadık mı, oyuncaklarımız bizimle oynar, bilmiş olalım... Biz bu düzeni, Türkmen kocalarının elinden kurtarırken, başkalarına verelim diye sıvanmadık. Her kitlenin kendi gücü oranında basıncı olacaktır. Ancak, kitlenin annacına kitleyi koydun mu, o güç senin bilincinde ve dahi ne yapılması gerektiği sorusunun yanıtında belirecektir. Ne elin titreyecek, ne dilin duraksayacak. Ettiğinden pişmanlık duymak da yazılı değildir. Neden dersen, her

buyruk verişinde, pişman olamayacak kadar zamanı aştın demektir... O yüzden, dangıl dungulluğuna bakma, Türkmenle söyleş... Uymasan da yararlanırsın. Neden dersen, onlar devletsiz olamazlar. Ama devlet onlarsız duramaz. Bu yüzden bir nice devlet kurmuşlardır. Ve dahi gerektiğinde yeniden kurarlar. Bil ki, son sığınak onlardır. O yüzden de, izinsiz geldiler, bağışsız dediler deme... Dinle. Söylet... Ve dahi, kendince doğru bulmaktaysan, uygulat denileni kırmayı kur-maktaysan öyle ustaca et ki bunu, sezinlediğinde, kendi istediğini sansın...

Soluğunun solmasıyla, durakladı. Selim, derin derin nefeslenen babasına baktı. Düşündü bir an. Sürdürmesini bekledi. Bir şey söyleyeceğini anlamışcasına gözlerinin içine bakınca da;

- Bu sefer örneğinde olduğu gibi mi? Diye soruverdi...

Bu sefer örneğinde olduğu gibi, diye onayladı Süleyman. Olgelip, küffar üzere seferin, kargaşayı yatıştıracağını söylediler... Gerçekti... Mansıp yoksunlarının kimisi, medrese hücrelerinde... Kimi altı bölük halkına yazılıp bey konaklarında... Kimi ahi fıtyanı arasına karışıp zaviyelerde... Ve dahi kimi de tekelerde kaynaşmaktaydılar... Nice bir ölü bahasına da olsa, azbiraz yer alınıp, yeni mansıplar dağıtıldı mı, bir kez daha başını kaldırıncaya, zaman kazanılır. O yüzden yeniçeriyi tüfenkle donattık... Türkmen erlerini kılıçla... Onları öne sürüp kırdırdıktan öte, kalanı küffarın işini bitirir. Yaşayanı da masıpladık mı, buyruğumuza uyarlar... Ele gelir yirmi bine yakın adem Konya Cem bağlarında sizin kavgada gitti... Suhte kavgasında da sekban ve dahi leventten çok adem öldü. Şimdi bu savaş da, bir o kadarını götürende, herkes halinden hoşnut kalmaya koşu-

lu... Koşulu oldu mu, biz de onların dişine kemik vermeye koşuluyuz demektir... İkinci öğüt ve dahi kural da bu... Üçüncüsü ise oğlum, çaşıtlarına iyi kulak vereceksin. Erdel, Boğdan, Nemçe, Frank, ispenç ve dahi Cermen ile Britanyalı neylemekte gözleyeceksin. Moskova kendini, İran şahını, Hint denizinde dolanan Portakallıyı ve dahi bağımsız İslâm emirliklerinin tümünde sen belirleyici olacaksın. Olmadın mı, seni belirlerler bilesin. Bu dünya atanın buyurduğunca, iki hükümdara, yetmeyecek kadar küçüktür. Ya sen hükmedeceksin aklınla... Ya sana hükmedecekler akıllarıyla... O yüzden, her bir şeyi kendi mihengine varacak ve dahi öz çıkarınla karşılaştıracaksın. Kâr gördün mü, dost da, yar da, can-u canan da sınanmaya hazır olmalı... Biz, Avrupa bütünlenmesin diye, Frank devletini, Kırım Girayları bağımsızlık sevdasına düşmesin için Moskova knezliğini kurdurduk. Sen başının ağrıyacağını sezdin mi, kurdur daha bir kaç devlet... Bak ki, birbirlerinin yerinde gözleri olsun... Bunun da en kestirme yolu, ırkların çeşitli oldukları bölgeleri seçmektir. Her biri diğerinin gırtlağına sarılacağından sen belirleyiciliğini sürdürürsün. Türkmen, "gidemediğin yer senin değildir", buyurur... Biz bunu değiştirdik; "Yönettiğimiz yer bizimdir", diyoruz. Nereyi yönetebilmekte isen, orası senindir unutma. Ve dahi bil ki, buyruğun geçmezlenmekte, oyunun geri tepmekte ise, diretmek anlamsız. Neden dersen, başka yere sıçratırsın olayı. Öyle bir yıkıntı bırakmalısın ki ardınca, ötekiler yılsın... Atalarımız da yılgı üstüne kurmuşlardır devleti, biz öyle yürüttük. Sana sevgi üstüne yürütülen devlet örneği verirlerse inanma... Öylesi ancak herkesin eşit olduğu yerde, Cennette bulunur... Devlet, yılgı üstünde durur... Kul yılmalı, dost yılmalı, düşman yılma-

lı... Ancak o zaman ettiğinde sinip buyruğunda seyirttiler. Unutma, dünyanın altın anahtarı senin elinde. Hristiyanların tek sancak altında bütünleşmesine izin verme... Baktın yaklaşmaktalar, birinin önüne azbiraz altın serp... Pazar aç, imtiyaz ver, siparişte bulun!.. Hemen senden yana dönecektir... Yeniden nefeslendi. Çaşnigirbaşının koşturduğu nar şerbetlerini yudumladılar kesik kesik. Yoldan geldin. Gelir gelmez çağrıladık. Tez dinlen, tez yerine var ve dahi bir sağlamca tut Anadolu'yu... Umarız, zafer muştusuyla yeniden çağrılayıp söyleşmek kısmet olur... Olmaz ise, devletin güvenli ellerde bulunduğunu bil... Kul, biz olmadan parmağını kıpırdatamaz. O olmadan, biz yine bişeyler yapabiliriz... Yeniden başlama gücümüz var ise!.. Olup olmadığını ölçmek, hem de her gün ölçmek de senin üstüne görev...

Bayezit, şaşkın şaşkın baktı babasına... Allak bullak olmuştu kafası... Yıllardır yöneticilik yaptığını ve bunun gizini öğrendiğini sanırdı... Babasının anlattıklarıyla önünde yepyeni bir evrenin açıldığını sezinledi. Bambaşka bir sarhoşluğun tadını yudumladı nar şerbetinde. Gözlerini kanlı kanlı babasına dikti... Bunca kanın, bunca ölümün nedenini bir anda kavramışcasına başı dikildi. Yumuşayan bedenini babasının kucağına atıp, kaçmak istedi bir an... Sonra yüklenmeye koşulduğunu görerek, ürperdi. Ellerine kapandı Süleyman'ın... Kuru, buruşuk, ama güçlü parmakların her an gırtlağını sıkmasından kurtulurcasına soluklanarak, kendine hazırlanan daireye yöneldi.

***

Asker güç katmak için yürüdü bedenlere doğru... Açı-

lan gedikten bir an önce geçerek, kalenin dayancını kırmak istiyordu. Efendisi, otağında boylu boyunca uzanmış. Hekimbaşı Sinan'ın gözetiminde, solukları hafiflemişti. Sokollu, götüreceği bir muştuyla ölüye can vereceğinden güvenliydi. "Zigetvar düşmeli," diye düşünüyordu. "Zigetvar'ı düşürürsek, Eğri'de bana oynadıkları oyunun öcünü bir iyice alırız. Daha Rumeli Beylerbeyliğimiz zamanında bizimle uğraşmaya durdu bu Nemçeli... Şimdi ders verme sırası bizde... Bir kez ıhtırdık mı, Sultan yatağında rahat olabilir..."

- Koman yiğitlerim, diye palasını sıyırarak, seyirtti. Gediğe vardığında, yeniden haykırdı. Urun yiğitlerim... Din-ü devlet, sizden gayret beklemekte... Koman!..

Birinci vezirin sırtlarından itercesine seyirtmesi, askere can verdi sanki. Kale bedenlerinden üstlerine yağan mermilere aldırışsız, ilerlediler. Göğüsleri kan içinde, dişleri kenetli ve ellerinde ışıldak örneği palalarıyla saldırdılar. Sokollu, bedeninde bir çarpmayla yıkıldı. Üstüne düşen gövdenin iriliği altında ezildi bir an... Uzun bacaklarıyla, mücevvezesi üstündeki bedenden taşı. Ne olduğunu araştırmaya kalmadan, yanıbaşlarına düşen bir gülle, kocaman bir çukur açtı... Alt alta içine yuvarladıklarında, yüzü gözü toprağa belenmişti birinci Vezirin.

Ondan önce davranıp, kürkünün tozlarını silkelemeye uğraşan kurtarıcısına baktı sevecenlikle... Bildik ablak çehresini araştırdı belleğinde. Sonra birden, omuzunu kavrayarak;

- Hüseyin Paşa!.. Diye haykırdı. Nice bir borçlu kılmaktasın bizi...

- Siz devletin direğisiniz efendimiz. Bin Ağa'nın canı, bir parmağınıza kurban...

- Paşa, dedik, diye diklendi Sokollu... Serdar vekilini kurtaranın ağalığı mı olur imiş? Hemen akşamına hüccetini vereceğiz. Hele yardım eyle de, otağımıza varalım.

Hüseyin, hafif aksayan Sokollu'yu kucaklamasına geriye taşıdı. Otağına götürdükten sonra, ayağını yokladı. Acıyla irkildiğini görerek;

- Varıp, Hekimbaşı'nı çağrılayayım efendimiz, diyerek fırladı otağdan...

Sinan Çelebi, yüzündeki üzüncü, karabaşından sıyrılmanın sevinciyle değiştirmeye davranarak, Hüseyin'in ardına düştü. Sokollu'nun ayağına yapıştığında, gözleriyle yalnız kalmak istediğini belirtince, Sokollu, ağalarını dışarı çakardı. Hüseyin de arkaları sıra çıkarken;

- Sen kal. Diyeceklerimiz bitmedi, dedikten sonra, Sinan Çelebi'ye;

- Buyur... Yad değil... O olmasa, şimdi ölmüştük!..

- İşte o zaman, ordu bozulmuştu ki efendim, diye döküldü Sinan Çelebi. Önünü kimse alamaya ve dahi, devletin sonu gele...

- Hayırdır, diye ikircimlenerek kaşlarını kaldırdı Sokollu.

- Yanınıza gelmek için nice bir bahane uyduracağımızı bilemezdik efendimiz, diye sözü gevelemeyi sürdürdü. Sinan Çelebi. Sonunda; Demek ki Allah, devletin daim olmasını istemekte... Efendimiz, azbiraz önce sizlere ömür... Dar-u bekaya intikal eylemiş bulunmaktalar. Bir neferin gayretine borçluyuz, sizi ve dahi devleti...

- Ne? Dedi Sokollu. Kimsenin haberi var mı?

- Uyumakta olduklarını söyleyerek ayrıldım yanlarından. Kimsenin rahatsız etmemesini de tembihledim efen-

dim. Cafer Ağa, kapısında beklemekte... Cebrail gelse içeri salacağını sanmamaktayız...

- Öyleyse biz varalım, diye doğruldu Sokollu, Ayağının üstüne basmasıyla kıvranması bir oldu.

Sinan Çelebi, ayağının yankılamayı sürdürdükten sonra, bir hap yutturdu;

- Devletlim. Azbiraz soluklanın. Biz varıp, nöbete girelim.

- Olmaz. Soluklanacak zaman mıdır? Bir boşboğaz bozguna neden olur ise, nice bir tutulur bu ordu? Tez varıp tedbir görelim. Ve dahi Cafer Ağa'dan yardım dileyelim.

- Siz bilirsiniz, ama ağzı sıkı adem olduğuna tanıklık ederiz.

- Biz de ederiz, dedi Sokollu. Ama, söyleme diyen olmayanda neylesin? Bağlılığı ölçülmez. Acısından dayanamaz ise, işimiz bitik. Tam da kalenin muştusunu verecek hale gelmiş idik. Yazık... Sonra birden başını dikti. Şimdi yazıklanacak zaman değil. Devlet bizden gayret beklemekte. Hüseyin Paşa, dedi sözünü unutmadığını vurgulayarak. Kolunu uzattı. Hele desteğini sürdür bakalım. Otağ-ı hümayun'a varmamız gerek.

Hüseyin, baston örneği sokuldu Sokollu'ya. Koca vezir, ayağında hiç bir şey yokmuşçasına yürüdü, yüzünü buruşturmasına karşın. Hakan'ın otağına vardıklarında, Hüseyin'i kapıya dikti;

- Cebrail geçmeyecek Paşa, dedi. İşimiz bitende biz haber veririz. Sonra Cafer Ağa'yı da çekiştirerek, içeri girdiler. Başucuna vardığında dizüstü çöktü; Efendimiz diye hıçkırdı. Size muştu getirmek dilerdik. Yetişemedik. Şimdi hüznümüzü unutmaya koşuluyuz. Cafer kuluna Allahtan sabır

dileriz. Bize yardakçılık edecek. Hekimbaşı Sinan Bilgemiz ise, devletinizin görkemiyle durmasını sağlamış bulunmaktalar. Kendilerine nice hayır dua etsek azdır. Sonra birden doğruldu. İmdi, tedbir gerek kocalar, dedi. Durumu bilen dört kişiyiz. Başkası öğrenmeden, sorunu çözümlemeye koşuluyuz... Siz Çelebi Hekimbaşı, cesedi tahnit edin. Biz de Cafer Ağa ile gerekli olacakları düşünelim... Hekimbaşını bırakarak, Cafer Ağa'yı kıyıya çekti. Deriz ki, hizmete dilsizleri verelim. Güvenilir ademlerdir. En azından söyleyemezler... Siz, zaman zaman efendimizin hattını taklit ederek buyrultular yazın... Yakın ademlerinizden biri, Sultan Selim'e yetişsin... Tezden haber iletip, çağrılayalım.

- Hasan Çavuş, sınanmış ulaktır efendimiz, dedi gözlerinden akan yaşları yumruğunun tersiyle silerek Cafer Ağa... Ondan artık bir de kendimizi biliriz. Ne var ki burda gerekli olduğumuzdan, tezkirenizi buyurunuz, tez yollayalım.

Sokollu yeni padişahı kutlayan ve tez elden Zigetvar'a yetişmesini dileyen mektubunu yazarken, Cafer Ağa dışarı çıktı. Ardında Hasan Çavuşla, arz odası olarak, döşenen yere girdiğinde, mektubu hazırlayan koca vezir de dışarı çıkmıştı... İlkin eline bütün yetkilere sahip bulunduğunu bildiren bir belge verdi. Sonra, mektubu tutuşturarak;

- Kulun güvenirliği zor zamanda sınanır Çavuş, diye söze girdi. Ölümü aşıp varacaksın. Ödülünü de cezanı da hızın tayin edecek... Yolda belde, tozda, çamurda, konakta menzilde durmak yok... Biliriz çok bir uzun yol gideceksin... İşte her türlü yetkiyle donattık seni... Atını çatlat, satın alamazsan, sür götür... Ama oyalanma. Sonra kuşağından bir kese çıkardı. Uzattı. Bunu da gerektiğinde kullanırsın. Şim-

di namemizi, Şehzade Sultan Selim han hazretlerine, Kütahya'ya eriştir görelim...

Hasan Çavuş, keseyi kuşağına, mektubu koynuna soktuğu an, gözden yitti...

ALTI

Baba Gregor'un ölüm törenine vardığında, Kayseri kadısı Mustafa Ali Efendi'nin de orda olduğunu gördü Bican... Yanına sokuldu;

- Başımız sağolsun, dedi acılı acılı. Çok bir bilge kişiydi... Ninemizin haldaşı, Saylan kocamızın yoldaşı, bizim de öğütçümüz idi... Yitirmenin acısını onarmamız olasız.

- Doğru buyurdunuz beyim, dedi Ali efendi. Bize çok yararlı olmuş idi... Tarih yazdığımızı öğrenenden, yanımızdan ayrılmadı... "Baka efendi", derdi sık sık, "her horoz kendi çeşnisine göre öter... Şimdi sen de, yazacağını iyi düşün... Her bir şeyin nedenleri derindedir. Kişi gördüğünü yazdığında, görebildiğini yazmış demektir. Ve dahi insan gözü, bilisi, belleğiyle bütünleşmeyince, kördür... Gördüğünü sanır... Tarih yazmaya sıvanan, ilkin Herodot, sonra da İbn-i Haldun'u okumaya koşuludur. Biri görüp duyduğunu, biri araştırıp öğrendiğini yazmayı öğretir. Aralarındaki ayrım, duygu ile bilimdir. Ve dahi biri tanık ise öteki yargıçtır. Okuyana da yargı gereklidir. Neden dersen, tanık kendince anlatır. Yargıç anlatılanlardan yararlanarak hükme

varır. Olgunun altındakini görmeli kişi... Görmedi mi nişancılıktan öteye gitmez... Hakan buyurdu ki, filanca paşa eğitti ki, buna karşılık kadı bilmem kim efendi hükme vardı ki, der geçer. Ve dahi bunu, bir gerek sanır... Oysa iş, bütün bu denilen ve dahi edilenlerin gizini bulup çıkarmaktadır. Bunun için de olguya bakarken, kendini dışlayacaksın. Görünen mi, gösterilmek istenen mi, gördüğün mü, gördüğünü sandığını mı bir yiyince araştıracaksın. O zaman belki derinlere gitmek zorunda kalacaksın Haldun usta gibi... Ama ortaya koyduğu da vekayiname ya da sicil olmayacak... Tarih olacak... Bak nice bir yaşanmakta... Toplumun düzeni değişmeye duranda, kim kimin yanında neden yandaşlığa sıvanmakta? Bileceksin. Yoksa, kadılığından görmüşsündür ki, yalancı tanık, gerçek tanıktan düzgün konuşabilmekte. Yarına yalancı tanık olmakla düzgün konuşabilirsin. Ne var ki yazı bağışlamasızdır. Söz unutulur. Yazı okunur. Okunanda da, her gün bir kez daha suçlanırsın. Yazan kişi, aynı zamanda yapan kişidir. Dağıtıp, tozutup bileştirendir... Bunu becerebileceksen, yaz... Beceremediğine aklın kesti mi, ko hakanın mansıbını da, vezirin ödülünü de... Sen geçtiğine anlar da geçer... Ama yazdığın!.. Yazdığın sana bir sorumluluk yükler ki, nice bir korksan hakkın..." O günden bu yana, yazamamaktayım inanır mısın Beyim? Oysa kolay yazardım. Lala Mustafa Paşa'nın yanında nişancı idim... Ya ağzımdan, ya gördüklerimle pek çok olayı kaleme aldım. Sahipkıran bilirdim Paşamı... Sonra Gregor Baba'nın dediklerini bir düşündüm... Bu koca yapı içinde koca Hakan Süleyman Han'ın bile bir oyuncak olduğunu gördüm... Gördüğümden beri de, hepsini suçlayıp kurtulmaya döndüm. Bunun yanlışlığı da ortada... Nedenini göstermeden, suçla-

mak da övmek de yanlış... Tutukluğumun nedenini öğrenmeye gelmiş idim. Ölüsüyle karşılaştım. Ne var ki, sizden söz ederken, işin gizlini bilenler arasında sayardı. Şimdi görmekteyim, yetip gelmenizden. Bana anlatır mısın, nedir olup biten?

- Anlatacak olan sizsiniz bire Kadı... Biz dağ başında Türkmen, neyi nerden bileceğiz? Hakan buyruk verir, ulus güç, yerine getirmeye sıvanırız durmaksızın...

- İyi beyim, iyi de, Hakanın sefere çıkmasını sağlayanlardan biri olduğunuzu duydum... Bir Zigetvar'dan ötesine gidilemedi... Gidileceği umudunda mıydınız ki, zorladınız?..

- Değirmenciler, "su güçlüyse bendi berkit, bent zayıfsa suyu akıt," derler bilge efendim. Şöyle bir baktığında sözün anlamı bir... Ha bendi berkitmişsin, ha suyu akıtmışsın. Oysa bir düşünelim... Bendi berkitmeye zamanın yok ise, suyu akıtmaya koşulu değil misin... Koşulu olanda neyleyebilirsin? Ya bendi yıktıracaksın suya... Ya gerektiğinden fazla biriktirip, boşuna emek harcayacaksın... Toplumların gücü belirler savaşı... Baktın ki, devlet bendin, toplum suyuna dayanıksız, berkitinceye akıtırsın... Hakan bunu bilmekteydi. Bildiğinden, niceyse akıtacaktı suyu. Akıtacaktı ya, ne yana? İşte önemli sorun bu... Bir katkımız oldu ise, belki işin burasında oldu... Yoksa, haddimiz değil kimseye yol göstermek de, yön vermek de...

- Anlıyorum efendim. Şimdi anlıyorum... Siz bir bahane oldunuz.

- Elbette... Eğer efendinizle, şehzade Bayezit çatışması gerektiğince kan dökebilseydi, on yıldan artık sefere çıkmayan hakan, son deminde yola düşerek, canını tehlikeye mi

atardı bilmemektesiniz? Ama, ahali işin gizini bilmekte. Bir iyice dinlerseniz, siz de görürsünüz ki, saltanat kavgası tepede tepişmektir... Onca cönk ve dahi vaade karşın, bunca eyaletten, bunca insandan toplanabilen ne? Otuz bin kişi mi? Bir Malta kavgasında otuzbin kişi yitirdik biz... Bayezit ya da Sultan Selim birinden biri, haklılığını ahaliye kabul ettirip gerektiğince direnebilseydi, bir nice can giderdi düşünmekte misiniz? Ahali karışmadı bu işe... Her zaman yirmi otuz bin kişilik ordular kurulur... Yeter ki, ademe o gününden iyi gün sağlayacağını bildir. Ve dahi bir kısmını ispatla... Yani ya tarihçi Kadımız, azbiraz altın dağıt, yalnız şu birkaç eyaletten yanma otuz-kırk bin levendi toplayıver... Öyle olduğunda da, umudun ardına düşenin canı tatlıdır. Vururken pek davranır da, vurulmaya durdu mu, tabanı yağlayıp bozulur... İşte Bayezit'in sonunda görüldü... İki günden artık dayanamadı... Dayanamazdı. Ne var ki bildiğimiz, Hakan, dayanır umdu... Onca zamandır taht kavgasına hazırlanan, bunca çürük çıksın, anlaşılmaz... Oysa kendisi cöngü vurdurup, sefer eylediğinde, yalnız Anadolu'dan ikiyüz bin er toplayıverdi... Neden Ahali cengi istiyor, kavgadan kaçıyor da ondan... Onca zaman, sizin efendilerinizin düzenleyip kotardıkları kavga, sonunda birkaç bin kişinin ölümüyle birkaç şehzadenin boğulması.. Ve dahi Şah Tahmasb'a azbiraz altın, daha da önemlisi barış güvencesi sağlayarak çözümlendi... Çözümlendi ya, bir kez umudun ardına düşenleri doyurmak gerekli... Nice doyursun?.. Ademler Bayezit ordusuna katıldılarsa, ya ellerinden alınanları yeniden kazanmaklığa... Ya da mansıp koparmaklığa katıldılar. Sultan Selim yanına varırken de öyle değil mi? N'oldu? Daha dün sayılacak yakınlıkta olvarıp İstanbul'da divanı basma-

dılar mı? Hakan cülus bahşişini mi yetiştirsin? Divanı basan sekizbinden artık kişiye mansıp mı? Bir kez ite kemiği gösterdin mi, vermek zorundasın Kadı hazretleri... Vermemekte isen ya ısıracak, ya ısırılacaksın... Ey, sen çobanlığa sıvandınsa ne ısırmaya, ne de ısırtmaya izin verebilirsin... O zaman, kurdun içine salacaksın sürüyü ki, ölen ölsün, kalan sağlara sahip olabilesin... İşte işin gizi, eğer giz ise... Oysa, tarih bilen kişi, tarihe baktığında, her bir oyunun, bir yanın çıkarı üstüne oynandığını görür...

- Görür de bunca ademin ölmesinde kimin çıkarı var?

- Şöyle bir kısadan saylım mı? Pek çok dirlik boşaldı Ali Kadı efendimiz! Savaşta yararlık gösterenler, bu dirliklere atandı... Yine de boş kalanı var... N'oldu? Dirlik kavgası bitti şimdilik... Azbiraz da olsa yer alındı... Şuhtenin boş gezeni zaten sancak altında savaşa gitti... İş-göreni de bu yerlere atandığında, kavganın neden çıktığı unutulur. Yeni boşalanlara yeni ademler gelinceye kişizadeleri divana yerleştirmek kolay... Dönüp bakacak olana hani danişmendin dense sesi çıkamaz...

- Öyledir de, bir türlü durmamakta yakınmalar, bunu nice bir yorumlarsınız?

- Bazılarının eli gerektiğinden fazla kana bulandıysa kadı hazretleri... Onu kendi kanında temizlemekten öte çare olmamakta... Bir kez tattı mı aykırının tadını, doğrunun çeşnisini alamaz kişi... Eh, onun da yolu bulunur... Selim Han, gelir gelmez ilerleri örgütünün kurulup suhte aykırılıklarının giderilmesini buyurdu. Tez zamandan bunun da üstesinden gelinir...

- Yani demektesiniz ki, her bir şey sonuçta, yeni düzenin yandaşlarına yaradı. Peki başka yararlanan yok mu

bundan?

- Eğer varıp Beç'i alsaydık... Tuna'yı baştan sona denetimimiz altında tutabilse, bunu bir de Ren'le bağlasaydık Kadım, bundan herkes yararlanırdı... Şimdilik Ahiler de yalandı azbiraz... Ambarlarındaki malları tükettiler. Fıtyanın yiğitleri öldüğünden, gedik isteklisi azaldı. Gazi dönenlerin de kuşağı dolu. Düğüne derneğe sıvanacaklar. Zaten o yüzden alabildiğine azalmadı mı son birkaç yıldır olaylar? Şimdi yeniden körüklenmek ve dahi dışardan beslenmek yerine, içerden semirmek dilenmekte ise, yeniden başlayacağından kimsenin kuşkusu olmaya...

- Beyim, dedi canlanarak Ali Efendi... Beyim bağışlayın. Bunca öngörü sahibi olduğunuz halde, neden katıldınız olayların içine? Madem biliyordunuz ki, nasılsa size dönmeyecek çıkarın ucu, neden bunca koşundunuz savaş için?

- Unutuyorsunuz Kadı hazretleri... Biz de bir ulusun başındayız. Ve dahi durgunluk bizim de suyumuzu bendi aşacak denli güçlendirmekte...

- Ali efendi ağzı açık bakakaldı Bican Bey'e... Ne diyeceğini, ne söyleyeceğini bilemedi. Ve daha önce budala Türkler diye yazdığı yazıların karasından utandı...

Grigor babanın dindaşları bir ağızdan ilâhiye başladıklarından, açık ağzıyla katılıyor havasını uyandırdı bir süre. Sonra gözlerinde bitmez bir beğeniyle Bican Bey'e baktı!..

***

Françesko, Süleyman'ın konağına girdi... Sait, hemen önüne düşerek efendisinin yanına götürdü... Süleyman, iyice kocamanın fersizleştirdiği gözlerini Françesko Kro-

nulu'ya dikti. Sonra belleğinin derinlerinde resmini bulup çıkardı;

- Nassi oğlumuz bizi düşlerimize kavuşturma işini sürdürmekte mi?

- Bunun için rahatsız etmekteyim efendimiz, diye eğildi Françesko. Mançester'den bu yana dolanıp gelmekteyim. Efendimiz, artık öç saatinin geldiğini belirtmekte. Bilmem biliyor musunuz, Sultan Selim efendimiz hazretleri, efendimizi has nedimeleri arasına aldılar. Hemen hemen her gün saraya girip çıkmaktalar. Bunun bir işareti olarak da, Teberiye gölü kıyısındaki geniş toprakları efendimize bağışladılar. Nakşe ile, onların arasında bir Kıbrıs kaldı...

- Evet bunu anlatmıştın... Malta bozgunundan sonra, Osmanlı'ya ada aldırmak zor olsa gerek. Korkarız, bu karara varmaları olasız...

- Hayır efendimiz... Karara varılması onca olasız değil... Derya kaptanı Piyale Paşa, daha tahta çıkış sırasında Sakız'ın anahtarlarını armağan etti efendimize... Şimdilik önümüzde birinci vezir ile bir de müftü Ebussud efendi bulunmakta... Birinci Vezir, efendimizi çok sevdiği halde, Avrupalılara bir sözü mü vardır ne, bir türlü Kıbrıs için yanaşmamakta... Ama eğer Ebussuud efendiyi kendimizden yana çevirebilirsek, kararın alınması kolay... Çünkü müftünün etkinliği açık. Padişah efendimiz, o zaman direnmesini kırabilir Sokollu paşamızın...

- İyi düşündü mü oğlumuz? Papa ortalığı velveleye verir ise, yaptığımız yeniden yüzümüze gözümüze bulaşmasın. Yahudi kaç kez umudun ucuna yapıştığında yoksun kalmıştır. Yine yoksun kalırsa, çok uzun zaman toparlanamaz. Bizce tez davranmak iyi değil... Şimdilik Nakşe'yi

basamak olarak kullanıp Teberiye kıyılarını bayındır kılsak, çok daha iyi olur. Neden derseniz, Papa'nın korosuna, korkarız bağnaz softalar da katılır. Ve dahi bize dinlerinde tanınmayan yaşama hakkını yitirmeye uğraşırlar.

- Her bir şey hesaplandı efendimiz. Bir kez Kıbrıs alınır ise, Nakşe'den vazgeçilecek... Her yıl kırkbin duka vermekte efendimiz. Bunu yüzbine çıkardıklarında, Kıbrıs Osmanlı'nın gözünde altın yumurtalayan tavuk olur.

- Yavrum, dedi gün görmüşlükle Süleyman. Osmanlı tavuğu yumurtlatmasını bilir. Şimdi dünyanın egemeni o... Hiç ummadığın yerden, hiç ummadığın biçimde altın devşirmekte. Hint okyanusunda dolanan Portekizlinin bile üstüne varmakta. Durup dururken, yılda yüzbin duka için, bir ada almaya kalkışmasının bir nedeni olmak gerekli.

- Elbette var efendimiz, diye atıldı Françesko. Şimdiye hiç bu kadar yakın olmadık sultana. Ve bu yakınlıktan gerektiğince yaralanmak konusunda böylesi bir örgütlenmeye gitmedik. Akşam, yatağına vardığında, bizim düşlerimizle dinlenmekte Osmanlı Sultanı... Sabah arz odasına girdiğinde, efendimizin Akdeniz'in kilidi olarak sunduğu Kıbrıs'ın alınması gereğiyle karşılaşmakta... Ve asıl önemlisi, bunca uzun yılın çilesini dindirmek bize müyesser olacaksa, kendimizi mutlu sayarız, demekte.

- Sınamak istemesinler bizi Françesko? Kulluğumuzdan kaygı duyup, bir incelemeye kalkışmasınlar? Öyle olanda, bilesin ki, tümümüz, tümüyle ellerindeyiz. Kendi ademine bunca acımasız olanın, İspanya kralına göz kırpıp Papa'nın engizisyonuna özenivermesi işten değil... Bir bakın çevrenize: Neler dönmekte. Ve dahi altın yumurtlayan tavuklar bir nice gırtlanmakta... Karındaşın, karındaşı öldürmesi ya

da öldürtmesi değil. Birkaç kişi sonunda. Medrese olan yerlerden söz etmekteyim ben... Onca suhteyi bir yere doldurup her türlü umutlarını ellerinden aldıktan öte, onları, yine onların köylüsü, karındaşı olanlara kıydırmakta bir güzel... Bunun sonucunda onlar da davranıp işi büyütmekteler. Dememiz o değil... İyi düşünmeli yola çıkarken... Sınayıp, kendinden yana olmadığını anladığında, egemenliğin acıması yoktur. Başını içkiden, kıçını işretten kaldırmaz sandığın bir nice adem, dimdik karşında duruverir... Tavuk kesilirken dayanamayıp başını öte yana çeviren... Kurban bayramında kendi koyununu başkasına kestiren bir nice yufka yüreklinin insan ölürken bir nice kıvandığına şaşarsın... O yüzden size derim ki, bir iyice yoklayın altını... Ve bir iyice çekin kendinizi kıyıya... Ortaya çıkar, bir de Osmanlı'ya kestirirsiniz Yahudi'yi korkarız kökümüz kuruya... Sığınacağımız yer kalmadı mı yeryüzünde, umudumuz da, düşümüz de elden gider... Neden dersen, onun suhtesinin de, altı bölük halkının da eli bir güzel, silâh tutmakta. Bizde o da yok...

- Bizde silâh tutanı satın alacak altın var ama efendimiz. Bunu verdik mi, silâh tutanların tümü buyruğumuza boyun eğmekteler. Yalnız efendimizin Anadolu'daki ajanlarının silahlı adamlarının sayısı, on- onbeş bini bulur...

- Sanmakta mısın ki, aydan aya aldıklarını bir çırpıda elde edeceklerini anladıklarında, bir gün durdururlar efendilerini. Yeter ki, azbiraz koltuk kovatılsın.

- Anlaşılıyor ki efendimiz, siz kampanyaya katılmamak isteğindesiniz!..

- Nerden çıkardın?

- Fazla kuşkulusunuz da!..

- Fazla yaşlı olduğumuzdan ve dahi çok şey gördüğü-

müzden oğlum... Yoksa, bunca zamandır efendin sayesinde biz de sarraflık ederiz. Canpulatoğlu'nun hazinedarıyız. Ve dahi bütün Suriye'nin geliri bizim kasalarımızda toplanır. Bunları bire bir Kürt beylerine verip, yılı dolmadan üretiriz. Size verdiğimizin sözü mü olur? Biz paradan başka şey de istenmekte sandığınızdan konuşuruz. Salt para ise hemen verelim.

- Şimdilik öyle efendimiz. Ebussud Efendi, savaş fetvası için ellibin duka istemekte. Ötekilere de bir o kadar verilmesi gerektiğinden, yüzbini tamamlamak zorundayız.

- Bizim payımız ne olmakta?

- Onbin.

- Oldu!.. Ellerini çırptı Süleyman. Yetişen cariyeye parşömenlerle, divitini gösterdi. Rahlenin üstünde kâğıda şifreli bir şeyler yazıp uzattı. Geçerken oğlumuzdan alıver!

- Başüstüne efendimiz, diye eğilerek geriledi Françesko...

***

Doyran parmağını küçük Koçu'nun dudaklarında gezdirdi. Hemen ağzı açılınca gülümseyerek;

- Sen de yaşamın anlamını kavramaktasın he mi bebem? Sen de bilmektesin, neyin nereden geldiğini he mi?.. Yanılmaktasın!.. Her ağızına gelen süt vermez ki... Bir anadır sütlü memesini yavrusunun ağzına tıkıştırıveren. Yaban kandırıp aldatmaya dönüktür bilesin. Bilmektesin de he mi? O yüzden sesin çıkmaz aldanmışlığına...

- Bir yandan yepeşledi. Bir yandan bütün gövdesiyle dönerek salladı torununu... Koçu, onca beklemesine karşı

memesinden yoksun kalınca, birden feryadı bastı. Ürküverdi Doyran. Hemen yepeşlemeye durduğu bebeği, anasına doğru uzattı;

- Hele hele, kızdırdık çömçe Türkmen'i... Yetiş kızım... Gökçe, tez eriş de kurtar bizi bu zorbanın elinden... Amanın, yıkacak ortalığı... Kız Gökçe!.. Nerdesin?

Gökçe ellerini kurulayarak kaptı bebesini. Hemen dolu bir fildişi sürahi örneği gövdesini yarıp çıkan sütlü memesi, Koçu'nun ağzında devindi. Birden gırtlağına dolan ılık sütle, sesi ıkıltıya dönüşüverdi bebeğin...

- İşte bu!.. Aferin benim aslan oğluma... Diye ayağını öptü Doyran. Bilmektesin he mi yavrum? Ağlayacaksın!.. Herkesten çok ağlayacaksın ki, herkesten çok sana baksınlar... Yoksa bil ki, yeryüzünün kurdu kuşu senden almaya koşar da, birinin aklına vermek gelmez.

Gökçe, bir yandan emiş emiş sağılan sütünün dinginliği, öte yandan anasının bilici sözleriyle, gözleri ışılayarak bakıyordu. Doyran kızının bakışlarındaki doyumlu mutluluğu görünce, kıvandı;

- Abdülhalim oğlum iyi yetiştirilmiştir Gökçe kız, dedi Alkaevli soyu, mutsuzluğa alışkın değil... Öylesine yenilivermez. Dinginliğinden anlamaktayım ki kızım, arada bırakıp sefere çıkmasına karşın hoşnutsun erinden!..

- Kentleşmemizi isteyen siz olmadınız mı ana? Kasım Bey boyumuzun ulularından. Divriği Beyliğini, Abdülhalim'in subaşılığıyla kabullendi. Bey Babam da bunu istemedi mi? Dilese sancakbeyliğini almaz mı damadına? Hele yetişsin demekte. Demek ki daha yetişkinliğinden güvenli değil.

- Türkmen'de nereye varılmak gerekliyse kişinin ken-

dinin varması yazılı değil mi kızı? Bir tek bey soyu ayrıktır bundan. Ve dahi Abdülhalim oğlumuz bir yerde sıkılmakta ise boyumuzun kocalığı ve dahi yazıcılığı hazır beklemekte değil mi? Babası yeterince kocadı. Gayri otağımızdan ayrılmayıp bilisiyle aydınlatmaz mı boyumuzu? Ya da dilemekte ise varıp köylerimizden birine konamaz mı dilediğince? Ama kişinin kendi kazandığı yenenlerin en tatlısıdır. Kasım Bey yabacımız değil... Dilemekteysen, kethüdalığına alıp, köylere sıkça yollamasın...

- Sakın ana, Abdülhalim de istemez bunu... Bilir töreyi ve dahi buyurduğun gibi kendi yolduğu otu, kendi dişiyle ezmeyi diler.

- Bilmekteydim kızımın seçiminde yanılmayacağını. Nice bir mutluyum.

- Mutlu olan hepimiziz... Baksana, bey babam, yanından yarılmaklığa izin vermekte sana. Neden? Mutlu olduğundan. Oysa öyle olmasa, adım attırmaz... Çağırtır bizi... Oturtur yanına ki, gözü üstümüzden ırak olmaya...

- Yok tazem, dedi başını sallayarak Doyran. Er otunu kendi yolup yemeye koşulu da, avrat ayrık mı? Ne babandan, ne bizden umma böyle bir gözetim... Sen de mutluluğunu kurmaya koşulusun: Gerekmekteyse savaşır, dilediğince yola getirirsin. Yoksa bir kez alt etti diye, Bican Bey kızını hep yenilir mi sanmakta Abdülhalim Subaşı!..

- Sanmamakta anam... Hiç bir yakınmam, hiç bir dileğim yoktur Çalaba alkış!..

- Olsa da kolunu yen, başını börk içinde kırmayı bilir ya Türkmen, bizimki de söz işte. Torunum ağlamaya durdu mu, birden elim ayağıma dolanmakta. Sanki onca bebeyi ben çekip almamaktayım ana karnından. Ve dahi sanki

tümü susup dinlemekte bizim dediklerimizi!.. Kocamaktayız Gökçe kız!.. Kocamakta ve dahi unutmaktayız bazı şeyleri anlaşılan... Hey Gökçe ninemiz!.. Kim bilir bir nice alaya otururdun bizi böyle görsen... Senin yaşadığının yarışma bile yarı ömrümüz durmaktayken kocalmaktan söz edenlere bir nice gülerdin. Gel de gül bakalım. Kişinin kendi torunu başka m'ola? Başka ya!.. Beyimiz de senin torunun değil miydi? Bîr nice titredin üstüne? Ama o bey olacaktı. Azbiraz da beyliğin üstüne titremek ödevinden değil miydi? Değildi!.. Şimdi anlamaktayız.

Gökçe, Koçu'yu doyurmuş, altına bakmaya davranan anasına komadan, kundağını sarıvermişti. Daldan dala konuşmalarını bir ninni gibi dinledikçe şaşırdı;

- Ne olmakta anam, dedi. Babamı çok mu özledin? Daha dün bir bu gün iki!..

- Yok özlemedim de, şaşırdım anlaşılan kızım... Bunca yerleşiklikten sonra, bunca göçebelik. Ve dahi yeniden yerleşikliğe davranınca, şaşırdım ola...

- Uzaktan da geldin. Yorgunluğunu alamamışsan, suç torununda... Gece bağıranda uykundan sıçradığını görmemekte miyim sanıyorsun? Çiçekdağı nerde, Divriği nerde!.. Bunca yol, hem de oyalamadan... Torun sevdasına seyirtip gelinince, elbette yorgunluğunu kolay alamaz kişi...

- Yakındır baban da görünür doru atının üstünde. Demedi deme!.. Torununun doğduğunu, sağ esen olduğunu bildi mi, atlanır. Kimse tutamaz onu Çiçekdağı'nda.

- Hele de oğlan olduğunu öğrenende!..

- Oğlan kız ayırmadı ki Gökçem!.. Hiç bir zaman ayırmadı. İnan, kız olduğunda daha bir sevindi. Belki beklediğinden. Beyce ninemiz, haber vermiş idi... Kıza adımı

koyun, dedi gitmeden önce. Belki de o yüzden, Ama, inal karındaşın doğduğunda seninkinden fazla sevinmedi inan. Töre, oğul yoksa beyce istemekte diye sıkılmaktaysan, o başka!..

- Benim beyçeliğim bu ana, dedi Gökçe. Varayım da bezlerini yıkayayım... Bez bırakmamakta. Yakında onca güzel halı dokuyan anam, bez dokumaya dururşa şaşmayacağız.

- Sözü mü olur. Yeter ki tezgâhının düzenini tutmayı göster. Bilmektesin biz bu yerleşik tezgâhlarını pek işletememekteyiz.

- Hamlası değil anam!.. Sen ki, onca yıl yerleşiktin. Onca güzel dokur, onca güzel işlermişsin. Şimdi bu sözü ağzından duymak bir nice iştir?

- Ben yerleşikliğimde yaşamıyordum ki yavrum, diye boynunu büktü Doyran. Ot bir nice yaşar? Taş bir nice vardır?.. Öyle idim... Bilisiz, bilinçsiz ve dahi düşünüşüz... Oysa adınla yaşa, ninen, aklıma bilinç koydu... Baban yüreğime sevda... Düşündüm, gördüm, yaşadım ve dahi öğrendim. Bunca yükü bir kuşça beyinle, bir serçe yüreğe yükleyende öncesi kalır mı? Öncesini sil. Ne ki bilmekte isem unuttum. Ne ki görmekteyim dört elle sarıldım ki, yaşamın da, sevdanın da doruğunda uçuşabileyim... Ve dahi Çalaba borç, kutluyum. Bir de yitirdiğime sahiplenebilse idim...

- Yitirdiğine sahip değil misin anam? Haberini almakta, aynı yerde bulunmaktan kıvanmamakta mısın?

- Haberini almaktayım kızım... Aynı yerde bulunduğumuza bir inanabilsem...

- Diliniz aynı, dininiz aynı ve dahi uyrukluğunuz bir...

- Bir yerimiz ayrı... Bir de onu bütünleyebilse idik... İr-

kildi birden. Sırtında dolanan iki gözün ağırlığıyla ürperdi. Başını çevirdiğinde, kızı da başını kaldırdı.

- Ayaklandı birden Gökçe... Ne zamandır bilinmez, kendilerini seyreyleyen Abdülhalim'e gülümsedi.

***

İri bir tespih gibi dizelenmiş elmasların ortasına, som altından bir mühür kazınmıştı. Raşel'in ak gerdanına taktı kolyeyi Yosef... Ortadaki mühür kaldırdı. Altın şamdanı kavradığı gibi yaklaştırarak, yazıları okumasına yardım etti;

- Kıbrıs Prensi, Yosef... Döndü. Birden kollarını kocasının boynuna sardı. Safo Sultan'ın söyledikleri bu muydu? Birden kavrayamamıştım. Demek Kıbrısın alınmasına karar çıktı ha!.. Oh, Yosef, Yosef... Yahudi ulusu sana nasıl borçlu kalacak... İkinci Süleyman, ikinci Musa, ikinci İbrahim olacaksın... Yeniden kurucu... Nasıl nasıl sevinmekteyim...

- Çok zorladı Sokollu Paşa!.. Ama altın, onun zorlamasını bile yendi... Ebussuud efendi de bizden yana geçince, tek başına kaldı. Efendimiz, divanı katında toplayınca, işi bitti. Savaş kararı alınacağını bile bile bin dereden su getirmiş. Hatta, duyduklarımız doğru ise, efendimiz azarlamış koca veziri... Damadı olmasaydı, diyorlar. İsmihan Sultan'ın mutluluğunu yıkmaktan çekinmeseydiler, oracıkta başı gitmişti Sokollu Paşa'nın... Başı gitmedi belki, gücü gitti... Kaç zamandır, ikinci padişah gözüyle görülen birinci Vezirin, onca güçlü olmadığı ortaya çıkıverdi.

- Bunu bizden bilmesin Yosef? Biliyorsun, bizi efendilerimize tanıtan kendileridir.

- Bizimle birlikte olmayı sürdürseydi, altına boğardık

onu Raşel... O fazla yerene gitti bildiğimiz. Bizim verdiklerimiz, Topkapı'yla, İbrahim Paşa sarayı arasındaki o saraya yeter miydi? İbrahim Paşa'nın görkemli olduğu söylenirmiş... Sarayından Enderun kurulacak denli görkemli olduğunu biz de biliriz. Ne var ki, Sokollu'nunkinin yanında o bile sönük kalır. Topkapı yenisarayı ile yarışmakta bize kalırsa... Bunun için de kişilerin gücü yetmez elbet. Büyük devletlerin altın hazinelerine gerek var.

- Öyle olsaydı, annem ya da sen çoktan duyardınız Yosef... Belki gerçekten Kıbrıs'ın alınmasını tehlikeli görmekte?

- Hadi canım. Bu dönemde kim verdiği rüşvetle öğünmekte... Durum ortada... Bir Birinci vezirlik hasıyla o saray yaptırılır mı? Aldığını nice bir ustaca almış olmalı ki, hükümdar çaşıtları bizimkilerin ağzına bakmaktayken, kulaklarımız sağır oldu... Yeniden sıkılmamız, yeniden düzenlememiz gerek haber alma örgütümüzü. Bundan sonra merkezi Kıbrıs olur... Öyle bir yer ki, topraklarımızla, Akdeniz'i birbirine bağlayacak. Ve birinde sıkışırsak, ötekinde genişleyebileceğiz...

- Ama Koca vezirin öfkesini üstümüze çektiysek, bunun altından nasıl kalkacağız? Bunu düşündün mu?

- Böyle bir durum doğacak olursa koca Vezir bizim öcümüzden nasıl kurtulacak onu düşünsün. Unutuyorsun ki Raşel, Osmanlı Padişahları bile bize borçlu...

- Ama borçlarını silmek için, sarraflarını öldürdükleri de biliniyor...

Birden korkuyla sarsıldı Nassi. Karısının gözlerinde eritmek istedi korkusunu. Başını salladı. Düşünceli düşünceli, kendini kandırmaya çalışan bir sesle;

- Ben de sana bunu anlatmaya çalışıyordum. Biz açıktan görüşmedik ki hiç bir zaman... Ya Safo Sultan istedi bunu, ya da divan üyeleri. İsteyenleri destekledik evet. Ama Koca vezire de hiç bir zaman saygısızlık etmedik. Bak bunu iyi düşündün. Saray bitti... İçine yerleşirken, bazı gereksinimleri olabilir. Amantini'ye yazayım... Gemilerinden birine halis Cenova kadifesi doldurup göndersin. Böylelikle koca vezirin de gönlünü alırız:

- Çok bir iyi edersin Yosef, diye yeniden sarıldı kocasına Raşel... Sonra ikisi yanyana boğaza doğru döndüler.

Kuruçeşme sırtındaki konaklarından, firuze bir ırmak örneği salına salına giden boğaza daldırdılar bakışlarını... Boğaz akışıyla, Marmara'yı, Ege'yi, Akdeniz'i aştı... Vardı Kıbrıs kıyılarında dolaşmaya durdu...

***

Kapucubaşı, yanısıra yürüyerek, divanhaneye yönlendirdi Hüseyin Paşa'yı. Yeni sarayın görkemi altında omuzlarının çöktüğünü sandı Hüseyin. Ağalıktan, birden gözdeliğe sıçramanın sevincine, böyle bir yaşamın öykünmesi karıştı. İlerde yapacaklarını düşündü kapıcıbaşının adımlarını izlerken.

Sokollu'nun katına sokuluverince, dizüstü çöktü. Sürünerek varıp eteğini öptü. Burnunun ucunda beliren eli kavradı. Öptü... Sırtında uzun parmakların sağazlamasını sezince başını kaldırdı. Ağır ağır doğrularak, Paşa'nın dizinin dibine oturdu.

- Aklımızda olmayanı başımıza getirdiler Paşa oğlum, diye söze girdi Sokollu. İstemediğimiz kararları alıp uygu-

lamasını üstümüze yıktılar... Meğer altının parıltısı, doğrunun gücünden üstün imiş... Bir kez ağızını bulaştıran, daha demekten geri kalmamaya koşulmakta. Ve dahi bu günün kârını, yarının zararına yeğ tutanlar çoğunlukta. Önleriz, engelleriz sanmamız boş... Başımıza gelende anladık... Anladık ya, geç kaldı... Şimdiye her bir sözümüze, iyi düşünülüp iyi söylendiğinden güvenen efendimiz, rüşvet dolabının tozundakilere uydu. Kıbrıs'ın fethi kararlaştırıldı. Nice bir karşı olsak da, kazanılmasına koşulmaktan başka çaremiz kalmadı.

- Madem karşısınız efendimiz, bırakınız karar kılan kotarsın!..

- Birkez posta tırmanan bıraksın yazılı değil Paşa oğlum... Neyi önermektesin? Madem koşulduk ilkten, bu dolabı çevirmeye mecburuz. Bunun için de, yanlışlığını bile bile destekleyeceğiz. Ola ki zafer müyesser ola!.. O zaman, yanlış doğrulur... Yok ise, hizmetin sorumlusu, başta bulunan olur... Neden dersen, biz düzenin sağlamca yürümesinden sorumluyuz. Oyun dolap, her bir işin üstesinden gelmedik mi, anlamımız kalmaz. Elbette ayrılıklar, aykırılıklar olacaktır. Ortada, devlet edinmek gibi bir ödül durmaktayken, kişinin sıvanması kaçınılmaz... Diyeceksin ki, hiç birimiz hakan olamayız... Devlet, Osmanoğlu'nun öz malı... Ama yönetmek de bizim... İşte kavga işin burasında verilmekte. Yanlışta olsun, doğruda olsun, bizi tökezletmeye koşulu altımızdaki de karşımızdaki de... Biz de, bütün bunların üstesinden gelmeye mecburuz. Tutalım, biz kenar durduk, yenildiler... Ne denir? Birinci Vezir, desteğini esirgemese kazanılırdı... Tutalım bizsiz kazandılar? N'ola? Bizim postta kalmamızın gerekçesi tükenir... Yani Paşa oğlum, işin ne-

resinden baksan, bu işi kotarmaya debeleneceğiz... Ve dahi yöremizde bulanık hava bekleyen kurtların ağızından, kellemizi de, düzenimizi de çekip alacağız bir güzel.

- Yanlış koşulanda daha bir zor değil mi durum efendimiz?

- Yanlışın doğrusu karşısında değil, içindedir oğul... Bulup çıkarmak vazifemiz... Nedeni açık. Hepimiz faniyiz... Yerimize bilisiz gelmesindense, usta dolapçının gelmesi yeğ... Yoksa, elimizden tümüyle kapmaya düşmanı hazır... Ayağımız bir yol sürçse, Türkmen tümümüzü silip süpürmeye hazır beklemekte. O yüzden sağlam tedbir alıp ince hesaba oturacağız. Ve dahi bu yüzden, seni Habeş'e Beylerbeyi yollayacağız!..

- Kulunuz, buyruğunuza ölmeye hazır efendimiz. Nerde, ne zaman karar vermek elinizde.

- Bunu bildiğimizden, Kızıldeniz'in ağızına seni dikeriz. Umman yakasında Şarlken forsunu pekçe kirasın... Portakallı, Felemenk ayırmayasın. Ne ki devşirilmekte, bir tamamca Süveyş ağızına yığasın ki, çölü aşırtmak kolaylansın... Umduğumuz gibi çıkarsa, sefer üzere Türkmen nice bir levendi var ise döker. Irkına bağlılığı, devletine bağlılığından üste olduğundan İran yönüne sefer eylense kaçınır da, küffar üzere olanda seyirtir. O yüzden, bütün bir Umman bölgesini sağlam ellerde tutmak gerek. Sudan ve dahi Yemen, Hebeş eyaletinin gözünün altındadır. Orası sağlamca duranda, Mısır ile Suriye, Bbasra ile Tahmasb da kendini kollamaya koşulu... Türkmen'in kendine kızdığını bilmekte. O çekilip, derya yüzüne çıkanda iş karıştırmaya kalkışırsa, kendi oyununa gelir, işte senin asıl vazifen. Körfezi bir iyice tutasın ki, senden habersiz bir kuş geçmeye... Şarlken,

tüccar kılığında elçi yollamayı başardı mı, bizim rahatımız kaçar. Kaçmaması senin dirayetine bağlı...

- Körfezden tasanız olmasın efendimiz.

- Olsa idi, seni yolamaz idik... Göreyim seni Paşa oğlum... Hele şu işten zafer müyesser olarak çıkalım, dolapçıların dolabını kırmak da boynumuza borçtur.

- Allah doğrunun yardımcısıdır velinimetim efendimiz... Göreceksiniz, her iş istediğiniz gibi yürüyecek...

***

Venedik Doj'u Antonio Gritti, Giovanni'yi görkemli mermer sarayın çalışma odasında kabul etti... Giovanni ilk kez girdiği odanın büyüklüğüyle irkildi. Daha kapıdan baktığında masanın genişliği alabildiğine arttı. Maunun ak mermerler üstündeki donukluğunda ışılayan usta ressam renkleri gözlerinde yanıp tutuştu. Masanın ardındaki yüksek koltukta, olduğundan ufak görünen Gritti'nin önüne yürüdü. Dizinin üstünde yaylanarak selâm verdi. Şapkasının tavus tüyleri, masanın ayakları arasına uzanan Isfahan halısının çiçeklerine sürünüp geçti.

Gitti, selamını bitiren Giovanni'ye elini uzattı. Eli yetişmeyince yerinden doğruldu. Uzandı... Elini sıktıktan sonra, karşısındaki koltuğa oturttu;

- Osmanlı gerçekten bütün gücüyle yüklendiyse yapabileceğimiz çok az şey var demektir. Bunların başında da, onlara zaferlerini pahalıya satmak geliyor. Bunun için Venedik donanması elinden geleni yapacak Sinyor Amantini. Ne var ki, bundan sonrasında önemli adımlar ata-bilmeliyiz. Malta'ya yüklendiklerinde kendi aralarındaki çekişmeden

yararlandık. Eğer Turgut'u bekleyip onun yönetiminde yürüselerdi, korkarım Saint-Jean şövalyeleri büsbütün yurtsuz kalacaklardı. Belki orayı alsalardı, biz Kıbrıs'ı kurtarırdık. Alamayınca, tam yumuşak karınlarının ortasına bir bıçak gibi sokulmuş Kıbrıs'ı almaları kaçınılmaz hale geldi. Kıbrıs olmaksızın yakın doğu ve dolayısıyla da Doğu ticaretini denetlemek olasız. O yüzden, ne kadar yıpratabilirsek kâr saymalıyız.

- Sakın ha!.. Diye zıpladı Doj. Osmanlılarla savaş durumu yaratamayız. Ada kendi başının derdine düşmüşçesine davranacağız. Kaptanlarımızın büyük çoğunluğu, onlar çıkarmaya giriştiğinden beri, korsanlık forsuna sığındılar. Bu demektir ki, Venedik Cumhuriyeti olarak biz, bu savaşa yabancıyız. Çünkü, imtiyazlarımız durdukça, Ada'nın da bekçiliğini onlara yaptırmışız, değişen bir şey yok... Savaşı neden sayıp, pazarlarınızı bize kapadılar mı, işte o zaman tamamiyle batarız. Batı'dan eteğimizi topladık. Bir de Asya pazarları gitti mi, Cumhuriyetin de işi biter. Zaten sizi bu yüzden çağrıladık. Roma üzerinden geçerken Papa Pie'ye uğrayınız. Tam yetkili olduğunuzu gösterir bütün belgeler hazır... Uzun süre Galata'da Balyosluk yaptık... Türkleri tanırız... Bir kez yengi kazandılar mı, çapulun paylaşılmasında birbirlerine düşerler. Eğer Papa Hazretleri, düşlerinin gerçekleşmesine fırsat kolluyor ve bizim görüşlerimize önem veriyor ise, ateşe maşayı bulduk demektir. Bir iyice yoklayın... Britanya Adasında tutunabilen tek Venediklisiniz. Size de görüşlerinize de güvenimiz tam. Yolunuzu tutacakları bu yüzden destekliyoruz. Kararınız olumlu ise, saygıdeğer Pie'ye bildiriniz ki, Venedik donanmasını buyruğuna vermeye hazırız. Yeter ki, Fransa'nın tarafsızlığıyla, Sa-

in-Jean şövalyelerinin katılımını sağlasınlar, ispanya kralı, Trablus'un acısını daha unutmadı. Üstelik, Akdeniz'in bütün kilit noktalarını ele geçirdikten sonra aynı armada ile dolaşmaya durursa, bize adım attırmaz. Asıl önemlisi de, Hint denizinden gelen haberler. Orda Portekiz kolonilerinin ezilmesinde Osmanlı kaptanlarıyla, askerlerinin rolü çok. Hint Okyanusu'ndan ellerini çekebilmeleri, kendilerini Akdeniz'de tehlikede görmeleriyle mümkün. Eğer onları yenginin kavgası içinde yakalayabilirsek, uzunca bir zaman deniz egemenliğini elimize geçiririz. Cenova İspanya Kralının sözünden çıkamaz. Böyle dörtlü bir antlaşma, yanına Tahmasb'ı da alabilirse!..

- Tahmasb'ın katılacağını sanmamaktayım efendimiz, diye atıldı Giovanni. Çok haklı nedenleri olmadıkça, Osmanlılarla kavgaya gireceğini ummamak yanlış olur. Şimdi o Hint Okyanusunda, buyurduğunuz zayıf durumdan yaralanmak ve ordaki Türk devletleriyle bütünleşmek çabası içinde bulunuyor. Üstelik, Selim tahtta kaldıkça, Tahmasb'la savaşmayacağına söz verdi. Şimdiye değin de güvencesini yerine getirdi.

- Evet!.. Ama, biz yine de yoklanmasında yarar görmekteyiz. Önceleri Şarlken ile araları çok iyi idi... Bakarsınız yeniden bir anlaşma olanağı doğar. Doğmazsa, biz ikiyüz yıl ara ile yeni bir haçlı seferi düzenleyebilecek güçteyiz. Bunun için gerekli para, Venedik Bankasının ajanlarının bulunduğu her yerde emrinizde olacak. Yeter ki, kesin uzlaşmayı sağlayın.

- Sövaleyler için söz vermem efendimiz, dedi Giovanni. Ama, Papa yeni bir seferin havarisi olmayı isteyecektir. Tabii bunun karşılığını ödeyebilirsek!

- Ödemek zorundayız. Başka türlü ikili oynayamayız, imtiyazları yeniden satın almak için gerekecek paranın yarısına yeni bir haçlı seferini düzenletiriz, tasalanma. Üstelik, bunun salt deniz üzerinde bir sefer olacağını belirtirsen, gücü yeten her kesin, pay almak amacıyla katılacağından kaygı duyma...

- Şimdi bendeniz, salt Papa ile görüşeceğim öyle mi efendimiz?

- Şarlken'in burda sürekli elçisi var! Biz gerekeni onunla kotarmak üzereyiz. Papa, Mediçi soyuyla sağlam ilişkiler içinde, Jean Mediçi'nin çömezi olduğundan, Fransa Kraliçesi üzerinde son derece etken. Eğer, onları tarafsız kalmaya zorlayabilirse, gemi vermese de olur. Üstelik, onun çalıştığını görürlerse, şövalyeler hemen bize katılırlar. Böylelikle Osmanlı donanmasından daha büyüğünü kurarız. Hele bir de ödül çekişmesine Taslayabildik mi? Kıbrısımızı almanın bedelini yüksek ödetiriz.

- Anlıyorum efendimiz. Öyleyse ben oyalanmayayım... Size hemen haber gönderirim.

- Papa'ya anlatın Sinyor Amantini; Bu çok önemli bir deneme olacak. Bir kez sarsabilirsek savaş makinasının kendi öz güvenini, Malta çıkarmasıyla, Avusturya savunmasından bu yana en parlak başarıyı elde ederiz. Böylelikle, paniğe kapılır Osmanlı egemenleri. Ve dışardan elde edemediklerini içerden sağmaya çalışırlar, işte o zaman, kendi eteğini kendi ateşiyle tutuştururuz. Yüz yıl önce Osmanlıların bize yaptığını, onlara yapma sırası geldi. Nasıl, bütün yollarımızı tıkayarak komüneroslara neden oldularsa, şimdi kendi içindeki başkaldırılarla hırpalanırken, biz başladığımız işleri bitiririz.

- Asıl üstünde durulacak bu sanırsam efendimiz. Bendeniz bu konuda kendi tanıklığımı ortaya sürebilirim. Canımı güç kurtardım. Bir küçük kıvılcım daha beklediğini anlatacak yeterince delilim var. Sanırım, bunlar saygıdeğer Papa efendimiz için yeterli olur.

- Yosef Nasi ile ortaklığınıza zarar verir sanmayın, dedi birden bire Doj. O size oyun etti Kıbrıs düzenlemesiyle. Siz de ona oyun ediyorsunuz donanmalarına zarar vermek için. Ödeşmiş sayılırsınız Ve belki de bu davranışımız, saygısını artırarak, ortaklığınızı daha da pekiştirir. Ve bilir ki, bundan sonrasında kârı bizim sırtımızdan değil, ancak Türklerin sırtından kazanmaya yönelirse, daha çok alacaktır.

- Haklısınız efendimiz.

- Şimdi gidebilirsiniz. Unutmayın, sizden olumlu haber bekliyoruz.

- Haberlerin olumlu olması için her şeyin yapılacağından güven duyunuz efendimiz, diyerek kalktı Giovanni. Yeniden yerlere değin selâm vererek, çıktı.

***

Mahmut, Murat'ın kolundan çekiştirerek, Liman Hanı'na götürürken;

- Yaşamımız kavga içinde geçti Murat Paşa oğlum, dedi. Hele Yemen çöllerine dalmadan gönlümüzün pasını bir silelim...

- Olvarıp, beyliğimizin düzenini tutsa idik, daha bir iyi olmaz mıydı Paşa efendimiz.

- Varacağız elbet. Önce, yaşamak bir nice güzel iştir görelim. Ve dahi beyliğimizde tutacağımız düzenin aslını

bir seyreyleyelim de ondan sonra varırız... Niceyse ademlerimiz öteki gemiyle gelecekler. İki günlük zamanımız var. Hadi çekinme. Kuşağındakine dokunmayacağız. Masraflar bizden. Nasılsa, fellâhın zengini bizi beklemekte. Boynunu vurduk mu, sandığımıza altın akması işten değil.

- İyi, ama Lala Paşa bizi görevlendirirken, göreyim sizi, dedi. Adalet içinde davranıp devletimizin direğini bir sağlamca tutun...

- Bire Murat can, bunca dolap içinde büyüdün... Bunca soygun gördün... Bir nakşibendiliğe soyunmakla, her bir lekeden arınıp, şilindin mi? Lala Paşa kendisi adalet içinde devransa, bunca oyunu bir ipte oynayabilir miydi?

- Anlamadım bağışlayın efendimiz.

- Anlamazsın elbet... Bir düşünsene, bizi nelere koştular? Ve dahi şimdi neyin bedelini ödemekteler? Yemen, bir zengin ve dahi doyurucu yer olmasa, Kıbrıs'ı aldığımızın hemen ertesinde ödül olarak bize verilir miydi? Biz bunca mı budalayız ki, Lala Paşamızdan öğrendiklerimizi uygulamayalım... Ve dahi uyguladığımızda, sırtımız yere gelsin mümkün mü? Elbette varıp, nice bir tuzu kuru var ise kadrini bükeceğiz. Ve dahi onların ahaliden sömürüp biriktirdiklerini, biz devşireceğiz.

- Haksızlık olmaz mı bu?

- Kime? Ahaliye mi yoksa ahilinin kanını emene mi? Bir düşün bakalım, biz de onlar gibi edersek ahali kan kusmaz mı? Yok Murat Can, biz keneyi yolacağız. Kene ahaliyi yolarsa, kendi bileceği...

- Şimdi anlamaktayım efendimiz. Madem buyurmaktasınız.

- Ha şöyle, seni kendimize mirmiran etmeyi kurardık.

Yanılmadığımız ortaya çıktı. Hele bir sınayalım. Sonrasında Allah kerim.

- Tasanız olmasın. Sayenizde öğrendiğimi işlemekten geri durmam.

- Madem geri durmazsın, varalım, azbiraz eğlenelim. Liman Hanının cariyeleri gibisi hiç bir yerde bulunmaz. Halis Akdeniz kırmasıdırlar ki, tenleri kadife, dilleri hurma, belleri burmadır. Nice bir hüner aramakta isen, tümünü birinde bulup şaşarsın. Vaktiyle paşamız burda vali ikenden biliriz. Kişinin yüreğini serinletirler ki, genceldiğini sen bile sezinleyemezsin.

- Daha şimdiden iştahım kabardı efendimiz.

- Öyleyse hazır dur... Olvarıp gördüğünde şallak mallak dönenmemi istemeyiz. Tuvanalığını ispatla ki, yerimize vardığımızda neler edeceksin bir güzel anlaşılsın.

- Siz buyurduktan öte...

Liman Hanı'nın kocaman kapısından içeri girdiler. Gündüz sıcağının sinek kanatlarında yakamozlanmasını izleye izleye tertemiz mermer döşemelerin serinliğine sığındılar, iç kapı kendiliğinden açıldı. Trablus kuşağı al al, sarı cepkeni kara teninde yol yol ışılayan iri zenci, yerlere eğilerek karşıladı konukları. Ağzının içinde hangi dilden olduğu anlaşılmadan yiten sözcüklerle hoşladı. Yol göstererek, kapıyı arkalarından kapadı. Yüksek tavanın, gösterişli kemerlerin ortasındaki yer sinilerinin başına geldiklerinde bir başka uşak karşıladı.

- Tez han sahibini çağrıla, diye buyurdu Mahmut Paşa. Yemen Beylerbeyisi ve kethüdası paşalar gelmiş diye duyur.

Uşak, paşa sözcüğünü duyar duymaz takla ata ata ge-

riledi. Hızla ilerleyerek hanın dibine yöneldi. Az sonra, sivri sakalı, burma külâhıyla kayarcasına gelen han sahibi;

- Buyursunlar paşalarım!.. Şeref verdiniz paşalarım!.. Size hizmet, bize minnettir paşalarım, yinelemeleriyle, dipteki geniş, yumuşak, Isfahan halısıyla döşeli merdivene çağrıladı onları.

Üst kattaki ipek minderlerle yorgunluğu unutturan çekicilikteki odaya girer girmez, Baykara faslı başladı... Murat müziğin nerden geldiğini araştırmaya davranırken, çevrelerinde mühür gözlü, hurma burunlu, hokka ağızlı cariyeler pervaneleşti. Ellerinde gümüş taslar, kristal sürahiler ve bakır sinilerin donanımı duraklattı Murat'ı. İnce tüllerin altında, şarabın lâlıyla yarışan tenleri... Trablus kuşaklarının incecik sıktığı belleri ve dans edercesine dolanan ayak bileklerine takıldı kaldı...

"Taşıyıp getirdiğimiz yük nice bir hafifmiş." Diye düşündü bir an. "Daha bir hafta önce kan deryasında yüzmekte, ateş kusan topların annacında canımızı korumaklığa devinmekteydik. Oysa şimdi, bunların sunacağı tada teşneyiz, insan, kötüyü ne kolay unutuyor. Ya da iyi gelende, kötü nasıl silinip gidiyor? Yaşasın Mahmut Paşa efendimiz. Her bir iyiliğini unutsak, kan deryasından, şehit örneği şu cennete töperlemesini unutmayacağız."

***

Selim, karşısında dimdik duran birinci vezirinin gözlerine şarap yorgunu bakışlarını dikti ilkin. Sonra ağır ağır kalın göbeğinin üstüne indirerek, utançlı çocuk gibi durdu. Ardından fısıltısında kendi sesini yabancılayarak;

- Üzüntümüz anlatılır gibi değil, dedi. Edirne'de duramadık... Buyurmuştunuz!.. Akdeniz'de Hristiyanların iki ticaret kalesinden biridir Kıbrıs demiştiniz. Korkarız bütünleşeler... İşte bütünleştiler. Ve dahi donanmamızı yitirdik kolumuz kanadımız kırılıverdi. Yola düşüp, yanınızda olmaktan başka bir şey düşünmedik.

- Tasalanmayınız efendimiz. Devletiniz, çok öreni bayındır kılmaya hazırdır... Unutmayınız ki, biz onlardan ada aldık. Ve dahi kollarını, kanatlarını kopardık... Donanma nedir? Haliç ve dahi Gelibolu tersaneleriniz buyruğunuzu beklemekte. Azbiraz büyütüp, azbiraz üstüne düşüldü mü, deniz mevsimi gelmeden gemileriniz, eskisinden artık yelken basar deryaya.. N'ola, onlar da bizim sakalımızı kesmiş olsunlar. Yerine daha gür ve dahi daha güzelini çıkarır hem de buyruğunuz sayesinde üstlerine salarız ki, akılları dura!..

- İçimizi ferahlatırsınız benim vezirim. Hemen buyrultu yazıla!.. Her uyruk üstüne düşeni yerine getire!..

- Bağışınıza sığınırız efendimiz, dedi Sokollu. Düşmanlarımızın beklediği budur. Yenilginin üstüne bir de avarız buyruldu mu, ahali kaynaşır. Yoksul, verdiğinin acısını yüreğinde duyar. Denilmiştir ki, çok veren maldan, az veren candan... Bu minval üzere, eğer buyurursanız, deriz ki, donanma-yı hümayununuzu hiç kimseden, hiç bir salma almadan donatalım. Böylelikle, dostun da düşmanın da isteği kursağında kalsın!..

- Hazinemiz buna yeterli mi?

- Hazineniz daha böyle nice donanma çıkarmaya yeterlidir efendimiz.

- Has bahçeden dilenen yer ayrılsın. Has hazinemiz buyruğunuzda... Ne ki dilenmekte ordan alınsın. Madem

bizi tutuşturmaya hazır beklenir, karşılığı iyi verile.

- Ferman efendimizin. Hemen uygulamaya koruz. Bundan öte, sizin de buyurduğunuz gibi iç ve dahi dış tedbirler almak gerek efendimiz. İki yüz yıldır, ilk kez bize dokunabildi Hristiyan dünyası... Şimdiye, bizimle savaşmamaya savaş verirler idi... Korku ve dahi yılgınlıklarından. Gördüler ki, dikilende, bizim de gücümüz sınırlı. Cennetmekân babanız bunu bildiklerinden, Avrupa'yı bölmek amacıyla, Frank devletini kurdurmuş idiler. Aynı şekilde, Germen ve dahi Flandr prenslikleriyle burgları bağımsız olma kavgası verirler iken, desteklemiş idik. Şimdi bunlara yenilerini eklemenin zamanı gelmiştir. Deriz ki, Polonya'nın yanına bir devlet daha katalım. Böylelikle, batının pay hırsını kabartalım. Kendi aralarındaki kavga, deniz savaşının hemen ardından başladı. Şarlken'in gözdesinden alan oğlu Don Juan d'Autriş Venediklileri bıraktı. Papa kaptan-ı deryası Markantonio Colonna da Sebastian Veniero'yu terkeyleyip, Rİma'ya döndü. Venedik bir başına. Bu yüzden Navarin'de saldıramadılar. Ancak, Uluç Ali Paşa kulunun, büyük bir denizci olduğunu ispatladı efendimiz. Bize de bir şeyi açık öğretti... Denize, denizci gerek. Düşündük ki, derya kaptanlığınızı ona bağışlayınız. Onca güç durumda, bozgunu yılgınlığa dönmekten kurtaran adem, ustadır. Uluç adını, babanız cennetmekân Süleyman Han hazretlerinin, Barbaros reise yaptığı örneği, Kılıç'a çeviriniz. Böylelikle, yılgıyı yeneriz. Biz de yenilginin öfkesiyle karaya dökülen leventlerin tahribini ve dahi savaş içinde dahi yaramazlıklarını sürdüren bazı suhte bölükleriyle birleşmelerini önler isek, düzen bir sağlamca durur. Neden derseniz efendimiz, ahiyan her iki savaştan da kârlı çıkacaktır. Öncesine cebe ve dahi ya-

rak verdiğinden depoları boşaldı. Yeni donanma, yeniden pek çok işkoluna olağanüstü çalışma düzeni getirecek. Savaştan önce gediklerin yasaklanmasını düşünmekte idik. Şimdi bunu yaparsak, ahiyan devletinize duacı olur. Savaş içinde yiğitliği görülen herkese yetecek denli masıp boşaldı efendimiz. Dirlikler, gedikler, naiplikler için yeterince adem bulunacağını sanmamaktayız. Bu yüzden bir afv-u şahane ile, yaramazlık eden suhtelerinizi bağışlarsanız, yeni mansıplarında uslu uslu otururlar.

- Devlete başkaldıranları mı bağışlamayı kurarsınız? Doğru mu bu?

- Kan herşeyi yudu efendimiz. Ademimiz yok!.. Ellibinden artık şehit verdik. Bir o kadarı da Kıbrıs'a yerleştirilecek. Zaten, biz de affı, oraya gitmeleri kaydıyla çıkarmanızı dilemekteyiz. Gitmezler ise, demlerini heder kılacağız.

- Evet!.. Varıp orda yıkılanı onarsınlar. Böylelikle, güçlerini hayra harcarlar. Peki, Erdel için ortaya attığınız işte bir düşündüğünüz var mı?

- Selim paşa kulunuz. Moldavyalıdır efendimiz. Dağda, pek kavgacı bir karındaşı var imiş. Sertlikte ve dahi lâf anlamazlıkta üstüne yok idi der. Dağ prenslerinden olduğundan, bize de başkaldıracağı açık. Ancak, Moldavya Şarlken'in sınırında. Bir bizden alır ise iki ondan alır. Bu yanında Polonya ve dahi Tuna var...

- Çok iyi... Varıp getirsin, onu voyvoda edelim... Böylelikle dediğiniz yola varırsa, ötekiler de o yana dönerler... Frank Kralının davranışından hoşnuduz. Bize hıyanet etmedi.

- Elçisi psikopos de Noailles, sürekli arabulucuk ardında. Daha Magosa muhasarası sırasında Doj'un fevkalâde

elçisi Jacoppo Ragazzini'nin bıraktığı yerden müzakereleri sürdürüyoruz. Savaş başlangıcından bu yana koyduğumuz ambargo, Venedik'i çok zarara uğrattı efendimiz. Tersine bizim üreticilerimiz için de büyük bir olanak oldu. Bunu bir yıl daha sürdürür isek, Venedik dilediğimiz yerden barış yapmaya koşacaktır. Böylelikle donanma için ettiğimiz masrafları da onlardan çıkarırız.

- İyi ama benim vezirim, dedi Selim. Böyle olanda, kulun yerine fütüvvet ve dahi tarikat ehli gelmemekte mi?

- Gelecekler efendimiz. Şimdi buna mecburuz. Gelecekler amma, gerekli işleri görmekliğe. Cennetmekân atalarınızın kurduğu düzen, kurdukları üzere yürüyecektir sayenizde. Yeter ki, gerektiğince hoşgörülü, gerektiğince, sert davranılabilsin.

- Her türlü yetkiyi kutlu ellerine bıraktım benim vezirim. Bundan öte bizim mutluluğumuz senin buyrultularına onay vermek ve dahi devlet işlerine bulaşmadan, günümüzü gün etmek olacaktır. Neden dersen, bir kez bulaştık, az daha devletimizin başına felâket getirecek idik. İyis mi ehline terkeylemek yeğ...

Sokollu, işini bitirmişlerin kıvancıyla geriledi. Selim bir an önce hareme dalarak, gönlünün erincini kutlamaya koşmak amacıyla hemen ardından ayaklandı. Sokollu, arz odasının kapısında ellerini oğuşturdu. Uzun bedeninden umulmaz bir diklikle, Topkapı Sarayının çınarlarına değecekmişcesine yükseltti başını. Göklere baktı; "Yüz yıldır adım adım oluşan düzen, şimdi yerine yerleşti," diye düşündü. "Gayri bundan öte, avuçlarımızın içindekini kaçırmamaya dikkat etmek, bizim yetiştireceklerimize kaldı. Davran Sokoloviçli Mehmet. Davran ki, devlet görkemini

dilediğince kullanmak nedir göresin... Avrupa'yı ve dahi asyayı birbirine katmanın yolları nerden geçmekte, bir araştır. Öyle telâşa düşürmelisin ki, yengiye dönüşmeli... Düşündüklerini uygulamak için işte sana alan. Astrahan'dan öteye Hazar denizine bir kanal açtırmalısın. Bir de İskenderiye yakınından Kızıldeniz'e... Böylelikle bütün su yollarını elinin altında toplarsın. Ve dahi böylelikle, tezden dünyanın dört bir bucağına gemi yetiştirip, hakkından gelirsin. Kıbrıs'ı rakiplerin istedi. Sen kullan. O kilidi, gerektiğince kapatırsan, anahtarın avucunda olduğunu görürler. Gayrı, ötesinde bizi tutacak güç olmaz. Derya boğuşması sayesinde onulmaz korkumuz Türkmen, yumuşadı. Ele gelen ademinin yarısı adada, yarısı deryada gitti. Şimdi bir de beylerini doyurduk mu azbiraz. Onlar yatışır. Yatışmayı, su yollarının tamamına el komak biçiminde kullanabilirsek, çok bir iyi olur. Yalnız, Kırım'ın Devlet Girayı, bundan kuşkulanır. O zaman da, Astahan'ı Moskova Knezine veririz, İvan, Giray'ı denetler. Başkaldırdığında yutacağı hoş bir lokmadır Bahçesarayı... O yüzden denize inmeli ve dahi kanaldan yararlanmalı. Hem de, kendimize iyi bir sınır çizmiş oluruz. Kudretimizin ve görkemimizin tadı başka türlü nasıl çıkar? Ve hizmetimizi nasıl tamamlarız? İmdi varıp, İsmihanımıza muştuyu vermeliyiz. Gayrı babası, her bir işi bize işi bize bıraktı!.."

Atının üstünde dikildi. Başının göğe erdiğini sezdi. Marmara, önünde dalgalanıp hışırdayarak bütün maviliğini kucağına sundu. Ağır ağır kapının ötesindeki kendi sarayına giderken, başının içi arı kovanı gibi peteklenmekte ve dünyanın neresinde, nasıl bir yangın tutuşturacağını düşünmekten zonklamaktaydı.

***

Doyran, oğlunun alayını yokuşun başında görünce, beyçeliğini unuttu. Tuğrasını düşürdüğünü sezmeden, seyirtti İnal'a doğru... Ardısıra sürükleyip geldiği bölüğüyle yorgunluğu açık olan genç adam, anasını görende canlandı birden. Atından atladı. Bütün bölüğünün atlamasına aldırmadan varıp, anasına sarıldı. Öpüşüp koklaştılar. Doyran, sırtını sığazladı oğlunun. Sarmaş dolaş otağa vardıklarında, hemen kımız taslarını doldurup döndü. Herkese sunduktan sonra;

- Yiğitliklerini anlatmayacak denli yaşlanmış beyim, diye gülümsedi.

- Yiğitlerin tümü öldü anam, diye yanıtladı inal buruk buruk. Bize de mansıp almak düştü. Anlatacak ne var?

- Cenk işte... Vardık ve dahi Kıbrıs'ı aldık. Aldık ya, İnebahtı bir yanımıza inmedi ise, neyleyelim?

- Deryadır oğul, dedi Doyran. Kamber koca sefer dönüşlerinde az mı anlatırdı? Bazen dalgası köpürüp, hiç yoktan gemi yutar imiş...

- Bu öylesi olsaydı anam, kazadır der geçerdik. Oysa, deryayı bilmeyen, derya kaptanlığına sıvananda, neylesin deniz kurtları? Yenilgiye tutuklu olduklarını göre göre cenkleşmek bir acı ki... Umutsuzsun ve dahi sonucu bilmektesin. Oysa seni yöneten, bilmemekte ne olduğunu. Saray oyunu gibi köçeklenmekte. Hem kendi canından olmakta, hem seni bitirmekte bir güzel... Bu yanı da olmasa işin, kıvancımız nice büyüktü.

- Eh, savaşın acı yanı da, tatlı yanı da vardır, dedi Bey. Mansıplandığını söyledin. Hele de ki, oğlumuzu nice bir ko-

parıp almaktalar.

- Bize Çorum'u verdiler bey babam. Elbette olurlanmadık iznini almadan. Hem iznini, hem güvenilir ademlerinden bazılarını vermez isen, sancakbeyliği. nemize!..

- Bir de kendilerine soralım. Çorum iyidir. Türkmen yatağı. Sözün dinlenir, buyruğun geçer. Kimleri istemektesin?

- Demek izin çıktı!

- Biz sürüleri sana bırakıp, kendimiz oturmak dilerdik. Madem bizden önde gitmektesin, alkışımız da bilerek gelir. Bize göçmek yazıldıysa neyleyelim? Binboğalardan Çiçekdağı'na gider geliriz. Gayrı köylerimizde konaklar, kentleşmeye başlayan dirliklerde menzillerimiz var. Yoksun ve dahi yoksul sayılmayız. Oğlumuz sancakbeyliğine varmaktaysa, yardım ve dahi desteği bizden olmuş çok mu? Hele de bakalım?

- Süleyman Bey, Kıbrıs'ta yerleşen leventlerin başında kalmayı yeğledi bey babam. Olmazlanamadık. Enişteme de dirlik önerdiler. Ne var ki, izniniz olursa bizim kethüdalığımızı yeğler. Bunlara bir de Davran Kocamızı eklerseniz, gayrısında gözümüz yoktur.

- Davran koca bir koca oymağı da bilerek götürür hey oğul. Yerin var mı?

- Altı bölük halkını kendimiz atayacağız. Dileriz ki çevremizde yaban bulunmasın.

- Uz görürsün, oğlum. Uz işlersin. Bizden alkış ve dahi onay. Hele kocamız ne buyurmakta?

- Kocaya buyurmak değil, buyrulanı işlemek yarışır beyim, diye atıldı Davran Koca. Yaşamımızın sonunu İnal. Beyimizin gölgesinde geçirecek isek, neden olmazlanalım.

- Abdülhalim oğlumuz oyunu baştan verdiğine göre,

bize diyecek söz kalmamakta. Hem oğlumuzdan, hem torunlarımızdan uzak kalır bellersiniz he mi? Bunca çoğalmış ulusta, beysiz sürü yayacak çoban yok mu bellersiniz? Görürsünüz bakalım, nice bir konmaktayız yanıbaşınıza. Görür ve dahi serdardan daha uzak bir sancak istemediğinize yanarsınız.

Beyin şakası, tasların dibindeki kımızlarda kahkaha oldu. Her biri, yaptığından hoşnut, güleç yüzlerle birbirlerine baktılar.

***

Kâmil Çavuş, ellerini oğuşturarak Murtaza'yı çağırdı. Niksar hisarının benzeri konağının kalın duvarları arasında dolanmakta olan kethüda, efendisinin çağırışına seyirtti. Önünde baş kırdığında;

- Baka Murtaza Ağa, dedi Çavuş. Bu medreseler fesat yuvası olmakta sürüyorlar. Elebaşılarının bazısı Kıbrıs savaşında, bazısı kadılık kethüdalıklarında kaldı demekteyken iş daha bir kötüye varmakta. Şimdi eski ustalarından yoksunlar. Ne var ki, tez zamanda eğitimli olmaları kaçınılmaz. Gaybi Molla, Tarsus medresesine müderris olmuş. Burdaki eski yoldaşlarını mansıba çağırılarmış. Kimi kadı naibi, kimi sancak defterdarına kethüda gitmişler.

- Bu söylentileri biz de duyduk efendimiz. Ama katınıza getiremedik. Neden derseniz, görevlileriniz yine tecavüze uğramaktalar. Üç ademden biri, devşirdiğini sakat getirmekte. Olvarıp, peşlerine düştüğümüzde, kızılbaş tekkelerine sığınmaktalar. Suhtenin kızılbaşla ne ilişiği olduğunu bilmemekteyiz. Buyurdunuz ki, medrese, devleti kızılbaşın

elinden kurtarmaklığa açılmıştır. Oysa şimdi tersi olmakta. Pîr Sultan denilen Şeytan, suhtenin kanına girmiştir. Nerde bir bölük yakalayıp işini bitirelim diye vardıksa, Abdalları pala ellerinde annacımızda bulduk.

- İşte benim söylediğim de bu!.. Oğlumuz, Veliyyiddin efendi, Bağdat'tan Rum eyaletine tayin olundu. Sağolsun, İstanbul'daki efendilerimiz bu isteğimizi kırmadılar. Pir Sultan denilen eşkıyanın kaddi büküldü demektir. İmdi, varıp oğluma yardım edeceksin. Çevrene bir nice levent ve dahi sekban toplar isen topla... İşte sana izin. Olvarıp, Yıldızeli'ni bas. Burdan gitmekteyken suhteyi de bir iyice kır... Duyduğumuz, derya yılgını leventler var imiş. Şimdi onlar yol kesip adem soymakta suhteyle yarışır olmuşlar. Onları da kıravar. Tasalanma, hüccetin elinde olacak.

- Güvenilir adem bulmak zorlaştı efendimiz, diye eğildi Murtaza. Bana azbiraz izin verilirse, gerektiğince devşirir, eğitir ve dahi buyurduklarınızın tümünü yerine getiririm.

- Oyalanmayasın. Sana on gün izin. Var devşir ve dahi hazırla. Ondan ötesini yolda işlersin. Neden dersen, işimiz acele. Yeni sancakbeyleri, bunca zamandır dizdarlık eden ve dahi ter döküp emek veren kişilere hor bakmakta imişler. Bazı kadılar da, faizin kanun üzere, onu onbirbuçuğu geçmemesi gerektiğini belirtmişler. Hatta Engürü kadısı, çuha bahasından borçlanmış. Sonra da varıp kadının katına, bu kayıt, faizdir, demiş... Kadı neylese beğenirsin?

- Buyurdunuz ya efendimiz. İptal etmiş çuha bahasını...

- Çuha bahası paranın geliri idi oğul... Bunu öğrendi mi bizim Yakup Molla, hiç bir şeyimizi bırakmazlar. Bizim onlardan önce davranmamız bir zorunluluk. Bunca ademimiz içinde, sırdaşımız bir sen varsın. Anla ki, saltanatımızı yi-

tirmeye yeminliler... Biz onlardan erken davranıp, başlarını ezmeliyiz. Suhtelerin yoldaşı kızılbaşları bir kez leventlerle tutuşturursak, bunun sonu gelmez. Görelim seni, elini tez tutasın. Hazırlık gör, gerisini sonra anlatacağız.

- Hay hay efendimiz. Tezden sekban yazarız. Bir görkemli bölük oluştururuz ki, adınıza yaraşır olur. Yeter ki, donatımda altın esirgenmesin...

- Esirgenir miymiş? Dile bizden ne dilemekteysen. Yeter ki, iş görülsün ve dahi geçen seferki gibi, duvarların ardına gizlenerekten sıyrılınmasın!..

- Suhte çok, edemim azdı efendimiz, diye yakındı Murtaza. Bir anda üç ilin suhtesi toplaşıverdi. Nerden haber aldılar, ne çabuk derneştiler, akıl alası değil. Ama sonra!.. Bilmektesiniz, öcümüzü komadık. Her birinde. Yakaladığımız yerde yıktık. Ve dahi demi heder olanları, heder eyledik.

- İşte gene o günler gelmekte Murtaza... Göster bakalım hünerini.

- Siz buyuranda efendimiz! Yaltaklanmasıyla, geriledi. Bölüğüne yeni adamlar yazmak sevinciyle, yardımcısını göndermekteyken, davulların vuruşuyla irkildi.

Kulak kabarttılar. Çığırtkan, Sultan Selim'in öldüğünü, yerine Sultan Murad'ın geçtiğini haykırıyordu.

YEDİ

Nassi tam karşısında oturan Giovanni'nin gözlerine baktı. Gözlerindeki ışıltılar, kârlı bir iş yaptığı zamanların parıltısıyla tutuşuyordu;

- Oyalanmayın Sinyor Giovanni, dedi. Ne kadar erken varırsanız, o kadar iyi olur... Kraliçe Elisabeth'e saygı ve bağıllıklarımı bildiriniz. Hemen elçilerini yola çıkarsınlar. Ancak, Birinci vezir bu işe karşı olduğundan, yolda adamların başına bir iş gelmesi varsayımını gözden uzak tutmasınlar. Çok temkinli, hatta gerekiyorsa, tüccar kılığında göndermeleri doğru olur. Biliyorsunuz, Rumeli de, Anadolu da Lepanto yenilgisinin karaya kustuğu artıklarla kirli... Yer yer eşkıya bölükleri yolları kesmekte. Denildiğine göre suhtelerle de işbirliği içindeymişler... Eski eşkıya başları, Kıbrıs seferinin yarattığı boşluklardan yaralandılar. Kadılık ve müderrislik gibi yerlere yerleştiler. Şimdi, ya eski yoldaşlarını kollamakta ya da bize zarar veren eşkıyayı korumaktalar. Bu yüzden, bir küçük tedbirsizlik, suçun onların üstüne atılarak, elçilerinizin öldürülmesine neden olabilir.

- Denemek zorundayız efendim... Ambargo bizi bitirdi.

Depolarımız malla doldu ama keselerimiz boş. Eğer sizin desteğiniz olmasa idi, çoktan büyük tüccarın iflâsı kesinleşmişti. Ne var ki, dayancımız kalmadı artık. Ya ne bahasına olursa olsun anlaşıp ambargoyu kaldıracağız, ya da eteğinize yapışıp, battığımızı açıklayacağız.

- Ve o zaman da birlikte batacağız... Müfti, Hoca Sadettin efendi, söz verdiler. Tam otuz bin duka altınına mal oldu bu söz. Safiye Sultan'ın desteğini sağlamak da, kuyumcubaşılarımızın çok hizmetine neden oldu... Birinci Vezir kabul buyurmasalar bile, Müfti elçileri karşılayacak. Böylelikle bir delik açacağız devletin kapısında... Bir kez iş devletten devlete geçti mi, ötesi kolay. Kapılar ağır da olsa ardına değin açılır.

- Yine önümüzü aydınlattınız efendim. Sizin desteğiniz olmasa, anlaşma umudu da olmazdı. Ve Felemenklilerle biz kesinlikle bunun altından kalkamazdık. Mallarımız hep bu pazarlar için hazırlandı. Hazırlandı ya, Venediklilere konulan ambargodan, en çok biz etkilendik. Biliyorsunuz, Venedik pasaportumuzu gösterip, yararlanıyorduk imtiyazlardan. Oysa, onu gösteremez olduk, İngiltere ve Flandr kentleriyle anlaşma yok... Kurtardınız bizi...

- Kendimizi de!.. Epeyce bir zaman var ki, dışardan gelenlerle tamamlıyoruz noksanımızı sinyor. Neden derseniz, ya borçlularımızı bulamıyor tahsildarlarımız, ya bütün köyü karşımızda direnmekte görüyoruz. Böyle ortamlarda, keseden yemek kaçınılmaz. Oysa para keseden yenilmez. Ancak işletildiğinde bir değeri var. Yoksa, güneş görmüş kar örneği, sele karışıp gitmekte. O yüzden ödediklerimiz dışında bir borcunuz yok. Tasalanmayın. Yeter ki, elçileriniz gelsin ve bir kez Hükümdar'ın eteğine yüz sürebilsinler.

- Hükümdarın mı? Osmanlı yasaları mı değişmekte?

- Yok canım, değişen bir şey yok. Hoca Saadettin efendinin eteği de, Hükümdarınkinden değişik değil... Hatta, diyebiliriz ki, Hükümdarın yolsuzluğa bulanan eteği, Hoca efendidir. O yüzden, verdiğimiz boşa gitmemekte.

- Oh!.. Kim bilir bu muştuyu götürdüğümüzde, ortaklarımız nasıl derin bir soluk alacaklar. Ve kim bilir, belki de her ikisi birden gelmek isteyeceklerdir ilk elçi olarak.

- Josef Clements'i de yanlarına alsınlar. Böylelikle, ordaki bankamızın durumunu bir iyice incelemek olanağı buluruz. John Wright ile çok iyi geçindiklerini, siz yokken, dostluklarının iyi sonuçlar verdiğini biliyoruz. Sınırdan bu yana biz den de yardım erişir. Çok sıkıştıklarında, ordaki işlerimizin sonuçlarını bildirmeye geldiğini savunmamız kolay.

- Hay hay efendim. Hazır yol güvencesini de almışken, hemen gideyim Manchester'e.. Ve buyurduğunuz gibi, Wright ile Clements'in yol hazırlıklarını göreyim. Bir kez devletten devlete kapıları açtık mı ötesi kendiliğinden gelir.

***

Tarsus Rüstem Bey Medresesi müderrisi Gaybi Molla, aklında ertesi günün dersini evirip çevirerek, Taftazani'nin Tavzihini kapattı. Hemen ardına uzandı. Oyma kapak Selçuk lâlelerini ışılata ışılata açıldı. Sahtiyan ciltli kitaplar gülümsedi. Ubeydullah bin İshak'ın Sadru'ş-şeria'sıyla, İmam Radıyüddîn Hasan-ı Sagani'nin Meşâruk-u envârü'n Nebeviyyesini çekti. Aynı konuda değişik kararların nasıl oluştuğunu düşünerek, sayfaları karıştırmaya başladı.

Rahlede açık duran Taftazani'nin yazdıklarını izledi bir

an. Meşarık'ta, aynı sorunu yakaladığında üstüne kapaklandı. Kitabın satırlarında yoğunlaşan bir gölgeye başını kaçırdığında, zıplayıp doğruldu.

- Bire bu bizim Çömçe Balimiz değil mi? Gözlerimiz mi yanılmakta, gönlümüz mü aldanmaya açık!.. Diyerek sarıldı eski yoldaşına. Hoş safa gelmişsin!... Ayaklarına sağlık Buyur!.. Buyur!

Çömçe, boynuna sarılıp kalan yoldaşının omuzlarından öptü. Coşkun karşılamadan hoşnut, gözlerini kırpıştırarak gözlerine baktı uzun uzun...

- Gölgene sığınmaya geldik, dedi sonunda. Bir sakıncası var ise!..

- Hoşsafa geldin, diye yinelerken yanakları al al oldu Gaybi'nin. Gözlerini Çömçe'nin dik bakışlarından kaçırarak, ayaklarının ucuna indirdi. Bu medreseye müderris atandığından bu yana eski yoldaşlarının tümüyle ilişkisini kesmesinden utançlı, durdu bir süre. Kendi kendisiyle hesaplaşmasını sürdürüyormuşçasına sallandı. Sonra bir borcun son taksitini ödermişçesine başını kaldırdı: Onur verirsin...

- Sağol önderim, diye sürdürdü Çömçe. Sultan Abdal Pîrimiz ile Ahi İsa da bilecedir. Söz getirmekten çekindiğimizden doğru katına varmadık. Ola ki, bir nice durmuş oturmuş olsan da, bizden ötürü gücendirirler seni!..

Gaybi ilkin boynunu dikerek dinledi. İçin için kabaran bir özlem, aklının önerilerini susturdu. Kolunu yakaladı Bali'nin...

- Tez varıp, fakirhaneye konalım, dedi. Uzaktan geliyor olmalısınız. Aç yorgunsunuzdur. Hele bir doyunup, dinlenin. Sonra söyleşiriz...

Çömçe Bali, Gaybi'nin birden devinmesine uyamadı ilkin. Olduğu yerde sallandı. Sonra yele tutulmuş yaparak örneği sürüklendi ardınca. Akşam karanlığı Tarsus yeşilini koyulturken, yüksek duvarlı bahçe içindeki konağa ulaştılar.

İki yetişkin gulamın dönenmeleriyle donanan sofraya çöktüler ağız açmadan. Yol açlığının iştahlı şapırtısı, ardardına sıralanan sahanların kalayını parıldattı bir anda. Yumuşak minderlere bağdaş kurup, yumuşak yastıklara sırtlarını dayadıklarında;

- Sivas soyguncusu bizden hazırlıklı imiş Molla Can, diye söze girdi Pir Sultan. Engürü kadısı eski yoldaşımız Muslihiddin Efendinin kararı belimizi doğrultur sanmış idik. Gerçeğin her bir kişi için başka olduğunu gözden ıramışız... Muslihiddin kadı, aslını unutmadı. Verdiği karar, tefecinin tükrüğünü boğazında taş eyledi. Ne var ki, Muhyittin kadı da aslını unutmuş değil... Niksar zaiminin oğlu, elbette tefeciden yana yer tutacak idi. Biri yoksul adına eşkıya olmaktan kaçınmamış... Biri yoksulun ümüğüne çöreklenmeye hazırlanmış... Arada İsa Ahimizi de yakalayazdık. Orda hüccet çıkanda dedik ki mülkte yasa bir. Engü'de pişen, Rum'a da- düşer... Öyle olmadı. Yoldaşlarımızın bir bir mansıp kapması yoksula yarar demekte idik. Yanılmışız. Biri doğruyu işleyende, bini yanlışa döndürür olmuş. Muslihiddin Kadı, beş bin akçenin üstüne bildirilen binaltıyüz akçelik çuka ferace pahasını faizdir diye iptal etmiş idi... Muhyittin kadı, bu faizdir diyeni tutukladı. Satu bazara ket vurmaktan zindana koyacak idi ki, elinden güç kaptık. Kapanda da, babasının eş-kıyıbaşısı Murtaza yetmezmiş gibi, kendi soyguncusu Hurrem Kethüdayı da ademleriyle bilerek üstümüze saldı. Basıldık ve dahi yenildik Molla can!..

Türkmen'e karışmamızdan ürktüklerinden, sürüp Toroslar koyağına attılar. Varıp gölgene sığınmayı kurduk. Ve dahi görüp işittik ki, ulu dağlar arası bizim dertlerimizden arık.. Muslihiddin Kadı'nın kestiği hükmün benzerini Davut Molla ile Suhraverdi Kadı da kesmişler... Ahali bayram eylemekte imiş... Tefeci soysuzları da altınını yükleyip İstanbul'a göç eylemiş oralardan... Yazık ki, hasa ayrılan eyaletlere!.. Yazık ki bizim gibi aralarda kalmaya koşulanlara... Ve dahi yazık ki, sığınacak yer bulamayana... Varıp, levent bölüklerinin arasına katışmaktan başka yol bulunmamakta!..

- Levent bölüklerinin arasına katışmak yaraşmaz hak yolundakine, diye atıldı Gaybi! Yanlış yer seçip, yanlış iş tutmaktalar... Canlarını korumak, karınlarını doyurmak, sırtlarını pekleştirmek yetmemekte onlara... Her biri kuşağını altın, katarını ipekle donatmaya yeminli... Köy kent ayırmıyorlar... Varıp salgın salıyor, cerime topluyorlar... Vermeyenin emçek kızını, tüysüz oğlanını çekiyorlar... İşkence edip, işrete dalıyorlar...

- Dur hele, diye atıldı Çömçe! Görmüş gibi suçlamaktasın. Ne tez unuttun, önderim? Bilerek haksıza ziyan verdiğimizde, bizim için dahi aynı sözleri etmediler mi?

- Ettiler! Ant verip, mühür bastılar eşkıyalığımıza!.. Amma yalandı, dedi Gaybi. Yalan olduğundan tutmadı. Kendi karaları, kendi suratlarına yapıştı İnebahtı bozgununda. Ve dahi her birimizin demi heder kılınmışken, mansıpla donatıldık. N'ola? İmdi bilim üzere ders, yasa üzere hüccet vermekteyiz. Neden? Bizim amacımız var idi!.. Yoksul, yoksunluğundan baş kaldıramaz, hakkını arayamazken, yola çıkmıştık. Elbette yığılıp kalmışlığımızın, yarın kaygımızın da payı büyük... Ama yolumuz sağlam, istediğimiz

yasa idi... Eşkıyalık ettikse bile, eşkıya olmadık biz. Amacımız bozuğu onarmaya dönüktü. Keseyi doldurmaya değil... Savunabilir misin şimdi levendi? Bize benzer bir yeri var mı? Yok! Olmayanda da, ettiği rezillik... Oysa biz, tertemiz girdik yola, tertemiz çektik eteğimizi çekildiğimizde... Ve dahi bozuğa yönelen düzeni, düzlüğe değiştirmeye sıvandık yasal yoldan...

- Öyle mi sanmaktasın Müderris Can, diye atıldı Pir Sultan. Siz yola girdiğinizde, Niksar Serdarı Kâmil Çavuş'un kırkbin akçe belirli bir zeameti var idi... Şimdi bütün Niksar ahalisi ona, Sivas yoksulu da oğluna çalışmakta. Kevork tefeci ile ıhmışlar reayanın ümüğüne, Deli Dumrul örneği yanlarına varandan bir, varamayandan iki almaktalar... Hele bir düşün bakalım. Bir nice kodunuz, bir nice buldunuz. Ve dahi kendince karar kıl!.. Ettiğiniz iş, ürküttüğünüz kurbağaya değdi mi? Anadolu'nun bir yakasında düzen doğruldu. Buna biz de tanıklık ederiz. Canik, Binboğa, Toroslar ve dahi Bozdağlarla Kaz dağlarının bulunduğu yerlerde aykırılık görülmemekte... Amma bunun dışında!.. Ne biz diyelim mollam, ne de sen duy. Bir iken vurduklarınız bin olup vurmakta... Sizin ayak tozunuzdan ürkenler, bizi Toroslar koyağına sürmekte. Neylesin yoksul?

- Pirimiz doğru buyurur, diye sürdürdü Çömçe! Bir küçümencik zeameti soymakta diye üstüne hörlediğimiz yolsuz, bir kocaman eyaleti sömürmekte şimdi... Ve dahi olvarıp mansıp kapmadı isek bu yüzden... Düşünmekteyiz ki, soyguncunun doymazlığını kabartan biz olduk. Bunun bedelini ödemek de, üstümüze borç!..

- Haşa!.. Biz öğrendiklerimizin yolunda davrandık. Haksızlık işleyeni hakka döndermekle yükümlü idik. Man-

sıpsız kodular, pusatlanıp hörledik. Mansıp vermekliğe koşullandılar, yüklenip yasaların buyruğunu yerine getirdik... Bundan ötesini de yapamazdık... Amacımız kalmaz idi... Amaçsız iş de, çıkara dönüktür. Biz çıkardan arıktık. Çıkara döndü mü bir kez, gücü gücü yetene olur. Bu kargaşadır. Kargaşa ise eninde sonunda yoksulun daha bir kötülemesine neden olur. Olmakta da... Varsıl basıldığında altını sunup savuşmakta. Sonra da eşkıya bölüğü koyağına girdi mi, yoksulun ümüğüne çöreklenip, katıyla almakta. İşte az önce buyurduklarınız da bizi doğrulamakta. Oysa yoksul, olmadığından vermemekte. Neylesin almaya koşullu? Oğulunu dağıtmaya zorunlu. Sonra da tanınmak korkusuyla öldürmekte boş yere işkence ettiğini... Görmüş gibi söylemektesin dedin Balim!.. Güvenilirden duymak görmeye yeğ değil midir? Duyduklarımız tanık istemeyecek şeylerdir. Kiminin ellerini kesmekteler, kiminin tırnaklarını söküp sinirlerini, kızgın şişlerle dağlamaktalar... Biz bunları diledik mi? Asla!.. Bizden yakınan kim idi? Varsıl... Bunlardan kim yakınmakta? Yoksul... O yüzden deriz ki, eşkıyaya fetva vermek ne Yıldızeli Pîri'ne, ne bunca bilgin Çömçe Bali'ye yaraşmaz. Neden derseniz, biz hak yoluna bilerek baş koduk. Ve dahi koya gitmekteyiz. O yüzden de amacımız açık, direncimiz düzenli idi. Oysa bunların ettikleri kargaşadır. Haksızlığın çevrenini daha bir hızlı, daha bir yaygın çevirmeye yarar. Yaramakta da.... Salma salıp, avarız toplayacakları yerleri bunlara soyguncular göstermekte... Soyduklarını olvarıp, soyguncunun dolabında işletmekteler. Bir yerde ele gelip, demi heder kılınanın biriktirdiği de tefecinin sandığında kalarak, kârını artırmakta... Neden? Herkes yarağını kendi kuşağı için sıyırmakta da ondan? Biz böyle mi idik?

Ve dahi böyle olmadığımızdan değil midir, Kıbrıs çıkarmasıyla İnebahtı bozgununda boşalan mansıpları bize dağıtma zorunluğu?

- Eski ettiklerinle yetinir gibisin önderim, dedi küskün küskün Çömçe!

- Çekinir gibi diyememekte misin Çömçe can, diye atıldı Pir Sultan.

- Deseniz de haklısınız Pîrim! Diye yanıtladı alıngan alıngan Gaybi. Bir işe yaramadı ise, diretmek değer mi taşır? Kendiniz buyurdunuz ki, biriken bin oldu yolsuz! Öyle olanda da, bu günkü oluşuma, bizimkini eklemekten neden kaçınalım. Madem, ettiğimiz zarar vermiştir yoksula, onca can yitirmekliğe değer miydi?

- Yolumuzda ölene alkış, dedi Çömçe! Kalana yazık! Davut Kadı da böyle buyurmuş idi... Demek ki, durmuş oturmuşlar, tuzları kuruyanda hak yoluna çıkanı eşkıya bellemekte... Onca deneyimden sonra, kalkıp sığınmaklığa gelmek n'ola? Kalkıp sıvışalım pîrim ve dahi ahim!.. Görülmekte ki, parmağını bala bulayan yalamaya durmakta... Ola ki, zarar veririz... Geçmişinden sıyrılıp çıkana alkış çekmesek de, kargışa gücümüz yetemez!..

Neden dersiniz, geçmişi geçmişimizdir. Ve dahi biz onunla, öğünmekten, sonrasına döğünmeye zaman bulamamaktayız. Diyerek davrandı.

Onunla birlikte ötekiler de yekindiler. Gaybi zıplayıp oturttu yoldaşını;

- Kapımız düşman gelene bile ardına değin açıktır Çömçe Molla, dedi. Nerde kaldı bilerek kan içinde yoldaşlandığımıza kapansın. Dediklerimiz üstünüze değildi! Gocundurdu isek bağışlayın... Biz doğruyu gördüğümüzden

güvenliyiz. Ve dahi kargaşanın çıkmaz olduğuna inanırız. Olvarıp tümümüz adem gerektiğinde işe sıvansa idik, Sivas dahi bir güzelce doğruyla birleşirdi. Medreseye müderris olanda, kimin yararına, kimin zararına diye çok düşündük. Sizin de düşündüğünüz belli... Ve dahi varılan sonuç da ortada... Bilerek olmadıkça, bir suhtenin, bir ahinin bir tekkenin ya da levendin üstesinden geleceği iş değil bu!.. Bilerek olmanın yolu da birbirini soymaktan geçmemekte!.. Pirimizin buyurduklarınca, "Kızıl bayrağın çekilip, yoksul ahinin alınması." Bu saydığımız kitle ve dahi sınıfların tümüyle kalkışmasıyla mümkün... Yok ise, sonunda dönüp bakıyoruz, yolsuzluk koduğumuzdan artık. Öyle ise, siz varıp pala sokmaktasınız egemenin çıkarına... Biz boş mu durmaktayız? Suhtelerimizi doğruluk üzere yetiştirebilirsek, başladığımızı bitirmeye ulandık demektir. O yüzden pek ayrımımız yok birbirimizden. Hele kalın ki, tartışmamızı sürdürebilelim...

***

Nassi, geniş çalışma odasının penceresinden boğaza baktı. Maun masanın üstündeki kalın defterin sayfalarını açtı. Özel şifresiyle dizilmiş sözcük ve rakamlara baktı bir süre... Sonra başını çevirdi. Boğazın maviliğinden şöminenin alazlarına daldı bakışları. Tomardan aldığı mektubu açtı. Okudu... Bir süre düşündü. Sonra defterinden bir sayfa açarak yazmaya koyuldu. Yazısını bitirdikten sonra, mektubu olduğu gibi şömineye attı. Ak parşömenin, kızıl alevleri içinde kıvranıp kararmasını seyreyledi...

Yeni bir mektuba uzandığında, kapısının gürültüyle

açılmasından irkildi. Aşağından gelen ayak sesleriyle, kölelerinin bağırtılarına bir an kulak verdi. "Gürültü etmeden de iş görmezler," düşüncesiyle başını sallayarak, aldığı mektubun dürümünü açtı. Çalışma odasının kapısı ardına değin açılınca, öfkeyle kaldırdı bakışlarını. Ağzı çarpıldı. Gözleri kaydı bir an. Sonra birden kendini toplayarak her zamanki yumuşak davranışlarıyla doğruldu. Bostancıbaşı'nın pala bıyıklarına selâmlar vererek yaklaştı;

- Efendimizin bir buyruğu mu var Ağa hazretleri?

- Öyle Çorbacı, diye boğuk boğuk yanıtladı Ağa. Tez hazırlanın.

- Hemen!.. Hemen hazırlanırım. Biraz istirahat buyurun. Sonra ellerini çırptı. Bostancıbaşı'nın ardında beliren kölesine; Ağa hazretlerine şerbet sunun, diye buyurdu.

Defterini kapattı. Mektuplarını topladı. Yandaki yatak odasına geçti. Raşel'in, hıçkırmaya hazır ablak yüzüne baktı bir an. Sonra açıklamada bulunmak gerekliymişçesine;

- Beni padişah buyurmuş Raşel, dedi. Belli olmaz, yine paraya sıkışmış olmalılar. Akşamın bu safinde çağrılandığırnıza göre, önemli sanırım. Hemen gider dönerim.

Saraya giderken kuşandığı kürk kaftanını, mücevveze sarığını çıkardı. Giyindi. Kendini hazır bulunca, yeniden çalışma odasına geçti. O girer girmez kalktı Bostancıbaşı... Birlikte alt kata indiler. Geniş girişten bahçeye çıktılar. Ardları sıra bostancıların çoğaldığını o zaman sezinledi Nassi. "Böylesine çok askerle karşıladıklarına bakılırsa gereksinimleri çok olmalı," diye düşündü." Her halde bir yere sefer hazırlığı var. Ve iltizamlardan gelinceye benden avans isteyecekler. Birinci Vezir, İngiliz elçilerinin gelmesinden beni sorumlu tuttuğu için, yüz yüze gelmek istemiyor de-

mek... Hükümdar kendisi çağırılayıp, konuşacak... Hani haksız da sayılmaz Sokollu Vezir... İngilizlerin imtiyaz kazanması, Mançester'deki bankam için zorunluluktu. Paralarımı başka türlü güvenceye alamazdım. Burdan alacakları bulunmalı ki, gerektiğinde Fransız gemilerine yaptırdığım gibi el koyup, alacaklarımı karşılayabileyim. Oysa birinci vezir, olaya salt politik açıdan bakıyor. Politikaları da altının oluşturduğunu bilmezmiş gibi... Ne yaptım? Neden böylesine bana karşı anlayamıyorum. Oysa hiç bir zaman isteklerinden de, buyurularından da geri durmadım. Hatta beni Sultan Selim'e tanıştıran, kendi olmuştu... O zaman vezirdi daha... Sonra ne geçti aramızda? Sultanla çok içli dışlı olmamıza mı kızdı? Ha evet!.. Kıbrıs sorunu... Bunu benim yaptırdığımı biliyor. Bildiğinden de hiç bağışlamadı beni. Şimdi bile... Gereksinim duymaktayken bile, benimle konuşmak istememekte. Eh, birinci vezir hazretleri!.. Ben de, paranın tarafınıza verileceğini söylersem Hükümdara, o zaman karşılaşmaya razı olursunuz."

Konağın kapısından çıktıkları anda, rengi bembeyaz kesildi Nassi'nin. Kapının iki yanında bekleyen Hakan cellâtlarını gördüğünde, suratı çarpıldı. Dizleri, kolları titremeye başladı. Dönüp, konağına kaçmak geçti bir an içinden, Sonra boynuna dolanan kirişin gittikçe nefesini daralttığını sezinleyerek tepindi. Mosmor kesilen bedeni, ürpertilerle debelenmesini sürdürdü. Bir kütürtüyle boynunun kırılması sonucu gevşeyiverdi bedeni. Öldüğüne kesin kanı duyan cellât, kapının sayvanından geçirdiği bir kemende astı ölüsünü Yosef Nassi'nin. Öyle sallanır bırakarak, çekilip gittiler.

***

Doyran, deminden beri kulaklarında zonklayan konuk haberleriyle, iç otağda hazırlanıyordu. Gelen önemli olmalı ki, kavallar, adım adım, izleyerek bulunduğu yeri bildirmekteler. Ve buna dayanarak Bican Bey atlanıp, çoktan karşıya gitti..." Tez olmak gerek, konağa girmek üzere oldukları belirtiliyor. Tezden siniyi hazırlayalım ki, utançlı olmayalım' devinisiyle, tasları doldurdu. Doğrulmasına kalmadan, boynuna dolanan kalın kolların ağırlığında ezildi bir an. Sonra göz ucuyla sarılanı görür görmez, kendini koyuverdi.

- Oğlum!.. Paşa oğlum... Muradım!.. Sözcükleri sevinç solukları halinde sardı Murat Paşa'yı. Gelen sen miydin? Hiç bildirmediler!..

- Bey babam, bizi böyle ansız karşılaştırmadan tad almakta anam. Ko, onun da kıvancı böyle karşılansın... Bunca iyiliğinin altından hiçbir zaman kalkamamaktayız zaten. Azbiraz gönlü hoş olacak ise, sevincimize payan bulunmaz.

- Sen de bir oğlusun Muradım... Has oğlusun gözünde tasalanma. Sürekli ardını izlemekte bildiğimiz. Her yükselişinde haber verdi bize... Sevincine ölçü olmadı her başarında.

- Ve dahi her kötü günümüzde de, desteğini dayayıverdi sırtımıza... Umutsuzluğun gayyasında, ölümle dirimin ayrımında her bir şeyi kazandığımızı gösteriverdi bize... Hem de sezdirmeden, göstermeden ve dahi borç altında bırakmamak amacıyla hiç belli etmeden...

- Kötü günlerin mi oldu yavrum? Hiç duymadık. Hiç sezmedik... Savaşan erin, zora da gireceğini biliriz. Ancak, dediğine bakılırsa, daha kötüsü gelmiş başına...

- Yemen'e Mahmut Paşa'nın kethüdası alarak gittiğimi-

zi biliyorsun sanırız anam... İnal karındaşımızla haber salmıştık.

- Evet!.. Bey baban da söyledi ardınca!., içi içine sığmamaktaydı. Oğlumuz, paşa olmuş derken gözlerini görecektin. Kendisi hakan olsa bunca sevinmezdi.

- İşte orda, Mahmut Paşa'nın oyununa geldik... Olvarıp, çökerlendiğinde nice bir zengin var ise, bir neden uydurup, boynunu vurduruyordu. Hak üzere, yasa gereği olsa, terekesini hazineye devretmesi gerekir iken, kendi çıkarı üzere olduğundan kendine aktarıyordu. Bu böyle gidermez, derken, başkaldırı kasıp kavurdu ortalığı... Neyse bastırdık. Ne var ki, Mahmut Paşa'yı vurdular. Onun yerine bizi atarlar demekteyken, Mısır Mirmiranlığına tayinimiz çıktı. Sonradan öğrendik ki, bizi de bulaştırmak istemişler Mahmut Paşa'nın yolsuzluklarına. Ne var ki, Bey Babamızın eli, Yemen çölüne yetmiş... Böylelikle biz denetimden kurtulduk. Kurtulduk ya, Mısır'da kaldık. Sonunda, Mesih Paşa bizi çağırttı. De hele Murat Paşa oğlum, dedi... Alkaevli Beyi senin neyin olmakta? Yalan söyleyecek değiliz. Babamız olduğunu belirtende, karındaş olurmuşuz da haberimiz yok imiş, diye gülerek, Yemen vilâyetine vali olduğumuzu muştuladı.. Yol boyu geçenleri düşünmüş idik. Bey babamızın elinin oralara varacağından kuşkuluymuşuz demek... Varıp, işimizi yasa üzere gördük. Gördük ya, rahat vermediler. Onca yıl sonra, bir kez daha başımızın alınmasına ramak kaldı.

- Dedin ki yasa üzere çalıştık. Haksızlık yolsuzluk etmedik...

- Etse idik, bey babamızın desteğini bulamazdık he mi anam? Onca yere erişen adem, nice bir kişi olduğunuzda kuşkusu bulunsa, gücü mü yetebilirdi kurtarmaya?

- Kalkışır mıydı demektesin öyle ya!.. Kendisi haksızlık ettiğinde, canıyla ödemek gerekse duraksamaz. Tanığın güçlü oğul... Haklısın ve dahi doğrusun!..

- Dur hele, bu sözü bize Yedikule zindanından çıkarken de ettiler...

- Zindana da mı düştün?

- Saray dolabına giren dönmeye koşuludur anam. Bizi Mesih Paşa aracılığıyla Sokollu Uzun Mehmet Paşa tayin etmiş idi... Aynı dolabın Koca Veziri bir nice yuttuğunu anlatmaya gerek yok sanırız... Padişahı bile içine alarak, öldürttüler! Bir valinin sözü mü ola? Mahmut Paşa'nın ettiklerini bize yüklemişler. Ve dahi çok varlık edindiğimizi uydurmuşlar!..

- Senin haksız iş görmeyeceğini nerden bilsinler?

- Bile bile iftira etmekteler. Öyle gerektiğinden. Bizim yerimize kendi kullarından birini atayabilmek, bizim suçlanıp açığa alınmamızla mümkün de ondan. Allah başımızdan eksik etmesin. Bey babamız her bir yerde desteğini koyuverince, düze çıkıyoruz. Sinan Paşa efendimiz, bizi ölümden çevirip, Karaman'a beylerbeyi tayin ederken senin dediğini dedi!.. Murat Paşa oğlum, tanığın güçlü idi... Onca düşündük. Sonunda desteğimizin kimliğini bulduk. Yüzyüze gelende, borcumuzu diyelim istedik, iftiraya uğramışçasına geriliverdi. O zaman daha bir iyi anladık ki, nice dost, nice büyük insandır. Ve dahi mutluluğunun görkemini o zaman kavradık... Öylesi insanın yanında bulunmak bile kişiye can vermekte... Ayali olmak!.. Değerlendirmekten aciziz bağışla. Bağışla ve dahi, borcumuzun bizi hiçbir zaman doğrudan ayırmayacağını bil!..

- Sözüne sevindik oğlum, dedi Doyran sevecen okşa-

yarak. Bey baban, bir işi gerektiğinden eder. Senin suçlu ve dahi sorumlu olduğundan şuncacık kuşkusu olsa idi, yardımı, desteği bir yana ko, bütün ağırlığını karşısındakilere verirdi... Ama bir kez doğruda olduğunu sorup öğrendiyse, cellâdın elinden kapmasını bilir...

- Doğrusu biz de buna şaştık... Bize bulaştırılan iş, Yemen'de geçmekte. Bey babamız, burda, Anadolu ortasında... Onca yerden, soruşturup önermesi akıl alır gibi değil.

- İşte bir iyice anla oğlum! Anadolu, bütün dünyanın düğümü olabilmekte mi? Kervanlarımız, Yemen ötesinde Mendep kapısına, Basra ötesinde Hürmüz kapısına varıp gelmekte. Her bir kervancımız, ahalinin her bir dediğini eksiksiz aktarmakta döndüğünde. Böylelikle, sizin devletinizin bilmediği pek çok işi bey baban bilmekte bir güzel... Daha soruşturma gereği duymadan bilmekte... Mahmut Paşa'nın nasıl öldürüldüğünü sor da anlatsın dilersen... Neden öldürüldüğünü de!.. Az mı sevinmişti, Ağa oğlumuz orda değilmiş yolsuzluğu ayyuka çıkardığında' diye... Daha Kıbrıs'tan yola çıktığınızda Liman Hanı'na vardığınızı orada kuşağınızdakinin tümünü yiyip iki katına borca girerek senetler verdiğinizi, senetler geldiğinde yine iki katından yeni senetle değiştirme isteğine senin karşı çıkıp, borcunu ödediğini bile gülerek anlatmış idi...

- Onu da mı? Doğrusu bu ayrıntıları bilebileceğinizi hiç bir zaman bilmezdik...

- Türkmen sabah olanda kulağını toprağa koyup dinler oğlum... Bu sözün gelişidir. Her vardığı yerde, ahalinin sözüne inanılır olanıyla iş görür. Ve dahi ne olup bitmekteyse beller bir bir. Sonra da belledğini gelip, otağında beyine aktarır... Yeryüzünde gidebildiği her yerde öğrendiği birikir

beyninde. Biriktiğinden de, bir iş gerektiğinde ardında buluveririsin. Yeter ki, yolsuzluğa bulaşmadığın açık olsun...

- Anlamaktayız anam!.. Kendimizden ötürü doğruda olmak isterdik. Sizden ötürü daha bir doğruda olmaya koşuluyuz öyle ya! Tasanız olmasın. Bizim de isteğimiz bu... Yolsuzluğun özünü biliriz. Yanında yetiştiklerimiz ustası olduklarından. Karındaşımız Çorum beyi imiş... Mustafa Paşa efendimiz öldüğünden beri Mustafa Ali bilgemiz de Kayseri Beyi. Biz de Karaman'ı aldığımıza göre, Toroslar'dan Canik'e yolsuzluğu kazıyıp atmaya and içeriz. Yöremizde yoksulun ümüğünü kimse sıkamayacak güven. Sıkamayınca da, aykırı iş olması düşünülemez. Yeter ki, Bey babamız yardımını esirgemeye!..

- Doğruya yardımı hizmet bilir bey baban. Kuşkulanma... Hadi, olvarıp söyleşelim. Beklemektedir. Otağın selâmlık kapısına gelip, herkesin toplandığını görünce irkildi. Elimi ayağıma doladın hey oğul, dedi. Can suyunu hazırlamayı unutturdun bana. Döndü gerisin geri. Tasları doldurmaya durdu.

***

İnal, leventleriyle Bozok yaylalarını aşıp kente girmekteyken karşıladı Mustafa Ali bey... Atının üstünde yaklaştığını gören İnal, hemen yere atladı. Varıp atının dizginine yapışınca, şaşırdı Ali...

- Bey karındaşım, hoşlayan, karşılayan biz olacak iken, sözcükleriyle bakındı iki yanına. Bir nice iş etmektesiniz ki, utandırmaktasınız bizi...

- Bilge'ye saygı töremizdir efendim, diye atıldı İnal. Siz

sancakbeyliğinden önce, Menakıb-ı Hünerveran'ın yazarısınız... Öyle bir yapıt kaleme alana, bir savaşçının buncacık saygı göstermesinden bağışlayın...

- Kitabımızı okuduğunuzu bilmemekteydik beyim, diye daha çok şaşırdı Ali. Biz onu Hakan'a sunmuş idik. Çoğaltıldığından haberimiz olmadı...

- Yazılan doğru ve dahi güzelse efendim, bittiğinde yazanıyla ilişkisini keser. O bilmese de, doğruyu ve dahi güzeli seven arayıp bulmak zorundadır... Biz de Yıldızeli Piri'nin elinde gördük. Ondan edindik. Ve dahi, okudukça sizi görme isteğimiz coşkuya döndü.

Atından indi Ali. Ellerine sarıldı. Gözlerinde sevincin parıltılarıyla;

- Asıl sunduklarımız, bedelini ödedikleri halde okudular mı bilmemekteyiz? Ancak Pirimize de, size de duacıyız beyim... Yazdığımızın işe yaradığını gösterdiniz.

- Baka bilge Bey, diye atıldı İnal. Sadi buyurmuştur ki, kalmak istemekteysen, okunabilir bir dize yaz bırak!.. Eğer yeterince üstünde duruldu, araştırıldı, öğrenildi ise yazılan, kalır. Ve dahi mutlaka değerini bulur.

- Gönlümüzü sürurla doldurdunuz İnal Bey!.. Ummadığımız sevince gark ettiniz bizi... Bir zamanlar, burda Kadı iken, babanızla karşılaşmıştık. Bize devletin gizini vermişler idi. Şimdi siz, insan yaşamının gizini bağışladınız... Doğrusu nice bir borçlansak az...

- Borçlandıran, borçlusuna bunu diyende, biz neyleyelim bey bilge? Siz bilginin değerini salt saray mı bilir sanmaktasınız? Yok, hepimize gerekli ve dahi edinen, donandığını bilmekte ki, borcunu ödeme düşünülmeye.

- Biz düşünmekteyiz Beyim!.. Künh-ül Ahbar'ımızın

yazımı üçüncü cilde geldi, ilk ikisinde peygamberlerin menakıbıyla mucizelerini dile getirmiş idik... Üçüncüde İslâm devletlerine başlayacak ve dahi burda Türkmenle tatarın yerini araştıracak idik... Oysa devlet ve dahi insan ilişkilerine sizden gördüğümüzle bakacak olur isek, onların yeri devlet açısından işlenmeli olsa gerek... O zaman, bu cildin adını da şimdiden koduk... Gördüğümüzü göstermek boynumuzun borcudur.

- Gösterdiğinizi görmek sevincimizdir bilge efendim... Uzun kalıp yararlanmak dilerdik. Ne var ki, yaylakta babamızı gördükten öte, tez dönüp düzen kurmamız gerekli.

- Giderken de, dönerken de zaman ayrılanda, sizinle tartışmak mutluluğumuz olur...

- Tartışmak!.. Haddimiz değildir! Buyurduklarınızı, görüp bildiklerinizi, varıp bir lokmalanalım. Sonra dilemekteyseniz, ilk iki cilt üzerine söyleşiriz.

- Hay hay! Bunu bağışlamakta iseniz, daha ne isteriz. Diyerek, atının özengisini yakaladı. Bileğini binek taşı gibi bükerek, çağrıladı Ali'yi. Buyurunuz!...

- Konuk olan sizsiniz. Atınıza binmekdikce, adım atmayız...

- Madem buyurmaktasınız, dedi İnal. Vardı atlandı. Buyruğunuza uymak, sevinç verir bize. Talip pirinin, çırak yol atasının buyruğuna uymaya zorunlu... Bir bilge görende, dediğini de yapmak, yoluna da gitmek bize onur verir...

Ali, kıvanarak atlandı. Birbirleriyle karışan sekbanlarını aralarına alarak, beylik konağının yolunu tuttular.

***

Hurrem Kethüda, Kevork Çorbacı'nın yanı sıra Kadı Muhyittin efendinin selâmlığına girdi. Murtaza ağa, yanı başına çöreklendiğinden girenleri görünce ayaklandı. Muhyittin efendi, gözleriyle kalmasını buyurarak Kevork'a baktı;

- Azbiraz altın gerektiğinden gelirlerimizi iltizam etmek dilerdik. Olrnazlanmışsınız.

- Efendimiz, diye boyun kırdı Sarraf. Gelirlerimizi devşirmek olası değil. Köylü de kentli de başını dikmiş durmakta. Cerimelik işimiz yok demekteler. Ahilerin uyuşmazlıklarını zaviye, reayanın uzlaşmazlıklarını tekke çözmekte imiş. Size gereksinimleri olmayanda da, cerime ödemekten sakınırlar. Nice bir zorlasak, alamamaktayız. O yüzden bu yıl iltizamı bırakmayı düşünür idik...

- Bunu şimdi mi söylerler bire sarraf başı? Zamanında deseniz, biz de bir bileği güçlü bulup vermez mi idik?

- Biz de zamanını bilmemekte idik efendimiz. Yeni öğrendik... Karaman, Kayseri ve Çorum, suhteyi kovalayıp levende yaşama hakkı tanımayanda, tümü bizim bölgemize üşüştü. Bu eşkıyanın soygunu üstüne, Pir Sultan'ın kışkırtmaları da binende!..

Pir Sultan öldü, diye ayaklandı Hurrem'le Murtaza... Sonra Murtaza sürdürdü; Gözlerimizle gördük.

- Öyle değil mi Kehtüda efendim? Sorusuyla sözü Hurrem'e aktardı.

- Doğru, gördük, diye onayladı Hurrem. Akdağı aşmak üzereyken Bilecik'te kıstırmış idik... Suhte bölüğüyle bilerek idiler. Kimsenin kaçmadığından güvenliyiz.

- Siz öyle bilin efendilerim... Bizim tahsildarlar da, elleri boş döndüklerinden sonuç ortada... Şimdi yine Sorgun yörelerinde dolanır, Kayseriyeli sarraf İsmail Çavuş'un ala-

caklılarını kışkırtır imiş... Ancak Bey yasa üzere buyrultu verdiğinden, zaten pek büyük zarara uğrayan sarraf, İstanbul'a feryatçılar yollamış. Nice bir zaim, nice bir tüccar var ise, beylerinden yakınmaktalarmış. Eşkıya ile elbirliği edip, onları soydurduğunu duyurmaya İstanbul'a koşmuşlar.

- Koşulmayacak gibi değil. Gelirlerimiz gelmedi mi, biz biteriz. Bitende de, yapılacak iş açık... Siz, bu şeytan pirinin Sorgun yanlarında olduğundan emin misiniz?

- Belki de Sivas sınırını aştılar bile efendimiz. Her geçen gün bizi sıkıştırıp ocağımıza incir dikmeye gelmekte gördüğümüz.

- Biz onu orda bastırmasını biliriz. Var Hurrem Kethüda, dedi Muhyittin. Çorbacı bize yalan söylemez. Murtaza kethüdanın sekbanlarını da yanına, al. Yakala o Kızılbaş çaşıtını. Baktın sindi bir koğuğa... Ahaliye salgın sal. Bir gelen yere beş koy ki, canları burunlarından gelip amana duralar. Onlar amana duranda kışkırtmaya davranır koca kızılbaş... O zaman bastırırsınız.

- Hay hay efendimiz. Siz buyrultuyu yazdırana, biz de sekbanları hazırlayalım, oğunmasıyla geriledi Hurrem!..

- Tam da beylerinin seferli olduğu bir zamanda, gelirinizin pek fazlasını devşirir geliriz kadı efendimiz, dedi Murtaza. Hem de bir yakalamalıyız ki şu yalancı pîri... Oracıkta işini bitirip efendilerimizi rahatlatmak ve dahi aslı gibi, o zaman ölmediğine pişman etmek boynumuzun borcu olsun, diyerek çıktı.

Kevork, gözlerinde sevinç, Muhyittin kurnazlık parıltılarıyla birbirlerine baktılar.

***

Sinan Paşa, Mühr-ü hümayunu eline alır almaz, divanı toplantıya çağırdı. Vezirlerin tümü, bir araya geldiklerinde, ötekilere söz bırakmadan, konuşmaya başladı;

- Şimdi güç bizden yana ağdırdı karındaşlar... Gayri, gerekli olanı hemen yerine getirmeye zorunluyuz. Görmektesiniz, ettikleri, başımıza bir nice iş açmaktadır. Onca zamandır, hep bozgunu neden sayıp, yer kapmaktalar. Bunca çeriyi ulufeden düşmek olanağı bulunamamakta. Biz deriz ki, hemen defter yazdırıp, sefer kaçaklarını ve savaş içinde durumları yeterince açık olmayanları, dirlik defterinden düşelim ve dahi savaş içinde yiğitlikleri görülenleri mansıba getirelim. Bunca ölümüz vardır. Bunca zaim ve sipah kayıptır. Bunların yerine yararlığı olan kulları getirmenin tam sırasıdır.

- Paşa efendimiz, diye söze girdi İbrahim Paşa. Henüz savaşın sonu alınmış değil. Beklemekte yarar var. Hele, Ordu-yu hümayunu gerektiğince bir toplayıp, sayalım. Ondan artık buyurduğunuzu işlemek kolay olur.

- Bu zaman yitirmektir Paşa karındaşımız, diye atıldı Sinan Paşa. Görmekte ve bilmektesiniz durumu. Eğri kalesi, umduğumuzu vermedi. Bunca askerle meğer bütün Beç'i alsa idik, dediğiniz doğru olurdu. Oysa şimdi, askerin düşüncesini sağlamca ayakta tutmaklığa bedel vermeliyiz. Bu bedel de, yiğitleri ödüllendirmek olmalı.

- İyi, ama dedi Cafer Paşa. Ölülerimiz bir nice belli olsa da, kayıplarımızın bulunma olasılığı tükenmiş değil. Şimdi biz defter yazdırıp, mansıp dağıtanda, sahibi çıkar ise, durum kötüye varmaz mı?

- Beklemek niye... Kayıp dahi bulunanda, ya kaçaktır ya gerektiğince vuruşmadığından tutsağa gitmiştir. Değer

mi böylesi bozguncunun hakkını korumaklığa... Biz neyleyeceksek hemen işlememiz gerkli, diye kestirip attı birinci Vezir.

- İnebahtı bozgununun Anadolu'yu bir nice kargaşaya attığı unutulmamalı, diye cılız bir sesle yeniden başladı İbrahim Paşa. Şimdi onca zamandır küffar üzere yeni bir başarı kazanılmış iken tez davranır isek, korkarız daha büyük işlerle karşılaşmayalım.

- Devletimizin gücü her türlü olumsuzluğun hakkından gelecek derecededir Paşa karındaşımız, diye sertlendi Sinan Paşa. Tasalanmayın ve dahi engel olmaya davranmayın. Anadolu eyaletlerinin tümünde kargaşa önlendi ise, tümünün mansıpları peşkeş çekildiğinden öyle oldu. Şimdi, kaçakların, beceriksizlerin yerine asıl hak sahiplerini getirmek boynumuza borçtur. Tez, defter yazıla. Ve dahi tezden mansıp, dirilik ve sancak dağıtıla...

Kesin kararın ortaya çıkışı, hiç birinde karşı oy düşüncesini uyandırmadı. Başlarını sallayarak, yeni deftere girecek kendi adalarının listesini düşünmeye durdular. Ordu, daha kentin içinde yerleşmekteyken, elden ele dirilik hüccetleri dolanmaya başladı.

***

Çorum'a torunlarının yanına gelen Bican Bey'i konağına çağrıladı Akyar Bey... Ak sakallarını sıvazlayarak gözlerinin içine baktı Bican'ın;

- Punt kolladıklarını biliyorduk. Ama böylesine tez davranacakları aklımıza gelmemiş idi... Küffar üzeredir diye leventlerimizin tümünü yanlarına kattık. Onlara daya-

narak bir kale alır almaz da gözlerini bize diktiler. Kendi yolsuzlukları sonucu bozup da, bizim düzene koduğumuz neresi var ise, yeniden karıştırmak istiyorlar. Gelen haberler de doğrulanır ise, yakındır yeni dirlik sahipleriyle, bey ve dahi beylerbeyleri sökün eder.

- Bir uzlaşma idi bizimle aralarındaki, dedi Bican Bey. Kendini yeterince güçlü gördüğü an bozulacak bir uzlaşma... Bunu bozmak da, Cıgalazade Sinan Paşa'ya düşüyse ne gam... Bizim ne dirliğe gereksinmemiz vardır bey karındaşım, ne mansıba... Kıbrıs fethinden sonra, oğullarımızın bilek hakkıyla aldığı beylikleri de, Eğri fethinden sonra geri isteyeceklerse, zor alırlar. Bir kez, onların ademleri bizim köylerimizden geçip de yerlerine varamazlar. Tutalım ki vardılar, ordaki kaim makamlar, kethüda ve dahi naipler hoşgeldiniz diyecek değil... Bunca işe yarar adem, durup da boyun mu uzatıverecek?

İki beyi de soluksuz dinleyen Davran koca, gözlerini kırpıştırdı. Bican, kocasının söz istediğini hemen anladı. Bakışlarını gözlerine dikerek; izin verdiğinde;

- Buyurduğunuz üzere, kimse gelin alın demez Beyim!.. Onların devşirme güçlerinin de sözü olmaz.

Ancak, böyle bir durum doğanda, korkarız bütün Anadolu ayaklanır. Neden derseniz, şimdiye suhte başkaldırdı, biz katılmadığımızdan birkaç mansıp, bir genel afla duruldu. Beyimizin buyurdukları İnebahtı bozgunuyla, reaya ve dahi levent bütünleşip, suhteyi de arasına katarak, kargaşaya daldılar.. Kendi aralarındaki uyuşmazlıkları azbiraz da bizim körlememizle çözemeyip kırıldılar... Şimdi buyurmaktasınız ki, biz davranalım. Davranalım ya, ahiyanla, devrişan da bize katılanda, korkarız önü alınmayan bir öç

fırtınası kopar...

- İşte bizim de üstünde durduğumuz bu, diye atıldı Akyar bey. Öyle olanda, kargaşanın büyüğüne saplanır ki Anadolu, sonunda bize zarar verir.

- Biz demekteyiz ki, ancak kargaşa olanda, pusuya yatmaktan sıyrılacaktır Osmanlı... Daha bir küffar kalesi aldığı gün ölümümüze ferman yazıveren devletliyle, sürekli uzlaşmak olası değil. Tutalım ses etmedik. Birkaç sancak, birkaç dirlik mi dağıttığı? Yoksa, boydan boya bizim yerleştiğimiz yerlerin efendiliği mi? Öyle olması gerek... Yoksa, bunca şahinliğin anlamı kalmaz.

- Duyduğumuz bey karındaşım, dedi Akyar Bey. Tam buyurduğunuz gibi... Nerde Türkmen'in yerleştiği köy var ise, orayı dirliğe yazmışlar. Her bir dirliğini başına da yeniçeri neferlerini getirmekteler. Böylelikle, bunca zamandır tükettikleri reayanın yerine bizi yazacaklar... Ve dahi böylelikle, yüzyirmi yıldan bu yana oluşturup getirdikleri düzeni, bizim başımızın üstüne yıkacaklar.

- Bu işte bir terslik var karındaşım, dedi yeniden Bican! Yerleşikliğin kuralı iş görmekliğe dayanır. Oysa bunlar, her bir şeyi tersine çevirdiler. Bilmediklerinden mi, ancak bunu yapabildiklerinden mi bilmemekteyiz. Şöyle bir bak beş altı eyalet dışındaki yerlere... En zengini kim oraların? En çok üreten Ahi mi? Eskiden öyle idi... Hangi ahinin fıtyanı bol, ocağı büyük, gediği güçlü ise, zengin olabilen o idi... Şimdi kim ki, daha acımasız faiz toplayabilmekte o... Böyle iş olur mu? Yerleşik demek, üretimi artıran demek... Göçerlik ise, belli üretimi, belli durumda tutan... Bir bak!.. Bizim yerleştiğimiz, onların yaktığı köyler yeniden bayındır oldu... Ahimiz hoşnut, çiftçimiz umutlu, kervanlarımız yüklü... Oysa

onların dirlikleri durmaksızın dağılmakta. Kendi ocaklarını söndürdüler, bizimkilere göz diktiler. Olgörüp razı olur isek, korkarız bizim ocaklar da söner... Biz bunca gelişmeden sonra dışarıya mal satmaktan vazgeldik... Kendi kendimize yeterli olmaya yöneldik. Yine de, bayındırlığımızı çekemeyip, artırdığımızı kapmak istemektelerse, uzlaşmaya zorlayacak olan biziz...

- Hani gönül diyor ki bey karındaşım, devşir ulusunu, sürgit burdan Asya içlerine, diye yakındı Akyar. At binip, pusatlandığınızdan bu yana, küffar yerine kendi içimizdekilerle boğuşmaktan bunaldık.

- Sakın ha!.. Yeniden yurtsuzluğa dayanacak gücümüz yok bizim... Yurdumuz burası. Hem de kimsenin olmadığınca... Bir dönüp baksana ardına... Önceden kalan ne, şimdiki ne? Bütün atalarımız bu topraklarda. Bütün gücümüz ve dahi varlığımız burda. Biz koyup gidende, sahiplenen, bizim ölçümüzde bütünleşebilir mi bununla? Sanmamaktayız. Yabanlığımız yok bey karındaşım. Tam tersine yabana karşı kollamaya koşuluyuz. Ve dahi tezden haber edelim beylerimize, önde gelenlerimize!.. Öyle boynu bükük bekleyeceğimizi sanmasınlar. Tezden tedbir alıp, gerekmekteyse, güvendikleri dağlara bir nice kar yağdırılır, gösterelim bir iyice. - Sonra gözlerini Davran Koca'ya dikti. Yalnız kurultay toplayıp karara varalım. Diretirse, Osmanoğlu'nu tahtından etmeye var mıyız? Uyuşmazsak bizi kendi aramızda kırdırmaya oyun kurarlar ki, altından kalkamayız.

- Sanırım Beyim, diye atıldı Davran Koca. Kurultay toplamaya zamanımız olmayacak. Duyduklarımız doğru ise, hücceti alan, çoktan yola düşmüş. Bizimkilerin atları da yürük. Köylerimiz, birbirini izlediğinden gelişleri daha ko-

lay... Onlar da nerdeyse sökün ederler. Bozok beyi ulumuz burda... Beydili ve dahi Afşar beyleri ise, oylarını her zaman bilerek kullandılar. Kocalarınızı yollayacak olursanız, gereken karara onlar da uyar... Siz bir yere oy kullandınızsa bilirler ki, doğrusu budur.

- Davran Kocamız doğru söyler, dedi Akyar Bey... Bican Bey'in selamı vardır diye gidene, Türkmen başını verir. Hem de sormadan, soruşturmadan, ama diyenin gerekçesi sağlam olmazsa, Bican Bey'den de yakasını hiç bir zaman kurtaramaz. O yüzden, düşünüp taşındı iseniz, karar sizin. Katılmak bizden olsun. İndirebiliriz demekteyseniz, varır indiririz. Hem de yengi sarhoşluğuyla tepinmekte iken...

- Yok, dedi Bican. Biz Osmanoğlu'na kurultayda uyduluk sözü verdik. Kurultaysız kaldırır isek, töreyi bozarız. İmdi, bütün Türkmen'i toplayıp karar almak da olası olmadığına göre, şöyle bir şey düşünmekteyiz. Çevrelerini alan kocaların yüzlerine baktı. Bozok konağının havuzunda sakırdayan suyu dinledi bir an. Herkesin eğilip kulak verdiğine inanınca; Kurultay kararı olmaksızın biz yola düşümeyiz. Ama, ulusumuz bizden oluşmamakta. Hemen gizli cönk dövdürür, kimi başbuğ seçtiğimizi bildiririz. Gayrısında leventlerimiz gerekeni yapar...

Gözleri parladı Akyar Beyin... Bakışlarında yanıp sönen sevinç, kararın yerindeliğini anlatmaya yeterli idi... Bir süre sessiz Bican'ın gözlerine baktı. Sonra başını hemen sağına çevirerek:

- Kizir Koca, diye buyurdu; Bozok ulusunun bütün koyaklarına, konaklarına, yaylak, kışlak ve dahi suhte bölüklerinden eşkıyalığa sıvanmış olanları sıkıştırsınlar. Ardından da, bizden gelecek habere göre, seçilen başbuğun yöresinde

toplaşsınlar...

Kizir Koca baş kırıp kalkanda, Davran Koca da ayaklandı. Kocalar ardardına çıktılar.

***

Akşam karanlığı kale kapılarıyla birlikte inerken, Saraç zaviyesinde konuklara yemek ısmarladı Gafur Ahi!.. Kebapçı Dursun Ahi'nin yamakları, kebap tepsilerini yüklenip zaviyenin kapısına geldiklerinde, emekli deri ahisi Savran Koca karşıladı. Tepsiler, ahilerin ellerinde içeriye taşındı. Konuklar, önlerine kurulan sofralara uzanırken, eskileri evlerinin yolunu tuttular.

Karayazıcı karnını doyurup ellerini yıkadıktan sonra;

- Bize buncası yeter yoldaşlar, dedi. Gayrısında kendimiz hakkından geliriz. Ahilerin yardımcımız olduğunu hiç bir zaman unutmayız. Ve dahi hiç bir zarara uğramamaları en büyük isteğimizdir.

- Daha büyüğüne uğramamız olası değil, diye atıldı Gafur Ahi! Kaç zaman var ki, ahi sandığı yerine Moşe çorbacının kapısını aşındırırız. Duyduğumuz ve dahi bildiğimiz çorbacının da tek başına olmadığı... Denildiğine göre. Kadı Hazır efendinin bin altınını işletirmiş. Çoğun zaimi ve dahi kale dizdarı Saffet Çavuş, Kadıdan varsıl... Tam iki bin altın vermiş çorbacıya... Yılda beşyüz altın alırmış... Eski paşalardan Abdülkadir, ikide bir köylere salma koymakta... Kapısında elli levent atlı, otuz sekban sarıcası var. Bilerek çıktıklarından, salmayı vermeyen köylünün malını, davarını sürüp gelmekteler. Reaya salmayı ödemek amacıyla Moşe çorbacının kapısında kuyrukta... Birinin bıraktığını öteki

devşirmekte. Bize bile salma atmaktalar. Vermedik mi, ya gediklerimizi yıkmaktalar ya herbirimizi dövmekteler. Gedik yasağından beri, kalfalığa soyunanlarımız savaşa alâtçı gidip dönmediğinden, fityanın eli silâh tutanı kalmadı. Tükettiler anlayacağın Yazıcı Bölükbaşımız. Karındaşlık saygısına gelmenden bir nice kutluyuz bilmezsin.

- Bizim istediğimiz de, sizi soyanın hakkından gelmek. İmdi düşüncemiz şu... Altı zaviye dolusu levendimiz var. Varıp, konaklarını basacağız. Yalnız, sizden devşirileni götürmek istemeyiz. Sandıklarınıza verilecek olanı iyi gizleyip durumu belli etmeyesiniz. Tez kullanır iseniz, üstümüze kuşku çekersiniz. Ola ki biz de zamanında yetemeyeli.

- Tasanız olmasın. Sizin bir nice düzen tuttuğunuzu bir iyice bilmekteyiz. Hadım Yusuf Paşa'nın kethüdası, inal Beyimizin sanacağını almaya geldiğinde, kendini bir nice ateşe attığını öğrendik. Bir işaretinizi beklemekte idik. Nice erinçlendiğimizi anlatmamız mümkün değil... Öldük demekteydik. Yerleşikliğe soyunup başa çıkan yol atalarımızın çoğunu da kilerinde gediğe çağrılayan Türkmen bizi yazgımızla başbaşa bıraktı... Meğer, meyvenin olgunlaşmasını beklermişsiniz. Beyimizin haberi her bir yana yürek atışı gibi dolandı. Ve dahi kent ahileri kurulu, zarar gördüklerimizin listesini size vermeye karar kıldı. Buyurunuz! Her bir yaşdaşımız birinin evini gösterecek. Varın, öcümüzü komayıp alın. Sonra da Cebeciler zaviyesinin yeraltı çıkışından taşra varırsınız.

Karayazıcı doğruldu. Onsekiz levendi de birlikte doğruldu. Sokaklardan, gecenin karanlığını yara yara geçtiler. Kale kapılarını kapalı bilmenin kıvancındaki Hızır kadının evini bastılar ilkin.

Kadı, Trabzon tutsak pazarından getirttiği Çerkez cariyelerle gönlünü oyalamakta, sekbanları ise uyku hazırlığına dalmış bulunmaktaydı, karşılarında eli tüfenkli levendi gören, uyku sersemliğinden sıyrılmaya zaman bulmadı. Kent içine dağılan leventler göz açıp kapayıncaya işlerini bitirdiler.

Şar dibindeki Cebeciler zaviyesine çekildiklerinde, kentin varsılları, bütün altınlarını kaptırmanın ürküşü içinde şaşkın şaşkın bakmıyorlardı. Karayazıcı leventleriyle yeraltı geçidini izleyerek kentten ayrılırken, ahiler ellerini oğuşturuyor... Moşe çorbacının orakları, dolabının önünde dövünen sarrafla birlikte ağlıyorlardı.

***

- Efendimiz, diye söze girdi İbrahim Paşa!.. Yazık ki sözümüzü dinletmediğimizden bir büyük yangın tutuşturduk Anadolu içinde... Bir kargaşa, bir fetret ki anlatılası değil. Köyleri, kasabaları bırakınız, muhkem kalelerle çevirili kentler dahi, kullarınızın barınağı olmaktan çıktı. Nice bir şaki, bağı ve celâli var, nice bir Kızılbaş sergerdesi bulunmakta ise, âli kıran, baş kesen olmakta. Divanımızın önü her gün Anadolu'dan, İstanbul'a kaçıp gelen zalimleriniz, sipahileriniz, mütevelli, mütesellim, emin kadı, emekli paşa ve dahi nice iş bilen, aklı eren kişiyle doluşmakta. Bizi harami ile ortaklıkla suçlamaktalar. Canı yanan, can yansın istemekte. Celâli eşkıyası karayazıcıoğlu Abdülhalim, adına tura kazıtıp, mühür bastırmakta. Bizim yolladıklarımızın yerine cennetmekân atanızın zamanında azledilen bir nice kadı, bey ve dahi paşa var ise onları atamaktalar. Bunlar da,

utanmadan göreve sıvanmaktalar. Aldığımız mektuplardan ve edindiğimiz bilgilerden anlaşılmakta ki, bunun önüne yerel tedbirlerle geçmek olası değil. Bir genel ve acımasız tedbir almak, eşkıyanın demini heder kılmak zorunlu. Neden derseniz, suhtelerin başlattığı eylem ahali ile kavuşma noktasındadır. Şimdi de, eski kadı, zaim sipah ve beylerin başı çekmesi sonucu her bir yan ateş içinde bulunmaktadır. Elbette, atanız ve babanızla sizin dahi görevlendirdiğiniz ulufe kaydı silinmiş yeniçeri emeklilerinin bazı bilisizleri de yaramazlık etmekteler. Salmalarını, haraç ve baçlarını var ise alacaklarını yasa üzere tahsil eyleyeceklerine, sekban tutup, ahalinin başıbozuğunu silâhlandırarak, özle kulluğundan görevlendirmeyle toplamaktalar. Biz divan olarak düşündük ki, ahaliyi başkaldırıdan uzak tutmanın yolu, kendilerini yasa içinde korumalarından geçer. Cennetmekân atanız Sultan Süleyman han ile babanız Murat Han'ın ettikleri gibi, bir Adalet Fermanı çıkarmak zorunlu...

- İyi dersiniz benim vezirim, dedi Hakan. Devletin görevini ahaliye yüklersiniz. Ne var ki, buna dayanan ve dahi bunca zamandır soygundan baş almayan reaya, yasal salmalarını da ödemezlik eylerse, ne deriz?

- Bu bir tehlike efendimiz. Ne var ki, bir kez eşkıyayı kırar isek, yasayı uygulamak kolaylaşır. Oysa bu kargaşa içinden, yasa düzenini tutturmak olası değil.

- Siz ahaliyi birbirine kırdırmayı düşünürsünüz!..

- Ahali düzene başkaldırdı ise, zaten kırılmış, kalmış önemli değil ki efendimiz. Düzeniniz ve dahi devletiniz tehlikede. Celali sergerdeleri olgelip başkentinizi aldığında, bizi komazlar... Korkarız sizi dahi komazlar. Bu yüzden, devletin iki yüzüyle ortaya çıkması gerekli efendimiz Bir yüzü,

celali pislerini temizlemekte iken, öteki yüzü ahaliyi yatıştırmalı... Ve bunca olaya neden olanları bir güzel cezalandırmalı.

- Lala, dedi ürküyle Sultan. İşin buraya varacağını sanmakta mısınız?

- Daha bile ötesine gideceğinden hiç kuşkumuz yok efendimiz. Hemen ve tez zamandan hakkından gelinmez ise, tuğra bastırıp, hutbe okutanın tahtı istemekliğe varması kaçınılmaz. Bir kitle ki, adım adım mülke egemen olmaktadır, sonunda tahta sahiplenmesin düşünülmez. Denilmekte imiş ki, Hakanlar, yerini bilmedi. Kulu egemen eyleyip düzeni değiştirdi. Biz eski düzeni getireceğiz...

- Sizin Allah vergisi, olan mülk sahipliğinizi bilmeyen pek çok bilinçsiz adem, bunların eteğine sarılmakta. Adlarına hüküm kesip haraç toplamakta... Toplanan, ahi gediklerinde cebeye, yarağa dönüşmekte. Silahlanmakta, gelişmekte, büyümekteler. Allah'a hamd-ü senalar olsun ki, ahali bütünüyle bunlardan yana değil... Zaimleriniz, sipahlarınız, dizdar, kadı, naip ve nakipleriniz şimdilik ahalinin önünü alabilmekte. Almadıkları yerde altı bölük hakkıyla dikilmeye duranın hakkından gelmekte. Ne var ki, yarın da böyle olur mu bilememekteyiz. O yüzden, bir süre ahaliyi yatıştırıp isyanı söndürmeliyiz. Bizim aklımıza da, adalet dermanından ötesi gelmedi. Buyursunuz diye hazırlık görüp katınıza öyle başvurduk...

Hakan başını eğdi... Ellerin palalı, kafaları börklü, sırtları cepkenli celâlilerin, tahtını elinden aldıklarını... Kendisini öldürüp devletinin üstüne oturduklarını görür gibi olmuştu. Yine de bütün bu oluşumların nedenlerini kendi yüreğinde duymuşcasına gözlerini kırpıştırdı. Başını kaldı-

rarak, son direnişini belirledi;

- Ahaliye zarar gelmemeli. Her türlü haksızlık yasaklanmalı, lâkin ahali korunmalı!..

- Biz de bunu düşündük efendimiz, düşündüğümüzden, buyurduğumuz gibi hazırladık, diyerek ellerini oğuşturdu, İbrahim Paşa...

***

Bir yıldan fazla işsiz kalan eski Habeş Beylerbeyisi Hüseyin Paşa, daha selâmlığın kapısında dizlerinin üstüne düştü. İbrahim Paşa'nın eteğine varıncaya öyle süründü. Ordan paşanın eli dudaklarında doğruldu. Elleri göbeğinin üstünde, sırtını kamburlaştırarak durdu. Damat Paşa, gözlerinde menevişli sevecenliklerle baktı Hüseyin'e;

- Şöyle yanıma otur, diye buyurdu.

- Hüseyin ilkin diretti. Paşa'nın sözcüklerini yineleyen bakışları sürünce;

- Başüstüne, diyerek dizinin dibine oturdu.

- Bir kargaşaya çattık ki, yakınmasıyla konuşmaya durdu İbrahim. Daha biz ana rahmine düşmeden mülkün bir ucundan ötekine ekilen tohumun zehrini derlemek bize düştü. Söndürmeye yönelik attığımız her adım, yangını azbiraz daha körüklüyor... Onca zamandır onca usta tedbir alınıp onca zorlanmalarına karşılık, Türkmen beyleri kavgaya girmemekte idiler... Aşiretlerin safrasını Anadolu toprağında tohumlamaya çabalarlarmış meğer!.. Adalar Denizinden, Fırat koyaklarına varasıyla bütün verimli toprakları mülk örneği paylaştılar... Obalarından artık, ahinin işe yararına dolap kurdurup şehir örneği bayındır köyler kurdular... Bin

bahaneyle savaşlardan kaçıp ademlerini artırdılar... Adem artıkça da, varlıklarının ucu görünmez oldu... Tekkeyi onlar kollamaktalar... Ocağı onlar alazlamakta... Kendi bölgelerinden ötede Abdallara iş karıştırttılar. Rum eyaletinin Kızılbaş kocası Pîr Sultan Abdal'ı yola düşürdüler. Onlar kışkırtanda biz ayrık mı durduk. Eski müridlerinden, Hazır Paşa oğlumuzu üstüne saldık. Kızılbaş'ın hakkından, eski yamağı geldi. Öyle bir düzene koymuş ki, duyanda biz bile şaştık... Ahiyan baş dikeyim, dedi... Ocağın ihtiyaçlarını dışardan getirtiverince, kıçlarının üstüne oturdular. Amma, şimdi hepsinden kötüsü ile boğuşmaya koşulduk... Öncülümüz Cıgalazade Sinan Paşa'nın bir acele davranışı Hamit barutu örneği kızışmaya hazır toplumda patlamaya dönüştü... Bir bakarsan, işin başında yine beyler görünmemekte. Amma bunca umur gördük, bunca bilgi edindik... Otuz, bilemedin elli sekbanı idareden aciz bir eşkıya başının, bir nice yüzbin ademin başbuğu oluvermesini hiç duymamış idik... Sen de bilmektesindir. Karayazıcı oğlu Abdülhalim Bölükbaşı'dan söz ederiz... Anadolu içinde nice bir eşkıya var ise bunun sancağı altında derneşti. Neden? Pek mi bir usta önder? İşte önderliği, kayınbiraderinin bölükbaşısı. Hepsi tümü bu!.. Öyleyse, iş ortada... Bu kızılbaş eşkıyası Alkaevli Beyinin damadı ya, gizliden başbuğ atanmış olmalı. Olmalı ki, öteki devlete hainleri de bilerek davranmalı... Duyduklarımız ve dahi görünen de bunu doğrulmakta... Bozoklar'ın bilge Kizir Kocası, onun sancağı altında... Beydili'den Dündar Aba, Tekeli'den Mehmet Koca, Avşar'dan Tepesi Tüylü, Germiyan'dan Horoz, Aydın'dan Çapraz kocalar da bilerek... Ahiyandan Kırşehri kethüdası Gafur, Müderris'ten Sivas mollası Çömçe Bali, kızılbaşlardan Pir Sul-

tan ardılı Kul Himmet, bektaşiyandan Kalenderkoca oğlu Haydar ve dahi niceleri... Bunca ele gelmez sergerdeyi derneştirmek, nerdeyse devletin bile harcı değil Paşa oğlum!.. Bir bölükbaşının hiç düşünde olmaya... Sinan Paşa'nın acelesi, çapulcu Türkmen'i ürkütmüş olsa gerek!.. Dizginlerini salıverdiler ki sergerdelerinin, bir nice yüzbin adem yakıp yıkmaya durdu... Durakladı. Bildiklerini yinelemenin anlamsızlığını yenice kavramışçasına suskuyu yoğunlaştırdı bir an. Sonra kallavi mücevvezesini mehter kösü gibi sallayarak; Demekteyiz ki Paşa oğlum. Kararıyla, sürdürdü; Çok zor bir zamanda bulunmaktayız. Böyle zamanda da güvenilir adem gereklidir. Bizim bildiğimiz, seninle Murat Paşa yoldaşındır. Ne var ki, Murat Paşa oğlumuz, pek bir uzakta, İran üstündedir... Bundan ayrık, Alkaevli beyinin hatunun oğludur. Ola ki tedbirde sendeler...

- Murat Paşa yoldaşımız, devlet gerektirmekte ise kendi başı için tedbir kılmakta sendelemez efendimiz, diye arka çıktı ilk kez ağzını açarak Hüseyin.

Birbirinizi bir nice sevdiğinizi bilmekteyiz paşa oğlum. Bizim de sizi nice sevdiğimizi zor karşısında ilk aklımıza gelen olmanızdan ayırın. Bu devlet ihtişam Cizre durmakta ise, sizin gibi yarar kulların varlığından.

- Velinimetim, Paşa efendim!.. Bize, buyrulana uymayı, siz belletiniz... Kul borcunu, gerekmekte ise başını vererek ödemez mi? Yoksa efendimize bağlılığımızın mânası nedir?

- Biz de bunu demek üzere idik Paşa oğlum!.. Uzun zamandır merkezden uzaktasın... Bundan, güvenilir ademin azlığını ola ki bilmemektesin... Neden dersen, uçlara vardı aramızdaki tepişme. Her kul, kendi iktidarını perçinlemeye dönük. Eh, haksız da sayılmamalı... Madem, aramızdan biri

iktidar sahibi olacaktır, ötekinin ayağını sürçtürmek hem hak hem mecburiyet... O yüzden de, sağlam bellediğinin çürük çıkması kaçınılmaz. Kaçınılmaz olanda, oyun içinde oyuna gelmemeye koşulusun. Bir düşün, velinimetimiz koca Sokollu Veziri dolap kurarak öldürtenler, bize neler etmezler. Oysa bilmektesin, kudreti ve dahi haşmeti, efendilerimize denk, çoğu zaman da üst gelir idi... Sonu? Sonu açık... Kendi tepişmemiz, hem iktidarımızı kaptırdı hem de Türkmen'i güçlendirdi durduk yerde... Öyle bir iş ki devlet işi, su sıkacak yer komayacaksın. Kodun mu, bil ki arasını senden gayrisi doldurmakta... Bak sarınacağın işin aslını diyeyim sana!.. Anadolu'nun bir yarısına gayrı hükmümüz geçmemekte... Türkmen köylerinde, bizimkini ko bir yana, sahip kıran efendimizinki dahi yürümemekte... Köy kocaları, beylerinin gözüne bakmaktalar... Ve dahi bunu kırmaya yöneldiğimizde, nice bir eşkıyası var ise yaraklanıp at binmekte. Sancaklarımız bir bir düştü... Mansıplarımız eşkıya yardakçısının eline geçti... Biz, adaletname çıkarttık. Dönüp baktığımızda, kendi eteğimizi tutuşturduğumuzu gördük. Neden dersen, kadıları, zaimleri, tımarlıları ve dahi sancakbeyleriyle, alaybeylerinin hepsi, çıkardığımız yasaya uyuverdi. Aykırı davranan bir bizimkiler kaldı... Kalanda, büsbütün haksız duruma düştüler. Ve dahi elimizde sandığımız livalarla sancaklar da, eşkıyanın egemenlik bölgesine katıldılar... O yüzden düşündük, taşındık, seni vazifelendirmeyi uygun gördük. Eşkıyanın arasına çaşıt sızdırmak zor... Sanki her birinin alnında ata-asıl damgası var. Daha bir sancak öteden tanıyıp, kaddini bükmekteler. Öyleyse, yapacağımız iş, aralarında iş bilir devletlinin bulunmasını sağlamak olmalı... Sanırız, anlamaktasın!.. Bu iş senden artık bir

de efendimizle görüşülmüştür. Bileceğin o ki, olurlandığında, şan almak da, lekeyle bulanmak da yazılı... Dediğimiz gibi, tepişmenin nereye ulanacağı belirsiz. Bugün halife-yi rû-yi zeminin mührü hümayununu taşımaktayız. Yarın, bizimkinden muhkem bir dolaba girip, başımızı yitirmeyeceğimiz kesin değil... Yerimize gelen seni hepten silebilir... Yahut iş anlaşılabilir... Neresinden baksan, son kerte tehlikeli ve dahi zorlu bir iş... Olmazlanırsan, umudumuz yıkılır belki, lâkin gocunmayız. Ola ki üstesinden gelmemekten korktu, der, ötesinde susarız... Olurlanır isen, gerisini anlatmak daha bir kolay!..

- Efendimiz, diye kapaklandı Hüseyin. Kul dar günde işten kaçarsa, düzen bir nice yürür? Elbette buyuracaksınız ve dahi işlenecektir. Yetmezlenir olsak, çağırmaz ve dahi bunca devlet sırrını kulunuza açmazdınız. Yazık ki, ulu devletlilerimiz, iş gördürmekliğe bunca dil döker olmuş...

- Doğru adem seçtiğimiz belli!.. Yazığına biz de katılırız Paşa oğlum. Şimdi beni iyi dinleyesin, diyerek halvethanenin ortasındaki mermer havuzun fıskiyelerini kendi eliyle yükseltti... Suyun şapırtısı, doyulmaz bir faslın nağmeleri gibi yüreklerinde tıpırdamaya dururken, yeniden postekisinin üstüne bağdaş kurdu İbrahim Paşa!..

***

Günışığı, Ahırdağı eteklerinde oylum oylum!.. Erkenez koyağıyla, Çakalovası oluğunun birleştiği düzlük kımıl kımıl!.. Susku dertop olmuş o kımıltıda. Bütün gözler, başbuğ otağının üstünde derneşti bir süre. Sonra, bekleyişten bıkmışçasına öbeklere ayrıldı leventler. Her biri bir ocağın ba-

şına çevrelenerek, kopuzunu çekenleri kuşattılar. Anadolu pınarlarından süzülürcesine ardardına dizelenen bozlak ve koçaklamaların ışıltısında yıkanmaya durdular. Ve başbuğ otağındaki kocalar toplantısını unuttular...

- Türkmen kocalarının oluşturduğu divanda, Çömçe Bali bilimin, Durali Molla yargının, Gafur Ahi emekçilerin, Dündar Ağa üretici reayanın ve her boyun kocası da kendi beylerinin temsilcisi idiler. Karayazıcı kurultay alışkanlığıyla postun üstüne bağdaş kurmuş, gözlerini divanının üstünde dolandırıyordu. Sonunda Gafur'a baktığında;

- Ahi sandığı ilk kez bu denli güçlendi efendim, diye söze girdi Gafur. Kentleri bastıktan sonra, ocaklı soyguncuya saldığımız salgın payı, sandıkları doldurdu. Ahilerin yüzleri güldü. Tefeci ve dahi soyguncu, bizim korkumuzdan derneşip İstanbul'a can attığından, eskisi gibi sandığına borçlanmaya durdu tümü... Erincimiz anlatılamaz, delegelerimizin alkışına dil yetmez idi... Ne var ki, Karaman üstünden yakışıksız haberler almaya başladık. Celâli teftişine çıkarılan Hüseyin Paşa nam eski Habeş Beylerbeyisinin sekbanları, kan ağlatmakta. Elhak, tefecinin yerini boş komamakta. Denilmekte ki, biz kimi korumakta ve dahi kollamakta isek, paşanın ademleri onların ümüğüne çökmekte... Yoksul yeniden sangı bengi olmuş bulunmakta.

- Biz daha başka duymuş idik, diye atıldı Kizir Koca. O da bizi örnek alıp, yeni efendileri soymakta imiş. Hatta sekbanları, zenginlerden aldıklarını yoksullara koklatır olmuşlar. Elbette bizim gibi düzenli bir paylaşma biçiminde değil. Böylesi bilinç ve dahi örgüt işidir. Amma, yoksul boyun bükende, avarızdan vazgelip, sarrafın, tüccarın ve dahi eminle mütesellimin sandıklarına el koyarlar imiş...

Yanında Bolu-Gerede bozuklarından leventlerimiz vardır. Ve dahi bir iyice uyarılmışlardır. Bize yolladıkları haberler, böyle bildirmekte...

- Bizim canlarımız da iki yanı doğrular nitelikte bilgiler vermektedirler, diye büklüm büklüm sakallarını sığazladı Kul Himmet. Anlaşılmakta ki, hem yoksulu, hem zengini soymakta... Bu yüzden de bir iyice akıl karıştırmaktalar.

- Akıl karışıklığı çok bir kötüdür Kocalar, çıkışıyla dikildi Çömçe Bali. Aydın oldu mu iş kolay. Ya varır el verirsin, ya durur bel verirsin. Karışık olanda, n'ola? Olvarıp, düşman diye işini mi bitireceğiz? Yoksa bizim yapamadığımızı yapmaktadır sanısıyla alkış mı çekeceğiz? Deriz ki, savaş içinde ikilem yanlıştır. Savaşçı yanını doğru seçmeyende ikircim içinde kalır. Kalanda da annacındaki vurdu geçti belle... Olgelip, vurmadan, biz davranmalıyız. Neden derseniz, aydın karara bilinçle varılır... İkircimle değil... Bir bakarsınız, bir düzene başkaldırmış nice bir yarar adem var ise, bilece, sancağımızın altında... Zorbayı tutan bir yere toplaşanda, kendini güçlü sayan çoğalır. Adem, bundan yararlanıp boş kalan yerleri soyuyor da olabilir. O yüzden, varıp sınayalım, deriz. Neden derseniz, olvarıp vursak, bizden olanı yitirmek olası... Oldurup kalsak, gelip bizi vurması. Varıp soruşturalım bakalım, niyeti, isteği nedir?

- Çömçe Fakih'in savcılığı pek bir yaman, dedi gözlerini kırpıştırarak Davran Koca. Haksız bulmak mümkün değil. Kamber Koca yoldaşımızdan selâm aldık. Didim ötesinde tahıl teslim eylemekliğe aracı arar imiş... Aydın Reis'e ulak salmış. Fiat istemiş. Bir bakarsan bize öykünmekte. Bir bakarsan, Osmanlı... Bali Molla'ya biz de katılırız. Olvarıp görülen... Dibi eşilip, incelene... Ve dahi sınanıp bir sonuca varıla.

- Uz görür, uz söylersiniz kocalar, diye yeniden atıldı Gafur. Ne var ki, söyledikleriniz akla yakın değil. Neden dersiniz, sınayacağınızın kimliğini belirtmek yeterli. Adem Osmanlı Paşası!.. Özbeöz Osmanlı... Bize öykünmesi oyun değilse, başkasını yapamadığındandır. Ayak diremekte sürdürürüz. Olvarıp, hakkından gelinmeli. Hakan otağından "mehayiş teftişine" çıkar ademin, yarı yolda bizimle olması mümkün mü? Değil!.. Olmayanda, gördü ki, Karaman Türkmen'i direnmekte bir güzel, oyuna girdi. Bizi içten vuracak ki, güvenilir ademimiz kalmaya...

- Türkmen'de adem kalmasın, yazılı değil, dedi Davran yeniden. Hilâfete soyunan Sultan Selim'den bu yana kırmakta Osmanlı bizi... Ne var ki, Türkmen ot gibidir. Biçildikçe daha bir gür, daha bir verimli ve dahi sağlam gelir. Bunu onlar bilmektelerse, biz bilmekteyiz. O yüzden de, olvarıp sınanmalı deriz. Bir kez de Osmanlı'yı bölebilir isek, ötesinde işimiz daha bir kolaylanır.

- Biz bunu düşünmemiş idik, deyip yutkundu Gafur. Tezden hazırlık görülmesine biz de katılırız.

- Pekâlâ, sözcüğüyle, kararı belirledi Karayazıcıoğlu. Çömçe Mollamız olvarıp, bir iyice sınasın. Oyun düzmekte ise, kendi ademiyle giderilmesi için sekbanları kışkırtılsın. Yok, bize yönelmiş ise işte otağımız, buyursun gelsin.

Çömçe Bali, yerinde doğrulurken;

- Gafur Ahi ile Tepesi Tüylü kocamızın da bilerek gelmesini dileriz, dedi. Ola ki, biz kitaba dalıp, yanılırız.

- Gereksiz, diye atıldı Gafur. Bali Molla yoldaşımız her birimizden usta, her birimizden bilgilidir. Onu oyuna getiren, bize kaval ile tuz yalatır ki, anlatılamaz. Sonra Karayazıcı'nın da Çömçe'ye katıldığını belirtir baş sal-lamalarıyla

yerinden doğruldu.

Otağın önünde atlanıp, Erkenez suyuna yöneldiler. Dereyi geçmek üzerlerken, başlarını diktiler. Ahırdağı tepelerinden bir çığ gibi inen toza baktılar bir an;

- Türkmen bir nice levendi var ise sancağımızın altına koşturmakta, dedi Çömçe Bali! Böyle giderse, biz Osmanlı'nın tahtını başına çalarız ki, altından kalkamaya!..

- Anadolu'dan sürüp çıkarmak üzereyiz, diye konuştu Tepesi Tüylü Koca. Ne var ki, işin dediğin yere varacağını sanmamaktayız. Beylerimiz derneşip kurultay toplamadılar daha.. Bu kesin bir karar olmadığını göstermekte.

- Bir sesli karar vardır bildiğimiz, dedi Gafur. Derneşip ikrar verilmesi... Bir de sessiz olanı ki, ikrar çoktan verilmiştir. Şimdi durum o anladığımızca... Şöyle bir bak Koca baba!.. Türkmen levendinin tümü akın akın bize koşmakta... Ahi fıtyanının işe yaran ardımızda... Ve dahi medrese suhtesi bizden artık ölmekte... Reaya, her bir yanda güvencimiz... Egemenliğimiz dışında çaşıtımız. Bunca ayrı kitle ve dahi sınıf, bunca can bahasına bilerek olanda, ikar çoktan verilmiş demektir. Olvarıp, payitahtında ters yüz eylemiyorsak, beylerimizin öne düşmemesinden.

- Zamanı vardır kim bilir, diye kestirip attı Tepesi Tüylü. Umdukları, bekledikleri bir şey vardır. Olmaz ise, onlar da bilerek sancak açarlar ki, bu işin sonu tamamdır.

Baş sallayıp, dizgin boşalttılar. Onlar söyleşirken ara açan fıtyan, Türkmen ve suhte bölükleri, hemen önderlerinin ardınca at sürüp, kaynaştılar...

Gökçe, ardısıra sürüklediği toz bulutu üğünmeden otağa daldı. Varıp Karayazıcı'nın yanına oturur oturmaz;

- Babam buyurdu ki, diye söze başladı. Harput, Malat-

ya, Maraş ve dahi Kars mirmiran mütesellimleri, kendi aralarında düzen kurmaktalar. Dört bir yandan bizi bastırmaya hazırlık görülür. Harput Mütesellimi Dilâver Çavuş, dizdarlarından devşirdiği cenkçiler ile bu yana gelmekte. Nurhak'ı aştıkları yerde, leventlerimiz basacak... Maraş, Malatya Kars sekbanlarını da, Yavşan, Karadağı ile Erkenektekiler bozacak... Siz merkezi sağlamca tutarsanız, işleri bitik... Davranıp, hazırlık görmenin tam sırasıdır...

Güleç güleç baktılar Gökçe'ye. Otağın ortasında sürüp giden suskunun yüreğinde attı öbeklerin bozlaklarıyla, koçaklamaları!.. Karayazıcı'nın başını eğerek onaylaması üzerine, kocalar, savaş hazırlığı görmek amacıyla davranıp doğruldular... Otağın içi göz açıp kapayıncaya boşalıverdi...

Boşaldığı anda karısını kucakladı Karayazıcı;

- Onca yolu kuş örneği aşmışsındır sevdalım, dedi. Yorgunsundur. Dinlen azbiraz.

- Dinlenmenin zamanı değil erim. Olvarıp, baskıncının hesabını görmek yazılı iken, uyumak neyin nesi?

- Ardımızda bunca destek var iken, Osmanlı'nın bize ulaşması olası mı kadınım? Gör bak, daha biz ellerimizi palalarımıza atmadan, defteri dürülür mütesellimlerin. Yirmibini aştı levendimizin sayısı... Her bir dağdan sürü inmekte beslenmekliğe... Her bir Türkmen kızı, çorap örüp cepken işlemekte... Bey babalarımız, bizden önce davranıp, gölgelerini üstümüzden eksik etmemekte. Bunca yolu özlemimize aşıp gelen sevdamız, yorgun kalsın dayanabilir miyiz? Hele uzan azbiraz... Dinlen ki, yanakların al al parlasın. Gözlerinde her zamanki şevki görüp, gönlümüz aydınlansın.,

- Sana kocamış mı görünmekteyiz erim? Atbinip seyirtende yorgunluk mu olurmuş Türkmen'e? Demek gönlün-

de eski yerimizi yitirdik ola?

Gökçe kadın, diye bağırına bastı Karayazıcı. Senin sevdan karşılık almasa bile mutlandırır kişiyi. Oysa bir tehlike sezende yetip gelene borçlanır düşmanın olsa. Sevenine nice bir taştır ki attığın, tam yüreğimizden yaralar...

- Pîr Sultan cennetmekân gibi konuştun öyle ya!.. Hızır Paşa, Muhyiddin Kadı'nın oyunları sonucu asmaya vardırırken, Ali Baba'nın attığı güle böyle denemiş idi...

- Astılar da n'oldu? Pîr Sultan bizimle yaşamakta değil mi? İşte müritleri... Yanıbaşımızda, kavganın ortalık yerindeler. Birini öldürmek, düşünü yitirmeye yetmemekte güzelim... Ölüm nedir? Ot gibi, böcek gibi, köçek gibi yaşayanın da sonu değil mi? Ölmemek odur ki, kamuyu yüreğinde bütünleyebilesin... Pîr Sultan bunu becerdi... Töre adına, yoksul adına baş verdi. Ve dahi verdiğinde daha bir yaşamaya durdu. Bak kulak ver!.. Baskın haberi kutlu ağzından erişende, leventlerin sesini bir dinle!.. "Kalkın canlar," demekteler... Pîr Sultan'ı yaşatmakta değil mi bu varsağı? Daha ne? Hangimiz için denilecek aynı türküler? Diyemediğimizden, denilse bile unutulup gitmeyecek mi? Meğer ki diyen, iyi demiş olsun ve dahi adını yaşatacak ölçüde sağlam iletsin topluma...

- Savaş seni nice bir pişirdi erim? Nice bir yiğittin, bir nice bilge oldun? Ve dahi gönlümü bir doldurmaktayken, nice bin doldurmaktasın!.. Bey babam, vargit deyende kanatlandım sanki. Uçmadı isem, yetersizliğime ver!

- Uçtuğuna inanmaktayım kadınım. Yüreğin demekte bunu. Dilin başka söylese de, yürek yanılmaz. Seni salmasından açık değil mi babanın güvencesi... Neden diretirsin? Azbiraz uzanıp dinlenmekten niye yakınırsın?

- Korkarım erim!.. Korkarım ki, gözlerimi kapayanda düşümden ırarsın... Oysa kışlakta olsun, yaylakta olsun, seni düşlemeye gözümü yumardım. Bağışla!..

- Sevdalım, diye eğildi dudaklarına Halim. Gökçe'nin alazı ağzının içinden yüreğine yuvarlanınca top güllesi gibi irkildi. Söz etmenin yersizliğini o anda kavramışçasına kollarını sokuverdi Bursa kadifesinden üç eteğinin içine.

Teninin alev yumuşaklığı, beyninin hücrelerini eritti. Kucağında karısı, otağın iç bölmesine geçti. Okşayışlarıyla pusatını başından çekip çıkardı Gökçe'nin. Gözleri kamaştı. Bıyıklarının dimdik, kulaklarını gıdıkladığını sandı. Gökçe, çoktan cepkenini, mintanını sıyırmıştı kocasının.

Yatağın üstüne çıplak bedenlerinin ışıldağıyla düşerlerken, sımsıkı birbirlerine sarılarak, yüreklerini yüreklerine duydular.

***

Hüseyin Paşa, Karamanoğlu Sarayı'nın selamlığında, dört bir yana saldığı adamlarının getirdiği altınları denetliyordu. Hazinedarı ve kethüdası salıverdi gözlerinde kıvılcımlarla her kentten toplananı sayıp bitirdikten sonra başını kaldırdı;

- Efendimiz, eyaletiniz varlıklarına kıran girmiş ola!.. Mirahurlarınız hüküm iletmeye kimi aramışlarsa, bulamamaktalar. Tümünün verdiği yanıt aynı. İstanbul yönüne gitti... Gidenlerin pek çoğu da boş konakla, köhne kullardan gayrisini komamamışlar. Altınlarını, işe yarar ademlerinin tümünü alıp da öyle gitmişler. Denilmekte ki yol üzere, yiğitsiz yakaladıkları köyler var ise, tavuğunu yumurtasıyla

soyup gitmekteler. Bir tek Türkmen köylerine girmemektelermiş. Neden derseniz, nasıl olduğu bilinmez, köyler önceden, haber alıp, hazırlıklı beklemekte imişler.

- Bu haber işini araştırmamız gerek Şahverdi Kethüda!.. Bizimkiler için de aynı olmakta bidiğin üzere... Sekbanlarımız ne zaman bir köy basmaya karar verseler, ya ilerleri bölüğü silâh elde karşılamakta, ya da köyü da vardan, sığırdan, yumurtadan ve dahi tavuktan arınmış bulmaktalar.

- Denilmekte ki efendimiz, Türkmen kavalla haberleşmekte. Bunun önüne geçilmesi de olası değil. Atlılarımız bayıra vursalar çoban avına, işten kalırlar. Üstelik avlayıp avlayamayacakları da bilinmez. Her bir çobanın, kurt azmanı itleri var ki, bir başlarına birkaç sekbanın hakkından gelebilir. Üstelik bir kez kavalı ağzına vurduysa, öteki dağdakinin haberi olmuş demektir. O yüzden, Türkmen köylerine varılamamakta. Sonra birden yüzü güldü. Bu bir bakıma da iyi olmakta efendimiz. Neden derseniz, Türkmen üstüne varmadığımızdan, bizi kendine yakın saymakta. Bunun yararını da görmekteyiz. Karayazıcı'nın kazaskeri Çömçe Bali ile, Kırşehir kethüdası Gafur Ahi, bir türlü karara varmamaktalar.

- Sahi onlarla son bir konuşma yapacak idik. Çakal ovasından bir haber var mı?

- Var efendimiz... Karayazıcı, dört mütesellimin otuzbine yaklaşan sekbanını da bozmuş. Erkenez suyu da, Aksu da, Ceyhan da günlerce kızıl akmış... Kelle götürmüş Akdenize, ceset taşımış... Neye uğradığını bilememiş mütesellimler. Karayazıcı yaman bir başbuğ olmalı efendimiz. Öyle ki, kendini basmaya gelenleri basmış bir güzel. Daha toplanmalarına kalmadan, kırıvermiş nice bir erleri var ise... Maraş, Maraş Karsı ve dahi Malatya mütesellimleri ölüler ara-

sında imiş. Harput kaim makamı perişan kaçtı denilmekte...

- Konuklarımızın bundan haberleri var mı?

- Sanmamaktayız. Yanlarına pek adem uğramamakta. Uğrayan da, gözümüz ve kulağımızdan kaçacak şeyler söylememekte. Duymadık.

- Öyleyse çağrılayıp, muştuyu biz verelim ki, gönülleri hoşnut olsun. Altınları hazinemize yerleştirdikten sonra haberlersen, seviniriz. Sen de bulun!..

- Başüstüne efendimiz, eteklemesiyle çıktı Şahverdi. Hüseyin Paşa, parmaklarını sakallarından geçirerek düşündü bir süre. Başını kaldırdığında, konuklarını karşısında buldu. Her birine karşısında yer gösterdikten sonra;

- Muştumuz vardır, dedi. Karayazıcı başbuğ kendisini basmaya gelen dört eyalet mütesellimini bozmuş. Bir nice sekbanlarını öldürmüş! Doğruda olanın, güçlü olacağını bir kez daha kanıtlamış... Sözlerini bitirmek üzereyken, kan ter içinde giren ulağın yüzüne baktı. Toz toprak içinde, soluk soluğa duran habercisine; Bişey mi var? Sorusu buyruk yerine geçti...

- Efendimiz!.. Öğrenildiğine göre, Cıgalazade Mehmet Paşa'yı denetiminizle görevli kılmış. Üsküdar'dan bu yana durmaksızın sekban ve dahi levent yazarak gelmekte imiş. Daha Bolu üstünde askerinin otuz bini aştığı söylenmekte... Ayrıca ocaktan da nefer, cebeci ve dahi topçu verilmiş yanına.

- Anladık. Suçumuz ne imiş ki, "teftiş" çıkanla? Bu konuda bir bilginiz var mı? Sözde siz, yoksulun ümüğüne çöküp, yasa değil iken avarız, zamanı değil iken ağnam, gerekli değil iken cerime, süresi gelmemişken öşür toplamakta imişsiniz. Bununla da kalmayıp bazı kişileri olmadık suç-

larla tutuklar, bir nice altınını aldıktan sonra yanlışlık oldu diye kadı katına bile çıkarmaksızın salıverirmişsiniz. Bunu, İstanbul'a kaçabilen tanıklarla belgelemişler. Ve dahi hakkınızda Müfti Sunullah efendiden fetva alıp, öyle yola çıkmışlar. Denilmekte ki, doğrudan çınınıza kast eylenmekte...

- Doğru iş görenin kaddi büküle öyle mi? Bunca zamandır reayası ahisi, kulu kölesiyle insanların kanını emen bir nice kene var ise kovaladık diye, başımıza hüküm keserler he mi? Bilmezler ki, bunca zamandır bozdukları düzeni, azbiraz yoluna koymaya uğraşırız. Ve dahi bilmezler ki, Anadolu'nun bir yarısında bu uygulandığında insanların yüzü gülüvermiştir. Kendileri orda bölük bölük bölünüp, rüşvet karşılığı alıp sattıkları mansıpların, devlet düzenini bir nice bozduğunu bilmezler de, suçu doğruya yüklerler ha! Birbirinin kuyusunu kazmaktan, tırnakları çekilir de, burda yasa üzerine iş tutanın başını almaya sıvanırlar!.. Bakın yoldaşlar, neler olmakta. Az bakın, çok düşünün ve dahi karara varın ki, bir nice iyi etmektesiniz. Olur iş mi? Hakan fermanı ile bizi yolsuzluğun hakkından gelmeye yollarlar. Yolsuzun soygununu önlediğimizden de ardımız sıra, bizim fermanımız yollanır! Deyin hele yolsuzluğun hakkından bir nice gelinir ve dahi neylenirse bu hak bilmezlenden öç alınır?

Çömçe, deminden beri duyduklarını düşünüyordu. Tam onlar sofraya çağırılıp, Hüseyin Paşa'yı ortak davranmak konusunda kandırmaya çalışacakları sırada, böyle bir haberin yetişmesi olsa olsa akyazgı olabilirdi... Şimdi ne deseler yapmaya hazır bir durumu vardı Paşa'nın. Sınırlarını ve yetkilerini aşıp aşmama konusunda ikircimliydiler, ilkin konuşacakmışcasına ağızını açan Bali, dudaklarını kara sakallarını arasında gizledi. Gafur;

- Bize sonunda hak verilmesi yazılı imiş demek Paşa!.. Geçen gün buyurmuştunuz ki, her bir şeyi yasa içinde etmek mümkündür. Ama, siz yasaların dahi, bağlı bulunulan fırkaya göre uygulandığını bilmemekteydiniz anlaşılan. Öğrenmektesiniz. Ola ki, sizi böyle görevlendiren serdar ya da vezir değişe... Yenisi, kendi ademlerini üşendirdiğinize göre, çarenize bakılmasını isteye...

- Olmaması gerek. Biz bunca zaman Habeş eyaletinde, kimsenin yakınmasına meydan vermeden yasa üzere iş gördük!..

- Orası merkezdekilerin inansıbı olmasa gerek Paşam, diye atıldı Çömçe. O yüzden hak üzere çalışana değinmemekteler... Oysa, size orda da değmişler... Ama burası, serdarlarımızla vezirlerimizin ve dahi saraylıların hasları olduğundan, ahalinin çıkarını kolladınız mı, devletlilerin çıkarını zedelediniz demektir. Zedeleyende de, sizi hak üzere işe yollayan dahi, deminize fetva çıkartır... Şöyle bir bakacak olursanız, İznikmit, Gekboze'den bu yanı, vezirler arasında üleşilmiştir... Arada bir karış yer bulup konana ne mutlu. Hasların sahipleri de başlarında bulunmadıklarından, her biri kethüda, naip ya da mütesellim eliyle yönetilir. Onlar da kendilerine göre salgın salıp, cerime topladıklarından, bir koyun birkaç kez soyulur. Soyulanda hoşnuttur İstanbul. Bir koyundan bir deri çıkar dediniz mi, sizin derinizi yüzer ki, ikiyi sağlayabilsin. İşte bizim başından bu yana debelenmemizin nedeni bu?

Bu yüzden pek çok yoldaşımız öldü. Bu yüzden sakat kalanlarımızı düşünmekteyiz sürekli... Ve dahi bizim başlattığımız işler, bizim elimizden çoktan çıktı. Neden derseniz, üst üste süregelen yenilgiler, sekbanı da, levendi de, bunun

sonucu olarak çiftbozan reaya ile, gedik kapatan ahiyi de sokağa döktü de ondan... Sürekli artan insanımıza karşın sınırlar duraladı mı, durup düşünmek gerek. Oysa ne olmakta? Eskiyi kovup, yenisine satılmakta üretim araçları. Her gelen, ilkin yatırdığını çıkarmaya koşulandı, suskunun tüğünü yolmakla yetinmeyip kanını içmekte durmaksızın. Nice bir döngüdür bizim medreseye başladığımızdan bu yana dönüp duran bilmekte misiniz? Dayanılır, durulur değil. Olmadığı da surdan belli ki, dört-beş mütesellim birleşip bir Karayacımızın hakkından gelmemekte... Oysa daha bizim çocukluğumuzda, bu devletin bir bölüklü akıncı beyleri, kaleler fetheyler idi... Azbiraz palazlanmışı ülke alır, armağanının ucu görünmezdi... Neden? Her bir iş yasa üzere olurdu da ondan... Şimdi öyle mi? Kim ki altını sayar, kendi yoksulunun ümüğüne çökme hakkını satın alır. Kim ki ondört çok sayar, onun bile ümüğüne çöker... Sonra biz başkaldırıcı onlar kavuk sallayıcı ha!.. Bunun bir yolunu bulmak gerek Paşa efendimiz!.. O yol da, yasaya uymayayanı, cezalandırmaktan geçer... Eğer, bizimle bilerek olursanız, sanırız hak bilmezlere gerekli dersin verilmesinde, halka yardım edersiniz. Bunun armağını da, ün ve dahi altın olmasa bile, yoksulun minneti olur ki, bizce hiç bir şeye değişilmez!..

- Biz bunca zamandır devlet adına pala salladıktan sonra, karşısına geçebilir miyiz Molla efendim? Korkarız, devlete başkaldırmaktan...

- Devlet ahalidir Paşa! Diye atıldı Gafur. Ahalisiz devlet mi olabilirmiş? Siz doğruda kalmak istemekteyseniz, varırsınız ahalinin yanına... Görürsünüz nice bir hoş karşılanmakta, doğruda kaldığınız sürece nice bir baş tacı edilmektesiniz.

- Bir yanlış iş olmaya, diye sürdürdü Paşa! Bizde bağışlama yoktur. Devlet adına, devlet için yetiştirildik. İmdi kalkar da başkaldırır isek, bizi yitirmeye koşulur devlet. Bunca zamandır duyup gördüğümüz, sizin hak üzere davrandığınız. Zararımız dokunsun istemeyiz. Buyruğa uyanda sözümüzü geçirmek olasıdır da, çıkanda hiç dinletenleyiz. Bizce varıp başbuğunuzla bir konuşunuz. Eğer sakınca görmemektelerse, bilerek olmak bizi kutlu kılar. Görürler ise, varır, buyruklardan ve dahi yasadan dışarı çıkmadığımızı anlatmak uğruna gerekse kellemizi veririz.

- Gerek olacağını sanmayız Paşa efendimiz, dedi Gafur. Ama madem önermektesiniz... Çağrımızı beklemek üzere, izninizi dileyelim.

***

Mehmet Paşa'nın kethüdası muvaffak Bey, atlılarıyla Kayseriye ovasında, Erkilet kıyısındaki otağa ulaştı. Beyaz bayrağının elçiliğe geldiği haberiyle, doğru Karayazıcı'nın yanına çıkarıldı. Otağ, kocaların diz çöküşleriyle dolduğundan, ilkin kendine bir yer aradı. Sonra, söyleyeceklerinin gizliliğini belirten bakışlarıyla, yalnızlığı diledi. Karayazıcı aldırmayınca, birde sözle yineledi;

- Paşa efendimiz, halvet içinde görüşmediğimizi buyurmuşlardı, dedi kısık bir sesle.

- Paşa efendimizin buyruğu size özgü Kethüda Bey, yanıtı oturanların yüzünden gülücük gülücük açtı. Biz ise, yoldaşlarımızdan hiç bir şeyi gizlemeyiz. Ne diyecekseniz buyurun, sizi dinlemekteyiz.

- Ama efendim, diye alttan aldı muvaffak Bey. Siz di-

lemekte iseniz her bir şeyi yoldaşlarınıza açıklayınız. Ben sizden gayrısına açıklamamakla yükümlüyüm.

- Öyle ise dinleyecek değiliz Kethüda ağa! Buyurunuz, yolunuz açık olsun.

- Muvaffak Bey, hiç bir sonuç almaksızın dönüp, dönemeyeceğini düşündü. Gerilemekteyken, Karayazıcı'nın güvenli duruşundan kaygıya kapılıp, durakladı;

- Paşa efendimiz buyurmaktalar ki, bu işin bir sonunu almak gerekli. Sizden istekleri işlenmiş bir yanlışlığın her zaman bağışlanacağını bilmeniz. Hüseyin Paşa ise devlete hıyanet etmiştir. Kendisini teslim eylediğiniz takdirde, bağışınız için efendimize yakaracaklarına söz vermekteler.

- Biz bağış istemedik ki Kethüda Bey, diye yanıtladı Karayazıcı. Varıp efendinize söyleyin. Türkmen, sığınmışı vermez. Bizi de kendisi gibi konuğa kalleşlik eder sanmakta ise yanıldı. Hüseyin Paşa, şerrinizden sığınmıştır. Bundan öte has bir yoldaşımız olmayı kabullenmiştir. Varıp Paşanıza deyin!.. Kendi yoluna gitmez ise, olacaklardan biz sorumlu olmayacağız...

Muvaffak Bey, Otağın içinde her sözcüğü onaylayan başlar arasında Hüseyin Paşa'yı buldu. Gözlerini gözlerine dikerek;

- Paşa efendimiz, dedi. Bunca ademin ölümünün sorumluluğunu üstleneceğinizi sanmadığımızdan, size yakarırız. Bilmektesiniz, efendimizin merhameti sonsuz, bağışı ölçüsüzdür. Olvarıp durumu anlattığınızda, sanırız hak verirler. Bir yanlış anlamayı büyütmek yararsız. Paşa efendimiz de, aynı düşüncedeler. Teşrif buyrulursa!..

- Beri Bak Muvaffak Bey, diye atıldı Karayazıcı. Sözü bizden almanız gerek. Sığınmışı ürkütmek anlamsız. Yol-

daş, gerektiğinde yoldaşı adına kan dökebilmekte ise, ada yaraşır. Dökülen kendi kanı olsa bile... Paşan bizi neyle ürkütmekte ki, sakınalım. Hadi var yoluna ve dahi yoluna gitmenin daha iyi olduğunu anlat!..

Muvaffak Bey bir an paşadan yanıt bekledi. Ses gelmeyeceğine inanınca gerileyerek, leventlerin dizginlerinden tuttukları atlarına atladılar.

- O çıkar çıkmaz, büyük bir inançla kendisine bakanlara döndü Hüseyin Paşa;

- Daha önce de bildirmiştik size, dedi. Amaçları biziz. Ve dahi kusurumuz ancak başımızla bağışlanır. Siz kul değişiniz. Bilmezsiniz. Ama, biz kuluz. Biliriz ki, bununla da yetinmezler. Ve deriz ki, bizi teslim eyleyeceğinize, elinizle öldürünüz. Sizinki yoldaşcadır. Bunlarınki düşmanca olacak...

- Bir yola geren, anca beraber gider, diye tümü adına yanıtladı Karayazıcı... Kanca beraber gider. Biz doğruda olanda, sırtımız yere gelmez ki, teslim eylemeye ikrar verelim.

- Ola ki demekteyiz beyim, dedi yeniden Hüseyin Paşa. Ola ki gerekebilir. O zaman, bir kavgada hak yoluna varamamışsak, öldü der, ölümüzü verirsiniz. Sizden istediğimiz bunca olabilir. Bundan öte de, kış gelmekte. Dilemekte iseniz vuralım Mehmet Paşa'nın ordusunu. Dilemekte iseniz, varalım bir muhkem kaleye kapanalım.

- Vurmaya gerek yok, dedi Kizir Koca!.. Yarın Bozoklu sekbanların tümü bizden yana geçecekler... Avşar da haber salmış. Paşa Karındaşınız vuruşmaya davransa, bir kapısı kulları, bir de ocaklıyla kalır ki, nice bir kaçar görmek dileriz.

- Öyle ise, biz kavgayı uzatmadan yana değiliz. Vara-

lım bir muhkem kaleye sığınalım. Oraya gelende de bütün kulunu kıralım bire kadar. Neden derseniz, kavga sonu yaralımız, bugunumuz ağırlık eylemesin.

- Kendi düşündüklerini söylermişcesine onayladılar Hüseyin Paşa'yı... Hemen toplanıp bir yapay otağ bıraktıktan sonra, gecenin karanlığına karışarak, Tomarza, Beydağı, Göksün üstünde Urfa'ya yöneldiler.

***

Dizdar konağının kapısı dibinde çöreklenen Kizir Koca ile Davran Koca, ağızları havada bakınmaktalar. Sarnıçların dibindeki suyu almaya yolladıkları leventler, tulumları boş önlerinden geçince, Kizir Koca, başını sallayarak, sesli sesli söylendi;

- Osmanlı'ya başkaldır, sonra onun oyunu ile açlığa ve dahi susuzluğa tutuklan!.. Olası değil... Bizi bir nice oyuna getirdiler Koca dedi?

- Oyuna gelmeye hazır olmasak, gelir miydik bire Koca oğul? Daha başından kaygılı idik. Kaygılı idik ya, başbuğ buyruğundan çakmak yazılı değil... Geçtiğiniz yıl Anadolu'nun bir yarısında hükmümüz geçmekte iken, bu lanetli Nemrud'un otağında kısılıp kaldık. Daha Kayseriye ovasında verseydik paşasını sultanına, başımıza bunlar gelmezdi. Türkmen dediğin açığa alışkın. Yakındır, birbirimizi yemeye dururuz bana sorarsan.

- Bak aklımıza ne gelmekte dedemiz! Deriz ki, varıp Başbuğ otağına diz kıralım. Dört bir yanımız sarılı... Dışardan içeri kuş uçmaz içerden dışarı karınca geçmez. Biz varıp, bu yalçın dağ tepesindeki, fil büyüklüğünde taşlarla

yapılmış kalenin her bir yanını yokladık. Nemrut, iki-üçbin gerisiyle buraya girende, yıllarca dayanır olmalı... Biz girende ise ne ambarlardan tahıl, ne sarnıçlarda su dayandı... Tezden bitirdik. Kış dediğin kış, bizim yaylaklarımızda su üretir, ot üretir, can üretir. Burdan ise taş üretmekte durmaksızın. Kuraklık bu yıla mı özgü!.. Yoksa hep böyledir de, bizi pusuya mı düşürdüler bilememekteyiz. Bilemediğimiz bizim için korkuludur. Olvarıp, elçi yollayalım Sinan Paşa oğlu Mehmet Paşa'ya... Eğer Hüseyin Paşa'nın karşılığında bizi bırakacak ise, verelim kurtulalım...

- Dış kaleyi de tükettik bir iyice. Ahali açlığa soyundu mu, bizi yemeye sıvanır. Biz de dediklerine katılırız. Ne var ki, punt kolladı dedirtemeyiz. En iyisi leventler arasında yayalım düşüncemizi. Onlardan gelende, Başbuğ karara karşı duramaz.

Hüseyin Paşa, kendisinin konuşulduğundan habersiz, yanlarında bitti. Yüzlerinin birden biçim değiştirmesinden, havayı kavrayıverdi. Yüzünde acılı bir yakarmayla;

- Kocalarımız, dedi. Siz aklı eren, baş tutanlarsınız. Leventlerin nice bir darda kaldığını biliriz. Başımız kurtaracak ise, tasalanmayın, Yeter ki, dileğimizi yerine getirin. Bizi diri değil, ölü teslim eylerseniz, duacınız oluruz.

Paşa'nın bunu söyleyip dönmesi içlerini çürüttü yeniden. Davran Koca, çok az gören gözlerini Kizir Koca'nm bakışlarına sapladı bir süre. Sonra;

- Kuşkularımız boşuna mı sanmaktasın Kiziroğlu? Diye sormadan edemedi.

- Bilmemekteyiz ki Koca dede... Sanki bizim ne söyleştiğimizi dinledi. Oysa kesin bilmekteyiz. Hiç bir şey duymadı. Demek ki, o da kendi içinden hesaplamakta bunun

sonunu. Ve dahi korkmakta bizim hesap sormamızdan.

- Bu olabilir oğul... Bir ince oyun var gibimize gelmekte. Lâkin, çözemedikçe, şallak mallak durmaya koşuluyuz. Çözeriz zamanı gelende.

- Zamanı da bir bir öldükten öte gelecek anlaşılan. Dün dört levent gömdürdük kimse görmeden. Duyulsun istemedik. Korktuk açıkçası. Bunca adem ejderhası bir de bize başkaldırsa, gayri kimse önüne geçemez diye düşündük.

- Çok bir iyi etmişsiniz. Biz varıp, düşüncemizi levent arasına yayalım. Bakalım kabul görür ise sonradan başbuğ katına çıkarıp tartışırız.

***

Asya yalınlığıyla, İstanbul görkeminden süzülmüş bir damla minyatür örneği konağı süzdü Murat Paşa. Belli ki, Alkaevli Beyi, her bir zenaatın ustasını görevlendirmiş. Oymaların düzgünlüğü, kakmaların yoğunluğu nakışların güzelliği göz alıcı.. Divanhanenin bir penceresinden orman içindeki pınarlarda gün ışığı yakamozlanmakta. Bir penceresinden koyağın yeşil, gümüş karışımı... Bey, her yanı gören köşesine attırdığı postunun üstünde bağdaş kurmuş...

Konuklarını hoşlayan kocalar, başbaşa kalmaları gereğiyle sezinletmeden çevrelerini boşaltıverdiler. Murat, bir süre nefeslerinin yoğunluğunu belleğinde taşıdı. Sonra, gerçekten başbaşa kaldıklarını ayırarak, çevresine bakındı. Yalnızlıklarına güven duyar duymaz da;

- Sefer dönüşü efendimizi kutlu ayaklarına yüz sürmek bahtiyarlığına eriştik Bey babam, diye söze başladı. Ayaklanma, sahibimizi ziyadece üzmüş. Demekteler ki, her bir

şeyin düzen içinde olmasına artık kaygımız yoktur... Bazı yaramaz kulun işlediği kusurlardan, doğrudan devleti sorumlu tutmak yanlış.

Bican, gözlerini kırpmaksızın Murat'ın gözlerine bakıyordu. Yıllar önce, Galatasaray-ı enderununda gördüğü gözlerden ne denli değişikti bunlar... Ona bile gizini vermeyecek ölçüde bulanık... Orda elleri kucağındayken nasıl da duru ve içten bakıyorlardı. Ve şimdi burda, karşısında ne uzlaşmaz bir pazarlığın donukluğuyla ışılamaktalar. "Neler görmüş, neler geçirmişler ki, böylesine ustalaşıp kapanmışlar insan bakışlarına," diye düşündü bir an. Sonra "nice bîr açık devlet teslim eylenmişti Osmanoğlu'na... Nice bir Bizans dolabıyla bütünleşmişler ki, nisanı böyle değiştirebilmekteler. Oğulluğumuz, bunca arkaladığımız kişi. Ne var ki, pundunu bulsa, gırtlağımızı söküp alacağından kuşkumuz yok. Aferin bire Osmanoğlu. Karıncayı fil eylemektesin. Eylemektesin ya, yiyeceğini tam eylememektesin. Olmaz ki!.." Gözlerini kaydırmadan yanıtladı Murat'ı.

- Devlet sorumludur Paşa oğlum, dedi. Sorumluluk devlettir. Bu yüzden, ne ki aykırı, postta oturan düzeltmeye koşulu... Yoksul, varsıldan dayanıklıdır, doğru... Tokada ense uzattığından. Amma dedik ki, dayanıklıdır. Bu dayanıklılık direnceye dönüşende, önüne durulması olasızdır. O yüzden aykırılığın sınırını çizmek zorunludur devlet işinde. Sürdüğüne götürüldü mü, kötüsüne hazır olmalı...

- Sanki seferden dönmekte iken otağınıza uğrayıp buyruğunuzu almışım efendimiz, diye eğildi Murat, Bendeniz de aynen bunları söyledim efendimize. Ve dahi devlet genişledikçe sorumluluğun da büyüyeceğini ekledim. Efendimiz hazretleri de bunu kabul buyurmaktalar. Ve dahi yine

buyurmaktalar ki, bey ulularımız bizden bir dilekte bulundular da olmazlandık mı? Biz vermeyecekleri güveninden fazla üstünde durmadık.

Gözlerini Murat'ın gözbebeklerinden aldı Bican. "Ha şöyle... Çöz yükünü, saç malını bakalım Paşa oğul," diye düşündü. "Pazarlığın hası gelsin ki, can suyuna hak kazanılsın."

- Öyledir de, alma ve atma yetkisi olmayanın, adem üzere etkisi mi olurmuş? Hakan bunu bilmemekte mi?

- Bizim gözetimimiz, altındaki yerlere ocaklının yozunu yollayıp yetkin kılanda, sözümüz ayağa düşer. Ayağa düşecek söz edilsin yazılmadı bize. Seyreylemek görevse, neyleriz?

- Devlet içinde düşüncelerimizin böylesine benzerliği, bendenizi kutlu kılmakta bey babam. Buyurduklarınızı, sizden önce sunmuş bulunmaktayım. Ve dahi aldığım cevap, bana yetti. Bilmem size kâfi gelir mi? Efendimiz üşendirmekten çekinirler imiş... Yoksa, İsfendiyar'ı Bozok, Danişmend'i Alkaevli, Germiyan'ı Afşar, Aydın'ı Bayındır, Menteşe'yi Karaevli, Teke'yi Beydili, Çukurova'yı Ramazanoğulları gözetende içimiz rahat olur buyurmaktalar. Yeter ki, beylerimiz olurlansın.

- Türkmen, hakanının buyruğuna koşmaya zorunlu Paşa oğlum, dedi kıvanarak Bican. Sürümüzün dolandığı yerde erincin egemen olmasını elbet isteriz. Ne var ki, şimdiye edilen söz, yapılan işle uyuşmamıştır. Devletlinin biri demiş, öteki pislemiştir. O yüzden, karışmaklığa çekinir, seyirciliği yeğleriz.

"Onca eşkıyayı ardına alanda kişinin gücü kırılmaz olur öyle ya," diye geçirdi Murat. "Divan dolabının ustaları

gelip de bunu görmeliler. Nice bir çetin cevizle pazarlık edildiğini bilmeliler ki, üçbeş altın devşirmekliğe, bunlarla boğuşmak değer mi bir iyice anlasınlar. Ve dahi bir elimiz divanda, bir elimiz otağda olanda bizim iktidarımızın gücünü bir kavrasınlar." Daha Bey sözünü bitirir bitirmez güvence vermek dileğiyle dikildi;

- Edilen söze tanığız Bey babam, dedi inandırarak. Hatta bağışınıza sığınarak belirtiriz ki, efendimizin dediklerini gerektiğince aktaramamaktan endişeliyiz. Bu yüzden de olvarıp, kurban indirmekliğinizi istemekteler... Rumeli'de hayvan kırımı var imiş!.. Böylelikle, kendi kutlu ağızlarından duyar ve dahi aydın öğütlerinizle mutlandırırsınız efendimizi!...

- Mutlarınız Paşa oğlum ve dahi güvenilir serdar dileriz Hakandan. Sana güvenimizden ötürü de, varmadan bey karındaşlarımız ile söyleşip bağışı muştularız.

"Bağışlayan kim, bağışlanan kim," diye düşündü Murat. "Padişah ayağına yüz sürmek bizim için tanrıyla sarmaşmak gibi... Oysa bunlar, hem eşit durmaktalar. Hem de eşitliklerine uyrukluğu vurgulamaktan sakınmazlar. Nice bir anlaşmadır kendi aralarındaki ki, biz bunca yüzyıl uğraşmaktayız. Sonunda ayaklarına düşmekliğe soyunuruz yeniden." Beyin, kendini incelemekte oluşundan irkildi... Konuşması gerektiği kaygısıyla;

- Efendimizi doğrudan ayrık tutmaya görevli nice bir yolsuz vardır bilirsiniz, dedi giz verircesine. Bu yüzden diretmek gerektiğini de bilirsiniz. Ancak, siz buyuranda, kargaşa durulur ise, gücünüzden ürkerler.

- Ürkü değil istediğimiz, dedi Murat'ın yeniden pazarlığa oturmasını engellemek amacıyla. Biz sevgiyle varırız ve

dahi gerekli olanı dileriz. Ancak biline ki, yozma bir uçtan başlayanda, öteki uca bulaşmasın olasız... O yüzden elbette öğütleriz yoksula gerekeni. Ne var ki, bunca zaman ensesini tokada uzatmış olmanın öcünden, bizi dinlemezlenebilir.

- Sizi dinlemeyen ademi bize havale ediniz efendim. Demini heder kılmak boynumuza borç.

- Bizimkine de Paşa oğlum. Bizimkine de, dedi gülerek Bican.

- Bağışlayın, bağlılığımızı sunmak dilerdik, diye yumuşadı Murat. Adalar denizinden Horasan ötesine buyruğu yasa olan size sığınırız... Korkumuz sizden yana değil... Abdülhalim eniştemiz, yanında çaşıt taşır. Kız karındaşımız üzülsün istemeyiz. Kışkırtma yanlışa sardırırsa, yüreğimiz bilerek yanar. .

- Abdülhalim oğlumuz, oyuna gelmeyecek bilidedir, tasalanma, dedi Bican. Dinleyeceğini de, dinlemeyeceğini de iyi seçer. Anan, yorduğumuzdan kaygılanır. Var dinlen!..

***

Hüseyin Paşa, yanı başında horlayan kethüdasının ağzını kapayarak, dürtükledi;

- Kiziroğlu'yla, Davran Koca'nın söyleşmesi üstüne vardık Kethüda oğlum, dedi. Bizden iyi bilirsin. Türkmen kocası boşa yanaşmaz. Dinlediğimizi sezmiş olmalılar ki, yılgınlıklarını ortaya atarlardı. Üstelik atmakla da yetinmeyip bizi uçlarlar. Kaleye kapanmayı öğütlediğimizden, ödleklikklerinin bedelini bize ödetmek isterler. Bir kez bir sorumlu buldular mı, üstüne üşüşmek kolaydır... Oysa aynı kişiler, aylar önce bizim yanlarında kalmamız için göz

kırpmadan kan döktüler. Amma tükendiler şimdi. Ve dahi bir tükenmişlik ayan oldu mu, yılgın salgınlasın Deriz ki, yakında başımız üzere pazarlığa başlanacaktır. Başlananda da, kendi canlarının diyeti olarak bizi vermeleri kaçınılmaz.

- Sizi vermemek için buraya kapanmadılar mı efendimiz?

- Doğru dersin!.. Kapandılar ve dahi bizden iyi bilirsiniz Türkmen'i. Kendini kapanda duydu mu, kapanı kıracağına yemini kusar!..

- Öyle olanda, töresine aykırı düşer efendimiz, diye sertlendi Şahverdi. Töresine aykırı düşenin de demi hederdir. Bilirsiniz,, kısılmış, çaresizliğinde her yolu sınar. Ola ki, bizim teslimimizi töreye uyduralar. Kocaların konuşmasından anlaşılan bu idi. Levendi ayaklandırıp kurultay kararı alırlar ise, töresizlik sözü edilemez.

- Koskoca devletlime oyun edenlerin oyunu yanlarına mı kalacak efendimiz? Biz ne güne yetiştirildik ve dahi velinimetimize borcumuz can ile ödenmesiz değil mi?

- Bunlarda öcümüzü komayacağına inandık kethüda oğlum!.. Bilirsin ki, sürüyü bozmanın yolu, sürübaşını heder eylemekten geçer... Bir öç gerekmekte ise, başlarından alınmalı... Teşbihin imamesi gitti mi, teneleri dökülür. Dökülende de, haklarından gelmek kolay!..

- Doğru buyurursunuz efendimiz. Size bir kötülük gelende, bizim yaşamamız geçersiz. Tedbir görüp, sürübaşını heder eylemek zor değil...

- Biz de senden bunu beklerdik. Ola ki bundan ötesinde yeniden söyleşemeyiz. Ola ki, pazarlığın hızı, bizi ansız yakalar... Ve dahi ola ki, hizmetlerimize hor bakılır. Demimiz heder kılınsa bile gözümüz açık gitmeyecek... -Parma-

ğından çıkardığı yüzüğü, Şahverdi'nin parmağına geçirdi.
- Sağlamca tedbir alasın. Yüzüğün taşı altında, bir fili giderecek zehir vardır... Canın üzere oynamayasın... Bilmelisin ki, devletin kulu, devletin yolunda gider... O yüzden üzünce kapılıp yanlış iş görmeyesin. Ve dahi haberimiz gelende, sağlamca tahkik edesin. Sonrasında, neyi nasıl yapman gerektiğini bilirsin... Son dileğimiz değildi bu. Madem kararındır, gayri içimiz rahat.

Fısıltısı birden kesildi Hüseyin Paşa'nın... Başı yastığında yoğunlaştı. Şahverdi, gece karanlığında ışılayan yüzüğün taşına baktı bir süre. Yeni bir fısıltı bekledi Hüseyin Paşa'dan. Horultularıyla karşılaşınca irkildi. Yüzünde bir gülümsemenin yeli dolandı. Öcünün alınacağı güveniyle, hemen uykuya varmasından şaşırdı. Gözlerini kapadı. Bedenini kastı. Koğuşta kıpırtısız horlayanları denetledi bir bir. Tümünün derin uykuda olduğuna güven duyuncaya, araştırdı. Gözleri acımaya başladığında, uykuya yenildi.

***

Kale'nin demir kapısı, yanıbaşında öten puhu sesiyle zonkladı. Burcun hemen yanındaki dizdar konağında, uykuya hazırlanan Karayazıcı irkildi. Ötüşleri izledi ayrımında olmadan. Yatağından fırladı. Soyunduklarını aceleye kuşanarak, bitmezcesine uzanan merdivenlerden aşağı seyirtti...

Kapının yanına ulaştığında, ötüşlere yanıt verdi... Dıştan ses gelir gelmez, burç tepeside kımıltılardan şaşkın bakman gözcüye işaret verdi. Kapı mancınığı gıcırdayarak döndü. Karayazıcı'nın yeni bir işaretiyle, sesi kesiliverdi.

Zincir şakırtısı, ince bir diş gıcırtısına dönüşerek, kalın kapıyı araladı. Ardardına iki gölge sızdı aralıktan. Kapı yeniden kapanırken, merdivenlere ağdılar.

Dizdar konağına varır varmaz, sarıldı konuklarına... Yumuşak minderlerde yer gösterdi. Kısa bir an çevreyi dinledi. Gözcülerden başkasının sezinlemediğinden güvenli;

- Hoş geldiniz!.. Dedi. Gecenin bu saatinde, hiç beklemekteydik.

- Ancak pundunu bulabildik, diye başladı Doyran. Uçan kuştan, kösen taşa gözetim altında. Bir küçük kıpırtı, birkaç sekbanı yöresine yığmaya yeterli. Gözlerinden ancak sıyrılabildik. Kent pazarına inen köylü kılığı yaraşmakta mı bilmemekteyiz.

Karayazıcı, kandilinin ışığını çoğaltırken, karısıyla kaynanasına baktı. Yüzünde sevincin bin çiçeğiyle;

- Güzele ne yaraşmaz buyrulmuştur Beyce ana!.. Kişi kılığıyla adem olsa idi. Osmanlı Paşalarının samur kürklerine bakıp boyun bükmek yazılı değil mi?

- Doğruya ne denir, dedi Doyran. Kürkü çekende, ademlenmekteler. İçini yokladığın zaman da, annacına nice bir gözbağcı çıkmakta ki, şallak mallak kalmaktasın.

- Ne var ki, devleti onlar simgelediklerinden de, tepişip durmakta değil miyiz? Bak halimize!.. Muhkem bir kaleye tıktılar bizi. Leventlerimiz açlık ve dahi susuzluktan kırılmakta. Olvarıp huruç eylemeyi kurarız, Bey babamızdan bir ses ve dahi nefes gelmemekte. Neyin nesi bu suskunluk, siz bilmekte misiniz?

- Oncası olacak erim, diye dikildi Gökçe. Bilmektesin ki, nice bir yüz yılın hesabı görülmekte. Türkmen, yitirdiklerinin çoğunu yeniden almaya sıvananda, hemen al buyur

denilsin yazılı değil.

- Bunları bilmemekte mi başbuğ oğlumuz, diye atıldı Doyran. Bilmekte elbet. Hatta, Osmanlı'nın kendi içinde de bölük bölük tepiştiğinden haberli bir güzel. Öyle olanda, biriyle ettiğin pazarlığı, bir başkası zormakta olvurup... Bozanda, yeni baştan almaya koşulmaktasın. Ne var ki, bu kez iş aydına ve dahi sağlama varmakta bildiğimiz.

- Sanırız Beyçem, dedi Abdülhalim. Bunca çember içine salmazlardı sizi Beybabamız. Saldıklarına bakılırsa, ya dışarıda Türkmen tükendi, ya içerde güvenilmez çaşıt var ki, iş başınıza düştü.

- Türkmen tükensin yazılı mı? Dedi Gökçe!.. Siz cenk eyleyip bir nicesini kırdırsanız dahi, yeşerip süzmekte Türkmen... Köylerde koyaklarda, ocak ve dahi bucaklarda, sizin sağladığınız erinçten ötürü sallanan beşikleri bir görseniz, inanamazsınız. Artmaktayız erim... Öyle artmaktayız ki, bir kırılsa, bini yerini kapmaya hazır.

- Osmanlı'yı yıldıran da bu değil mi kadınım? Bir nice yüz yıldır kırmakta bizi, acımasız. Kırkılmış karaman koyunu örneği daha bir gür, daha bir bol ve dahi daha bir sağlam üretmemekte miyiz? Bunca kavga içinde olmamız neden? Bu üreme ile baş edemeyip, kaptığı külahı elden kaçırmak korkusu değil mi?

- İşte bizim gelişimizin nedeni de bu oğlum, dedi Doyran. Murat Paşa erken Diyarbekir Beylerbeyisi oldu. Seferden olvarıp, yeni mansıbına gitmek üzereyken, Hakan postuna yüz sürmüş... Hakan, Anadolu içinde Osmanlı salmamayı düşünür imiş. O yüzden Bey babanı, kurban indirme çağırısıyla, görüşmekliğe istemiş. Paşa eken, pek bir umutlu idi... Gayri, Bey babamızın da, Abdülhalim enişte mizin

de dilekleri yer tuttu diyerekten, ellerini oğuşturur, kargaşanın bitmesinden hoşnutluğunu gösterir idi... Bey baban, sevgisiyle bilece, sana haber etti, diyerek yutkundu. Kızının gözlerine baktı. Eğitmekte ki, yakında Serdar Mehmet Paşa, uzlaşma önerecek. Hüseyin Paşa'yı teslim eylesin. Verilen mansıbın da Türkmen içinde olmasını gözetsin!.. Sonrasında, bir usluca varıp, beyliğine konsun... Oyun etmeye kalkarlarsa, biz ardındayız.

Karayazıcı, gözlerini karısının gözbebeklerinden alıp kaynanasına dikmişti çoktan. Düşünceli duraksadı bir an. Ağzının kıyılarını okşamakta olan bıyıklarını kemirdi belli belirsiz. Sonra başını dikti;

- Sığınmışı teslim yaraşmaz anam, dedi. Bey babamız bunu bilir. Bildiğine göre, bunca Türkmen cenkçisinin içinde bizi yerde komaklığı düşünmez.

- Düşünmez elbet, savunmasıyla atılıverdi Gökçe. Düşünmediğinden, gayrisini kocalara duyursun diye buyurdu. Hüseyin Paşa, eski birinci vezir İbrahim Paşa'nın çaşıtı imiş... Paşa ekem, uzlaşma sağlananda açık etmiş. Çok dikkatli olunmasını, uzlaşmayı bozmak amacıyla her bir oyunu edeceklerini belirtmiş bey babamıza!..

- Bu sağlam bir gerekçe kadınım, dedi Karayazıcı. Bunca uykusuzluk ve dahi yorgunluğunuzun üstüne söze tuttuk bağışlayın. Lokma sunamasak da, dinlemeniz gerek. Kocalarla biz söyleşir, gerekli kararın çıkarılmasını sağlarız, tasalanmayın.

- Daha o sözünü bitirmeden, deminden beri koltuğunu kabartan çıkını çekiverdi Doyran. Açılan bohçadan kımız kırbasıyla, kavurma yığını gülümseyince, gözleri ışıladı Karayazıcı'nın. Sarılıp, omuzlarından öptü ikisini de!..

***

Paralanmış üstü başı berelenmiş bedeni ile güçlükle yürüdü Hüseyin Paşa... Kürkü yitmiş, mintanının yırtıklarından, bedeninin ulukları görünüyordu. Çavuşlar, kollarını kanırtarak, yalın ayaklarının üstüne ıhtırdılar. Gözlerinde kin, bedenlerine yay gibi giderme gerilimiyle, Mehmet Paşa'ya baktılar. Eliyle çıkın işareti verende, duraklayıp, dikildiler, işaret yenilenince, gözlerindeki kin, bedenlerindeki gerilim çözüldü. Geri geri otağın kapısından çıktılar.

- Seni tezden İstanbul'a aktarmamız buyruldu, diyerek durakladı Mehmet Paşa. Bir süre ne diyeceğini bilemedi. Sonra gelen buyrultunun sözcüklerini aklından yineleyerek, sürdürdü; Paşa karındaş!.. Bağışla, neyleyeceğimizi bilememekteyiz. Buyrultuya göre incitmemiz gerek. Ettiğiniz işlere bakılırsa, deminizi heder kılmamız.

- Karar sizin Paşa efendimiz, dedi Hüseyin. Tutsağa cezasını tutsaklayan keser! Devlet adına hizmet yüklenen, ya baş alır ya can verir... Hükmümüz, elinizde. Ancak, dileğimizi bağışlarsanız, arkalarını koman, deriz. Uzlaşmayı, tuzağa döndürmek dirayetinize kalmış. Bizi yollamak da buraya gömmek de önemli değil. Burdan Çorum'a bir nice yol var? Bunca sergerde gitmekteyken, kaç dirliğin ocağına kül savuracaklar? Biri bile tümünün giderilmesine yeterli neden olur. Hızır Paşa karındaşımızın ettiklerini bilmektesiniz. Bunların elbaşılarından Kızılbaş laini Pir Sultan Abdal'ı neyledi? Cülus icabı bağışlayıp suç işleterek asmadı mı? Siz de aynını yapabilirsiniz... Arkalarını kovup, bir dirliğe zarar verdiklerinde, yeniden celali olduklarından basmak hakkınız doğar. Basıp kırmadan, daha bir şımaracaklardır... Daha

bir uzlaşmaz daha bir azgın hale gelmeleri kaçınılmaz. Neden derseniz, isteklerini yüce efendimize kabul ettirenler, devletin öteki devletlilerine hiç itibar etmezler. Bundan öte üstlerinde sözümüz, yanlarında adımız anılmaz. Oysa devlet, saygı üzere durur. Bütün bunları siz bizden iyi bilirsiniz. Bildiğinizden de, yalvarırım, ardlarını boş komayın.

- Buyrultunun dediklerini şimdi anlamaktayız. Anlamaktayız ya, bir şey çözememekteyiz. Bunca zamandır, Urfa kal'asina kuş uçmasın, su sızmasın diye almadığımız tebdir kalmadı. Bildiğimizce, bir canlı da kuşatmamızı aşamadı. Sizin için bunca kan döküp, sığınmış vermektense, bilerek ölmeyi yeğleyen ademlere ne oldu? Nerden hile kaptılar ki, nerdeyse pazarlıksız teslim eylediler?

- Türkmen'i bilmemekteyiz biz devletlim. İğnenin deliğinden geçmekte istediğinde. Habeş beylerbeyliğimiz zamanları da, Hint'ten, Çin'den usta gözbağcılar gelir idi... Her birinin hünerine parmağımız kaç kez ağızımızda kalmıştır. Ne var ki, o gözbağıcıları süt çocuğu örneği beşiğe yatırıp ninni dinletir. Nice bir muhkem tedbir aldığınızı bilmekteyiz. Aç susuz kırılmakta erler... Ne var ki, birkaç zaman öncesine kadar, sığınmışlık ortaklığında iken, birden değişiverdi suratları... Bildiğimiz, ya havadan yelle haber saldılar, ya karadan selle...

- Olasız karındaşımız!.. Yelde olsa biz tutardık, seli zaten tuttuk buyurduğunuz gibi. Bir başka iş olmalı. Amma, ne? Bilememekte, bilemediğimizden de tedbir görememekteyiz.

- Tek tedbir, bu sergerdeleri bire kadar kırmaktır Paşa efendimiz. Ancak o zaman huzura kavuşur devletimiz. Bunun için de, çekilme buyruğu verilmiş bile olsa, ardları sıra

varasınız ki, çatışmayı onlar çıkarmış olsun.

- Zaten buyrultu bir acayip karındaşımız. Sizi göndermemizi, celali ile uzlaşmamızı istemekteler de, serdarlığımızın sona erdiğini bildirmemekteler.

- Gördünüz mü devletlilerimiz dahi bizim gibi düşünmekteler. Eşkıyaya güvenilmeyeceğini bildiklerinden, sizi azletmemekteler.

- İyi ama, uzlaşma neyin nesi?

- Kargaşayı yatıştıracaklarını ummuşlardır. Bilmektesiniz. Efendimiz, zaman zaman mağrifetini göstermek isterler. Bu yüzden de affı şahanede bulunurlar. Amma, eşkıya bunun kıymetini bilemez. Bilemediğinden sergerdeliğini sürdürmeyi kurar. Sanır ki, bağış, gücüne karşı durulamadığından sunulmuştur. Oysa takdir edip uz dursun içindir. Devlet asıl kudretini göstermeden, atıf etiyle donatsın gerektir. Anlamaz bunu akılsız başlar. Anlayamayanda, devletin satırını boyunlarında bilemek, üstümüze vazifedir efendimiz. Sanırız, buyrultuda anlatılmak istenen budur.

- Demek ki, İbrahim Paşa velinimetimiz, adem seçmekte pek bir usta imiş...

- Devletimizin kudret ve bakası için seçilecek kul çoktur efendimiz. Dert başa gelmiş n'ola... Baş vermek vazifemiz iken, sizin gibi devletlilerin katında sağ salim isek kutlanmayalım mı?

- Bize de yararlı ders verdiniz karındaşımız!.. Bu gaileden devletimizi kurtarır isek sizin sayenizde olacak. Urfa kal'asının baskısında köhnettiğiniz celâli ele gelende, en büyük pay sizin. Efendimiz, bu hizmetinizin karşılığını tezden verir. Şimdi bizi düşündüren, İstanbul'a bir nice aktaracağımız!..

- Olduğumuz gibi efendimiz, dedi Hüseyin. Türkmen dört bir yanda gözünü üstümüzde tutacak. Siz ardısıra giderken celalinin, biz de tutsak gibi varmalıyız ki, şaşırtmaca tam olsun. Olmadı mı, kuşkulanır. Bunlar kuşkulananda da, canavardan beterdir. Gördünüz ve dahi bildiniz. Bizden kuşkulandılar, hemen teslim eylediler. Yeni bir kuşku, sancağını yeniden açmasına neden olur ki, sanırız devletlimiz bunu istememekte şimdilik.

- İstememekteyiz doğru... Buncasıyla baş etmek mümkün değil iken, daha da çoğalırlarsa, boydan boya kızıla boyanır Anadolu.

- Boyansa ne efendimiz? Anadolu'da bizim bir karışlık yerimiz mi kaldı? Vakıfları saymaz isek, İnebahtı bozgunundan bu yana, hemen bütünüyle Türkmen soylularının eline geçmedi mi bütün verimli yerler? Soyansın ki, yeniden kul yer tutabilsin.

- Hele elimize bir punt geçsin de, görürüz! Siz varıp, tedbiri anlatın bir iyice...

***

Evren Koca usullacık Akyar Bey'in yanına sokuldu. Bozok kocaları, Alkaevli'nin sokuluşundan huylanarak hemen davrandılar. Akyar, başbaşa kaldıklarında yer göstererek;

- Bey karındaşımızın bir buyruğu mu var ola?

- Bağışlayın, dilekleri vardır!

- Buyurunuz!..

- Demekteler ki, Mehmet Paşa bozulduktan öte, Sinan Paşa sıvandı serdarlığa. Biz içimizden parçalamak amacıyla olsa gerek, dirlik defteri yazdırmakta. Yeni bir oyunun

hünerbazlığına çevrenmekte bu davranışıyla. Zamanı elinden çekip almaya zorunluyuz. Beyim, kurbana İstanbul'a varacak. Ondan önce, Bozok ve dahi Alkaevli konaklarını Osmanlı'dan temizlemek gerekmekte. Sunullah Müfti'nin yeğeni Çorum Kadısı... Karayazıcıoğulu damadımızla yola kosak, eski Celaliliği'nden rüşveti artırabilir. Oysa siz buyuranda, Paşanın zulmüne hüküm ve sunu yazdırmak, otuz bin altını aşmaz. Ayrıca İstanbul'a davar sürerken, size uğrayacaklar. Süleyman Paşa oğlu Sincar Bey'le de konuşacaklardı. Böylelikle, önceden varılan kararların uygulama zamanının geldiğini sanıyorlar. Neden derseniz, bu uzlaşma isteği doğrudan Hakandan gelmiş. O yüzden, sonunu getirmek koşul oldu... Bey karındaşımız da bir öneri düşünmekte ise, o zaman karara varırız, dediler.

- Düşünme zamanımız nice? Bilmekte misiniz?

- Bir onbeş gün var Beyim. Onbeş gün sonra, Şeydim Sultan tekkesinde buluşmak mümkün olur ise, kendilerini kutlu sayacaklarını söylediler.

- Asıl kutlanacak olan biziz... Sincar Bey'le bu arada mı konuşacaklar?

- Sanırız Biz bu yana at sürerken, kendisi Toroslara doğru yola hazırlanmaktaydı.

- Anladık... Avşarla da o yönde konuşur. Bize hazırlıklı gelecek bey karındaşımız. Biz de hazırlıklı oluruz o zaman... Varın, buyurduklarının yerine getirileceğinden güven duymasını bildirin.

- Güven duymakta Beyim. Tasalanmamakta hiç bir zaman. Beklenmedik bir iş olmaz ise, onbeş gün sonra, bilinizden aydınlanacaklarını bildirdiler. İzniniz olur ise biz hemen yollanalım. Ola ki, duyulur geldiğimiz. Karayazıcı

oğlumuz, salmazlanır ise, yüzümüz yerde olur.

- Canım bir iki gün kalıp, daha sağlam haberle yola çıkmak yeğ değil mi?

- Biz haberin hasını yüklenip götürmekteyiz... Sizin sözünüz... Ötesinden n'ola, ne bite durmak haddimiz mi? Biliriz ki, Bozokların beyi, olur deyen de, olmaz yoktur. Olamaz.

- Sağol Evren Koca! Güveniniz, bizi daha da kamçılar.

- Türkmen, beyine, güvensizlik duyabilir mi efendim? Elbette neylerseniz, güzel eylersiniz. Öyle olduğundan var değil miyiz? Yıllardır içimizde gölge olan köhne köyler, sizin bilinciniz ve dahi kararınızla yeniden şenlenmedi mi? Türkmen kendi kendine yeterliğini bir kez daha gölgenizde ispatlamadı mı? Biz daha ne isteyebiliriz? Uluslarımız dimdik ayakta. Obalarımız, oymaklarımız hoşnut... Alkıştan öte verebileceğimiz neyimiz var? Bağışlarsanız, oyalanmayalım. Beylerimizi öğmeye durduk mu, sonu gelsin yazılı değil. Korkarız, görevimizi aksatırız.

- Var git. Bize bu günleri hazırlayana saygı ve dahi sevgilerimizi ilet.

***

Cuma namazı öncesi alışkanlığıyla Ulama Paşa Hamamı'na giren Çelebi Kadı, soyundu. Her zamanki kurnasının başına çöreklendikten az sonra, Bozok Beyi Akyar, yanıbaşına oturdu. Kurnanın suyunu bir iyice açtıktan sonra, Kadı'nın davlumbaz gibi kabarmaya başlamış göbeğine baktı bir an. Sonra kendi yağsız bedeninin inceliğiyle onurlandı. Göz göze geldiklerinde;

- Sizden bir dileğimiz var Kadı efendi hazretleri, diye söze girdi.

- Adalet içinde oldukça, buyruklarınız başımızın üstünedir Beyim... Amcamız Sunullahefendi hazretleri, bizi buraya yollar iken, her zaman sözünüze uymamızı tembihlediler. Her öğüdünüzle, olgunluğumuzun artacağını buyurdular. Biz de, Süleymaniye'de amcamızın rahlesinde sınav verip atandığımızdan bu yana, buyruğunu küpe edindik. Buyurunuz!...

- Adalet dışı bir isteğimiz olamaz kadı hazretleri... Amcanız, sizi yüzelli akçelik bir kadılığa atarken, hizmetlerinizin çokluğuna karşın, gelirinizin azlığıyla koşullamışlar. Ancak nice bir yere geldiğinizi de iyi bildiklerinden, tez zamanda, emeğinizin karşılanacağından güven duymuşlar. Öyle bir zaman içinde bulunmaktayız ki... Hakkınızı ödemek mümkünsüz... Bilmektesiniz efendim, sizin naiplerinizden çok önce Sinanpaşazade'nin sekbanları ya da sarıcaları gelirlerinize el komaktalar. Bunun önüne geçilmesi bir zorunluluk.

- Bizim bölgemize de mi salgın salıp, tahıl devşirmekteler? Olası değil Beyim!.. Bilirdik ki, Çorum egemeni Karayazıcı Beyimiz, böylesi haksızlıkların üstesinden gelmeye sancak açmıştır. Ve dahi bu yüzden, yolsuza deresini verip beyliğe yanaşmıştır.

- İyidir Çelebi Mollamız da, öyle edende de ademi celâli sayıp demine heder buyrultu çıkarılmıştır. Sinanpaşazade Mehmet Paşa Bütün bu haksızlık ve dahi zulümleri Celali serdarlığına dayanarak yapmamakta mı? Sekbanları köy be köy gezip celâliye er verdiniz suçlamasıyla, reayanın nesi var nesi yok çekip almaktalar. Bize bildirilen size de bildi-

rilmiş olsa gerek... Sorgun köylerinden birinde, reaya kadın ve dahi kızlarıyla tüysüz oğlanlarını korumaklığa, camiyi kullanmak dilemiş. Hepsini camiye kapatıp dört bir yanına gözcüler koymuş... Celâli serdarının sekbanları, cami duvarını delerek, avrat ve dahi oğlan çekme yüzsüzlüğünü işlemişler. Reaya, kocaları serdara yakınmacı vardıklarında, celali altına yatan avratla oğlan, devlet görevlisinin altına yatanda arınır, yanıtını almışlar. Hocalar olgörüp bize geldiler. "İlkin kaşık, sonra kasık mancası isteyip doğuyor, yaralayıp, paralıyorlar," diye yakındılar. Bunların ettiğini celâli etmiş midir? Duyulmuş mudur celâlinin bir kişinin malına, ırzına baktığı? Öyleyken, suç kimde, suçlu kim bilinmemekte ise, Serdarın yolsuzluğu değil midir?

- Öyledir Beyim? Anlamakta ve dahi inanmak tayız da, bizim gelirlerimiz n'olacak?

- Karayazıcı Abdülhalim Bey'le söyleştik. O yüzden varıp katınıza geldik. Bizi bilirsiniz. Çıkar üzere iş tutmayız. Gereksinimimiz olmadığından. Olsa, bize de güvenmemeniz gerekir...

- Size de güvenilmeyecek ise, kişinin kendine güveni mi kalır Beyim?

- Sağolun. Biz somut koyarız gerçeği. Sonra onun üstüne vurulunca, rahat olalım için... Ne demekteydik? Abdülhalim Bey, yeniden celâliye sayılmaktansa, üçyüzbin akçelik hasından vazgelmeye kararlı. Onu düşündüren, sizin gelirleriniz. O yüzden, yargı hükmü istemekte. Eğer kadılık, durumu olduğunca bildirirse merkeze, o zaman asıl celalinin boynunu burmak kolay diye düşünmekte...

- Haklısınız Beyim, diye yanıtladı Çelebi Kadı başını sabunlarken. Haklısınız ya, sizin de buyurduğunuz üzere

bizim zararımız büyük, bu hükmün bedeli de ağırdır...

- Otuz bin altın! dedi üstüne basa basa Akyar Bey! Sesi ilkin su şarıltısına karıştı. Sonra halvetin buğusuna. Dalgalandı. Ulama Paşa Hamamı'nın mermer duvarlarından, çinili kubbelerine ağdı. Ordan bir kurna dolusu sıcak su örneği, şar diye Çelebi Kadı'nın üstüne dökülüverdi. Kadı yerinden uğradı.. Başının köpüğü yakamozlandı buğuki bağulu. Gözlerine sabun kaçtı. Her biri sabun kalıbına özenerek açılmışken kırpıştı. Nalınlarını aradı, bulamadı. Sendeledi. Elinin birini kurnaya daldırarak, yeniden mermer tokmağın üstüne oturup güçlükle soluklandı.

- Otuz bin duka mı buyurdunuz?..

- Evet!... Otuz bin duka!..

- Bir başımıza mı?

- Ötesi bizi ilgilendirmez Kadı Molla!.. Ötesinde karar sizin!..

- Gözlerinin önünde dönenip duran çevren ağır ağır duruldu. Kurnanın sesi, halvetin buğusu, Akyar Bey'in gözleri ışıladı. Başını salladı Çelebi Kadı.

- Bunun çoğu amcamız için olsa gerek... Hükmümüzü hakana ondan gayrisi sunamaz.

- Karışmayız Çelebi efendim!.. Aykırı bir hüküm de istemeyiz. Dilerseniz, bekleyiniz. Naip ve dahi nakipleriniz, elleri boş, boyunları bükük geldiklerinde hüküm çıkartırsınız. Karayazıcı, kendi hasını çoktan gözden çıkardı. Sizinkileri kurtarmanın yolu bizce bu!.. Gayrısında karar sizin...

- Onu anlamakta ve dahi görmekteyiz de Beyim... Bunca altını İstanbul'a götürmenin yolunu bulamamaktayız!..

- Yol çok Çelebi Kadı hazretleri!.. Yol çok!.. İstanbul'daki sarrafımız bir selamımız üzere, kendi ademiyle götürüp

etsim eyler buyrulan yere!.. Yeter ki, uzlaşma uz olsun!

- Zulüm ortada iken yüce Beyim, uzlaşılmayacak ne var? Elbette her bir iş yolunca yapılmak gerek. Ve dahi yapılmayanın hakkından gelmekliğe şer'i şerif yetmemekteyse, amcamız Şeyhülislâm efendimiz hazretleri yetirmekliğe ant vermişlerdir, diyerek doğruldu. Halvetin peştemal örtülü kapısına vardığında durakladı. Döndü... Tas tas su dökündü. Sabunlarını gerektiğince akıtıp akıtmadığına bakmaksızın, soğukluğu aşarak, soyunma yerine ulaştı. Kaftanını sırtına geçirdiğinde, Akyar Beyin hazır olduğunu gördü. Hamamdan çıkarak, kadı divanına yöneldi.

***

Sultan Mehmet, Bican'ı karşısında görünce doğruldu. Yumuk gözlerini, çorak bir tarlanın çizgilerini andıran çopur yüzüne dikti. Eğilmesine olanak vermeden, bir iki adım ilerledi. Elinden tutarak, tahtın ayak ucundaki samur postun üstüne sürükledi. Gözlerinde kesin bir buyruğun ışıltısı yanıp söndü. Akağaların tümü, çeşmelerin kurnalarını açarak geriliediler. Onlar kapıları arkalarından kapadıktan sonra;

- Cennetmekân atam Selim Han-ı sâni, bizi eğitirken, darda kalanda size başvurmadığımızı buyurmuşlardır. Düşün ve dahi önerileriniz devletimizin gelişmesi ve geleceği için çok yararlı olduğunu biz de bilmekteyiz. Bunca zamandır çağırmadı ya da kendimiz varamadı isek, bozulan düzeni yoluna komaya ahdetmemizden. Hoşsefa geldiniz!..

- Buyrultunuzla onur verdiniz hakanım! Çağrınıza borç... Nice bir devlet yüklendiğinizi bilmekteyiz. Bildiği-

mizden de, buyruğunuzu beklemeyi yeğledik. Olgelip, katınıza varmayı dilesek, kargaşa içinde rahatsız ederiz, diye düşündük.

- Doğru buyurdunuz!.. Öyle bir kargaşa içindeyiz ki, önümüzü de ardımıza da bulanık görmekteyiz. Sizin gibi aydıncılarımızın olması ne kazanç!..

- Siz ki hakansınız devletlim!.. Siz ki, yeryüzünün bir ucundan ötekine bütün oluşumların kurgucusu ve dahi sorumlususunuz. Olmadan gören, gördüğünce olduransınız. Bulanıklığın sizden ırak olmak gerek... Elbette dünyanın ve dahi ulusların yapısında bazı değişiklikler, öngörülerin ötesine geçebilir.. Elbette insan toplulukları dirençlerinin basıncıyla, isteminizin baskısını saptırabilirler... Ancak, devletli odur ki, bunları dahi hesaplaya ve dahi yolunca önlemini ala!.. Yok ise aldığı tedbir yarı yolda yozar. Yozuk tedbir de, oluşumları zedeler... Değişmeyi istenilenin dışına taşırır ve dahi bileşimin cücük çıkmasına neden olur. Sınadığımızdan biliriz... Değişim, doğa sabrı ister kişiden de, devletten de... Doğaya uygun olabilmesi böyle gerektirdiğinden... Örnek istemekteyseniz, kendi deneylerimizi verebiliriz. Siz de deneyimlerinizle böyle olduğunu görmüşsünüzdür... O yüzden, bileşime varana, aşılanın yozmasından ürkmemek gerek... Yeter ki, aşılanan sağlam olsun!.. Yoksa yozuğu düzlüğe çevirmek mümkünsüz!..

- Bizi de ürküten bu!.. Gördüğümüzce, yozuk bileşime dönüşmemekte, sürekli çatışmakta.

- Çatışma kaçınılmaz. Her güç üst gelmeye koşulu. Bunun kavgasını verecek. Altını eşip bakmalı deriz... Üst gelme savaşı mı verilmekte, yozukluk yarışı mı edilmekte? Savaş üst gelmeye dönükse hakanım, sevinmeli. Neden derse-

niz akışkandır. Ve dahi akışkan olan, gücü kanıtlayacaktır. Değilse yerinmeye hak verilir. Neden derseniz, soy yiter de ondan!..

- Ve dahi soy yitende, korkarız devletimiz batar.

- İbn-i Sina ulumuz buyurmuş ki, nesne daim ve kaim, kalıp ne daim ne kaim!.. Gördüğümüzce siz devleti nesne olarak alırsınız!.. Biz tersine, kalıptır, deriz... Nesne toplumdur, insandır açıkçası... Devletse, toplumun kalıbı... Yasakçısı, düzencisi... Bunların biri somuttur, görülür, tutulur, sevilir...Biri soyuttur, gözden de gönülden de ırak olabilir uygun değilse!..

- Ne demektesiniz Bey Baba? Devletin yokluğunu mu vurgularsınız?

- Hayır! Uygun olduğunda, toplumu simgeleme gücünü belirtmekteyiz... Aykırı düştüğünde de, batmasının kaçınılmazlığını... Şöyle bir dönüp baksanız gerinize devletlim... Bir nice devlet kurulmuş ve dahi bir nicesi batmıştır? Neden? Toplumun değişimine uyum göstermediğinden değil mi? Gösterebilende bir nice yükselmekte, nice görkemiyle sarıp sarmalamaktadır toplumu adalet üzere!.. Düşünmek ve dahi değişim uyarınca yürütmek gerekli değil mi?

- Atamızın öğütlerinin nedenini bir iyice kavramaktayız şimdi!.. Darda isen bir kez var, buyurmuşlardı. Bolda isen bin kez!.. Bil ki darda bolluğu, bolda darlığı gösterecektir sana. İyi dinle, iyi gör ve dahi iyi düşün... İmdi yolu da gösterir misiniz?

- Horasan elini yol tutan bir bilge tabip, yakı sayrıya göre değil, sayrılığa göre seçilmeli buyurmuş idi!.. Devleti sayrı görmekte iseniz, sayrılığı insanda arayacaksınız... Burdan yola çıkılırsa görülecektir ki, istenen nedir, oluşum ne,

belirlemek gerekli... imdi izniniz olur ise, istenene bir bakalım!.. Cennetmekân ceddiniz Fatih Mehmet Han'dan bu yana, atalarınızın istemi, yerleşik toplumdan yana olmuştur. Diyeceksiniz ki, yeterince uzun bir zaman ve dahi gerektiğince gösterilmiş bir sabır değil mi? Biz de deriz ki, yerleşikliğin bütün kuralları egemen oluncaya savaşım sürecektir... Göçebelikle, yerleşikliğin çatışması kolay değil!.. Yeryüzünde, bir düzenden ötekine hemencik geçiveren hiç bir toplum da yoktur, hiç bir devlet de!.. Hatta ürkülerinizde haklısınız Hakanım... Çoğu zaman, değişik toplumun devleti de değişik olmuştur... Ne var ki, sizin devletiniz, insanlarının akışkanlığından ötürü dayanıklıdır. Korkun ki, bir durağan yere gelmeye!.. İşte o zaman ürkünç son gelir... Gördüğümüz, yerleşikliğin yozuk yanıyla göçebeliğin bozuk yanının kavgasıdır. Ve dahi yine gördüğümüz, devletiniz, yolunca davranır ise bu gelişmeyi göğüsleyecek dirençtedir.

- Güvenmekte misiniz buna? Kesin midir eğittikleriniz?

- Güvenmekteyiz hakanım. Neden derseniz, bozuk göçebelik, sıçrayıp devlet örgütleyecek ademinden yoksundur... Yozuk yerleşiklik ise, soyunuzun ötesinde bilinciz! Apaçık görünen odur ki, devletinizin egemenliğindeki sağ yan da, sol yan da şimdilik yıkıp yapmaya yetersiz. Bu yüzden de uzlaşmaya koşulu!.. Yanların koşulu olması, güçlerin yeterince üst gelmesine engeldir... Bu engeli kullanmak da, size görev!.. Kullanabilirseniz bileşim isteminize uygun çıkar, kullanamazsanız, üst gelen kendi kalıbını kendisi yapar!.. Amma, bir nice can yanar, bir nice kan dökülür hesabını hiç kimse bilemez...

- Ürkmenin yersizliğini anladık Bey babam, dedi içtenlikle Sultan. Akışın gizini de!.. Buyurmaktasınız ki, çatışma-

nın burasında uzlaşmayı sağlamak bize düşmekte. Ancak böylelikle belirleyiciliğimizi kanıtlamak olası. Yoksa, yok sanacağız... Ve ötesinde belki tezleşecek işler. Amma, ne bata, ne çıka belirsiz olduğunca, kim öle, kim kala da açık değil... Öyleyse, uzlaşmanın bir nice olacağını da açıklamak size düşmekte...

- Uzlaşma adı üstünde, savaşan güçlerin soluklanması anlamını taşımaktadır!.. Uzlaştırıcıya da buyurduğunuzca belirleyici, bunun mümkün olduğunca gocundurmasız ve dahi üşendirmesiz olmasını sağlamak zorunda... Öyle olanda, iki yan da hoşnut kalmasa bile, karşı çıkamaz... Çıkamayanda da, açıktan yürüyen savaş, duraksar... Ancak bu geçicidir. Duraksamadan yararlanan her güç, kendi soluğunun artmasına devinir.

- Azbiraz açmanız gerekli değil mi bunu Bey baba!.. Yanlış anlamaktan korkumuza bağışlayarak, azbiraz derinleştirmek olası mı?

- Durum şu Hakanım, dedi gözlerinin içine bakarak Bican. Yerleşiklikte hem ikrar isek, durum yeterince açık. Yerleşiklik, düzenlikli üretim demektir... Her bir işin sürekliliği vardır. Çapul da, soygun da üretimi aksatır. Bulduğunu çekip götürdün mü, geride emekten gayrisini komazsın. Oysa, üretilen tüketilmeye dönüktür. Ve dahi tüketilenin yerine daha iyisi, daha güzeli gelmelidir... Tutup tümünü birden kurutanda, düzenle çatışma kendiliğinden oluşur. Demekteyiz ki, beden göçebeyken, baş göçebe olamaz!.. Sözünü ettiğimiz uyum da aykırılık da, burdadır işte... Eskiden, devletinizin ahalisi göçebe idi...

- Devletiniz de göçebe devleti idi!.. Uyum vardı devletle toplumu arasında... Yüceldi her biri... Devlet de, toplum

da!.. Oysa bir yüzelli yıl var ki, devlet yerleşikliğe dönüştü, toplum göçebe kaldı... Bir otuz yıl var ki, toplum yerleşiğe ulandı, devlet göçebeliğe soyundu. Devletle, toplumu arasında çelişki olanda, savaş kaçınılmaz. Ne var ki, hiç bir devlet, kendi toplumunu tüketemez... Toplumlar ise, devletleri çökertir ve dahi yenilerini kurar. Yeter ki, sağlıklı ve dahi akışkan olabilsin. Olmaz ise, soy kırılır ve dahi tutsaklanır... Oğuz atadan sonra olduğunca!.. Ama, hiç bir zaman soya zarar gelmez. Bir gün yeniden çiçeklenip, tohumlanacağına aklı kesti mi, tutsaklık çemberini kırar çıkar... Bir nice kırıp çıktıysa Kültigin kağanla bilece... Ve dahi bir nice çıktı ise Osman Gazi ceddin ile ortaklaşa!..

- Dedikleriniz aklımıza yakın gelir. Toplum yerleşik ise devlet yerleşik olmalı!.. Devlet yerleşik ise, toplum!.. Bilinize borç Bey baba!.. Anlamaktayız ki, uzlaşmayı gocundurmasız götürmenin yolu, uzlaşanların çelişiğini gidermekten geçiyor. Öyleyse, celâli serdarlarının zarar vermesini engelleyeceğiz!..

- Celâli yok ise serdarı olmaz Hakanım. Serdarların zulmünü gidermek gerekli. Belli menziler dışına ordu bile çakmamakta sefer eylendiğinde. Serdarlık beratı alan bir nice sekban devşirip, salgın toplamaktadır? Bir iki yolsuz cezalandırılır ise, gayrisine ürkü gelir. Amma, bildiğimiz bu yetersizdir... Ceddiniz Süleyman Han bir Adaletname çıkarmış idiler!.. Atanız ve dahi Babanız bunları yenilediler. Bildiğimiz... Siz dahi yinelerseniz, yerleşik toplum, göçebe serdarın yolsuzluğuna dikilme gücünü bulur.

- Hele durun... Özlemimizden çokça yorduk sizi... Bir yudumlanalım ki, kutlu ağzınız ıslansın azbiraz... Daha soracaklarımız, öğreneceklerimiz vardır, diyerek ellerini çırp-

tı Sultan. Açılan kapıdan Sofu Sinan ağa girdi ayaklarının ucuna basarak. Gözlerine bakarak; Tez şerbet sunulsun, buyruğunu verdi Hakan!..

Göz açıp kapayıncaya çeşnigirbaşı ile çeşnigirleri doldurupverdiler selâmlık divanhanesini. Şerbetleri yudumlarlarken, gözlerini Bican'ın gözlerine dikti Sultan. Aldığı yanıtın kıvancıyla, kirpiklerini kırpıştırdı. Bekleşen çeşnigirlerle, Sofu Sinan Ağa'nın çıkmasını buyurmadan;

- Göreceksiniz Bey baba, dedi üstüne basa basa. Çelişkiyi kaldıracağız. Ve dahi bundan öte soyguna da, zulme de izin verilmeyecek... Dileriz ki, her bir iş adalet içinde yürüsün. Güçlü de güçsüz de hakkını, yasal yoldan alabilsin... Dileğimizle, irademiz bulaşacaktır. Kutlu ağzınızdan duyduklarımızla, aydınlık bilinizden öğrendiklerimizi bir bir uygulamaya koyacağız. Bunun gerekirlerini pek yakında kanıtlayacağız!.. Değişim bir nice hızlı ise, biz de hızlı tedbir alacağız... Ne var ki, buna çıkarı zedelenen razı gelir m'ola?

- Gelmemesi doğal Hakanım, dedi Bican. Doğal ve dahi başkaldırması kaçınılmaz. Öyle olanda uyum içinde bulunan, aykırı davrananı tezden giderir ki, uzlaşmada bütün kesimler, güçlerinin dengesinde buluşabilsinler.

- Diretmeyi önermektesiniz öyle ya!..

- Diretmeyi ve dahi aykırının hakkından gelmeyi... Bunu kanıtladığınız anda, toplumun çoğunluğu buyruğunuza uyrukluktan mutlanır. Olmaz ise, gövdeyle başın çelişmesinde, boynun burulması kaçınılmaz.

- Doğru buyurursunuz. Bütünüyle size katılırız. Ve dahi güveniriz ki, ihtiyaç hasıl olduğunda desteğimiz sağlam olacak.

- Her zaman oldu Hakanım. Her zaman olacaktır...

- Zorbayı zorlayacak, uyguna sevgimiz ve dahi bağışımızla yanaşacağız. Kullarımız, düzenin sağlamca ve dahi hiç bir kesimi gocundurmadan yürümesinde bizi her zaman desteklediler. Uyruklarımız da yardım edende, görün bakın bir hiçe üstesinden geliriz bozuğun da yozuğun da!..

- Elbette!.. Elbette gelirsiniz!.. Yeter ki, ikrarınız kesin, istemiz kavi olsun. O zaman görürsünüz ki, aykırı kendini ayıklamakta. Ve dahi ayıklanan, bir dahi belini doğrultamamakta. Doğrultmaması için, uyum içindekilerin tümü üstüne abanmakta ki, kendini güçlü sandığı an, güçsüzlüğüyle donup kala!..

- Biz bizden yana söz veririz. Siz de sözümüzü buyruk eylediniz. Ötesinde ayrıkları ayıklamak var ki, bilece olanda, kendiliğinden yürür gider her bir şey!..

- Yürütürüz Hakanım!.. Yürütür ve dahi istenene ularız bir güzel!.. Siz gözünüzü ardınıza değil, önünüze çevirin. Bakın ki değişimi becerenler bir nice güçlenip belirleyiciliğinizden sıyrılmaya debelenirler. Yeni yeni çakarlarla oyalamak olası mı, yoksa olvarıp azbiraz sarsmak mı gerekli, kararınıza kalmış. Biliriz ki, iç düzelende, dış dirlik içinde olmasın yazılı değil.

- Seferden mutluluk duyarız Bey baba, dedi adamlarına baka baka. Hele ikrarımızı gerektiğince bir gerçekleştirelim. Ötesinde yolumuz nereye görünür ise yürümekten sakınmayız. Yürüyende de, kimsenin direncini yanına komayız!...

***

Yeniçeri Ağası Nakkaş Paşa, Ağasarayından, bozdoğan Kemerini geçtikten hemen sonra, sokağa girdi. Kemerin arkasında, tahta oymalarıyla Süleymaniye'nin ince pusuna gülümseyen Hasan Paşa konağına yöneldi. Konağın kapısına varır varmaz beklendiği anlaşıldı. Kapıcıbaşı, hemen atının dizginlerine yapışarak, aseslerine yol gösterdi. Nakkaş Paşa, mermer merdivenlerden, selâmlığa yürürken, Sofu Sinan Ağa, yerden selâmlayarak yanından geçti.

Selamlığa girdiğinde, Bostancıbaşı Ferhat Paşa ile Peçli Mehmet Paşa'nın içerde olduklarını gördü. Akağa, Nakkaş Paşa'nın okkalı kahvesini sunduktan sonra, kurnaları açarak, kapıları kapadı.

Yemişçi Hasan Paşa, bu anı bekliyormuşcasına yarı kapalı gözlerini açtı. Her birinin yüzünde gezdirdikten sonra, ağır ağır gizini açıklamaya durdu;

- Baka yoldaşlar, sizin de gördüğünüz üzere Sofu Sinan oğlumuz, bize çok önemli bilgiler iletti. Deriz ki, yanımızdan yetişmekliğin bir borcu var idiyse, bu bilgilerle ödemiş bulunmakta. Şimdi, anladığımızı aktarırız. Buna göre bir yol, yöntem kararlaştırmak şart olmuştur. Türkmen Beyi Bican'ın, efendimiz hazretleri ile halvet olduğunu bilmeyen yok. Ne asıl olmuş ise, efendimiz şerbet sunmakta iken, çaşnigirleri ile birlikte Sinan Ağa'yı da yanlarında unutmuşlar. Can kulağıyla dinledikleri, bizim midemizi bulandırmaya yetti. Halvet içinde neler kararlaştırdıkları bilinmemekte. Ayan olana göre ise, Türkmen dolap döndürmekte pek bir usta olduğunu isbat etmiş bulunuyor. Açık bilgilerimiz olmamakla birlikte, bizim iktidarımıza kast eyledikleri ortada. Celâli azgınları Anadolu içinde kasıp kavurmakta iken, arkalarındaki hünerbazların burda pazarlık görmeleri tesadüf

olmaz. Olmayanda da, bizi Anadolu'dan bütünüyle sürüp çıkarmayı kurarlar bunlar. Rumeli'nde, bayındır yerlerin hepsi ellerinde... Anadolu haslarının da üstüne oturdular mı, bize kulluktan gayrisi kalmamakta. Efendilerimiz de bu akılsız Türkmen kocaları olacak. Bunca zamandır zembereği kurulup bir saat işleyişiyle bize tevarüs edeni, onlara kaptırmak olsa olsa dirayetsizliğimizden olabilir. Deriz ki, bugünden tezi olmaz... İşte divanın en yarayışlı kulları bir aradayız. Türkmen soyundan gelenleri çağırmadık. Bile isteye çağırmadık. Ola ki, bizden aldıklarını başkasına satarlar... Bundan öte, aramızdaki çekişmelere bir son verip zorbaya karşı birleşmemiz bir mecburiyet oldu. Şunca zamandır koltuk kovalttığımızdan, divanın yarısını ele geçirdikleri yetmemekte. Topraklarımıza ve dahi bütün gelirlerimize göz dikmekteler. Sofu Sinan Ağa'nın duyabildiği yeni bir adalet fermanının çıkarılacağı olmuş. Bunun ne demek olduğunu bilmektesiniz sanırız. Anadolu içinde nice bir bayındır ve dahi gelirli yer var ise Türkmen'in elinde... Ferman çıktı mı, hemen il erlerini, yiğitlerini silahlandırıp bize bütün Anadolu'yu yasaklayacak. Bunu tez zamanda önlemenin yollarını araştırmamız gerek. Sinan Paşa'yı bozduklarını biliyorsunuz. Fermandan er davranıp yeni bir serdar yollamak dileriz. Ve dahi deriz ki, yaraşığı Sokolluzade Hasan Paşa'dır. Ana asıl efendimizin halası oğludur. Baba asıl velinimetimiz koca vezirin oğlu... Gururlu, nobran bir ademdir amma, yarayışlı kuldur. Anasından ötürü Türkmen duraksar. Padişahımız efendimiz de, hemen ses eylemez. Bu arada vurup geçebilir ise, biz bildiğimiz yere yatırırız. Tezden yardım eyleyelim. Nice bir yarayışlı kul var ise yanına katalım. Kızılbaş celâlilerini bir iyice bozsun. Bozar

da... Bundan kaygımız yok. Bizi asıl düşündüren, efendimiz verdiği sözde diretir ise neyleyeceğiz? Sizden tedbir isteriz karındaşlarım! Hem de burda, Kur'an üzere tedbir isteriz!.. Diyerek hemen arkasındaki inci serpmeli, sahtiyan ciltli Kur'an'ı aldı. Tam ortalarına koyarak; Andımız olsun ki, burda alınan burda kalacaktır, diye yemine başladı.

Paşalar Sadrazam'ın dediklerini yineledikten sonra, suçlu suçlu birbirlerinin yüzlerine baktılar. Hasan Paşa'nın Kur'an'ı, tozunu silkelermişcesine öpüp başına koyduktan sonra yerine yerleştirivermesiyle soluklandılar.

- Siz ne ki buyurursunuz, ocak onu işler efendimiz, diye eğildi Nakkaş Paşa, sadrazamın eteğine. Selefimiz ve dahi velinimetimizsiniz. Ocak yolunuza kurandır. Onca zaman ağalıklarını ettiniz. Bir kul incinmiş değil.

- Bostancılar da, kendilerinden öte birinin buyruğuna katlanmazlar efendimiz, güvencesiyle dikildi Ferhat Paşa.

Sonra üçü birden Mehmet Paşa'nın gözlerine baktılar.

- Ocaklı nerde ise kapıkulları dahi bilerek olmaya şartlı değil mi efendilerim, dedi Mehmet Paşa. Siz tedbiri buyrun. Kul işlemeye hazır olsun.

- Demekteyiz ki, fısıltısıyla kendi sesinden ürkerek sürdürdü Hasan Paşa. Hasan Paşa yoldaşımız dahi bozulur ise, kulun derneşmesi gerekli olabilir. Olandan da, Padişahımız efendimize nasihat yoluyla sözünden dönmesi anlatılır.

- Ya anlatılmazsa, diye sordu Ablak yüzüyle Nakkaş Paşa.

- Anlatılır, dedi Hasan Paşa. Anlatılır!.. Anlatırız!..

***

Doyran, Bican'ın kıpırdandığını görünce, kımız taslarını dolu bırakıp doğruldu. Kocalar böyle bir işaret bekliyorlarmışcasına kalktılar. Beyce'nin arkasından selamlık divanhanesini boşaltıverdiler. Bican, gözlerini Bozok Beyi Akyar, Beydili Beyi Sincar ve Ahi Savran Baba'nın gözlerinde gezdirdi.

- Gördüğünüz üzere Hakan güvence üstüne güvence vermekte. Murat Paşa oğlumuz, kedisine gönderilen gizli buyrultuyu, olduğu gibi bize aktardı. Belli ki, mülkün sahibi, kendi kuluna söz geçirememekte. Bunu beklemekte idik... İktidar, sunulan bir şey değildir. Kendimizden pay biçelim. Ne kolaylıkla sunduk, ne de almaklığımızda kolaylık bulduk. Bulamayacağımızı bildik... Bilende de, önlemi buna göre almak gerektiğini gördük.

- Ahilerimizin duyduğuna göre Beyim, kul büyük bir hazırlık içinde imiş. Biz Evran postuna yüz sürmekliğe diye çıktık. Korkarız, dönmeden bir işler ola!..

- Sanmamaktayız. Mehmet Paşa'dan sonra Hacı İbrahim Paşa'yı da bozanda, yeni bir sınamaya giriştiler. Sokolluzade Hasan Paşa, Abdal Han'ın Kürt erleriyle, Canpolatoğlu'nun Araplarını devşirip gelmekte. Azbiraz soluklandırılır ise, Kul bunu bekler. Bekleyende de sizin tedbir almaklığınıza zaman kalır.

- Bağışlayın, anlayamadık Beyim, dedi Savran Ahi. Alacağımız tedbir n'ola?

- Çok uzun zamandır, fıtyan döğüşten uzak öyle ya, diye gülümsedi Bey. Fıtyan uzakta da, ocak döğüş içinde mi pişti? Kendinden kalabalığı görende bozulmaya alışkın değil mi? Tez zamanda tüfenk imal edilip, birkaç sıkı gümletildi mi, kışlasından çıkamaz ocaklı. Bu arada da atı alan

Üsküdar'ı geçmeli.

- Anladığımızca, dedi genç gülümsemesiyle Sincan, Ahi Babamız olvarıp Hakan'a destek olacak. Gerekmekte ise, fıtyanın ocaklıyı durduracağını belirtecek... Biz de burda Hasan Paşa'yı oyalayacağız. Ve dahi güvenilir bir Sadrazam getirilene sıkıca duracağız.

- Güvence de ya Malkoçoğlu Ali Paşa ya da Murat Paşa olmalı, diye atıldı Akyar Bey.

- Siz böyle önlem alanda, diye güvenle dikildi Ahi Baba! Biz de elimizden geleni ardımıza komayız. Beyimizin eğittiği düzen üzere, bizim papuççu fıtyanımız ocağı kışlasında tutuklamaya yeterlidir.

- İstanbul böyle olanda, biz tezden haber salalım Canpolatoğlu ile Bitlis Egemeni Abdal Han'a... Kışı neden sayıp, askerlerini geri çeksinler. Sokolluzade kendi kapı kullarıyla kalanda, bir kışlağa kapanmaya koşulur. Kışı kazandık mı, ötesinde dediğimiz yerden götürürüz. Yeter ki, her birimiz üstümüze düşeni gerektiğince yapalım.

- Bizden yana kaygınız olmasın Beyim!.. Dedi Ahi Baba. Tezden varır, fıtyanın hazırlıklı olmasını sağlarız. Ocaklı, paşaların isteği üzere kazan kaldırmaya kalktığı an, Aksarayı kışlalarını sarar, gerekmekteyse Topkapı Yenisarayındaki bostancıları dahi tutuklarız. Bildiğimiz, dolabı çevirenlerin arasında Bostancıbaşı'nın da olduğu...

- Ayrıca Hakan'a bildiresiniz ki, halvet sonrasında, çeşnigirlerden biri ocaklının çaşıtı... Tümünün olmamasına da neden yok ya!.. Cins, cinsinden yana çıkmış, bağışık!..

- Biz de, Abdal Han ile Canpolatoğlu'na kocalarımızı yollarız, dedi Sincar. Daha burdan atlandırırız ki, haber tez gelsin.

- Biz de Karayazıcı oğlumuza, Canik dağlarında vuruşmasız oyalanmasını, leventlerinin bir sıkıca düzen içinde tutulmasını duyururuz, diye tamamladı Akyar...

***

Bostancıbaşı Ferhat Paşa, Hüseyin'in yanına girdi. Gözlerindeki üzüncü alabildiğine sulandırarak;

- Bu günleri göreceğimize ölse idik gamdan sıyrılırdık Paşa karındaşımız, dedi. Koskoca ordu, papuççu fıtyanının önünde boyun eğdi. Bir nice iştir, bir nice oluştur akıl erdiren beri gelsin. Hasan Paşa efendimizin azli haberini bizden önce kimse duymadı... Olvarıp, ocağa sığınmasını sağladık. Ocak, ağasına sahip çıktı, hakkını yememek gerek. Çıktı ya, utancımız da bundan öte çoğaldı bir iyice... Olası mı? Dünyaya korku salan koca cenk aleti, üçbuçuk papuççu yamağının önünde kışlasına kapanıp kalsın... Ve dahi arkaladığı bir koca veziri cellâda teslim eylesin... Demek ki, can tehlikeye girende, canan adanmakta... Göz göre göre gitti velinimetimiz...

- Pek çok velinimet yitirdik Paşa karındaşım, dedi Hüseyin. Keşke bu da öyle olsa idi... Devlet için, devlet adına yitmek bize onur katardı. İmdi tersine!.. Görürüz ki, bu kez giden, iktidarımızı da birlikte götürmekte... Duyduğumuz doğru ise, Malkoçoğlu'nu getirecek imiş Efendimiz Hazretleri... Bilmektesiniz, Malkoçoğlu, Türkmen soylusudur... Ataları, efendimizin atalarıyla bilerek bulunmuştur. Tıpkı, celâli sergerdelerinin ataları örneği... Yani anlaşılmakta ki paşa karındaşım, bizden onlara gitmekte iktidar. Ve dahi bunca yüz yıldır verilen baş, dökülen kan boşa akmakta... Biz daha zamanında uyarmış idik Mehmet Paşa efendimi-

zi. Dinlemedi, başıyla ödedi... Hasan Paşa efendimize de dedik çıbanın başını koparmak gerektiğini... Anlatamadık. Yazık... Kendi muhteşem başlarını kaybettiler... Orda, üçbuçuk levent bunca orduyu bozmaktayken burda yamaklar kışladaki eri tutuklamış çok görmemek gerek. Türkmen bir kez güçlü olduğunu sezdi mi, canavar örneği dalar sürüye. Ama bir de başını yitirdi mi? Teşbih tanesi gibi dağılır ki, toplayabilmekliğe bir cihangir gerek...

- Dur hele Paşa karındaşım. Neyi tavsiye etmektesin açık söyle?

- Duyduğumuza göre, eski kethüdamız Şahverdi Ağa, şimdi Karayazıcı'nın kethüdasıdır. Bunca iş neden olmaktadır dersiniz? Karayazıcı'nın Anadolu içinde ordu sokmamasından ya da varan orduyu annacında tutmasından değil mi? Biz kethüdamız ile kararlaştırmış idik. Ölüm haberimiz gidende, Karayazıcı'nın da ölüm fermanı bilerek varacak idi...

- Bunca akıllı yoldaş ve dahi velinimet yitirmişken, birde seni mi giderelim karındaşım? Buna elimiz de, dilimiz de varmaz...

- Malkoçoğlu tezden gelemez Mısır'dan buraya... Alacağını, vereceğini düzene koması gerek. Habeş'ten gelir iken bize iki ay gerekmiş idi... Tutalım buna kırk gün yetsin... Bu kırk gün içinde de biz Karayazıcı'yı giderebilirsek, başımızın sözü mü olur?

- Olur elbet... Niceyse bunca zamandır sarayda sizi kolladık. Bundan ötesinde daha bir sıkı gözetir isek, buyurduğunuzu yerine getirmek olasıdır. Biz varıp, Paşa yoldaşlar ile bir söyleşelim. Siz pusatlarınızı verin.. Ola ki bir kula giydirip, kaddini bükeriz. Böylece celâliye bir Yakup oyunu eyleriz ki, akılları şaşa...

Hüseyin Paşa gözlerinin içi gülerek, soyunmaya durdu.

***

Canik koyağında Hitit inlerinin içinde sepelendiler. Her bölük, kendine bir koca mağara seçerek yerleşti. Tümünün tepesindeki büyük kovuğu Karayazıcı aldı... Gökçe'nin getirdiği haberde, Hasan Paşa'nın kalabalık bir ordu ile üstlerine geldiğini, savaşa girmekten kaçınmalarını ve eski celâli serdarlarından Hüseyin Paşa'nın öldürüldüğü bildiriliyordu...

Şahverdi, savaşın ertelenmesinden öfkeli, karıkocanın mırıltılarını dinleyerek, kovuğun önünde oturuyordu. Sesleri kesildiği anda bağdaş kurdu... Bir süre uzak koyakları inceleyerek, düşündü; "Hasan Paşa'ya da oyun düzmektesiniz he mi? Efendimin öldürüldüğünü nasıl da el oğuşturarak söylüyordunuz... Kendinizi devlet içinde devlet saymaktasınız öyle ya! Beklediğimiz buyruğu kendi kutlu ağızlarınızla ilettiniz!.. Görün bakalım yangın bir nice tutuşturulmakta... Oyun bir nice oynanmakta... Görün ve dahi köçeklenin azbiraz..." Dudakları gerildi. Dişleri gecenin koyu karanlığında ışıl ışıl yanıp söndü. Karayazıcı'nın bütün alışkanlıklarını bilmenin güvencesiyle mağaranın içine kulak verdi. Belinden kırbasını çıkardı. Tıpasını açtı. Parmaklarının bir çıtırtısıyla, yüzüğün yakutunu kaldırdı. Yuvadaki tozu, kırbanın içine boca etti...

Bir yandan kırbayı çalkalarken, bir yandan bağdaş kurdu... Gözleri uzaklarda, İstanbul'a ulandı. Omuzunda bir elle irkildiğinde, Kumkapı'ya çıkan sokak başındaki Benli

Zarife'nin konağındaydı. Dört bir yanını çevreleyen dilberlerin her biri bir işe koşulmuştu. Kimi şarap sunmakta, kimi kulunçlarını ovmakta, kimi oynarken, kimi okşanmakta yarışıyordu. Omur iliğinden kasıklarına töperlenen bir höpürtü ile, yüreğinden belleğine sıçrayan bir ürküntü arasında, baktı Karayazıcı'ya...

Abdülhalim, saçları dağınık, dingin bir uykunun bölünmesinden sarsak, açık mintanından fırlayan kıllarının ışıltısına uzattı Şahverdi'nin omuzundaki elini. Hart hart kaşınırken, yarı esnercesine ağzını açtı:

- Su, diye buyurdu!..

Salıverdi hemen kırbayı uzattı. "Bu alışkanlığını bunca yıllık karın bile bilmemekte he mi?" diye düşündü bir an. "Şükür ki, çektiğin dilberlerin seni yakıp tutuşturduğundan habersiz... Haberli olsa, çoktan bizim yerimize onun kınalı tırnakları kana bulanmış olurdu..."

"Abdülhalim, sanki ölçülü tutulmuş suyu kana kana içti. Boşalan tulumu Şahverdi'ye uzattı. Sonra yeniden koğuğuna dönüp, yarı açık karısının çıplak tenine bir göz attıktan sonra uzandı. Başını yastığına kor komaz da, az önceki gibi horlamaya durdu.

Şahverdi usullacık yana kaydı. Ayaklarının ucuna basıp, kulaklarında yansıyacak en küçük kıpırtıya hazır, bıçağını çekti. Çimenlerin en kalın bulunduğu iki mağara arasındaki toprağı eşeledi. Her eşelemenin ardınca çevreyi dinleye dinleye, yeterli oyuğu açtıktan sonra, kırbayı gömdü. Çimenleri yeniden ustaca yerleştirdi. Koltuğunun alından çıkardığı tulumdan bir kaç yudum içerek, beline bağladı. Eski yerinde bağdaşını kurduğu an derin derin soluklandı.

Belleğini yeniden Kumkapı'daki konağa salıp düşlere dalmak üzere iken, Deli Hasan'ın kalın ve koyu gölgesini üstünde sezinledi... Hasan, yanıbaşında esnedi, gerindi, belini kütürdetti. Sonra içeri kulak vererek, horultuları dinledi;

- Uyumakta bir güzel he mi? Sonra başını dikti. Sanki bir tıkırtı duyduk. Gözlerimizi açtık. Senin burda beklemekte olduğunu bile bile bir daha uyuyamadık. Gidip gözcülüğü alalım diye düşündük. Var dinlen biraz.

- Daha zaman vardı Beyim!.. Dilemekteyseniz, bekleriz.

- Gereksiz. Kaç kez döndük yatağımızda. Uyuyabilir olsaydık; hiç kıpırdanmazdık.

Gönülsüz kalktı Şahverdi. Yandaki mağaranın ağzında bir bedenlik yer açtı kendine. Yamçısına sarınarak, uzandı. Uzanır uzanmaz da, horlamaya başladı.

Gökçe ağır ağır gözlerini açtı. Teninde buğulanan doygun dinginliğin coşkusuyla kollarını kaldırdı. Mağaranın kapısından giren ince ışıkta, tüğlerini ışınladı. Sonra, mutluluğunun nedeni saydığı kocasını kucakladı. Başını diriliğinden hiç bir şey yitirmemiş memelerinin üstüne çektiğinde irkildi bir. Sonra her yanını yokladı elleriyle. Avuçlarında dolanan soğukluk belleğinde buzlaştı. Cam gözlerle baktı erine. İnanmaz inanmaz sarktı. Kucaklayıp yana koydu. Dudaklarını ağzına yaklaştırdı. Dudaklarından bedenine yayılan buzlanmayla, yanılmadığını anladı. Bilisiz bir içgüdüyle mintanını giydi. Sonra dizlerinin üstüne oturarak, dağınık saçlarını yoldu bir süre. Hiç acı duymadığının bilincine varınca, öfkelendi. Gözlerindeki donukluk belleğindeki buzlaşma ışıladı bir an... Tırnakları yüzünü baştan aşağı indiriverirken, çığlığı mağaranın kapısından uzanıp, sarstı

Canik dağlarını...

Deli Hasan oturduğu yerden zıplayarak yetişti. Yolunmakta olan yengesine baktı bir süre. Sonra, kuşağından çıkardığı aynayı ekesinin burnuna tuttu. Dondu aynanın buğusuzluğunda. Aynayı yeniden kuşağına sokarak, döğünen Gökçe'ye baktı. Onun iniltilerini izlermişçesine başını çevirdi. Ve bütün Caniklerin inildeyerek sarsıldığını, ordan aşan acının, yaylaları, dağları, ovalan aşarak, her yana ulaştığını gördü...

***

Hasan Paşa, Akdağ aşağıda kurduğu otağında oturmaktaydı. Hemen önünde yemyeşil akıp giden ırmağa baktı bir süre. "Boşuna Yeşilırmak dememekteler sana. Öyle bir yeşillikten renk alarak gitmemektesin ki," diye düşündü. Gözlerini otağın kapısından uzaklara Canik dağlarına dikti. "Kimseye müyesser olmayan bize olacak anlaşılan. Bu divan, kendi içindeki çekişmelerden kurtulur, celâliyi bir kez bozarsak. Hiçbirinin bozamadığını kırmak, bize kısmet ise neyleyelim. Daha başından bu yana, hep görev istedik. Nerde, içi geçmiş, beceriksiz ve bilisiz paşa var ise onları yolladılar. Ne askerleri asker, ne kapı kullarına güvenilir. Neden dersen, Türkmen eşkıyasının üstüne üstüne, Türkmen sekbanıyla vardılar da ondan. Bozgunların nedeni bu olsa gerek. Orduları bozulduğu halde, ölüleri neden bu kadar az? Pislerin tümü birden öteki yana katılıvermekte de ondan. Biz akıllı davrandık. Yanımıza hiç Türkmen almadık. Askerlerimizin tümü arap ve kurt... Beyleri gelmeseler de kethüdaları yanımızda. Sardık mı dağları, kıra kıra otağlarına

varmak kolay. Varıp bitirdik mi işini Karayazıcı eşkıyasının, sonrasını seyreyle.. Bizi onca uzakta tutanlar, nice bir tören düzenlerler İstanbul'a girerken. Ve ondan sonrasında, babamızın mührünü bize vermeye koşulular... Tümünden soylu olduğumuzdan... Bir yanımız Osmanoğlu, bir yanımız Şahinoğlu. Hiç birinde böyle bir kütük bulunmaz... Kimi Dülgeroğlu, kimi saraç oğlu... Zaten soyluluk da nerdeyse bizim kuşakla başlamamakta mı? Ve tümünün soylusu da biz değil miyiz? Hele bir görsünler. Sokollular neler işlemekte. Babamız zamansız öldürüldü, diye, bizi de altta kalır sandılar öyle ya... Göstereceğiz tümüne ne olduğumuzu, gösterecek ve dahi kabul ettireceğiz değerimizi!.."

Irmak boyunca akıp giden düşünceleriyle daldığı sırada, Canpolatoğlu'nun kethüdası Mir'at Ağa, elleri göbeğinde girdi. Etekledi Paşa'yı. Bir süre donuk donuk baktı ona Sokolluzade. Sonra gözlerini kırpıştırarak;

- Biz de dağdaki eşkıyayı nasıl basacağımızı düşünmekteydik. Tam zamanında geldin, dedi. Bir karara varmadan konuşmamız iyi olur...

- Paşa efendimiz, diye girdi Mir'at, sesleri uzata uzata. Bilmektesiniz, bizim askerlerimiz, kışa dayanamaz. Hem de dağ kışına hiç dayanamazlar. O yüzden, bahara değin sizden izin dilemeye geldik. Kış bastıramadan, Binboğaları geçip, Şam'a ulaşmak düşüncesindeyiz. Zaten efendimiz de öyle buyruk verdiler.

- Bir hafta önce, Şerefhanoğlu'nun Kethüdası çekilip gitti askeriyle bilerek.. Şimdi de sen gitmekten söz edersin. Niye yola çıktık, nereye vardık?

- Korkarız efendimiz, diye boyun büktü Mir'at ağa. Korkarız kışa kalır isek. Bizim askerimiz kışlaya yatkın de-

ğildir. Kent içinde durdurmaya kalksanız, sağa sola sarkıntılık edip adınızı kötüye çıkarırlar. Ovada hiç kalmazlar. Çöle alışkın olduklarından... Tezden varır isek, kırılmadan, gelen baharda buyruğunuzda oluruz.

- Kürt yiğitlerine izin verdiğimize göre, size de izin borçluyuz öyle ya... Dediği sırada giren kethüdası Güzelce Davut Paşa, dikilip durunca; Hayırdır!.. Birşey mi oldu?

- Hayır efendimiz. Eşkıyabaşı Karayazıcı oğlu Halim, ölmüş... Canik dağları yas içinde... Bir baskın düşünülmekte ise tam zamandır ki, anlatılamaz.

Gözleri güldü Hasan Paşa'nın. Yüzünü hemen Mir'at Ağa'ya çevirdi;

- Duymaktasınız değil mi? Bunca zamandır cenâb-ı zülcelâlden dilediğimiz zafer müyesser olmak üzere. Bu kızılbaş pisi eşkıya yığınına hadlerini bildirmek bize kısmet imiş. Bütün işaretler bunu göstermekte. Hemen varıp basalım. Bir kaç günden bir şey çıkmaz Sonra dilerseniz, eşkıya arlğmın altınlarıyla donanmış olarak varısınız yerinize.

- Gecikmekten korkarız Paşa efendimiz, diye diretti Mir'at... Onları basmak için daha da öteye gitmek şart... Bilmektesiniz, yol uzayanda, kış geçit vermez. Bize izin bağışlarsanız, daha bir hoşça olur!..

Güzelce Davut, günlerdir beklediğinin gerçekleşmesi karşısında yine de şaşırmış görünerek Paşasını tamamladı;

- Nice bir ganimet elde edilirse, askerinizin arasında üleştirirsiniz... Kürt ortaklarından kurtulduklarına o zaman daha bir sevinirler umarız... Siz olsanız da, olmasanız da Paşamız buyruğu verende, biz eşkıyayı basarız!..

Mir'at aldığı buyrukla, yapacağı işi karşılaştırdı. Olurlanmaya gücü yetmedi. Paşa'yı etekleyerek gerilerken;

- Gayrısında Allah yardımcınız olsun efendimiz, dedi. Biz kendimizi bağışlanmış sayar, burdan Binboğaları aşmaklığa yürürüz!..

Davut'la Paşa üzünçlü üzünçlü baktılar kurt önderinin arkasından...

***

Davran Koca, konağın selâmlığına girdi. Yaşlılığına karşın, kuş adımlarıyla dimdik yürüdü. Bican, seyirtip kalktı postundan. Karşılayıp, omuzlarından öperek koluna girdi... Havuz şakırtısının yanıbaşına oturttuktan sonra, nefeslenmesini bekledi.

- Yazıcı Başbuğu öldükten sonra Beyim, diye söze başladı Davran. Hasan Paşa bizi Akdağ düzlüklerinde basmaya sıvandı... Meğer Kürt erlerinden sonra, Arap erlerinin de gidişini gizlemek dilermiş. Bir güzelce bozduk.. Tokat kal'asına dar attı kendini... Yiğit savaş içinde belirir buyrulmuştur. Deriz ki, Hasan yazıcı, ekesinden geri kalmadığını kanıtlamıştır. Savaş içinde, birinin buyruk vermesi gerekli idi... Sizden haber, bizden karar olmasa da, baskını atlatıncaya kadar buyruğun bir ağızdan çıkması zorunluluk... O yüzden, sancağının altında bir nice levent olsa, yaraşır bir başbuğ tanıdığımızı belirtiriz. Bozulan Osmanlı'yı Tokat'a değin kovaladık. Kal'ayı bilirsiniz. Bir sarp yamaçta ve dahi baş döndüren sağlamlıktadır. Hasan Yazıcı'nın buyruğu üzere, Ceylan Yolunu tutarak suya ineni kıralım düşüncesine ortaklaştık... Gafur Ahi'nin kent içindeki ademlerinden biri, çaşıtlığa savuştu... Hasan Paşa'nın her sabah, Melik Gazi caminde namaz kıldığını söyledi. Ko, kalsın dememi-

ze aldırmadı Hasan Bey!.. Ekesinin öcünü almak, boynuna borç elbet... Bir başına olsa, diyeceğimiz bulunmaz. Ne var ki, kanı kanla yumak, düzenli göçlere yaramaz. Artığının, eksiğinin bir iyice tartılıp biçilmesi gerek. Savaş içinde er öcü düşünülmez. Kan davasına soyunulacak ise, sancağı kapadıktan sonrasına bırakılmalı öç!.. Dinlemedi... Biz de üstelemedik... Gece karanlığında yola çıkıldı. Köse Kadı evinin yanındaki Hünkâr camine varıldı. Topluluk gelmeden, iki ademini minareye çıkardı Hasan Bey!.. Kendi de bilerek varıp, pusuya girdiler... Paşa abdestini alıp, camiye yürümekteyken, tüfenkbazlar tetik bastılar... Daha ahali ne olduğunu anlamadan, Sokolluzade Hasan Paşa'nın selâsı verilmeye başlandı... Paşa ölende, Tokat düştü. Kal'aya girmedik. Urfa'dan deneyimli olduğumuzdan, yeniden koyaklara dönecek idik ki, gözcüler Paşa hareminin bütün hazinesiyle bilerek gelmekte olduklarını duyurdular... Orda da bir güzelce önlem aldı Hasan Bey!.. Avrat sürüsüne kurt üşürmemek amacıyla, şuhta ve dahi fıtyandan önce, Kalenderoğlu'nun mücerret ikrarı vermiş dervişlerini saldı devşirmekliğe... Koruculari bozup haremini tutsak eylediler. Çeyizi çimeni ile Divriği karasına iletiler... Hazine ise levendin ortasına yığıldı... Gördük ki Beyim, Osmanlı bir nice altın yığmakta... Onca levent, kürekle paylaştı desek yalancı çıkmayız... Buncacık yaşamlarında, korsan talanından artık altın yığmak, yeni bir ustalık olsa gerek... Uzatmayalım, levent hoşnutlukla altını kuşağına yerleştirir yerleştirmez, çönk vurup, kurultay çağırışı açıklandı... Biz kocalar, tezden başbaşa verdik... Bildiğimiz, Karayazıcı Abdülhalim Başbuğumuz, beyler ikrarıyla seçilmiş idi... Yerine geleni savaş içinde vekil saymamız töre!.. Ancak savaş bitende, ve-

killik biter... Tıpkı suyu görende, teyemmümün bozulması gibi... Seçmenin kendisi, yeni başbuğu atamaya yetkin. Bizim yerine geçerek töreyi bozmamız olasız. Olasız ya, bunca savaştan, bunca başarıdan ve dahi bunca acıdan süzülüp gelene karşı çıkmak yazılı değil, içimiz yanmakta... Başbuğumuzun, oğlumuzdan artık sevdiğimiz Bey damadımızın kanı yerde... Türkmen başbuğuna bin paşa bedel... Acıları acımız, sancıları sancımız. Yüreklerimiz paramparça, beyinlerimiz dağınık... Yine de, töreye karşı başımız yerde, boynumuz bükük!.. Bütün kocalar, ağızbirliği ettik. Olvarıp, sizlere durumu aktarmayı üstlendik. Ve dahi, eğittik ki, kışlayacak yer var!.. Kurultayı bahara komanın bir sakıncası olmasa gerek... Niceyse Osmanlı kış içinde, yeni serdar bulamaz. Bulduğunu da, sizin baskınız, başka bir yöne çevirebilir... Biz kocaların bu önerisi, Hasan Bey'le, Kalenderoğlu ve dahi Çömçe Bali'nin hoşlarına gitmedi... Ne var ki, ağız birliğimiz olurlanmaya zorladı... İyi ettikse, törenin gereğinden... Kötü ettikse, düzeltmeye zaman kazandırdık Beyim!..

- Siz ki, törelerin dayancı, yasaların güvencisiniz kocalar! Ettiğiniz herkesin başıyla birlik. Doğrusunu işlediniz ki, anlatılası değil. Başbuğ seçip, savaşı sürdürse idiniz işler yanlışa sarılır idi... Hakan, bize güvenmekte. Güvencinden ötürü de üst üste gerekli yolda yürümekte... Malkoçoğlu görevi üstlenene, divan kendince dolap çevirdi. Üstesinden gelinmez sandığından. Onlar da, levent örneği düşünmekteler demek... Ve dahi siz başbuğu seçse idiniz, düşündüklerinde de yanılmamış olacaklardı... İmdi, Malkoçoğlu'ndan ötesinde Murat oğlumuzun serdarlığını kesinlersek, yüz yıldır aranan uzlaşmayı sağladık demektir. Elbette, aykırı düşeni ayıklamak, herkesin boynuna borç olacak Koca

Baba!.. Ne edelim ki, uluslarının erincine, yiğitlerden gayrisi kan bağışlamaz!..

- İçimizin yanması boşa değilmiş öyle mi Beyim!.. Bizimle bilerek Ahi kethüdası Gafur ve dahi Yıldızeli piri Kul Himmetin de kalkıp yürümesi, levendini kırdı Hasan Beyin... Yanında bir suhte, bir de Kalenderoğlu'nun dervişleri kaldılar... Bilmektesiniz ki, Çömçe Bali'nin suhtesi de, Kalenderoğlu'nun dervişleri de işi eşkıyalığa götürmeye hazır... Bunu zaten demi heder başıbozukları da ekleyende, Hasan Bey buyruğunuzdan çıkar ise, tez zamanda hakkından gelinir.

- Koca Baba, dedi Bican. Türkmen, size her zaman borçlu idi... Bu ettiğinizle daha bir borçlandı ki anlatılamaz. Yazık yararlı kocalarımız azalmaktalar. Aydınca Reis ile Kamber kocamız gibi... İnebahtı girişinde dizdar baskınına uğramışlar... Kargaşa içinde her bir yandan saldırmakta kul. Bizden giden kimseye yaramasın dileğiyle her bir şeyi yakıp yıkmakta duraksamasız. Hele gerekeni sağlayalım, karındaşlarımızın öcünü komayız... Kendi kalyonunu batıran dizdara bunun hesabını sorarız, güvencesiyle dikildi. Davran Koca'nın kıpkızıl bakan gözlerinden kaptı gözlerini... Acılı acılı havuzun sularına çevirerek daldı...

***

Hakan, önünde iki büklüm duran Murat'ın gözlerine baktı bir süre. Sonra başını çevirerek, ağaları kolaçan etti. Teker teker çıktıklarına güven getirdikten sonra;

- Devletimiz gayretlerine çok borçlu Paşa, diye söze girdi. Kaçtır, darda kaldığımızda Hızır gibi yetmektesin!..

Malkoçoğlu lalamızın yerine seni getirmeyi düşünürüz. Ancak, tezden fırkalar kurulmasından çekiniriz. Tedbir soralım, dedik.

- Doğru düşünürsünüz efendimiz, dedi Murat. Ali Paşa efendimiz, hepimiz üstünde saygı kazanmışlar idi... Yazık ki, ömrü, düzeni oturtmaya elvermedi... Sanırız, Yemişçi Hasan Paşa kulunuzun giderilmesi, yeterince ürkü yarattı yoldaşlar arasında... Şimdi, biz gelir isek, yeniden çalkantı doğması olası. Oysa, celâli kargaşası sona ermek üzere. Elbette kalıntılar, çeşitli eşkıyalık işleyecekler. Ancak, dirayetli bir serdar, tümünü gidermeye yeter. Çünkü, beyler, ikrarlarını kavi tutmaya karalılar. Bunu bozacak davranış bizden gelmedikçe, onların sağlamca duracağı kesin... Onlar duranda da, başkaldırı dayanıksız bir eşkıya kargaşasından öte olmaz. Olamaz!. Devletiniz her zaman eşkıyanın hakkından gelmeye kadirdir...

- Biz, Alkaevli Beyi babanın öğütlerini tutmaya antlıyız Paşa, dedi yeniden Hakan. Gördük ki, doğrusu budur. Devleti sağlamca ayakta tutmanın yolu, ahalinin çoğunluğuna dayanmakla olası... Ahaliye dayanmak da, her bir kesimin çıkarlarını dengede tutmaya dönük. Madem bunu öğrenmiş bulunmaktayız, uygulamak vazifemiz... Bey babanı görür isen, bunu böylece bildir. Bizden yana kaygıları olmasın. Ancak, arada damadının yitirilmesi gibi haberimiz olmadan gelişen bazı aykırılıklar olabilir...

- Kişinin ödevi, yolunda ölmektir efendimiz. Enişteminin öldürülmesinden yüreğimiz kanar. Amma yola düşenin yürümesi kaçınılmaz. Bey babamız bunu bilmekteler... Bağırlarına çoktan taş basarak, size verdikleri sözün gereğini yerine getirmekliğe uğraşmaktalar. Öteki beyler, öcünü al-

masına değin bilerek olmayı önerdikleri halde dahi, sözümüzü başımız bile bozmaz buyurdular. Biz kendilerine güvenir ve dahi saygı duyarız. Efendimiz güvendiklerinden...

- Güvenilecek ademler olduklarından demek gerek Paşa!.. Ne ki buyurdular, buyurduklarınca oluştu. Bilileri aydınlık, işte görmekteyiz, onlar çekilende, celali kışlağa yatar. Kışlak zamanını uzatmak da bize vazife... Deriz ki, şimdilik, seni Anadolu ve İran üzere serdar edelim. Böylelikle, haberin olmadan beylerin egemenliğindeki topraklarda kuş uçmaya, su geçmeye!..

- Efendimizin yükleyeceği ağırlığı ancak onur katar efendimiz... Ancak, takdir buyrulur ki, hak edilmiş mansıplar, dokunulmaz vakıflar vardır. Bunların çözülmesi ve dahi yeniden düzenlenmesi, korkarız baş ağırtır.

- Eşkıya kışlakta durmaktayken, bazı kovanlara çomak sokmaktan geri durmamalı. Madem mülk düzenlik istemekte, düzenlik uzlaşılan biçimde kurulmalı... Yoksa, yeni bir kargaşa devleti silip süpürür ki, ne vakıf kalır Paşa, ne mansıp.

- Anlamaktayız efendimiz. Serdarlığımız sürdükçe, Anadolu içinde buyrultularınızdan ötesi geçerli olmayacaktır.

- Buyrultularımız ve dahi senin öngörülerin!..

- Fermanınız yazılır yazılmaz yollara düşerek eşkıyayı bire, kadar kırmak boynumuza borç efendimiz!..

- Yazıldı Paşa!.. Kendi elimizle vermeyi diledik, diyerek serdarlık beratını ve ayrıntılı yetkilerini belirten parşömen topunu uzattı Hakan!..

Murat, yerlere değin eğildi. Üç kez ayaklarını öptü Sultan'ın... Geri geri giderken, fermanı koynuna soktu...

***

Behzad deresinin kıyılarındaki kavaklar yeşillendi. Kazova yönünde Yeşilırmak koyağı baştan başa çiçeklendi. Kaleye giden yolun iki başındaki bayırlar, al sarı debelendi. Deli Hasan, gözlerinde baharın menevişleriyle, uzaklara baktı... Çömçe Bali bakışının anlamını hemen sezdi. Başbuğlarının alana yürümesinden huylanan leventler, çevresini aldılar.

Cennet Köşkü'nün bahçesi bir anda cenkçiyle doldu. Bölüklerin başları, başbuğun yöresindeki çemberin ucuna çıktılar. Hasan, gözleri koyağı tarayarak;

- Süre doldu yoldaşlar, dedi. Kocalar aramızdan sıyrılmaklığa oyun düzerlerdi desek, her birinin elinde büyüdük. Kondurmaklığa dilimiz varmaz.

- Belki sizin varmaz, diye atıldı Çömçe. Bizimki varır... Onca kış geçti, bir ses, bir nefes çıkmadı... Anlaşılmakta ki, her birini yemledi Osmanlı... Yemleyende, bizi kurdun ağızına terkeylediler...

- Buna inanılmaz, dedi Kalenderoğlu. Çömçe Bilge tezden suçlayıp, işin içinden çıkmakta. Bunca zaman bilerek işledik ne işledikse. Bir yem söz konusu ise, bizim de hakkımız açık. Yasadır ki, hak sahibine verilmeli.

- Bu herkesin yola çıkış amacına göre değişen bir anlayış, dedi soğuk soğuk Çömçe. Biz, başından bu yana yoksul adına soyunduk kavgaya Kalender Baba!.. Yöremizde divanı oluşturanların amacı başka idiyse!..

- Ne demek istemektesiniz, dedi Domuzoğlan. Açık deyin ki, herkes anlayabilsin.

Çömçe bir süre mırıltıları dinledi. Sonra herkesin açık-

lama istediğini görerek, Hasan'ın gözlerine baktı. Ordan izin gelince;

- Baka yoldaşlar, diye sesini yükseltti. Herkesin bir yola girmekte kendince amacı olmak gerek. Amaçsız yol, çıkmazdır... Dediğimiz o ki, bizim çok yüreğimiz yandı. Çok aldandık, çok dolaplandık. Yıllar önce, daha bir medresede suhte iken önümüze düşenler, mansıp ardında bizden koptular. Bilmektesiniz, çıkar tatlı kemiktir. Kimine hoş gelir, kimine hoşt gelir. Bize hoşt gelmiş olmalı ki, önderlerimiz terkeylediğinde yoldaşlarımızla sıvandık. Neden? Onların mansıp alması, öteki haksızlıkları gidermeye yetmemekteydi... No'ldu? Sonunda, toplum bütünüyle ayaklandı... Ve dahi elbirliğiyle, Osmanlı'nın kaç ordusunu bozduk. Bundan kim yararlandı? Eğer kuşaklarımızdaki altınları sayacak olursak, önce biz... Ne var ki, bizim altınların yarısı bu kışta tükenmeye durdu. Oysa sürekli altın yağmalayanlar, yeni yeni mansıplarla gönenenler var bilerek olanlardan... Bunların, bizden kopup, kemiğin başında durmaları gerekmekte ise, hiç gözümüzün yaşına bakmadan, bizi kırarlar. Yeniden soyuta döndün, diye uyardı Kalenderoğlu. Tekkede ya da medresende ders vermemektesin molla. Cenkçiye amacını ve dahi durumunu anlatmaktasın. Açık demekten sakınma. Burda kurultay toplandı. Her birimiz, içimizden geçeni apaçık demeliyiz ki, sonrasında ur kalmaya!..

- Haklısınız Pirim, diye alttan aldı Çömçe. Bağışlayın. Alışkanlık... Sonra başını dikti yeniden. Deriz ki, beyler, kendi uzlaşmalarına kullandılar bizim savaş gücümüzü. Kendilerine ayrılan püryan ise, bize atılan kemik oldu. İt yerine konduk. Kendi gönençlerinin bekçiliğine durduk. Şöyle bir bakalım. Bizden yılan soyguncu Anadolu'yu ter-

keyledi. Onların boşluğunu kim doldurdu? Şimdiye bilerek bulunduğumuz Beyler!.. İmdi, olvarıp vurduğumuzda bizden kim yakınacak? Beylerimiz ve dahi ahilerimiz... Neden derseniz, soyguncuyu bilerek kovaladık. Soymaya durduğumuzda onların sofralarına el uzatmamız kaçınılmaz. İşte sorun apaçık önümüzde... Bizim amacımız başka idi. Onlarınki bambaşka!.. Herkes kendi çıkarı adına pala sallamakta. Çapul devşirilinceye çıkarlarımız ortak idi... Devşirilende çelişmeye durdu. Olgelip vurmalarını umardık, Kodularsa, yine de alkışlamak gerek... Bu aydınlık duruma göre, önümüzde iki yol var... Biri, onların ettiğince, bu yeter deyip herkesin kendi inine çekilmesi. Her biriniz, bunca pişkinlikte, birer iş tutabilirsiniz. Kuşağınızda bir zaman yetecek çapulunuz birikmiş... İkincisi, bunca acıyı silemeyip, bulaşıklığımızı sürdürmek... Sizi bilmeyiz yoldaşlar. Biz görürüz ki, suhteliğimizde ne adına yola çıkîıksa, aynı amaç şimdi daha bir kesin önümüzde durmakta. Biz ardından koştukça, o çekilip savuşuyor. Daha bir hızlı koşmamız yazgı... Dilerseniz, olvarıp konun bir yerlere... Dilersiniz, bilerek döğüşe sarınalım... Ne var ki, bu kez daha bir güç olacak. Öncesini düşlemeyin... Öncesinde, egemenlerin kendi aralarında çatışma var idi... Birinden birine sığınmamız kolayca gerçekleşir idi.. Şimdi tamamı bize karşıt olmaya koşulu... Hem de bu kez yoldaşımız Türkmen'in kendisi yağımız olur...

- Ne demektesin, diye atıldı Kiziroğlu Mustafa. Bizi Türkmen'den saymamakta mısın? Bizi saymamaktaysan, kendini ve dahi Başbuğumuzu da mı saymamaktasın?

- Bizim simge gücümüz var mı? Sen beysin Mustafa Bey!.. Beysin ya, Kizir Koca'nın oğlu beysin!.. Başbuğumuza gelende, Yazıcıoğlu... Biz, öteki yoldaşlarımızın tümü

ya böyle ya karabudundan... Anlayacağın, Türkmen'in de iş gören, emek vereniyiz. Oysa bunca insan, biz bile, beylerimizin buyruğu patlayanda, durup-oturmaya koşuluyuz. Dememiz o ki, biz nice bir Türkmen olsak da, bey soyundan değiliz. Olmayanda da, sığınmamızı bile kabullenmezler, onlar uzlaşmışken, biz döğüşür isek... Neden dersen, burda kavga kararı alınanda, onların buyruğundan çıkmış oluruz da ondan...

- Buyruk yok ki, diye atıldı Kalenderoğlu. Buyruk getirmeye gidenler dönmedi daha. Belki döndüklerinde, varsayımlarınızın tersi çıkar.

- Dönmedilerse, dönmek istemediklerinden. Buna gerek kalmadığından. Duymadınız mı? Anadolu ve dahi İran serdarlığına Murat Paşa atanmış... Kimdir Murat Paşa? Alkaevli beyinin oğulluğu ve dahi devletle beylerin uzlaşmasını sağlayan kişi... Uzlaşma olanda da, bize kalan ya durup-oturmak, ya kötüsüne hazırlanmak.

- Biz kötüsüne hazırız, dedi Domuzoğlu. Bunca zamandır kavga içinde kazandık lokmamızı. Bundan öte başımızla ödeyelim n'ola?

- Karar kıldığınızın ne olduğunu bir iyice bilin, diye sesini yeniden yükseltti Gömçe. Demekteyiz ki, kötüsü bilerek gelecek. Bundan öte pala sıyırdık mı, her türlü çıkarın üstüne üşüşeceğiz. Her türlü çıkar erbabının da bizim üstümüze üşüşmesi kaçınılmaz. Öyle olanda bir ateş çemberine gireriz ki, kendi kuyruğumuzla kendimizi sokturuncaya debelenirler...

- Onlar debelenende, biz geri mi koruz bire Bilge, diye atıldı Kalenderoğlu. Her türlü çıkarın üstüne neden gidelim, demektesin ki bu dolabın sonunda bizimle bilerek yok-

sul da oyuna getirilmiştir. Varsılın çıkarı üstüne gidende, yoksulun çıkarı kendiliğinden kollanmış olmaz mı?

- Yoksul bunu sezene olur da!.. Bize onca zaman korlar mı? Dediğinin anlaşılması nice bir süreçtir Kalender Pir!.. Bilmemekte misin ki, bir molla on yılda göğerir, bir derviş yirmi yılda olgunluğunun kıyısına ulaşamaz... Yoksulun olgunlaşıp meyvelenmesi bir nice bakım ister.

- Bakımı biz olur isek, kendimizi kutlu sayarız Çömçe Molla, dedi Kalenderoğlu. Biz bilerek varırız. Sanırız ki öteki yoldaşlar da, bundan ötesinde, varsıl itliğine değil, yoksul çıkarına ve dahi kendi adına ölmeyi şan sayar. Öyle olanda, başbuğumuzun buyruğunda düşelim yollara... Beyin sürüsü ve dahi otlağını, varsılın harman ve dahi konağını, ahinin ocak ve dahi dolabını vuralım ki, bizi ortada komak neyin nesi gösterelim.

Bunca söze hiç karışmadan duran Hasan, gözlerini kitlenin üstünde gezdirdi. Binlerce ağız, binlerce el birden kalktı. Bir onay gümbürtüsü, Tokat kalesinin burçlarından, Yeşilırmak'a karışıp Anadolu içinde yürümeye durdu.

Doğruldu Hasan! Bakışlarında koyu bir kesinlikle;

- And içeriz, dedi. Bundan öte kendi adımıza ve dahi yoksul yoluna can vermekliğe haksızlığın üstüne gitmekliğe ve dahi yolsuzluğu gidermekliğe and içeriz...

Ant yinelenirken;

- Madem, diye bölükbaşılara baktı. Madem, çıkar üzere yürüyen bu düzeni, hak üzere yürütmeye sıvanırız, ilkin yıkmaya davranmalıyız. Yıkarken de, topluca olmak gereksiz. Her birimiz, bölüklerimizle bir yöre seçelim. Ordan katılacak yoksul ile beslenip kundaklayalım ki, yangınımız her bir yandan birden tutuşsun!.. Yalnız bir şeyi hiç bir za-

man unutmayalım. Bundan öte birbirimizden özgü dayanak, kendimizden başka güvenek yok. Olmayanda, varsıl gelende soymak hak, yoksul gelende donatmak görev... Neyin adına, neye karşı çıktığımızı unutmayalım. Yıkıcılığımız, düşünülmeyecek ölçüde sert olmalı... Yapıcılığımız, görülmedik biçimde görkemli... Bundan öte, kimsenin iti olmadığımızı kanıtlamalı kimseye boyun eğmeyeceğimizi kanıtlamalıyız. Her kış, birbirimizden alacağımız haber üzere bir konakta kışlayalım. Yaz-bahar gelende, ikrarımız üzere yeniden kundaklayalım egeminin çıkarını... Yolumuz açık, andımız bilerek olsun!..

Bölükbaşıları davrandı... Leventler davrandı... Suhteler davrandı... Dervişler davrandı... Atı olan at bindi. Atı olmayan çarıklarının bağını düğümledi... Her bir bölük, dağların üstünden bir yön seçerek yola girdi... Eslemli leventleriyle binboğaları aşmaya yöneldi... Çömçe Bali suhtelerinin başında Canik koylarına ilerledi... Kalenderoğlu Konya ovasına sancak dikti... Deli Hasan Kütahya'dan Bozdağları seyre yetişti.... Yürüdüler... Yürüdüler... Yürüdüler..

SON

ULAK

ROMAN

Erol TOY

Kuzgunlar ve Leşler

Erol Toy'un ilgi gören kitabı, Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. ve 17. yüzyılda Celali isyanlarını bastırışını; din devleti ile töre devletinin hesaplaşmasını, yani Türkmen'in kendi devleti tarafından hazin bir şekilde kıyımının hazin öyküsüdür. Bugünü anlamak için, tarihi anlamak üzerine kurulu kitap edebiyatımızın temel taşlarından biridir.

"Ancak gerçekle yaşamışlardır. Ne var ki, geçmişin yinelenmesini ummaktaysa, o bitti... Kocalarımız der ki, geçmişi unutmadan, geleceği hazırlayalım. Yoksa yinelenmez de aslına bakarsan. Azbiraz saptırılır, azbiraz yozdurulur. Ama yine gerçek kendini kabul ettirmekte gecikmez. Kim öle kim kala diyebilirsin... İyi öle, deriz bir... Ve dahi öldüğüne değe... İnsanlığı geri götürmek amacıyla ölene alkış... İlerletmek için ölene alkış. Dememiz odur ki, düş gelecek adına sunulmalı. Kişi yanılabilir. Gelecek öyle değil de başka olabilir. Ne var ki amaç geleceğe dönük olduğunda yine de bağışlanır."(Kitaptan)

facebook.com/ulakyayincilik
twitter.com/ulakyayincilik
Online Satış Si
www.dogukitabevi.c